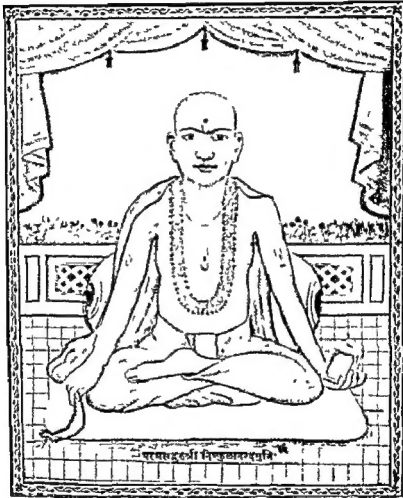

यत्सङ्कल्पात्तपति तपनो वाति वातः समिन्धे
वह्निर्धत्ते धरणिरुदधिर्लङ्घते नैव वेलाम् ।

सोऽयं श्रीमान् निखिलजगतामन्तरात्माऽवतीर्णो
धर्मं रत्नं दिशतु कुशलं स्वामिनोरायणोऽयम् ॥१॥

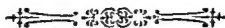
वैराग्यं भक्तिभूमा भगवति सहजानन्दरूपे परस्मिन्
ब्रह्मण्यध्यात्मनिष्ठा भवति निरुपमं सर्वमेतद्वि यस्य ।

यदाङ्घ्रिप्यन्दमाराः श्रुतिनुतमहजानन्दपादारविन्द-
द्वन्द्वकालम्बमाजः स जयति मुनिराद् निष्कुलानन्दनामा ॥१॥

શ્રીસ્વામિનારાયણો વિજયતેતરમ્ ।

શ્રીનિષ્કુલાનંદમુનિનું જીવનચરિત્ર.

અક્ષાશ્વાનુગ્રવેગાન્ સ્વયંશમુપનયન્ સન્મનઃપ્રગ્રહેણ
પ્રજ્ઞાનાધિષ્ઠિતેન પ્રશમશમુપનયન્ વાસના દુષ્પધર્પાઃ ।

નિઃસીમાનન્દસિન્ધૌ ભગવતિ રમતે સ્વામિનારાયણે યઃ

સદ્ગ્રન્થાન્નિર્મમે યઃ સ જયતિ મુનિરાદ્ર નિષ્કુલાનન્દનામા ॥૧॥

(જેમણે ઉગ્ર વેગવાળા ઇન્દ્રિયોરૂપી અશ્વો નિર્મલ મનરૂપી રાંપોથી અને નિર્મલ બુદ્ધીરૂપી સારથીથી પોતાને વશ કરીને ન નિવૃત્ત થાય એવી વિષયવાસનાઓ નિવૃત્ત કરીછે. જેઓ અનવધિકાતિશય આનન્દના નિધિરૂપ સ્વામિનારાયણ ભગવાનમાંજ સદા રમેછે. જેમણે સારાસારા ગ્રંથો કર્યાછે. એવા મુનિરાજ નિષ્કુલાનંદ નામના મુનિ જયકારી પ્રવર્તેછે. ૧)

આ સંગ્રહ કરેલા સમગ્ર ગ્રંથો વૈરાગ્યમૂર્તિ તપોમૂર્તિ પરમ સદ્ગુરુશ્રી નિષ્કુલાનન્દ-મુનિએ જુદા જુદા વિષયો ઉપર રચેલા છે. આ પૂજ્ય પુરુષનો જન્મ શુભ હાલાર દેશમાં નાગરત્ની સમીપમા શેખપાટ નામના ગ્રામમાં થયો હતો. તેઓ ધ્યાતિષ વિશ્વકર્મા, (ગુ-જર-સુતાર) હતા. તેમના પિતાનું નામ રામભાઈ હતુ તેઓ જન્મસિદ્ધ મુમુક્ષુ વિરક્ત અને સત્સેવાપરાયણ હતા. તેમણે રામાનંદસ્વામીના ગુરુ આત્માનંદ નામના સમર્થ વચનસિદ્ધિવાળા સમાધિનિષ્ઠને ગુરુ કર્યા હતા. ગુરુભક્ત રામભાઈ પ્રથમ 'રત્નીપુર' નામના ગ્રા-મમાં રહેતા હતા પરંતુ તે ગામના ઘણા અલ્પજ્ઞ જનો ગુરુ ઉપર નિષ્કારણ વધુ દ્વેષબુદ્ધિ રાખતા તે નહિ સહન થવાથી “ગુરોર્યંત્ર પરીવાદો નિન્દાં વાપિ પ્રવર્તંતે । કળોં તત્ર પિધાતવ્યૌ ગન્તવ્યં વા તતોઽન્યતઃ” “ગત્વા દેશાન્તરં સુખં” આ વચ-નમાં કહ્યા પ્રમાણે પોતાના મૂઠ પ્રામનો પરિત્યાગ કરીને શેખપાટમાં આવીને રહ્યા હતા. આવી ગુરુમાં દેવવત્ ભક્તિનિષ્ઠા હોવાથી ગુરુના આશીર્વાદથી “યસ્ય દેવે પરા ભક્તિર્યથા દેવે તથા ગુરૌ । તસ્યૈતે કથિતા હ્યર્થાઃ પ્રકાશન્તે મહાત્મનઃ” આ વચનમાં કહ્યા પ્રમાણે મહાત્મા રામભાઈને સર્વ જ્ઞાનાદિ અર્થો પ્રકાશ પામ્યા હતા. અને પ્રસન્ન થયેલા ગુરુએ એવું વરદાન આપેલું કે ‘તમારે ત્યાં એક સમર્થ ભગવદ્ભક્ત મુક્તપુરુષ અવતાર લેશે અને ઘણા મહાકાર્યો કરી સદુપદેશામૃતથી ઘણા મુમુક્ષુઓને અજરામર

કરી મોટી કીર્તિ મેઝવશે' આ વરદાન પામ્યા પછી કેટલેક દિવસે સંવત્ ૧૮૨૨ માં તેમને ત્યાં પુત્રસ્ત્રવનો પ્રાદુર્ભાવ થયો. પુત્રનું 'લાલંજી' એવું સાર્થક નામ પાડ્યું. (માતાનું નામ અમૃતવા હતું) લાલજી સુવારના અંતઃકરણમાં વાલ્યાવસ્થામાંથી જ સ્વધર્મ પ્રત્યે દૃઢ અભિરુચિ, વૈરાગ્યની તીવ્રતા, આત્મજ્ઞાનની ઉત્કટ ઇચ્છા અને પરમેશ્વર પ્રત્યે અત્યંત ભક્તિભાવ તો જન્મસિદ્ધ-સ્વાભાવિક હતાં. અને તેમા ઉપયોગી યમનિયમાદિ, શમાદિ અને શ્રવણાદિ ગુણો પણ જન્મસિદ્ધ હતા. પોતાની ઇચ્છા નહિ છતાં પણ રીવાજ મુજબ વાલ્યાવસ્થામાં જ પિતાદેવ પાણિગ્રહણ કરાવ્યું હતું (પત્નીનું નામ કંકુ હતું તેણે અનુકૂળ હતી). માતાપિતાના સ્વર્ગવાસ પછી પોતે વ્યવહાર કાર્યમાં પ્રવર્ત્યા છતાં જનકરાજાની પેટે જલ્લકમઝલત અનાસક્ત અને નિર્લેપ હતા. અને તેમની સમગ્ર હિન્દીઓની ક્રિયા આત્મનિવેદી અંબરીપરાજાની પેટે પરમેશ્વરપરુષણ હતી.

एक समयે તેઓ ગુરુ હડવાપ્રતાર શ્રીરામાનંદસ્વામી કે જે પોતાના પિતાના ગુરુ આત્માનંદજીના પ્રથમ શિષ્ય થયા હતા તેમના ઘરેનું કરવા ગયા. પૂર્વસંસ્કાર કે સદ્ગુરુ સમાગમવશાત્ તેમને તીવ્ર વૈરાગ્ય હૃદય થયો અને ત્યાંથી દીક્ષા ગ્રહણ કરી ગુરુ-સેવામાં રહેવાની પ્રાર્થના કરી. ગુરુ રામાનંદસ્વામીએ લાલજીની વ્યવહારદશામાં પણ પરમહસ જેવી વિરક્ત દશા જોડેને દીક્ષાની ના પાડી અને આપ્તહૃદી ઘેર પાઠા મોકલ્યા. અને જરૂર પડે ચોલાવી લેવાનું પણ વરદાન આપ્યું. (જે શ્રીજીએ દીક્ષાદાનથી સફળ કર્યું હતું) ઘઠી તેઓ આગો દિવસ કૃષીકર્માદિ ગૃહકાર્ય કર્યા છતાં પણ રાત્રિએ પોતાના ગામથી ત્રણ ગાઉ દૂર આવેલા માદ્રા ગ્રામે જતા અને ત્યાં રહેલા પરમભક્ત સાચા નિત્ર મૂલશર્મા કે જે પાછળથી સાધુ થઈ ગુણાતીતાનંદ નામથી સુપ્રસિદ્ધ થયા હતા તેમની સાથે મઠી આણી રાત્રિ આત્મા પરમાત્માના શ્રવણ મનન નિદિધ્યાસમાં વ્યતીત કરતા. અને પ્રસંગોપાત સેવા સમાગમ માટે ગુરુ રામાનંદસ્વામી સાથે પણ ધૂળા દિવસ વ્યતીત કરતા. તેમને સ્વામીએ ૧૮૪૩ માં પોતાના આશ્રિત તરીવેની દીક્ષા દત્તેલે પ્રતમાન આપ્યાં હતા. પછીથી તેઓ રામાનંદમુનિને દેશવ્રતાર જાણી સેવા કરતા હતા.

જ્યારે શ્રીહરિ લોજમાં મુક્તાનંદ મુનિને મળ્યા અને સમાધિ ધિગેરે અઠૈવિક અ-
નુત્તર ભૈશ્ય થવાવા છાયા અન તેથી તેમનો મદિમા રામાનંદચરીત્ર પણ અધિક ગાનોગામ
સંગઠાવા છામ્મો તે જાણીને લાલંજીને તો રામાનંદસ્વામિનો દૃઢ નિશ્ચય દોષાથી ટીક
નહિ છામ્મવાથી ધર્મિનો મદિમા ઓછો વચયયો ઇવા આશયથી મ્યાનિર્ના તો આજ્ઞા
દોજમાં ધર્મિનાં ઘરેનું વરી આવવાની અને સુખ નહિ આવવાની દર્શી છતાં સુખનગર
ગયા અને ધર્મિના પપેટ્ય મદિમાની ધાય વરી તેને સનાવાની વિનિતિ કરી, મ્યાનિતો

निष्कुलानंदमुनिनु जीवनचरित्र

सेवं भेद जाणता हता पण प्रकाश करवानो प्रसंग नहि आवयाथी करेलो नहि पण आ प्रसंग आवतां वधो भेद रुंदो कयों अने लालजीनो भ्रम निवृत्त कयों. श्रीजिनो महिमा तो प्रथम सांभळ्यो हतो. पण गुरुचरणी सुट्ट धयो अने श्रीजिनेज सर्वकारण अवतारी भगवान् जाण्या. गुरुनी आज्ञा धतां लोचमां पाछा आवीने गद्द कंठे अधु-पात साथे प्रणाम कयों. प्रसन्न थण्ळा श्रीजिए एवुं वरदान आप्युं के वैराग्यमां शुक्जी समान थजो. श्रीजिपासे कैटलाक दिवसो रही तेमनां ऐभर्य प्रत्यक्ष जोइ दृढ निश्चय करी पोताने गासे गया. त्सार पछी लालजी सुतार श्रीजिनुंज अनन्य भजन करता. ज्यारे रामानंदस्वामीए श्रीहरिने धर्मपुर सोंपवानो महोत्सव कयों त्यारे पण तेओ सेवा समागम सारु आव्या हता. अने श्रीजिने भेटमां पोतेज कांरीगरी करी करेली मजूस तथा डामचीयो अर्पण कयों हतो. आ समये पण प्रसन्न थण्ळा प्रभु श्रीजिए तेमनी प्रशंसा करी हती. ज्यारे रामानंदस्वामी स्वधाम पथायां त्यारे पण लालजी सुतार श्रीजिपासे आवेला. एसी रीते प्रत्येक उत्सवादि प्रसंगे श्रीजिनो दर्शनादि लाभ लेवा आवता अने पाछा जता.

(समय आवतां लालजीने त्यां १८५६ मां पुत्ररत्नो जन्म थयो हतो तेनुं माध-वजी नाम हतुं. तेओ सं० १८७४ मां पितानां दर्शने गढर्वांमां आव्या. श्रीजिए तेमने हार पेंढा आप्या अने नित्य प्रसादीनो धाळ जमाडवानी ब्रह्मचारीने भलामण करी. एक मास रहीं घेर जवानी तैयारी करतां गोपालानंदस्वामीने दर्शने गया. स्वामीए कहुं के निष्कुलानंदमुनिपासे जइ प्रणाम करी आशीर्वाद मेळवी घेर जाओ. पछीथी माधवजी मुनिपासे गया. मुनिए ससारनी असारतानो बोध करी त्यागी थइ रहवानी समखा करी. पोते मुक्तावतार होयाथी तुरत समझी गया. अने गोपालानंद मुनिपासे आवी साधु थवानी इच्छा वतावी. स्वामीए पण तुरत भगवां लुगडां आपी गोवि-दानंद नाम पाड्युं अने तेमने श्रीजिनां दर्शन करवा लइ गवा. पछी श्रीजिए पुछपुं के आ कोण छे? स्वामिए कहुं के निष्कुलानंदमुनिना सेवक छे. श्रीजिए प्रसन्न थइने कहुं के—सिंहना तो सिंहज होय. पछीथी कहुं के डोसा पासे जइने ते तमने धायतां घालीने मळे त्यांसुधी दंडवत प्रणाम करव्यो. श्रीजिना कहेवा प्रमाणे सो दंडवत कयों त्यारे छेवटे राजी थइने वाथमां घालीने मळ्या अने आशीर्वाद आप्यो. पछीथी गोपालानंदमुनि पासे रह्या. गोपालानंदस्वामीए सारंगपुरमां हनुमान्जीनी प्रतिष्ठा करी त्यारे गोविंदानंदस्वामीने दृढ वैष्टिक ब्रह्मचारी जाणीने तेमनी पासे आरती उतरावी हती एवी रीते तेओ पण गुणे करीने पितायकी अन्यून हता. धीजा पुनूनो जन्म सं० १८५९ मां हतो तेनुं कानजी नाम हतुं. ते गृहस्थाश्रममां रहा हता ते. पण सद्गुणी सत्संगी हता.)

એમ કેટલોક સમય વીતતાં એક સમયે શ્રીહરિ હરિજનહિતાર્થે વિચરતા વિચરતાં સોરઠમાં થઈ હાલાર દેશમાં શેલપાટ ગામે લાલજી સુતારને ત્યાં પધાર્યા. લાલજીએ અનન્ય ભક્તિભાવથી શ્રીજિનો અસાધારણ આતિથ્ય સત્કાર કરી અલભ્ય લાભ લઈ સ્વજન્મ સુફલ્લ કર્યો. ભક્તવશ્ય શ્રીજીએ પણ તેમને ત્યાં નિવાસ કરી સંત હરિજનોને તે-
 ઢાવી સં ૧૮૬૦ ના માધુશુદિ પંચમીએ વસંતનો ઉત્સવ કર્યો. કેટલાક દિવસ રહીને શ્રીહરિને વિંકટ કચ્છ દેશમાં વિચરણ કરવાની ઇચ્છા થતાં લાલજીને કહ્યું કે-
 તમારા જેવો કોઈ સારો ભક્ત માર્ગનો મોંમીયો શોધી આપો. આ ઉપરની વીજાની શોધ ન કરતાં ગૃહત્યાગ કરવાનો અને શ્રીજીની દેવાદિકને ઘુર્લમ સમીપ સેવાનો સમય પ્રાપ્ત થયેલો જાણી પોતેજ શ્રીજીસાથે જવાની ઇચ્છા કરી. કચ્છની વિંકટ વાટનું વિજ્ઞાન હોવાથી ઉપયોગી માતું તૈયાર કરાવ્યું અને એક વતકમાં પાણી ભરી લીધું અને વિષમ સમયે શ્રીજીસેવામાં કામ લાગશે એમ જાણી ધાર કોરી ચોરના મધથી પગરસામાં ગુપ્ત રીતે ઘાલી તૈયાર થઈ શ્રીજીસાથે ચાલ્યા. આ સમયે શ્રીજી-
 સાથે લાલજી સિવાય કોઈ હતું નહિ. માર્ગમાં આગલ ચાલતાં એક મુલ્યા મીઠારીએ દીનતાથી મિશ્કા માગી. સ્વભાવથીજ દયાળું શ્રીજીએ તેને નિરવશેષ માત્રુ અપાવી દઈને લાલજીને નિરજ્ઞ કર્યા. આગલ ઉપર ચાલતાં હુંડારા ટોચી મઝી. શ્રી-
 જીને તો સાચા સાધુ જાણી કાંઈ નામ લીધું નહિ પણ લાલજી સુતારનાં ઘસ વિગેરે તપાસ્યાં પરંતુ કશું નહિ મળવાથી તેમનો ત્યાગ કરી ચોર લોકો પાછા ચાલવા લાગ્યા ત્યારે ચોરોને શ્રીજીએ કહ્યું કે-હતું નાણુ છતાં પણ તમને જહતું નથી માટે હુંડતાં આવડતું નથી એમ કહીને લાલજીએ પગરસામાં છાની રીતે ઘાલેલી ધાર કોરીયો વતાવી. તેને લઈને ચોર લોકો ચાલ્યા ગયા. એવી રીતે નિર્વિઘ્ન જનો જેને પ્રિય છે એવા અપ્રેરિત હિત કરનારા શ્રીજીએ લાલજીને નિર્વિકલ્પન કર્યા. પછી લાલજીએ શ્રીજીને કહ્યું કે-ઉદાર થઈને મિહુકને આહાર અપાવી દીધો અને ચોરોને કોરીયો અપાવી દીધી હવે ક્યાંથી છાવીને અન્ન જમશે? તેના જવાબમાં શ્રીજીએ કહ્યું કે તમારે માથે મોટું વિપ્ર આવનારું હતું તે પરવારું અમોએ મટાડ્યું છે એમ સાંમઝીને વચન વિશ્વાસી લાલજી રાજી થયા. એમ વર્ષે વિનોદ કરતા આગલ ચાલતાં આવેલા કચ્છના મહારણમાં એક મહાપુરુષ મઝવા તેમણે જઝની ચાવના કરી તેથી શ્રીજીએ વતકનું જલ અપાવી દઈને લાલજીને નિર્જઝ કર્યા. આગલ ચાલતાં લાલજી સુતાર દુપાથી ઘટુ પીટા પામવા લાગ્યા ત્યારે શ્રીજીએ સારા સમુદ્રમાં મીઠી ઘનાવેલી પાણીની શેર ઘતાની. તેથી લાલજીએ જઝપાન કરીને વતકપણ ભરી લીધી. યોદી ધાર ઘતાં પાછા ઘઝી તેજ સ્થલે વપાસ કરતાં ગાર શેર પાણી જણાયું. એમ મહા દેશથી રણ

ઉત્તર્યા પછી માર્ગમાં આવેલા એક તલાવના કાંઠા ઉપર વાવઝના વૃક્ષતલે ધાત્રી ગણેલા શ્રીહરિએ સોઢ તાળીને વિશ્રામ કર્યો. શ્રીજિના પગરતાં વિનાના કોમઝ ચરણ-કમઝમાં ઘણા કાંટા વાગ્યા હતા તે લાલજીએ કાઢ્યા અને તે પ્રસંગથી શ્રીજિના ચરણ-કમઝમાં રહેલાં સોઢ ચિહ્નોના દર્શનનો લાભ પામ્યા. યાક ધોડો નિવૃત્ત થયા પછી શ્રીજિને પ્રસન્ન જાણીને પુછ્યું કે—માર્ગમાં મઢેલા મહાપુરુષ કોણ હતા? અને તારા જઝ મીઠું કેમ થયું? મક્કલસઝ મગવાને કહ્યું કે—માર્ગમાં મઢેલા મહાપુરુષ રામાનંદસ્વામી હતા અને તમારે માટેજ તારા જઝ મીઠું કર્યું હતું. આ સાંમઝી લાલજી ઘડુ રાજી થયા. ઉપર પ્રમાણે ઘડે શુરશિષ્ય પ્રસન્ન વિનોદ કરતાં કરતા આગઝ ચાલતાં આઘોડ ગામની ભાગોઢે આઢ્યા. હુધાતુર ઘણા શ્રીજિએ સેવક લાલજીને કહ્યું કે ગામમાંથી મિશ્તા માગી લાવો. લાલજીએ કહ્યું કે મિશ્ત્રુકને માતું અપાવી દીધું અને ચોરોને કોરીયો અપાવી દીધી હવે મિશ્તા માગવાની ડમી થઈ. જો માગવા જડં તો આ ગામના ઘણા લોકો મને ઓઢસેઢે તે મારો ઉપહાસ કરે. ત્યારે શ્રીજિએ કહ્યું કે તમોને કોઈ ઓઢસે નહિ એમ કરીએ તો કેમ? એમ કહીને તેજ મુહૂર્તમાં લાલજી મુતારની મુંઢ અને ચોટલી કાતરી નાહી અને ઘડો કઢાવીને એક કૌપીન અને અ-લખી પહેરાવી અને દીશ્તા આપી નિઠુલાનંદ નામ પાડ્યું, પછીથી એક ઘોઢી આપી મુ-નિને ગામમાં મિશ્તા માગવા મોકલ્યા. માગી લાવેલા મિશ્તાન્નથી મુનિએ રસોડ કરી અને ઘડે મહાપુરુષો મુસેથી જન્મ્યા. પછીથી શ્રીજિએ મુનિને કહ્યું કે—હવે કાંઈ ધીજી ઇચ્છા હોય તો યોઢો અને શુર રામાનંદસ્વામીનું 'ગ્યારે જરુર પડશે ત્યારે યોલાવી લઈશું' આ વચનનું સ્મરણ ઢે કે નહિ? તે સાંમઝી મુનિએ કહ્યું કે—શુરનું વચન મારા સ્મર-ણમાં ઢે તે તમોએ મુફઝ કર્યું અને હવે મારે કશી પળ ઇચ્છા અવશેષ રહી નથી હું કુતાર્થ ધયોહું એમ કહીને અનન્ય મક્તિની પ્રાર્થના કરી. શ્રીજિએ તથાસ્તુ કહીને તેજ ગામમાં તેમને ઉપદેશ કરવા રહેવાનું કહીને તેમની કવિત્વશક્તિ જાણીને 'દમ-દંઢ' નામનો મંથ ફરવાની આજ્ઞા કરી શ્રીજિ પોતે 'મુજનગર' પધાર્યા. આ વાર્તાનો

૧ લાલજીને આઘોડમાં દીશ્તા આપી મિશ્તા મગાવી તે પ્રસંગમા એવી રહસ્ય ગાથા કહેનામ ઢે કે—શ્રીજિ ત્યારે આઘોડમા આવ્યા ત્યારે લાલજીને કહ્યું કે મુશ ઘડુ લાપીઢે મટે લાવાનું લાવો, લાલ-જીએ વહ્યું કે લાવાનું મીસારીને અપાવ્યું ઘને રૂપીયા ચોરોને અપાવી દીધા હવે લાવાનું કયાથી લાવું? શ્રીજિએ વહ્યું કે—આ ગામમાં પદમશી નામનો હુત્રાળો રામાનંદસ્વામીનો શિષ્ય ઢે તેની પાસેથી ધામ-રીનો રોટલો લઈ આવો, ત્યારે લાલજીએ કહ્યું કે—આ ગામમાં મારાં સાસરાં રહેઢે ઘડો ઘરડું માણસ ઘે ઘીકરાપાયે અહિ ઢે. તેથી ગામમાં માગવા જતાં શરમ આવે. શ્રીજિએ આધર્યથી કહ્યું કે શું કહો ઢો? એમ કહીને તેમનાં નામ ઢામ પુઢતાં લાલજીએ વહ્યું કે કરસનજી નામના સુતાર મારા સાસરા ઢે અનેસાસુ ઢે. અને કંકુ નામની ડી ઢે અને માપવજી તથા કાનજી નામના ઘે નાના પુત્ર ઢે.

કેટલોક સંગ્રહ સ્વામીએજ ભક્તિતામણિના પ્રકરણ ૫૫ માં—“પછી ત્યાં થકી આધોઈ આવ્યા, ઘણું જનતણે મન ભાવ્યા । દિન દોય પોતે તિયાં વસ્યા, સંગે દાસ તેને જોઈ હસ્યા । હવે પરમહંસ દશાં પ્રહો, શીદ દુઃખના દરિયામાં વહો । એમ કહી મુનિદશા દીધી, પોતે કચ્છ જાવા ઇચ્છા કીધી ॥” તથા શ્રીહરિએ પોતાને આપેલા પરચાના વર્ણન પ્રસંગે પ્ર૦ ૧૩૪ માં—“જેની શ્રી-હરિએ કરી સાર, તેનું નામ લાલજી સુતાર” इत्यादि कह्युं छे.

પોતાને જે શ્રીહરિનો અલભ્ય લાભ થયો તથા વીશ્વાલાભ થયો તેનું ચાર પદમાં સરસ વર્ણન કર્યુંછે. પદરાગ ધોઢ—“આજ આવિયો આનંદ અંગ, હમંગ હરે અતિ । અતિ મલ્લયો મોટો સતસંગ, રંગે રંગાણી મતિ ॥૧॥ મતિ માંચ મેં કર્યો વિચાર, પાર સંસાર લેવા । લેવા સુખ સમાગમસાર, નથી કોઈ સંત જેવા ॥૨॥ જેવાં લલ્લ્યાં આગમે ઇધાંણ, તેવા સાચા સંત મલ્લયા । મલ્લયા જેથી પ્રગટ પ્રમાણ, પ્રભુજી અઢઢ ઢલ્લયા ॥૩॥ ઢલ્લયા જિતના પાસા પુનિત, ચિત્ત તિયાં ચોચ્યું સર્ઈ । સર્ઈ નિષ્કુલાનંદ કે રીત, પ્રીત મારી તેશું થઈ ॥૪॥ પદ ॥૧॥ इत्यादि.

આ કથા ઉપરથી મુનિનો શ્રીહરિ પ્રત્યેનો કેવો ગાઢ અનન્ય અનવધિ અતિશય અનુરાગ તથા વિશ્વાસ અને કેવી વૈરાગ્યની નિરવધિ તીવ્રતા વિગેરે ગુણો અને શ્રી-

શ્રીજીએ કહ્યું કે શાતો વધુ સારી વાત થઈ એમ કહીને તુરંજ મુંઠો મુઢાવી કૌપીન અલપી અને ટોપી પહેરાવી શિક્ષા આપી નિષ્કુલાનંદ નામ પામ્યું પછીથી શ્રીજીએ હાથમાં શોઢી આપીને જાણું કે તમારા સાસરાનાજ પત્નીયામા જડને તમારી છીનાજ હાથનો વાજરીનો રોટલો લડ આવ્યો. પછી પોતે આરાકિત મુનિ પત્નીયામા જડ ‘નારાયણ હરે’ વોલી મિશ્તા માગી, તે સમયે જીએ પતિને સાધુના વેપમાં જોઈ આશ્ચર્ય પામી સહેદ પોતાની માતાને જડને વાપુ કે—તમારા જનાઈ જોરા હોય તો પત્ની-યામા આવીને મિશ્તા માગવા હમા છે જોડી તો સાધુદશા જોઈને તેમને મોહ પમાડવા પીકરીને વહેવા રાગી કે આ થને નાના છોકરાને તેડીને જોસરીમાં જડને સમીપમાં હમી રહે. પછી વેળે તે પ્રમાણે વાપુ સ્વારે વિરલ મુનિએ નીચી દટિધી તેને કહ્યું કે—હવે અમિને રહેવ અઢશે નહિ અને પાઢાયકી હેશવળ દુષની પ્રાપ્તિ થશે નહિ. તારાજ હાથનો રોટલો અમવાની શ્રીજિની ઇચ્છા છે તે મને લેવા માટે મોકલ્યો છે તારે વલ્લાણનો સ્વપ હોય તો પીતી થાત પઢતી મુઢી રોટલો કરી લાવી મારી શોઢીમાં નાશ્ય. પછી તે મુમુશુ વાદ્યે પ્રેમથી મોટો સારો રોટલો કરી તેમાં પુષ્કળ ધી મરી અધાંણા સાથે લાવીને શોઢીમાં નાશ્યો. ઇટલે મુનિ તુરંત શ્રીજીપાસે આવ્યા અને રોટલો જમાવ્યો અને પછી પોતે પણ પ્રસાદી અમ્યા. પછીથી શ્રીજીએ વાપુ કે તમારા વૈરાગ્યને ધન્ય વરહારી છે અને તમે મૂર્તિ-યાન વૈરાગ્ય છો.

(આ વાર્તા સ્વામીએ સ્વપ્રસંગમાં કર્તી મળી તેમ પીત્રા પ્રયોમાં પણ મળી. આ વાર્તા કેટલેક અંશે પ્રપને વિગુણ છે અને અસમર્થિત છામે છે પણ સ્વામિના વૈરાગ્યની પ્રાપ્તતાના ઉદાહરણ પુરતી ઉપયોગી જાણી સલ્લાસલ્લનો વિચાર ન કરતાં યથાલક્ષ્ય વૃથા નિવેશ કરીછે.)

जिनो पण स्वामी प्रत्येनो तेवोज केवो अति अनुराग ते स्पष्टपणे समझाय छे. श्री-
हरि सं० १८६० ना माघशुदि पंचमीए शेरपाटमां वसंतनो वत्सप फरी आधोइ
पधार्या हता त्यांज स्वामीने दीक्षा आपी छे तेथी स्वामीनो दीक्षा जन्म पण आज
मासमां छे एम निश्चित थायछे. *

परमहंसदशा ग्रहण कर्या पटी श्रीजिनी आज्ञार्थी मुमुक्षुओने उपदेश आपवा
घणा देशोमां स्वामी विचर्या हता. तेमनी तप त्याग वैराग्य निःस्पृहता निष्परिग्रहता
अने साधुता भरेली शास्त्रीय सरल असरकारक उपदेश शैलीथी तेते देशमां घणा
लोको श्रीजिना दर्शणागत थया हता. पोते ज्यारे साधु यया त्यारे स्वधर्म, तप, त्याग,
ज्ञान, वैराग्य भक्ति विगेरे गुणो अनुपम उदाहरणीय अने अन्यत्र दुर्लभ ग्या हता.

व्यवहारमां पोतानी सारी स्थिति हती कशुं दुःख के उपाधि न हती पण केवल
ज्ञान वैराग्यनी तीव्रताथीज लागी थया हता. ते कोइ प्रसंग उपर पोतेज स्वकान्यमां
कहुं छे—“संतो सांभळो साची वारता, नथी लीधो आ भुरग्ये भेखरे ।
जननीनो जायो कहुंछुं, अवश्य हतो हुं एकरे; संतो० ॥१॥ गाडु बलद गाय
ने घोडी, डोथां हतां दश वाररे । पांच मळीने पुछतां मने, करतो हुं कार-
भाररे; संतो० ॥२॥ अन्न धन धामने धरणी, परणी हती घेररे । छोटां
छोटां छोकरां हतां, हती माताजिनी मे'ररे; संतो० ॥३॥ खावा पियानुं
खुबज जडतुं, बखनो नहि पाररे । जोइए तेया जोडा जडता, तके तके
तैयाररे; संतो० ॥४॥ एटछुं मेली आंहि आव्योछुं, डर करी विचाररे ।
भुखे मरतां भेल लीयेछे, गणशो नहि एनी हाररे; संतो० ॥५॥ ज्ञान वै-
राग्ये गळे झाल्यो, कांइ न चोश्चुं चित्ते । निष्कुलानंद कहे नहि कहंतो,
जोडशे मारुं गीतरे; संतो० ॥६॥ बळी पोतानी वैराग्य दशा वर्णवी छे के “में
हुं आदि अनादि आतो सर्वे उपाधि, सद्गुरु मील्य अनादि मीट गइ सर्वे
उपाधि । कहां काष्ठ ने कहां कुहाडा, कहां हे घडनर द्वारा । जवते मोये
सद्गुरु मीलीया, मीट गया सरवे चाळा; में हुं आदि० ॥१॥ कोण कुळ ने
कोण कुटुंबी, कोण मात ने तात । कोण भाइ ने कोण भगिनी, ब्रह्म
हमारी जात; में हुं आदि० ॥२॥ नहि रह्या में नहि गया में, नहि सुधर्या
नहि विगड्या । हमे हमारा कुळ संभार्या, मत करना कोउ जगडा; में हुं
आदि० ॥३॥ पाणीमेंसे पुरुष बनाया, मळ मूत्रकी क्यारी । मील्य रामने
सर्वा काम, अब न रही कोउसें यारी; में हुं आदि० ॥४॥ आगे तपसी
तपसा करता, रही गइ किंचित कामा । ते कारण आ नरतन धरीयो,

સો જાનતું હે રામા; મેં હું આદિ० ॥૫॥ જે કારણ આ નરતન ધરીયો, તે સરિયું છે કામ । નિષ્કુલાનન્દ કે' પ્રગટ મળ્યામો, ટલ્યું નામ ને ઠામ; મેં હું આદિ અનાદિ આતો સર્વે ઉપાધિ ॥૬॥ પદ ॥૧॥ તથા કોઈ સમયે પોતાનાં સંબંધિયો પાછા તેઢવા આવેલા ત્યારે કહેલા “મને સ્વપને ન ગમેરે સંસાર, કો'ને કેમ કીજિયે । વમન થયું મન ઉતર્યું, એવો જાણ્યોરે સંસાર । કો'ને કેમ રીજિયે; કો'ને ० ॥૧॥ સેજ પલંગ ને પોઢણાં, કોઈ તલાંસ પાય । પતંગ પડ્યો તે ઉપરે, માથે જમકેરો દાવ; કો'ને ० ॥૨॥ મૃગરાજના મુખમાં, જે કોઈ આવે જરૂર । જ્ઞાન પાનને વિસરે, મરવું દેખે હજુર; કો'ને ० ॥૩॥ સ્વારથે સહુ કોઈ મઠી, વિધવિધ કરે વાત । અંતરમાં કેમ ઉતરે, નજરે દીઠેલ ઘાત; કો'ને ० ॥૪॥ સમઝી વિચારી જે કરો, તજો જલકની આશ । નિષ્કુલાનન્દ નિશ્ચે કર્યું, સુખતો સદગુરુ પાસ; કો'ને કેમ કીજિયે ॥૫॥ આ પદમાં પોતાની ડહા ધીર વૈરાગ્યદશા વર્ણવી છે.

પોતે તપ ત્યાગ વૈરાગ્યની મૂર્તિરૂપ હોવાથી ધીજાઓની કાઢવેગથી થયેલી કાંઈક વિગુણતા જોઈને તે ન સહન થતાં તપ ત્યાગની પ્રશંસાપૂર્વક “મનની વાતું મનમાં રહી રહી ગઈ રહીરે” इत्यादि આઠ પદથી તથા ‘શ્રીજી પધાર્યા સ્વધામમાં મેલી પોતાના મઠેલ’ આ પદથી પરિતાપ પળ કર્યો છે. કોઈ સમયે કેટલાક સાધુઓ ધોરાજીની સહજ રજોગુણી ધાવઢીયોનો સંગ્રહ કર્યો હશે. તેને ત્યાગ કરાવાનો શ્રીજીનો સંકલ્પ થતાં સર્વે ત્યાગ કરીદીધી અને કોઈ એક ત્યાગ કરતાં અચક્યા. તે ઉપરથી સ્વામીએ એક પદ કર્યું કે—“પાછી આપો તમારો પાઢરે મારી ધોરાજીની ધાવઢીરે” એવી રીતે વૈરાગ્યની સ્વામીવાળા સંતોનો હિતબુદ્ધિથી સહજ ઉપદ્રાસ કરીને તેમને ટોકીને પળ વિરક્ત થાય તેવો ઉપાય લેતા. તપ ત્યાગ વૈરાગ્યની પ્રશંસાનાં ‘જંગલ વસાયોરે જોગિયે’ ‘જનની જીવોરે ગોપીચંદની’ ‘હું વલહારી એ વૈરાગ્યને’ ત્યાગ ન ટકેરે વૈરાગ્ય ચિના’ इत्यादि સરસ વાર પદો રચ્યાં છે. ધીજાંપણ ધણાં પદો વૈરાગ્યનાં રચેલાં છે. એક સમયે સ્વામીને નિઃસ્પૃહ નિષ્પર્ણિમ્મહ જાણીને શ્રીજીએ ગઢવા મંદિરના મહાંત કરવાનો વિચાર કર્યો. આ વિચાર સ્વામીના જાણવામાં આવતાં વહેલા ઊઠી ગંઢાઢી ગામ પાલ્યા ગયા. પાલ્યા જવાનું કારણ જાણતાં શ્રીજીએ તેમને પાછા ધોલગ્યા અને તે વાત યંધ રાહી. આ પળ એક નિરવધિ વૈરાગ્યનું ઉદાહરણ છે. ઢઢીતે સમયમાં ધોલેરા મંદિરને વદ્દીકાશ્રમવત્ પોતાના તપ ત્યાગ વૈરાગ્યને અનુગુણ અનુકૂળ જાણીને ત્યાં ધધારે રહેવાનું પ્રસન્ન ફરતા અને પાલ્યથી ધણું સરં ત્યાંજ રહેતા અને અશ્રવાસ પળ ત્યાંજ રહીને ધયો હતો. એક સમયે

સ્વામીના શરીરમાં રોગવિશેષથી વિશેષ દુઃખ થતું જાણીને સંત હરિજનો મઝીને સ્વામીને નિર્દુઃખ કરવાની અથવા તો સ્વધામમાં લઈ જવાની શ્રીજિની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા. આ વાતની સ્વામીને સ્વર પડતાં સર્વને કહ્યું કે—‘મારા શરીરમાં દુઃખ થતું હોય તે મહે થાય પરંતુ તમારે તો મારા દર્શનાદિકનો દુર્લભ લાભ છે અને મારેપણ પ્રારબ્ધ-કર્મના નિરવશેષ નાશરૂપ મોટો લાભ છે અને સર્વે સર્વસુહૃત્ ભક્તવત્સલ ભગવાનને જેમ કરવું હશે તેમ કરશે’ એમ કહીને તે સંવન્ધનો ફેટલોક ઉપદેશ આપ્યો. આ પળે એક સ્વામીની દૃઢ આત્મનિષ્ઠા અને વૈરાગ્યની સમજણની પરિસીમાને સૂચવે છે.

કિં યહુના—શ્રીજિએ ગઢબના છેલા પ્રકરણના ૨૬ યચનામૃતમાં આત્માનંદમુનિ પુછેલા પ્રશ્નના ઉત્તરમાં સ્વામીના ત્યાગ વૈરાગ્યની પ્રશંસા કરી છે કે—‘જેની બુદ્ધિમાં ધર્માંશ વિશેષપણે વરતતો હોય તે આસ્તિકપણું હોય જે આ લોકમાં જે સાર નરસું કર્મ કરે છે તેનું જે સાર નરસું ફળ તેને જરૂર પરલોકમાં મોગવે છે એવી દૃઢ મતિ જેને હોય તથા લાજ હોય જે મુંડું કરશું તો આ લોકમાં માણસ આગલ શું મુર દેરાલશું ? એવો જે હોય તે ગમે ત્યાં જાય તોપણ એને કોઈ પદાર્થ તથા સ્ત્રિયાદિક તે વન્ધન કરી શકે નહિ. જેમ મયારામ મટ્ટ છે તથા મુઝ્જી બ્રહ્મચારી છે તથા નિષ્કુલાનંદસ્વામી છે. એવી જાણના જે હોય તેને સ્ત્રી ધનાદિક પદાર્થનો યોગ થાય તો પળ ઢગો નહિ.’ ઘઠી કારીયાણીના ૩ શ્રીજી યચનામૃતમાં શ્રીજિ પોતાના ચાલ્યા-વસ્યામાંથીજ સ્વામી સ્વભાવની વાર્તા કરતાં પુછેલા પ્રશ્નના ઉત્તરમાં મનના અને શરીરના દોષ નિરૂપણ કરવા પૂર્વક તેને ટાલવાના શરીરદમન અને આત્મવિચારને ઉપાયપણે કહેતાં તેનેજ શ્રીજિઅમિત જાણીને સ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો કે—‘હે મહારાજ ! એમ જે રહેવાય છે તે વિચારે કરીને રહેવાય છે કે વેરાગ્યે કરીને રહેવાય છે ?’ આ પ્રશ્ન ઉપરથી સ્વામીનો તપ ત્યાગનો દૃઢ સ્પષ્ટપણે જણાય છે. એક સમયે સ્વામી માંદા થયા અને અંતસમયે શુરુ રામાનંદસ્વામી તેડવા આવ્યા પરંતુ સ્વામીએ તો શ્રીજિવિપેજ પરત-સ્ત્વબુદ્ધિ દૃઢ કરેલી તેથી તેમની સાથે ન જતાં જ્યારે શ્રીજિમહારાજ તેડવા આવ્યા ત્યારે ધામમાં ગયા એમ પણ કહેવાય છે. આ કથા પણ સ્વામીની શ્રીજિવિપેજ એકાંતિક આત્યંતિક પ્રેમનિષ્ઠાની પરિસીમાને સૂચવે છે. આવી અનુપમ અસાધારણ અદ્ભુત વિશુદ્ધ ચિરંત જુતિ અને તપોવૃત્તિને લીધે સર્વજ્ઞ તેમનું પ્રત્યભિજ્ઞાનપણ ‘વૈરાગ્યમૂર્તિ કે તપો-મૂર્તિ’ એવું થયું હતું. શ્રીજી નિષ્કામ નિર્લોભ નિઃસ્વાદ નિર્માન નિષ્કોષ નિર્દ્વે નિઃસ્પૃહ નિષ્પ્રતિગ્રહ નિર્મયતા વિશેરે ગુણો પણ સહજસિદ્ધ ઉદાહરણીય હતા. એવી રીતે સ્વામીએ આત્મગુણી શ્રીજી અને વદાશ્રિવોને ધના પ્રસન્ન કરીને પ્રથમ નંબર મેલવ્યો હતો. એવીજ રીતે સ્વામીએ આ સંપ્રદાયને આધ્યાત્મિક જ્ઞાન સાહિત્યનો પણ ધનો દુર્લભ

લાભ કરી આપ્યો છે. સ્વસંપ્રદાયની ચિરકાલ પુષ્ટિનો જે પ્રથમ હેતુ શ્રીજીએ વચના-મૃતમાં વર્ણવ્યો છે અને ભાવિજનોના આત્યંતિક નિઃશ્રેયસમાટે જે સંકલ્પ (પ્રંથનિર્મા-ળરૂપ) કર્યો છે તેને મહામાન આપી ઘણા રસિક સરલ સર્વોપયોગી સાર પ્રંથો કર્યા છે. તેમણે કરેલા પ્રંથોમાં ઘણો ભાગ ગુર્જરગિરામાં છે અને થોડો ભાગ હિન્દીભાષામાં છે. પોતે કરેલા પ્રંથોમાં વેદાર્થ વેદાન્તાર્થ સ્મૃત્યર્થ પુરાણાર્થ અને નીત્યર્થ વિગેરે સર્વોપ-યોગી સર્વશાસ્ત્રાર્થ વર્ણવ્યો છે. એવો કોઈ અર્થ નહિ હોય જે તેમણે સ્વકાવ્યમાં નહિ વર્ણવ્યો હોય, છતાં વેદ વિગેરેનો ટુકોઈ ગહન સારરૂપ જે અર્થ હતો તે ગુર્જરગિરામાં સરલ સર્વાધિકાર સર્વોપયોગી કરી આપ્યો છે. તેમાં પળ “યાવાનર્થ ઉદપાને સર્વતઃ સંપ્રુતોદકે” આ ગીતાવચનમાં વહ્યા પ્રમાણે મુખ્યપણે મોક્ષમાં ઉપયોગ થાય તેવાં સ્વધર્મ, આત્મજ્ઞાન, વૈરાગ્ય, ભક્તિ, અને તદુપયોગી સરલ સર્વ સાધનો વર્ણવ્યાં છે. તેમાં પળ પ્રત્યક્ષ સ્વેષ્ટદેવનું પદે પદે પરતરત્વ અને તેમની પ્રત્યક્ષ ભક્તિનો મહિમા આ વે અર્થ તો વિશેષે વર્ણવ્યા છે. સંપ્રદાયના સંસ્કૃત પ્રંથોમાં ઘણું સાહિત્ય છે પણ તેનો લાભ જાણનારા હોય તેજ લઈ શકે પણ વીજાને કશો લાભ મળે નહિ. સ્વામીએ તો તમામ સાહિત્ય સરલ ગુર્જરગિરામાં ધર્મવેલું દોવાથી સાધારણ બુદ્ધિના માણસને પણ ઉપયોગમાં આવી શકે. વઢી જુદા જુદા વિવિધ છંદ છપય વૃત્ત વિગેરમાં પ્રંથો રચ્યા છે જેથી શ્રોતા વક્તાને પણ રસ આપનારા છે. સ્વામીની કવિતા પણ વહુ શ્રેષ્ઠ છે. કવિ-તામાં જેવી જ્ઞાનમય આવે છે તેવી અન્યત્ર જોવામાં આરતી નથી. દૃષ્ટાન્ત પણ સર્પૂર્ણ અર્થપ્રદર્શક સરલ લોકપ્રસિદ્ધ અને અર્થગંભીર આપેલાં છે. પદે પદે પદલાલિત્ય પણ અનુપમ જોવામાં આવે છે. વઢી સ્વામીએ જે જે વિષયનું વર્ણન કર્યું છે તે જાણે મૂર્તિ-માન તદાકાર હોય તેવીજ રીતે વર્ણવ્યું છે. સ્વામીએ સ્વકાવ્યમાં વૈરાગ્ય તપ ત્યાગનું અને તદુપયોગી સાધનનું વિશેષ વર્ણન કર્યું છે. સ્વામીને હિન્દીભાષાનું જ્ઞાન તથા કચ્છીભાષાનું જ્ઞાન હતું. તેને ભાષામાં કરેલાં કાવ્ય કીર્તનો પણ મઝી આવે છે.

✓ સ્વામીએ જુદા જુદા વિષયો ઉપર કરેલા ગ્રંથો—

૧ મહાચિંતામણિ.	૭ સ્નેહગીતા.	૧૩ ગુણપ્રાહક.	૧૯ ચિહ્નચિંતામણિ.
૨ યમદંડ.	૮ પુરુષોત્તમપ્રવાશ.	૧૪ ચોસઠપદી.	૨૦ પુણ્યચિંતામણિ.
૩ સારસિદ્ધિ.	૯ મત્તિનિધિ.	૧૫ હરિવિચરણ.	૨૧ હમ્પ્રશકુનાવલિ.
૪ વચનવિધિ.	૧૦ હૃદયપ્રવાશ.	૧૬ હરિસ્મૃતિ.	૨૨ વૃત્તિવિવાદ.
૫ હરિષટ્કગીતા.	૧૧ કલ્યાણનિર્ણય.	૧૭ અરજીવિનય.	૨૩ શિક્ષાપત્રી ૫-
૬ પીરજ્યાસ્વાન	૧૨ મનગંજન.	૧૮ અવતારચિંતામણિ.	ચરુપા વિગેરે.

ગ્રન્થોની સંક્ષિપ્ત સમીક્ષા—

‘**ભક્તચિંતામણિ**—સ્વામીએ રચેલા ગ્રંથોમાં મોટામાં મોટો સર્વાર્થપરિપૂર્ણ સર્વોત્તમ આ ગ્રન્થ છે. આ ગ્રંથમાં ભક્તચિંતામણિ ભગવાન્ પ્રત્યક્ષ શ્રીહરિનાં ભક્તચિંતામણિ-રૂપ અદ્વૃત અલૌકિક અચિંત્ય અપાર દિવ્ય ચરિત્રોનું વર્ણન કરેલું હોવાથી ચિંતન કરનારા ભક્તોને ચિંતામણિવત્ મનોરથોને પૂર્ણ કરનારો હોવાથી તેનું નામ સાર્થક આપ્યું છે. આ અર્થ સ્વામીએજ પ્રકરણ ૧૬૪ માં “ભક્તચિંતામણિ ગ્રંથ કહ્યો, સતસંગીને સુખરૂપ । જેમાં ચરિત્ર પ્રગટનાં, અતિ પરમ પાવન અનૂપ. ॥ વીજા ગ્રંથ તો વહુજ છે, સંસ્કૃત પ્રાકૃત સોય । પળ પ્રગટ ડપાસી જનને, આ જેવો નથી વીજો કોય ॥ જેમાં ચરિત્ર મહારાજનાં, વહી વર્ણવ્યાં વારસવાર । વળ સંભારે સાંભરે, હરિમૂર્તિ હૈયા મોજાર ॥” इत्यादि यथार्थ ग्रंथमाहात्म्य कहીને છેવટે કહ્યું છે કે—“છે આ ભક્તચિંતામણિ નામરે, જે જે ચિંતવે તે થાય કામરે । હેતે ગાય સુંળે જે આ ગ્રંથરે, તેનો પ્રભુ પુરે મનોરથરે ॥” इत्यादि. આ ગ્રંથનાં ૧૬૪ પ્રકરણો છે. દોહા ચોપાઈ મઢીને ૮૫૨૭ છે. પ્રથમનાં ૧૦૦ માં પ્રત્યક્ષ સ્વેષ્ટદેવ શ્રીહરિનાં ક્રમવાર આલિંગનથી અંતર્ધાન સુધીનાં અસાધારણ ऐश्वर्य ભરેલાં દિવ્ય ચરિત્રોનું સપૂર્ણપણે વિના સકોચે સરસ વર્ણન આપ્યું છે. પછીનાં ૫ પ્રકરણોમાં સ્વેષ્ટદેવનો અપાર મહિમા સામર્થ્ય અને પરતરુદ્ધ અસંકોચથી યુક્તિયુક્ત ઉત્તમ રીતે વર્ણવ્યું છે. પછીનાં ૬ પ્રકરણોમાં સંતો અને સાંલ્ય યોગી હરિજન યાદી માઈનાં નિષ્કામાદિ વ્રતમાન કહ્યાં છે. પછીનાં ૧૫ પ્રકરણોમાં હરિ-ભક્તોની દેશવાર પ્રામવાર જાતિવાર અને તેના તેના ગુણવાર નામાવહી આપી છે. (સ્વામીના આ અપૂર્વ પ્રયાસથી અત્યારે આપણને કયા દેશમાં કયા ગામમાં કઈ જાતિમાં કેટલા કેવા ગુણવાળા ભક્તો પ્રથમ થઈ ગયા છે તે સહજમાં જાણવામાં આવે છે. અને અત્યારે તેમના વંશજો પણ પૂર્વજોની વાત સાંભળીને તેમના પ્રત્યે પ્રેમવાળા થયાની સાથે સ્વામિનારાયણવિપે ભગવાનપણાની ભાવનાવાળા થાય છે. ચાલતા જમાનીની દૃષ્ટિએ આ સંગ્રહકાર્ય મોટામાં મોટું ઉપકાર ભરેલું માની શકાય છે. કેમકે પ્રાચીનોમાં આવો સંગ્રહ કરવાનો રિવાજ હતો નહિ, સ્વામીએ તો વહુ દીર્ઘ મવિષ્ય દૃષ્ટિથી કર્યો જણાય છે.) પછીનાં ૩૧ પ્રકરણોમાં શ્રીજીએ આશ્રિત અનાશ્રિતને આપેલા સમાધિ વિગેરે પરવાજો વર્ણવ્યા છે જેના શ્રવણ મનનથી દેવી જીવોને શ્રીજીને વિષે સાક્ષાત્ પરમેશ્વરપણાની પ્રતીતિ થવાની સાથે તેમનામાજ સર્વથી પરતરત્વબુદ્ધિ થઈને તેમાંજ ગાઢાનુરાગ થવા દ્વારા પરમપદની અનાયાસે પ્રાપ્તિ થઈ જાય, આ સંગ્રહ પણ અત્યાવશ્યકનો અને અન્ય ગ્રંથોમાં ન મળી આવે

એવો અપૂર્વ છે. પછીનાં ૬ પ્રકરણોથી ધામવર્ણન, શ્રીજિનો સ્વધામગમનસંકલ્પ, આશ્રિતોને ધીરજ આપવી, સ્વધામગમન, વિયોગનું વર્ણન, મ્રંથનો સંક્ષેપમાં વિપયાનુ-ક્રમ અને મ્રંથમહિમા વહીને મ્રંથ પૂર્ણ કર્યો છે. આ મ્રંથમાં પ્રસંગોપાત ત્યાગી ગૃહીના ધર્મો, વૈરાગ્ય, જ્ઞાન, ભક્તિ અને તેમાં ઉપયોગી સર્વ સાધનો પણ નિરૂપણ કર્યા છે. આ સંપ્રદાયનું સર્વ રહસ્ય સાહિત્ય સમજાવા માટે આ મ્રંથ પુરતો છે એમ કહીએ તેમાં લેશપણ અતિશયોક્તિને અવકાશ નથી. આ મ્રંથ સ્વામીએ ગઢઢામાં રહીને સં. ૧૮૮૭ ના આસો શુદ્ધિ ત્રયોદશીએ સંપૂર્ણ કરવાનું પોતેજ મ્રંથને અંતે લખ્યું છે.

યમદંડ—આ મ્રંથ સ્વામીએ અઘોડ ગામે પોતાને દીક્ષા આપી ત્યારે કરેલી શ્રીજિની આજ્ઞાથી પહેલવહેલો કર્યો છે આવા મ્રંથની શ્રીજિને તે સમયે વિશેષ જરૂર જણાઈ હશે, એટલે ગર્ભ, જન્મ, જરા, મરણ, યમયાવના અને આધિ વ્યાધિ વિગેરે સાંસારિક અવર્ણનીય અસહ્ય હૃદયવિદારણ દુઃસના શ્રવણથી લોકોને વૈરાગ્ય ઉદય થાય અને તેદ્વારા અનન્ત સ્થિરફલરૂપ પરમાત્મા પ્રીતિ ઉત્પન્ન થઈ સર્વ કોઈનો અનાયાસથી મોક્ષ થાય એવા હેતુથી કરાવેલો છે. સ્વામીએ પણ આ મ્રંથમાં અસાર સંસારનાં અસહ્ય દુઃખોનું અને તેના હેતુભૂત પાપકર્મોનું એવું અદ્ભુત મૂર્તિમાન વર્ણન કર્યું છે કે જેના સાંભળવાની સાથેજ વૈરાગ્ય ઉદય થયા વિના રહે નહિ. આ મ્રંથ ગરુડ પુરાણને અનુસારે લખવાની શ્રીજિની આજ્ઞા હતી તેથી તે પ્રમાણે લખ્યો છે એટલે તેની પણ ગરજ સારે છે. તેનાથી કેટલોક વિશેષ અર્થ પણ વર્ણવ્યો છે. મ્રંથનું નામ પણ ગુણાનુગુણજ રાખ્યું છે. આ મ્રંથની કૃતિપણ ચરણે ચરણે ચમત્કૃતી ભરેલી છે. આ મ્રંથ પ્રથમ સર્વનાં વધુ પરિચયમાં હતો. આ મ્રંથ કરીને સ્વામીએ શ્રીજિને યાંથી સંભળાવતાં વધુ પ્રસન્ન થઈ કવિત્વશક્તિની નિપુણતા જોઈ ધીજા મ્રંથો કરવાની આજ્ઞા કરી હતી. આ મ્રંથ ૧૮૬૦ માં સંપૂર્ણ કર્યો છે. આમાં ૨૦ કઢવાં અને ૬૬ ધોલ છે. આ મ્રંથમાં વર્ણવેલા વિષયો—મંગલાચરણ. મ્રંથ કરવાનું કારણ. સુર દુઃસમાં શાસ્ત્રોક્ત વિધિનિષેધના અનુદાનની હેતુતા. દયાલુ શ્રીહરિએ કરેલી ગર્ભ-વાસમાં રક્ષા. ‘ગર્ભવાસં તત્તોઽધિકં’ આ યજ્ઞને અનુસારે સર્વ દુઃસની અપેક્ષાએ ગર્ભવાસદુઃસની અધિકતા. ગર્ભદુઃસથી ગમરાઈ ગણના પ્રાણિએ શ્રીધરભજનની કરેલી પ્રતિજ્ઞાથી શ્રીહરિકૃત ગર્ભવાસથી નિર્મુક્તિ, ચોનિસકટ જન્મદુઃસનું વર્ણન, ધાત્યાવસ્થાની ગુપ્ત સ્થિતિ. યુવાવસ્થામાં કરેલાં પાપો તથા મોગવાતાં દુઃસો. વૃદ્ધાવસ્થામાં કુટુંબદુઃસ તથા આધિવ્યાધિ દુઃસ. પાપિ પ્રાણિપાસે યમદૂતોનું આવવું. મયાનક યમદૂતોનું નામસાથે રૂપ વર્ણન. માર મારી જીવને દેહથી પાટી યમપુરીમાં લઈ જઈ પાટો ટાંચી ચાર દિવસ પછી યમપુરીમાં લઈ જવું. યાદિઓના રાંઠનપૂર્વક

જીવની અનાદિ સત્યતાથી જપતપ વ્રત સ્વર્ગાદિની સત્યતાસમર્થન. જીવ હૈશ્વરનો વાસ્તવિક ભેદ. અનાદિ શરીરસંવન્ધથી જીવને સુખદુઃખની પ્રાપ્તિ. દેહમાંથી નીકળી ચમપુરીમાં જતાં માર્ગમાં આવતાં દુઃખદ સોઝ પુરતું નામ સાથે વર્ણન. ચમ-દૂતોદ માર્ગમાં આપેલાં જુદાં જુદાં અસહ્ય દુઃખો તથા ઠઠકો. સોઝ પુરમાં એક ચર્પંમુષી દુઃખ ભોગવી ચમપુરીએ આવતું. ચમપુરીનું વર્ણન, મયાનક ચમરાતપાસે પ્રાણિનું આવતું. પાપપુન્ધના સ્વાતાનો તપાસ કરતાં પાપના ચચારાથી ધર્મરાજાએ આપેલો ઠઠકો તથા પાપાનુગુણ પાપી પ્રાણીને ચમવાતના આપવાની દૂતોને કરેલી આજ્ઞા. પાપોની સ્મૃતિ કરાવી કરાવીને દૂતોએ આપેલાં અસહ્ય દુઃખો. પંચમસ્કંધમાં પરીક્ષિતરાજાપ્રત્યે શુક્રજીએ કહેલા અઢાવિશ નરકનાં નામ સાથે દુઃખવર્ણન. પાપા-નુગુણ તેતે પાપિનું તેતે નરકમાં પડતું. નરકનાં દુઃખ ભોગવ્યા પછી ચોરાશીમાં જતા પ્રાણિઓના દુઃખનું વર્ણન. મનુષ્ય યોનિમાં તેમાં પણ સત્કુલમાં જન્મની દુર્લ-ભતા. કુસંગ દ્યાગ ફરી સત્સંગ કરવાથી દુઃખની નિવૃત્તિ. દેહકુસંગ અને વહારતા કુસંગનું સ્વરૂપ. કુસંગથી થતા અનર્થો તથા તેથી દૂર રહેવાનો બોધ. સંતોનું સ્વરૂપ તથા પ્રશંસા કરવા પૂર્વક તેમના સમાગમનો વિધિ. હરિ હરિજન મઝવાથીજ ચમ-ચાતના વિગેરે દુઃખની નિવૃત્તિ અને કલ્યાણની પ્રાપ્તિ. શ્રીહરિના વિધવિધ અવતારો તથા તેમનાં અધર્મ ઉત્થાપન ધર્મસ્થાપન વિગેરે કાર્યો. કૃષ્ણાવતારની વિશેષતા. પ્રત્યક્ષ પરમેશ્વર દૃષ્ટવેચ શ્રીહરિની અધિકતા. તેમના આશ્રયથી અનાયાસે દુઃખની નિવૃત્તિ. જેને જમ તેડ્યા આવે તેનાં ઇધાંણ. વાસનાથી થતા ભૂતપ્રેતાદિના દુઃખનું વર્ણન. પ્રત્યક્ષ શ્રીહરિના શરણ વિના ધીજા કોટિ ઉપાયથી પણ ચમદંડની અનિવૃત્તિ અને કલ્યાણની અપ્રાપ્તિરૂપ છેલ્લો મુખ્ય મુદ્દો. પોતાને પ્રકટ શ્રીહરિ મઝવાથી થઈલા દુર્લભ લાભોનું વર્ણન વિગેરે.

પુરુષોત્તમપ્રકાશ—આ પુરુષોત્તમપ્રકાશ પ્રશ્નપદેપદે પ્રત્યક્ષ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ શ્રીહરિના મહિમાને (પ્રતાપ) પ્રકાશ કરેછે તેથી ગુણાનુગુણ નામ છે. આ પ્રશ્નનો ઉદ્દેશ એવો છે કે—આત્યંતિક મોક્ષમાં મુખ્ય—અવ્યવહિત સાધન ભક્તિ છે અને ભક્તિમાં મુખ્ય સાધન માહાત્મ્યજ્ઞાન છે. તે ‘માહાત્મ્યજ્ઞાનયુગ્મભૂરિસ્નેહો ભક્તિશ્ચ માધવે’ ‘માહાત્મ્યજ્ઞાનપૂર્વસ્તુ સદૃઢઃ સર્વતોડધિકઃ’ ‘एतां विभूतिं योगं च मम यो वेत्ति तत्त्वतः । सोऽविकम्प्येन योगेन युज्यते नात्र संशयः’ इत्यादि વચનથી સિદ્ધ થયું છે. તેમ વચનામૃતમાં પણ તે ચાત પદેપદે કહી છે. માહાત્મ્યજ્ઞાન વિજ્ઞાની ભક્તિ પ્રથમ જણાતી હોય પણ વિજ્ઞાનીની સાફક ક્ષણમાં ભમ થતી જણાયછે. ‘સ્નેહગીતા’ ‘ભક્તિનિધિ’ ‘સારસિદ્ધિ’ વિગેરે ગ્રંથોમાં સ્વામીએ ભક્તિનું નિરૂપણ પુષ્કળ કર્યું છે.

પણ અવશિષ્ટ માહાત્મ્યજ્ઞાનતો આ ગ્રંથમાંજ નિરૂપણ કયું છે. શ્રીજિમાં પ્રેમ ભક્તિ માહાત્મ્યજ્ઞાનપૂર્વક થાય ઇટલોજ ગ્રંથનો ઉદ્દેશ છે. માહાત્મ્યજ્ઞાનના પ્રકારમાં પ્રથમ અક્ષર ધામનું વર્ણન કરી તેમાં રહેલા દિવ્ય સાકારમૂર્તિ સગુણ સાલંકાર સાયુધ સપાર્પદ સશક્તિ સપરિવાર પરમાત્માનું નિરૂપણ કરી તેની દુર્લભતા વર્ણવી તેજ પોતે કૃપાર્થી સર્વ ઐશ્વર્ય સાથે અવતાર ધારણ કરવાથી સુલભ થાય છે. તે ભગવાનના સ્વરૂપ રૂપ ગુણ વિભૂતિ ઐશ્વર્ય અને તેમના સંબંધને પામેલા સર્વે ચરાચર (મનુષ્યો સંતો આચાર્યો પશુ પક્ષી વન વેલી વૃક્ષ નદી કૂપ વિગેરે) નું માહાત્મ્ય જાણવાનું કહે છે. પ્રલક્ષ શ્રીહરિનાં દિવ્ય ચરિત્રો, તેમનાં સહજાનંદાદિ નામો, તેમણે કલ્યાણ માટે જેજે ઉપાયો (પોતાનાં દર્શન, સ્પર્શ, વિચરણ, સદાગ્રતો યંધાન્યાં, યજ્ઞો કર્યા, ઉત્સવ સમૈયા કર્યા, મંદિરો કરાવી મૂર્તિઓ સ્થાપી, સંતો યનાન્યા, આચાર્યો સ્થાપ્યા, ગ્રંથો રચાવ્યા, ચરણારવિંદ વિગેરે પ્રસાદીની ઘસ્ટુઓ કરી આપી, ચિત્રપ્રતિમાઓ કરી આપી વિગેરે) કર્યા તે મર્ચનું પણ માહાત્મ્ય જાણવાનું કહે છે. ટુંકામાં પુરુષોત્તમ શ્રીહરિ અને તેમના જે કોઈ સંબંધને જે કોઈ સ્થાવર જંગમ પામ્યા તે સર્વનું કલ્યાણકારી માહાત્મ્ય જાણવાનું કહે છે. ધીજાઓનું માહાત્મ્ય જાણવાનું જે કહે છે તેતો પુરુષોત્તમના સંબંધવિશેષ પધી છે માટે તેનો પુરુષોત્તમના સ્વરૂપમાંજ અંતર્ભાવ છે. ઇટલે એક પુરુષોત્તમનોજ મહિમા છે. આ સર્વ મહિમાનો સંપ્રદ છેદ્દા ઘોઘમાં કર્યો છે. સંપૂર્ણપણે મહિમા જાણવામાટે આવો ધીજો ગ્રંથ નથી તેતો ઘાંચવાવીજ માલમ પઢશે. સ્વામીને શ્રીજિનું કેવું માહાત્મ્યજ્ઞાન હતું તે પણ આ ગ્રંથથી જણાય છે. આ ગ્રંથ સર્વ ગ્રંથોના સારરૂપ જણાય છે. ગ્રંથનો નિર્માણદાઢ સ્વામીએ લખ્યો નથી પણ વર્ણન ઉપરથી શ્રીજિ સ્વધામ પધાર્યા પછી લખાવો હોય એમ જણાય છે. આ ગ્રંથ ઘાંચવા સાંભઢચા જેવો છે. આ ગ્રંથના ૫૫ પ્રકાર છે. પ્રત્યેક પ્રકારમાં ધીજવીજ ચરણો છે. છેદ્દામાં એક ઘધારે છે.

સ્નેહગીતા—આ તો અક્ષરે અક્ષર સ્નેહનીજ ગીતા છે. સ્નેહનેજ પ્રેમ ભક્તિ કહે છે. ભગવાનમાં પેયો સ્નેહ કરવો જોઈએ તે જણાવાની શ્રીજિની ઇચ્છા થતાં આ ગ્રંથ સ્વામીએ કર્યો છે. સાર અમિપ્રાય ઇટલો છે કે—મોઢમાં મુખ્ય હેતુ સ્નેહ ભક્તિ પધી છે. ‘યમેવં વૃણુતે તેનૈવ લભ્યઃ’ ‘ભક્ત્યા ત્વનન્યયા શક્યઃ’ ‘ભક્ત્યા મામમિ-જાનાતિ’ ‘ભક્ત્યા તુતોપ ભગવાન્ ગજયૂથપાય’ ‘પ્રીયતેઽમલયા ભક્ત્યા હરિરન્યદ્દિલંચનમ્’ ઇત્યાદિ. સ્નેહને મમાન જપ તપ તીર્થ યોગ યજ્ઞ દાન પુણ્ય પ્રતાદિક કોઈ પણ નથી. સાધન ભક્તિ પણ જો સ્નેહ વિનાની હોય તો તેને જઢ વિનાના ગરોપર, પૂજ વિનાના મોજન અને ગંધ વિનાના પુઢ જેવી શૂન્ય પધી છે. સ્નેહ વિનાના ધીજા વિષાદિ ગુણો પણ વિધવાને આમૂષણવત્ત મોમતા નથી. સર્વ સાધનોનું

ફલ પળ ભક્તિજ કહી છે. ‘ગુણિનાં ગુણવત્તાયા જ્ઞેયં હ્યેતત્પરં ફલમ્ । કૃષ્ણે ભક્તિશ્ચ સત્સંગોઽન્યથા યાન્તિ વિદોઽપ્યયઃ’ ‘વિદ્યાદિભિર્ગુણેર્નૃણાં સાધિતૈર-
પિ કિં ફલમ્’ ‘દાનવ્રતતત્પોહોમજપસ્વાધ્યાયસંયમઃ । શ્રેયોમિર્વિવિધૈશ્વાન્યૈઃ
કૃષ્ણે ભક્તિર્હિ સાધ્યતે’ ‘વિપ્રાદ્વિપદ્મગયુતાત્’ इत्यादि. સ્નેહ વિનાનું કેવલ આત્મ-
જ્ઞાન પણ યર વિનાની જાન જેવું શૂન્ય અફલ કહ્યું છે. ‘શ્રેયઃસૃતિં ભક્તિમુદસ્ય ચે’
‘જ્ઞાને પ્રયાસમુદપાસ્ય’ આ વચનો આજ અર્પને કહેછે. સ્નેહની ચત્કટદશા જેમ અ-
જ્ઞાની અવિવેકી પ્રાણિઓને સ્વસ્વવિષયમાં પ્રાણાન્ત પ્રીતિ હોય છે તેવી હોવી જોઈએ. ‘યા
પ્રીતિરવિવેકાનાં વિષયેષ્વનપાયિની । ત્વામનુસ્મરતઃ સા મે હૃદયાન્નાપસર્પતુ’
‘એમ કહ્યું છે. આવી ફલરૂપ અસાધારણ ભક્તિ ગોપીયોને વિષે વર્ણન કરી છે. ‘ક્ષણં
યુગશતમિવ યાસાં યેન વિનાઽભવત્’ ‘ઙ્ઞુટિર્યુગાયતે ત્વામપશ્યતામ્’ ‘નિન્યુ-
દુઃખેન વાસરાન્’ ‘ન વિયોગતીઘ્રાધયોઽન્યં દદશુઃ સુખાય’ ‘યત્પ્રેક્ષણે દશિ-
પુ પશ્મકૃતં શપન્તિ’ इत्यादि. આ ગ્રંથમાં ભાગવતોક્ત રીતિથી ગોપીયોના દૃષ્ટાન્તથી ભ-
ક્તિનું સર્વસ્વ ‘પ્રીતની રીત છે જો ન્યારીરી’ ‘સ્નેહનેરે સમાન નાવે કોઈ સ્નેહનેરે
સમાન’ इत्यादि પદથી વર્ણવ્યું છે. જેને ભગવાનમાં પ્રીતિ હોય તેને અન્યત્ર અપ્રીતિ હોય
અ પ્રીતિનું મુખ્ય નિર્દર્શન છે. ભગવાનમાં સ્નેહ ભક્તિ થવી દુર્લભ છે અને તેવા ભક્તો પણ
દુર્લભ છે. ‘જન્માન્તરસહસ્રેપુ તપોદાનસમાધિભિઃ । નરાણાં ક્ષીણપાપાનાં કૃષ્ણે
ભક્તિર્હિ જાયતે’ ‘વાસુદેયઃ સર્વમિતિ સ મહાત્મા સુદુર્લભઃ’ ‘કશ્ચિન્માં વેત્તિ
તત્ત્વતઃ’ ‘કોટિષ્વપિ મહામુને.’ આવી ભક્તિ પ્રાપ્ત થયા પછી તેને કહ્યું કર્તવ્ય કે
પ્રાપ્તવ્ય રહેતું નથી. ભગવાનને પણ આવા ભક્ત ઉપર અમાપ પ્રેમ થાયછે. ‘પ્રિયો
હિ જ્ઞાનિનોઽત્યર્થમહં સ ચ મમ પ્રિયઃ ।....જ્ઞાની ત્વાત્મૈવ મે મતમ્’ ‘જ્ઞાની
પ્રિયતમોઽતો મે જ્ઞાનેનાસૌ વિભર્તિ મામ્’ इत्यादि. આવા ભક્તોને સુલ આપવું
એજ ભગવાનને અનેક અવતાર ધરવાનો મુખ્ય હેતુ છે. ‘પરિત્રાણાય સાધૂનાં’
इत्यादि. આ સાર અભિપ્રાય આ ગ્રંથમાં ગોપીયોના દૃષ્ટાન્તથી વર્ણવ્યો છે. આ ગ્રંથમાં
૪૪ કહવાં અને ૧૧ પદ છે. વગ્ને મઠીને ૪૯૦ ચરણ છે. સં. ૧૮૭૨ ના વૈશાલ
શુદિ ૪ ને વિવસે આ ગ્રંથ પૂર્ણ કર્યો છે. આ ગ્રંથથી શ્રીજિવિષે તેમના ભક્તોએ કેવો
સ્નેહ કરવો જોઈએ તે તથા સ્વામિનો કેવો સ્નેહ હતો તે જણાઈ આવેછે.

વચનવિધિ—ભગવાનના વચન પ્રમાણે ચર્ચવું તે વચનવિધિ કહેવાય. (મોક્ષના
મુખ્ય ઉપાયભૂત ભક્તિમાં આ વચનવિધિ અંગ છે. આ અંગની જો પુષ્ટિ થાય તો
ભક્તિ સિદ્ધ થાય છે, શ્રુતિસ્મૃતિનાં જે વચનો છે તેજ ભગવાનનાં વચનો છે. તેનેજ
ધર્મ કહેછે. ભગવાનનું વચન જે પાછેછે તે આ લોક પરલોકમાં સદાસુખીયા થાય

છે અને જે વચન હાંધેછે તે આ લોક પરલોકમાં મહાસ્થાને પામેછે, માટે ભગવાનના વચનમાં વર્તવું આટલો આ પ્રંથનો મુદ્દો છે. તે ‘યઃ શાસ્ત્રવિધિમુત્સૃજ્ય વર્તતે કામકારતઃ । ન સ સિદ્ધિવાપ્નોતિ ન સુખં ન પરાં ગતિમ્’ ‘શ્રુતિઃ સ્મૃતિર્મમૈવાજ્ઞા યસ્તામુહંધ્ય વર્તતે । આજ્ઞાભંગી મમ દ્વેષી સ મદ્રક્તો ન વૈધરે ! ॥’ इत्यादि વચનો કહેછે. આ મુખ્ય મુદ્દો સ્વામીએ આજ્ઞા પાઠવાથી મોટી પદવી અને મહાસુર પામેલા પ્રજ્ઞા ભવ ચંદ્ર સૂર્ય શેષ સુરેશ શારદા ગણપતિ દેવ માનવ મુનિ રાધા લક્ષ્મી દ્રૌપદી વિગેરેની રમણીય કથાઓથી સિદ્ધ કર્યોછે. તે કહ્યું છે કે—‘મોટું થાવાનું હોય મનમાં, તો હરિવચનમાં હમેશ રહે’યે । નિષ્કુલાનંદ કહે ન લોપીએ, ચાલમનું વચન કૈયે.’ તેમજ આજ્ઞા હાંધવન કરવાથી મહા અનર્થ થાયછે તે પણ ભવ પ્રજ્ઞા ભવાની શૃહસ્પતિ ઇન્દ્ર નહુપ નારદ પર્વત સીતા લક્ષ્મણ રાધિકા વિગેરેનાં તેવાં આજ્ઞાનોથી સિદ્ધ કર્યુંછે. તે કહ્યું છે કે—‘નહિ પામે પામર નર સુખરે, રહી હરિવચનથી વિમુખરે ।’ ‘સંતો વચનદ્રોહીનો ધણી નહિરે’ ‘વચન લોપી જાણે સુખ લેશુરે’ इत्यादि. આજ્ઞા પાઠવામાં સત્સમાગમ મુખ્ય હેતુ છે. અને આજ્ઞા હાંધવામાં અસત્સમાગમ હેતુ છે માટે અસત્સમાગમનો ત્યાગ કરી સત્સમાગમ કરે તો યથાર્થ દૃઢ આજ્ઞા પડે છે. આ વાત પણ સત્ અસત્ (વિમુક્ત સમુક્ત) નાં લક્ષણો કહેવા પૂર્વક તેના શુભાશુભ ફલ વર્ણન સાથે દૃષ્ટાંતોથી સિદ્ધ કરીછે. તે કહ્યુંછે કે—‘સંત સાચા તે કહિયેરે’ ‘સંત સાચા તે સંસારમાં, રહે હરિવચને હમેશરે’ ‘જ્યાન છે જરૂર જાણજ્યો, ઘસતાં તે વિમુખની પાસરે’ ‘સરે સાર શોધતાં તે શું મલશે, કરતાં કુસંગનો સંગ ઘઠી’ इत्यादि. આ પ્રંથ સ્વામીએ રસવત્ ભાષા અને રસવત્ દૃષ્ટાન્ત કથાઓથી રમણીય શ્રોતૃવ્ય કર્યો છે. પ્રંથ નિર્માણકાલે લખ્યો નથી પણ શ્રીજી સ્વધામ પદાર્થો પછી ભક્તિયાત્રું અનુમાન થાય છે આ પ્રંથનાં ૫૨ કહવાં છે અને ૧૩ પદ છે. પ્રત્યેક કહવામાં ૮ ચરણ છે. આ પ્રંથથી ભગવાનનાં વચન મળેલાં કેવાં પાઠવાં જોઈયે અને સ્વામી કેવાં વચન પાઠતા તે સિદ્ધ થાયછે.

સારસિદ્ધિ—આ પ્રંથ સર્વ શાસ્ત્રસારને સિદ્ધ કરેછે માટે યથાર્થ નામ છે. આ પ્રંથનો ગણિતાર્થ જટલો છે કે—સારમાં અનુત્તમ સારત્તમ પ્રજ્ઞ ભગવાનની મૂર્તિ છે અને તેમને પ્રસન્ન કરવા તેજ સારમાં સાર કર્તવ્ય છે ‘તત્કર્મ હરિતોપં યત્સા વિદ્યા તન્મતિર્યયા’ ભગવાનને રાજી કરવાથી પરાચર સર્વ કોઈ રાજી થાય છે. ‘યદ્યા તરોમૂલનિપિંધનેન તૃપ્યન્તિ તત્કન્ધમુજોપશારણાઃ’ ભગવાનને તજીને ધીજી અનેક પશુરાશ્યો પડે તે સરવાળે નિરર્થક છે. ‘વિદ્યાદિમિર્ગુર્ણનૃણાં સાધિતેરપિ

કિં ફલમ્' ભગવાનને રાત્રી કરવાના અનેક ઉપાયો છે પણ સારરૂપ ઉપાયો તો ધર્મ, (પ્રકટ ભગવાનનાં વચનો) વૈરાગ્ય, (ભગવાન સીવાય ધીજા મોગમાત્ર ચતુર્ધા મુક્તિપર્યંતમાં અગ્રીતિ) માહાત્મ્યજ્ઞાન, પ્રકટ પ્રમુની મક્તિ અને આ ચારેને મહા સહાય કરનારો સત્સમાગમ છે. તેમાં પણ મક્તિ મુલ્ય છે અને ધીજાં તેનાં અંગ છે. મક્તિનું વિશેષ વિવેચન મક્તિનિધિમાં અને સ્નેહગીતામાં કરેલું છે. નિષ્કામ મક્તિ સારમાં સારતમ છે. તેમાં પણ પ્રકટ મક્તિનો વિશેષ છે 'સર્વે પ્રકારે સમજો મક્તિ સારમાં સાર' 'મક્તિ કરી હરિ રિજાવે' 'પરોક્ષ મક્તિ પામે નહિ પ્રાપતિરે.'

વૈરાગ્ય મક્તિનું અંગ છે. જ્યાંસુધી અન્યત્ર અગ્રીતિ થતી નથી ત્યાંસુધી મક્તિની સિદ્ધિ થતી નથી માટે તેમાં વાસ તીવ્ર વૃહદ્ વૈરાગ્યની જરૂર છે. 'પરમાત્મનિ યો રક્તો વિરક્તોઽપરમાત્મનિ' 'વિષયતો વિરતિશ્ચ હરી રતિઃ' 'વિષયાવિષ્ટિચિન્તાનાં વિષ્ણુવાવેશઃ સુદુર્લભઃ' 'યઃ સ્વકાત્પરતો વેદ જાતનિર્વેદ આત્મવાન' । હૃદિ કૃત્વા હરિં મેહાત્મવ્રજેત્સ નરોત્તમઃ' 'હિત્વાત્મપાતં ગૃહમન્ધકૂપં વનં ગતો યદ્દરિમાશ્રયેત' વૈરાગ્યને નિર્વેદશબ્દથી કહે છે. આ વૃહદ્ વૈરાગ્ય વિનાના મય મહા હન્દ્ર ચન્દ્ર સૂર્ય નારદ પરાશર સૌમરી એકલશૃંગી ચિત્રકેતુ આમીઘ્ર ચયાતિ વિગેરે મોઢા મોઢાઓની પણ મોઢી સ્વોચ્ચ વર્ણવંને શુકજી જઢમરત કદરજ મહાદ વિદુર ગોપીચંદ મર્દહરિ વિગેરેના વૈરાગ્યને વચાળી તેમની તીવ્ર શુદ્ધ વૈરાગ્યદશા વર્ણવી વૈરાગ્યનો મહિમા વર્ણવ્યો છે. 'જેમ મલ્લે એક ચિંતામણિ, ઘણી અગણિત વસ્તુનું ઘર । તેમ શુદ્ધ વૈરાગ્ય શિરોમણિ, નથી ઈથી ધીજું કાંઈ પર ॥' 'નિષ્કુલાનંદ નિર્વેદ વિના, આદિ અંતે મધ્યે દુઃખ' 'સાચો વૈરાગ્ય છે સુખનિધિ' મોઢે ભાગ્યે મનુષ્યને, મલ્લે નિર્વેદરૂપણી નિધિ । રે'વા ન દિયે રંકપણું, વિષયસુખનું કોઈ વિધિ' શુદ્ધ વૈરાગ્યે કરી સેવીએ, પ્રેમે પ્રમુખા પાય । માયિક સુખ ન માગિએ, મોઢે કરી મન માંય ॥' 'તેમ વૈરાગ્યવાનની થરતિ । હરિમૂર્તિ વિના દેખે નહિ' 'વા'લિ નિધિ તો વૈરાગ્ય છે, જન જાણો જરૂર' 'વૃહદ્ વૈરાગ્ય વિના કોણ, ઘેઠો ઠાણકો ઠરીને । વૈરાગ્ય જાણો વિપ્ર વિવા'માં, હાથો હાથ સોંપે હરિને ॥' જો ઘરો તો અંગે ધરજ્યો, શુદ્ધ વૈરાગ્ય રૂપ જ્ઞાણગાર । તો હેતે કરી હરિ રિજાવે, નિશ્ચે જાણો નિરધાર ॥' 'તીવ્ર વૈરાગ્ય તહોવજ્યે, નાવે સોસો સાધન ।' 'તીવ્ર વૈરાગ્ય તો ઉપજે, જો કૃપા કરે જગદીશ । કાંતો તેના જન મલ્લે, વૈરાગ્યવાન મુનીશ' 'સગ્ય ચઢી જાયેરે શુદ્ધ વૈરાગ્યથીરે । શું કહું વૃહત વૈરાગ્યની ઘડાઈરે' इत्यादि.

જેને પ્રકટ મગવાનનો સંબન્ધ છે તેજ ધર્મમાં દટપણે રહી શકે છે, સર્વ ક્રિયાઓ.

ઉપર ઘર્ણવેલા સર્વ ધર્માદિ સારોની સારતા તો પ્રકટ ભગવાનના સંબંધવિશેષથી છે. નહિતો તે અર્કિચિત્કર છે. માટે સારમાં સર્વોત્તમ સાર તો પ્રકટ ભગવાનની મૂર્તિની પ્રાપ્તિ છે ‘તત્ત્વમેકો હમઘાયોગી રિર્નારાયણઃ પરઃ’ ‘કૃષ્ણાત્પરં કિમપિ તત્ત્વમહં ન જાને’ ‘પરમેશ્વરથકીતો કાંઈ સાર વસ્તુ નથી’ ‘સર્વસુખમયમૂર્તિ તો ભગવાન છે’ ‘ભગવાન સર્વ સુખના નિધિ છે’ ‘પ્રત્યક્ષ ભગવાનની પ્રાપ્તિ તેજ પરમ પદ છે’ ‘સંપૂર્ણ સુખ તો ભગવાનને સમીપે રહુંછે’ ‘અલૌકિક સુખમય એવી જે ભગવાનની મૂર્તિ’ ‘સર્વ સુખમય મૂર્તિ તો એક ભગવાન છે’ ‘ભગવાનની મૂર્તિ ચિંતામણીતુલ્ય છે’ ‘નિર્ભય ચરણ છે નાથનાં, સેવો શ્રદ્ધાએ સંત । અવર ઉપાય અલ્લગા કરી, સમક્ષો સારસિદ્ધાંત ॥’ ‘સારમાં સાર શ્રીહરિની મૂર્તિજી’ ‘પામી પ્રભુ પ્રકટને, જેને ઓછપ ન રહી અંગ । નલ્લશિલ્પ નિષ્પાપ છે, પ્રભુ પ્રકટને પ્રસંગ’ ‘સર્વ સિદ્ધાંતનું સિદ્ધાંત એજ, રહેલું પ્રગટ પ્રભુપરાયણ । મન વચન કર્મે કરી, ભજવા સ્વામી નારાયણ ॥’ ‘પટલું સમક્ષે સર્વે સમઘ્યા, સમજાણી સનાતન રીત’ ‘સુખી કર્યારે જન જગમાં, પ્રભુ પ્રગટી આ વાર’ ‘ભાગ્ય જાગ્યાં આજ જાણવાં, કોટિ થયાં કલ્યાણ । ઉધારો ન રહ્યો એહનો, પામ્યા પ્રભુ પ્રકટ પ્રમાણ ॥’ ‘ધન્ય ધન્ય અવસર આજનો, જેમાં મલ્લિયા મહારાજ । નિષ્કુલાનંદ ડંકો જિતનો, યાગી ગયો છે આજ’ इत्यादि.

ડુંકામાં આ પ્રંથમાં સ્થામિપ સર્વોત્તમ સારરૂપ પ્રકટ ભગવાનની મૂર્તિની પ્રાપ્તિ તથા તેમની પ્રાપ્તિના ઉપાયભૂત, માહાત્મ્યજ્ઞાનપૂર્વક, નિષ્કામ, પ્રેમલક્ષણા પતિવ્રતાની સારતમ ભક્તિ તથા ભગવાન સીવાય અન્યત્ર અપ્રીતિરૂપ સારતર શુદ્ધ શુદ્ધ વૈરાગ્ય તથા પ્રકટ ભગવાની આજ્ઞારૂપ નિષ્કામ સારરૂપ ધર્મ અને ઉક્ત સર્વ સારને સિદ્ધ કરી આપનાર પ્રકટના સાચા સંતનો શુદ્ધ સમાગમ. આટલા પાંચ સારો સરસ અપૂર્વ ઘર્ણવ્યા છે. તે ૪૮ કહવામાં સંક્ષેપથી સ્પષ્ટ કહ્યા છે. પ્રંથનો નિર્માણ કાઠ જાણવામાં નથી કહવાં ૪૮ અને પદ ૧૨ છે. આ પ્રંથ ડુંકામાં વત્ત્વસાર જાણવા માટે અલં છે.

ભક્તિનિધિ—આ પ્રંથ તો સારતમ ભક્તિનો જ નિધિ—ખંડાર છે. જોઈ અને ભક્તિ તો એક જ છે. જોઈર્ગીતામાં ગોપીયોના દષ્ટાંતથી પ્રેમલક્ષણા જેને ફલભક્તિ કહે છે તેની ઉચ્ચ દશા દર્શાવી છે. આ પ્રંથ તો ભક્તિનું સર્વસ્વ કહે છે. ભક્તિનાં ધર્મ વૈરાગ્ય માહાત્મ્યજ્ઞાન સત્સમાગમ વિગેરે કેટલાંક સાધનો સારસિદ્ધિમાં સારપ્રદર્શન-પ્રસંગથી નિરૂપણ કર્યાં છે. આ પ્રંથનો રહસ્યાર્થ એટલો છે કે—ભગવાનને પ્રસન્ન કરવાના અનેક ઉપાયોમાં ભક્તિ જ મુખ્ય સાધન છે તેને સમાન કોઈ નથી. ધીજાં તો તેનાં અંગ

છે. અંગ જો સાચાં હોય તો ભક્તિમાં વાંડ વિગ્ર આવતું નથી માટે સાંગ ભક્તિ કરવાની કહેછે “સ્વધર્મજ્ઞાનવૈરાગ્યભૂપાજુષ્ટાં તુ ચેઽધ્યુતે । અનન્યભક્તિં સાધ્વીવત્કુર્યુરેકાન્તિકા હિ તે ॥ સુરૂપાપિ યથા નારી વસ્ત્રાલંકારવર્જિતા । ન શોભતે તથા ભક્તિર્ધર્માદિરહિતા નૃણામ્ ॥ દેશકાલસ્વભાવાદેઃ ક્વચિદ્વેપમ્યસંભવે । ધર્માદિવર્જિતા ભક્તિસ્તિરોધતે તદિચથા ॥ યુક્તા ધર્માદિભિઃ સા તુ ક્ષાપિ વિગ્રૈર્મહાપદિ । અચલા નામિભૂયેત હ્યાસારૈરદ્રિરાડિવ ॥”

“સ્વધર્મજ્ઞાનવૈરાગ્યસાધ્યભક્ત્યેકગોચરઃ” મોક્ષકારણસામગ્ર્યાં ભક્તિરેવ ગરીયસી’ ‘પ્રાયેણ ભક્તિયોગેન...નોપાયો વિદ્યતે’ ‘એતાવાનેવ લોકેઽસ્મિન્ પુંસાં નિઃશ્રેયસોદયઃ । તીવ્રેણ ભક્તિયોગેન’ ‘ન યુજ્યમાનયા ભક્ત્યા ભગવત્પ્રલિલાત્મનિ । સદૃશોઽસ્તિ શિવઃ પન્થા’ ‘ભવાન્ ભક્તિમતા લભ્યો દુર્લભઃ સર્વદેહિનામ્’ ‘મન્યે ધના...ભક્ત્યા તુતોષ ભગવાન્’ ‘ધ્યેયો નારાયણઃ સદા’ ભક્તિનેજ પ્રેમ ઉપાસના સેવા ધ્યાન વિગેરે શબ્દોયી વર્ણવેછે. ભક્તિમાં પણ પ્રગટતી ભક્તિની અધિકતા છે જેને મોટા મોટા જુદાં અને જે ભક્તિ કરીને ગોપીયો સુદામા ઋષિપત્રીઓ હુન્ના વિગેરે અનાયાસથી અચિર અધિક નિર્વિગ્ન પામી ગયા છે. ભગવાન પ્યારે આ લોકમાં પ્રગટેછે ત્યારેજ આવી ભક્તિનું દ્વાર ઉપાડું ધાયછે. આજ ભક્તિ સારમાં સારતમ કહીછે. ભક્તિમાં પણ નિષ્કામ ભક્તિની અધિકતા છે ‘તેષાં જ્ઞાની નિત્યયુક્ત એકભક્તિર્વિશિષ્યતે ।’ ‘મત્સેવયા પ્રતીતં ચ સાલો-ક્યાદિચતુષ્ટયમ્ । નેષ્છન્તિ સેવયા પૂર્ણાઃ કુતોઽન્યત્કાલવિહુતમ્’ ‘દીયમાનં ન શૂહન્તિ વિના મત્સેવનં જનાઃ’ આવી ભક્તિજ દુર્લભ કહી છે ‘ભગવાન્ ભજતાં મુકુન્દો મુક્તિં દદાતિ કહિંચિત્ સ ન ભક્તિયોગમ્’ ભક્તિમાં એકાંતિક (પતિવ્રતાની) અને આત્મનિકની અધિકતા છે ‘અનન્યભક્તિં સાધ્વીવત્કુર્યુરેકાન્તિકા હિ તે’ ‘માં ચ ચોઽવ્યભિચારેણ’ ‘અનન્યાશ્ચિંતયન્તો’ ‘ભક્ત્યા લભ્યસ્ત્વનન્યયા’ આત્મનિક ભક્તિતો ફઝદશમાં પણ અતુલ છે માટેજ ‘સેવા મુક્તિશ્ચ ગમ્યતામ્’ એમ કહેછે. શુષ્ક ભક્તિ નિરર્થક છે માટે શ્રદ્ધા ભાવથી ભક્તિ કરવાની કહેછે ‘શ્રદ્ધયા પરયોપેતાસ્તે મે યુક્તતમા મતાઃ’ ‘શ્રદ્ધવાન્ ભજતે યો માં સ મે યુક્તતમો મતઃ’ ‘ભજ માં ભક્તિભાવતઃ’ ‘કેવલેનૈવ હિ ભાવેન’ ભક્તિના શ્રવણાદિ નવ પ્રકારો (સાધનો) કહ્યા છે ‘શ્રવણં કીર્તનં વિગ્ણોઃ’ આવી ભક્તિ અનુવૃત્તિપૂર્વક સમયાનુસાર નિષ્કપટપણે નિર્દમપણે માને રહિત ચડને કરવી ‘ભક્ત્યાનુવૃત્ત્યા’ ‘પ્રીયતેઽમલયા ભક્ત્યા.’ નિયમપૂર્વક વ્યવસાયવાળી ભક્તિ થોડી હોય તો પણ ધીજા સાધનો કરતાં સરસ છે ‘સ્વત્પમપ્યસ્ય’ ‘નહ્યજ્ઞોપક્રમે

ધ્વંસો મદ્ધર્મસ્યોદ્ધવાળ્વપિ' 'ધાવન્નિમીલ્ય વા નેત્રે ન સ્વલેન્ન પતેદિહ' વીજાં સાધનો કરતાં ભક્તિ સુકર નિર્ભય અને નિર્વિગ્ન સાધન છે 'રાજવિદ્યા...પ્રત્યક્ષાવગમં ધર્મ્યં સુસુખં કર્તુમવ્યયમ્' 'કેશોઽધિકતરઃ...અવ્યક્તા હિ ગતિર્દુઃખં' ભક્તિ-વિનાનાં વીજાં સાધનો નિર્ઘર્ય છે 'ધર્મઃ સત્યદયોપેતો...મદ્ધવત્યાપેતમાત્માનં ન સમ્યક્ પ્રપુનાતિ હિ' 'ક્લિશ્યન્તિ ચે કેવલવોધલબ્ધયે' 'કિંવા સાંલ્યેન યોગેન....કિંવા શ્રેયોભિરન્યૈશ્ચ' 'ન જ્ઞાનં ન ચ વૈરાગ્યં પ્રાયઃ શ્રેયો ભવેદિહ' વીજાપણ કેટલાક વિશેષો કે જેનો ધર્માદિ ચાર અંગમાં કે ઉક્ત વિવેચનમાં સમાવેશ થાયછે તેવા ધર્મગ્યા છે. આવી ભક્તિ સિદ્ધ થવી દુર્લભ છે 'જન્માન્તરસહસ્રેપુ...કૃષ્ણે ભક્તિર્હિ જાયતે' 'અનેકજન્મસંસિદ્ધઃ' 'કશ્ચિન્માં વેત્તિ તત્ત્વતઃ' 'કોટિષ્વપિ મહામુને' આવા મક્કોને ભગવાન વશ થઈને તેની સર્વથા રક્ષા કરે છે 'અહં ભક્તપરાધીનો હ્યસ્યતન્ન ઇવ સ્મૃતઃ ।' 'તેપાં નિત્યાભિયુક્તાનાં યોગક્ષેમં વહામ્યહમ્' 'દદામિ બુદ્ધિયોગં તં' આવા મક્કો માટેજ ભગવાન અનેક અવતારો ધારેછે 'પરિત્રાણાય સાધૂનાં' આવી ભક્તિ મનુષ્ય દેહધીજ વની શકેછે માટે મનુષ્ય દેહની દુર્લભતા જાણી અન્ય આપ્રહનો ત્યાગ કરી ભક્તિ કરી લેવી— 'દુર્લભો માનુષો દેહો' 'નૃદેહમાઘં સુલભં સુદુર્લભમ્' 'લબ્ધ્વા સુદુર્લભમિદં' 'દુર્લભં માનુષં જન્મ' 'લબ્ધ્વા જનો દુર્લભમત્ર માનુષં' 'પૃતદ્ધિ દુર્લભતરં લોકે જન્મ ચદીદશમ્' 'કુલં વિષ્ણુપરિગ્રહમ્' 'અનિત્યમસુખં લોકમિમં પ્રાપ્ય ભજસ્વ મામ્' 'વિપયતો વિરતિશ્ચ હરૌ રતિઃ' ઉક્ત સર્વ શાસ્ત્રસિદ્ધાંત સ્વામિય સમ્યક્ રીતે વર્ણવ્યો છે—'ભક્તિ સરસ સદ્ગુ કરે, પળ ભક્તિ ભક્તિમાં મેદ । ભક્તિ પ્રભુ પ્રગટની, એમ વદેછે ચારે વેદ ॥ પરોક્ષ ભક્ત પામે નહિ, મનમાની મોટી મોજ' 'તેહ હરિ નરતન ધરી, આપે આવે અંબનિ મોજાર । ત્યારે ભક્તને ભક્તિ કરવા, લઈડે દ્વાર અપાર' પળ મૂરતિ મુકી મહારાજની, ધીજું માગવું નહિ વાઢક થઈ । નિષ્કુલાનંદ નિર્ભય થાવા, હરિભક્તિ વિના ઇચ્છવું નહિ' જેમ કળ મુકી કુકુસને, જાવે તુપને તજી તાંદૂલ । તેમ મૂરતિ મુકી મહારાજની, ન માગવું સુખ નિર્મૂલ' 'ચાર પ્રકારની મુગતિ, અતિ મુલક કહે સુજાણ । પળ મૂર્તિ મનોહર માવની, મુકી ઇચ્છે એહને એજ અજાણ' 'સંતો ભક્તિ ઉપર ભય જ્ઞાનો' 'સર્વેપર વિઘન સમરભર, નિર્ભય ભક્તિ રજાનો' 'જ્ઞાની ધ્યાનિને લાગ્યા ધકા ધરપર' 'કરે ભક્તિ માવે સહિત' અનન્ય ભાવે કરે ભગતિ, મન વચન કર્મે કરી' 'નિષ્કામ ભક્તિ નાથની' 'જે ભક્તિ અતિ કામે નિષ્કામજી, ધર્મસહિત છે મુલનું ધામજી । જેણે પંચ વિષયનું

प्रीत तोडी, जोडी.प्रीत भक्ति करवा । तजी ममत तन मननी' 'परब्रह्मने प्रसन्न करवा, करे भक्ति माहात्म्ये सहित । धरी दृढ टेक एक अंतरे, ते फरे नहि कोइ रीत' 'निष्कपट नाथनी भगति, समझो सुख भंडार छे' 'साची भक्ति भगवाननी, सर्वे शिरपर मोड छे । बीजां साधन बहु करे, पण जुवो एनी कोइ जोड छे ?' 'एवी अनुपम भगति' 'तेम भक्ति साधनमां सरस' 'एम भक्ति भगवाननी, वर्णवी सहुथी सरस । निष्कुलानंद के' ते बिना बीजां, निश्चे देखाढ्यां नरस' 'अमृतवेली अल्प भली, बधु तोय भुंडी विपवेल । तेम भक्ति थोडी तोय भली, छे सर्वे सुखनी भरेल' 'संतो जुवो मनमां विचारी, साची भक्ति सदा सुखकारी' नवे प्रकारे करी नाथनी, भक्तिना कढ्या छे भेद' 'प्रगट प्रभुनी भक्ति अति साचीजी, जेह भक्तिने मोटे मोटे जाचीजी । प्रगटनी भक्ति सारमां सारजी' 'संतो समे सेवी लियो स्वामी' 'समो जोइ सेयकने रहेयुं, हाथ जोडीने हजुर । समा विनानी जे वारता, तेथी दासने रे'बुं दूर' 'सरल बर्तवेले सारुने मनवा' 'मन कर्म वचने माननेरे मेली, काढ्य अभिमान चारु' 'एनी सेवा करवी श्रद्धायजी, तकपर तत्पर रे'बुं सदायजी' 'हजुर रहिए हाथ जोडीरे हरिबुं' जेह भक्तने वाला भगवान छे, तेह भक्त वाला छे भगवानने' 'भक्ति निधिनो भंडाररे संतो, 'मनुष्य होय तेने मनमां, करयो विवेक विचार । मानब देह मोंधो घणो, नहि अन्य देहनी ए हार । माटे भक्ति भजाववी, मन वचन कर्मे करी । निष्कुलानंद नरतननुं, नथी थातुं मळबुं फरी' 'तेम दुर्लभ आ देह तेह, अर्पण कर्यु अनर्थमां, कहो कमाणी शुं करी' माटे माहात्म्य जाणी मनुष्य तननुं, करबुं समझी सवलु काम' 'भजो भक्ति करी भगवानरे संतो' 'तेम भक्त भगवानना, पतिव्रताने प्रमाण । प्रभु बिना बीजुं न भजे भुल्ये, ते साचा संत सुजाण' 'एम अनन्य भक्त भगवानना' 'कृपाळ एम कृपा करी, समे समे करेछे संभालना । नित्य नजीक रही नाथजी, पळे पळे करेछे प्रतिपालना' 'साचा भक्तनी श्रीहरि, सदा सर्वदा करेछे सहाय' 'भक्ति छे भवजलवहाण' 'भक्तिवश्य भगवान' जेजे धर्या अवतार, ते भक्तनी भक्ति जोइने' इत्यादि. उपर प्रमाणे भक्तिनुं सर्वस्व वर्णन करी तेनो श्रेष्ठ महिमा कही तेवी भक्तिवाळानो महिमा कहीने तेमनी चर्तनरीति स्थिति कही प्रकट भक्तिनी विशेषता वर्णवी ग्रंथ संपूर्ण कर्यो छे. आ ग्रंथ स्वामीए छेहामां छेलो १९०४ मां चेज शुदि नवमीए कर्योछे तेथी सर्व ग्रंथोन साररूप होय एमां अतिशयोक्ति नथी. आ ग्रंथमां

૪૪ કઢવાં અગ્યાર પદ વે સોરઠા વે દોહા અને એક ધોઢ છે. મઠીને ૫૦૮ ચરણ છે. આ પ્રંથયી કેવો ભક્તિયોગ કરવો અને સ્વામીનો શ્રીજિવિપે કેવો ભક્તિયોગ હતો તે જણાઈ આવેછે.

હરિવલ્લગીતા—આતો પ્રત્યક્ષ શ્રીહરિના વઢની વઢવાન ગીતા છે તેથી અન્વર્થ અમિધાન છે. ભક્તિ વિગેરે સમગ્ર મોક્ષ સાધનોનો આમાં સમાવેશ થઈ આવ્યે. શરણ, આશ્રય, પ્રપત્તિ, ન્યાસ, નિશ્ચય, સ્વરૂપનિષ્ઠા, આ સર્વ શબ્દનો આને મઠતોજ અર્થ છે. સર્વ સાધનોમાથી ઉપાયબુદ્ધિનો ત્યાગ કરી એક ભગવાનમાંજ ઉપાયબુદ્ધિ કરવી તેજ આનો ગૂઢ ગલિતાર્થ છે. એટલે પરમપ્રાપ્ય વસ્તુ જેમ પરમાત્મા છે તેમ તેમની પ્રાપ્તિનો મુખ્ય ઉપાય પણ પરમાત્માજ છે. તેથી આ ઉપાયની અતિ શ્રેષ્ઠતા છે. નામ અને નામિતુ અમિત્રપણુ છે માટે જેવા નામી મુખ્ય ઉપાય છે તેવું નામ પણ મુખ્ય ઉપાય છે. એવા હેતુથીજ કલિયુગમા ભગવાનના નામની સર્વથી અધિકતા સર્વ શાસ્ત્ર કહે છે. ધીજા ઉપાયો તો તૈયાર નથી એટલે સિદ્ધ કરવા પડેછે. અને આતો તૈયાર સિદ્ધજ છે. આ ઉપાય નિર્વિગ્ન મુકર સુલભ સર્વાધિકાર અને અચિર સર્વ ફઢને આપનારો છે. ભગવાનનેજ ઉપાયપણે માનવા તેને વઢ કે શરણાગતિ કહેછે એટલે પોતાના રક્ષણમા કોઈપણ ઉપાય નહિ મઢવાથી ઘાત્સત્યનિધિ ભગવાનની સમીપે જઈ ‘મારે તો તમો એકજ ઉપાય છો ધીજો કોઈ નથી’ એવી મહા વિશ્વાસપૂર્વક પ્રાર્થના કરવી તેને પ્રપત્તિ કહે છે—‘અનન્યસાધ્યે સ્વામીષ્ટે મહાવિશ્વાસપૂર્વકમ્ । તદેકોપાયતા યાઞ્ચા પ્રપત્તિઃ શરણાગતિઃ’ પ્રાર્થના પ્રકાર એવો છે કે—‘હુ અપરાધમાત્રના સ્થાનમૂત્ અર્કિચન અને અનન્યગતિ છુ. તમો શરણાગતવત્સલ પતિતપાવન અધમઉદ્ધારણ ભક્તરક્ષક છો’ ‘અહમસ્મ્યપરાધાનામાલયોઽર્કિચનોઽગતિઃ । ત્વમેવોપાયમૂતો મે ભવેતિ પ્રાર્થનામતિઃ ॥ શરણાગતિરિત્યુક્તા સા દેવેઽસ્મિન્પ્રયુજ્ઞતામ્’ પ્રાર્થનામાત્રથી કૃતકૃત્ય થવાતું નથી પરંતુ તેની સાથે પોતાનો સર્વ માર એટલે ‘હુ સમર્થ છુ તે આ ઉપાયથી આ ફાર્ય કરી શકીશ’ આવા સ્વતંત્રપણાના અમિમાનથી જે માર માથે આરોપણ કર્યો છે તે માર પોતાની અસમર્થ અર્કિચન અગતિ સ્થિતિનુ અનુસંધાન કરી ‘તમેજ ઉપાયમૂત થાઓ’ એવી પ્રાર્થનાપૂર્વક ‘મમ નાથ યદસ્તિ યોઽસ્મ્યહં સકલં તદ્દિ તવૈવ માધવ ! । તદહં તવ પાદપદ્મયોરહમદૈવ મયાં સમર્પિતઃ’ આવા પ્રકારથી સમર્થ ભગવાનને અર્પણ કરી દેવો એટલે આત્મા આત્મીયનો સર્વ માર ભગવાનને અર્પણ કરવો ‘આત્મા રાજ્યં ધનં મિત્રં કલત્રં વાહનાનિ ચ । એતદ્ગવતે સર્વં’ ‘નિર્ભરો નિર્ભયોઽસિ’ આ માર જ્યામુધી પોતે માથે રાખે છે ત્યામુધી શરણાગતિ સિદ્ધ થતી

નથી. આનેજ આત્મનિષ્લેષ કહેછે—‘આત્માત્મીયભરન્યાસ આત્મનિષ્લેષ ઉચ્ચતે.’

જેમ યોગમાર્ગમાં સમાધિનાં આઠ અંગ કહ્યાં છે તેમ આ પ્રપત્તિમાર્ગમાં છ અંગ કહ્યાં છે. એકતો શરણપણે સ્વીકારેલા ભગવાનની મરજી પ્રમાણેજ કરવું અને બીજું તેમની મરજી વિરુદ્ધ કાંઈ ન કરવું. શ્રુતિસ્મૃતિમાં જે વિધિનિપેધો છે તેજ ભગવાનની આજ્ઞા છે ‘શ્રુતિઃ સ્મૃતિર્મમૈવાજ્ઞા’ માટે વિધિ પ્રમાણે વર્તવું અને નિષિદ્ધથી નિવૃત્તિ પામવું. આ સીવાય ભગવાનને અનુકૂલ પ્રતિકૂલ બીજું કશું નથી, જો આજ્ઞાને અત્રસરે નહિ તો શરણાગતિનો મંગ થાય માટે શરણ્ય સ્વામીની વૈદરૂપી આજ્ઞા શરણાગત સેવકે અનુસરવીજ જોડાય. ત્રીજું—ભગવાનનો મહાવિશ્વાસ રાખવો ઇટલે ‘મેં અપાર પાપો તથા અપરાધો કર્યા છે અને મોક્ષ તો વહુ દુર્લભ અસાધ્ય છે માટે મારું રક્ષણ ભગવાન હી રીતે કરી શકશે’ એવો સંશય થવાનો સંભવ છે. આવો સંશય થાય તો ઉપાયમાંથી ધ્રુપ થાય માટે ‘આ મારા સ્વામી સમર્થ છે પરમ ઉદાર છે ભક્ત-વત્સલ છે તે રક્ષણ કરશેજ’ એવો મહાવિશ્વાસ જોડાય. ચોથું—‘તમોજ મારે ઉપાયભૂત થાઓ’ એવી પ્રાર્થના કરવી. ભગવાન પરમ ઉદાર છે પણ આવી ઉચિત પ્રાર્થનામાત્રની અપેક્ષા રાખેછે ‘રક્ષાપેક્ષાં પ્રતીક્ષતે.’ પાંચમું—આત્મનિષ્લેષ ઇટલે આત્મા આત્મી-યનો સર્વ ભાર ભગવાનને અર્પણ કરી દેવો, છઠું—કૃપણપણું—રીનપણું ઇટલે હું ‘અર્કિ-ચન અતન્યગતિ અસમર્થ છું’ એવું અનુસંધાન કરવું. આ છ અંગો સિદ્ધ થાય ત્યારે શરણાગતિનું સ્વરૂપ સિદ્ધ થયું ગણાય. તે કહ્યું છે કે—‘આનુકૂલ્યસ્ય સંકલ્પઃ પ્રા-તિકૂલ્યસ્ય વર્જનમ્ । રક્ષિવ્યતીતિ વિશ્વાસો ગોમૃત્વવરણં તથા । આત્મનિ-ક્ષેપકાર્પણ્યે પદ્ધિધા શરણાગતિઃ’ ‘કૃતાનુકૂલ્યસંકલ્પઃ પ્રાતિકૂલ્યં વિચ-ર્જયન્ । વિશ્વાસશાલી કૃપણઃ પ્રાર્થયન્ રક્ષણં પ્રતિ । આત્માનં નિક્ષિપતિ યદ્દિ પ્રદેવસ્ય પાદયોઃ । સા પ્રપત્તિઃ’

આ ઉપાયમાં એવી આશંકા સહજજ આવે કે—જેણે યદુકાઢથી અતંત પુણ્યપાપનો સંચય કર્યો હોય તે શાસ્ત્રોક્ત પ્રાયશ્ચિત્તાદિ ઉપાય કર્યા વિના કેવલ પ્રાર્થનામાત્રથી સંતારસાગરને કેમ તરી શકે ? તો તેનું સમાધાન એવું છે કે—પ્રથમતો શાસ્ત્રોમાં ક-હેલાં સાધનો કેવી રીતે ફલ આપેછે તેનો વિચાર કરવો જરૂરનો છે. સર્વ સાધનો અચેતન અસમર્થ હોવાથી સ્વયં ફલ આપવા સમર્થ નથી ઇટલે તેમાં કોઈ સર્વજ્ઞ સર્વ-શક્ત ફલ આપનારા ચેતનની જરૂર પડેછે. તેમાં કેટલાક અપૂર્વને ફલપ્રદ માનેછે પણ તે વેદાન્તસિદ્ધાંત નથી. સર્વ સાધનો પરમાત્માની પ્રસન્નતાદ્વારાજ સફળિત થાય છે, તે ‘ફલમત ઉપપત્તેઃ’ આ વ્યાસસૂત્રમા સિદ્ધ કર્યુંછે. ‘યો વિદધાતિ કામાન્’ ‘મયૈવ વિહિતાન્ હિ તાન્’ ‘સર્વકર્મફલપ્રદઃ’. પુણ્ય પાપ એ કોઈ વસ્તુ નથી પણ

ઈશ્વરનો સકલ્પવિશેષ છે એટલે ‘આ અપરાધિ છે તેને અધોગતિ આપું અને આ સુ-
 કૃતિ છે તેને ઊર્ધ્વગતિ આપું’ આવા સંકલ્પનેજ પુણ્યપાપ કહેછે. કર્મયોગાદિક સાધ-
 નોનો ઉપયોગ પણ ભગવાનની પ્રસન્નતામાંજ છે. મુખ્ય ઉપાયતો ભગવાનજ છે, માટે
 મુખ્ય ઉપાયમૂત ભગવાનજ તેતે કર્મયોગાદિક પ્રસન્નતાના ઉપાયોથી પ્રસન્ન થઈને ફઝ
 આપેછે. જ્યારે મુમુક્ષુ મોક્ષના સાધનપણે ભગવાનની આજ્ઞા પાળેછે ત્યારે ભગવાન
 તેના મોક્ષનોજ સંકલ્પ કરેછે પણ ‘આને સંસ્તુતિ થાઓ’ આલો સકલ્પ કરે નહિ. એનેજ
 પુણ્યપાપની નિવૃત્તિ જાણવી. ભગવાનતો અનવધિ નિરુપધિ કરુણાનિધિ છે તે અર્કિ-
 ચન અનન્યગતિ શરણાગતને પ્રસન્ન થઈને પોતાનું પદ આપી દે તો કોણ નકાર કહે
 તેમ છે? માટે આવા સમર્થ ભગવાનરૂપીજ ઉપાયમાં ક્ષુદ્ર જનોની શંકાને અવકાશ
 નથી. માયા તરવામા ભગવાનની પ્રપત્તિ કરીછે તેપણ ઈશ્વર પ્રસન્નતા દ્વારાજ છે.
 સર્વપ્રકારે અશક્ત, અન્ય ઉપાયે રહિત, સસારરૂપી દાવાનઝથી અત્યંત ભય પામેલા
 અને પોતાનાજ ઇફ શરણને પામેલા ભક્ત ઉપર ભગવાન કેમ પ્રસન્ન ન થાય? અને
 કેમ પોતાનું પદ ન આપે? શું પોતે અસમર્થ છે? અથવા સર્વજ્ઞ નથી? અથવા ભક્તવ-
 ત્સલ્લ નથી? ભગવાન તો સમર્થ સર્વજ્ઞ ભક્તવત્સલ છે માટે શરણાગતને પ્રસન્ન થઈને
 પોતાનું પદ આપેજ. આલો મોક્ષનો સર્વોત્તમ સાક્ષાત્ સુકર નિષ્કટક રાજમાર્ગ શા-
 લ્લમા ધર્મવ્યો છે—‘મુમુક્ષુર્વે શરણમહં પ્રપદ્યે’ ‘સર્વધર્માન્પરિત્યજ્ય મામેકં શ-
 રણં વ્રજ’ ‘મામેવ યે પ્રપદ્યન્તે’ ‘તમેવ શરણં ગચ્છ સર્વભાવેન’ ‘અર્કિચનો-
 ઽનન્યગતિઃ શરણ્ય તત્પાદમૂલં શરણં પ્રપદ્યે’ ‘શરણં ત્વાં પ્રપન્ના યે ધ્યાનયોગ-
 વિવર્જિતાઃ । તેઽપિ મૃત્યુમતિક્રમ્ય યાન્તિ તદ્દૈષ્ણવં પદમ્ ॥ અનન્તજ્ઞાનશ-
 કત્યાદિકલ્યાણગુણસાગરે । પરે વ્રહ્મણિ લક્ષ્મીશે મુખ્યોઽયં સર્વસિદ્ધિકૃત્ ॥
 પ્રજ્ઞાસિતુરદોષાણામાત્મનાં પરમાત્મનઃ । નહિ પ્રસાદનં વિષ્ણોરન્યદાત્માર્પ-
 ãાદતે’ ‘અહમસિ તવૈવેતિ પ્રપન્નાય સકૃત્સ્વયમ્ । દેવો નારાયણઃ શ્રીમાન્
 દદાત્યભયમુત્સુકઃ ॥’ ‘કાલમાયાપાપકર્મયમદૂતભયાદહમ્ । શ્રીકૃષ્ણદેવં
 શરણં પ્રપન્નોઽસિ સ પાતુ માં’ ‘શરણાગતપાપપર્વતં ગણયિત્વા ન’ इत्यादि.

આ ઉપાયમા ધીજાની અપેક્ષા અનેક વિશેષો છે—વેદાન્તપ્રતિપાદ ઉપાસનાદિ
 માર્ગમા સર્વને અધિકાર નથી, અમુકનેજ છે, આ ઉપાયમા તો સર્વને અધિકાર છે.
 તે કહ્યું છે કે—‘પ્રાપ્તુમિચ્છન્ પરાં સિદ્ધિં જનઃ સર્વો હ્યર્કિચનઃ । શ્રદ્ધયા પરયા
 યુક્તો હરિં શરણમાશ્રયેત્ । વ્રહ્મક્ષત્રવિદઃ શૂદ્રાઃ સ્ત્રિયશ્ચાન્તરજાસ્તથા । સર્વ
 એવ પ્રપદ્યેન્સર્વધાતારમચ્યુતમ્’ ‘ન જાતિમેદં ન કુલં ન લિંગં ન ગુણં
 ક્રિયાઃ । ન દેશકાલો નાયસ્યાં યોગો હ્યયમપેક્ષતે’ ‘માં હિ પાર્યં વ્યપાશ્રિત્ય

એડપિ સ્યુ: પાપયોનય: ।' 'કિરાતદૂષાન્નપુલિન્દ.' અનુગ્રાનનો વિચાર કરતાં પળ સર્વને અધિકાર સિદ્ધ થાયછે. દ્રૌપદી ગજેન્દ્ર વિમીપળ વિગેરે મત્કોષ શર-
ણાગતિ કરીછે. આ ઉપાયનું સ્વરૂપ વિચારતાં પળ સર્વાધિકારતા સિદ્ધ થાયછે—આ
ઉપાયમાં કોઈ અસમર્થ નથી, જે ઉપાય છે તેતો પોતે ભગવાનજ છે તેતો સર્વને સમાન
છે 'સમોઽહં સર્વભૂતેષુ ન મે દ્વેષ્યોઽસ્તિ ન પ્રિયઃ' ઉપાયમાં તો સરલ પ્રાર્થનામાત્ર
છે તેતો જે ચૈતન્ય હોય તે કરી શકે. કૃપણપણાનું અને અકિંચનપણાનું અનુસંધાન
કરવું તેતો અનન્યગતિયાલાને સુગમ છે માટે સર્વને અધિકાર હોવારૂપ આ માર્ગમાં
વિશેષ છે । ધીજા ઉપાયો તો તેતે નિયમિત ફઢનેજ આપે છે અને આતો ઇકજ ઉપાય
અપેક્ષિત સર્વ ફઢને આપેછે, કેમકે આપનાર સશક્ત છે, આ પળ ઇક વિશેષ છે ।
વીજા કર્મયોગાદિ ઉપાયમાં ધીજા સાધનોની જરૂર છે, જેમકે આત્મવર્શનાવિને માટે
ઇન્દ્રિયવિજયમાં પ્રવર્તેલાને 'સા કાષ્ઠા સા પરા ગતિઃ' 'યુક્ત આસીત મત્પરઃ'
'માનેધ યે પ્રપદ્યન્તે' ઇત્યાદિ વચનથી પરમાત્માના આશ્રયની અપેક્ષા વર્ણવીછે
ઘટલે પરમાત્માની પ્રપત્તિ વિના ઇન્દ્રિયવિજય અશક્ય છે માટે ધીજા સાધનનિષ્ઠોને
ધીજાની અપેક્ષા છે. આ ઉપાયનિષ્ઠને તો ધીજા કશાની અપેક્ષાજ નથી, કેમકે ભગ-
વાનજ સ્વતંત્ર ઉપાય છે. તે કહુંછે કે—'અનેનેવ હિ કર્માદ્યા યોગાઃ સિદ્ધ્યન્તિ
યોગિનામ્ । સિદ્ધિર્ન તદ્વપેક્ષાઽસ્ય તસ્માદેનં પરં વિદુઃ' । આ ઉપાયમાં અન્યની
અત્પેક્ષતા ઘટલુંજ નહિ પળ આ ઉપાય ધીજા ઉપાયને સહન પળ કરી શકે નહિ
જેમ શળવલ્કલ (ઘોર ધાગા) ઘાંધવાથી મહાહાસનો સહિમા કહું કાર્ય કરેજ નહિ,
તેમ જો ભગવાન સીવાય ધીજા દેવ અથવા જંત્રમંત્રમાં પ્રતીતિ આવે તો ભગવાન કશું
કાર્ય કરે નહિ. જેમકે જ્ઞાંસુધી દ્રૌપદીના મનમાં ઇમ હતું કે મારા મહારથી સનર્થ
શૂરવીરપતિભો રક્ષા કરશે. અને પોતે પળ પોતાના માન રક્ષણમાં પ્રયત્નવાલાં રહ્યાં તે-
મજ ગજેન્દ્રને પળ જ્ઞાંસુધી પોતાના અને સંચન્ધિના વઢમાં રક્ષણ કરવાનો આદર હતો
ત્યાંસુધી તેમનો ક્રેશ નિવૃત્ત થયો નહિ ડલટો માનભંગપર્યંત અને પ્રાણાન્તપર્યંત ક્રેશ
ઉત્પન્ન થયો. પછીથી જ્યારે પોતાને અને સ્વસંવન્ધિ વર્ગને અસમર્થ અકિંચિત્કર જા-
ર્ણને પોતાનો પ્રયત્નપળ છોડી દહને સર્વરક્ષક મત્કવત્સલ ભગવાને શરણે ગયા ત્યારેજ
રક્ષા થઈ અને શોકની વિવૃત્તિ થઈ, માટે આ સિદ્ધોપાયમૂલ ભગવાન ધીજા ઉપાયને
સહન કરી શકતા નહિ હોવાથી ધીજા સાધનમાં આદર ત્યાગ કરવો જોઈ. ધીજો
વિશેષ ઇ છે કે—અન્ય ઉપાયોતો મરણપર્યંત કરવા પડેછે અને વારંવાર તેની આદૃત્તિ
કરવી પડેછે, જેમકે યોગમાર્ગમાં તૈલધારાવત્ અવિચ્છિન્ન વારંવાર સ્મરણ કરવું પડે-
છે. તે 'આપ્રયાણાત્તત્રાપિ દૃષ્ટં' આ સૂત્રમાં નિરૂપણ કર્યું છે. આ શરણાગતિતો

એકજ વાર કરવાથી તેનું સ્વરૂપ સિદ્ધ થઈ જાયછે. તે રામચંદ્રજીએ કહ્યું છે કે—
 ‘સકૃદેવ પ્રપન્નાય તવાસ્મીતિ ચ યાચતે । અભયં સર્વભૂતેભ્યો દદામ્યેતદ્વતં
 મમ’ ‘આર્તાનામાશુ ફલદા સકૃદેવ કૃતા હ્યસૌ’ । વીજો વિશેષ એ છે કે—
 કર્મયોગાદિ ઉપાયમાં નિષ્ઠાવાળાને ‘અન્તકાલે ચ મામેવ સ્મરન્ મુક્ત્વા કલે-
 વરમ્ । યઃ પ્રયાતિ’ આ વચનથી અંતકાલે ભગવાનના સ્મરણની અપેક્ષા દર્શાવી છે
 નહિતો અસદ્ગતિ થાય. આ ઉપાયના અવલંબન વાળાનેતો અંતકાલે સ્મરણ રહો વા ન
 રહો તેની અપેક્ષા નથી, કેમકે આણે તો વધો માર ભગવાનને સોંપી દીધો છે એટલે
 તેને કશું સંભારવાનું રહેતું નથી પરંતુ ભગવાનજ એને સંભારી છે. તે કહ્યું છે કે—
 ‘તતસ્તં સ્ત્રિયમાણં તુ કાષ્ઠપાપાણસન્નિભમ્ । અહં સ્મરામિ મદ્ધક્તં નયામિ પરમાં
 ગતિં’ । ઉપાસના વિગેરે માર્ગના આશ્રયથી સંચિત કર્મનો નાશ થાયછે પણ પ્રારબ્ધ
 કર્મતો ભોગવ્યા વિના વિનાશ થતું નથી ‘અવશ્યમેવ ભોક્તવ્યં કૃતં કર્મ શુભા-
 શુભમ્’ આ ઉપાયનિષ્ઠને તો પ્રારબ્ધ કર્મનો પણ નાશ થાયછે, કેમકે આને તો ભગ-
 વાનની ઇચ્છા તેજ પ્રારબ્ધ છે । ‘આર્તાનામાશુ ફલદા’ ‘દુઃસાનામપિ જન્તૂનાં
 દેહાન્તરનિવારિણી’ આ પણ એક વિશેષ છે । ભક્તિ નિષ્ઠાવાળાને એક ભક્તિમાં અને
 તેણે પ્રાપ્ય ભગવાનમાં ઉપાય વૃદ્ધિ છે. પ્રપત્તિનિષ્ઠને તો એક ભગવાનમાંજ ઉપાયવૃદ્ધિ
 છે, કેમકે પ્રપત્તિમાં પણ ઉપાયવૃદ્ધિ કરવી યોગ્ય નથી આ પણ એક વિશેષ છે ।
 વીજા પણ ધના વિશેષો ત્યાં ત્યાં વર્ણવ્યા છે. આ ઉપાયમાં જેને નિષ્ઠા થાય છે તો
 જેને પોતાનો આત્મા પરમાત્માનો દાસ ક્રિંકર પરંત્ર અસમર્થ સમજાયછે તેને થાય-
 છે. આત્માઓ સ્વતઃ પરમાત્માના દાસભૂતજ છે—‘દાસભૂતાઃ સ્વતઃ સર્વે હ્યાત્માનઃ
 પરમાત્મનઃ ।’ ‘આત્મદાસ્યં હરેઃ સ્વામ્યં સ્વભાવં ચ સદા સ્મર ।’ ‘સ્વત્વમા-
 ત્મનિ સંજાતં સ્વામિત્વં બ્રહ્માણિ સ્થિતમ્ । ઉભયોરેષ સંવન્ધો ન પરોઽમિમતો
 મમ ।’ ‘યસ્યાત્મા શરીરં.’ જે આત્માને સ્વતંત્ર માનેછે તે પરમાત્માનો પાપી ચોર
 છે ‘કિં તેન ન કૃતં પાપં ચોરેનાત્માપહારિણા ।’ નામ અને નામીની એકતા છે
 માટે કલિયુગમાં ભગવાનના કેવલ નામના પ્રતાપથીજ કલ્યાણની વ્યવસ્થા શાસ્ત્ર કરે
 છે. મહાપાપી અજામેલ ગજેન્દ્ર ગણિકા વિગેરેનો મોક્ષ કેવલ નામગતના અવલંબથી-
 જ વર્ણવ્યો છે ‘નામોચારણમાહાત્મ્યં હરેઃ પદ્યત પુત્રકાઃ । અજામિલોઽપિ
 યેનૈવ મૃત્યુપાશાદમુચ્યત’ ‘એતાવતાલમધનિર્હરણાય.....નારાયણેતિ ધિ-
 યમાણ ઇયાય મુક્તિમ્’ માટેજ તેનો કલિયુગમાં મહિમા વર્ણવ્યો છે ‘કીર્તનાદેવ
 કૃષ્ણસ્ય મુક્તવન્ધઃ પરં પ્રજેત્’ ‘કલ્પો સંકીર્ત્ય કેશવમ્’ ‘કલ્પો તદ્ધરિકીર્ત-
 નાત્’ ‘એપ મે સર્વધર્માણાં ધર્મોઽધિક્તમો મતઃ । યદ્વત્ત્યા પુંડરીકાક્ષં સ્ત-

વૈરચેન્નરઃ સદા' 'સર્વે વિધિનિપેધાઃ સ્યુરેતયોરેવ કિંકરાઃ' 'તેપુ તપસ્તે... નામ ગૃણન્તિ યે તે' इत्यादि.

ઉક્ત સર્વ સાર શાસ્ત્રાર્થ 'મામેવ યે પ્રપદ્યન્તે' 'સર્વધર્માન્ પરિત્યજ્ય' આ ગીતા શ્લોકો કહીને યચનામૃતમાં ત્યાં ત્યાં વર્ણવ્યો છે—'ભગવાનનો દૃઢ આશરો એજ એક સર્વ સાધનમાં મોટું સાધન છે તેણે કરીને ભગવાન રાજી થાયછે અને તે આશરો અતિદૃઢ જોઈએ જેનેવિપે કોઈ પોલ રહે નહિ' 'કલ્યાણ તો એક ભગવાનના આશ્રયે કરીનેજ છે તે માટે ભગવાનનો ભક્ત હોય તેને એ ભગવાનની આજ્ઞા છે તે દૃઢ કરીને માનવી એજ ભગવાનના ભક્તનું લક્ષણ છે તે સારુ સાધન સર્વે અતિદૃઢ કરીને રાખવાં પડેલે એક ભગવાન બતેજ કલ્યાણ છે અને એ સાધન છે તે તો ભગવાનની પ્રસન્નતા અર્થે છે' 'અને જેમ અર્જુન હતા તેને તો ભગવત્સ્વરૂપનું વઢ હતું માટે બુદ્ધિમાનને તો ભગવત્સ્વરૂપનું વઢ અતિશય રાખ્યું જોઈએ. એ વઢ જો હેશમાત્ર હોય તો મોટા ભયધકી રક્ષા કરેછે.' શ્રુતિસ્મૃતિના ધર્મ તજાય તેની ચિંતા નહિ પણ ભગવાનનો આશરો તજવો નહિ—આ વાર્તા કાંઈ ધર્મ છોટા કરવા સારુ નથી' અતિદૃઢ ભગવાનનો આશરો કરવો એજ મત અતિસારમાં સાર છે' 'પણ ઇષ્ટદેવના વઢ વિના તો કોઈ સાધન સિદ્ધ થતાં નથી...માટે વીજા સાધનના વઢને તજીને એકલું ભગવાનની વપાસનાનું વઢ રાખડું' 'માટે બુદ્ધિમાન હોય તેને સ્વરૂપનિષ્ઠાજ દૃઢ કરીને રાખવી તો તે મેઢી ધર્મનિષ્ઠા પણ દૃઢપણે રહેશે' 'ભગવાન સર્વના સ્વામી છે ભક્તવત્સલ છે પતિતપાવન છે અધમવદ્ધારણ છે એવો ભગવાનની કોરનો જેના હૃદયમાં વિશ્વાસ નહિ તે નાસ્તિક છે' 'જે મારે દૃઢ વિશ્વાસે રહે તેની માતા જેમ વાઢકની રક્ષા કરેછે તેમ હું રક્ષા કરુંછું માટે વિશ્વાસી એજ શ્રેષ્ઠ છે' 'પ્રભુની મરજી હોય તે પ્રમાણેજ વર્તે. એવો જે હોય તે પ્રભુનો શરણાગત જીવ કહેવાય—જેમ એ ભગવાનનું ગમતું હોય તેમજ આપણે ગમે છે—આપણે તન મન ધન ભગવાનને અર્પણ કર્યુંછે તો હવે ભગવાનની ઇચ્છા તેજ આપણું પ્રારબ્ધ છે વીડું કોઈ પ્રારબ્ધ નથી' 'અને એવો જે ભગવાનનો દૃઢ આશ્રય તે જેને હોય તેને મહા પ્રલય જેવું દુઃખ આવી પડે તોપણ તે દુઃખધકી રક્ષાનો કરનારો ભગવાન વિના વીજાને ન જાણે' 'જંત્ર મંત્રમાં કાંઈ પ્રતીતિ આવે નહિ' 'આમ હું કરીશ આમ હું કરીશ એમ કેવલ પોતાનુંજ વઢ રાખે પણ ભગવાનનું વઢ ન રાખે તે ન ગમે' इत्यादि.

ઉપરના વર્ણનનો આ રહસ્ય પ્રથ છે તે આ વાક્યો ઉપરથી સમજાય છે—‘તેમ સાધન સર્વે કહિયે તુંવા મશકને તુલ્ય । તેને ભરોંસે ન ભવ તરે જાય જનમ અમુલ્ય । માટે વઢા રાણી વહુનામીનું રહેવું નિર્ભય નરને નર્ચિત । પતિતપાવન વિરુદ્ધ છે તે તજશે નહિ કોઈ રીત । એહ વિશ્વાસ અંતરે રાણી તજે વીજું વઢા । તેહ પ્રાણી ઉતરશે ભલી માટે ભવજઢા । અચ્છ આશ્રય ઉરમાં પ્રભુ પ્રકટનો પ્રમાણ । એવા જન જે જગમાં તે પામે પરમ કલ્યાણ’ ‘નર્કિ તેનો નિર્ણય કર્યો જોયે નિશ્ચયનું નરને જોર । નાથના નિશ્ચય વિના અતિ રહે અંધારું ઘોર’ ‘માટે વઢા મહારાજનું રાણું રુદિયામાંય । તેહ વિના અપરાધ ટાલવા અન્ય નથી ઉપાય’ ‘વિઘન પડે વ્યાકુલ થઈ અતિ થાવું નહિ ઉદાસ । પતિતપાવન નાથનો વઢો રાણવો વિશ્વાસ’ ‘અચ્છ જાણી એ આશરો ન્યૂન માનવી નહિ મન । નિષ્કુલાનંદ એ વારતા નક્કી નિરવિઘન’ ‘મિંતર ભરોંસો ભગવાનનોરે જોઈએ ભક્તને ભરપુર । વીજી વાત છે વાદલીરે તમે જાણી લેજ્યો જરૂર । તેમ મેલી વઢા મહારાજનુંરે સાધનની માનવી સા’ય । ભરી ગોઢી વારિ વલોવતારે ઉતરે નહિ માલખણ કાંય’ ‘મુલ્યી મોઢી વારતા મુલ્યે માપણ કરવી નહિ । વઢે સહિત ચોલવું સહુસહુને ધર્મે રહી’ પ્રસન્ન કરવા મહાપ્રભુને રે’વું આજ્ઞાને અનુસાર । જેજે જેના ધર્મ છે તેતે પાઢવા કરી પ્યાર’ મેલી ગમતું નિજ મનનું કરે ગમતું તે ગોવિંદતણું । જેમ વાઢે તેમ વઢે વઢી મુકી મમત આપણું’ ‘પ્રસન્ન થયા પરબ્રહ્મે જેને ૦ ‘તેને નડે નહિ કોઈ કર્મરે જેને ૦’ ‘એમ કરતાં અષ્ટમાં એક વે જો અવઢાં હોય । નિષ્કુલાનંદ નર્ચિત રહેવું હરિશરણાગતને સોય’ ‘દૈહિક દોષ દેહમાં જે રહ્યાછે એકતાર । તેને શોધી શુદ્ધ કરતાં લાગે સહુને વાર । માટે મોટો માનવો મને પ્રભુજીનો પ્રતાપ । નિષ્કુલાનંદ ન કરવો અંતરમાંહિ ઉતાપ’ ‘અચ્છ ભરોંસો ભગવાનનો જોઈએ જનને જાણો । એહ વિના વીજી વારતા પાંપલાં પરમાણો । હરિપ્રતાપ હૈયા થકી ન મટાડવો માનો । સમર્થ સમજવા સ્વામીને જોવો દોષ પોતાનો’ ‘કુવજ્યા વઢી કંસ આદિ શાલવ ને શિશુપાલ । એવાને અભયપદ આપ્યું વીજો એવો કોણ દયાલ’ દાસ અદાસના દોષને જ્યારે જુવે જગજીવન । નિષ્કુલાનંદ હરિધામને પામે નહિ કોઈ જન’ ‘ન જુવે જનની કરણી જુવે નિજમોટપ્ય જગદીશ । આવે અઘવંત આશરે તેના ગુના કરે વક્ષીસ’ શરણ લઈ ધનશ્યામનું શાને કરવો સંશય શોક । નિષ્કુલાનંદ નિશ્ચે પામશું ગુણાતીત જે ગોલોક’ ‘માટે એ વાત મુકિ દિયો

લિયો હરિશરણનું જોર । ક્રિયા જોતાં કોઈની નથી આવતો નોર' 'માટે મેલી મદત મહારાજની જાણે નિજકર્તવ્યનું જોર । જેમ લાગે લાલ માલ નહિ જેવાં શિયાલ ઘગાંમણાં વોર । સર્વ સિદ્ધાંતનું સિદ્ધાંત છે રુદે રાણું ઉપરાલ । નિષ્કુલાનંદ એ વારતા છે સુખદાયી સદાકાલ' 'પ્રથમ પો'ંચ પોતાની જોડેને પછી મનમાં ધરીએ માન । એવું ન થાય આપણે જેવું મળું કરે ભગવાન' 'એમ જીવને જગદીશ છે જનક જનની સમાન । નિષ્કુલાનંદ એહ નવ તજે નિશ્ચે જાણો નિદાન' 'પોતાનાં જાણી નવ પરહરે કરે પ્રીતે કરી પ્રતિપાલ । અવગુણ ન જુવે અર્ભના જેમ જનની જાલવે વાલ' 'માટે અસમર્થ આપણે સમર્થ શ્રીભગવાન । એવું સમક્ષી અંતરે મૂકવું કર્તવ્યનું માન ।' 'માટે શ્રીહરિના શરણ વિના કારજ કોઈ ન થાય' 'જપ તપ તીરથ જોગજેરે ધરે ઘન જહ્ન ધ્યાન । અર્થ ન સરે એહથીરે જેવી વર વિનાની જાન' 'એક પ્રભુને પરહરી જણાવે પોતાનું જોર । તે તો સોસો વડું વગે સામઠા પળ ભાસ્કર વિના ન હોય ભોર' 'એવા સમર્થ શ્રીહરિ જે જે ધારે તે તે થાય । મુકી એવાનો આશરો નિર્વલ નિજવલ ગાય' 'માટે મનમાં માનવું કર્યું એક હરિનું થાય છે' 'સાધન વિચારાં શું કરે આપે કર્યા પ્રમાણે ફલ । સ્પર્શ કરતાં મહાપ્રભુનો આપે સુખ અટલ' 'પતિતને પાવન કરવા જશ હરિના છે જાહ્નવી । એહ પછી પવિત્ર થાયા નથી ઉપાય માનો માનવી' 'ગજ ગણિકા અજામેલ આદિ ભજી નામ ધયાં ભવપાર' 'પતિતપાવન નામ હરિનું એથી પામ્યા અનેક ઉદ્ધાર' જપ તપ તીર્થ જોગ જગન વ્રતવિધિ દિયે વહી દાન । નિષ્કુલાનંદ નારાયણના નામે નામ સમાન' 'અણુ નથી એહ માંહેલુ વલ વીજાનું વહી માહરે । સમર્થ સહજાનંદજી હુંતો શરણ હવં તાહરે, 'અંતવેઢા છે વસમી એમ વઢેછે વેદ પુરાણ । તેહ સમે તમે તરત આવી સાર લેજ્યો શ્યામ સુજાળ' 'અઘમ ઉદ્ધારણ પતિતપાવન દીનવંશુ છો દયાલ । જોઈ વિરુદ સામું શ્યામલા સુખદાયી લેજ્યો સંભાલ' 'જેના જે આશ્રિત છે પ્રભુ તેની છે તેને લાજ । તેહ વિના ત્રિલોકમાં એનું હેતુ કોણ મહારાજ' 'તમારે તેહ તેહને તમે એમ અરસ પરસ છે પ્રીત । તેનાં પાલોછો લાડ તમે' 'શ્યામ હરિના વલનું સ્વરૂપ વર્ણવી હેછા કહવાથી ગ્રંથનું માહાત્મ્ય કહેછે—'મલ્લશે વલ નિરવલને તે પ્રભુને પ્રતાપે કરી । સમુદ્ર જે સંકટનો તે તરત નર જાશે તરી । પુટી છે પ્રભુના દાસને આ ગ્રંથમાં ઘણી ઘણી । હાર્યાને હિંમત આવશે અપો'ંચ ટલશે આપણી । લઢથડતાંને લાકડી કાઝુ આપી છે કર માંય । મોંયે પ-

ધ્યાનો ભય ટલ્યો કહું વીક ન રહી કાંચ । હેમત સહિત હાલશે કરી
કાયરતા વઢી દૂર । આગલ પગ આરોપશે થઈને સાચો શૂર । ઘણું વઢ
ઘનશ્યામનું અતિ આવશે ઊરને વિપે । મોઢપ મટશે મનની આ ગ્રંથ જો
સાંભલશે' ઇત્યાદિ. આ ગ્રંથ સર્વ ગ્રંથોના સારરૂપ અર્થવાલો છે. આ ગ્રંથ ૧૮૧૮ માં
પુરુષોત્તમ માસની પૂર્ણિમાએ કર્યો છે. ૪૪ કહવાં અને ૧૧ પદ છે. ૪૦૦ ચરણ છે.

હૃદયપ્રકાશ—હૃદયને શુદ્ધ-સ્વચ્છ (રાગાદિ દોષે રહિત) કરવું તેને હૃદય-
પ્રકાશ કહે છે. આ ગ્રંથમાં શિષ્યગુરુના પ્રશ્નોત્તરથી હૃદયશુદ્ધિની આવશ્યકતા કહે-
વા પૂર્વક તેના ઉપાયો કહ્યા છે માટે ચતુર્થ નામ છે. હૃદયશુદ્ધિ ભગવાનની સ્મૃતિ-
મક્તિમાં અંગ (ઉપાય) છે. 'સત્ત્વશુદ્ધૌ ધ્રુવા સ્મૃતિઃ' પરમ પવિત્ર ભક્ત્યત્સલ
ભગવાન ઉપાસકોના અનુગ્રહ માટેજ પોતાના અસાધારણ દિવ્યાકારથી હૃદયકમલ-
માં રહે છે માટેજ તેમાં ધ્યાન કરવાનું શાસ્ત્ર કહે છે. અને તેવા હેતુથીજ તેની શુદ્ધિ
રાખવાની જરૂર છે 'સ વા એષ આત્મા હૃદિ' 'યદિદમસ્મિન્ દહરં પુંડરીકં
વેશ્મ' 'હૃદાકાશે તુ યત્પદ્મં' 'હૃદિ યોગવિભાવિતે...પદ્યન્તિ' 'મુક્તાત્મભિઃ
સ્વહૃદયે પરિભાવિતાય' 'હૃદિ સન્નિવિષ્ટઃ' ઇત્યાદિ કહ્યું છે.

અંતઃકરણના મનનાદિ ટુટિભેદથી ચાર પ્રકાર છે તે ચાર અંતરના અરિઓ છે
અને ચક્ષુ આદિક પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયો વહારના અરિઓ છે. મન આદિકના મનનાદિ
આહારો છે અને શ્રોત્રાદિ જ્ઞાનેન્દ્રિયોના શબ્દાદિ આહારો છે. ઇન્દ્રિયોના આહાર-
રસેવનથી બીજાં કામક્રોધ લોભાદિ અનંત દોષો પ્રવર્તે છે આ નશના આહારો શુદ્ધ
થાય તો હૃદયશુદ્ધિ થાય નહિ તો અશુદ્ધ થાય (આહારનેજ વિષયો કહે છે.) એટલે
ઇન્દ્રિયોની શુદ્ધિ અશુદ્ધિ તેજ મોક્ષ અને બંધનમાં હેતુ છે. તેથીજ અશુદ્ધ આહાર લાગ
કરવાપૂર્વક શુદ્ધ આહાર કરવાની આવશ્યકતા કહે છે. તે કહ્યું છે કે—'આહારશુદ્ધૌ
સત્ત્વશુદ્ધિઃ' 'મન એવ મનુષ્યાણાં કારણં વન્ધમોક્ષયોઃ । વન્ધાય વિપયા-
સદ્ગિ મુત્તયૈર્ નિર્વિપયં મનઃ' 'વન્ધુરાત્માત્મનસ્તસ્ય ચેનાત્મૈવાત્મના જિતઃ ।
અનાત્મનસ્તુ શશ્વત્વે વર્તેતાત્મૈવ શશ્વત્' 'નાયં જનો...મનઃ પરં કારણ-
મામનન્તિ' 'વન્ધ ઇન્દ્રિયવિક્ષેપો મોક્ષ એવાં ચ સંયમઃ' 'વાચં યચ્છ મનો
યચ્છ પ્રાણં યચ્છેન્દ્રિયાણિ ચ । આત્માનમાત્મના યચ્છ ન ભૂયઃ કલ્પસે-
ધ્વને' 'વશે હિ યસ્યેન્દ્રિયાણિ તસ્ય પ્રજ્ઞા પ્રતિષ્ઠિતા' 'સર્વેન્દ્રિયાણિ જ્ઞેયાનિ'
'ઇન્દ્રિયાણ્યેવ સર્વાણિ જેતવ્યાનિ પ્રયત્નતઃ...અશ્યત્યેવાન્યથા પથઃ' 'તપો-
મૂલમિદં સર્વં યન્માં વિપ્રાનુપૃચ્છસિ । ઇન્દ્રિયાણ્યેવ સંયમ્ય તપો ભવતિ
નાન્યથા । ઇન્દ્રિયાણ્યેવ તત્સર્વં યત્સ્વર્ગનરકાબુઘૌ । નિગૃહીતવિસૃષ્ટાનિ

સ્વર્ગાય નરકાય ચ । ઇન્દ્રિયાણાં પ્રસંગેન દોષમૃચ્છત્યસંશયમ્ । સન્નિયમ્ય તુ તાન્યેવ તતઃ સિદ્ધિમવાપ્નયાત્ । પળ્ણામાત્મનિ નિત્યાનામૈશ્વર્ય યોઽધિગચ્છતિ । ન સ પાપૈઃ કુત્તોઽનર્થયુજ્યતે વિજિતેન્દ્રિયઃ’ ‘ત્રિવિધં નરકસ્યેદં.... કામઃ ક્રોધસ્તથા લોભઃ’ ‘દૃશ્યતે ત્વમ્યયા બુદ્ધ્યા સુક્ષ્મયા’ ‘ત એતદધિગચ્છન્તિ વિપ્ળોર્યત્પરમં પદમ્ । અહં મમેતિ દૌર્જન્યં ન યેષાં દેહગેહજં’ इत्यादि.

ઇન્દ્રિયોના જયાજયથી ફઝાફઝ ઉપાયસાથે આ ધૃતિ રૂપકથી કહેછે “આત્માનં રથિનં ચિદ્ધિ શરીરં રથમેયં ચ । બુદ્ધિં તુ સારથિં વિદ્ધિ મનઃ પ્રગ્રહમેવ ચ । ઇન્દ્રિયાણિ હયાનાહુર્વિપયાંસ્તેષુ ગોચરાન્ । વિજ્ઞાનસારથિર્યસ્તુ મનઃપ્રગ્રહવાન્નરઃ । સોઽધ્વનઃ પારમામોતિ તદ્વિપ્ળોઃ પરમં પદમ્” અંતઃકરણ તો અંતરજનું કરણ છે. ઇટલે સ્વતઃ તેમાં વિપયો નથી (અંતઃકરણનો બાંક નથી જ્ઞાશો બાંકતો પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયોનો છે) પણ તેની પાસે ઇન્દ્રિયોના દેવતાઓ સૂર્યાદિ પાંચ પ્રધાનો (વ્યાપારિયો) રહેછે તેઓ જગતનો વધો માલ વહોરીને તેઓને સોંપેછે પછી તેઓ વ્યાપાર કરેછે. દેવતાઓને અંતરમાં લઈ જવાનાં દ્વારતો પાંચ ઇન્દ્રિયો છે. એવી રીતે વહારના પદાર્થથી અંતર ભરાઈ જાયછે પછી એવા મલિનમય મંદિરમાં ભગવાન રહેતા નથી. આ નવને નિયમન કરવાના ઉપાયો વૈરાગ્ય, શ્લેહ, નિયમ, સત્સંગ અને આત્મજ્ઞાન વિગેરે છે. ગોપીચંદ જઢભરત શુકદેવના જેવો વૈરાગ્ય થાય અથવા ગોપીયોના જેવો શ્લેહ થાય તો તેને વિષયવિભંગની ધારજ નથી. વૈરાગ્ય શ્લેહ અને નિયમ સિદ્ધ થવામાં મુક્ય હેતુ સત્સમાગમ છે. તેનાથી જો આત્મજ્ઞાન થાય તોપણ વિષયની નિવૃત્તિ થાયછે. વૈરાગ્ય શ્લેહ અને આત્મજ્ઞાન વધારી એકદમ થાય નહિ માટે તેવાઓ તો નિયમમાં રહેવું. તેથી પણ વિષયો જિતાયછે. બાહ્ય અયોગ્ય નિપિદ્ધ વિષયો થકી ઇન્દ્રિયોને નિયમમાં કરીને, વિષયો વિના ઇન્દ્રિયો રહી શક્તાં નથી માટે તેમને ભગવાનના સમ્પન્થવા઱્઱ા શુદ્ધ શબ્દાદિ વિષયોમાં અંધ-રીપ રાજાની પેઠે વર્તીવે અને સર્વ ક્રિયાઓ નિષ્કામપણે ભગવાનને અર્પણ કરે તો તેનાથી વિષયવિરતિ થહેલી નિર્વિગ્ન અનાયાસથી થાયછે. તે સર્વ ફલુછે કે— ‘અમ્યાસેન તુ કૌન્તેય ! વૈરાગ્યેણ ચ ગૃહ્યતે’ ‘પરમાત્મનિ ચો રત્તો વિરત્તો-ઽપરમાત્મનિ’ ‘પ્રજહાતિ...આત્મન્યેવાત્મના તુષ્ટઃ સ્થિતપ્રજ્ઞસ્તદોચ્યતે’ ‘મિ-ચતે હૃદયગ્રન્થિઃ છિદ્યન્તે સર્વસંશયાઃ । ક્ષીયન્તે ચાસ્ય કર્માણિ તસ્મિન્ દૃષ્ટે પરાધરે’ ‘ચિત્તમનન્ત ઈશે યુંજીત તદ્વૃતિષુ સાધુષુ ચેત્પ્રસંગઃ’ ‘સન્ત એવાસ્ય છિન્દન્તિ મનોવ્યાસંગમુક્તિમિઃ’ ‘સદ્ગતેષ્વથ તે પ્રાર્થ્યઃ સદ્ગદોપહરા હિ તે’ ‘ચેતઃ પ્રસાદયતિ...સત્સદ્ગતિઃ કથય કિં ન કરોતિ પુતાં’ ‘યસ્ય

દેવે...તસ્યેતે કથિતા અર્થાઃ પ્રકાશન્તે મહાત્મનઃ' 'અભ્યાસેઽપ્યસમર્થો-
ઽસિ મત્કર્મપરમો ભવ । મદર્થમપિ કર્માણિ કુર્વન્ સિદ્ધિમવાપ્સસિ' 'વાણી
ગુણાનુકથને' 'સ વૈ મનઃ કૃષ્ણપદારવિન્દયોઃ' 'આમયો યશ્ચ...એવં નૃણાં
ક્રિયાયોગાઃ સર્વે સંસૃતિહેતવઃ । ત્ત એવાત્મવિનાશાય કલ્પન્તે કલ્પિતાઃ
પરે' 'ચત્કરોપિ...તત્કુરુષ્વ મદર્પણમ્' 'પ્રોક્તાસ્તે નિર્ગુણા ભક્તાઃ.' 'ઇન્દ્રિય
વિજય માટે પ્રવર્ત્તો હોય અને મધ્યે કોઈ વિગ્ન આવે તો તેની દુર્ગતિ નથી થતી તેની
તો ભગવાન રક્ષા કરેછે—'નહિ કલ્યાણકૃત્કશ્ચિત્ દુર્ગતિં તાત ગચ્છતિ'.

આ ઇન્દ્રિયવિજય કાર્ય સ્વપ્રયત્નસાધ્ય છે કે ईश्वर કૃપાસાધ્ય છે તેનો વિચાર કરતાં
પ્રથમ ईश्वરેજ કૃપાથી જેને હસ્તપાદાદિ અવયવવાલો સમર્થ ચિંતામણિરૂપ અમૂલ્ય
નૃદેહ આપ્યોછે અને બુદ્ધિવિગેરે પરિકર પળ આપ્યોછે એવા પુરુષે પ્રથમ ટીટોડી-
નીપેટે નિષ્કપટ થઈ આદરથી વ્યવસાયપૂર્વક પુરુષપ્રયત્ન કરવો પછી તેમાં ईश्वર
સહાય કરેછે. ભક્તનું કામ ભક્તે કરવું અને ભગવાનનું કામ ભગવાન કરે. જો
અથવા સવલું સોંપે તો પુરુષની અથવા કહેવાય. પોતે કશો પુરુષાર્થ કરે નહિ
અને સર્વસ્વ ભગવાનજ કરી આપે તો પછી કોઈનો દોષ કાઢવાનોજ રહે નહિ અને
તે નાદારપણ ગણાય માટે સંકલ્પ શરીરનો અવધિ નહિ હોવાથી તે થાય ત્યારે ભગવા-
નને સંભારે અને પ્રાર્થના કરે છટકે ભગવાન મદત કરે. નરનારાયણ ભગવાન તપા-
વિકપણ ભક્ત સારુજ કરેછે. 'દદામિ બુદ્ધિયોગં તં' 'યોગક્ષેમં વહ્નામ્યહમ્'.

વક્ત સર્વ ઉપાયો કઠિન હોવાથી છેવટે શરણાગતિરૂપ સફળ કુકર નિર્વિગ્ન
ઉપાય છે. આ માર્ગ ઇન્દ્રિયોને મધ્યે 'પહેલું કેને જિતવું' તેનો પ્રકાર ઘટાઘા માટે
પ્રયત્નથી 'ઇન્દ્રિયેભ્યઃ પરા હ્યર્થાઃ' આ શ્રુતિ છેવટે પરમાત્માની શરણાગતિ કહેછે
'પુરુષાન્ન પરં કિંચિત્સા કાષ્ટા સા પરાગતિઃ' 'મામેવ યે પ્રપદ્યન્તે માયામેતાં
તરન્તિ તે' (ઇન્દ્રિય મનાદિ સર્વે માયાનીજ પરિણતિ છે) ઉપર વર્ણવેલો સર્વ
સારાંશ પ્ર. ઘચનામૃત ૧૮ તથા સારંગપુર ૧ વિગેરે સ્થલે વિસ્તારથી વર્ણવ્યોછે. આ
સર્વ અર્થ આ ગ્રંથમાં છે તે નીચેનાં પદો સ્પષ્ટ સમજાશે—'મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહં-
કાર જે, તે કહીએ કુસંગી ચાર' 'શ્રવણ ત્વચા દગ્ધન દોય, રસના નાસા
નેક । કહિએ એ પંચ કુસંગી' 'તેમાં જોવા ઇચ્છે જગપતિ, શું સમજી તું
સુજાણ । મલિન મંદિરમાં હરિ, ન દરશે કેદિ નિરવાણ' 'અરિતા અંતઃક-
રણની, પંચ ઇન્દ્રિય જે પૈશૂન્ય' 'મન સંકલ્પ મોરે કહ્યા, બુદ્ધિ નિશ્ચયના
વહુ । ચિત્તે રાખ્યા ચિંતવી, તે હું ને મારુ સહુ' 'જે જે પદાર્થ જગતમાં, નામ
રૂપ ગુણ આકાર । છલોછલ શરીરમાં, મર્યા એહ ભરપુર । કહો હરિ હવે

ક્યાં રહે' 'અંતઃકરણની આગલે, પ્રધાન રહેછે પંચ । જોઈએ જેવું જે સમે, તેવો સોંપેછે સંચ' 'કામ ક્રોધ મદ લોભનું, મોહ માન મમતામૂલ । પંચ વિપયથી પ્રગટે, સહુ જનને ચહુ શૂલ' 'વૈરાગ્ય સ્નેહ નિયમ જેહ, સતસંગ આત્મજ્ઞાન' 'એહ પંચને પ્રિછવી, કહું જુજવાં જાણ । જેહ પામતાં પ્રાણીને, થાય વિપયની હાણ' 'નિવેદ સ્નેહ નિયમનું, કારણ સંતનો સંગ । કાને હરિકથા વિના, બીજી ઇચ્છે સુંળવા ઘાત । તેદિ અન્નને ત્યાગવું, એક દિવસ એક રાત' 'નવે આયે એમ નિમમાં, એમ રહે કહું રુઢી રીત । સ્નેહ તોડે શરીરશું, જોડે પ્રભુશું પ્રીત । એ મોટી કમાણી માનીને, કરજ્યો આગ્રહ કોય । देखी तेनो दाखडो, सा'य करे हरि सोय' 'એમ પ્રભુના પ્રતાપથી, ભાગેછે એહ ભૂર । રજની તમ કેમ રહે, જ્યારે ડગે સૂર' 'મદત ન મેલે મહાપ્રભુ, જોઈ જન નિષ્કામ' 'માટે હરિવલ્લ હૈયે ધરી, કરીએ અતિ આલેષ । પ્રભુના પ્રતાપથી, આવી જાય જો ટેપ' 'એમ જાણી જન મનમાં, રાખે વડો વિશ્વાસ । મેલી ગમતું મનનું, થઈ રહે હરિદાસ' 'એમ પંચ વિપયનાં પાપ જે, પ્રભુસંબન્ધે પલાય' 'જે જે જન એમ જાણશે, તે તે શુદ્ધ સઘલાય' 'એમ વિપય પંચમાં, મુખ્ય રાખે મહારાજ । જેમ કરે કામ જે ગોટિકા, તે ન કરે કામ અવાજ' 'જે જન શ્રવણે સાંભળી, કરશે તને તપાસ । અંતર અરિ ઓઢલશે, થાશે હૃદય પ્રકાશ' 'બીજા કોટિ ઉપાયથી, કેદિ કાજ ન હોય । શ્રીસહજાનંદ શરણ વિના, કુશલ ન દીઠો કોય' इत्यादि.

સાર ઇટલો છે કે મોક્ષમાં મુખ્ય ઉપાય પ્રેમપૂર્વક ભગવત્સ્મૃતિ છે તેની સિદ્ધિમાં હૃદયની શુદ્ધિ કહીછે તેની શુદ્ધિમાં મન આદિક ઇન્દ્રિયોના આહારની શુદ્ધિ કહીછે 'આહારશુદ્ધૌ સત્ત્વશુદ્ધિઃ સત્ત્વશુદ્ધૌ ધ્રુવા સ્મૃતિઃ । સ્મૃતિલભ્ને સર્વપ્રન્થીનાં વિપ્રમોક્ષઃ' આ શ્રુતિનો આ સર્વ અર્થ છે. આ ગ્રંથથી મત્કોષે કેવી રીતે ઇન્દ્રિયોના આહારની શુદ્ધિ કરવી જોઈએ તે દર્શાવી છે. આ ગ્રંથ ૧૮૧૬ માં આપાદ શુદ્ધિ પદ્ધતિ દર્શાવે પઢતાલમાં રહીને લખ્યો છે. આના ૧૫ પ્રસંગ છે.

ધીરજાલ્યાન—મત્કોને દેવો અદેવો તથા દુર્જનો દુઃસ આપેછે પણ ભગવાન રક્ષા કરેછે માટે મત્કોએ ધીરજ રાખવી ઇટલોજ તાત્પર્યાર્થ છે. મત્કને કાલ કર્માદિક કોઈ દુઃસ આપી શક્તા નથી પરંતુ ભગવાનજ તેની પરીક્ષા માટે દુઃસ આપેછે, જેમ શેલડી મૃત્તિકા મુવર્ણ શિલા કાષ્ઠ વંજ વિગેરેને તેના તેના કારીગરો ધરોવર કસેછે ત્યારે શુદ્ધરૂપમાં આવતાં ગ્રાહ થાયછે તેમ ભગવાન મત્કોને શુદ્ધ ગ્રાહ થવામાટે દુઃસ આપેછે. જેની ઘર ભગવાન પ્રસન્ન થવા ઇચ્છેછે તેને પ્રથમ તો દુઃસ આપેછે.

દુઃસ્વનો પ્રકાર એવો કે—પ્રથમ તેને સર્વથા નિર્ધન કરે. વન્ધુઓની સાથે સંબન્ધ હોય તો પોષણ પામે માટે પછીથી વન્ધુજનોની સાથે સર્વપ્રકારે વિયોગ કરાવે છે. એમ થતાં અતિશય દુઃસ્વી થાયછે. તે દુઃસ્વને ધૈર્યશક્તિ કે વ્રત્તાદ્યશક્તિથી સહન કરી પરિણામ ન કરતાં જો ભગવાનને છોડે નહિ તો તેની ઉપર ભગવાન અતિશય પ્રસન્ન થઈ જાયછે અને ઘઠ્ઠી રાજાની પેઠે તેને ઘડ્ય થઈ જાયછે. ઘઠ્ઠી જેમ દ્વિતસ્વી પુત્રવત્સલ થઈ કે પિતા દુરદ્વી પુત્રને ઘહારના તથા અંદરના દરદો મટાટવા અનેક પ્રકારની કઠવી ફસાયલી સારી ઔષધિ સ્વચરાવે છે તથા શસ્ત્રચિકિત્સા કરેછે અને તેમાં વર્તુ શુષ્કપ્ય પણ કરવા દેતા નથી તેમ સર્વસુદ્ધત્ મહત્ત્વત્મક ભગવાન્ પરીક્ષા પુરુષને પાટટથી અતિશય મુગ્ય આપવા માટે દુઃસ્વ આપેછે અને જેમ માતા અમ્મિમાં મદત્ત ઘાઘફને નિષારણ કરેછે તેમ ભગવાન્ જેનાથી પાછઠ દુઃસ્વ થાય એવાં જા હોવાનાં ભોગમુગ્ય આપતા નથી. તેમ દદ નિષ્ક્રામ મછો મેદિક મુગ્યને માગતા પણ નથી. ભગવાન્ સ્વયં ભોગમુગ્યને આપેછે. દુઃસ્વસ્થિતિમાં ભગવાનની સ્મૃતિ પણ ઘણાં રહે

આ મંથમાં સત્યાપ્રદી ભક્તપણ પ્રહ્લાદ, દૃઢ વ્યવસાયી મુચ, સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર, પરોપકારી રંતિદેવ, દાનશૂર મયૂરધ્વજ, તપોમૂર્તિ ઋષુ, શરણાગતપાલક શિવિ, અસંગી વિવેકી જનકવિદેહી, ધૈર્યશીલ નલરાજા, આત્મનિવેદી અજાતશત્રુ અંબરીષ-રાજા, શરણાગત ભક્ત વિમીષણ, અરંધભગવત્સમૃતિમાન્ મુધનવા, ઘેરાગ્યમૂર્તિ પરમ-દયાલુ જહમરત, નિર્દોષ નિરાવરણદટ્ટિ શુકદેવ, મોક્ષોપદેશના આપ્રદી ઉપદેષ્ટા જ્ઞાની-ભક્ત નારદ, નૈષ્ઠિક વાઙ્મદ્ધાચારી સનકાદિક, ધ્યાનનિષ્ઠ દયાલુમૂર્તિ જાગઝી, ગુરુ-ભક્ત ઉપમન્યુ, નિષ્કામભક્તરાજ મુદ્ગલ, અતિથિસરકારી શિલોઽચ્યુતિ દ્વિજ, ક્ષમા-નિધિ જયદેવ વિગેરે પૂર્વના ભક્તોદેવ અદેવ અને દુર્જનોદે આપેલું દુઃખ ધૈર્યથી સહન કર્યું છે અને પોતે ધારેલા કાર્યમાંથી પાઠા પઢ્યા નથી અને ભગવાનેષણ તે-મની કેવી રક્ષા કરી છે વિગેરે સર્વ ભક્તોપયોગી કથાઓ તેઓના આલ્પાનોથી વર્ત-માન કાલના ભક્તો તેઓ સત્યાપ્રહ, વ્યવસાય, ધૈર્યશક્તિ, ઉત્સાહશક્તિ, નિર્ભયતા, સાવધાનતા, શૂરવીરતા, મદ્દા, પરોપકાર, વિવેક, દયા, ક્ષમા, મદ્ધાચર્ય, ઘેરાગ્ય, એકરેણી વિગેરે ગુણો સિદ્ધ કરી શકશે એવા ઉદ્દેશથી કહી છે. સ્વામિનાં વચનો—

‘નિજદાસને દુઃખન જન, ઘડી ઘડીએ ઘાત કરે ઘણી । ક્ષણક્ષણે લઘવ લરી, રાખેછે હરિ તેહતણી’ ‘જેમ પડે જનને પાંસરું, તેમ કરેછે એ કૃપા-નિધિ । સુખદુઃખને વઢી સમવિપને, રાખેછે લઘવ વહુવિધિ । જેમ પાલે જનની પુત્રને. વહુવહુ કરી જતન । એમ જાલવે નિજજનને’ ‘જે દુઃખે સુખ થાય જનને, તે દેહે દુઃખ દયા કરી । જેહ સુખે દુઃખ ઉપજે, તે આપે નહિ કેદિ હરિ । જેમ અનેક વિધિની ઔપધિ, હોય અતિ કડવી કસાયલી । દર્દારિ દિયે દર્દિને, ટાલવા વ્યાધિ વાહેર માંયલી’ ‘કુપથ્ય વસ્તુ કેદિ ન દિયે...એમ નિજજનની સાંચ કરેછે શ્રીહરિ’ ‘એવો આપ્રહ જેણે આદર્યો’ ‘વળતોઢી વિપતમાંહિ, વઢી ધરવી અંતરે ધીરને’ ‘ઈચ્છે સંકટ આવવા, જેમાં સાંભરે શ્રીમહારાજ’ ‘એમ કસાયછે જન હરિના, ત્યારે ધાયછે શુદ્ધ-સ્વરૂપ’ ‘આવે કષ્ટે શોધાય આપ...વઢી વધે અધિક પ્રતાપ’ ‘ભક્ત થાવુંરે ભગવાનનું છે જો કઠણ કામ’ ‘આદ્ય અન્તે મધ્યમાંય, ભક્તે સુખ શું શું ભોગવ્યું ? । સહી સંકટ મળ્યા શ્રીહરિ, એમ ચારે જુગમાંયે ચચ્યું’ ‘હિમત જોઈ હરિજનની, હરિ રહેછે હાજર હજુર । પણ ભાગે મને ભક્તિ કરે, તેથી શ્રીહરિ રહે દૂર’ ‘સત્યવાદી સંત સંકટને સહે, રહે ધીર ગંભીર નીરનિધિ જેવા’ ‘કઠણ કસોટી મોટી મહારાજની, સહી રહે વઢી કોઈ સંત શૂરા । જેમજેમ દુઃખ પડે આવી દેહને, તેમતેમ પરલાય પુરા’ ‘તેમ કડયા વિના

કોઈ વસ્તુ, खरे खपे નથી આવતી । एम समझी संकट सहो, तो भली भजि जाय भगति' 'कइया विना कहो कोण रह्या, सहु चिंतवी जुवो तमे चित्त' 'माणું છું હું મહાપ્રભુ, પંચ વિષયસંવન્ધિ જે સુખ । देशो मां ते दया करी, जेथी तमथी धाय विमुख' 'પે'લવે'લું' લિયે પારણું, પછી દિયેછે અભયદાન । एवा संकटने सहन करतां, जाणो नथी कांइ ज्ञान' 'ધીરજ-સમ નહિ ધનરે સંતો' 'સાચા ભક્તની રીત સર્વે સાચી સહી, સાચાં આચરણ એનાં' 'ક્ષમાવંત સંત અત્યંત સુખ ભોગવે' इत्यादि. ઉપરપ્રમાણે વર્ણવી પ્રંથનો મહિમા કહ્યો છે. આ ગ્રંથ ૧૮૧૧ માં ચૈત્રવદિ ૧૦ વશમીએ ગઢપુરમાં રહીને પૂર્ણ કર્યો છે. આમાં ૬૪ કડવાં અને ૧૬ પદ છે. મઠીને ૭૧૭ ચરણ છે.

हरिस्मृति—શ્રીહરિની મૂર્તિમાં મનની અલંકાર શુદ્ધિ રાખવી તેને સ્મૃતિ કહેછે. ધ્યાન ચિંતન શબ્દનો અર્થપણ તેને મળ્યો છે. પ્રેમપૂર્વક ધ્યાનને ભક્તિ કે સ્નેહ કહેછે. ભગવાનની દિવ્યમૂર્તિ તથા તેમના ગુણો, નામો અને લીલાચરિત્રનું જે કીર્તન સ્મરણ તેજ મોક્ષમાં મુખ્ય સાધન માન્યું છે. સ્મૃતિ થવામાં અંતરની શુદ્ધિની જરૂર છે તેપણ સ્મરણપ્રકરણથી પ્રસન્ન થઈલા પરમેશ્વરની કૃપાથી થાયછે. ભગવાનની સ્મૃતિ થવી તે પણ કઠણ છે અને તેથી યીજું કશું ફલ પણ અધિક નથી તેજ સ્વયં ફલરૂપ છે. અંતકાળની સ્મૃતિની વિશેષતા પણ છે. આ અર્થ શાસ્ત્રમાં તથા વચના-સ્મૃતમાં વર્ણવ્યોછે—‘सत्त्वशुद्धौ ध्रुवा स्मृतिः स्मृतिलभे सर्वग्रन्थीनां विप्रमोक्षः’ ‘अनन्यचेताः सततं यो मां स्मरति नित्यशः । तस्याहं सुलभः पार्थ’ ‘परमं पुरुषं दिव्यं याति पार्थानुचिन्तयन्’ ‘ध्येयो नारायणः सदा’ ‘हरिस्मृतिः सर्वविषद्विमोक्षणम्’ ‘स्मृत्याशेषाशुभहरः’ ‘स्मर्तव्यः सततं विष्णुर्विस्मर्तव्यो न जातुचित्’ ‘अविस्मृतिः कृष्णपदारविन्दयोः क्षिणोत्पभद्राणि शमं तनोति च’ ‘तथा चित्तस्थितो विष्णुः योगिनां सर्वकिल्बिषम्’ ‘श्रोतव्यः कीर्ति-तव्यश्च स्मर्तव्यो भगवान् नृणाम्’ ‘श्रोतव्यो मन्तव्यो निदिध्यासितव्यः’ ‘तस्मात्सर्वेषु कालेषु मामनुस्मर’ ‘अन्तकाले च मामेव स्मरन्मुक्त्वा कलेय-रम् । यः प्रयाति स मद्भावं याति’ ‘शृण्वन्गृणन्संस्मरयंश्च चिन्तयन्नामानि रूपाणि च मद्गलानि ते । क्रियासु यस्त्वचरणारविन्दयोराविष्टचेता न भवाय कल्पते’ ‘भगवानना स्वरूपमां अलંકાર શુદ્ધિ રાખવી તેથી કોઈ કઠણ સાધન પણ નથી અને તેથી કોઈ મોટી પ્રાપ્તિ પણ નથી’ ‘અને જો કોઈ પાપી જીવ દોય અને તેને પણ જો ઇમની અંતકાળે સ્મૃતિ થઈ આવે તો તેને ભગવાનના ધામની પ્રાપ્તિ થાય’ ‘મનમાં ભગવાનનાં જે ચરિત્ર તેનું મહિમા

સહિત નિત્યસ્મરણ તે રૂપ ફુલનેવિપે વાસવું અને ભગવાનનાં ચરિત્રરૂપી જાળને વિપે મનને ધુંચવી મેલવું 'एवी' રીતે ધર્મમાં રહેવું તથા ભગવાનના સ્વરૂપની ઉપાસના કરવી તથા ભગવાનનાં અવતાર ચરિત્રનું શ્રવણ કીર્તન કરવું તથા નામસ્મરણ કરવું એ ચાર વાનાંજ જીવના અતિશય કલ્યાણને અર્થે છે અને જેને એનું ચિંતવન અંતકાળે જો થઈ આવે તો તેનો જીવ ભગવાનના ધામને જરૂર પામે માટે એવાં જે અમારાં સર્વે ચરિત્ર ક્રિયા તથા નામસ્મરણ તે કલ્યાણકારી છે.' સ્મરણનો મહિમા તો કંસ શિશુપાલ જેવા દૈત્યનો પણ મોક્ષ થવાથી પ્રસિદ્ધ છે, માટે કહ્યું છે કે—'येन केन प्रकारेण कृष्णे मनः प्रवेशयेत्' આ અમિપ્રાય આ પ્રંથમાં ટુંકામાં સૂચવ્યો છે—'प्रथम प्रभु प्रगटने, राखुं हृदयामाय । अंगोअंग अवलोकीने, अंतर रहुं उछाय ॥ चरित्र सर्वे चिंतवी, मूरति धारे मन । काळ माया कर्मनुं, व्यापे नहि विघन' इत्यादि. સ્મૃતિનું સ્વરૂપતો ક્ષોદ્ધગીતા ભક્તિનિધિ વિગેરેમાં પ્રસંગે પ્રસંગે વર્ણવ્યું છે. આ પ્રંથમાં તો કેવી રીતે સ્મૃતિ કરવી તેનો પ્રકાર મૂર્તિવર્ણન તથા નામ ગુણ અને લીલા ચરિત્રના વર્ણન પૂર્વક કહ્યો છે. આ પ્રંથના સાત ચિંતામણિ છે,

ચોસઠપદી—આઠ આઠ પદના આઠ વિભાગ મઝીને ચોસઠ પદ થાય છે. આ પદોમાં સંત અસંતનું સ્પષ્ટ સ્વરૂપ વર્ણવી અસંતનો ત્યાગ કરી સંતસમાગમ કરવાનું કહ્યું છે પ્રસંગે પ્રસંગે શ્રીહરિનો તથા સંતોનો મહિમા, વૈરાગ્ય, આત્મજ્ઞાન, ભક્તિ, ધર્મ અને તદુપયોગી સર્વ ગુણો વર્ણવ્યા છે. આ પ્રંથ સર્વદેશી ઉપદેશી અર્ધથી પરિપૂર્ણ છે.

મનગંજન—આ પ્રંથમાં એવું રૂપક છે કે—શરીરને નગરપણે, તેમાં રહેલા જીવને રાજાપણે, નિજમન (જીવને અનુકૂળ વર્તનારા) અને પરતકમન (પ્રતિકૂળ વર્તનારા)ને રાજાના બે પ્રધાન (દીવાન)પણે વર્ણવી બન્ને દીવાનોને પરસ્પર વિરુદ્ધ વર્તન હોવાથી નહિ વનતાં યુદ્ધારંભ થતાં પોતપોતાનું ઘલ ઘતાવતાં પરતક મન શબ્દાદિ પાંચ વિપયો અને તેનાથી ઉત્પન્ન થયેલા કામ ક્રોધ લોભાદિક દોષોરૂપ મહારથ યોદ્ધાઓ ઘતાવે છે. અને નિજમન શીલ સંતોષ વિવેક વિચાર ધીરજ ક્ષમા દયા વૈરાગ્ય શમ દમ નિષ્કામાદિક પાંચ વર્તમાનો વિગેરેરૂપ યોદ્ધાઓ ઘતાવે છે. એમ ઘલનો વિવાદ થતાં બન્ને જીતવાની પ્રતિજ્ઞા કરે છે. પરતકમન વિપયસંકલ્પરૂપ અશ્વ ઉપર ચઢીને પોતાના શબ્દાદિ અને કામક્રોધાદિરૂપ વાળો મારે છે પણ નિજમનને એકેય લાગતું નથી. તેમાં તેને કશી સહાય નહિ હોવાથી પરામથ પામે છે. અને નિજમન ભગવત્સંકલ્પરૂપ અશ્વ ઉપર ચઢી પોતાના શીલ સંતોષાદિ યોદ્ધાઓની સહાયતાથી યુદ્ધ કરે છે તેમાં 'यत्र योगेश्वरः कृष्णः यत्र पार्थो धनुर्धरः । तत्र श्रीर्विजयो

ભૂતિઃ' આમાં કહ્યા પ્રમાણે ગુરુકૃપા અને ईश्वर પ્રતાપથી તેનાથી પરાભવ ન પામતાં તેને જીતેછે. પરતકમન પરાભવ પામી અનન્યગતિ થવાથી નિજમનને શરણે આવેછે. પળ તેનું વિશ્વાસઘાતી સ્વરૂપ વિચારતાં 'न कुर्यात्कर्हिचित्सख्यं मनसि ह्यनवस्थिते । ... 'नित्यं ददाति कामस्य छिद्रं तमनु येऽरयः' આમાં કહ્યા પ્રમાણે તેનો વિશ્વાસ કરતું નથી.. છેવટે વહુ કરગરતાં અનુકૂલ વર્તવાની રીતિ યતાવી પાંજરામાં ગુલામપણે રહેવાની કચૂલાત આપતાં તેને નગરમાં રહેવા દેછે. નિજમનનો જયધોપ થતાં મહાજનો ભેગા થઈ જયનું કારણ પૂછતાં ગુરુકૃપા અને ईश्वरસહાય કહેછે. પછીથી મહાજનો નિજમનને પ્રધાન પદે વેસવાનું કહેછે જેથી એક અમલ થતાં નગરની પ્રજા સુખી થાય. પછી નિજમન પ્રધાન કાયાનગરમાં અનીતિને દૂર કરી નીતિથી રાજ્ય ચલાવેછે. અને પ્રસન્ન થયેલો રાજા જીવ તેને મોટી મોંઝ આપેછે. પછી જીવ-રૂપ રાજાપણ અનુકૂલ પ્રધાન મલ્લવાથી નિશ્ચિત થઈને ईश्वરારાધનરૂપ સ્વાર્થ સિદ્ધ કરેછે આબું રૂપક છે. નિજમને પરતકમનનું ગંજન (પરાભવ) કર્યું તેથી પ્રંથનું ગુણાનુગુણ નામ છે. એકજ મનના અનુકૂલ પ્રતિકૂલ શુભિભેદથી ભેદ પાડીને આ કથાનું રૂપક ઘટાડવું. આ અર્થ પ્ર. પ્ર. ૭૦ વચનામૃતને મળેછે. અથવા નિજમન શબ્દથી જીવ લેવો અને પરતકમન શબ્દથી મન લેવું આ અર્થ પણ મધ્ય. ૧૨ વચનામૃતને મળેછે. કઠોપનિપદમાં પ્રકારાન્તરથી પણ રૂપક કર્યુંછે. વધાનો અભિપ્રાય એ છે કે—મોક્ષોપયોગી હૃદયશુદ્ધિ માટે इन्द्रियजयनी जरूर છે માટે इन्द्रियो जीतवा 'सर्वेन्द्रियाणि जेयानि' 'वाचं यच्छ मनो यच्छ.' इन्द्रियोमा प्रथम केने जિતવું તેનો રૂમ 'इन्द्रियेभ्य परा ह्यर्थाः' આ શુભિમાં કહેતા પ્રથમ પરમેશ્વરને પ્રપત્તિથી વશ કરવાનું કહેછે. 'पुरुषात्र परं किञ्चित्सा काष्ठा सा परा गतिः' શુભિમાં જિતવાનો પ્રકાર રૂપકથી કહ્યો છે કે—પોતાના આત્માને રથી જાળવો, શરીરને રથ જાળવો, બુદ્ધિને સારથી જાળવી, મનને રાપો જાળવી, इन्द्रियोને અશ્વ જાળવા અને વિષયોને જવાના માર્ગો જાળવા. જો રથી આત્માને શુદ્ધિરૂપી સારથિ સારો ન મળે અને મનરૂપી રાપો પણ નિયમમાં ન હોય તો હુષ્ટ इन्द्रियोरूपी અશ્વો વશ થતે નહિ અને રથીને હુમાર્ગમાં નાંખી દેછે. અને જો બુદ્ધિરૂપી સારથી અનુકૂલ મળે અને મનરૂપી રાપોને નિયમમાં રાપે તો સારા इन्द्रियोरूपी અશ્વો વશ થતેછે અને મોક્ષ માર્ગે લઈ જાયછે. તે વહુછે કે—'विज्ञानसारथिर्यस्तु मनःप्रग्रहवाह्नरः । सोऽघ्नतः पारमाप्नोति तद्विष्णोः परमं पदं' આવી રીતે इन्द्रियविजय કરવામાં પુરુષ-પ્રયત્નની પ્રથમ જરૂર છે. તેના વિના કોઈ અર્થ સિદ્ધ થતો નથી. પુરુષપ્રયત્નરૂપ પ્વજ સાધનમાં સર્વ સાધનોનો સમાવેશ થઈ જાયછે, પરમેશ્વર પણ જ્યાં પુરુષપ્રયત્ન

પ્રથમ દેલેછે ત્યાંજ સહાય કરેછે—‘ઉદ્યમઃ સાહસં ધૈર્યં બુદ્ધિઃ શક્તિઃ પરાક્રમઃ । પડેતે યત્ર વર્તન્તે દૈવં તત્ર સહાયકૃત્’ દેશ કાઢાદિક આઠમાં પળ પુરુપનીજ પ્રધાનતા કહી છે. કાયાનગરમાં જીવ અને ઇન્દ્રિયો રહેછે તેમાં જીવ ચૈતન્ય હોવાથી સ્વતંત્ર હોઈને જે કરવા ધારે તે કરી શકેછે અને ઇન્દ્રિયાદિ જડ હોવાથી પરતંત્ર હોઈને જીવની આગલ કશું કરવા સમર્થ નથી માટે પ્રથમ પુરુપપ્રયત્ન કરે પછી તેમાં ગુરુ અને પરમેશ્વર સહાય કરેછે પડેછે ઇન્દ્રિયો અનાયાસે જિતાયછે. આ સર્વ અ-મિપ્રાય મધ્ય પ્ર૦ ૧૨ અને પ્ર૦ પ્ર૦ ૭૦ વચનામૃતમાં આપ્યો છે—‘અને એ પુરુપ-પ્રયત્નરૂપ જે ઉપાય છે તેને સાવધાન થઈને કરે તો જેટલાં કલ્યાણને અર્થે સાધન છે તે સર્વે પુરુપપ્રયત્નરૂપી સાધનમાં આવેછે માટે પુરુપપ્રયત્ન છે તેજ કલ્યાણને અર્થે સર્વ સાધનથી મોડું સાધન છે’ ‘માટે જેને પરમપદ ઇચ્છવું તેને કાંઈક પોતાને વિષે પુરુપાતન રાખવું પળ છેક નાદાર થઈને બેસવું નહિ’ ‘કાયાનગરમાં જીવ રાજા છે તોપણ રાંક થઈને બેસે છે’ ‘ને જે પ્રકારે ઇન્દ્રિયો ને અંતઃકરણ તે સર્વે પોતાના હુકમમાં વર્તે એવો ઉપાય કરવો’ ‘તેમ જીવ પળ જો રાજનીતિ જાણ્યા વિના કાયાનગરમાં હુકમ કરવા જાય તો એમાંથી સુખ થાય નહિ’ ‘જેની કોરે સંતમંડલ છે તેનોજ જય થશે એમ નિશ્ચય રાખવો’ ‘તેમ એની ભગવાન્ સહાય કરે જે—‘આને સંકલ્પ-વિકલ્પનું ઘડ છે અને છઠાઈ લેછે માટે એને જ્ઞાવાશ છે’ એમ જાણીને ભગવાન એની સહાય કરેછે માટે વેફિકર રહેવું’ इत्यादि. આ અર્થને સૂચવનારાં આ ગ્રંથમાં પદો છે. આ ગ્રંથ હિન્દી ભાષામાં છે. આમાં પદ થોડાં છે પણ ઉપ-યોગી ઘણું અર્થ વર્ણવ્યોછે અને રૂપકપણ સારું છઠાવ્યુંછે.

ગુણઘાત્મક—સર્વ કોઈને ગુણજ પ્રિય થાયછે પણ અગુણ કોઈને પ્રિય થતો નથી. ગુણાતીત ભગવાનપણ ગુણથીજ પ્રસન્ન થાયછે અને અગુણથી અપ્રસન્ન થાયછે. જગતમાં પૂજાવનાર પણ ગુણ છે અને અનાદર કરાવનાર અગુણ છે. માટે ગુણ સંપાદન કરવા ‘ગુણાઃ પૂજાસ્થાનં’ ‘ગુણાઃ કુર્વન્તિ દૂતત્વં’ ‘ગુણૈર્ગૌરવમાયાતિ’ ‘ગુણેષ્વાધી-યતાં મનઃ’ ‘ગુણેન સ્પૃહણીયઃ સ્થાત્’ ‘ગુણેષુ ક્રિયતાં યત્નઃ’ ‘નિર્ગુણઃ કેન પૂજ્યતે?’ ‘દોઘધીવંશોદ્ભવા ધેનુઃ વન્ધ્યા કસ્યોપયુજ્યતે?’ સ્થાવર જંગમ સર્વ વસ્તુઓમાં શુભાશુભ પ્રિયાપ્રિય ગુણો રહાછે (ગુણાતીત તો એક ગોવિન્દ છે. ‘કર્ષિ નારાયણમૃતે’) આકાશમાં એક શબ્દ ગુણ છે તેમાં શુભાશુભ પ્રિયાપ્રિય ભેદ છે. એક શબ્દ પૂજાવેછે અને એક માર મરાવેછે. શુક હંસ મેના કોવલોડ કોઈને કશું આપી દીધું નથી પણ તેનો શબ્દ સાંભળીને સર્વ કોઈ હર્ષથી આદર કરેછે. અને ઘુડ ગર્દભાદિકે

કોઈનું કશું લડ લીધું નથી પણ તેનો શબ્દ સાંભળીને સર્વ કોઈ સહેદ અનાદર કરે છે 'કિં વા લોકે કોકિલેનોપનીતં કો વા લોકે ગર્દભસ્યાપરાંધઃ.' એવી રીતે પ્રેથિવ્યાદિ સર્વ ભૂતોમાંથી થાણી સર્વ વસ્તુઓ અને તેના ગુણોમાં પ્રિયાપ્રિય અને શુભાશુભ ભેદ છે. આવા ગુણાગુણ વિચારમાં કશો સાર નથી, પરંતુ પ્રયોજન ઇટલું છે કે—જે પદાર્થો પોતાના ગુણ સાથે ભગવાન અને તેમના ભક્તના ઉપયોગમાં આવે છે તે સર્વે નિર્ગુણ થાય છે 'પ્રોક્તાસ્તે નિર્ગુણા ભક્તાઃ' અને 'સા વાક્ યયા તસ્ય ગુણાન્ ગૃણીતે કરૌ ચ તત્કર્મકરૌ મનશ્ચ' 'અધના અપિ તે ધન્યા...ચદ્વહા હ્યર્હવર્ચામ્બુતૃણભૂમીશ્વરાવરાઃ' 'અહો અમી દેવવરામરા' આ વચનમાં કહ્યા પ્રમાણે ભગવાનના ઉપયોગમાં જે જે હિન્દિયો કે શબ્દાદિ ગુણો કે તેતે પાંચમૌલિક પદાર્થો આવે છે તેની ધન્યતા છે અને ઉપયોગમાં નહિ આવનારા ગુણ સાથેના પદાર્થો નિરર્થક અને નિર્ધન્ય છે. એવી રીતે મનુષ્ય દેહ પણ જો ભગવાન અને તેમના ભક્તોની સેવામાં ઉપયોગી થાય તો સાર્થક છે. જેનામાં પ્રભુ પ્રસન્ન થાય એવો કોઈપણ ગુણ ન હોય તે દુર્ભાગી છે. છેવટે કશો ગુણ ન હોય અને જો ભગવાનની શરણને પામીને વિશ્વાસ રાખી તેમના દરબારમાં ગુલામ થઈને પડી રહે તો ભગવાન તેની ઉપર મહેર કરે છે અને સર્વ અપરાધો માફ કરી સર્વ સદ્ગુણો આપે છે. ભગવાન ગુણૈકપ્રિય છે માટે ગુણો સંપાદન કરવા અને તે ગુણોને ભગવાન પ્રદાન કરે છે માટે આ પ્રયત્ન ગુણ-ગ્રાહક નામ આપ્યું છે. આ પ્રંથ હિન્દી માપામાં છે.

હરિવિચરણ—મોક્ષનો સહેલામાં સહેલો ઉપાય ભગવાનનાં ગુણ નામ ચરિત્રોનું શ્રવણ કીર્તનાદિ છે. જેમ જેમ શ્રવણાદિ કરતો જાય છે તેમ તેમ એક સાથે જ જ્ઞાન ધેરાય અને ભક્તિ થતાં જ જાય છે, જેમ જમતા માણસને કોઢીય કોઢીય તુષ્ટિ તુષ્ટિ અને ક્ષુધાનિવૃત્તિ એક સાથે જ થતી જાય છે તેમ થાય છે. તે કહ્યું છે કે—'इत्यच्यु-
तांग्रि भजतोऽनुवृत्त्या भक्तिर्विरक्तिर्भगवत्प्रबोधः । भवन्ति धै' 'अविच्यु-
तोऽर्थः कविमिनिरूपितो यदुत्तमश्लोकगुणानुवर्णनम्' 'को निर्वृतो हरिक-
थासु रतिं न कुर्यात्' 'मद्वार्तायातयामानां न वन्धाया गृहा मताः' इत्यादि. તે સ્વામીય કહ્યું છે કે—'अमृतवत हे हरिके चरित्रं, ज्युं सुधी टेडी गंग करत पवित्रं । ज्युं सुरसरिता सबकुं सुखरूपा, तैसे हरिजज्ञ अतिशे अनूपा । हरिकथा विन पल नहि जावे, जागत सुवत हरिगुण गावे । ऐसे जन सो प्रभुजीकुं प्यारा, निष्कुलानंद कहत निरधारा' इत्यादि. જો લીલાચરિત્રોનો સંમદ હોય તો જ ગાવા સાંભળવામાં અનુકૂળ થાય માટે આ પ્રંથમાં પ્રત્યક્ષ શ્રદ્ધેશ્વરી-રિતું આવિર્ભાવને આરંભીને અંતર્ધાન સુખીનું વિચરણ વર્ણવ્યું છે ઇટલે જેને વન તીર્થ

દેશ ગામ નગરમાં વિચર્યા તથા ત્યાં ત્યાં જેજે મુક્ત મુમુક્ષુઓને દર્શન સ્પર્શ ઉપદેશાદિ દાનથી કૃતાર્થ કર્યા તથા સમુદ્ર નદી નદ તળાવ કુવા કુંડ વિગેરેમાં સ્નાનાદિ લીઝા કરી તથા જેજે ગામમાં જેજે વર્ષમાં જેજે વ્રતોત્સવો તથા સમૈયા કર્યા આ સર્વ ઉપયોગી કથા વર્ણવી છે તેથી આતું હરિવિચરણ નામ આપ્યું છે. આ મંથ હિન્દી-ભાષામાં છે. આના આઠ વિશ્રામ છે.

અરજીવિનય—ભગવાનને વિનયપૂર્વક દાસભાવે અરજી (પ્રાર્થના) કરવી તે અરજીવિનય કહેવાય. મોક્ષોપાયમાં મુખ્ય શરણાગતિ કહી છે અને તેમાં પ્રાર્થના મુખ્ય છે. આ અર્થ હરિવલ્લભીતામાં સ્પષ્ટ થયો છે. પ્રાર્થનાના પ્રકાર પ્રદર્શનની જરૂર હતી તે આ મંથથી સંપૂર્ણ કરી છે. પ્રાર્થનામાં મુખ્ય અર્થ એવો જોડે કે—સેવકે પ્રથમ સમર્થ સ્વામીનું સ્વરૂપ, તેમના ઉપયોગી દયાલુતા વિગેરે ગુણો, વિમૂત્તિ-પેશ્વર્ય, માહાત્મ્ય વિગેરે વર્ણવા પૂર્વક તેમની જયાશંસા કરવી અને પોતાની ‘ત્વમેવ માતા ચ પિતા ત્વમેવ’ ‘મમ નાથ યદસ્તિ યોડસ્મ્યહં સકલં તદ્વિ તવૈવ માધવ’ ‘અહમસ્મ્યપરાધા-નામાલયોડકિંચનોડગતિઃ’ આ વચનોમાં કહ્યા પ્રમાણે અકિંચન અનન્યગતિ અસમર્થ સ્થિતિનું અનુસંધાન કરી ભગવાનની ઉપાયપણે પ્રાર્થના કરવી. આ અર્થ નીચેનાં પદો ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે—‘કરગરં તુજ આગે કર જોડ’ ‘આયો તુંજ શરણમેં હું નાથ, હરિ કરી હેત પ્રહો મમ હાથ । આવ્યો હું અનાથ તુંજ દરવાર, મે’ર મન આળી જોશે જો મોરાર’ ‘પડ્યો તુંજ પહે હું પ્રાણઆધાર, વિશ્વંભર હરિ કરો મુજવા’ર । કહો કોણ મુજ સરીખો કંગાલ, દેખ્યો નહિ તુંજ સરિખો દયાલ । રાજ તમ વિના કરું કિયાં રાવ, માનીજિણ અરજી માહેરી માવ । દેખી દુઃખભંજન તું દરવાર, પીઢાવંત કરું હું પોકાર’ ‘સાંભલો સાંભલો શ્યામલો સુજાણ, વરકી વરકી કરું વુંવરાણ । નાથ કેમ સાંભલો નહિ નિદાન, કેશવ બેઠા કેમ વુંદિને કાન’ ‘રાજદરવાર કરી જો મેં રાવ, નજ-રમાં આવે તો કરજ્યો ન્યાય । અમે કરી લુટ્યા અમારો ઉપાય, શ્યામ હવે સુણે તો કરજ્યો સહાય’ ‘અરજી એહ અમતળી, મુંળી હરિ હરિજન । દીન જાળી મુજને, ઉભય થાઓ પ્રસન્ન’ ‘જુવો જ્યારે જીવન મારંજ જોણ, શોધ્યે કેમ લાધે સારો શુભગુણ । વહુનામી પાલો પોતાનું વિરુદ’ ‘વદી મુજ કર્મ-તળો વા’લા વાંક, રહે રીસ કરી રોલો રાય રાંક । કોઈ જન પ્રહે કેસરિની કોર, જંબુક ન રીપ કરી શકે તિયાં જોર’ ‘રાખીએ રાખીએ શરણે હો રાજ, લક્ષ્મીવર તુંજને છે જો લાજ । કર્યા જેમ આગે અનેકનાં કાજ, એમ હરિ અમારું કરીએ આજ’ इत्यादि. આ મંથ હિન્દીભાષામાં છે.

કલ્યાણનિર્ણય—આત્યંતિક (જેની પ્રાપ્તિ થયા પછી કશું પ્રાપ્તવ્ય રહે નહિ તે) કલ્યાણ તેજ કલ્યાણ છે વીજું સર્વે તો અકલ્યાણજ છે. ‘જેને ફરી ન પડે ફરવું, તેને આત્યંતિક શ્રેય કરવું. તેહ વિના તો કલ્યાણ કાચું, પામી પડવું પડેછે પાચું’ ‘જેને માથે છે મોટાં વિધનરે, એવું કલ્યાણ મ માનો મનરે.’ જગતમાં જૈનાદિ મતવાદીઓ તથા બ્રહ્માદિદેવોના ઉપાસકોએ મિત્ર મિત્ર કલ્યાણ અને તેના ઉપાયો માન્યા છે પરંતુ આત્યંતિક કલ્યાણ તો એક પરમેશ્વર પ્રત્યક્ષ શ્રીકૃષ્ણની પ્રાપ્તિ છે અને તેજ મુખ્ય ઉપાય છે. બ્રહ્માદિ દેવોના ઉપાસનથી પુનરાવૃત્તિ મટતી નથી માટે તે કલ્યાણ નથી ‘આન્નહામુવનાહ્લોકાઃ પુનરાવર્તિનોઽર્જુન । મામુપેત્ય તુ કૌન્તેય પુનર્જન્મ ન વિદ્યતે’ મોક્ષના દાતા તો એક ભગવાનજ છે—‘એક એવંશ્વરસ્તસ્ય ભગવાન્વિષ્ણુરવ્યયઃ’ ભગવાનના અવતારોને એક વીજાઓ નિંદેછે તેપણ મુલ્ય છે તેમજ એકજ અવતારના સ્થાનક સેવક અને કાર્યમેદથી ઉપાસનાના ભેદ પાડેછે તેપણ મુલ્ય છે ‘અતશ્ચાસ્ય સ્વરૂપેષુ મેદો જ્ઞેયો ન સર્વથા.’ જેમ પ્રત્યક્ષ પ્રમુના આશ્રયથી કલ્યાણ છે તેમજ તેમને મહેલા સાચા સંતના આશ્રયથી પણ છે—‘મહે પ્રમુ પ્રકટ પ્રમાણરે, કાંતો તેના મહેલે કલ્યાણરે । તેતો હરિ હરિજનથી થાયરે, સાચું કલ્યાણ જેને કે’વાયરે’ ‘હરિ હરિજન વળમલ્લે, કોઈ ઉદ્ધરિયા નહિ એક’ જેમ આ વેના આશ્રયથી કલ્યાણ છે તેમ શાસ્ત્રથી પણ કલ્યાણ છે. તે વજ્રેનાં જે ધર્માદિ બોધ વચ્ચે છે તેજ શાસ્ત્ર છે ‘શાસ્ત્ર શ્રીમુખનાં જેહ વેણરે.’ તે શાસ્ત્રની પ્રહ્ણસત્યતા દૃષ્ટાંતથી સત્યતા માની તે પ્રમાણે થઈ તો કલ્યાણ થાયછે વીજાતો અબઢી મતિ આપી અકલ્યાણ કરનારાં છે માટે તેનો સગ ન કરયો. પ્રત્યક્ષ પ્રમુ સ્વધામમાં પધાર્યા પછી તેમના કુઠના જો સારા ધર્માદિ ગુણસપ્ત હોય તો તેના આશ્રયથી કલ્યાણ થાય ‘સાચા સદ્ગુરુ સંતને સેવીરે, સર્વે ધાતને સુધારી લેવીરે’ નહિ તો ઊલટું અકલ્યાણ થાય. એકલા હુઠમાત્રથી ગૌરવ નથી પણ ગુણથી ગૌરવ છે ‘દોઘ્રીવંશોદ્ભવા ઘેનુઃ વન્ધ્યા કસ્યોપયુજ્યતે’ ન શિલા તારયેચ્છિલામ્’. એક અવતારથી અનેક મહત્તોનાં હચ્છિત પાયોં થાય નહિ માટે દેવ મનુષ્ય પણ પદ્મીમા ભગવાનના અવતારો થાયછે તેમના તથા તેમના સંતના ઉપયોગમાં જે કોઈ સ્થાવર જંગમ વસ્તુઓ વર્તમાનકાલે કે ભવિષ્યકાલે આવેછે તેનું પણ ધીરે ધીરે કલ્યાણ થાય છે ‘પશુર્મનુષ્યઃ પક્ષી વા યે ચ વૈષ્ણવસંશ્રિતાઃ’ ‘તેઽપિ મૃત્યુમતિક્રમ્ય યાન્તિ તદ્વૈષ્ણવં પદં’ ‘સ્થાવર જંગમ ચરાચર જેહરે, પ્રમુ પ્રકટ મલ્લે તરે તેહરે’ ‘જોને રામકૃષ્ણાદિ અવતારરે, તેથી વહુ થયા ભવપારરે.’ પ્રત્યક્ષ પ્રમુ મઝ્યા પછી તેના સેવકોએ શું શું કરવું જોઈય તો મરજી પ્રમાણે વર્તવું અને મરજી

ન હોય તે ન કરવું આ વાત મુખ્ય મુદ્દાની છે 'મેલી ગમતું નિજમનનું, રહે હરિ આજ્ઞા અનુસાર' પ્રકટના મઢેલા સંત હોય તથાપિ વચન બહાર વર્તતા હોય તો તેનાથી પળ કલ્યાણની આશા નથી માટે તેવાનો સંગ ત્યાગ કરવો. ટુંકામાં આત્મ-તિક કલ્યાણનું સ્વરૂપ અને તેની પ્રાપ્તિના મુખ્ય ઉપાયો વતાવ્યા છે માટે યથાર્થ નામ છે. આ અર્થ સચ્છાશ્રમાં તેમજ વચનામૃતમાં વર્ણવ્યો છે. આના ૧૮ નિર્ણય છે.

અવતારચિંતામણિ—સચરિત્ર અવતારોનું ચિંતવન ચિંતામણિવત્ ચિંતિત ફઝને આપનારં હોવાથી યથાર્થ નામ છે. આ છોટા મંથમાં ૩૧ ચોપાયો છે. એક એક ચોપાઈમાં એક એક અવતારનું તેમના કાર્યસાથે ધ્યેય વર્ણન છે. આમાં એવો એક સંકેત છે કે—એક માણસે મનમાં ધારેલો અવતાર યીજો માણસ સ્વયં કહી શકેછે. તેને જોવાનો સંકેત મંથ ઉપર આપ્યો છે. વિશેષમાં શ્રીદેવ શ્રીહરિને અવતારી કહ્યા છે— 'આદ્યે મધ્યે અંતે અવતાર, થયા અગણિત થાશે અપાર । પળ સર્વેના કારણ જેહ, તેતો સ્વામી સહજાનંદ એહ'.

ચિહ્નચિંતામણિ—આ મંથમાં ભગવાનપણાતાં સૂચક ચરણકમલમાં રહેલાં સોઢ ચિહ્નોનું ચિંતન કરનારને ચિંતામણિવત્ સર્વ અર્થની પ્રાપ્તિ વર્ણવી છે. આ મંથ હિન્દી ભાષામાં છે. ૧૬ ચોપાયો છે. સંકેત મંથને પાને છે.

પુષ્પચિંતામણિ—આ મંથમાં કોઈ ભગવદ્વિરહી સ્ત્રીજને વિયોગ દુઃખને હઠી-પન કરનારાં પુષ્પો જોઈને 'ભગવાન મારે ત્યાં પધારેતો આ સર્વ તૈયાર રાહેલાં ૩૧ પુષ્પો અર્પણ કરું એવા અંતરના આશયથી પુષ્પોનું ચિંતન કરેલું તેના વર્ણનનો ૩૧ ચોપાઈયોનો આ લઘુ મંથ છે. આ પણ હિન્દીભાષામાં છે. આ મંથમાં પણ સંકેત છે તે સ્પષ્ટ ઉપર દર્શાવ્યો છે.

લગ્નશાકુનાબલી—શુભાશુભ લગ્નમાં ચિંતન કરવાથી શુભાશુભ ફઢ થાયછે માટે તેને જાણવાની જરૂર જાણીને નેપાદિ ચાર લગ્નનું તેના શુભાશુભ ફઢસાથે વર્ણન આ મંથમાં ૧૭ વોદ્યાથી કર્યું છે. છેવટે અભિપ્રાય વતાવ્યો કે—'હમ નિશદન ચિંતવત્તહે, પ્રકટ શ્રીસહજાનંદ । સવ શાકુનમેં સવ લગ્નમેં, સદા હોત આ-નંદ.' આ મંથ ૧૮૮૧ ના મહા શુદિ ૨ વીજે લખ્યો છે. અને હિન્દીભાષામાં છે.

શિક્ષાપત્રીભાષા—આ ગ્રન્થ સર્વમાન્ય સર્વપ્રાણ સર્વજીવહિતાવહ અને સર્વો-ત્તમ છે. આ મંથ અસારસંસારસાગરમાં બુઢેલા પ્રાણિયોનો ઉદ્ધાર કરી આત્મતિક શ્રેયમા-ર્ગમાં પહોંચાડવા માટે પરમ દયાલુ શ્રીહરિષ્ કર્યો છે. યથાપિ આનું સ્વરૂપ અલ્પ છે પણ અમૃતવત્ સમમ શાસ્ત્રરૂપી દુધના સાગરમાંથી ઉદ્ધાર કરેલા સારરૂપ છે 'સચ્છાશ્રાણાં સમુદ્વૃત્ય સર્વેપાં સારમાત્મના । પત્રીયં લિખિતા.' જેમાં ધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્ય ભક્તિ

જીવેશ્વરમાયાનું સ્વરૂપ મુક્તિ નીતિ વ્યવહારોપયોગી શિક્ષા વિગેરે ઘણા વિષયો સંક્ષેપમાં વર્ણવ્યા છે. જે આ મંત્ર પરમાત્મા શ્રીહરિની વીજી મૂર્તિરૂપે મૂમિઉપર વિરાજે છે. જેનું પઠન શ્રવણ પ્રતિદિન કરવાનું કહ્યું છે. આના ૨૧૨ શ્લોકો છે. આ મંત્ર ગીર્વાણ યાળીમાં હોવાથી તેને નહિ જાણનારાને કશો અર્થવોધ ન થતાં અનુપયોગી અવસ્થામાં પડી રહે. જો ગુજરાતી ભાષામાં હોય તો અર્થવોધ થાય અને છન્દ વિશેષમાં હોય તો મુલપાઠ થઈ શકે અને ગાવામાં લોકરંજકતા થાય માટે સ્વામિએ ગુર્જર ભાષામાં પદ્યરૂપે પ્રથિત કર્યો છે. આમાં ૨૬૦ ચોપાઈયો છે. તેનો વિષયાનુક્રમ—૧ થી ૧૬ સુધી મંગલચરણાદિ ઉપોદ્ઘાત, ૧૭ થી ૧૫૦ સુધી ચારે વર્ણાશ્રમના સામાન્ય-ધર્મો, ૧૫૧ માં સામાન્યધર્મનો ઉપસંહાર, ૧૫૨ થી ૧૬૩ સુધી આચાર્યના વિશેષ-ધર્મો, ૧૬૪ થી ૧૬૬ સુધી તેમની પત્નીઓના વિશેષધર્મો, ૧૬૭ થી ૧૯૪ સુધી ગૃહસ્થના વિશેષધર્મો, ૧૯૫ થી ૧૯૮ સુધી રાજાના વિશેષધર્મ, ૧૯૯ થી ૨૦૫ સુધી સધવા સ્ત્રીઓના વિશેષધર્મો, ૨૦૫ થી ૨૧૮ સુધી વિધવા સ્ત્રીઓના વિશેષ-ધર્મો, ૨૧૮ થી ૨૨૨ સુધી સધવા વિધવાના સામાન્યધર્મ, ૨૨૨ થી ૨૩૪ સુધી બ્રહ્મચારીના વિશેષધર્મો, ૨૩૪ થી ૨૪૩ સુધી સાધુઓના વિશેષધર્મ, ૨૪૪ થી ૨૪૯ સુધી વર્ણિસાધુના સામાન્યધર્મ, ૨૫૦ થી ૨૬૦ સુધી મંત્રનો ઉપસંહાર છે.

વૃત્તિવિવાહ—વિવાહમાં સાંસારિક ગીતો ગવાય છે તેની અપેક્ષાએ ભગવાનના સંબંધવાળાં ગીતો ગવાય તો વાગિન્દ્રિયની સફળતા થાય એમ જાણીને જા પ્રથમાં સાંસારિક વિવાહની આધ્યાત્મિક જ્ઞાનદૃષ્ટિમાં રસિક ઘટના કરી છે. રૂપક એવું નિરૂપણ કર્યું છે કે—‘પતિં પતીનાં પરમં પરસ્તાત્’ ‘પતિં વિશ્વસ્ય’ ‘સ ઈ પતિઃ સ્યાદક્રુતોભયઃ સ્વયં સમન્તતઃ પાતિ ભયાતુરં જનં’ આમાં કહ્યા પ્રમાણે સમર્થ અક્રુતોભય સર્વોપાલ્ય સર્વપ્રાપ્ય નિર્દોષ સર્વગુણાકાર અલંકાર વરણીય પતિતો એક પુરુષોત્તમ શ્રીકૃષ્ણ શ્રીહરિ ભગવાનજ છે. તેમની સાથે શુદ્ધ અવિષ્કિન્ન મનોવૃત્તિરૂપ યનિતા (સ્ત્રી)ને ધરાવવી—પરણાવવી. મનોવૃત્તિરૂપ યનિતાને પતિ પ્રસન્નતા માટે શોમા-હવાની જરૂર પડે છે તો તેને કૃદ્દ વેરાગ્ય કે જેનો શુક્રદેવ ઋષભદેવ પ્રહ્લાદ ગોપી-ચંદ મર્વહરિ વિગેરે મોટાઝોળ અત્યાદર કર્યો છે તે રૂપ ઘાટડી (ચુંદડી) ઓઢાહવી. જાનેયા વિના જ્ઞાન શોભે નહિ માટે પતિ ભગવાનની સાથે શીઠ સતોષ સમદૃષ્ટિ ક્ષમા દયા ભક્તિ જ્ઞાન વિવેક ધર્મ વિગેરે રૂપ યુવાન જાનેયા આવતાં જ્ઞાન ધદુ શોભે છે. વિવાહમાં જેમ યનિતાને સારા સળગાર પહેરાવી શોમાહવામાં આવે છે તેમ મનો-વૃત્તિરૂપ યનિતાને આનંદરૂપ અલક અલક અળવડ, પ્રેમ અને નિયમરૂપી જ્ઞાન, દ્વયમાં શ્રીહરિરૂપ વતરી, જ્ઞમ દમ વિવેકાદિરૂપ માઝા સાંકળી દાર, નાકમાં નિર્મલ-

તારૂપ મોતી, માથે નિઃશંકતારૂપ મોઢ, અલંકારૂપ હાથમાં તુડો, વૈરાગ્યરૂપ ઘાટડી વિગેરે પહેરાવી મુશોભિત કરવી, આ બંનેના વિવાહમાં ચાર વર્તમાનરૂપી ચાર ચોરીના સ્તંભ રોપવા અને ચોરીના અગ્નિમાં કામ ક્રોધ લોભાદિરૂપ જવ તલ વાઢીને ભસ્મ કરવા, વર વધુને વધાવનારી પ્રેમ નેમ ભક્તિ અને ભાવરૂપી ચાર સહાયો જાણવી. અને અહંમતારૂપ ગાંઠધોવાઢો દોરડો છોડાવા માટે સમર્થ સ્વામીની વૃત્તિવનિતાઈ પ્રાર્થના કરવી. એવી રીતે વિવાહ થતાં પરમ પતિ ભગવાન પ્રત્યક્ષ વૃત્તિવનિતાને દર્શન આપેછે તેથી વનિતા 'મિદ્યતે હૃદયગ્રન્થિઃ છિદ્યન્તે સર્વસંશયઃ । ક્ષીયન્તે ચાસ્ય કર્માણિ તસ્મિન્ દૃષ્ટે પરાવરે' આ શ્રુતિમાં કહ્યા પ્રમાણે સર્વ ફઢ પામી સદાકાઢ નિર્ભય નિર્વિગ્ન થઈ પતિ ભગવાનમાં પતિવ્રતાભાવથી નિમગ્ન રહેતાં સર્વ સુખ પામેછે. આતું રૂપક કહીને છેવટે કહેછે કે—'વર નર તો એક નારાયણ છેરે, વીજા સર્વે છે સહીને સ્વરૂપેરે ।' એવું નિશ્ચે જાણીને જન સર્વનેરે, રહેવું સહીસ્વ-રૂપે સર્વે અંગરે । વર નિષ્કુલાનંદનો નાથ છેરે, રાહો હેત પ્રીત સ્વામીને સંગરે' इत्यादि. આનાં ૨૦ વ્દ છે.

એવી રીતે સ્વામીએ પ્રત્યેક પ્રંથમાં પૃથક્ પૃથક્ વિવિધ અપૂર્વ મોક્ષોપયોગી વિષયો વર્ણવ્યા છે. જેનું આ દિગ્દર્શન કરાવ્યું છે. આ પ્રંથો સીવાય વીજાં ઘણાં કીર્તનો લાગવૈરાગ્યજ્ઞાનનાં મૂર્તિનાં લીલાચરિત્રનાં તથા સર્વદેશી શિલામળનાં કર્યાં છે જેની સંખ્યા લગભગ થે હજાર જેટલી છે. આ સંપ્રદાયના સર્વ કોઈ અનુયાયિઓને ઉપ-યોગી આધ્યાત્મિક સાહિત્ય જેટલું સ્વામીએ સંગૃહિત કર્યુંછે તેટલું વીજા કોઈનું નથી. સાહિત્ય પણ સરલ અને સર્વસાધારણ છે. અત્યારે તેમનું સાહિત્યજ પ્રથમ તંબરે સર્વત્ર સર્થદા વપરાશમાં છે. વિશેષમાં સ્વામીએ સ્વપ્રંથોમાં સ્વેષ્ટદેવ શ્રીજિનું જેવું પારમૈશ્વર્ય અને સર્વોપેક્ષ્યા પરતરત્વ અસંકોચથી પ્રતિપાદન કર્યુંછે તેવું તો વીજા કોઈ સંસ્કૃત વા પ્રાકૃત પ્રંથોમાં નથી એ નિર્વિવાદ છે. એવી રીતે સ્વામીએ આ સંપ્રદાયમાં આધ્યા-ત્મિક સાહિત્યનો મહાસંગ્રહ કરીને શ્રીજિ અને તદાશ્રિત જનોને ઘણા પ્રસન્ને કર્યાં છે.

સ્વામીની શિલ્પનિપુણતા પણ વિશ્વકર્માને વિસાધ્ય પમાડનારી અને સ્પર્ધા કરનારી અનુત્તમ હતી. તેમણે તેવાં ઘણાં કાર્યો કર્યાં છે. સર્વજ્ઞ શ્રીજિપણ તેવા કાર્યમાં સ્વા-મીની સલાહ લેતા અને તેવા કાર્યમાં પ્રેરતા. ભાવિજનોના નિઃશ્રેયસમાટે શ્રીજિએ ક-રેલાં મંદિરનિર્માણરૂપ કાર્યમાં સ્વામીએ ઘણો ભાગ લીધેલો જણાવ્યો. તે સમયમાં તેવા શિલ્પીની દુર્લભતા હતી. શ્રીજિના સમયમાં અને સહજીવનસુધીમાં થયેલાં ઘણાં સરાં મંદિરોમાં સ્વામીનો શિલ્પી અંશ હતો. ઘોઢેરાના મંદિરમાં કઢીયાકામ સુતારકામ અને સલાટકામ પણ સ્વામીએ હાથેજ કેટલુંક કરેલું છે. મંદિર પુર કરવાની

આજ્ઞાપણ શ્રીજીએ તેમને કરી હતી. ઠાકોરજીની આગઢના કમાડનું આરસનું ચોકટું પોતેજ કર્યું છે અને ઘુમટની આગઢની નાની ઘુમટીની પથ્થરની કમાન તેપણ પોતેજ કોતરેલી છે. ધીજી સુતારી કામતો ઘણું કરેલું છે તેમાંતો કહેવાની જરૂર નથી. કારીયાળીમાં શ્રીજીના ઉપયોગમાટે એક કુંડી કરેલી છે. (અક્ષર ઓરડીપણ સ્વામીએ કરી હતી એમ કહેવાય છે) ઘડતાલમાં બાર વારણાનો હિંદોલો કે જેમાં વિશ્વકર્માની ચાતુરીપણ ન્યૂન ગણાય તેવો કર્યો હતો, જેમાં શ્રીહરિ શ્રુલ્યા હતા અને તે નિમિત્તનો મોટો ઉત્સવ પણ થયો હતો. ધીજે ઘણે સ્થળે શ્રીજીના જ્ઞાનવિગેરેની સગવડ પણ સ્વામી કરતા. ગઢવા જુનાગઢમાં તેવાં કામો ઘણાં કર્યા છે. યવૈ રીતે સ્વામીએ શિલ્પ-નિપુણતાનો પણ સારો ઉપયોગ કરીને શ્રીજી અને તદનુયાયિઓને ઘણા પ્રસન્ન કર્યા છે.

સ્વામીએ આત્મગુણવૃત્તિ, શિલ્પવૃત્તિ અને આધ્યાત્મિક ગ્રંથ નિર્માણ વૃત્તિથી સપ્રદાયમાં મોટી મહત્તા મેળવી છે અને સત્સંગસમાજ ઉપર મોટો સર્વદા સ્મરણીય ઉપકાર કર્યો છે. તેમણે પોતાનું જીવન સાદુ, સાત્ત્વિક, સત્યાગ્રહ ભરેલું અને તપ, ત્યાગ, વૈરાગ્ય વિગેરે સુગુણવાળું નિર્ગમન કરેલું હોવાથી તે સમયમાં તેમનો ઉપરનો દેખાવ ઓછો પ્રતીત થયો હશે પરંતુ તેમના કાર્યોનો વિચાર કરતાં તેમના જેવાં શ્રેયસ કાર્યો વી-જાએ ભાગ્યેજ કર્યા હશે એમ કહીએ તેમાં લેશપણ અતિશયોક્તિને અવકાશ નથી. સાધુ-તાના ગુણોમાંતો કાંઈ અવશેષ હતું નહિ. લોકવ્યવહારમાં પણ વિલક્ષણ વિચક્ષણતા હતી જેથી શ્રીજી તેમને યજ્ઞાદિ કાર્યમાં પ્રેરતા હતા. તેમણે જન્મારમ્બ અક્ષરવાસપર્યંત સ્વકીર્તિમાં પણ કાંઈ કલંક આવવા દીધું નથી. પરમહંસદશા પછી મરણપર્યંત ગ્રંથો અને કીર્તનોજ કર્યા કરતા હતા. સં ૧૯૦૨ માં છેલ્લો ગ્રંથ ભક્તિનિધિ કર્યો હતો. ઉપર પ્રમાણે પોતે કૃતકૃત્ય થઈને અને ધીજોને પણ કૃતાર્થ કરીને સં ૧૯૦૪ માં ધોલરામા રહીને અક્ષરનિવાસ લીધો હતો. સ્વામીએ આ ભૂમિ ઉપર ૮૨ વર્ષ દેહ રાખ્યો હતો. પોતે ગૌર ઘર્ણવાલા, ઉન્નત અને કૃદ્ધ હોવા છતાં અતિ તેજસ્વી અને સૌમ્યમૂર્તિ હતા. આવા મુક્તવર નરરત્નની ભૂમિપર ધણી સ્ત્રામી છે.

મતયાનુષ્ટુત્યા હરિરૂષ્ણમીશં યસ્તોપયામાસ વિરક્તમૂર્તિઃ ।
તદ્ભક્તિવિપ્રપ્રતિબોધદશં તં નિષ્કુલાનંદમહં નમામિ ॥ ૧ ॥

હિ. શાસ્ત્રી હરિજીવનવાસ-ઘડતાલ.

શ્રીસ્વામિનારાયણો વિજયતેતરમ્ ।

ઘર્ણિવેપરમણીયદર્શનં મન્દ્રહાસરુચિરાનનામ્બુજમ્ ।
પૂજિતં સુરજોત્તમેમુંદા ધર્મનન્દનમહં વિચિન્તયે ॥ ૧ ॥

નિવેદનમ્—

આ સંપ્રદાયમાં સર્વ કોહને વિદિત છે કે-નિષ્કુલાનંદમુનિવિરચિત કાવ્યસંગ્રહ સર્વોપયોગી સર્વોપકારી સરલ સર્વ સાર શાસ્ત્રાર્થ પરિપૂર્ણ છે. સર્વ કોહને પ્રથમ ગ્રંથકર્તાનું જીવન જાળવાની અને ગ્રંથપ્રતિપાદ્ય વિષયનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ જાળવાની દૃષ્ટા થાય છે પછીથી તેમાં પ્રવૃત્તિ થાય છે, માટે પ્રથમ ગ્રંથકર્તાનું જીવનચરિત્ર આવશ્યક જાણી ચલાલ્લખ ચલાશ્રુત ચલામતિ આપ્યું છે. ગ્રંથો પળા છે અને પ્રત્યેક ગ્રંથમાં વિષયો જુદાજુદા છે જેથી તેનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ ઘર્ણવામાં આવે સોપણ પુક મોટું પુસ્તક થવા પામે, માટે જીવનચરિત્રના પ્રસંગમાંજ વિષયોની સંક્ષિપ્ત સમીક્ષા કરી છે. પદ્યે તેજ આ ગ્રંથની વિષયાતુલનમણિકા જાણી લેવી. આ કાવ્યમાં જે વિષયો ઘર્ણવ્યા છે તે કવોલકલ્પિત કે કટાંગ કે શાસ્ત્રવિરુદ્ધ કે અનુપયોગી કે ધીજિ અભિમત નહિ પુવા ઘર્ણવ્યા નથી પરંતુ વૈદ્યાર્થ વૈદ્યાન્ત્યાર્થ સ્થૂલ્યર્થ પુરાણાર્થ અને નીત્યર્થને અનુસારેજ ઘર્ણવ્યા છે. તેમાં પળ જેનો જ્ઞાસ અવ્યવ આત્મતિક મોક્ષમાંજ થાય પુવા ઘર્મ જ્ઞાન વેરાવ્ય અતિ પ્રપતિ હૃદયશુદ્ધિ ભગવાન્સૃષ્ટિ વિગેરે ઘર્ણવ્યા છે. આ અર્થે સિદ્ધ કરવા કેટલાંક ધીજિઅભિમત આઠ શાસ્ત્રોમાંનાં ઘચનો અને ધીજિનાં ઘચનો સાથે સ્વામીના ગ્રંથનાં ઘચનોની પુકાર્થતા વર્ણવી છે જેથી ગ્રંથનુંપળ ગૌરવ ઘષે છે. તેમ ઘવાધી કાંદુક સ્વરૂપ ઘષે અને પુનરુત્ક્રિનોપળ પ્રસંગ આવે અને આઠંચર કર્યાના અપવાદને પાત્ર થાય પરંતુ ઉપરના યોગ્ય કારણથી અયોગ્ય ગળાશે નહિ. આ કાવ્યની ઉપ-યોગિતા અને ગ્રંથકર્તાનું ગૌરવ તો સંપ્રદાયના જનોના જાળવામાં છે પદ્યે વિરોપ વિવેચનની જરૂર નથી જેથી જીવનચરિત્રમાં દિગ્વર્ધન કરાવ્યું છે. આ કાવ્ય કેવલ સંપ્રદાયના અનુયાયિઓનાજ ઉપયોગનું છે પૂમ નથી પરંતુ 'ધીરજાલ્યાન, સારસિદ્ધિ, અતિનિધિ, જોહવીતા, હૃદયપ્રમાણ, યન-વંદ, વિગેરે ઘળા ગ્રંથો સર્વે જનોપયોગી છે. સ્વામીપૂ ૧૮૧૦ થી ૧૯૦૪ સુધીમાં જુદા જુદા કાલમાં જા ગ્રંથો કર્યા છે. જેમ જેમ ઉપયોગિતા ઘચતી ગઈ તેમ તેમ તેની કોપીયો લખાતી ગઈ જે અલ્પારે ઘળી લેખી કોપીયો જોવામાં આવે છે. ઉપયોગિતા ઘચતાં તેને પહોંચી ઘલવાનું સરલ સ્વરૂપ વ્યવસ્થા સાધન છાપરાનાં મઠી આવ્યાં જેથી છુટક છુટક કેટલાક ગ્રંથો જ્યાં જ્યાં છપાયા. છેવટે સુદ્રિત અસુદ્રિત સર્વે ગ્રંથોનો સંગ્રહ કરી ઘડોદરાના રાજવૈષ ઘનજ્યાનભાઈપ આ કાવ્ય છાપવાનો મહા ઉપકાર કર્યો. ત્યાર પછી ધીજીપળ આદૃતિઓ નીકળી હતી. તે સર્વે પુલ્લનોતો વ્યવ પદ્ જતાં ઘળાં વર્ષો દુર્લભ અવસ્થામાં ગયાં અને તેની માગળીયો ઘઘઘ છાતી. છેવટે કેટલાકે ઘ. ધુ. આચાર્ય ધીપતિપ્રસાદજીમહારાજની પ્રાર્થના વરતાં તેમણે આ કાવ્ય છાપવાનો પોતાના મુલ્ય કોઠારી ચતુરઅઘકદ્વારા ઉપક્રમ કર્યો. 'પ્રથમ સુદ્રિત ગ્રંથોમાં ઘળી અસુદ્રિ રહી ગઈ છે જેથી લેટી કોપી ઉપરથી તેને જુદ કરવું જોઈએ' પૂમ કેટલાકના નિવેદનથી શોધવાનું કામ મને સોંપવામાં આવ્યું. પ્રથમ જેવે ગ્રનગ્રણ લેટી કોપીયો મેળી કરી તેની સાથે મેલથીને જુદ કોપી તૈયાર કરી. કેટલેક સ્થળે અપરિચિત આપાશબ્દો આવે છે તેપળ તેના જ્ઞાણજોને પુઠી વતી કરીને પઠીથી આ કાવ્ય છપાવ્યું છે. અપરિચિત સંસ્કૃત કે આપાના શબ્દો ઉપર ટીપળી પળ આપી છે. પ્રથમ સુદ્રિત ગપ્પાં પુલ્લકોમાં પદ્યેદ-શબ્દ છુટા નહિ પાટેલા હોવાથી વાંચનારાને ઘળો છેડા આવતો અને અર્થને અનર્થ પળ થવા સંગઘ હતો તેથી આ ઘરતે પદ્યેદ પાસીને છપાવ્યું છે. વિદોપમાં સ્વામિઠ્ઠ 'શિક્ષાપત્રી' અને 'પુત્તિવિવાહ' આ જે ગ્રંથનો નિર્દેશ કર્યો છે.

મને શોધવા વિગેરેમાં પુરાણી વાસુદેવચરણદાસજિ તથા હરિમ્હકશિરોમળી ગુંવરના શેઠ જમનાદાસભાઈ વસનજીમાઈપ મદત કરી છે. શોધવામાં ઘળો લલ્લ આવ્યો છે તથાપિ

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

पुरुषोत्तमप्रकाशः ।

दोहा—भक्तिधर्म सुत श्रीहरि, सहजानंद सुखरूप । विनय
सहित वंदन करुं, पावन परम अनूप ॥१॥ चितवि चरण नखचंद
छटा, लखि उर अमित प्रताप । वंदुं विघ्न विनाशकर, हरण विपत
अणमाप ॥२॥ स्वामिनारायण सुखद, प्रगट विदित जग स्वर ।
त्रिविध ताप अज्ञानतम, कळिमळ मत कर चूर ॥३॥ आपो
वाणी रस भरी, विमळ मति अविनाश । चरण वंदी आदर करुं,
पुरुषोत्तमप्रकाश ॥४॥ चोपाई—रचुं ग्रंथ प्रगट गुण जुत्तरे, कृपा
करो हरिजन मुत्तरे । आ ग्रंथ प्रगटपर जाणिरे, लेज्यो प्रगट
महिमा उर आणिरे ॥५॥ नाम पुरुषोत्तमप्रकाशरे, पुरुषोत्तम महि-
मा निवासरे । पुरुषोत्तम परम दयाळरे, तेज भक्तिधर्मना बाळरे
॥६॥ ए छे दिव्य सदा साकाररे, एना महिमानो चार न पाररे ।
नव पो'चे मन वाणी विचाररे, एवा अगम श्रीधर्मकुमाररे ॥७॥
जेने निगम नेतिं नेति कहेरे, अल्प बुद्धि पार केम लहेरे । एना
चरणकमळ परतापरे, करुं कंईक अमापनो मापरे ॥८॥ लखुं दिश-
मात्र ते विचारिरे, कृपा करज्यो संत सुखकारिरे । ज्यां रे'छे सदा
सुखकारिरे, वरणयुं घाम ते मूर्ति संभारिरे ॥९॥ श्रीगोलोक धाम
मोक्षाररे, अक्षरधाम छे हरिनुं साररे । कोटि रवि शशि तडित
अनळरे, तेमना तेजथि अति निरमळरे ॥१०॥ ए छे परम दिव्य
अतिश्वेतरे, सचिदानंद रूपनिकेतरे । जेने ब्रह्मपुर कहे अमृत धा-
मरे, परमपद आदि अनंत नामरे ॥११॥ जेने के'छे ब्रह्म चिदाका-

शरे, एमां सदाय श्रीहरिनो धामरे । ए श्रीकृष्णनुं अक्षरधामरे,
 परम पावन पूरण कामरे ॥१२॥ एमां सदाय श्रीहरि विराजेरे,
 निरगि कोटि काम छवि लाजेरे । ए छे पुरुषोत्तम अधिरायरे,
 वासुदेव नारायण केवायरे ॥१३॥ परमात्मा परब्रह्म नामरे, ब्रह्म
 ईश्वर परमेश्वर इयामरे । कहे विष्णु वैकुण्ठपति स्वामिरे, ए छे अ-
 नंत नामना नामिरे ॥१४॥ ए छे अक्षरपर अविनाशरे, सर्वकर्ता
 नियंता नियामरे । कारणकारण कळा चिकाशरे, अंतरजामि नि-
 शुण स्वयंप्रकाशरे ॥१५॥ ए छे म्यतंत्र सर्वाधाररे, एवा भक्तिय-
 र्मना कुमाररे । अनंत कोटि मुक्त ब्रह्मरूपरे, तेमने उपास्या योग्य
 अनूपरे ॥१६॥ अनंत कोटि ब्रह्मांडनी जेहरे, उत्पत्ति स्थिति लय
 कहिए तेहरे । एधी लीळा जेनी अति साररे, एवा धर्मकुंवर किर-
 ताररे ॥१७॥ माया पुरुष कृतांत अनादिरे, प्रधानपुरुष महत्तत्त्व
 आदिरे । ए आदि अनंत शक्तिधाररे, एना प्रेरक धर्म कुमाररे
 ॥१८॥ अनंत कोटि ब्रह्मांडना जेहरे, स्वामी राजाधिराज छे तेहरे ।
 सदा किशोर मूर्ति शोभा धामरे, परम पावन पूरण कामरे ॥१९॥
 देखि कोटि रतिपति लाजेरे, मेघ नवीन इयाम छयी छाजेरे ।
 भक्तयत्सल महा भय हरिरे, एवा धर्मकुंवर सुखकारिरे ॥२०॥
 इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणफमलसेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रका-
 शनञ्चे प्रथमः प्रकारः ॥१॥

बोहा—सुंदर मूर्ति श्रीहरि, लावण्यतानुं धाम । दयासुंघा पूरित
 नयन, नटवर छयी घनइयाम ॥१॥ शोभा कीरति उदारता, अनंत
 सुवननी आप, उमंग भरि उदे थह, नव नीरदं तनमांय ॥२॥ नव
 रस नव मूर्ति धरि, आणि अनूपम हेत । सजल जलदं इयाम
 तनु, मन कर्म कर्तुं निकेत ॥३॥ वस्या वास जुक्ते करि, नव रस नवे
 प्रकार । अकुटि नेत्र मुखहास गति, उर तन बाहु उदार ॥४॥
 चोपाई—नव रसने जाणि निज दासरे, आप्यो निज तनमांहि नि-
 वासरे । रुद्र वीर भयानक तिनरे, वसे अकुटिमांहि प्रविनरे ॥५॥
 रस शृंगार-वसे तनमांईरे, करुणा शांति नेणे सुखदाईरे । रस
 हास्य ने अद्भुत कावेरे, हरे चित्त हरि हेते बोलावेरे ॥६॥ रसविये

असुर रक्षा मोहरे, हरिनां दिव्य चरित्रने जोहरे । एम रस ने
 अमिर्त अलंकाररे, धर्या निज इच्छाए अपाररे ॥७॥ रस अलंकार
 ते विनायरे, हरिनुं रमणीय रूप सदायरे । दिव्य अमायिक अभि-
 रामरे, हरिनुं रूप सदा छविधामरे ॥८॥ करे ग्रहण ज्यारे किरता-
 ररे, शोभा पामे रस ने अलंकाररे । वस्त्र भूषण वाहन जेहरे, करे
 ग्रहण शोभे तारे तेहरे ॥९॥ सदा पूरणकाम मोराररे, करे भक्त-
 भावे अंगीकाररे । जपमा अलंकार देवानि रीतरे, भक्तभाव ज-
 णाये प्रीतरे ॥१०॥ कोटि कामतणि छवि छाजेरे, हरिनुं हसबुं जरा
 जोह लाजेरे । हरिनां दिव्य चस्त्रने जोहरे, लाजे तडित धामी-
 कर दोहरे ॥११॥ हरिनां अमूल्य आभूषण जोहरे, रक्षा सुर नर
 मुनि मन मोहरे । करणे कुंडल मकराकाररे, महातेजतणो अंवा-
 ररे ॥१२॥ निरखि लाज पाय्या धारमवाररे, वस्या रवि शशि गग-
 न मोक्षाररे । शोभासागर शोभाना धामरे, भक्तवत्सल दीनबंधु
 नामरे ॥१३॥ रसरूप गुणकर देवरे, महामुक्त करे जेनी सेवरे ।
 सर्व सुखमय मूर्तिने जाणिरे, महामुक्त धारे उर आणिरे ॥१४॥
 जोई रूपछटा सुखदाहरे, रमा राधा करे सेवकाहरे । तजि चंचळ-
 ता रमा प्यारीरे, सेवे स्थिर धहने सुकुमारीरे ॥१५॥ शुं हुं वर्णबुं
 रसना एकरे, अल्प बुद्धि विचार विवेकरे । सहस्रवदन पार नहि
 पावेरे, शुक नारद निगम नित्य गावेरे ॥१६॥ एवा कृष्ण कमळ
 दल नेणरे, मुख मधुर मनोहर वेणरे । अघ मोचन लोचन विशा-
 लरे, कृपासिंधु श्रीकृष्ण कृपाळरे ॥१७॥ चाले सुंदर गजगति चा-
 लरे, लाजे निरखिने राज मरालेरे । कर लटकां जोहने जनरे, पामे
 आनंद स्थिर थाय मनरे ॥१८॥ एवा दिव्य विग्रह दीनानाथरे,
 भेटे मुक्त मुनिने भरि बाथरे । सदा प्रसन्न प्रपन्न प्रतिपाळरे, करे
 चरित्र ते दीन दयाळरे ॥१९॥ वा'लो अक्षरधामना धामीरे, असं-
 ख्य मुक्ततणा एक स्वामीरे । सदा स्वतंत्र स्वराट विराजेरे, सर्वो-
 परि श्रीहरि छाजेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कु-
 लानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये द्वितीयः प्रकारः ॥२॥

दोहा—शोभा सागर सुख सदर्न, रमा रमण घनश्याम । कंदे-

पदप विमोचन, परमपुरुष अभिराम ॥१॥ राजत मस्तक दिव्य
 अति, किरीट मुगट कमनीय । अति चतुराङ्ग जुक्त छे, शोभा स-
 रस वनीय ॥२॥ नाना रत्न वैदूर्य मणि, कौस्तुभ स्फाटिक पीत ।
 इन्द्रनील मरकतमणि, मणिगण कण अगणित ॥३॥ गजमोति गण
 छीपसुत, पद्मा पिरोजा लाल । वर पोखर माणिक मध्य, कंचन ज-
 ङित प्रवाल ॥४॥ चोपाई—एवि शोभा मुगटनी जोईरे, रक्षां मुक्त-
 तणां मन मोईरे । एवो मुगट घयो छे माथेरे, रुडा शोभेछे मुक्तोना
 नाथेरे ॥५॥ कर्युं केसर तिलक भालरे, वच्चे कुंकुम चंद्रक लालरे ।
 शोभे अधर अरुण प्रवालरे, मृगमर्दनी टिक्कडि छे गालरे ॥६॥ शरद
 कृतुतुं जे कमळरे, परम पुनित अरुण अमळरे । तेनी पांखडि स-
 रखां शोभितरे, अणियाळां लोचन चोरे चित्तरे ॥७॥ नेणे वरपे
 अमृत अविनाशरे, करे पान नित्य निजदासरे । निरखि नेणां तृप्त
 न थायरे, तेमने कल्प पलक सम जायरे ॥८॥ शोभे गलयंध कौ-
 स्तुभ मणिरे, शोभा सरस जोया जेवि वणिरे । रुडं सरस सुगंधिमा-
 नरे, एवुं शितळ चंदन गुणवानरे ॥९॥ तेणे चरच्यांछे सर्वे अंगरे,
 निरखि लाजे कोटि अनंगरे । एवि शोभाने धरता श्यामरे, पुरु-
 षोत्तम पूरण कामरे ॥१०॥ आजानु भुजा अभिरामरे, बांध्या बाहु
 शोभे सुखधामरे । मणि नंग जङित बाहु राजेरे, जोइ कोटि रवि
 शशि लाजेरे ॥११॥ कर पोंचि कनक कडां शोभेरे, वेढ वींदि
 जोइ मन लोभेरे । उर उतरी मोतिनी माळारे, शोभे राजीव नेण
 रूपाळारे ॥१२॥ जोइ शोभा अंगोअंगतणीरे, धयो मूर्धित रतिनो
 घणीरे । मल्लिको मालती राय बेलीरे, जाई जुई ने चंपा चंमेलीरे
 ॥१३॥ कुंद केतकी बकुळ ने नुतरे, पोष पारिजात प्रसूतरे । नव
 कंज केसर सेवतिरे, गुलछवि गुलदावदी अतिरे ॥१४॥ एवां पुष्प
 सुगंधि साररे, गणतां न आवे वार ने पाररे । एनां भूषण रचि अति
 भारीरे, पुजे राधा रमा सुकुमारीरे ॥१५॥ एवि शोभाने धरता
 दयाळरे, शोभे भक्ततणा प्रतिपाळरे । ग्रहि कर वर वेषु मुरारीरे,
 धरि अधर मधुर स्वरकारीरे ॥ १६ ॥ करे मधुरे मधुरे स्वर गानरे,
 सुणि श्रवण छुट्यां मुनिष्पानरे । सस स्वर सरस घण ग्रामरे,

एकवीश मुर्छना विश्रामरे ॥१७॥ ताळ काळ मान गति जाणिरे,
चाविश सुरतिना भेद आणिरे । आरोहि अवरोहि लेछेरे, अस्ताई
सचाई केछेरे ॥१८॥ छो राग ने वत्रिश रागणिरे, छतरिश केछे
कवि भणिरे । तेना नाम रीतु खर तालरे, वल्ल भूषण रूप रसालरे
॥१९॥ एम वेणुमां गाये विहारीरे, सुख आपेछे श्रीगिरधारीरे । एम
गोप गोपीना नाथरे, श्रीदामादि सखा छे साधरे ॥२०॥ इति श्रीसह-
जानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुण्योत्तमप्रकाशमध्ये तृतीयः
प्रकारः ॥३॥

दोहा—चक्र सुदरशन आदि जे, आयुध मूर्तिमान । दिव्य देहे
सेवे सदा, प्रभुपद परम सुजान ॥१॥ नंद सुनंद श्रीदामवर, शक्र-
भानु शशिभान । ए आदिक असंख्य गण, रूप गुण शीलवान
॥२॥ सेवत प्रभुपद प्रीत करी, पार्षद परम प्रवीर । राजत सदा
समीपमां, महा सुभट रणधीर ॥३॥ कोटि चंद्र रविसम श्रुति, नव
नीरद तन माय । निरखि नाथ शोभानिधि, आनंद उर न समाय
॥४॥ चोपाई—अनंत कोटि कल्याणकारी गुणरे, तेणे जुक्त छे मूर्ति
तरुणरे । धर्म ज्ञान ने बैराग्य आदिरे, नवनिधि सिद्धि अणि-
मादिरे ॥५॥ ए आदिक ऐश्वर्य अपाररे, सेवे प्रभुपद करी बहु
प्याररे । मूर्तिमान वेद च्यारे गायरे, हरिनां चरित्र कीर्ति महि-
मायरे ॥६॥ वासुदेवादि व्यूह अनुपरे, केशवादिक चोवीश रूपरे ।
वाराहादिक बहु अवताररे, ए सर्वना हरि धरनाररे ॥७॥ एवा
श्रीहरिकृष्ण भगवानरे, पुण्योत्तम कृपानिधानरे । आ जे ऐश्वर्य
सबे केवायरे, तेणे जुक्त थका हरिरायरे ॥८॥ भुवि पर एकांतिक
धर्मरे, तेने प्रवर्तावबो ए छे मर्मरे । बदरिकाश्रमने मांइरे, थयो
शाप अति दुःखदाइरे ॥९॥ ऋषि दुर्वासाने शापे करीरे, भुवि प्र-
गट्या मनुष्य तनु धरीरे । निज एकांतिक भक्त जाणिरे, भक्ति
धर्म उपर हेत आणिरे ॥१०॥ वलि मरीच्यादिक कपिराजरे,
हरिना एकांतिक भक्त समाजरे । असुरगुरु नृपथकि भारिरे, ते-
मनी रक्षा करवाने मुरारिरे ॥११॥ भक्ति धर्मादिकने दयाळरे, सुख
आपवा परम कृपाळरे । निज प्रबळ प्रतापे करिरे, असुरगुरु नृपनो
मद हरिरे ॥१२॥ एमनो नाश करवाने काजरे, शस्त्र धार्या विना

महाराजरे । करवा नाश ते सर्व उपायरे, निज बुद्धि बळे मुक्तरा-
यरे ॥१३॥ ग्रहि कळिबळने वारंवाररे, पाम्यो अधर्म वृद्धि अपा-
ररे । तेनो करवा अतिशे नाशरे, करवा सुखिया सर्वे निजदासरे
॥१४॥ निज दर्श स्पर्शादिके करीरे, बळि रची वचनरूप पंतरीरे ।
करवा अनेक जीवनो उद्धाररे, इच्छा करि घरवा अवताररे ॥१५॥
निजधाम पमाडवा सारुरे, देवा अखंड सुख उदारुरे । उर धारी
अचळ एवि टेकरे, एवा परम दयाळ छे एकरे ॥१६॥ करवा करुणा
कळिमध्ये भारीरे, दीनबंधु दया दिल धारीरे । मोटो अर्थ विचार्यो
छे एहरे, करवा अभय नारी नर तेहरे ॥१७॥ एम पूर्ण पुरुषोत्तम
रायरे, दिधो कोल वृंदावन मांयरे । भक्ति धर्मने आप्युं वचनरे,
सत्य कीधुं ते जगजीवनरे ॥१८॥ कोशल देश अयोध्या प्रांतरे,
प्रभु प्रगट थया करी खांतरे । धर्यो नर विग्रह स्वछंदरे, परम पा-
वन परमानंदरे ॥१९॥ श्रीनारायण ऋषिरूपरे, थया प्रगट ते परम
अनुपरे । थया भक्तिधर्मना वालरे, श्रीकृष्ण भक्त प्रतिपालरे
॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्त-
मप्रकाशमध्ये चतुर्थः प्रकारः ॥४॥

बोहा—भक्ति धर्मने सुवने, थया प्रकट पूरण ब्रह्म । आप इछाप
आविया, जेने नेति कहे निगम ॥१॥ सुंदर देश सरवारमां, छपैया
छपीनुं धाम । तियां प्रभुजि प्रगट्या, पुरुषोत्तम पूरणकाम ॥२॥
संवत अढार साडत्रिंशना, चैत्रशुदि नवमीने दिन । ते दिन जीवन
जनम्या, भक्त भय हारि भगवन ॥३॥ वसंत ऋतु चिरोधि संव-
त्सर, उत्तरायण अर्क अनूप । शुक्लपक्ष पुष्य नक्षत्रे, सोमवार ते
सुखरूप ॥४॥ चोपाई—वृश्चिक लग्न ने कौलव करणरे, योग शुक्रमां
दुःख हरणरे । दश घडि रुही राख जातारि, सुप्त सेजमां सुतां तां
मातारि ॥५॥ ते समे प्रगट्या महाराजरे, करवा अनेक जीवनां
काजरे । द्यौमे विबुध बाजां वजाविरे, करे दर्शन विमान लाविरे
॥६॥ सुरयनितां गाय वधाईरे, अति मोद भरी मनमांईरे । मंद
सुगंध दीतळ वाघरे, वायु सुंदर जन सुखदायरे ॥७॥ स्वर्ग शोभि
रछुंछे अपाररे, थाय जयजय शब्द उचाररे । करे पुष्प वृष्टि पुरं-

दररे, वर्षे सुगंधि सुमेन सुंदररे ॥८॥ तांडव नृत्ये त्रोटे शिव
 तानरे, गाये गांधर्व अप्सरा गानरे । थया निर्धूम यज्ञ हुताशनरे,
 हवां निर्मळ जननां मनरे ॥९॥ एम अमरे पाम्या आनंदरे, तेम
 भूमि मगन जनघुंदरे । गाय घरघर मंगळ वधाईरे, हरप भरी
 मानिनी मनमांईरे ॥१०॥ रह्यो चौदिशे आनंद छाहरे, प्रभु पधा-
 रिया भूमिमांईरे । करवा कोटिकोटिनां कल्याणरे, पोते पधार्या
 परम सुजाणरे ॥११॥ मात तात पाम्यांछे आनंदरे, जोइ पुत्र ते
 पूरण चंदरे । मनोहर मूर्ति मरमाळीरे, थाये मनमगन जन भाळीरे
 ॥१२॥ जेजे जुवेछे नयणां भरिनेरे, तेनां मन चित्त लेछे हरिनेरे ।
 सुख मृगांकैसम सुख देणरे, शोभे कर चरण चारु नेणरे ॥१३॥
 अंगोअंग शोभा छे अनुपरे, नख शिख छयी सुखरूपरे । जोइ
 सफळ करे जन जन्मरे, एवि रूपाळी मूर्ति छे रम्यरे ॥१४॥ जुवे
 हेते जे जन हुलसिरे, तेना अंतरमां जाये वसिरे । पछी विसार्या
 पण न विसरेरे, सुतां वेठां सदाये सांभरेरे ॥१५॥ एवी मूर्ति आज
 अलौकिकरे, धरी बहुनी टाळवा धीकरे । सह भक्तजनने सुख
 देवारे, आपे अक्षरपति थया एवारे ॥१६॥ दिन दिन प्रत्ये जो
 दयाळरे, बधे नित्य चंद्र जेम बाळरे । सुखहासे जुक्त छे हमेशरे,
 यहु शोभेछे बालुडे वेपरे ॥१७॥ रुवे नहि राजि रहे घणुंरे, तेणे
 मन हरेछे सहुतणुंरे । सुखमय मूर्ति महाराजरे, आव्या सौने सुख
 देवा काजरे ॥१८॥ मोटे भाग्ये आव्या भगवानरे, देवा सौं जनने
 अभे दानरे । जेम आव्याछे धामथी धारीरे, तेम तारशे नर ने ना-
 रीरे ॥१९॥ सह जनने करवा छे सुखीरे, नथी राखवा कोइने दुःखीरे ।
 सह जीवनी लेवीछे संभाळरे, एह अर्थे आव्याछे दयाळरे ॥२०॥
 इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाश-
 मध्ये पंचमः प्रकारः ॥५॥

बोहा—जनमि जनक जननी घरे, रह्या दया करी कांइक दिन ।
 रम्या जम्या रुडि रीत्यशुं, भक्ति धर्मने सुवन ॥१॥ त्यां बाळचरित्र बहु
 कर्षा, पछी आठमे वर्षे आप । पिताथकी ते पामिया, उपवीत अति
 निष्पाप ॥२॥ त्रण वर्ष तपासिने रह्या, तात सुवन श्रीअविनाश ।

पछी प्रभुजी पधारिया । जइ कयों वनमांहि वास ॥३॥ सात वरप
 वन वेठियुं, बळतो बालमे कयों विचार । जे अर्थे आ अवतार छे,
 ते करुं ह्वे निरधार ॥४॥ चोपाई—पछी जोगी गोपाळने मळीरे,
 करी एनी इच्छा पूरी बळीरे । मळ्या प्रभुजी पूरण कामरे, तजी
 तन गया अक्षरधामरे ॥५॥ पछी नवलखे पर्वत पधार्यारे, बहु जो-
 गीने मुद बधार्यारे । जोगी नव लाख जोइ जीवनरे, थया नाथ नि-
 रखिने मगनरे ॥६॥ तेपण तन तजि निरधाररे, अवधे गया अक्षर
 मोक्षाररे । एम जीव उद्धारवा काजरे, फरे ह्वे येह्ये महाराजरे
 ॥७॥ जेजे जीव आवेछे नजररे, तेने धामना निवासी करेरे । दरशे
 स्पर्शे कोइ देहधारीरे, धाय अक्षरना अधिकारीरे ॥८॥ नर अमर
 ने जे आसुररे, पामे प्रभु पेखे ब्रह्मपुररे । एम जीव जक्तना जेहरे,
 पामे अक्षरधामने तेहरे ॥९॥ तीर्थ शहेर पुर नग्र ग्रामरे, फर्या जेजे
 धरणिपर धामरे । त्यांत्यां जेणे निरख्या घनश्यामरे, तेते पामिया
 अक्षरधामरे ॥१०॥ गिरि शुफामां जे गेव हतारे, कंह समुद्र
 तट सेवतारे । तेनुं कयुंछे परम कल्याणरे, पोते मळी प्रगट प्रमाणरे
 ॥११॥ निजमूर्ति प्रतापे महाराजरे, कयों अनेक जीवनां काजरे ।
 एम उद्धारता बहु जनरे, आव्या सोरठमां भगवनरे ॥१२॥ सोर-
 ठदेशे सोयामणुं गामरे, मन लोभे शोभे लोक्ष नामरे । तियां अल-
 बेलो आवीरहाररे, करी बहु जीवपरदयारे ॥१३॥ एम पधारिया प्राण-
 नाथरे, पछी संभारियो मुक्तसाथरे । करी सुरत्य ने जोया संभाळीरे
 मुनि मुक्तनी मंडळी रुपाळीरे ॥१४॥ ड्यारे नाथे कयुं चिंतवनरे,
 आव्या ड्यां हता त्यांधी जनरे । आवी मळ्या महाराज संगरे,
 मुक्तमंडळ अति उछरंगरे ॥१५॥ लाग्या पाये जोडी जुग पाणरे,
 घोल्या चिनति करी मुख धाणरे । आव्यां हरपनां नयणे नीररे,
 जोइ बोलीया श्याम सुधीररे ॥१६॥ मुनि सर्वे सुखी छो तमेरे, तमे
 मळे राजि थया अमेरे । पछी मरीच्यादि मुनिसाथरे, रक्षा प्रभु-
 पासे जोडि हाथरे ॥१७॥ पछी मुनि फहे महाराजरे, जेम को तेम
 करिण आजरे । त्यारे नाथ के तारवा जंतरे, देशोदेश फरो बुद्धि-
 घनरे ॥१८॥ अहिंसादिक नियम पळायोरे, जन्म मर्णनां स्वातां
 पळायोरे । बळि अन्न जळ देशे जे तमनेरे, ते सह प्राणि पामशे

अमनेरे ॥१९॥ दरश स्पर्श करी पडशे पायरे, तेनी जरूर करीश
हुं सा'थरे । तमारा ने मारा जे मळेलरे, तेने याशे कहुं बहु सें'लरे
॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्ठुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषो-
त्तमप्रकाशमध्ये पष्ठः प्रकारः ॥६॥

दोहा—बळता मुनि धोलिया, शुंशुं घराविए व्रतमान । कयी पेयें
भजन कराविए, कयी पेयें घराविए ध्यान ॥१॥ केवि रीते अमे वर-
तिए, केवो राखिए बळि वेप । केवि रीते चात करिए, केवो आपिए
उपदेश ॥२॥ जगमां जे जिज्ञासु जन, नर नारी हशे अपार । के'शुं
नरने कल्याणहुं, नहि कहिए नारीने निर्धार ॥३॥ मुक्तने मानिनी
मळि, बळि करे परस्पर घात । दर्श स्पर्श दारा हास्यधी, थाय
नरने ज्ञाननी घात ॥४॥ चोपाई—माटे नर आगे निरधाररे, के'शुं
घात करी जति प्याररे । पुरुष प्रमोदशुं बहु पेररे, फरी देशदेश
ग्राम शहेररे ॥५॥ रुडो रहस्य पुरुषने के'शुरे, दारा संगथकी दूर
रे'शुरे । आज मोर्यनी अमे सांभळिरे, खाधि मोटे मोटे खोट
बळिरे ॥६॥ ब्रह्मा भुल्या तनया तन जोहरे, तेणे खरी लाज बळी
खोहरे । शिव मोहिनी जोह मन मोहुरे, तेणे जोगकळा बळ
खोयुरे ॥७॥ इंद्र अहल्या रूप निहाळीरे, थयो भ्रष्ट हतो भाग्यशा-
ळीरे । जोह मोहिनी रूपने असुररे, नेणे वेणे थया चकचुररे ॥८॥
पराशर ऋषि तपोधनरे, मोह्या महस्यगंधा जोह मनरे । एकलशृंगी
वसे वनमांहेरे, जेने भांमिनी भान न कांहेरे ॥९॥ देखी सुंदरीने
दिले झुल्यारे, जेणे ज्ञान ध्यान नि'म झुल्यारे । ऋषि सौभरि
सफेरी संगरे, जोह तर्त व्रत कयुं अंगरे ॥ १० ॥ नारद पर्वते
निरखी सुंदरीरे, इच्छा वेडए वरवा करीरे । देवगुरु भूल्या दिश
पोतेरे, निज अनुज बैद्य रूप जोतेरे ॥११॥ ययाति सुंदरी सुख
आशरे, माग्युं जीवन पुत्रने पासरे । आग्निध्र ने दीर्घतमा जेवारे,
एह आय बिजा कई एवारे ॥१२॥ नर अमर नारीने संगेरे, कोय
रह्या नहि शुद्ध अंगेरे । जोगी जति तपसी संन्यासीरे, वनवासी
निराशी उदासीरे ॥१३॥ डाह्या शाणा चतुर सुजाणरे, कवि को-
विद नारीना चेचाणरे । भट पंडित प्रवीण पुराणीरे, जेनी सुधा

સમાન છે વાળીરે ॥૧૪॥ હોય જશ જગતમાં જેનોરે, નારી ન મઠી
 ત્યાંલગિ તેનોરે । કપીશ્વર મુનીશ્વર મનેરે, ડરી વનિતાથી વસે
 વનેરે ॥૧૫॥ જાણે એનો સંગ છે એવોરે, ભારે હેઠ્ઠીબેઠી બન્ધ જેવોરે ।
 માટે એથી ડગારી લેજોરે, વિજું કે'વું ઘટે તે સુખે કે'જોરે ॥૧૬॥ નથી
 એવું કઠણ કાંઈ કામરે, તમે કો'ને ન થાયે ધનશ્યામરે । જેજે કહો
 તેતે અમે કરિયેરે, સર્વે વચન શિશપર ધરિયેરે ॥૧૭॥ તન મનના
 સુખને ત્યાગીરે, રે'શું વચનમાં અનુરાગીરે । જેહ અર્થે મોકલ્યાછે
 આંદરે, તેમાં કસર ન રાખિએ કાંદરે ॥૧૮॥ પળ અરજી કરી તમને
 અમેરે, વીલ ધારજો દીનબંધુ તમેરે । અમે કહ્યો તે અમારો આશોરે,
 મારા પ્રાણપતિ તમ પાસેરે ॥૧૯॥ એમ ચોલ્યા મુનિ સહુ મઢિરે,
 લીધું સર્વે પ્રભુએ સાંભઢિરે । પછી હસિ ચોલ્યા અવિનાશરે, ધન્ય
 નિરમોહી મારા દાસરે ॥૨૦॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवक-
 निष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये सप्तमः प्रकारः ॥७॥

વોદા—શ્રીહરિ કે' સંત સાંભઢો, એવો કરવો નથી ઉપાય । જેણે
 કરિને જક્તનું, વંધન તમને થાય ॥૧॥ એવી રીતને રાખશું, જેહ
 રહ્યા ન રે'શો કોય । શાસ્ત્રમાં પળ શોધતાં, કિયાં હોય કે વઢિ
 નોય ॥૨॥ જેમ અલૌકિક અવતાર છે, તેમ કાઢું અલૌકિક રીત ।
 સહુ ઉપર શિરોમણિ, વઢિ ઘણી પરમ પુનિત ॥૩॥ તે રીત કહું તે
 હવે ધરી, સહુ રહો થઈ સાવધાન । એમ મુનિમંદઢલને આગઢે,
 શ્રીમુખે કહે ભગવાન ॥૪॥ ચોપાઈ—રે'જો પંચવ્રત પ્રમાણરે, ધારી
 વિચારી સહુ સુજાણરે । પંચવ્રત છે સહુને પાર્યરે, નથી એથી ઘીજું
 કાંય પાર્યરે ॥૫॥ જોશો વિઘવિઘે જો વિચારિરે, મયાં અર્થે છે એ
 અતિ મારિરે । તેમાં ધન ને ત્રિયાનો ત્યાગરે, ઘણો કહ્યોછે ફરી વિ-
 ભાગરે ॥૬॥ અષ્ટ પ્રકારે તજવી નારીરે, તેમ ધન તજવું વિચારીરે ।
 કોઈ દેશ કાઢ ક્રિયા સંગેરે, એથી અઢશુ રે'શું અષ્ટ અંગેરે ॥૭॥ સહુ
 જાણજો જન એમ પંથેરે, ધન ત્રિયા એ નથી વ્રહ્માંડેરે । એમ નકી
 ફરી નિરધારરે, ફરો પરહિતે ધૃતવી મોદ્ધારરે ॥૮॥ અંગે રાખજો
 અંધર પટલાંરે, શીત ઉષ્ણ ન પીઢે તેટલાંરે । કંથા કૌપીન ને
 ફટિપટ્ટેરે, પટલાં તો રાખજો અમટ્ટેરે ॥૯॥ તેપણ જાચિને જીરણ

लेजोरे, एवी रीत्ये सह्य मुनि रे'जोरे । अन्न मागिने जमजो मध्या-
ह्ने, रसे रहित सहित जळपानेरे ॥१०॥ सर्वे मेळवी भेल्लु ते करीरे,
जमजो एकचार भाव भरीरे । एम रही सह्य मुनिरापर, फरजो
देश परदेशने मांयरे ॥११॥ करजो पुरुष आगळे वातरे, जेम छे
तेम वळी साक्षातरे । ज्यारे निम घारे जाणो जनरे, के'जो करे
प्रगट भजनरे ॥१२॥ घरे प्रगट प्रभुतुं ध्यानरे, जेवा भूमि ए छे
भगवानरे । घरतां ध्यान धाशे प्रकाशरे, तेणे मगन धाशे मने
दासरे ॥१३॥ आपे देखशे अक्षरधामरे, देखि मानशे पूरण कामरे ।
एम अनंत जीव आशरीरे, जाशे अखंड धामे काम करीरे ॥१४॥
तेना संगी बीजा जे जनरे, करशे भाव करीने भजनरे । तेतो
पामशे ए धाम आपरे, एवो मोटो छे आज प्रतापरे ॥१५॥ वळी
अन्न जळ तमने जे देशेरे, आपी अंयर अक्षर घर लेशेरे । जेह धा-
मना अमे रे'नाररे, लह जाशुं ते धाम मोक्षाररे ॥१६॥ नथी जोवी
जीवनी करणीरे, रीत आ चारनी दोष हरणीरे । ज्यारे भरवुं होय
मोडुं वा'णरे, वो'रे शाल दाढ्य लोह पापाणरे ॥१७॥ जेवो माल
मळे तेवो वो'रेरे, तोये ठालुं छे कही वकोरेरे । एवो आज मोटो छे
अवताररे, बहु जीव करवा भवपाररे ॥१८॥ तेतो सर्वे जाणोछो
तमे जनरे, समझी रहो मनमां मगनरे । निर्भय निःशंक ये सह्य
रे'जोरे, वातो प्रगल्भ मन करी के'जोरे ॥ १९ ॥ एम मुनीने कहुं
महाराजेरे, सुखसागर गरीब निवाजेरे । आढ्या लेर्य मेर्यमां आ
वाररे, परम सनेही प्राण आधाररे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरण-
कमलसेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये अष्टमः प्रकारः ॥८॥

टोहा—पछी मुक्तने आपी आगल्या, तमे फरो देशप्रदेश । जेम
कहुं तेम वर्तजो, राखजो साधुनो वेप ॥१॥ पछी मुनि परवर्या,
जेम हाल्यां हुडियां वा'ण । मारे वा'णने भरवा, सह्य सज्ज थपाछे
सुजाण ॥२॥ पछी पोते प्रभुजीए, उर विचारियुं एम । बहु जीव
जेम उद्वरे, मारे करवुं तर्त तेम ॥३॥ बंधावुं बहुपेरे करी, सुंदर
सदाचरत । जे जमे अन्न अमतणुं, ते पामे परम गति तरत ॥४॥
चोपाई—एम कै' बंधाव्यां अन्नक्षेत्रे, जमे जन अन्न पवित्रे ।
क्षाक्षे हेते जनने जमाडेर, करी वात आनंद पमाडेर ॥५॥ मुनि

वात रळीयात थायरे, पछी समजी रहे सत्संग मांयरे । एम सदा-
 व्रत बांध्यां बहुरे, तेह गामतणां नाम कहुरे ॥६॥ लोक्ष मांगरोल
 अगत्राईरे, सदाव्रत माणावद्रमांईरे । मेघपुर धोराजि शांकळीरे,
 अन्न आपे भाडेरमां वळीरे ॥७॥ जांमवाळी ने नवेनगररे, ब्राह्मण
 भेख त्यां भोजन करेरे । फणेणी ने जाणो जेतपररे, जमे जन सरधार
 सुंदररे ॥८॥ कोटडुं गढडुं कारियाणीरे, जमी बोले जेजे जन
 वाणीरे । माणेकवाडे ने मेथांण मांईरे, जेतलपुर श्रीनगर त्यांईरे ॥९॥
 एह आदि गामे आपे अन्नरे, जेह जमे ते थाय पावनरे । तेणे तजे
 विजु भजे श्यामरे, तन मुके पामे पर्म धामरे ॥१०॥ एम अनेक जीव
 उद्धार्यारे, भय टाळी भवजळ तार्यारे । तोये न मान्युं नाथनुं मनरे,
 कर्या जन तारवा जगनरे ॥११॥ जाण्युं जग्नमां जमशे जे अन्नरे,
 जाशे धामे ते थाशे पावनरे । एम जग्न कर्या बहु जागेरे, जम्या
 द्विज अति अनुरागेरे ॥१२॥ क्षत्री वैश्य ने शूद्र वळीरे, जम्या बहु
 जन एआदि मळीरे । लेखुं न थाय लाख हजाररे, एम जमाळ्या
 जग आधारेरे ॥१३॥ जेजे जम्या ए जगननुं अन्नरे, पाम्या परम प्राप्ति
 पावनरे । एम वे'ती कीधीछे जो वाटरे, ब्रह्ममोहोल मांहि जावा
 माटरे ॥१४॥ जेजे जीव पामीया संबन्धरे, तेना छोडाविया भव-
 धन्वरे । आप प्रतापे अक्षरधामेरे, सहुने पो'चाडिया घनश्यामेरे
 ॥१५॥ केना जोया नहि गुन्हा वांकरे, एवो आज बाळपो आडो
 आंकरे । आ समामां जेनो अवताररे, तेना भाग्यतणो नहि पाररे
 ॥१६॥ त्यागे करी तपी खपी जायरे, तोयेपण ए धामे न जवायरे ।
 सर्व पार छे सुखनी सीमारे, जन से'जेसे'जे जाय तेमारे ॥१७॥
 से'जेसे'जे आपेछे आनंदरे, समरथ स्वामी सहजानंदरे । सिंधु
 पर्यंत भूमिनां वासीरे, सह थयां ए धामनां निवासीरे ॥१८॥ एवो
 प्रगटाव्यो पोते प्रतापरे, तेणे उद्धारिया जन आपरे । एवां कर्या
 अलौकिक फाजरे, तोये रिझ्या नहि महाराजरे ॥१९॥ जाणे हजीये
 कांये न कीधुरे, मुने सेवीने सुख न लीधुरे । पामे सुख मारी पूजा
 करीरे, अशन घसन भूपने भाव भरीरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामि-
 चरणकमलसेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये नवमः प्रकारः ॥९॥

शेदा—प्रेमे करीने पूजा तणी, हरिजने न पूरि होंस । सेवि न

शक्या स्वामीने, अति रहि गयो अपशोप ॥१॥ मत्स्यादिक मोर्ये
 घर्षा, असंख्यात अवतार । कारज निमित्त नवां नवां, तन घर्षा
 निरधार ॥२॥ जळ स्थळमां जाणजो, अवतार घर्षाछे अनेक ।
 सर्वे जीवने सुख आपवा, होये न होये ए एक ॥३॥ सेवकने सेवी
 सुख लेवुं, केवुं थया पूरणकाम । एम न मान्युं जन मन, तारे
 प्रगटिया घनश्याम ॥४॥ चोपाई—महा मोटा मत्स्य अवताररे, पण
 रक्षा ते जळ मोझाररे । मानविण तेने न मळायरे, वण मळे
 अज्ञान न जायरे ॥५॥ अन्न जळ अंयर आभूषणरे, तेल फुलेल सु-
 गंधि पणरे । अत्तर चंदन पुष्पनी माळाररे, तेणे पूजि शुं थया सुखा-
 छाररे ॥६॥ कर्पा कांयेक जीवनां काजरे, पछी पधार्या धाम महा-
 राजरे । कच्छ प्रभुपण कृपा करीरे, आढ्या जन अर्थे तन घरीरे
 ॥७॥ जे अर्थे आढ्या अविनाशरे, कर्पा ते तने तेचो समासरे ।
 बहु जीवने अर्थ न आढ्यारे, आवी देव दानव समझाव्यारे ॥८॥
 वपु चाराह चालमे लीधुरे, पृथ्वीनुं ते कार्य कीधुरे । तेने पण
 धीजां बहु मळीरे, सुख न लीधुं सेविने वळीरे ॥९॥ नृसिंह रूप
 नवत्तम तनरे, धारी उद्धारिया निजजनरे । पण क्रोधे भर्षा भयं-
 काररे, केम सेवि शके नरनाररे ॥१०॥ वायनजीए वपुने धारीरे,
 लीधी पृथ्वी पिंड बधारीरे । बली बोले बांध्यो बहुपेररे, पछी बर
 दर्ई वसिया घेररे ॥११॥ परशुराम रूपे प्रगट धईरे, करी नक्षत्रि
 पृथ्वी लईरे । तेमां सहूनो न थयो समासरे, सेवी सुख न पामिया
 दासरे ॥१२॥ रामरूप धरी थया राजरे, कर्पा मोटां मोटां बहु
 काजरे । तेतो लखाणां लाखो ठेकाणरे, देव दानव मानव जाणरे
 ॥१३॥ पण दीन दास रही पासरे, पूजि पुरी करी नहि आशरे ।
 शुं आपिने ओशींगल थायरे, रांके राजाने केम पूजायरे ॥१४॥ कृ-
 ण्णावतारमां क्रीडा करीरे, बहु तार्या ए अवतार धरीरे । ते छे वात
 पुराणे प्रसिद्धरे, लखी व्यासजीए बहुविधरे ॥१५॥ दिघां सेवकने
 सुख भारीरे, सेवी सुख पाम्यां नर नारीरे । पण एमना एम न
 रक्षाररे, पछी राजअधिराज थयारे ॥१६॥ त्यारे सहुने मळ्यानुं
 सुखरे, न रहुं थयुं दासने दुःखरे । बुद्ध कलकि बे अवताररे, प्रयो-
 जने पृथ्वी मोझाररे ॥१७॥ तेतो करिलिये ज्यारे कामरे, पाछा

पधारे पोताने घामरे । एह आदि बहु अवताररे, तेतो अवतारीना
निरधाररे ॥१८॥ पण सर्वे रीते सुखकारीरे, तेतो पुरुषोत्तम अव-
तारीरे । तेह पोते पधार्याछे आजरे, अक्षरघामना धामी महाराजरे
॥१९॥ माटे सर्वे रीते सेव्या जेवारे, आज अलवेलो थयाछे एवारे ।
सहु जननी पुरवा हामरे, आव्या आपे कहु घनश्यामरे ॥२०॥
इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाश-
मध्ये दशमः प्रकाशः ॥१०॥

दोहा—पुरुषोत्तम पधारिया, सर्वे अवतारना आधार । अगणित
जीव आ जगतना, ते सहुनी लेवा सार ॥१॥ स्थूल सूक्ष्म जे जळे
स्थळे, जियां जियां रखा'ता जन । तियां तियांथी तारिया, आवी
भूमिपर भगवन ॥२॥ कोह प्रकारनो प्राणधारी, पामिया जे प्रसंग ।
ते सहु सुखीया थया, गया अक्षरे धै शुद्ध अंग ॥३॥ जेम अर्कने
उगवे करी, रहे नहि अणुए अंधार । तेम सहजानंद सूर्यधी, जन
पान्या सुख अपार ॥४॥ चोपाई—बहु अवतारना जे दासरे, तेनी पुरी
करवाने आशरे । धर्यु रूप अलौकिक एवुरे, सहुने पूजवा सेववा
जेवुरे ॥५॥ सहु लोकने आवियो लागरे, मळयो महासुख लेवानो
मागरे । मत्स्यादिकना रखा'ता मुक्ताइरे, सेवी सुख लेवा मनमांइरे
॥६॥ ते सहुनुं उघडियुं वाररे, नाना मोटानुं एकज वाररे । लियो
लावो दावो भलो आव्योरे, आव्यो अवसर आज मन भाव्योरे
॥७॥ जेवी समृद्धि जेवी सामगरिरे, तेवे पूजो प्रसन्न थाशे हरिरे ।
अशन वसन मूपणे भाव भरीरे, पूजो फळ फुल मूळ कंदे करीरे
॥८॥ जळ दळ जेजे कांई मळेरे, पूजो पूजाशे आज सघळेरे ।
कुंकुम कस्तुरी कपूर केसररे, अर्घ्य अगर चंदन अत्तररे ॥९॥ घन
धान्य वृक्ष ने वाहनेरे, गाये गवा महिषी सदनेरे । घाडी खेत्र वसुं-
धरा वळीरे, सेज पलंग पथरणां मळीरे ॥१०॥ गादी तकिया ओछाड
ओसिसेरे, जेजे आपशो ते आज लेशेरे । कमळनाळ डोडां डोडी
पानरे, लह राजी थाशे भगवानरे ॥११॥ दुध मध दही मही वळीरे,
घी गोळ शर्करा मळीरे । ईशुंदंड खांड ने खारेकरे, एह आदि वस्तु
जे अनेकरे ॥१२॥ पात्रचिह्नी लवींग मोपागीरे । जायेफळ तेला नज

सारीरे । एह आदि जमवानां जेहरे, आवे उत्तम पूजवामां तेहरे ॥१३॥ जेजे शुद्ध वस्तु सुखदाईरे, तेते आवे सर्वे सेवामांईरे । एवो आजनो छे अवताररे, सहु जीवने सुख देनाररे ॥१४॥ हळी मळी पासे रहीपेरे, पग पूजी स्पर्शां सुख लैपेरे । एम सहुने बहु सुगमरे, धया पोते ते पूरण ब्रह्मरे ॥१५॥ सर्वे अवतारनो जे संकोचरे, भाग्यो भक्तनो न राखि पोचरे । मत्स्य कच्छ वराह नरसिंगरे, तेतो मनु-
ष्यथी बिजाति अंगरे ॥१६॥ सजाति चिना सुख न आवेरे, माटे नरप्रभु भक्तने भावेरे । घरे नरतन होय नरेशरे, तोये घहुने न होये उपदेशरे ॥१७॥ विप्र क्षत्रि न सांभळे वातरे, वैश्य शूद्र करे घात घातरे । माटे आ जे लिघो अवताररे, शोधि सारतणुं वणुं साररे ॥१८॥ सौने सुगम अगम नहि अणुरे, सधें आगमे निगमे घणुरे । धया एवा पोते पूर्णकामरे, पुरी सर्वे जीवनी हामरे ॥१९॥ तोये वळतुं विचार्युंछे एमरे, बहु जीव ते वढरे केमरे । दई दर्शन दोष निवाररे, तेणे पामे परम धाम माररे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्द-
स्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकादशः

प्रकारः ॥११॥

दोहा—मोटी मे'र करी हरि, पधारिषा पूरणकाम । अनेक जीवने आपवा, पोतानुं परम धाम ॥१॥ दयानिधि दया करी, जीव जक्तना उपर जोर । तान एक जीव तारवा, धारि यपु धर्मकिशोर ॥२॥ अहोनिश ए उपायमां, रक्षाछे राज अधिराज । अमितने अभय करवा, सौंपवा सुख समाज ॥३॥ पढतुं मेल्युं पूजा स्पर्शतुं, वरदानतुं राख्युं दान । जे जन निरखे नाथने, ते पामे सुख निदान ॥४॥ चोपाई—एह अर्थे करेछे उपायरे, नित्य नवानवा मनमांयरे । जाणे सौ जन दरशन करेरे, भावे अभावे नाम ओचरेरे ॥५॥ लेतां स्वामिनारायण नामरे, थाये प्राणी ते पूर्णकामरे । लेशे नाम निर-
खशे नेणेरे, परम प्राप्ति पामशे तेणेरे ॥६॥ माटे मोटा उत्सव समै-
यारे, करुं जाये नहि केणे कैयारे । पछी फुलदोल रामनौमीरे, प्रबोधनी एकादशी सौमीरे ॥७॥ तेदि आवे लाखो लेखे जनरे, करे महा-
प्रभुनां दरशनरे । जुवे सभा सामुं सुखकंदरे, अमृतहृष्टिए आपे आनंदरे ॥८॥ सहु जनतणा ताप हरेरे, सुख शान्ति अंतरमां

करेरे । सहु सुखिया थई जन मनेरे, जाये पोत पोताने भुवनेरे ॥९॥
 राखदि सांभरे स्वामी संतरे, तेणे राजि रहेछे अखंतरे । करतां
 ए लीळानुं चिंतवनरे, तेणे पामे परम धाम जनरे ॥१०॥ एवा
 समैया वरसो वरसरे, करे एक बीजाथी सरसरे । तेमां कैक पूजे
 कैक स्पर्शरे, सौने आनंदना धन वरसरे ॥११॥ निल्य नवी करे
 नाथ लीळारे, त्यागी गृही करी बहु भेळारे । संत बहु सन्यासी
 समोहरे, जेने काम लोभ नहि मोहरे ॥१२॥ जोई एवाने जक्तना
 जनरे, सहु केछे करी धन्य धन्यरे । संत श्रीहरिने दरशनेरे, पामे
 महामोदो आनंद मनेरे ॥१३॥ एवा जन जगतमां जेहरे, पाम्या
 अक्षरधामने तेहरे । एवो कयों मोदो उपकाररे, बहु जीव करवा
 भवपाररे ॥१४॥ बंध थइ गयां बीजां वाररे, परमपद पाम्यां नर-
 नाररे । जीव संयमनीए शीद जायरे, प्रगट प्रभु छे प्रथवी मांयरे
 ॥१५॥ आज शको सहजानंद तणोरे, वेठो बळवंत बळियानो
 घणोरे । ज्यारे प्रगटिया प्रभु पोतेरे, जोया नजरे आव्या जीव
 जोतेरे ॥१६॥ स्वर्ग मर्त्यलोक ने पाताळरे, दिठा तेने दुःखिया दया-
 लरे । तेने छोडाव्या बंधथी छेकरे, गया ए पण धामे अनेकरे ॥१७॥
 वेसे राजा गादिपर कोयरे, छोडे बंधिचानना बंध सोयरे । तेम
 बंधथी छोड्या बहु जनरे, पोते प्रगटी श्रीभगवनरे ॥१८॥ महा
 मोदो प्रताप प्रगटावीरे, रीत नौतम न्यारी चलावीरे । जेने उपर
 नहि पिजो कोयरे, तेतो जेम करे तेम होयरे ॥१९॥ सौना नाथ
 नियंता स्वामीरे, सौ धामतणा पण धामीरे । तेतो अढळक आज
 ढळियारे, थया सुखी जन जेने मळियारे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामि-
 चरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये द्वादशः प्रकारः ॥१२॥

रोलरे, थया जन त्यां भेळा अतोले । पछी लोळे करी बहु लीळारे,
 त्यांपण थयां ता जन बहु भेळारे ॥५॥ अगत्राये आठम उत्सवरे, करी
 तार्या जीव कै भवरे । भली भाडेर आठम भजावीरे, करी लीळा
 माणाचद्र आवीरे ॥६॥ मेघपुरना उत्सव मांईरे, द्विज जमाडी
 करी भलाईरे । पंचाळानो समैयो प्रसिद्धरे, आप्यां सुख सहुने
 बहुविधरे ॥७॥ जूनेगढ जई महाराजरे, करी उत्सव कर्या बहु
 काजरे । धोराजिनी लीळा धन्यधन्यरे, जोई जन थयाछे मगनरे
 ॥८॥ करियाणामां उत्सव कीधोरे, बहु जनने आनंद दीधोरे ।
 गढडानी तो नहि आवे गणतिरे, यां तो उत्सव कर्या छे अतिरे
 ॥९॥ कारियाणीना केदलाक कहुरे, यां तो लीळा करी बहु बहुरे ।
 सारंगपुर छे सारु गामरे, करी उत्सव सार्यु सौनुं कामरे ॥१०॥
 बोटादमां लीळा बहु वनीरे, भलि भजाविछे हुताशनीरे । लोपे
 लिधो सहु जने लावरे, पुरा कर्या छे भक्तना भावरे ॥११॥ नाग-
 डकानी लीळा जन जाणेरे, सारो समैयो सुंदरियाणेरे । करमडनी
 वात शुं कहुरे, नाथ निरखि सुखी थयां सहुरे ॥१२॥ काळुतलाव
 मांडवी तेरारे, कर्या भुजे उत्सव कई वेरारे । मछियाव्यमां महाराज
 आवीरे, भलि हुताशनी त्यां भजावीरे ॥१३॥ जेतलपुरमां जगन
 कीधारे, कई जनने शरणे लीधारे । अमदावादनी चोराशी किधिरे,
 कर्यु खोखरे काम परसिधिरे ॥१४॥ आदरोजनो अन्नकूट कीधोरे,
 कजीसणे जने लावो लीधोरे । सिद्धपुरनो समैयो सुंदररे, कर्यां
 अलवेले आनंदभररे ॥१५॥ बडथल पिपळि तवरा काव्यारे, थया
 समैया पोते न आव्यारे । डभाणनी लीळा कही दाखुरे, जिघां
 जन मळ्या हुता लाखुरे ॥१६॥ वडतालनी लीळा वखाणीरे, लखे
 लखतां में न लखाणीरे । वडोदरामां वाल्पम जईरे, तार्या जन
 दरशन दईरे ॥१७॥ सुरत पधारि श्याम सुंदररे, तार्या दरशने
 कई नारी नररे । धर्मपुरमां धरियो मुगटरे, कर्यां वांसदे उत्सव
 अमटरे ॥१८॥ एह रीले बीजे घणे गामरे, संगे संत लह कर्या
 श्यामरे । एम पवित्र करी पृथवीरे, तार्या जीव कादि रीत नवीरे
 ॥१९॥ अति आनंद जनने पमाळुरे, ब्रह्ममो'लनुं वार उवाळुरे ।

સહુ જાઓ ધામમાં આ સમેરે, સ્વામિ સહજાનંદને હુકમેરે ॥૨૦॥
 इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाश-
 मध्ये त्रयोदशः प्रकारः ॥ १३ ॥

દોહા—એમ અનેક ઉત્સવ કર્યા, ફર્યા વઢી ગામોગામ । આપી
 દરશન આપનું, જન કર્યા પૂરણકામ ॥૧॥ દેશ પ્રદેશે પધારિયા,
 જનહેતે જીવન પ્રાણ । પરમારથ અર્થે કરી, પ્રગટ્યા શ્યામ સુજાણ
 ॥૨॥ દયાઢે દયા કરી, ઘરી મૂરતિ મંગલરૂપ । જેજે પ્રસંગ જન
 પામિયા, તે થયા શુદ્ધસ્વરૂપ ॥૩॥ નલશિશ્વા રૂપ નાથનું, જાણો
 કલ્યાણના છે કોટ । જેણે નિહાર્યા નયણે ભરી, તેને ના રહી કંઈ
 સ્વોટ ॥૪॥ ચોપાઈ—જેણે જોયાં ચરણ રૂપાઢારે, સોઢે ચિન્હ સહિત
 શોભાઢારે । પગ જમણા અંગોઢામાં રેલરે, જોઈ મિટે તે મેપોન-
 મેપરે ॥૫॥ જેણે પગ આંગઢી વઢી પેલ્લીરે, પામ્યા ધામ ધન્ય
 કમાઈ લેલ્લીરે । નલ જોયા છે જેણે નિહાઢીરે, જોઈ ફળાની શોભા
 રૂપાઢીરે ॥૬॥ ઘુંડી પેની પીંડી પેલ્લી હામેરે, તતો પોતા છે અક્ષર
 ધામેરે । જાનુ ઉરુ જોયા જેણે જ્ઞાંત્રીરે, ઘુંડ ફાંડ જોઈ રૂદે.રાખીરે
 ॥૭॥ કઢિ જોઈ મોહ્યું મન જેનુરે, થયું અક્ષરમાં ઘર તેનુરે । જોઈ
 નાભિને નયણાં ભરીરે વઢી પેટ જોયું પ્રેમે કરીરે ॥૮॥ નલ સ્તન
 નિરલિયા જેણેરે, કર્યાં વાસ અક્ષરમાં તેણેરે । છાતિ હૈયું જોયું
 જેણે હેરીરે, પામ્યા પ્રાપ્તિ તે ધામ કેરીરે ॥૯॥ કુલ પઢલાં બે જ
 યગલુંરે, તે જોઈ કરી લીધુંછે ભલુંરે । લખા મુજા જોઈ જેણે હગેરે,
 તેહ પામ્યા ધામ ઉછરંગેરે ॥૧૦॥ વેડ ઢેઢરિયો વહુ રૂપાઢીરે, કોળી
 કલાઈ જેણે નિહાઢીરે । કાંઢાં કેરભ જોઈ મન મોહ્યુંરે, હાથ હથે-
 ઢીયે ચિત્ત પ્રોયુંરે ॥૧૧॥ જોઈ જે જને રેલા રૂપાઢીરે, પામ્યા
 બ્રહ્મમોલ ભાગ્યશાઢીરે । પોંચેપાંચ આંગઢી પ્રવરે, નિરલિ તસુ
 ટેરવાં સુંદરે ॥૧૨॥ નલ નિરલિ હરલ્લશે ડરે, જાશે બ્રહ્મમોલે તે
 જરુરે । કર સુંદર જોશે બે સારરે, નિરલે પરમ સુલના દેનારે
 ॥૧૩॥ કંઠ લાઢા વલે એક તિલરે, લાલિ હોઢ લાલ જે અલરે ।
 જિહ્વા નાસિકા કપોલ સારારે, જોયે પરમ સુલના દેનારારે ॥૧૪॥
 ઢાવા કાનમાં વિંદુ જે શ્યામેરે, જૈ જુલે તે પામે સુલધામેરે । વાંસે

તિલ મોટો જોયો જેનેરે, સ્વર્ગ કર્યું ધામે જાવા તેનેરે ॥૧૫॥ આંખ્યો
પાંપણો ભ્રકુટિ ભાઢીરે, ભાલ વચે રેસા જે રૂપાઢીરે । નલવટ તાઢુ
છે રૂપાઢીરે, જેને જોયું મુલ મરમાઢીરે ॥૧૬॥ વઢી કેશ જોયા સ્વેત
શ્યામરે, તે સહુ પામિયા પરમ ધામરે । જેને નલશિલા નિરખ્યા
નાથરે, તે તો સૌ જન ધયા સનાથરે ॥૧૭॥ એવા સર્વે અંગે સુલકા-
રીરે, જેને જોયા તેનાં ભાગ્ય ભારીરે । એવી મૂરતિ મંગલરૂપરે,
નલશિલા લગિ સુલ સ્વરૂપરે ॥૧૮॥ નથી એમાં અમંગલ અણુરે, શું
હું કહી દેલાહું ઘણુંઘણુરે । મૂર્તિ મનોહર છે મરમાઢીરે, બ્રહ્મમોલ
જવાય એને ભાઢીરે ॥૧૯॥ અતિ અનુપમ છે જો અકઢરે, યહુ સહુથી
છે જો સવઢરે । એતો સર્વના કારણ આબ્યારે, જે કોઈ સ્વામી સહ-
જાનંદ કા'બ્યારે ॥૨૦॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कलानन्द-
मुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये चतुर्दशः प्रकाशः ॥૧૪॥

દોહા—જગજીવન જગ કારણે, પોતે પ્રગટિયા પરબ્રહ્મ । સુલદા-
યક જન સહુના, પૂરણ પુરુષોત્તમ ॥૧॥ સુંદર મૂર્તિ સોયામણિ, અતિ
રૂપાઢી રંગરેલ । મનભાવન મહારાજની, છથી શોભાપ મરેલ ॥૨॥
એવી મૂર્તિ અવલોકિને, કહો કોણ ન કરે પ્રીત । જન જુવે જે દ્વાંત્રી
કરી, તેનું ચોરાઈ જાયે ચિત ॥૩॥ જે જે ક્રિયા જગદીશ કરે, જન
ધરે તેનું ધ્યાન । તે તે જાયે હરિધામમાં, નકિ વાત નિદાન ॥ ૪ ॥
ચોપાઈ—જે જે રીતે જોયા જગપતિરે, તે તે પામિયા પરમ પ્રાપતિરે ।
સુતાં, જાગતાં દાતણ કરતારે, તેલ ફૂલેલ અત્તર ચોઢતારે ॥ ૫ ॥
ના'તાં અંગે અંધર પે'રતારે, વઢી ચાલઢીપર ચઢતારે । સ્વેત પછેઢી
અંગે ઓઢતારે, દિઢા જીવન જેને જમતારે ॥૬॥ જમ્યા જે જાયગા
જેને ઘેરરે, શાક પાક સુંદર સારી પેરરે । લેહ્ય ચોપ્ય ભક્ષ્ય ભોજનરે,
દિઢા જમતાં જેને જીવનરે ॥૭॥ એવી મૂર્તિ જે જને જોઈરે, પામ્યા
પરમ ધામને સોઈરે । જોયા જીવનને પૂજ્યા જનેરે, કુંકુમ કસ્તુરી
સુગંધિ ચંદનેરે ॥૮॥ અંગે દિગંબર વાઘાંબરરે, મૃગાંજિન ને દિઢા
ટાઢાંબરરે । ગોઢઢી ને વાઢર વોપાઢરે, દિઢા ઓઢેલે દીનદપાઢરે
॥૯॥ ધોતી ગુઢકિ ગુઢે રંગ રેઢેરે, કસિ કમર દસાલ પેંઢેરે । અંગ-
રહી સુરવાઢ જામેરે, જોઈ કૈક ગયા હરિધામેરે ॥૧૦॥ डगली

सोनेरी रुपेरियेरे, किनखापनी हैये धारियेरे । डगली जरिनी बोर कसुंवा वाळीरे, चकमो पट्ट पांमरी रुपाळीरे ॥११॥ बोरि चोफाळ साल दुसालेरे, डगली गर्म पोसनी रुमालेरे । पाघ कसुंधी सोनेरी सारीरे, वांधि बोकानी लिये उर धारीरे ॥१२॥ मुगट कुंडळ मनमां धारेरे, टोपी केवडा फुलनी संभारेरे । गुंजाहार जोया करी हामेरे, तेतो जन गया हरिधामेरे ॥१३॥ तोरा गजरा ने कंकणरे, हार फुलना जोया अनकणरे । मोती परवाळां ने कपूररे, तेना अति-शोभे हार उररे ॥१४॥ वेढ चींटि ने कडां सोनानेरे, खोश्यां फुल सोनानां वे कानेरे । एह आदि आभूषण भारीरे, धर्यां अंगे एवी छवी धारीरे ॥१५॥ जेह जन करेछे चिंतवनरे, ते थायछे परम पावनरे । बेठा खाट पाटने पलंगेरे, जोया खुर्सि ढोलिये उमंगेरे ॥१६॥ सांगामांची गादी चाकळेरे, मेडे मंचे आसन सधळेरे । गोखवाण बंडि देवोलेरे, कुवा घर मेडी आदि बोलेरे ॥१७॥ मंदिर मंडप दलिचा चादरेरे, तंडु रावटीये बहु वेरेरे । अटारी अगाशी ओटे आंगणेरे, दिठा तिथां बेठा भाव घणेरे ॥१८॥ गाडी वेल्य आदि जे वाहनरे, गज बाजे बेठा जोया जनरे । ते जन जाशे ब्रह्ममोल-मांईरे । तेमां संशय करशो मां कांईरे ॥१९॥ एम श्रीमुखे कहुं ते संभारिरे, वात लखीछे सारी विचारिरे । ते तो जुठी नथी जराभाररे, सह्य निश्चे जाणो निरधाररे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकम-लसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुपोत्तमप्रकाशमध्ये पंचदशः प्रकाशः ॥१५॥

बोद्धा—एम कहुं तुं कृपा करी, हरिजनपर करी हित । जेजे में लीळा करी, ते जन चितवजो नित ॥१॥ जनम करम जे माहेरां, गाये सांभळे संभारे सोय । ते जन जरूर जाणजो, मारा धामना वासि होय ॥२॥ एमां कांइ अटपट्ट नथी, जाणी लेजो जन जरूर । अन्य उपाय अळगा करी, धारी लियो एटलु उर ॥३॥ भवजळ पार उतरवा, जाणो मारां चरित्र छे झाज । माटे सौने संभारवां, एम श्रीमुखे कहे महाराज ॥४॥ चोपाई—ए छे वात धारवा जेवीरे, धारी विचारी सह्यने लेवीरे । जोवा मुक्तने मध्ये महाराजरे, सह्य लई पोतानो समाजरे ॥५॥ पूज्या मुनिए बहु परकारेरे, सुंदर

લઈ પોડશ ઉપચારેરે । કરે સ્તુતિ મુનિ જોડી હાથરે, એવી રીતે
 સંભારે જે નાથરે ॥૬॥ એતો ચિંતવન છે જો એવુંરે, બ્રહ્મમો'લે લઈ
 જાવા જેવુંરે । વઢી મઢતા મુનિને મહારાજરે, લેતા ચરણ છાતિયે
 મુનિરાજરે ॥૭॥ વઢી જમાડતા મુનિજનરે, માલ્યમાલ્યનાં લઈ
 ભોજનરે । પ્રેમે પિરસતા પોતે નાથરે, લઈ લાઢવા જલેવી હાથરે
 ॥૮॥ નાના કરતાં જમાડતા જોરેરે, એવી સૂર્તિ સંભારો નિશમોરેરે ।
 આપે મુલમાં લાઢુ જલેવીરે, આવે સુલ સંભારે એ છવીરે ॥૯॥
 દેતા દહી દુધ દોવટરે, ઢોઢી માથે હસિ ચાલે વટરે । ત્રાંડ
 સાકર દેતા પોશ ભરિરે, એવી સૂર્તિ રાલો રુદે ઘરિરે ॥૧૦॥ એમ
 સંભારતાં ઘનશ્યામરે, નિશ્ચે પામશો પરમ ધામરે । વઢી ચિંતવો
 વટકતી ચાલરે, જોતાં લટકાં થાશો નિહાલરે ॥૧૧॥ હસવું
 ઘોલવું રમવું સંભારીરે, ત્રોડે તાન તાઢી સુલકારીરે । અંગ દયા-
 વતાં અવિનાશરે, ઘડુ ઘઢે દાયતા તે દાસરે ॥૧૨॥ શીત ઋતુમાંહિ
 સંભારતાંરે, જોયા છાતિ કાઢિને તાપતાંરે । ચકમો ચોપાઢ ને
 રજાઘેરે, એવા સંભારિ રાલો ડરમાંયેરે ॥૧૩॥ ડળળ ઋતુમાંહિ અ-
 વિનાશીરે, સંભારતાં સૂર્તિ સુલરાશીરે । નાલે પંલે શું દાસ પવ-
 નરે, શીતલ છાયાયે વેશી જીવનરે ॥૧૪॥ પીતા નીરં નિર્મલ નાથરે,
 પેટ ઉપર ફેરવતા હાથરે । પીતા પર્યં શરકૈરા સારીરે, એવી સૂર્તિ
 રાલો ડર ધારીરે ॥૧૫॥ ચોમાસામાં ઓઢેલ કામઢીરે, ઘરી છતરી
 શિરપર વઢીરે । એમ સંભારિ શ્યામ સુલકારીરે, થાયે અક્ષરધામ
 અધિકારીરે ॥૧૬॥ હૈયે હાર અપાર સહિતેરે, રાલે હરિસૂર્તિ હેતે
 પ્રીતેરે । સુંદર વાંદલા સહિત લલાટરે, જોવું બ્રહ્મમોહોલ જાવા
 માટરે ॥૧૭॥ જેજે રીતે જોયા જન જેણેરે, કરી લીધું નિજ કાજ
 તેણેરે । જેજે એમ ચિંતવેછે જનરે, તેતે પામે અક્ષર પત્તનરે ॥૧૮॥
 એવો મોટો છે આ અવતારરે, સર્વે રીતે છે સહુને પારરે । ઘનશ્યામ
 નામનો એ અર્થરે, કરવા હરિ સહુને સમર્થરે ॥૧૯॥ તેમ સહુ જનને
 સુલ દેવારે, પ્રશુ પ્રગલ્યા આ સમે એવારે । આપ્યો વહુ જનને
 આનંદરે, સુલદાયક શ્રીસહજાનંદરે ॥૨૦॥ ઇતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિચરણ-
 કમલસેવકનિષ્કુલાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે પોડશ: પ્રકાર: ॥૧૬॥

दोहा—वळी संभारवा श्रीहरि, जेवी रीते जोया होय । सुख
 थावानी संपत्ति, एह जेवी बीजी नहि कोय ॥१॥ अन्न विना जेम
 भूख न भागे, तृपा जाये नहि वण तोय । शीत न बीते वन्हि
 विना, तेम नाथ विना सुख नोय ॥२॥ इच्छे सुख कोइ अंतरे, ते
 संभारे सुंदर श्याम । जे संभारे सुख उपजे, वळी पामिये परम
 धाम ॥३॥ जेम रविमंडळे रजनी नहि, शशिमंडळे नहि तल ताप ।
 तेम मूर्ति महाराजनी, हरण सर्वे संताप ॥४॥ चोपाई—एवी मूर्ति
 अति सुखकारिरे, सहुने राखवी हृदे संभारिरे । वेठा दिठा दिवी
 अजवाळेरे, हांडी मेताय रुडे रुपाळेरे ॥५॥ जोया शशि सूर्यने
 तेजेरे, एह विना प्रकाश बीजेरे । झळमळति मूर्ति जोवीरे, जोई
 चित्तमांहि परोवीरे ॥६॥ वसंत ऋतुए वसन वसंतिरे, पे'यां होय
 अनुपम अतिरे । रमतां दिठा होये सखा संगेरे, रंगभिनो भर्या
 अति रंगेरे ॥७॥ नाखे पिचकारी वारि भरिरे, निजजन पर हेते
 हरिरे । वळी नांखे गुलाल लाल घणोरे, संभारे ए समो सोपा-
 मणोरे ॥८॥ एह मूर्ति धारतां डररे, ब्रह्ममो'ले जावानुं जरुरे ।
 वळी रंगभिनो भर्या रंगेरे, जेवा जोया हता सखा संगेरे ॥९॥
 ना'तां नदी नद ने तलावेरे, कुंड कूवा ने सागर वाव्येरे । तेतो धयां
 सरवे तीरथरे, जेमां ना'था श्रीहरि समरथरे ॥१०॥ एवी मूर्ति
 मळीछे जेनेरे, कांई बीक न राखवी तेनेरे । करि लिधुंछे सर्वे कामरे,
 तन हुटे जाशे निजधामरे ॥११॥ वळी संभारवा सखा साथेरे,
 चव्या घणा मूला घोडा माथेरे । घरी ढाल अलौकिक असिरे,
 छडी लाकडी ने वळी यंसिरे ॥१२॥ खेले शांग्य कमान ने तीरेरे,
 थांघ्यो कटार ते महावीरेरे । छतर चमर अबदागरियेरे, एवी
 मूर्ति अंतरमां धरियेरे ॥१३॥ वेठा आंवा आंवली छांयडेरे, आसो-
 पालव पिंपर वडेरे । पिपल बकोल ने घोरसडीयेरे, बीजां धहु तरु
 घोरडियेरे ॥१४॥ जेजे वृक्षे वेठा दिठा नाथरे, त्यां त्यां संभारवा
 सखा साथेरे । एह संभारतां अहोनिशरे, थाय ब्रह्ममो'ले परवेशरे
 ॥१५॥ एम अनेक विधे आ वाररे, उघाल्युंछे कल्याणनुं वाररे ।
 वळी वेठा होय जेते जागेरे, फुलवाडी झाडी बहु वागेरे ॥१६॥

વન ઉપવન એહ આદિરે, દિઠી મૂર્તિ રૂપાઢી રાયજાદિરે । વઢી રાજા રંકને સુવનેરે, શેઠ સાહુકારને સર્દનેરે ॥૧૭॥ જોયા લોક પટેલને ઘેરરે, વઢી વ્રહ્મસભામાં થહુ ઘેરરે । એમ જ્યાંજ્યાં જોયા જગપતિરે, મહા મનોહર મૂરતિરે ॥૧૮॥ ત્યાંત્યાં સંભારતાં ઘનશ્યામરે, સરે જાણજો સઘઢાં કામરે । એમ સોંધું કર્યુંછે કલ્યાણરે, સહુ જાણજો જન સુજાણરે ॥૧૯॥ જેજે આ સમે પામ્યા જનમરે, નથી કોય કે'વાતું તેને સમરે । જેમ પારસને કોઈ પામેરે, તેનાં સર્વે સંકટ વામેરે ॥૨૦॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनि-
विरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये सप्तदशः प्रकारः ॥१७॥

વોહા—એમ અનેક રીતે વઢી ડરમાં, જે સંભારે સુંદર શ્યામ । તે તન છૂટે પામશે, અઘંડ અક્ષરધામ ॥૧॥ મંગલકારી સારી મૂરતિ, ધરી આજ વેવા આનંદ । એહ મૂર્તિની સ્મૃતિયે, તર્યાં કૈક જનનાં ઘુંદ ॥૨॥ સુખનિધિ આ સંસારમાં, સહુ જન જાણો જરૂર । મૂરતિ શ્રીમહારાજની, દૃઢ ધારવા જેવી ડર ॥૩॥ જેમજેમ જોયા જગદીશને, તેમતેમ સંભારે સંત । સર્વે આચરણને સંભારતાં, પામે સુખ અત્યંત ॥૪॥

चोपाई—वढी संभारवा घनश्यामर, पुरुषोत्तम पूरण कामर । केने देता फुलडांनी माळर, केने देता प्रसादिना थाळर ॥५॥ केने देता वख ने घरेणारि, केने फळ देल सुख देणारि । केने अन्नकण कोरी रुपयार, दिये नाथ देखिने दुःखिघार ॥६॥ केने आपे छे घोडा घरेणां भारीर, केने आपेछे पाघ उतारीर । एवा दीनबंधु छे दयाळुर, संभारतां थापे जो सुखाळुर ॥७॥ केने मळेछे बाधमां घालिर, केने मगन करे चरण आलिर । केने मिठी घाण्पे घोलावेर, कहे एवुं जेवुं एने भावेर ॥८॥ केने अमृत दृष्टे निहाळेर, जोइ जनतणा ताप दाळेर । केने बेसारे प्रभुजी पासर, केने साथे करे हरि हासर ॥९॥ एवी मूरति अंतर धारिर, सुतां बेठां राखे जे संभारिर । ते सौ अक्षरना अधिकारीर, थाशे निश्चे करी नरनारीर ॥१०॥ जाणो आव्य अंत ने मण्पेर, सुखी थया श्याम संवंधेर । जेजे जोया जगनो आधार, तेनो वेडो थयो भवपार ॥११॥ हसता रमता भमता भोमेर, दिटा जोई रेंता चालो व्योमेर । वढी गाता

वाता ने फरतारे, काजु करनां लटकां करतारे ॥१२॥ नीर क्षीर
समीर पितारे, आसन करता ने मौन ग्रहेतारे । एम जेजे रीत्ये
जने जोयारे, निरखि नाथने नयणे मोछारे ॥१३॥ तेतो पामिया
परम प्रापतिरे, करी अक्षरधाममां गतिरे । आज अनेक रीत्ये
अविनाशरे, जोई सुख पाम्या बहु दासरे ॥१४॥ एवो मोटो महिमा
मूर्तिनोरे, नवीन सुख पामवा नगिनोरे । कही कहीने कहुं जे
घणुंरे, मोहुं माहात्म्य मूर्तितणुंरे ॥१५॥ तोये जथारथ छे जेमरे,
केतां केतां न केवाय तेमरे । आज प्रगटावी प्रतापरे, तार्या अनेक
जीवने आपरे ॥१६॥ सामर्थि सह्यी छे न्यारीरे, वावरीछे समर्थ
सुखकारीरे, । अनंत पो'चाड्या अक्षरधामेरे, सुखदायक श्रीघन-
श्यामेरे ॥१७॥ धर्म एकांतिक ते थापियोरे, निज आश्रितमां
ते व्यापियोरे । असुर गुरु नृपनो किधो नाशरे, निज सामर्थिए
अविनाशरे ॥१८॥ पुरुषोत्तम पोते पधारिरे, लिधा अनेक जीव
वद्धारिरे । आप सामर्थि वावरी घणिरे, जोई नहि करणी जीवत-
णिरे ॥१९॥ आज बहु जन तारवा आव्यारे, आवी स्वामी सहजा-
नंद का'व्यारे । जे जन समरशे सहजानंदरे, ते जन पामशे परम
आनंदरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते
पुरुषोत्तमप्रकाशमध्याष्टादशः प्रकारः ॥१८॥

दोहा—दरशननुं कही दाखियुं । कहुं स्पर्शननुं जे पुनित । स्पर्श
करी जन पामिया, अति सुख अमित ॥१॥ स्पर्श पुरुषोत्तमनो, कहो
जीवने थाशे केम । ए वात नथी वात सरखी, सह उर विचारजो एम
॥२॥ अमायिक मायिकनो, जाणो मौंघो थावो मेळाप । भौनु रजैनी
भेळां मळे, एवो कयों नथी केणे थाप ॥३॥ ते अमळती वात मळी,
वळी स्पर्श्या पुरुषोत्तम । त्रिलोकमां वळी तेहनी, शोधतां न मळे
सम ॥४॥ चोपाई—पुरुषोत्तम जे परब्रह्मरे, जेने नेति नेति के' निगमरे ।
अतिदुर्लभ दर्शन जेनारे, भव ब्रह्माने न थाय तेनारे ॥५॥ ज्यारे अज
ईशने अगमरे, तारे मनुष्यने क्यांथी सुगमरे । जेनां दरशन पण
न थायरे, तारे तेने केम स्पर्शायरे ॥६॥ अतिदरश स्पर्श जेनां
दूररे, तेतो कयां हरिये हजुररे । माटे जे प्राणि पामिया स्पर्शरे,

तेतो थया सहृथी सरसरे ॥७॥ जेने मळीया हैयामां घालिरे, तेने वेठा छे अक्षर आलिरे । जेनी छापिछे चरणे छातिरे, तेनी प्रापति नथी के'वातिरे ॥८॥ जेने माथे हाथ मुक्क्यो नाथेरे, तेतो मळी येठा मुक्तसाथेरे । जेने चांपवा आप्याछे चरणरे तेने रहुं नहि जन्म मरणरे ॥९॥ जेणे अत्तर चोळ्यांछे अंगेरे, थयो स्पर्श एह प्रसंगेरे । जेणे चोळ्युंछे तेल फुलेलरे, अतिसारी सुगंधि भरेलरे ॥१०॥ अंगे चोळ्युं तेल मीणतणुरे, एम स्पर्शाणुं अंग आपणुरे । एह स्पर्शनुं फळ जे पामेरे, जाये ते जन अक्षर धामेरे ॥११॥ वळी नवरावतां नाथनेरे, थयो स्पर्श तेनो हाथनेरे । अंग चोळी नवराव्या नीरेरे, स्पर्श्या हाथ ते नाथ शरीरेरे ॥१२॥ वल्ल पे'रावतां थयो स्पर्शरे, ते आपनार सुखनो सरसरे । चरच्यां चंदन मळीयागररे, सारी सुखव्य काजु केसररे ॥१३॥ कथों कुंकुमनो बांदलोरे, भावे करी हरिभक्ते भलोरे । माळा पे'रावतां स्पर्श थयोरे, कुंडळ धरतां कर अडिगयोरे ॥१४॥ बाजु बेरखा बांधतां बांधेरे, पूजा करिने लागतां पाघेरे । पूजा करतां स्पर्शाणुं पंडरे, तेतो पामशे धाम अखंडरे ॥१५॥ लेतां हाथोहाथ वळी ताळीरे, स्पर्शि सुंदर मूर्ति रूपाळीरे । नखशिखा स्पर्शतां नाथरे, गया खधामे थइ सनाथरे ॥१६॥ एवो स्पर्श पुरुषोत्तम तणोरे, नथी के'वातो छे अति घणोरे । स्पर्श्या चरणारविंद पावनरे, सहृ जतने पूजेछे जनरे ॥१७॥ स्पर्श्या वल्ल छे पूजवा जेवारे, पूज्या चंदन अंग धारी लेवारे । पूज्या हार ते पे'र-वा हैयेरे, जेथी अक्षरधाममां जैयेरे ॥१८॥ जेजे वस्तु स्पर्शी हरि अंगरे, तेतो कल्याणकारी जेम गंगरे । स्थावर जंगम जळ स्यळ जेहरे, थयां हरिसंबंधे शुद्ध तेहरे ॥१९॥ स्पर्शी वस्तु ए मंगळका-रीरे, ल्यारे पुरुषोत्तमनी रीत्य न्यारीरे । माटे जेने स्पर्शा परब्रह्मरे, तेने परम धाम छे सुगमरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवक-निष्कलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमय्ये एकोनविंशः प्रकारः ॥१९॥

बोधा—अशन वसन नूपन, चाहन घासन जेह । पुरुषोत्तमने स्पर्शतां, थयां शुद्ध सहृए तेह ॥१॥ मायिक ते अमायिक थयां, थयां गुणमय गुणातीत । स्पर्शतां परब्रह्मने, सहृ थयां परम पुनीत ॥२॥ एवी रीत्ये अविनाशिये, कथों अनेक जीवनो उद्धार । परम धामे

पो'चाडिया, अलबेले आ वार ॥३॥ दरश स्पर्श दयाळ दर्ई, कयुं
कोटि कोटिनुं कल्याण । तेम परम परसादि थकी, पमाड्या पद
निर्वाण ॥४॥ चोपाई—दिधा परसादिना बहु थाळरे, दया करीने
दीनदयाळरे । भोजन बहु भात्य भात्यनारे, आप्यां जेने जुजवी
जात्यनारे ॥५॥ मुकि माथे हाथ नाथ दियेरे, जन मगन मन करी
लियेरे । वळी आपे मुखमांही पाकरे, सुंदर भोजन ने वळी शाकरे
॥६॥ जेजे जन प्रसादि ए पाम्यारे, तेतो सर्वे संतापने वाम्यारे ।
थया निर्भय भय बेठा टाळीरे, पाम्या ब्रह्ममोहोल भाग्यशाळीरे
॥७॥ वळी पंथ पाणि पिघेलरे, तेह जे जनने दिघेलरे । तेह जन जाशे
ब्रह्ममो'लरे, तियां पामशे सुख अतोले ॥८॥ दही मही दुध ने जे
घुतरे, आप्यां पोतानां जमेल तर्तरे । जेजे जमेल प्रसादि आलिरे,
लागि जमतां पोताने जे वा'लिरे ॥९॥ ते प्रसादीने परतापेरे,
जाशे अक्षरे जमतैल आपेरे । वळी फल मूळ दल दिघारे, जेजे
जने हाथोहाथ लिघारे ॥१०॥ गोळ खांड शाकर शेलडीरे । जमेल
नाथनी जेहने जडीरे, चणेची ने वळी चोळाफळीरे । मेथी मूळा ने
मोगरी वळीरे ॥११॥ जेजे वस्तु पोतानी जमेलरे, अर्थि जमिने
अरधि आपेलरे । एवी पोतानी जे परसादिरे, अनेक रीतनी जे
एह आदिरे ॥१२॥ जेजे पामिया छे एह जनरे, तेतो पो'ल्या छे
ब्रह्मसदनरे । चणा चाणोलि मग परदेशिरे, रुडां सिंघोडां जम्पा
ज्यां बेशिरे ॥१३॥ पोंक घउ चणा बाजरिनोरे, गळी शुंदलि वळी
मकाईनोरे । पोते जमि आपी जे जीवनेरे, तेह लिधि हेते करी जनेरे
॥१४॥ तेनां भाग्य नथी के'वा लाग्यरे, थह ब्रह्ममो'ल मांई जाग्यरे ।
वळी हरिजमेल मुखवासरे, आप्यो नाथे जाणि निजदासरे ॥१५॥
ते मुखवासनि वात शी कहुंरे, जे पामि सुख पामिया सहुरे । एम
यहु रीतना मुखवासरे, पामी पामीया ब्रह्ममो'ले वासरे ॥१६॥ प्रीते
पोतानी प्रसादि दर्ईरे, जगे जीव उद्धारिया कंईरे । दरश स्पर्श ने
प्रसादिरे, जेजे जन पाम्या रायजादिरे ॥१७॥ तेतो थया अक्षरना
वासिरे, एम उद्धार्पा आबि अविनाशिरे । वे'ति किधिछे अक्षरवा-
टरे, जावा जीव सहने ए माटरे ॥१८॥ एम अनेकने जो उद्धार्पारे,

आप प्रतापे पार उतार्यारे । छोटा मोटाने थईछे छुटीरे, सौने मळेछे प्रापति मोटीरे ॥१९॥ एमां कृपानुं काम न रछुरे, सौने ए धाम सुगम थयुरे । मेल्या मोक्षना छोडी वावटारे, तार्या जगना जीव सामटारे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशग्रन्थे विंशतितमः प्रकारः ॥२०॥

बोहा—एह रीते अगणितने, तार्या पोताने प्रसंग । ते पो'चाड्या परमधाममां, सहुने करी शुद्ध अंग ॥१॥ जेजे जनने जाणजो, थयो श्रीहरिनो संबंध । तरत तेह प्राणितणा, छुटि गया भवबंध ॥२॥ अतिशे सामर्थि आ समे, वावरतां न कर्यो विचार । उदार मने आविया, जन तारवा जग आधार ॥३॥ सुखनिधि सहजानंदजी, कीधि इच्छा आणि उमंग । अनंत जीव उद्धारिया, एम पोताने प्रसंग ॥४॥ चोपाई—मोटो परताप मूर्तितणोरे, कछो थोडो ने रही-गयो घणोरे । हवे पोताने संगाये संतरे, आव्याछे जे मुक्त अनंतरे ॥५॥ तेह द्वारे उद्धार्या जे जनरे, तेपण थया परम पावनरे । ज्यां-ज्यां फरी मुक्तनी मंडळीरे, करी वात जे जने सांभळीरे ॥६॥ सुणि घात लागी अति सारिरे, तेतो हेते लिधि हैये धारिरे । पछी नि'म धारी नकी मनेरे, रछा जेजे जन वचनेरे ॥७॥ तेतो तन तजे जेह वारेरे, आवे नाथ तेडवाने खारेरे । तेडि जाये ते पोताने धामरे, थाय ते जन पूरणकामरे ॥८॥ वळी जेणे आप्युं अन्न जळरे, कंद मूळ पान फुल फळरे । एह आपनार जेह जनरे, जाय धाममां थाय पावनरे ॥९॥ वळी हाथ जोडि पाये लागेरे, शिश नमाविने वेसे आगेरे । सुणे श्रद्धाये बात संतनीरे, बहुपेरे सुबुद्धिबंतनीरे ॥१०॥ सुणी वात लिये शुण हैयेरे, तेपण धामना निवासी कहि-येरे । वळी संतने कोह संतापेरे, निरमानी जाणि दुःख आपेरे ॥११॥ तेनी भिड्यमांहि पोते भळीरे, करे संततणि सा'य वळीरे । एवी रक्षाना करनाररे, एवा जन उद्धार्या अपाररे ॥१२॥ वळी संत जाणि शीलवंतरे, नाखे माथे आळ अत्यंतरे । खोटां कलंक घरे संत शिररे, पापी आळ चढावी अचिररे ॥१३॥ तेनो पक्ष लइ पोता माथेरे, करे लडाई लवाड साथेरे । एह पक्षना जे लेनाररे, जाय ते जन धाम मोक्षाररे ॥१४॥ वळी खातां पीतां संत जोहरे,

લિધો ગુણ કે' આવા ન કોઈરે । જોઈ વર્તવું ને વઢી વેશરે, સુળી સારો લાગ્યો ઉપદેશરે ॥૧૫॥ જેને વા'લિ લાગિ સંત વાતરે, રાહ્યાં નિ'મ થઈ રહીયાતરે । તેને તન છુટે તતકાઢરે, આવે તેડવા દીનદયાઢરે ॥૧૬॥ તેને આપે અક્ષરમાં વાસરે, મહાસુખ પામેછે તે દાસરે । કર્યો સંતનો દરશ સ્પરશરે, ગાયા જિહાએ સંતના જશરે ॥૧૭॥ તેપણ ધામના છે અધિકારિરે, સ્વરી વાત લલિછે વિચારિરે । વાત શ્રીમુખથી સાંભળેલરે, નથી બીજે તે ક્યાંયે લલેલરે ॥૧૮॥ કહું શ્રીમુખે શ્રીભગવાનેરે, તે મે સાંભળ્યુંછે મારે કાનેરે । આજ જીવ અનેક પરકારેરે, લઈ જાવાછે જો ધામ મારેરે ॥૧૯॥ એમ મને કહુંતું મહારાજેરે । રાજી થઈને રાજ અધિરાજેરે । તે પ્રમાણે લખ્યુંછે લઈરે, નથી મારા હૈયાની મે કઈરે ॥૨૦॥

શ્રીસહજાનન્દસામિવરણકમલસેવકનિષ્કુલાનન્દમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે
 એકવિંશતિતમઃ પ્રકારઃ ॥૨૧॥

વોહા—શ્રીમુખથી સુળી સામ્રથી, નથી કે'વાતિ તે કોઈ રીત । કહિયે હૈયે સમાય નહિ, છે એવી આજની અગણિત ॥૧॥ એક સૂર પ્રકાશે સહુને, એક શશિ કરે શીતલ । એક મેઘ પલાળે પૃથ્વી, વરસાવી સુંદર જલ ॥૨॥ એહ એકપણ કરે પટલું, સહુને સરસો સમાસ । આતો અનેક રીતશું, આબ્યા ઉદ્ધારવા અવિનાશ ॥૩॥ જેમ જ્વાળા વાળે શુદ્ધાશુદ્ધને, શુદ્ધાશુદ્ધ પલાળે મેઘ । શુદ્ધાશુદ્ધ સમજે નહિ, જ્યારે વાયુ વાય કરી વેગ ॥૪॥ ચોપાઈ—એમ આજ તાર્યાંછે અપારરે, ગુણાગુણ ન જોયા લગારરે । જેમ મોટો સદાવ્રતી હોયરે, તો મુખ્યાનું મુખ ન જોયરે ॥૫॥ તેમ આજ સદાવ્રત મોડુંરે, ઘાંધ્યુંછે તારવા જીવ કોટ્યુંરે । પશુ પંક્તી પંચગ નર નારીરે, લિધા આપ સામર્થિયે તારીરે ॥૬॥ દેવ દાનવ મૃત મૈરવરે, એહ આદિ ઉદ્ધારિયા સરવરે । કીટ પતંગ પરજંત પ્રાણિરે, તાર્યા અગણિત લિયો જાણિરે ॥૭॥ જેજે આ સમે જગમાંયે જીવરે, થયા સત્સંગ સંયંધે શિવરે । જેમ એક હોય ચિંતામણિરે, ટાળે પીડા તે ત્રિલો-કતણિરે ॥૮॥ તેમ ઘટ્ટ ચિંતામણિ હોયરે, તારે દુઃખી રહે નહિ કોયરે । સંત સંન્યાસી સતસંગિ વહેરે, એને સંયંધે પામેછે સુખ

મોહુરે ॥૧॥ ચિંતામણિ ઘણિઘણિ હરિરે, તેની વાત જાતિ નથી કરિરે । માટે હરિ હરિના જે દાસરે, તેથી પામ્યાં કે વ્રહ્મમો'લે વાસરે ॥૧૦॥ એનું આશ્ચર્ય માનો ન કોયરે, સમર્થથી શુંશું ન હોયરે । સમર્થ સરવ પરકારેરે, કરે તેતે જેને મન ધારેરે ॥૧૧॥ તેની કોઈ આડી કરનારે, ના હોય ધણિનો ધણિ નિરધારે । માટે સહુ માનિલેજો સહીરે, આજ એમ ઉદ્ધાર્યાં છે કંહીરે ॥૧૨॥ જેમ દરશ સ્પરશ પરસાદિરે, આપિ તાર્યાં નર નારી આદિરે । તેમ હરિજન લ્યાગી ગૃહીરે, તેથીપણ ઉદ્ધારિયાં કહીરે ॥૧૩॥ વઢી આ સમે ધરિયું જે નામરે, તેને જપતાં જાયે અક્ષરધામરે । નીલકંઠ નામ ધનશ્યામરે, સદા સર્વ સુખનું ધામરે ॥૧૪॥ જેહ નામે પામે સુખ સહુરે, એનું નામ અનુપમ કહુંરે । સહજાનંદ આનંદ સુખકારીરે, એહ નામ જપે છે નર નારીરે ॥૧૫॥ સ્વામિનારાયણ નારાયણરે, ભજિ કે ધયા ધામ પારાયણરે । ભેતાં નારાયણમુનિ નામરે, પામ્યાં કંઈ સુખ વિશ્રામરે ॥૧૬॥ હરિ હરિકૃષ્ણ કૃષ્ણ કેતરિ, તર્યાં અપાર એ નામ ભેતારે । એવા નામના નામી જે સ્વામીરે, તે છે અક્ષરધામના ધામિરે ॥૧૭॥ સહુના નિયંતા સહુના નાથરે, સહુના સ્વામી સુખની મીરાથરે । એનું નામ જપે જન જેહરે, પામે પૂરણ સુખને તેહરે ॥૧૮॥ હાલે હુકમ એ નામ તળોરે, આજ અમલ એહનો ઘળોરે । શક્તો સર્વે પ્રકારે છે એનોરે, નથી અમલ આજ બિજા કેનોરે ॥૧૯॥ કોઈ માં લિયો બિજાની ઓટરે, જેમાં જાયે જાણો જન છોટરે । ચરાચરિ એ વાત છોટી નથીરે, વારેવારે શું કહિયે જો કથીરે ॥૨૦॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाश-
मध्ये द्वाविंशः प्रकाशः ॥२२॥

દોહા—પુરુષોત્તમ પધારિયા, વહુ જીવનાં કરવા કાજ । સર્વે સમાર્થસહિત પોતે, આજ આવિયા મહારાજ ॥૧॥ અનેક ઉપાયે કરી હરિ, ચરી આદરિ છે વઢી લેપ । આ સમે જેનો જન્મ છે, તેને આધિગયું ઘણું ટેપ ॥૨॥ દાસના દરશ સ્પરશથી, કર્યાં છે વહુનાં કલ્યાણ । ત્રિલોકના જીવ તારવા, વહુ મંડાણું છે વા'ણ ॥૩॥ પાર ઉતાર્યા પરિશ્રમ વિના, બેશિ નામરૂપિયે નાવ । જે જને જપ્યા જિમથી, તે તરિગયા ભવ દરિયાવ ॥૪॥ ચોપાઈ—એવો નામનો છે પરતાપરે,

धन्य जे जन जपे आपरे । पूर्ण पुरुषोत्तम सुखधामरे, तेणे धर्यु
 सहजानंद नामरे ॥५॥ सहजानंद सहजानंद गायरे, तेतो अक्षर-
 धाममां जायरे । सहजानंद नाम जेने मुखेरे, तेतो ब्रह्मपुर जाशे
 मुखेरे ॥६॥ जेह मुखे ए नाम उचाररे, तेतो पामि गया भवपाररे ।
 सहजानंद नाम समरतारि, नथी परिश्रम पार उतरतारि ॥७॥ सह-
 जानंद नाम जे बदनरे, तेतो पहोल्या ब्रह्मसदनरे । सहजानंद
 सहजानंद गातारि, नथी कठण एने धाम जातारि ॥८॥ सहजानंद
 सहजानंद कहियेरे, जाणे एथी परमपद लहियेरे । जेने अखंड ए छे
 रटनरे, तेने न रहे भव अटनरे ॥९॥ स्वामिनारायण शबदेरे, प्राणि
 वास करेछे वेहदेरे । सहजानंद नाम सुण्युं कानेरे, तेने आव्युं छे
 ए धाम पानेरे ॥१०॥ सहजानंद ए नाम सांभळीरे, जाये पाप
 पूरवनां बळीरे । सुणि स्वामिनारायण नामरे, सर्यां कईक जीवनां
 कामरे ॥११॥ काने ए नामनी भणक पडिरे, तेने अक्षरपोळ उघडी-
 रे । स्वामिनारायणनी कीरतिरे, सुणि रहे नहि पाप रतिरे ॥१२॥ स्वा-
 मिनारायणनी जे कथारे, सुणे जाये नहि जन्म वृथारे । स्वामिनारा-
 यण नाम पदरे, सांभळतां आवे सुख सदरे ॥१३॥ छंद अष्टक ने
 बळी न्होकरे, सुणे भणे पो'चे ब्रह्मलोकरे । साखि शब्द स्वामिना-
 मे जेहरे, सर्वे कल्याणकारी छे तेहरे ॥१४॥ श्वास उश्वासे समरे
 स्वामीरे, तेनी व्याधि जाये सर्वे वामीरे । रहे रसनाए रेव एनोरे,
 धारा अखंड उचार तेनोरे ॥१५॥ तेतो पामेछे परम प्रापतिरे, नथी
 फेर तेमां एक रतिरे । एवो नामतणो परतापरे, कथो सह्युथी अ-
 धिक अमापरे ॥१६॥ जाणे अजाणे जपशे जेहरे, परमधामने पामशे
 तेहरे । एवुं आज उघाड्युंछे बाररे, करवा बहु जीवने भवपाररे
 ॥१७॥ सकार के'तां सर्वे दुःख वामेरे, हकार के'तां हरिधाम पामेरे ।
 जकार के'तां जयजय जाणोरे, नकार के'तां निर्भय प्रमाणोरे ॥१८॥
 दकार के'तां ददामा दर्शनेरे, पामे धाम सहजानंद कहिनेरे ।
 स्वामिनारायण नाम साररे, जेथी जीव तर्याछे अपाररे ॥१९॥
 कलिजुगमां कर्तुंछे वा'णरे, रे'वुं नारायण परायणरे । नथी एथी वात

कांय मोटिरे, मर करे उपाय कोइ कोटिरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणफमलसेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुण्योत्तमप्रकाशमध्ये त्रयोविंशतितमः प्रकारः ॥२३॥

दोहा—एम आज अविनाशिये, कयुं सोंधुं कल्याण । जे जडे नहि मोटा जोगिने, ते वण अमे कयुं वाण ॥१॥ देह दम्या विना दासने, आप्युं धाम अविनाश । तोये मन मान्युं नहि, थयुं नहि हैयुं हुल्लास ॥२॥ पछी उत्सव आदर्या, वरसोवरस वरताल । देह दरशन दासने, करवा कोटिक निहाल ॥३॥ रामनवमी प्रबोधनी, उत्सवना दिन एह । अण तेव्ये सह आबजो, कहुं श्रीमुखे करी सनेह ॥४॥ चोपाई—अमेपण आबजुं जहररे, थाशो दरश ने दुःख दूररे । संत सहित निरखशो नेणेरे, अतिसुखी थाशो सौ तेणेरे ॥५॥ एम कहुं आपे अविनाशरे, सुणि राजि थया सह दासरे । पछी उत्सव उपर एहरे, थया सायदा सौ मळी तेहरे ॥६॥ पूर्व पश्चिम उत्तर दक्षिणरे, चाल्यां उत्सवपर ततक्षणरे । सुण्यो समैयो अवणे जेणेरे, करी तरत तैयारी तेणेरे ॥७॥ आब्या बायदे वरताल गामरे, त्यागी गृही पुरुष ने वामरे । पछी वा'लम पण वरतालरे, आब्या करवा सहने निहालरे ॥८॥ आब्या हता जे जन अपाररे, दरशन करवाने नर नाररे । ते सहने दरशन दिधारि, जने नेणे निरखी सुख लिधारि ॥९॥ बेठा मोटे मेडे महाराजरे, सौने दरशन देवाने काजरे । उभा थइने आपे दयाळरे, लिये सह जननी संभाळरे ॥१०॥ पे'री सुंदर वख सोनेरीरे, जोया जेबी शोभा जांमा केरीरे । पे'रि पाये जामो जरीनोरे, नौतम नाडिनो रंग नधीनोरे ॥११॥ कसि कमर सोनेरी सालेरे, बांध्यो सोनेरी रेटो बालेरे । धर्या छोगां तेमां फूलनारि, लटके तोरा मोघा मूलनारे ॥१२॥ कंठे कनक कुसुमना हाररे, ओपे परवाळां ते अपाररे । बाजु काजु कुंडळ कानेरे, शोभे सारां घरेणां सोनानेरे ॥१३॥ वेढ वींठि कर कडां शोभेरे, जोई जनतणां मन लोभेरे । हैये हार ने हीरा सांकळीरे, मोतीमाळां शोभेवळिवळीरे ॥१४॥ एवां वख घरेणांने पेहेरिरे, जुवे सह जनने बालो हेरिरे । जन जोई एबी मूरतिरे, हैये हेत बाधेछे जो अतिरे

॥૧૫॥ નિર્લિં હર્લિં અંતર ઉતારેરે, જેવા જોયા તેવા ઊર ધારેરે । જેણે
જેણે જોયા જગદીશરે, નિર્લિં જેણે નમાવિયાં શીપરે ॥૧૬॥ તેતો
અક્ષરના અધિકારીરે, થયાં વહુ સહુ નર નારીરે । એવી મૂર્તિ ઊર જેને
રહિરે, તેને સર્વે કમાણિ જો થઈરે ॥૧૭॥ ભાગે આવ્યો તેને બ્રહ્મ-
મો'લરે, જિયાં અતિ સુખ છે અતોલરે । એહ સુખને આપવા કાજરે ।
આપે આવિયાછે જો મહારાજરે ॥૧૮॥ માટે કરેછે મોટા જો મેઢારે,
વહુ જન કરવાને બેઢારે । માટે જેણે જોયા એ સમૈયારે, તેતો બ્રહ્મ-
મો'લવાસી થયારે ॥૧૯॥ ઘણી રીતે હેતે ઘનશ્યામરે, લઈ જાવાછે
પોતાને ધામરે । જીવ અર્થે આવ્યાછે આપેરે, તાર્યા જીવ આપ
પ્રતાપેરે ॥૨૦॥ ઇતિ શ્રીસહજાનન્દસ્વામિચરણકમલસેવકનિષ્કુલાનન્દમુનિવિરચિતે
પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે ચતુર્વિંશઃ પ્રકારઃ ॥૨૪॥

દોહા—વઢતું વાલમે વિચારિયું, ઉત્સવ કરવા અનેક । સહુ
જન મઢે સાંમટા, સમજાય સહુને વિવેક ॥૧॥ વરસો વરસ વેગે
કરી, આવે દરશને દોય વાર । એવી કરુ હવે આગળ્યા, મારા જનને
નિરધાર ॥૨॥ અલંકાર રહેશે ઉત્સવ એહ, નથી એક બે વરસની વાત ।
માટે ઉપાય થીજો કરું, જેથી થાશે સહુ રહીયાત ॥૩॥ મંદિર
કરાવું મોટાં અતિ, મૂર્તિયો બેસારું માંય । સુગમ સહુ નરનારને,
પૂજે સ્પરશે લાગે પાય ॥૪॥ ચોપાઈ—જિયાંલગિ દર્શન અમે દૈયેરે,
ઘઢી સમૈયે અમે આવિયેરે । પળ અવાય નહિ સમૈયેરે, દર્શન ઘિના
દાક્ષે જન હૈયેરે ॥૫॥ માટે મૂર્તિયો અતિ સારીરે, કરી મંદિર દિયો
બેસારીરે । તેને પૂજે પ્રેમ વધારીરે, ત્યાગી ગૃહી ઘઢી નરનારીરે ॥૬॥
એમ વાલમે કર્યો વિચારે, માંડ્યાં મંદિર કરાવા તે વારે । અમદા-
વાદમાં કરાવિ મંદિરે, તિયાં બેસારિયા બેહુ વીરે ॥૭॥ નર નારા-
યણ સુખરાશીરે, પધરાવી કરાવી ચોરાશીરે । જેજે દર્શન કરશે
એનાંરે, મોટાં ભાગ્ય માનવાં જો તેનાંરે ॥૮॥ (દોહા—મંગલમૂર્તિ
મહાપ્રભુ, શ્રીસહજાનન્દ શ્યામ । સુખસાગર સંતાપ હરન, રહુ નિરંતર
નામ ॥૧॥ ગોવિંદને ગમતું સદા, ગામ વ્રતાલ વિશેષ । જઢ છાયા
પઢ ફુલ કરી, શુભવંન ગુર્જર દેશ ॥૨॥) વરતાલ મંદિર આદર્યુરે,
તેતો સહુથી સરસ કર્યુરે । નવ મંદિર સુંદર સારારે, કર્યા નૌતમ
તે ન્યારાં ન્યારાંરે ॥૯॥ પૂરવ દિશનાં મંદિર ત્રણરે, માંય મૂર્તિયો

मन हरणरे । लक्ष्मीनारायण जाणो जोळ्यरे, एतो वेसार्था श्रीरण-
छोडरे ॥१०॥ उत्तर मंदिरे धर्म भगतिरे, पासे पोतानी मूरतिरे ।
दक्षिण देरामाहि राधाकृष्णरे, जोइ जन मन थाय प्रश्नरे ॥११॥
वळी पोतानी मूर्ति वेसारीरे, तेतो सह्युथी छे बहु सारीरे । एह
मूर्ति मंगळ रूपरे, सह्यु जनने सुख स्वरूपरे ॥१२॥ वस्या आवी
वरताल गामरे, धर्मनंदने कर्तु निजधामरे । तियां वपोंवरप आवे
जनरे, आवे उत्सवे करे दरशनरे ॥१३॥ उत्सव विना पण आडे
दिनेरे, आवे अनेक जम दरशनरे । जेजे दरशन करे कोय दासरे,
तेतो पामे ब्रह्ममोले वासरे ॥१४॥ एवुं धार्यु छे धर्मनंदनेरे, तेनी
कोण करे कहो मनेरे । जेनो हुकम पाछो न फरेरे, तेतो जेम धारे
तेम करेरे ॥१५॥ आज महाराजे धार्युछे एमरे, केनुं फेरव्युं फरवो
केमरे । माटे ए वाटे कल्पाण जाणोरे, कहुं श्रीमुखे सत्य प्रमाणोरे
॥१६॥ नथी वात आ बडाई सांकरे, साची लखतां शीव शंका
धांकरे । माटे बहु रीते तारवा काजरे, आज आव्याछे पोते महारा-
जरे ॥१७॥ तार्या आधीने जीव अनेकरे, वरताले तो वाळयो वसेकरे ।
जोया उत्सव समैया जेणेरे, करी लिधुं छे कारज तेणेरे ॥१८॥ जेणे
फरी मंदिरनी सेधारे, वळी पूज्या संत मुक्त जेवारे । करी भक्ति
अति भले भावेरे, तेने तुल्य कहो कोण आवेरे ॥१९॥ एनुं फळ छे
अक्षरधामरे, पामी धाशे ते पूरणकामरे । एतो वात छे साची सव-
ळीरे, श्रीमुखथी में जो सांभळीरे ॥ २० ॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरण-
कमलसेवकनिष्ठलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये पंचविंशः प्रकारः ॥२५॥

बोदा—चल उत्सव चढोतरे, वरताले चारमचार । ठीक पोते ठरा-
विया, जग तारवा जीव अपार ॥१॥ रामनौमी एकादशी, प्रबोध-
नी जे पावन । आवे अगणित ए समे, सह्यु जन करे दरशन ॥२॥
संत अनंत सौ मळे, वळी भेळा होय भगवंत । तेनां दरशन
करतां, पामे परम पद अनंत ॥३॥ वळी मनोहर मूर्तियो, मंदिरमां
सुंदर सार । जे निरखे नयणां भरी, ते पामी जाय भवपार ॥४॥
चोपाई—धन्य धन्य धाम वरतालरे, सारो आव्योछे सर्वे तालरे ।
जेम मंदिर सारु सुंदररे, तेम मूर्तियो मनहररे ॥५॥ निखि जन
मगन धायरे, हर्षिहर्षि हरिगुण गायरे । जळ अमळ नाये गोम-

તીરે, જિયાં નાહ્યા પોતે જગપતિરે ॥૬॥ કરે ઓટા દેરીનાં દર્શનરે,
 લિયે છાપ તે થાય પાવનરે । અતિ અમૂલ્ય આંબલા છાંયરે, વેઠા
 હરિ કરી જ્યાં સમાયરે ॥૭॥ સુંદર સારું શોમેછે તલાવરે, જિયાં
 જોયા મનોહર માવરે । તિયાં આંબલી એક રૂપાઢીરે, વેઠા સંતપતિ
 પાટ ઢાઢીરે ॥૮॥ આંબા ઉમે શોમેછે અતોલેરે, જિયાં હરિ વેઠા
 હિંડોલેરે । પ્રેમે પે'ર્યાતાં સોનેરી પટરે, વઢી માથે ઘયોં'તો મુગ-
 ટરે ॥૯॥ એવી જુવેછે જે સર્વે જાગ્યરે, તેનાં કહ્યાં ન જાયે ભાગ્યરે ।
 ધન્ય કૂપ અનુપ એ વેહુરે, નાહ્યા નાથ સાથે સંત સહુરે ॥૧૦॥ ધન્ય
 મૂમિકા ભાગ્ય અમિતરે, થઈ હરિચરણે અંકિતરે । ધન્ય ધન્ય એ
 શો'રી વજારરે, જિયાં હરિ ફર્યા વહુવારરે ॥૧૧॥ ધન્ય ઘર ઓસરી
 આંગણરે, જિયાં પગલાં થયાં પ્રભુતણરે । ધન્ય રાણ્ય વાઢી ધર્મ-
 શાઢારે, જિયાં જમ્યાછે સંત સઘઢારે ॥૧૨॥ (લાઢુ જલેવી સુતર-
 ફેણિરે, સેવદલ શિરો ને રોટઢી ક્ષિણિરે । દુઘપાક ને પુરી કંસારરે,
 હરિયે હાથે ફેર્યા વારંવારરે ॥૧૩॥ સાઢા ઘેવર ને માલપુઢારે, રસ
 વહીદુધ મોતિયા રુઢારે । ફર્યા પંગતમાં પંચ વારરે, જમ્યા સંત થયો
 જેજેકારરે ॥૧૪॥) એહ આદિ ધીજાં વહુ સ્થાનરે, જિયાં જમ્યા
 રમ્યા ભગવાનરે । જુવે સર્વે સ્થલ એ સંભારિરે, એકએકથી કલ્યા-
 નકારિરે ॥૧૫॥ ભારે ભાગ્ય છે એ મૂમિતણરે, રમ્યા રાજ રાખી
 નહિ મણારે । જેજે જન જાયગા એ જોશોરે, તેતો અતિ મોટી ઘોટ
 ઘોશોરે ॥૧૬॥ લેશે અલભ્ય લાભ અપારરે, તેતો નિશ્ચે જાણો નિર્ધાર-
 રે । બ્રહ્મમો'લ જાવાને નિસરણીરે, એવી ઘનશ્યામે કરી ઘણીરે
 ॥૧૭॥ વહુપેરે વચાઢ્યાંછે વારરે, અક્ષરધામે જાવા આ વારરે । વહુ
 રીત કરી વહુનામીરે, આપ્યાં સુખ રાખી નથી ધામીરે ॥૧૮॥ જે
 અર્થે અક્ષરધી આવ્યારે, સંગે મુગત સરવે લાવ્યારે । તતપર છે
 તેહ કરવારે, કર્યું એ ધામ વહુ જન તરવારે ॥૧૯॥ કૈક કરશે દર્શન
 આવીરે, કૈક પૂજશે પૂજા લાવીરે । કૈક જોડશે આવીને હાથરે,
 તેતો થઈ ચૂક્યાછે સનાથરે ॥૨૦॥ વેઠા માથેથી મઢાઢી વીકરે,
 ઠરી વેસશે ધામમાં ઠીકરે । અવશ્ય કરવાનું હતું તે થયુંરે, પામ્યા
 ધામ કામ સરીગયુંરે ॥૨૧॥ તેતો પુરુષોત્તમ પ્રતાપેરે, વહુ વઢા-

रिया जन आपेरे । हरि धारे ते शुंशुं न थापरे, तेनुं आश्चर्य न मानो कांयरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दसामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनि-विरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये पट्टिशः प्रकारः ॥२६॥

दोहा—चरणवी चात वरतालनी, कोटि घणिमांथी किंचित । गाड रीति गढडातणी, जियां उद्धारिया अगणित ॥१॥ घणुंघणुं घनश्याम जियां, रही कयां मांगलिक काज । अनंत जीव उद्धारिया, महा निजबळे महाराज ॥२॥ पापी सुरापी पैललभक्षी, लखी न जाये अवछाई लेश । एवा जन उद्धारिया, आपी आपे उपदेश ॥३॥ बळी उत्सव समैया अति कयां, तेमां आविया जेजे जन । ते जनने पण तारिया, दर्ई पोते दरशन ॥४॥ चोपाई—कयां उत्सव अति अपाररे, जगजीवन जगआधाररे । अष्टमी अन्नकोट उत्सवरे, कयां भवजल तारवा भवरे ॥५॥ वसंतपंचमी ने फुल-दोलरे, तेदि रंग उडाव्यो अतोलरे । रामनौमी एकादशी आदिरे, तेदि लीळा करी रायजादिरे ॥६॥ अष्टमी उत्सवे आव्या दासरे, राख्या चोमासाना चार मासरे । नित्य ना'वा जाता संत साधरे, जन जोईने थाता सनाधरे ॥७॥ ना'ता नौतम करता लीळारे, भळी बळी पोते संत भेळारे । गाता बाता आबता उतारेरे, जन जमाडता तेह वारेरे ॥८॥ जमी आपे जमाडता जनरे, भाव्य भाव्यनां अन्न व्यंजनरे । देता दही दुध ते दोवटेरे, सारा शोभता सोनेरी पटेरे ॥९॥ वहुवार पंगव्यां फरतारे, एम अष्टमी उत्सव करतारे । अन्नकोट उपर आवे दासरे, तेने उठी मळे अविनाशरे ॥१०॥ हार उतारी हैयेथी दियेरे, जन नमावी मस्तक लियेरे । पछी पुछे सुख समाचाररे, एम आपे सुख अपाररे ॥११॥ पछी अनेक भाव्यनां अन्नरे, करी राख्यां जे भरी भाजैनरे । तेतो पंक्ति करी पिरस्यांरे, जमी जन मनमां हुलस्यांरे ॥१२॥ निज हाथे जमाडेछे नाधरे, मुकी जन माथे हरि हाधरे । एम आपेछे सुख अलेखेरे, तेतो नर अमर सौ देखेरे ॥१३॥ एह उत्सवमां हता जनरे, तेनां भाग्य मानो धन्यधन्यरे । पण एमां तो न होय भेळारे, केडे सांभळी जेणे ए लीळारे ॥१४॥ तेतो ब्रह्ममो'ले भलि भाव्यरे, जाशे बिजाने

લઈ સંગાલ્યરે । તેમાં સંશે કરશો માં કાંઈરે, હરિણ ઇચ્છા કરી
 ઝરમાંઈરે ॥૧૫॥ વઢી વસંતપંચમીણ વાલેરે, યહુ સઘા રંગ્યા'તા
 ગુલાલેરે । પોતે ભરી ગુલાલની છોઢીરે, નાંચી રંગ્યા હતા સંત
 ટોઢીરે ॥૧૬॥ એહ સમો સંભારે જે જનરે, વઢી સાંભઢિ કરે ચિંત-
 વનરે । તેને અક્ષરધામનું વારરે, જાણો ઉઘડિયુંછે આ વારરે ॥ ૧૭ ॥
 શીદ શંકા રાણે જન મનરે, મઢ્યે સહજાનંદ ભગવનરે । આજ બહુ
 જીવ તારવા સાંરે, કર્યા અલયેલે ઉપાય હજારે ॥૧૮॥ જીવ
 જોરેશું જાવા છે લઈરે, સુખી કરવા છે સુખ દઈરે । હશે જીવને
 જાવાનું થીજેરે, પળ જાયું પડશે રીજે સ્ત્રીજેરે ॥૧૯॥ એમાં નહિ
 પડે કેળે ફેરરે, શીદ કહેવરાવો વેરવેરે । હરિ પ્રતાપે બ્રહ્મમો'લ-
 મારે, જાવા આવી ગયાછે તોલમારે ॥૨૦॥ ઇતિ શ્રીસહજાનંદસ્યામિચર-
 નકમલસેવકનિષ્કુલાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે સપ્તવિંશઃ પ્રકારઃ ॥૨૭॥

દોહા—ગણિયે વઢી ગઢપૂરથી, જીવ ઉદ્ધારિયા અપાર । તે લેણે
 ન આવે લેલતાં, વઢી થાય નહિ નિરધાર ॥૧॥ નિત્ય પ્રલયે નવાનવા,
 ઉત્સવ થાયે અહોનિશ । જોઈ જન મગન મને, વઢી ન્યૂન ન માને
 લેશ ॥૨॥ અનેક ખાલ્યને ભોજને, જન જમાડે જીવન પ્રાણ । પછી
 જમાડે જગપતિ, જમે સંત સહુ સુજાણ ॥૩॥ સંતમંડલ વઢી શ્રી-
 હરિ, ભરી નયણે નિરલે જન । તેને તરત તૈયાર છે, હરિધામ માંહી
 સદન ॥૪॥ ઘોષાઈ—એમ અનેક રીલે મહારાજરે, કર્યા બહુબહુ
 જીવનાં કાજરે । વઢી કરવા પહુનાં કલ્યાણરે, શુંશું કરિયું શ્યામ
 સુજાણરે ॥૫॥ કર્યો હુતાશનિનો સમૈયોરે, તેતો કોઈથી ન જાય
 કૈ'યોરે । મઢ્યા સંત હરિમક્ત સહુરે, આંખ્યા વીજાપળ જન ઘહુરે
 ॥૬॥ પોતે પે'રી અંબર અમૂલરે, શોમે પાઘના પેચમાં ફૂલરે । હૈયે
 હાર અપાર ગુલાબીરે, શોમે અતિ સુંદર અજાબીરે ॥૭॥ એવી
 સૂરતિ મન ભાવનરે, રમે જનને સાથે જીવનરે । હાથે લઈ પોતે
 પીચકારિરે, નાણે રંગ સોરંગનાં ધારિરે ॥૮॥ વઢી ઉપર નાણે
 ગુલાલરે, તેણે સઘા થાય રંગ લાલરે । નાણે સઘા તે રંગ સોરંગરે,
 તેણે રંગાય ચાલાનું અંગરે ॥૯॥ લાલ ગુલાલની ભરી છોઢીરે, નાણે
 જનપર રમે હોઢીરે । એવા દીઠા જેણે દ્રગ ભરીરે, તેતો ગયા ભવ-

जळ तरीरे ॥१०॥ एवी लीळा करेछे महाराजरे, तेतो सहू जनना
 सुख काजरे । के'शे सुणशे जे संभारशेरे, तेणे संसारसिंधु तरशेरे
 ॥११॥ एम सहू जनने सुख थावारे, चाल्या रंगे रमी नाथ नावारे ।
 नाद्या नाथ साथे सखा सहूरे, एह समानी शी वात कहूरे ॥१२॥
 शोभे सखा मध्ये घनश्यामरे, जोया जेणे तेणे कर्तुं कामरे । शोभा
 बहु प्रकारनी बनीरे, एवी रीते रम्या हुताशनीरे ॥१३॥ पछी आवी
 रामनौमी रुडीरे, संभारतां सहूने सुखमुडीरे । मळया जन हजारो
 हजाररे, सतसंगी कुसंगी अपाररे ॥१४॥ तेतो सहूने दरशन
 थयारे, दर्शन बिना तो कोय न रह्यारे । जोया जेणेजेणे नयणे
 नाथरे, तेतो सर्वे थयाछे सनाथरे ॥१५॥ तेतो भवमांही नहि भमेरे,
 एम श्यामे धार्युछे आ समेरे । जन जक्तना तारवा 'काजरे, एधुं
 पण लीधुंछे महाराजरे ॥१६॥ माटे दरश स्पर्श देखेनेरे, ब्रह्ममो'ले
 जावाछे लईनेरे । वळी एकादशी कपिला छठेरे, दीधां दर्शन पोते
 रुडी पठेरे ॥१७॥ लाखो लेखे लोके लीधो लावरे, निखि नयणे
 मनोहर मावरे । एह दर्शनने परतापेरे, जाय अक्षरधाममां आपेरे
 ॥१८॥ एम सोंधुं कीधुंछे सहूनेरे, आज तारवा जन बहुनेरे । नधी
 जोता नरसा ने सारारे, अक्षरमां जायछे एक धारारे ॥१९॥ कर्पां
 चालतो मोक्ष भारगरे, भूमिथकी ब्रह्ममो'ल लगरे । आवे अंत-
 काळे नाथ आपेरे, तेडी जायछे निज प्रतापेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजा-
 नन्वत्सामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये अष्टाविंशः
 प्रकारः ॥२८॥

बोद्धा—एम उत्सव करी हरि, फरिफरि दिले दरशन । अनेकने
 सुख आपवा, अति पोतेछे परसन ॥१॥ महा मनोहर भूरति, अति-
 सुखद सहजानंद । सहू जनने सामडुं, जाणे आयुं मारो आनंद
 ॥२॥ ले'री आन्या बहु ले'रमां, अति मे'र करी मे'रवान । दुःखीया
 जीव सुखीया कर्पा, वळी पापी कर्पा पुन्यवान ॥३॥ भाग्य मोटां
 ए भूमिनां, जियां हर्पा कर्पा हरि आप । पावन थई ए पृथ्वी,
 हरि चरणने प्रताप ॥४॥ बोपाई—घन्यघन्य उत्तम दरबाररे, जियां
 पोते रह्या करी प्याररे । रम्या भम्या जम्या जियां नाथरे, जम्यो
 महामुक्तनो ज्यां साथरे ॥५॥ घन्य ओरडा घन्य ओसरीरे, जियां

हरि घेठा सभा करीरे । दिये दर्शन पोते परब्रह्मरे, जेने नेतिनेति
 के' निगमरे ॥६॥ एह भूमिकानां मोटां भाग्यरे, नथी जाणजो ए
 कछा लाग्यरे । फळी चोक वळी शुं वखाणुरे, श्वेत वैकुण्ठ सम सह
 जाणुरे ॥७॥ चरण रजे भयां भरपूररे, स्पर्श रज करे दुःख दूररे ।
 तियां पापी तजे कोइ प्राणरे, तेपण पामे पद निर्वाणरे ॥८॥ सोय
 अग्र समान अचनीरे, नथी पण स्पर्श्ये पावनीरे । धन्य शरी
 बजार ने हाटरे, धन्य उन्मत्त गंगानो घाटरे ॥९॥ धन्य गढपुरनां
 घर फळीरे, चर्ण अंकित भूमि छे सघळीरे । धन्य वाडी वृक्षनी
 छांयरे, हरि स्पर्श विना नथी कांयरे ॥१०॥ धन्य धन्य नाराय-
 णहृदरे, सह प्राणधारी सुखप्रदरे । धन्य सीम क्षेत्र वाव्य खळारै,
 कयां हरिए पवित्र सघळारै ॥११॥ धन्य घेलानदीना घाटरे, कयां
 पंच पवित्र ना'वा माटरे । तियां जेजे जन आधी ना'शेरे, तेतो
 अंतर बाह्य शुद्ध धाशेरे ॥१२॥ ना'शे निरमळ जळ जेहरे, परम
 धामने पामशे तेहरे । जियां ना'याछे जग जीवनरे, एथी नथी
 नीर कोय पावनरे ॥१३॥ पुरुषोत्तम स्पर्शनी जे वस्तुरे, न मळे
 ज्यांलगि उदे ने अस्तुरे । बहु देश बहु गाम घररे, कयां स्पर्शि
 पवित्र सुंदररे ॥१४॥ जियांजियां विचर्या वालमरे, कयां घर ते
 वैकुण्ठ समरे । स्पर्शि जाग्ये त्यागे कोय तनरे, जाय ब्रह्ममो'ले
 तेह जनरे ॥१५॥ एम घारी आव्याछे अविनाशीरे, करवा बहुने
 धामना वासीरे । निजयळने प्रतापे करिरे, बहु जीवने तारेछे हरिरे
 ॥१६॥ तेह सारु विचरे वसुधायरे, बीजो अर्थ नथी एने कांयरे ।
 अर्थ एज उद्धारवा प्राणीरे, आव्या इयाम ए कामे लियो जाणीरे
 ॥१७॥ माटे जियांजियां हरि रछारे, जेजे स्थानके पोते हरि गयारे ।
 तेतो स्थानक कल्याणकारीरे, जेजे जोयां ते राखवां संभारीरे
 ॥१८॥ ए छे दोयला दननी दोलत्यरे, सह मानी लेजो वात सत्यरे ।
 हरिने आग्रह छे आज अतिरे, कराववा पोतानी प्रापतिरे ॥१९॥
 एज अर्थ करवोछे सिद्धरे, जीव तारवाछे बहु विद्धरे । एह सारु
 आव्याछे आ वाररे, तेतो निश्चे जाणो निरधाररे ॥२०॥ इति श्रीस-
 हजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एको-
 नविंशः प्रकाशः ॥२९॥

दोहा—वळतुं वालमे विचारियुं, आंहि मंदिर करीए एक । मांहि वेसारिये मूरति, अति सारी सह्यी विशोक ॥१॥ गढडे महाराज वणुं रक्षा, एम जाणेछे सह्य जन । माटे मंदिर कराविए, मर आवी करे दरशन ॥२॥ मूरति द्वारे मनुष्यनुं, थाशे कोटिनुं कल्याण । एह उत्तम उपाय छे, एम बोलिया श्याम सुजाण ॥३॥ सुणी संत राजी थया, राजी थया सह्य हरिजन । पछी मोडुं मंदिर कराववा, अति उतावळुं भगवन ॥४॥ चोपाई—कयुं खात मुहूर्त हरि हाथेरे, तियां हुंपण हतो संगाथेरे । नाखी नाथे पायो नकि कयुरे, एम आपे मंदिर आदर्युरे ॥५॥ हांहां करतां थयुं तैयाररे, वळी घणी लागी नहि वाररे । कयुं मोडुं मंदिर बे माळरे, करावियुं हेतेशुं दयाळरे ॥६॥ थयुं मंदिर पुरु जे वाररे, मांहि मूरति पधरावी ते वाररे । गुणसागर जे गोपीनाथरे, तेतो पधराव्या पोताने हाथरे ॥७॥ राधासहित शोभे अतिसारारे, जे जुवे तेने लागेछे प्यारारे । एतो वासुदेव भगवानरे, जे जुवे ते थाये गुलतानरे ॥८॥ ए जे गोपीनाथनी मूरतिरे, एतो सुंदर शोभेछे अतिरे । एधी मूरति एम पधरावीरे, सुंदर मंदिर साकं बनावीरे ॥९॥ बांध्युं धाम श्यामे सह्य काजरे, मे'र करीने पोते महाराजरे । कंक देशनुं करवा कल्याणरे, कयुं काम ए श्याम सुजाणरे ॥१०॥ जेजे जन करे दरशनरे, मूरति जोई थाये भगनरे । करे दंडवत परणामरे, तेतो पो'ल्याछे परम धामरे ॥११॥ वळी मन कर्म ने वचनेरे, निरख्या गोपीनाथ जे जनेरे । तेतो पामशे अक्षर धामरे, थाशे जन ते पूरणकामरे ॥१२॥ एम दया करीने दयाळरे, कयां कल्याण बहुनां आ काळरे । कोइ भाव अभावे आज भजेरे, आवे हरि तेडवा तन तजेरे ॥१३॥ भावे करी करे जे भगतिरे, तेतो पामे परम प्रापतिरे । अन्न धन वाहन वसनेरे, वासण भूषणादि पूज्या जनेरे ॥१४॥ फल फूल आदिक जेहरे, हेते करी आपे जन तेहरे । कुसुम द्वार तोरा ने गजरारे, बाजु काजु कुंडळ शुछ खरारे ॥१५॥ आपी नाथने जोडिया हाथरे, तेतो थई चुक्याछे सनाथरे । थाय सेवा ते सर्वे जो रीतेरे, कयुं जन हेते पोते प्रीतेरे ॥१६॥ कयुं काम ए

मोहं महाराजेरे, सहु जीवना कल्याण काजेरे । एम बहुबहु कर्या
उपायरे, जीव लई जावा घाम मांयरे ॥१७॥ तेनो आग्रह छे आहु
जामरे, नथी पामता पल विशरामरे । जाणे बांधी घाम घणांघ-
णारे, करं वार अपार मोक्षतणारे ॥१८॥ चार वर्ण ने आश्रम चाररे,
सहु पामे भवजळ पाररे । मारो आववानो अर्थ शियोरे, ज्यारे
जीवने संकट रियोरे ॥१९॥ गढपुर मंदिरथी अपाररे, कैक जीवनो
क्यों उद्धाररे । खाये पिये रहे खुशी रमेरे, आवे नाथ तेडवा
अंत समेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिवि-
रचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये त्रिशत्तमः प्रकारः ॥३०॥

बोहा—गण्यो न जाय गढपुरनो, मानो मात्स्य ने महिमाय ।
जियां संत हरिजन सहु मळी, बळी निरखे नाथ सदाय ॥१॥ सत-
संगी बाई भाइने, धयां दर्शन गढडे गाम । दर्शन विना कोय दे-
शनां, नथी रखां पुरुष ने वाम ॥२॥ अढळक ढळ्या मळ्या जियां,
बळी आप्यां छातीमां चर्ण । ते चरण चित्ते चिंतवतां, जाणो जाये
जन्म ने मर्ण ॥३॥ बहुपेर परसादियो, बळि ईयां मळीछे जरुर ।
तेहुं घसातुं बोलबुं, एथी बीजो कोण असुर ॥४॥ चोपाई—एतो
भोगचशे एतुं पापरे, तेनो आपणे शो संतापरे । बळी जेजे कर्तुं
जगतातरे, कहुं सांभळजो तेनी वातरे ॥५॥ सोरठ देशवासि जन
काजेरे, करावियुं मंदिर महाराजेरे । जोई जीरणगढ माई जाग्यरे,
दिठी देवळ करवा लाग्यरे ॥६॥ जाण्युं आ जाग्ये मंदिर थायरे,
तेनो मोटो वधे महिमायरे । मोहं शहर तीरथ बळी मोहुरे, जियां
आवे मनुष्य कोटानकोटुरे ॥७॥ तेह सहुने धाये दरशनरे, तेणे
करी तरे बहु जनरे । बळी देशमां सारा सतसंगीरे, जेनी प्रीत
प्रभुमां अभंगीरे ॥८॥ स्वामी रामानंदजीना शिष्यरे, हेते हरि
भजेछे हमेशरे । सहु सिद्ध समाधिसंपन्नरे, अति अनेघ जाणो ए
जनरे ॥९॥ बळी आवि अमे एह देशरे, रही गया वरणिने वेपरे ।
जोई पवित्र देश पावनरे, घणुंघणुं मानी गयुं मनरे ॥१०॥ पळी
लोभी रखा लोक्ष गामरे, करवा अनेक जीवनां कामरे । करता
बहुबहु अमे वातरे, सुणी सहु थाता रळियातरे ॥११॥ बळी देखा-

डता परतापरे, थाय समाधि टळे संतापरे । समाधिये सुखी नर
नाररे, ना'वे समाधिथी कोइ चाररे ॥१२॥ कोइ सुरपुर अव-
लोकेरे, कोइ रही जाय सत्यलोकेरे । देखे कैलास ने बढीवनरे,
कोइ देखेछे मुक्त निरनरे ॥१३॥ देखे स्वर्ग मृत्यु ने पाताळरे, एवुं
देखाडता ततकाळरे । कोइ देखेछे गोलोक घामरे, जोई मानेछे
पूरणकामरे ॥१४॥ कोइ अक्षरधाम अवलोकेरे, जोई मीढधकी ते न
मुकेरे । देखे पर ने पोतानुं मनरे, देखे घाट परस्पर जनरे ॥१५॥
एवो प्रगट कयों'तो प्रतापरे, सौ जन करवा निष्पापरे । रक्षा ए
देशमां अमे घणुरे, सहजने दर्शन थयुं अम तणुरे ॥१६॥ तेह देश-
मांही हवे दासरे, अम बिना थयाछे उदासरे । माटे मंदिर थाय
एक सांररे, एमां बहु छे गमतुं अमांररे ॥१७॥ माटे जीरणगढमां
जईरे, करावुं मंदिर सुंदर सईरे । पछी मंदिर करवा काजरे, मोक-
ल्याछे मोटा मुनिराजरे ॥१८॥ कयों आदर थावा देवळरे, अति
सरस अनुप अकळरे । थयुं थोडाक दिनमां तैयाररे, त्यांतो पधार्या
प्राण आधाररे ॥१९॥ संतो मूर्तियो सारी सारीरे, मारे हाथे हुं
दियुं बेसारीरे । एह मूर्तिनो महिमायरे, के'तां केड्ये केने न के-
चापरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते
पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकत्रिंशः प्रकारः ॥३१॥

' दोहा—पछी मंदिरमांही मूर्तियो, पधराबी करी बहु प्रीत ।
सुखफारी ते मूर्ति, अति सारी सुंदर शोभित ॥१॥ मध्यना मंदि-
रमां मनोहर, जोया जेवी जे जोड । प्रेमे करी पधराबिया, बिकम-
राय रणछोड ॥२॥ पूर्व दे'रे पधराबिया, राधारमण कृष्ण कृपाळ ।
आबी बेठा गरुडासन, अति दया करीने दयाळ ॥३॥ पश्चिम दे'रे
पधराबियां, शिव पारवती सुखरूप । गणपति वृषभ बळी, मळी
शोभेछे अति अनूप ॥४॥ चोणई—सुंदर मूर्तियो सरखी सारीरे,
तेतो मंदिरमांय बेसारीरे । जोया जेवी मूर्ति जुनेगढरे, जेजे जुवे
तेने लागे रहरे ॥५॥ एवी पोते मूर्ति पधराबीरे, गढडेथी जुनेगढ
आवीरे । करवा अनेक जीवनं कल्याणरे, कयुं काम इयाम सुजा-
णरे ॥६॥ कयों उत्सव अति त्यां भारीरे, आब्यां दर्शने सौ नर
नारीरे । तेने भोजन कराब्यां भावतारे, पछी नाही नाथ जम्पा

હતારે ॥૭॥ જમી પોતે જમાડિયા જનરે, માવે પીરશિયું ભગવનરે ।
 ફરિફરી ફેરવે મોદકરે, દિયે દોય માગે કોઈ એકરે ॥૮॥ અતિ
 હેત છે હરિજન માથેરે, માટે જમાડેછે જન હાથેરે । એમ જમાડિ-
 રણા જન જ્યારેરે, મળ્યા સહુ સંતને તે વારેરે ॥૯॥ મઢી વઢી સંત
 પાપે પડ્યારે, વઢતા નાથ રૈવતાચઢ ચડ્યારે । એમ હરે ફરે કરે
 કાંઈરે, સહુ જનને છે સુખદાઈરે ॥૧૦॥ મંદિર કરાવ્યું જે મહારાજેરે,
 સહુ જીવના કલ્યાણ કાજેરે । કોઈ આવી દર્શન કરશેરે, તેતો
 અપાર સંસાર તરશેરે ॥૧૧॥ એહ મોટો કર્યો ઉપકારે, યહુ જીવ
 તારવા આ વારેરે । પશ્ચિમ દેશ કરવા પુનિતરે, કર્યું મંદિર સાહં
 શોભિતરે ॥૧૨॥ વઢી સંતને આપી આગન્યારે, રે'લું નહિ આંહિ
 આવ્યા વિનારે । વરપોવરપ એક માસરે, કરવો આ મંદિરમાંહિ વાસરે
 ॥૧૩॥ એવી આગન્યા આપી દયાઢેરે, તેતો માની લિધિછે મરાંઢેરે ।
 વઢી કરી છે હેતની વાતરે, તેણે સહુ થયાં રઢિયાતરે ॥૧૪॥ કહે
 આ દેશ છે યહુ સારોરે, સહુ જન મનમાં વિચારોરે । ઈયાં
 રામાનંદસ્વામી રે'તારે, જીવ યહુને અમયદાન દેતારે ॥૧૫॥ સોરઠ
 દેશનાં સર્વે ગામરે, તેમાં વસેછે પુરુષ ને વામરે । તે સહુને દરશન
 થયારે, કોઈ દરશન વિના ન રહ્યારે ॥૧૬॥ વઢી અમેપણ જો
 સોરઠેરે, સરવે ફર્યા છીએ સારી પેઠેરે । સહુ જાણેછે અમને જનરે,
 વઢી થયાંછે સહુને દર્શનરે ॥૧૭॥ જેજે જપેછે અમાહં નામરે, તેતો
 પામશે પરમ ધામરે । વઢી આ મૂરતિ જે બેસારીરે, તે નિરખશે જે
 નર નારીરે ॥૧૮॥ તેને શીદ રાહી જોઈએ શંકારે, જાશે બ્રહ્મમો'લે
 દઈ ઢંકારે । એમ ધારીને આવ્યા છીએ અમેરે, સત્ય માનજ્યો સૌ
 જન તમેરે ॥૧૯॥ આ વારનો જે અવતારરે, એવો ન થાયે વારમ
 વારરે । નથી આવ્યા ને આવશું ક્યાંથીરે, જન જાણજ્યો સૌ મન-
 માંથીરે ॥૨૦॥ ઇતિ શ્રીસહજાનન્દસ્વામિચરણકમલસેવકનિષ્કુલાનન્દમુનિવિરચિતે
 પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે દ્વાવિંશઃ પ્રકારઃ ॥૩૨॥

નોંધ—એવી વાત વાલમે કરી, ધરી હરિ હૈયે ઘણું હેત । સુળી
 મગન મુનિ થયા, વઢી સતસંગી સમેત ॥૧॥ આશ્ચર્ય પામ્યા સહુ
 અંતરે, એવાં સુળી વાલાનાં વેળ । જાણું જીવ ઉદ્ધારવા, આવ્યા

आपे इयाम सुखदेण ॥२॥ प्राणघारी जे प्रथविये, ते सहुने लेवा स्वधाम । एह आग्रह उरमां, घणो घणो करे घनइयाम ॥३॥ जोई महाराजनी मरजी, हाथ जोडी कहे मुनिराज । जेम कहो तेम करिये, के'जो कृपा करी हरि आज ॥४॥ चोपाई—तारे नाथ कहे सुणो संतरे, आज तारवा जीव अनंतरे । माटे जेमजेम जीव तरेरे, एम करबुंछे सहुने सररे ॥५॥ माटे देशोदेशमां देवळेरे, मांडो सारी मूर्तियो सघळेरे । एह मूर्तिनां दर्शन करशेरे, तेतो अपार प्राणी उद्धरशेरे ॥६॥ जाणो एह उपाय छे भारीरे, सहु जुवो मनमां विचारीरे । माटे कच्छमां मंदिर करबुंरे, थाय प्राणीने पार उतरबुंरे ॥७॥ एबुं सुणी संत सज्ज थहरे, कर्पुं भुजमां मंदिर जहरे । मांही बेसार्था नरनारायणरे, कच्छदेश तारवा कारणरे ॥८॥ वळी धोळके मंदिर करावीरे, तेमां मूर्ति सारी पधरावीरे । एवो करियो एह उपायरे, जेणे करी जन सुखी थायरे ॥९॥ (मोरलीमनोहर हरिकृष्णरे, पोते श्रीजी थई अति प्रभरे । जीव अनंत उद्धारवा काजरे, आव्या ह्यां घणीवार लइ समाजरे ॥) करावियुं ए काज संतराजरे, बहु जीवने तारवा काजरे । वळी नाथ के' कहुंछुं अमेरे, करजो थाय तो मंदिर तमेरे ॥१०॥ पछी संत जोई जोई जाग्यारे, देशो-देश देरां करवा लाग्यारे । जेजे देशमां देवळ थयारे, तेते देशमां जन जे रक्षारे ॥११॥ तेतो उत्सव समैया माथेरे, आवे सहु दरशने साथेरे । करी दर्शन प्रसन्न थायरे, मुखे स्वामिनारायण गायरे ॥१२॥ लेतां स्वामिनारायण नामरे, थाय शुद्ध सहु नर वामरे । स्वामिनारायण नाम जेबुंरे, नथी बीजुं नाम कोह एबुंरे ॥१३॥ माटे जे जपशे ए नामरे, तेतो पामशे अक्षर वामरे । एवो ए नामनो परतापरे, प्रगटाव्यो पृथ्वीपर आपरे ॥१४॥ बहु प्रकारे करवा कल्याणरे, नाथे वारिबुंछे निरवाणरे । माटे जेजे क्रियाओ करेछेरे, तेमां अनंत जीव तरेछेरे ॥१५॥ एम जीव जगतना सहुरे, कर्पा तारवा उपाय बहुरे । एह उपायमां जे आबी गयारे, ते सहु भवपार थयारे ॥१६॥ एह अर्थे आपे आवियारे, करी बहु जीवपर दयारे । आज जक्तना जीव छे जेहरे, तर्पा प्रभु प्रतापथी तेहरे । ॥१७॥ अति सामर्थी वावरीछे आजरे, आबी पुरुषोत्तम महाराजरे ।

સહુ પાર સહુને સરેરે, આજ એવી સામર્થી વાવેરે ॥૧૮॥ જેજે જાણશે તેતે વચ્ચાણશેરે, વિજા જન તેહ શું જાણશેરે । નથી વાત જેવડી એ વાતરે, એમ જાણેછે સંત સાક્ષાતરે ॥૧૯॥ તેતો કહેછે કર વજાડીરે, ચોલાચોલી જો વિગતિ પાડીરે । તેની પ્રતીતિ ન પડે જેનેરે, ના'વે અલૌકિક સુખ તેનેરે ॥૨૦॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरण-
फमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये त्रयस्त्रिंशः प्रकारः ॥३३॥

વોહા—વઢી શ્રીહરિ કે' સંત સાંભલો, મોટાં કરાવિયાં મંદિર । તેમાં બેસારિ મૂરતિયો, અતિ સારી સુંદિર ॥૧॥ જેજે દેશે મંદિર કર્યાં, તેતે દેજને આવ્યાં કામ । હવે સરવે દેશને અરથે, એક યંધાવિયે સારું ધામ ॥૨॥ દેશી પ્રદેશી દર્શન કરે, તેનાં પ્રજાઢવા વઢી પાપ । એવું મંદિર એક કરવું, એમ બોલ્યા શ્રીહરિ આપ ॥૩॥ ભાગ્ય જગાડવા ભાલનાં, ધોલેરે યાંધિયે ધામ । તેમાં બેસારિયે મૂરતિ, અતિ શોભિત સુંદર શ્યામ ॥૪॥ ચોપાઈ—એહ બંદર સુંદર સારુંરે, જિયાં આવેછે લોક હજારુંરે । તિયાં મંદિર કરવું એકરે, સારું સહુથી વઢી વશેકરે ॥૫॥ એમ નાથે કરી નિરધારે, પુછ્યું પુંજામાઈને તે વારરે । સુણો પુણ્યવાન પુંજામાઈરે, કરીયે મંદિર ધોલેરા માંઈરે ॥૬॥ વઢી સતસંગિને કહે શ્યામરે, કો'તો ધોલેરે યાંધિયે ધામરે । સહુ બોલો શુદ્ધ ભાવે કરીરે, એમ હરિજનને કહે હરિરે ॥૭॥ ત્યારે હરિજને જોડ્યા હાથરે, ધન્યધન્ય કહે સહુ સાથરે । જાગે ભાગ્ય મોડું જો અમારુંરે, કરો મંદિર તો વહુ સારુંરે ॥૮॥ મંદિરને જોગે મહારાજરે, રહે સંતનો સહુ સમાજરે । હરતાં ફરતાં દર્શન ધાયરે, અતિ મોટો એ લાભ કે'વાયરે ॥૯॥ નથી એથી વીઝું કાંઈ સારુંરે, એમાં અતિ રુઢુંછે અમારુંરે । એમ બોલ્યા સતસંગી સહુરે, સુણી નાથ રાજી થયા વહુરે ॥૧૦॥ પછી આપ્યાં છાતિમાં ચરણરે, જેહ ચરણ અવભય હરણરે । કર્યાં નિરભય છાપી છાતીરે, કહ્યો વાત એ નથી કે'વાતીરે ॥૧૧॥ કર્યાં બ્રહ્મમો'લના નિવાશીરે, રાજી થઈ આપે અવિનાશીરે । પછી કહ્યું સહુ વાઈ માહરે, રે'જો મંદિરની સેવા માંઈરે ॥૧૨॥ પછી પુંજોમાઈ જે પવિત્રરે, અતિ ડાહ્યા છે સહુના મિત્રરે । જેને જત્તસુખ લાગ્યું ક્ષેરરે, પંચવિપય સાથે રાહ્યું વેરરે ॥૧૩॥ અન્ન ધન ને આયુષ્ય જેતરે, કર્યું હરિપરાયણ તેતરે ।

एवां अति उदार दंपतिरे, करी हरिने अर्पण संपतिरे ॥१४॥ धन्य धन्य भक्ति भाइयोनीरे, तेथी अति अधिक चाईयोनीरे । एवा जन जोइ श्रद्धावानरे, बहु राजी थया भगवानरे ॥१५॥ दीठा हरिजन ठाउका ठिकरे, एक एकथकी जो अधिकरे । पछी चोल्या इयाम सुखदाइरे, करशुं मंदिर जरूर आंइरे ॥१६॥ सहु सेवामांइ तमे रे'जोरे, आतो मोटो परमार्थ छे जोरे । यांथी उद्धरशे लाखु कोडिरे, एतो नथी कमाणी कांइ थोडिरे ॥१७॥ चिजां कोटिकोटि करे दानरे, नांवे जीव उद्धार्या समानरे । जेथी जनम मरण दुःख जायरे, पामे अभयपद सुखी थायरे ॥१८॥ एतो परमार्थ मोटो भारीरे, सहु जुबो मनमां विचारिरे । एम पोते चोल्या परब्रह्मरे, पूर्णकाम जे पुरुषोत्तमरे ॥१९॥ तमे सांभळो सौ नर नाररे, अमे कयांछे जे आ विचाररे । एवुं सुणी हरख्या सहु जनरे, सुखदायक स्वामी धन्य धन्यरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये चतुर्विंशः प्रकारः ॥३४॥

दोहा—पछी अलवेले आगन्या करी, मंदिर करवा माट । इयां मंदिर करशुं, जियां अमे ढाळीछे पाट ॥१॥ अति उत्तम छे आ भूमिका, मोटा भाग्यवाळी भरपूर । ओहुं माहात्म्य आनुं नथी, जन मने जाणजो जरूर ॥२॥ जियां बेसी अमे जमिया, वळी ढाळ्यो ढोलियो अमूल्य । जुबो विचारि जीवमां, कोण आवे आ भूमिने तुल्य ॥३॥ माटे मंदिर आंइ आरंभो, अति डरे आणि आनंद । थाशे सरस सहुथी, एम बोलिया सहजानंद ॥४॥ चोपाई—पछी आदरियुंछे मंदिररे, अति उतावळुं ते अचिररे । खात सुहूर्त खाल्येशुं कीधुरे, पछी मंदिरनुं काम लीधुरे ॥५॥ थाय अहोनिश काम एहरे, करे जन करीने सनेहरे । थयुं तैयार वार न लागीरे, त्यांतो पधार्या इयाम सुहागीरे ॥६॥ जोइ मंदिर मगन थयारे, सांस्कारं कर्युं के'छे रछारे । हवे बेसारिये जो मूरतिरे, राधा-कृष्णनी सारी शोभतिरे ॥७॥ पछी समे सिंहासन माथेरे, मदन-मोहन पधराव्या हाथेरे । करी पूजा आरती उतारीरे, थयो जयजय शब्द भारीरे ॥८॥ मदनमोहननी जे मूरतिरे, तेतो सुंदर शोभेछे

अतिरे । जेजे मिरखे नयणां भरीरे, तेनुं मन चित्त लिये हरिरे ॥९॥ एवी मूरतियोछे अति सारीरे, प्रतिपक्षीने पण लागे प्यारीरे । मदननुं पण मोहे मनरे, ल्यारे वीजा न मोहे केम जनरे ॥१०॥ शोभासागर सुखनी खाणीरे, छवी जाति नथी जो वखाणीरे । जोई जोई जन मन लोभेरे, एवा मदनमोहन शोभेरे ॥११॥ महा मनोहर जे मूरतिरे, तेतो बेसारी करी हेत अतिरे । कयों मोटो उत्सव एह दनरे, सहने कराव्यां भोजनरे ॥१२॥ कयों समैयो बहु सारोरे, लाग्यो प्रेमी जनने प्यारोरे । जम्या रम्या संत रुडी रीतेरे, परिपूरण थया सह प्रीतेरे ॥१३॥ जाणो जम्या ते हरिने हाथेरे, संत सर्वे सतसंगी साथेरे । जे कोइ उत्सवपर आवियुंरे, तेतो जम्या बिना नहि रह्यंरे ॥१४॥ जम्या सह उत्सवनुं अन्नरे, एवो समैयो कयों भगवनरे । जेजे जमिया जन अन्न एहरे, थया मोक्षभागी सह तेहरे ॥१५॥ बळी कयों जेणे दरशनरे, तेतो थया परम पावनरे । एवो कयों मोटो उपकाररे, जगजीव तारवा आ वाररे ॥१६॥ मूरति बेसारी सारी सुंदररे, अतिशोभित महा मनोहररे । निजभक्तनी पुरवा आशरे, मूर्ति बेसारी घोलेरे वासरे ॥१७॥ करवा अनेक जीवनं कल्याणरे, आपे उधाडी मोक्षनी खाणरे । आवे देशी परदेशी दर्शनेरे, निरखे हरखि हरखि मनेरे ॥१८॥ जेणेजेणे जोया नयणे नाथरे, बळी पाये लाग्या जोडी हाथरे । तेनां सरी गयां सर्वे कामरे, बळी पामशे परम घामरे ॥१९॥ एम इच्छा करीछे हरि आपरे, जीव तारवा आप प्रतापरे । बहु जननी करवी छे साररे, एवो करी आव्याछे निरधाररे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दसामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमन्ये पञ्चविंशः प्रकाशः ॥ ३५ ॥

दोहा—बळी श्रीहरि के'सह सांभळो, बहुबहु बनाव्या मंदिर । अनेक जीव उद्धारवा, कयुं काम अनाम अचिर ॥१॥ सुंदर मंदिर सारां थयां, स्थापी मूरतियो मनोहर । पण मदनमोहन मारा मनमां, अति सारा लागेछे सुंदर ॥२॥ नानो देश निरस अति, देहाभिमानिने दुःखरूप । तियां त्यागी होय ते टके, बीजाने संकटरूप ॥३॥ माटे मारे ए मंदिरपर, घणुंघणुं रहेछे हेत । धन्यधन्य

एह संतने, जे इयां रहे करी प्रीत ॥४॥ चोपाई—मारें वचने जे इयां रहेछेरे, सुख दुःख शरीरे सहेछेरे । एक मने करवाने राजीरे, नथी राखी शरीरशुं साजीरे ॥५॥ एह संत बीजा संत जेहरे, बरोबर मानुं केम तेहरे । होय बरोबर बेहु ज्यारेरे, त्यारे तम घणुं घेर मारेरे ॥६॥ पण एम जाणशो मां कोयरे, जेह त्याग वा'लो मुने नोपरे । माटे सेजेसेजे तप थायरे, एवुं छे जो ए मंदिर मांयरे ॥७॥ एह संतने जमाडशे जेहरे, मोटा सुखने पामशे तेहरे । बीजा जक्तना जमाडे फोड्यरे, तोये आवे नहि एनी जोड्यरे ॥८॥ एने पूजा ओढाडे अंवररे, बळी पाये लागे जोडी कररे, तेतो जन जाये ब्रह्ममो'लरे, सत्य मानजो छे मारो कोलरे ॥९॥ जेह जन मारा राजी-पामारें, रहे हाथ जोडी उभा सामारे । एधी संत बीजा कोण सारारे, एवा संत लागे मुने प्यारारे ॥१०॥ देहाभिमानि तो दिठा न गमेरे, जे कोइ भक्तिथी भागता भमेरे । एम श्रीमुख कहे बळी बळीरे, सत्य लखुं जाणजो सांभळीरे ॥११॥ जेवो संतनो कयों सतकाररे, तेवो मूरतिमां छे चमत्काररे । जेह दिनधी बेठी ए मूरतिरे, तेह दिनधी थयुं सुख अतिरे ॥१२॥ शौरमां पण थयो समासरे, देशी प्रदेशी बस्या करी वासरे । जियां हतां वांसडानां घररे, तिचां थई हवेलियो सुंदररे ॥१३॥ तेतो मदनमोहन प्रतापरे, सहु सुखियां थयांछे आपरे । तेतो जाणेछे पोताना जनरे, बीजा-ने तो मनाये नहि मनरे ॥१४॥ पण जाणे अजाणे जे जनरे, करशो मदनमोहननां दर्शनरे । तेतो आ लोक परलोक मांईरे, मोटा सुखने पामे सदाईरे ॥१५॥ जाणे अजाणे लेशे जे नामरे, तेतो जन छे पूरणकामरे । भाव सहित करशो भजनरे, तेनुं ब्रह्ममो'ले छे सदनरे ॥१६॥ तेह सारुंछे धोलेरे घामरे, बहु जीवनुं करवा कामरे । देशी प्रदेशी आवी त्यां बहुरे, करे हरिनां दर्शन सहुरे ॥१७॥ पूर्व पश्चिम उत्तर दक्षिणरे, आवे त्यांथी तणाई ततक्षणरे । सोसो जोजनधी आवे जनरे, करे मदनमोहननां दर्शनरे ॥१८॥ तेतो अविचल धाममां आपरे, जाशो प्रगट प्रभु प्रतापरे । तेमां संशय करशो मां कोयरे, हरि घारे ते शुंशुं न होयरे ॥१९॥ माटे ए मूरति द्वारे

करीरे, जाशे बहु जीव भव तरीरे । तेह सारुं कयुंछे महाराजेरे,
अमृतपद पमाडवा काजेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवक-
निष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये पट्विंशः प्रकारः ॥ ३६ ॥

दोहा—एम अनेक प्रकारनां, बहुबहु उघाड्यां वार । कल्याण
करवा कारणे, अलवेले जाणो आ वार ॥१॥ आप संबन्धे संत संबन्धे,
वर्णा संन्यासी संबन्धे सोय, सांख्यजोगी सत्संगी संबन्धे, श्रेय
पाम्यां सहु कोय ॥२॥ मंदिर मूर्ति संबन्धे, कर्मा कल्याणना उपाय ।
ए मांहेलो प्रसंग प्राणीने, थाय तो भवदुःख जाय ॥३॥ जेम अन्न धन
आपी आपणुं, करे कंगालने कोटिध्वज । एम समाज द्वै तारे
जीवने, एनी सई आश्वरज ॥४॥ चोपाई—एम बहुबहु परकाररे,
वाले जीव तार्या आ वाररे । बहु हरि करी परमार्थरे, तार्या जीव
बावरी सामर्थ्यरे ॥५॥ बळतो विचार कयोंछे वालेरे, आबुं आबुं
घणुं केम चालेरे । मोटांमोटां कराव्यां मंदिररे, तेमां राखिया संत
सुधीररे ॥६॥ पण तेतो संत छे जो त्यागीरे, बसी केम सकशे बीत-
रागीरे । ममत बिना मंदिर केम रे'शेरे, वात बंध ए केम बेसशेरे
॥७॥ जेह त्यागी छे त्रिया धन तणारे, देह सुखथी निराशी घणारे
तेणे नहि जळवाय जाग्यरे, नथी वात ए धनवा लाग्यरे ॥८॥ माटे
एना करुं एक धणीरे, तो राखे खयर एनी धणीरे । पछी सरवार
देशथी संवंधिरे, तेने तेडावी जायगा दिधिरे ॥९॥ स्याप्या दत्तपुत्र
पोते स्थिररे, अवधप्रसाद ने रघुवीररे । तेने आपे कर्मा आचारजरे,
करवा बहु जीवनां कारजरे ॥१०॥ आप्यां वें'ची मंदिर ने देशरे,
जेमां कोइने न थाय क्लेशरे । साधु सत्संगीना गुरु कीधारे, देश
उत्तर दक्षिण वें'ची दीधारे ॥११॥ कहे सहसहने देशे रे'जोरे,
सारो सहने उपदेश देजोरे । तमने मानशे पुजशे जेहरे, मोटा
सुखने पामशे तेहरे ॥१२॥ अन्न धन आपशे अंबररे, पशु वाहन
ने वळी घररे । फल फल दल जळ देशेरे, तेतो अखंड धामने
लेशेरे ॥१३॥ एह आदि जे आपशे वस्तररे, एवा घरधारी जे गृह-
स्थरे, घळी पघरावशे पोताने घेररे, करशे सेवा वळी सारी पेररे
॥१४॥ घळी करशे सनमान एनुरे, भारे करवुंछे कल्याण तेनुंरे ।
एम आचारजथी कल्याणरे, थाशे सह जीवतुं सुजाणरे ॥१५॥ मानो

मोक्षनो छेहो उपायरे, एह उपरांत नथी कांयरे । भूति आचारज धर्म पाळरे, रे'शे कल्याण ते बहु काळरे ॥१६॥ जेजे एने कोह आसरशेरे, तेतो जरूर भवजळ तरशेरे । करशे दर्शन ने गुण लेशेरे, बळी पो'च्य प्रमाणे कांई देशेरे ॥१७॥ अद्धा सहित सेवा करे सोईरे, बळी राजी धाशे एने जोईरे । एवा जन जेजे जगमां-यरे, तेनी करवी मारे सहायरे ॥१८॥ मारी इच्छा छे हमणां एवीरे, परम प्रापति सहुने देवीरे । माटे मोक्षनुं मोटुं द्वारे, अमे उघाटियुं छे आ धाररे ॥१९॥ आचारजधी बहु उद्धरशेरे, जाणो ब्रह्मनगर वास करशेरे । एम श्रीमुखे कहुं श्रीजिपेरे, जन सौ सत्य मानी लिजियेरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये सप्तत्रिंशः प्रकारः ॥१७॥

दोहा—एम मोटप आचारजनी, घणीघणी कही घनदयाम । एह द्वारे अनेकने, आपवुंछे आज निज धाम ॥१॥ धामघणिये एम धारियुं, जन उद्धारवा छे अपार । पार पमाडवा प्राणीने, एह कर्पा आपे उपकार ॥२॥ आचारजधी अनेक जननो, अवश्य सरशे अर्थ । एम आपे आ समे, घाघरी अति सामर्थ ॥३॥ धर्मकुळने जे अनुसरे, त्यागी गृही नर कोह नार, परिश्रम बिना ते पामशे, अपार भवनो पार ॥४॥ चोपाई—आचारज कर्पाछे जे अमेरे, तेनी रीत सुणी लियो तमेरे । नथी अन्य आचारज जेवारे, जाय अद्धा करतां सेवारे ॥५॥ लावो लावो एम बळी करेरे, घन लेवा धर-णिए करेरे । लिये घन ने ताके त्रियनेरे, ते केम करे जीवना प्रिय-नेरे ॥६॥ माटे एवा आचारज आ नहिरे, एपण वात समझवी सहिरे । आतो त्रिया धनना ताकु नथीरे, तेनी वात कहिये छीए कधीरे ॥७॥ अमे वांधी दिधीछे जे रीतरे, तेमां रे'छे करी अति प्रीतरे । शिष्य अद्धाए करशे सेवारे, घन धान्यादि आवशे देवारे ॥८॥ तेतो संतोष सहित लेशेरे, पण कोहने दुःख न देशेरे । एम वरतशे एह आपरे, पण नहि करे कोहने संतापरे ॥९॥ निज संबंधि बिना बाह्यो संगेरे, केदि न बोले न अडे अंगेरे । कोह उपर रोप न राखेरे, बळी कोहने कलंक नहि नाखेरे ॥१०॥ केनी जमानी पण नहि करेरे, जुठी साख्य पण नहि भरेरे । पडशे आपत तो

માગી રાશોરે, કરજ કેનું ન કાઢવા જાશેરે ॥૧૧॥ નહિ રાખે
 કોઈની થાપણરે, નહિ વેચે ધર્માદાના કણરે । સહુ ઉપર રાખશે
 દયારે, રેંશે એ ગુણે જે ગુણ કહ્યારે ॥૧૨॥ કઢ છઠ કપટ દગાઈરે,
 તેતો રાખશે નહિ હર માંઈરે । રૂપા અદેલાઈ ને અમરપરે । રાખી
 નહિ રુવે પોતાનો જશરે ॥૧૩॥ નહિ રાખે કોઈપર રોપરે, એમ
 ચર્તશે સદા અદોપરે । એવા શુભ ગુણ જે અપારરે, આપ્યો એવાને
 અમે અધિકારરે ॥૧૪॥ સહુના ગુરુ કરી સોંપી ગાદીરે, રીત રાખશે
 એ રાયજાદીરે । ધર્મવંશી ધર્મ થાપશેરે, સારો ઉપદેશ સૌને આપ-
 શોરે ॥૧૫॥ એતો કર્યું છે કલ્યાણ સારુરે, એમાં વહુ ગમતું છે અમા-
 રુરે । કાંજે કરવું છે વહુનું કારજરે, નથી રાખવો ફેર એક રજરે
 ॥૧૬॥ એહ આચારજથી અપારરે, વહુ જીવનો ધાશે ઉદ્ધારરે । એમાં
 નહિ પડે કાંઈ ફેરરે, શીઘ્ર કેંવરાવો વેર વેરરે ॥૧૭॥ એમ જનપર
 હેત કરિરે, આપ હચ્છાએ આઘ્યાછે રરિરે । ગમે ત્યાંથી તારશે
 પ્રાણીરે, તેની ગતિ લેશે કોણ જાણીરે ॥૧૮॥ ધાર્યું ધર્મસુતે ધામ
 દેવારે, સહુ જનને શરણે લેવારે । અતિ અસમર્થ જીવ અંગેરે, પોંચિ
 ન શકે સુરપુર લગેરે ॥૧૯॥ તેને તેડી જાવા અક્ષર ધામરે, એવું
 ધાર્યું છે જો ધનશ્યામરે । તેહ સારુ આઘ્યા છે આપેરે, જીવ તારવા
 નિજ પ્રતાપેરે ॥૨૦॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमु-
 निविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये अष्टत्रिंशः प्रकारः ॥३८॥

વોહા—એમ કહી રીત કલ્યાણની, આ સમાની અગણિત । તે
 સૌએ શ્રવણે સાંભળી, અતિ ઉત્તમ પરમ પુનિત ॥૧॥ એહ રીતમાં
 જે આવી ગયા, તે થયા પૂરણકામ । તેતો તન ડ્યારે તજશે, ત્યારે
 પામશે પ્રમુનું ધામ ॥૨॥ જેહ ધામને પામીને, પાછો ન પડે જન
 કોય । એવું અલંકાર એ ધામ છે, ત્યાં સુખે વસે જન સોય ॥૩॥ તે
 ધામને ધામીયે ધારિયું, દેવા સ્વધામનું જો સુખ । જીવ જગતના
 જોઈને, દયા આણી ટાલવા દુઃખ ॥૪॥ ચોપાઈ—મારા ધામમાં
 આવવા સહુરે, એવા કર્યા ઉપાય મેં વહુરે । સર્વે ઉપાય કિધાછે
 સારારે, તેમાં તરશે જીવ અપારરે ॥૫॥ પણ છેલો છે આ જે ઉપા-
 યરે, વહુ જીવ તરશે આ માંયરે । ધર્મવંશી આચારજ ધાર્યારે, ગુરુ
 કરી ગાદીએ બેસ્યારે ॥૬॥ કામ કર્યું છે એહ સારુરે, મન માન્યું છે

बहु अमारुं, कांजे ए छे धर्मनुं कुळरे, माटे ए वातनुं उहुं मूळरे ॥७॥ जेवुं अमारुं कुळ मनाशेरे, तेने तुल्य वीजुं केम थाशेरे । माटे विचारीने वात कीधीरे, घणुं समजीने गादी दीधीरे ॥८॥ धर्मवंशी ते धर्ममां रे'शेरे, अधर्म वातमां पग न देशेरे । धर्म पाळशे ने पळावशेरे, अधर्मनी रीत टळावशेरे ॥९॥ आप आपणे धर्म राख-शेरे, नर नारीनां नि'म कै दाखशेरे । त्यागी गृहीना धर्म सूच-वीरे, के'शे जुजवा जुजवा चवीरे ॥१०॥ कांजे वेठाछे धर्मनी गादीरे, के'शे धर्मनी रीति जे अनादिरे । तेणे सौ रहेशे धर्म धारीरे, त्यागी गृही नर ने जे नारीरे ॥११॥ धर्म अमने छे बहु वा'लोरे, एम कहेछे धर्मनो लालोरे । धर्मवाळा साथे हेत मारेरे, एम वालो कहे घारे घारेरे ॥१२॥ अधर्मि साथे मारे अदेखाइरे, रे'छे रात दिवस मन मांइरे । अधर्मी जननी जेह भगतिरे, नथी गमति मुने जो रतिरे ॥१३॥ एना हाथनुं अन्न न भावेरे, मर बहु सारुं करी लावेरे । अधर्मीना हाथनुं जे पाणीरे, नथी पिता ते अशुद्ध जाणीरे ॥१४॥ एनुं चंदन पूजा ने हाररे, नथी लेता अमे करी प्याररे । लावे अघ-वंत सेवा साजरे, तेनो तर्त करुंहुं हुं त्याजरे ॥१५॥ धर्मवाळा आपे अन्न जळरे, बहु खाडु लागे ए सकळरे । धर्मवाननुं फल दल फुलरे, जे दिये ते जाणुंहुं अमुलरे ॥१६॥ माटे धर्मवाळानी जे भक्तिरे, तेनो मुने गमेछे जो अतिरे । माटे धर्मवाळा जीव जोईरे, कयाछे में आचारज दोइरे ॥१७॥ एह अधर्म नहि आचरशेरे, घणुं अधर्म सर्गधी डरशेरे । धर्मवंशीनी गादिये बेशीरे, बळी का'वशे धर्म डप-देशीरे ॥१८॥ माटे पृथी तरशे अपाररे, निश्चे जाणजो ए निरधा-ररे । बहु काळ लगी कल्याणरे, धाशे निश्चे जाणो निरवाणरे ॥१९॥ एवी इच्छा छे जो अमारीरे, एवुं धामथी आग्या अमे धारीरे । एम वोल्या श्रीहरि हरखिरे, सुणी वात लिधिछे जो लखिरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुनोत्तमप्रकाशसप्तमे एकोनचत्वारिंशः प्रकारः ॥३९॥

बोहा—माटे सह धर्मकुळ मानजो, सह करजो एनी सेव । अन्य जन जेवा एह नहि, ए छे जाणजो मोटा देव ॥१॥ एक ब्राह्मण ने जाणो भक्त अति, बळी का'वे अमारुं कुळ । एने सेवतां सौ जन

तमो, पामशो सुख अतुळ ॥२॥ मनवांछित वात मळशे, वळी
 सेवतां एनां चरण। ए छे अमारी आगन्या, सर्वे काळमां सुखकरण
 ॥३॥ मन कर्म वचने मानजो, एमां नथी संशय लगार। एह द्वारे
 मारे अनेकनो, आज करवोछे उद्धार ॥४॥ चोपाई—माटे सौ रे'जो
 एने वचनेरे, त्यागी गृही सहू एक मनेरे। रे'जो धर्मवंशीने गम-
 तेरे, वर्तशो मां कोये मन मतेरे ॥५॥ एह कहे तेम सहू करजोरे,
 पुछ्या विना तो पग न भरजोरे। हाय जोडीने रे'जो हजुरे, करी
 डा'पण पोतानुं दूररे ॥६॥ विद्या गुण बुद्धिने बळेरे, एने दबाववा
 नहि कोइ पळेरे। त्यागी रागी ने कवि कोइ होयरे, तोय एने
 मानजो सहू कोयरे ॥७॥ वाद विवाद करी वदनेरे, एशुं बोलशो
 मां कोइ दनेरे। एनी वात उपर वात आणीरे, केदि वदशो मां
 मुखे घाणीरे ॥८॥ एने होझे हठावी हरवीरे, पोतानी सरसाई न
 करवीरे। पोते समझी पोताने प्रवीणरे, एने समझशो मां गुणे
 हीणरे ॥९॥ जेम ए वाळे तेम वळजोरे, एना काम काजमां मळ-
 जोरे। एनी मानजो सहू आगन्यारे, वर्तशो मां कोये वचन
 विनारे ॥१०॥ एने राजि राखशो जो तमेरे, तो तमपर राजी छीए
 अमेरे। एने राजी राखशे जे जनरे, तेणे अमने कर्पा परसनरे ॥११॥
 कांजे अमारे ठेकाणे ए छेरे, तेतो प्रवीण होय ते प्रीछेरे। बीजा
 जन ए मर्म न लहेरे, भोळा मनुष्यने भोळाई रहेरे ॥१२॥ पण
 समझवी वात सुधीरे, अति मति न राखवी धंधीरे। वचन द्वारे
 वस्था अमे एमारे, तमे केर जाणशो मां तेमारे ॥१३॥ अमे एमां
 ए छे अममांहेरे, एम समझो सहू धाई भाहेरे। एथी अमे अळगा
 न रे'येरे, एमां रहिने दर्शन दैयेरे ॥१४॥ जेजे जनने थाय समा-
 सरे, तेतो अमे करी रखा वासरे। शेर पाटणे सनमान जडेर,
 तेतो अमारी सामर्थी वडेर ॥१५॥ देश परदेशे पूजाये आपरे,
 तेतो जाणो अमारो प्रतापर। जियां जाय तियां जय जितरे, तेतो
 अमे रखा रुढी रीतरे ॥१६॥ एम समझो सहू सुजाणरे, अम विना
 न होय कल्याणरे। धर्मवंशी आचारज मांयरे, सदा रह्योछुं मारी
 ह्छायरे ॥१७॥ अति धर्मवाळा जोई जनरे, रे'वा मानी गयुं मारुं
 मनरे। माटे एने पूजे हुं पूजाणोरे, तेतो जरु जन मन जाणोरे

॥१८॥ एतुं जेणे कयुं सनमानरे, तेणे मारुं कयुंछे निदानरे । एम जाणी लेजो सह जनरे, एम योलिया श्रीभगवनरे ॥१९॥ सुणी जन मन मगन थपारे, घन्यघन्य स्वामी के'वा रह्यारे । पछी सह-
ए आचारज सेव्यारे, तेतो मोटा मुखने लेवारे ॥२०॥ इति श्रीसहजा-
नन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये चत्वारिंशः
प्रकारः ॥४०॥

बोहा—एम आचारजनं अधिकपणुं, श्रीमुखे कहुं घनश्याम ।
एह द्वारधी अनेकने, करवा छे पूरणकाम ॥१॥ घणा जीव एह गृह-
स्थधी, उद्धारवा छे आ वार । नरनारी जे जक्तमां, ते सहना ए
तारनार ॥२॥ एह बिना बळी त्यागीधी, आज उद्धारवा छे अनेक ।
एमां पण अमे रही, भवपार करवां छे छेक ॥३॥ त्यागी ते समझो
संतने, एमां अमे करी परवेश । बहु जीवने तारशुं, आपी उज्ज्वळ
उपदेश ॥४॥ चोपाई—धर्मकुळमां करी रक्षा धामरे, तेम संतमां
छड कहे श्यामरे । सर्वे रीते संतमां रहछुरे, एमां रही उपदेश
दछछुरे ॥५॥ संत घोले ते भेळो हुं योलुरे, संत न भुले हुंये न
भुलुरे । संत वात भेळी करुं वातरे, एम संतमां छडं साक्षातरे ॥६॥
संत जुवे ते भेळो हुं जोडरे, संत सुता पछी हुं सोडरे । संत जागे
ते भेळो हुं जागुरे, संत जोई अति अनुरागुरे ॥ ७ ॥ संत जमे ते
भेळो हुं जमुरे, संत भमे ते केज्ये हुं भमुरे । संत दुःखाणे हुं दुःखा-
णोरे, एह वात सत्य जन जाणोरे ॥८॥ संत हुं ने हुं ते बळी संतरे,
एम श्रीमुखे कहे भगवंतरे । संत मानजो मारी मूरतिरे, एमां फेर
नथी एक रतिरे ॥९॥ अंतरजामीपणे रहुं एमांरे, माटे नथी बंधाता
ए केमांरे । संकल्प स्वपन उपवासरे, तेतो करेछे जाणी मुने पासरे
॥१०॥ माटे अखंड एमां रहछुरे, सारी सत्य सुबुद्धि दछछुरे । बळी
जेजे में नि'म रखाव्यारे, तेमां रहि एणे तन ताव्यारे ॥११॥ माटे
संत वा'ला मुने बहुरे, घणिघणि वातशुं कहुरे । एने अन्न जळ
अंबर आपेरे, तेतो तपशे नहि त्रय तापेरे ॥१२॥ लागी पापे ने
जोडिया हाथरे, तेतो सह थाय छे सनाथरे । जोई रीत ने राजी
जे थाशेरे, बळी गुण ते संतना गाशेरे ॥१३॥ के'से संत तो ए
बहु सारारे, खरा कल्याणना करनारारे । एटलोज गुण कोह

ગ્રે'શેરે, તેતો બ્રહ્મમો'લે વાસ લેશેરે ॥૧૪॥ એવા સંતની કરે પ્રસં-
 શારે, નિર્લિં હર્લિં હૈયામાં હુલસ્યારે । વઢી વિનતિ વારમવારે,
 કરે સ્તુતિ તેહ અપારે ॥૧૫॥ તેતો પામશે પરમ ધામરે, વઢી ધાશે
 તે પૂરણકામરે । કાંજે એ સંતમાં અમે છીએ, સાચા સંતથી દૂર ન
 રહીએ ॥૧૬॥ માટે સંત એ કલ્યાણકારીરે, યાંથી વહુને લેવાછે ઉદ્ધા-
 રીરે । મોટો માર્ગ જે મોક્ષતળોરે, આજ ક્યાંછે ચાલતો ઘણોરે
 ॥૧૭॥ એમ માંડ્યોછે મોટો અસ્તાહોરે, બ્રહ્મમો'લ જાવા રાત્ર દા-
 હોરે । એવો અભાગી કોઈ ન કે'વાયરે, જે કોઈ આ સમામાં રહી
 જાયરે ॥૧૮॥ સંત દેશ પરદેશ ફરેછેરે, સહુ જીવનાં અઘ હરેછેરે ।
 એનાં દર્શન સ્પર્શ જે કરશેરે, તેતો અવજલ પાર ઉતરશેરે ॥૧૯॥
 એતો વિશ વસાની છે વાતરે, સહુ સમજજો સાક્ષાતરે । કહું શ્રીકૃષ્ણે
 એમ મહારાજરે, સાકટમ નોતરું છે આજરે ॥૨૦॥ ઇતિ શ્રીસહજાનન્દ-
 સ્વામિચરણફમલસેવકનિષ્કુલનન્દમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમયે એકચત્વાર્દશઃ
 પ્રકારઃ ॥૪૧॥

દોહ—વઢી કહું કોઈ સંતને, સેવશે શ્રદ્ધાવાન । તેના અંતરથી
 ઝંચલિ, વઢી જાશે જાણો અજ્ઞાન ॥૧॥ સંત સેવ્યાથી સુખ મળે,
 વઢી ટલે તન મન તાપ । પરમ ધામને પામિયે, તેપણ સંત પ્રતાપ
 ॥૨॥ તે સંત શ્રીહરિતણા, પ્રભુ પ્રગટના મળેલ । શૂરા સત્યધર્મ
 પાઠવા, પંચ વિષયથી પાછા વળેલ ॥૩॥ પરમાર્થ અર્થે આવીયા,
 નિજ સ્વાર્થ નહિ લયલેશ । એવા થકા ભમે ભૂમિમાં, આપે સહુને
 સારો ઉપદેશ ॥૪॥ ચોપાઈ—આપે જ્ઞાનદાન જનનેરે, કહી વા'લ-
 પનાં વચનનેરે । હિતકારી છે સહુના સનેરિરે, જાણો પર ઉપકારી
 હરિરે ॥૫॥ સાચા સંત સગા સૌ જનનારે, ઉદાર છે અપાર મન-
 નારે । જેને શત્રુ મિત્ર સમતોલેરે, સુખે દુઃખે દિલમાં ન ઢોલેરે ॥૬॥
 હાનિ ઘટ્ટિ ને સમ વિપમરે, નથી આપ અરથે ઉદ્યમરે । હર્ષ શોક
 ને નૈ હાર્ય જિતરે, માન અપમાને સમ ચિત્તરે ॥૭॥ અહં મમત ને
 મારું તારું, એ નથી લાગતું જેને સારુંરે । જક્તદોષ નથી જેમાં
 જરારે, એવા સંત તે સંત મારા સ્વરારે ॥૮॥ એમાં રહુંહું હું રાત્ર
 દિનરે, સત્ય માનજો મારું વચનરે । અતિ પવિત્ર અંતર પેલિરે, સદા
 રણોહું શુદ્ધ લેલિરે ॥૯॥ એવા સંતને હૃદિયે રહરે, કરું જીવનાં

कल्याण कहरे । एह संत मळे जे जननेरे, करे पळमांदि पावन तेनेरे ॥१०॥ एवा संत छे सगा सहुनारे, सुखदायक जन बहुनारे । जेवी ए संत करेछे सा'यरे, तेवी कोइथकी केम थायरे ॥११॥ मात तात ने सगां संघिरे, करे हित एह बहुविधिरे । एनुं हित रहे यांनु यांहिरे, ना'वे कल्याणना काम मांहिरे ॥१२॥ देव गुरु कुळ ने कुळंयरे, एह नहि साचा संत समरे । साचा संत तेमां अमे रे'घेरे, मळी जीवने अभयदान दैयेरे ॥१३॥ अभयदान तो एहुं के'वायरे, काळ मायायी नाश न थायरे । एहुं कोइ विघन न का'वेरे, जे कोइ निर्भयने भय उपजावेरे ॥१४॥ एहुं निर्भय पद निर्वाणरे, तेना देनारा संत सुजाणरे । एवा संतनो जेने आशरोरे, तेतो संशे परो परहरोरे ॥१५॥ जाणो जनम मरण भय डाळीरे, जाहुं धामे बजाडता ताळीरे । संत समागम परतापेरे, जाहुं ब्रह्ममो'ल मांहि आपेरे ॥१६॥ एम सहुने कहे श्रीहरिरे, सत्संग महिमा भाय भरिरे । मोहुं द्वार छे ए मोक्षतणुंरे, आज उघाडुं छे अति घणुंरे ॥१७॥ कहुं बहु प्रकारे कल्याणरे, अति अगणित अप्रमाणरे । पण सहुयी सरस संतमांरे, राखुं बालमे एनी वातमरि ॥१८॥ एम उघाड्यां अनंत धाररे, बाले कल्याणनां आ वाररे । जेजे धारी आख्या हता वातरे, तेतो पुरी थई साक्षातरे ॥१९॥ ड्यारे थयुंछे पुरु ए कामरे, ल्यारे राजि थया घनश्यामरे । कयो जेजेकार जीव तारीरे, बळति बालमे वाति विचारीरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमल-सेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये द्विचत्वारिंशः प्रकारः ॥४२॥

टोहा—बळतुं बालमे विचारियुं, थई रहुं सर्वे काम । केळ्ये कांये रहुं नहि, थयुं साहं कहे घनश्याम ॥१॥ जे अरथे आंहि आविया, ते सरियो सरवे अर्थ । अगणित जीव उद्धारिया, चावरी पोतानी सामर्थ ॥२॥ केळ्ये बळी कल्याणना, बहुबहु कर्मा उपाय । कसर न राखी कोइ वातनी, एम नाथे मान्युं मनमांय ॥३॥ जणजण प्रत्ये जुजुं, कर्मु चालतुं मोक्षतुं काम । परिश्रम विना पामवा, अखंड अक्षर धाम ॥४॥ चोणई—कर्मा कोटिकोटि उपायरे, अमे आवी अवनि मांयरे । अमारी मूरतिने प्रसंगेरे, कर्मु कल्याण जीवतुं जगेरे ॥५॥ संत संबंधे कल्याण कीधुंरे, तेनेपण अखंड

ગ્રે'શેરે, તેતો બ્રહ્મમો'લે વાસ લેશેરે ॥૧૪॥ એવા સંતની કરે પ્રસં-
 શારે, નિર્લિં હર્લિં હૈયામાં હુલસ્યારે । વઢી વિનતિ વારમવારે,
 કરે સ્તુતિ તેહ અપારે ॥૧૫॥ તેતો પામશે પરમ ધામરે, વઢી થાશે
 તે પૂરણકામરે । કાંજે એ સંતમાં અમે છીએરે, સાચા સંતથી દૂર ન
 રહીએરે ॥૧૬॥ માટે સંત એ કલ્યાણકારીરે, યાંથી વહુને લેવાછે ઉદ્ધા-
 રીરે । મોટો માર્ગ જે મોક્ષતળોરે, આજ કયોંછે ચાલતો ઘળોરે
 ॥૧૭॥ એમ માંડ્યોછે મોટો અઘાડોરે, બ્રહ્મમો'લ જાવા રાત્ર દા'-
 ડોરે । એવો અભાગી કોઈ ન કે'વાયરે, જે કોઈ આ સમામાં રહી
 જાયરે ॥૧૮॥ સંત દેશ પરદેશ ફરેછેરે, સહુ જીવનાં અઘ હરેછેરે ।
 એનાં દર્શન સ્પર્શ જે કરશેરે, તેતો ભવજલ પાર ઉતરશેરે ॥૧૯॥
 એતો વિશ વસાની છે વાતરે, સહુ સમજજો સાક્ષાતરે । કહ્યું શ્રીમુખે
 એમ મહારાજરે, સાકટમ નોતરું છે આજરે ॥૨૦॥ ઇતિ શ્રીસહજાનન્દ-
 સ્વામિચરણફમલસેવકનિષ્કુલાનન્દમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે એકચત્વાર્લિંશઃ

પ્રકારઃ ॥૪૧॥

દોહા—વઢી કહું કોઈ સંતને, સેવશે શ્રદ્ધાવાન । તેના અંતરથી
 ઝંચલિ, વઢી જાશે જાણો અજ્ઞાન ॥૧॥ સંત સેવ્યાથી સુખ મળે,
 વઢી ટલે તન મન તાપ । પરમ ધામને પામિયે, તેપણ સંત પ્રતાપ
 ॥૨॥ તે સંત શ્રીહરિતણા, પ્રભુ પ્રગટના મળેલ । શૂરા સત્યધર્મ
 પાઠવા, પંચ વિષયથી પાછા વળેલ ॥૩॥ પરમાર્થ અર્થે આવીયા,
 નિજ સ્વાર્થ નહિ લલેશ । એવા થકા ભમે ભૂમિમાં, આપે સહુને
 સારો ઉપદેશ ॥૪॥ ચોપાઈ—આપે જ્ઞાનદાન જનનેરે, કહી વા'લ-
 પનાં વચનનેરે । હિતકારી છે સહુના સનેહિરે, જાણો પર ઉપકારી
 એહિરે ॥૫॥ સાચા સંત સગા સૌ જનનારે, ઉદાર છે અપાર મન-
 નારે । જેને શત્રુ મિત્ર સમતોલેરે, સુખે દુઃખે દિલમાં ન ઢોલેરે ॥૬॥

दोहा—बळी श्रीहरि हेते करी, मोटी कही माहात्म्यनी घात ।
 पवित्र छे स्पर्श करी, आ पृथ्वी साक्षात ॥१॥ जियां जियां अमे
 विचर्या, बळी रक्षा जेजे गाम । ते जरूर जन जाणजो, सरवे
 थयांछे स्वधाम ॥२॥ तियां प्राणी कोइ तन तजे, जाण्या विना एह
 जाग्य । कल्यां न जाय बळी कोइथी, एवां उघडियां एनां भाग्य ॥३॥
 चरणे अंकित जे अवनि, बळी पदनी स्पर्शल रज । ते जोतां न जडे
 जाणजो, जेने इच्छेछे ईश्वर अज ॥४॥ चोपाई—पदरजना स्पर्श प्रता-
 पेरे, जन अभय धायछे आपेरे । भवभय हरणी ए रजरे, धाय निर्भय
 एमां शुं आश्वरजरे ॥५॥ जन भुवनमां ज्यांज्यां गयारे, तियां दिन-
 रजनी जे रक्षारे । एह भूमिकानां भाग्य भारीरे, थइ धामरूप सुख-
 कारीरे ॥६॥ एह पृथिवीर तजे प्राणरे, तेतो पामे पद निरवाणरे ।
 बळी नदी नद ने तलावरे, सिंधु कुंड कुवा बळी बावरे ॥७॥ तियां
 जियां जियां अमे नांयारे, स्पर्शुं पाणी जे अमारी कायारे । तेह
 स्पर्शनुं जेह पाणीरे, जन उद्धारण लियो जाणीरे ॥८॥ तेह तडे तजे
 कोइ तनरे, पामे अमृत धामे सदनरे । एम कल्याणना जे उपायरे,
 बहु कर्पाछे आ जगमांयरे ॥९॥ बाग बगीचा ने फुलवाडीरे, वृक्ष
 वेली वन बळी झाडीरे । एह आदि जायगा अपाररे, जियां रक्षा
 अमे करी प्याररे ॥१०॥ एतो स्थानक छे तीर्थरूपरे, अति पवित्र
 जाणो अनूपरे । एह स्थाने मुके कोइ देहरे, पामे अक्षरधामने तेहरे
 ॥११॥ एम अनेक प्रकारे आजरे, कर्पा उपाय कल्याण काजरे ।
 सर्व तीर्थनां तीर्थ कहीएरे, जियां संत अमे नांया छीएरे ॥१२॥
 तियां जन कोइ जइ नांशेरे, थइ पावन धाममां जाशेरे । एह
 जळमां जंतु जे रे'छेरे, धन्य भाग्य संत तेनां के'छेरे ॥१३॥ एह पर
 अंडज उडि जाशेरे, तेह परम पावन धाशेरे । अवधि आव्या समे
 तन त्यागीरे, जाशे स्वधाममांइ सुभागीरे ॥१४॥ सर्व धामनां धाम
 ए थियांरे, रक्षा संत सहित अमे जियांरे । बीजां तीर्थ धाम बहु
 कांवेरे, पण अमे रक्षा ते तुल्य नावेरे ॥१५॥ कांजे पाम्या अमारो
 प्रसंगरे, तेने तुल्य आवे केम गंगरे । एने स्पर्श्यांता वामन पावेरे,
 तेतो हरिअवतार कांवेरे ॥१६॥ पण अवतारना जे अवतारीरे,
 वात तेनी तो जाणजो न्यारीरे । जाणो पुण्योत्तमनो स्पर्शरे, तेतो

દમ ક્ષમા ને સંતોષરે, અધર્મ સર્ગથી રે'લું અદોષરે । એહ આદિ ધર્મ અપારરે, કહ્યા વાઙ્મવના નિરધારરે ॥૯॥ ક્ષત્રીવર્ણના ધર્મ વર્ણવીરે, કહ્યા સર્વે રીતનાં સૂચવીરે । કરવી સહુ જનની રાખવાઠરે, અતિ દિલમાં થઈ દયાઠરે ॥૧૦॥ ધારી વિચારી ધરવી ધીરરે, કામ પડે થાવું શૂરવીરરે । એહ આદિ જે ક્ષત્રીના ધર્મરે, રાખે જરૂર રાખવા શ્રમરે ॥૧૧॥ વૈશ્યવર્ણના ધર્મ છે જેહરે, રાખે ગૌ ધન વે'પાર તેહરે । રેતી વ્યાજ ધોરાં પળ કરેરે, દગા કપટ પાપ પરહરેરે ॥૧૨॥ એવી રીતે વરતે વૈશ્ય વઢીરે, એવી રીત લખિછે સઘઢીરે । શુદ્ર સેવા કરે તે સહુનીરે, ઘ્રણ વર્ણ કહ્યા તેહુનીરે ॥૧૩॥ એમ ચારે વર્ણની જો રીતરે; અમે લખાવી ગ્રંથ પુનિતરે । વર્ણધર્મ કહ્યા જે વચાળીરે, તેપણ ગ્રંથમાં છે લિયો જાળીરે ॥૧૪॥ અષ્ટ પ્રકારે ત્રિયા ધન ત્યાગરે, -વિપયસુખ સાથે છે વૈરાગરે । આરે બ્રહ્મચર્ય વ્રત ધારીરે, રાખે ભાવે કરી બ્રહ્મચારીરે ॥૧૫॥ ગૃહસ્થાશ્રમના ધર્મ છે ઘનારે, તેપણ સર્વ લખ્યા તેહ તળારે । વાનપ્રસ્થના વિવિધ પ્રકારેરે, લખ્યા એહ આશ્રમ અનુસારેરે ॥૧૬॥ એનેસરે સંન્યાસી આશ્રમરે, તેનાપણ લખાવ્યાછે ધર્મરે । ચારે વર્ણ ને આશ્રમ ચારરે, તેપણ લખ્યાછે કરી વિચારરે ॥૧૭॥ સહુનાં કલ્યાણ કરવા સારંરે, અતિ તાન માનો છે અમારંરે । વઢી અતિ ત્યાગીના જે ધર્મરે, તેપણ લખ્યાછે કરી શ્રમરે ॥૧૮॥ તેહ શાસ્ત્રનાં સાંભળો નામરે, સહુને સુણતાં છે સુખ ધામરે । ધર્મામૃત નિષ્કામશુદ્ધિરે, વઢી શિક્ષાપત્રી લખી દિધિરે ॥૧૯॥ એહ વિના ધીજા છે જે ગ્રંથરે, કર્યા અમે કલ્યાણને અર્થરે । એમ કહ્યું શ્રીજીયે શ્રીમુલેરે, સહુ જનને તારવા સુલેરે ॥૨૦॥

इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलश्लेषकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाश-
मध्ये पदचत्वारिंशः प्रकारः ॥४६॥

નોંધ—વઢી અમારે જે આશરે, વાયું આવિયું બહુવહુ । તેને કહ્યા ધર્મ તેહના, તેણે પામી પરા ગતિ સહુ ॥૧॥ સતીગીતામાં જે સૂચવ્યા, સધવા વિધવાના ધર્મ । તેમજ રહી ત્રિયા સહુ, પામિછે ધામ જે પર્મ ॥૨॥ જે ધર્મ નોંતા ઘરા ઉપરે, નરનારીના નિરધાર । તે અમે પ્રગટ કરી, બહુ તારિયાં નર નાર ॥૩॥ એમ અનેક રીતશું,

अति कर्योछे उपकार । जीव आखा जक्तना जेह, तेह करवा भव-
 पार ॥४॥ चोपाई—अति अति कर्या में उपायरे, तेतो के'तां के'तां न
 के'वायरे । जेजे कर्यु अमे आ जगमारे, तेतो चलावा मोक्ष मग-
 मारे ॥५॥ जेजे अमे कराविषा ग्रंथरे, नर नारीने तारवा अर्थरे ।
 बळी पद छंद कीरतनरे, अष्टरु ने स्तुति जे पावनरे ॥६॥ तेने शीखे
 सुणे भणे गायरे, तेतो अक्षरधाममां जायरे । कांजे अंकित अमारे
 नामरे, माटे पो'चाडे ए परम धामरे ॥७॥ जेमां स्वामिनारायण
 नामरे, एही कथा सुणे नर वामरे । एही कीर्ति सांभळतां जनरे,
 थाय अति परम पावनरे ॥८॥ बळी पद जे नामे अंकितरे, तेने गाये
 सुणे करी प्रीतिरे । जेमां सहजानंदस्वामी नामरे, आवे जे काव्यमां
 ठामोठामरे ॥९॥ एही काव्य के'तां ने सांभळतारे, वार न लागे
 महासुख मळतारे । महा मंत्ररूप एह का'बेरे, तेने तुल्य धीजुं केम
 आवेरे ॥१०॥ नाम प्रभुनां अनंत अपाररे, सह भावे भजे नरना-
 ररे । पण स्वामिनारायण के'तारे, नथी वार भवपार लेतारे ॥११॥
 आज ए नामनो छे अमलरे, ते न विसारवुं एक पलरे । लेतां
 नाम नारायण स्वामीरे, जाणो ते येठा धामने पामीरे ॥१२॥ जेह
 मुखे एनो उधाररे, तेतो जाणो पाम्या भवपाररे । माटे ए नामनी
 काव्य का'बेरे, तेने शिखवी सुणवि भाबेरे ॥१३॥ बळी अमारा
 अंगनुं अंबररे, बहु स्पर्शोल साह सुंदररे । एह प्रसादिनुं जेह पटरे,
 मळे दळे सर्वे संकटरे ॥१४॥ एह वस्त्र अनुपम अतिरे, थाय पूजतां
 परम प्रापतिरे । अति माहात्म्य एनुं अतुल्येरे, कहो क्यांथी
 मळे एह मूल्येरे ॥१५॥ जेजे अमारा संबंधनी वस्त्ररे, न मळे गोततां
 वदे ने अस्तररे । जणस अम संबंधिनी जेजेरे, छे ए कल्याणकारी
 मानी लिजेरे ॥१६॥ तेतो राखीछे अमे अपाररे, सह जन अरथे
 आ वाररे । नख शिखालगी निरधाररे, राखी स्पर्श वस्तु करी
 प्याररे ॥१७॥ स्पर्श चीज जे बहु परकारेरे, अडी होय जे अंगे
 अमाररे । तेतो सर्वे छे कल्याणकारीरे, माटे राखीछे अमे विचा-
 रीरे ॥१८॥ एम अनेक प्रकारे आजरे, बहु जीवनां करवां छे काजरे ।
 आव्या छीए अमे एम घारीरे, सर्वे जीवने लेवा उद्धाररीरे ॥१९॥
 एम कहुं आपे अविनाशेरे, तेतो सांभळीयुं सह दासेरे । सुणी

सहु थयां परसनरे, कहे स्वामी श्रीजि घन्य घन्यरे ॥२०॥ इति श्रीस-
हजानन्दस्वामिचरणकमलसेषकनिष्ठलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये सप्त-
चत्वारिंशः प्रकारः ॥४७॥

दोहा—पछी जोयुं विचारी जीवने, करी रह्या सर्वे काम । सहु
जनने सुगम थयुं, सेजे पामगे स्वधाम ॥१॥ जे अरथे अमे आविया,
ते अरथ सरियो आज । धारी आव्याता जे धामधी, ते करी लिधुंछे
काज ॥२॥ वांधी घळवंत पीठिका, केडे तारवा कोटानकोट । कथुं
हित अति आ समे, अमे राखी नथी कांइ खोट ॥३॥ फेरो अमारो
सुफळ थयो, गया सहु जनना संताप । अनेक जीव उद्धर्या, आज
अमारे परताप ॥४॥ चोपाई—करी लिधुंछे सर्वे जो कामरे, एम विचा-
रियुं घनइयामरे । केवा राख्युं नथी केडे कांइरे, जावा मोक्षना
मारग मांइरे ॥५॥ बहुविध उघाडियां बाररे, करवा कल्याणने आ
घाररे । हवे पधारुं हुं मारे धामरे, जे सारुं आव्याता ते थयुं कामरे
॥६॥ पछी जेजे पासे हता जनरे, तेने केछे एम भगवनरे । सहु
धारजो अंतरे धीररे, हवे नहि रहे आ शरीररे ॥७॥ थोडे घणे दिने
धाम जाशुरे, अम केळ्ये भरशो मां आंसुरे । जो राजी करवा होय
अमनेरे, रेजो एम जेम कहुं तमनेरे ॥८॥ त्यागी गृही बळी नर
नारीरे, रेजो सहु सहुना धर्म धारीरे । धर्मवाळां जन मुने वांलारे,
थिजां जाणुंछुं नरसां नमालारे ॥९॥ छेलि वात ए छे मानी
लेजोरे, शिक्षापत्री प्रमाणे सहु रेज्योरे । शिक्षापत्री मांहि अमे
रेजुरे, रही एमां सहुने सुख देखुरे ॥१०॥ रेजुं सतसंग मांहि
सदारे, हरवा सतसंगनी आपदारे । पण हमणे जेम देखोछोरे,
देखी जन्म सुफळ लेखोछोरे ॥११॥ एम नहि देखो हवे अमनेरे,
साची घात कहुंछुं तमनेरे । एवी रीत्ये कहुं अधिनाशेरे, तेतो
सांभळीयुं सहु दासेरे ॥१२॥ आपी भलामण भलि विधिरे, पछी
करवानी हती ते कीधिरे । गया अक्षर धाममां आपेरे, जन यह
तप्पा एह तापेरे ॥१३॥ नव रही शरीरनी साधरे, पाम्यां अंतरे
दुःख अगाधरे । रहे धारतां केम करी धीररे, नथी सुकातां नयणे
नीररे ॥१४॥ पछी घालानां वचन संभारीरे, घणी वारे धीरज पछी
धारीरे । जेजे कल्यांछे जेने वचनरे, तेते रीते रह्यां सहु जनरे ॥१५॥

पोते पधार्या पोताने धामरे, करी जीव अनेकनां कामरे । जेजे धारी
 आव्या'ता धामधीरे, कर्युं काम ते हैये हामधीरे ॥१६॥ मुनि मंडळ
 सहित आव्या'तारे, संगे समाज सारो लाव्या'तारे । जेह अर्थ
 आव्या'ता आंइरे, सयों अर्थ न रहुं केडे कांइरे ॥१७॥ एवो अलौ-
 किक अवताररे, बहु जीव कर्षा भवपाररे । एह मूरति मळीछे
 जेनेरे, कांइ खामी रही नहि तेनेरे ॥१८॥ एवी ए मूर्ति मंगळका-
 रीरे, तेह जेह रखाछे उर धारीरे । एवा जन मळे जेने जेनेरे, अक्ष-
 रधामे आपे वास तेनेरे ॥१९॥ तेतो श्रीमुखे कहुं'तुं सो वाररे, निश्चे
 करान्युं'तुं निरधाररे । वळी रखाछे सतसंग मांयरे, अंत समे करे
 आपे सा'यरे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दसामिचरणकमलसेवकनिष्कलानन्दमुनि-
 विरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये अष्टचत्वारिंशः प्रकारः ॥४८॥

बोहा—एह रीते अलबेलडे, कर्षा कंइ कंइक काम । आपी आनंद
 आश्रितने, वळी पुरी हैयानी हाम ॥१॥ अमायिक सुख आपियां,
 मायिक देहनी मांय । ते प्रसिद्ध जाणेछे पृथवी, नथी छानी छपाडी
 कांय ॥२॥ देशदेशमां डंको दइ, वळी वेहद चलावी बात । जे
 नावे बुद्धिनी वाथमां, ते सोंवी करी साक्षात ॥३॥ अभर ते सभर
 भर्षा, अंतर तार्या कंइ जन । अगम ते सुगम कर्षा, प्रभु थई पोते
 परस्तन ॥४॥ बोपाई—आवी कर्षा अलौकिक कामरे, पळी पधारिया
 निज धामरे । कर्षा कारज आश्चर्यकारीरे, जेवां आव्या'ता धामेधी
 धारीरे ॥५॥ एवो मांयों'तो आवी अखाडोरे, जीव तारवाने राख
 दा'डोरे । बहु आखेप आग्रह करीरे, भवे जीव तार्या भाव भरीरे
 ॥६॥ करी गया मोटांमोटां काजरे, आवी आ फेरे आपे महाराजरे ।
 खुय खेलि गया एक ख्यालरे, जोई अनंत जन थया न्या'लरे ॥७॥
 खराखरो मचावीने खेलरे, रुडी रमल्य रम्या अलबेलरे । एवा खोळे
 न मळे खेलारुरे, जेने जुवे हजारे हजारुरे ॥८॥ बीजा बहु वेप वना-
 व्यारे, तेतो सहजने अर्थ न आव्यारे । कोइ रिद्ध्या ने कोइ न रिद्ध्यारे,
 एह वेपे अर्थ न सिद्ध्यारे ॥९॥ आतो सर्वे वेपना वेशीरे, जाणे
 नराकृतिनी वेशीरे । खोद्य न राखी खेलनी मांयरे, भलो भजाव्यो
 आप इच्छायरे ॥१०॥ रुडी रमल्य रमी रूपाळीरे, लीधां जनने

निजधाम वाळीरे । एवा रम्या न रमशे कोयेरे, जेह खेलने जोई जन मोयेरे ॥११॥ एवो अकळ खेलने खेलीरे, गयां सहुने विलखतां मेलीरे । घणुं सांभरेछे समासमेरे, तेणे विजी वात नव गमेरे ॥१२॥ जेम वाजिगरनी वाजीरे, जोइ जोइ जन थाय राजीरे । जाणे आवी न दीठी न सांभळीरे, तेने केम शके कोये कळीरे ॥१३॥ अति अकळ खेलने खेलीरे, गया समेटी वाजी संकेलीरे । नटरीत नाथनी न जाणीरे, जाण्युं अमट राखशे दया आणीरे ॥१४॥ त्यांतो संकेलि गया स्वधामरे, करी जननां जीवित हरामरे । आंख्यो थई गई अभागणीरे, क्यांथी निरखे मूरति नाथतणीरे ॥१५॥ मुख अभागियुं थयुं अतिरे, क्यांथी पामे प्रसादी ए रतिरे । जिहा अभागणी ने अनाथरे, क्यांथी घोले हवे हरि साथरे ॥१६॥ कान अभागिया लीधा जाणीरे, क्यांथी सुणे मेरे खरे वाणीरे । हाथ रह्या अभागिया एवारे, क्यांथी करे हरिनी हवे सेवारे ॥१७॥ दरश स्परश ने जे प्रसादिरे, केवुं सुणवुं संबंध ए आदिरे । थयो संबंध पण रह्यो अधुरोरे, तेतो केम थाय हवे पुरोरे ॥१८॥ गई हाथथी वात वेगळीरे, हाया महार्चितामणि मळीरे । पारस पाभ्यांता परिश्रम पखिरे, पण पुरी भाग्यमां न लखीरे ॥१९॥ थया निरधन धनने हारीरे, गयुं सुख रहुं दुःख भारीरे । एम थयुं सौ जनने आचाररे, पधारतां ते प्राण आधाररे ॥२०॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्ठुलानन्दमुनिविरचिते पुण्योत्तमप्रकाशमध्ये एकोनपंचाशत्तमः प्रकारः ॥४९॥

बोहा—पुण्योत्तम पधारिया, करी काम अलौकिक आप । अनेक जीव उद्धारिया, प्रगटावी प्रबळ प्रताप ॥१॥ थोडाक दनमां स्थावर जंगम, तारिया जीव तत्तकाळ । कळ न पडी कोईने, एवुं करियुं दीनदयाळ ॥२॥ अनेक जीवने उपरे, अढळ ढळपा अविनाश । जग जाळ कापी आपी पदवी, ब्रह्ममोले कराव्यो निवास ॥३॥ अण चिंतवे आवी गया, अति अचानक अलवेल । खवर न पडी पट मतने, एवो खेलि गया एक खेल ॥४॥ चोपाई—सौ शाणा रह्याछे विचारीरे, आतो वात थई वण घारीरे । एणे ठीक कर्तुं तुं ठरावीरे, एतो समझण अर्थ न आवीरे ॥५॥ जोइ रह्यांता जुजवी वाटरे,

तेतो वात न चेठी कोइ घाटेरे । कोइ के'ता हरि थइ गयारे, थाशे
हवे के'छे बिजा रह्यारे ॥६॥ कोइ के'ता छे कळिनुं राजरे, प्रभु न
होय प्रगट आजरे । जोगी के'ता जोगकळा पखिरे, नथी कल्याण
राख्युं छे लखिरे ॥७॥ जैन के'ता पांचमो छे आरोरे, आज नोय
कल्याणनो चारोरे । के'ता तपी तप्प्या विना तनरे, कर्याथी कल्याण
जाणजो जनरे ॥८॥ के'ता संन्यासी सर्वे नाश थायरे, तारे जनम
मरण ताप जायरे । के'ता पंडित एम पुराणीरे, प्रभु प्रगट दृशे तो लेशुं
जाणीरे ॥९॥ जंगम के'ताछे अगम वातरे, आज नोये प्रभु साक्षा-
तरे । शेख के'ताछे तेरमी सिद्धिरे, आज पामे मुकाम कोण विद्धिरे
॥१०॥ भक्त के'ता भक्ति कर्या वोणुरे, शीद करो कल्याणनुं वगोणुरे ।
के'ता वेदांति वण जाणे ब्रह्मरे, शाने करोछो ठालो परिश्रमरे ॥११॥
के'ता मारगि नकलंक थाशेरे, कुडिया कपटि घाणे घलाशेरे । के'ता
प्रणामि राज्य सखि पखिरे, नहि पामे धाम नवी सखिरे ॥१२॥
के'ता गोस्वामिना सह्यु एमरे, समाश्रय विना तरे केमरे । रामानु-
जना के'ता एह रीतरे, जीव तरशे चकरांकितरे ॥१३॥ वामी के'ता
कल्याण छे तारेरे, मानो मळवे पंच मकारेरे । भेखधारी के'ता वण
भेखेरे, तर्या ना'व्या नजरे कोइ देखेरे ॥१४॥ तुरक के'ता आवशे
आखरीरे, तेदि उद्धारशे कजा करीरे । एम बहु प्रकारे बहुबहुरे,
वाट जोई रखा'ता सह्युरे ॥१५॥ पण कोइनुं धार्युं न रह्युरे, वण धारे
बचे बीजुं थयुरे । एवो लिथो अलौकिक अवताररे, सह्युना धार्या
विचार्याथी वाररे ॥१६॥ बहु रखा सह्यु वाट जोतारे, पीर मुरिद
गुरु शिष्य सोतारे । अणार्चितवी आनंद ए'लिरे, थई अमृतरस चाल्यो
रेलिरे ॥१७॥ तेमां पळ्या साकरना करारे, वरस्या मोतिडांना मेघ
खरारे । भागि सरवे मुख्यानी मुखरे, कर्युं दूर दारिद्र्य दुःखरे ॥१८॥
आपे आवि गया अणधाररे, जन उद्धारवा आणि चाररे । अकळ
कळा एनी न कळाणिरे, डाह्या श्याणाने रही अजाणिरे ॥१९॥ न
पडी गम रखा गम खाईरे, ना'वी वात मतिना मत मांईरे । अगम
अपार का'वे अकळरे, कह्यो केने पडे एनी कळरे ॥२०॥ इति श्रीसह-
जानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये पंचा-
शत्तमः प्रकारः ॥५०॥

दोहा—अचतारी अकळ अमापने, वंदु हूं वारमवार । अजर अमर
 अविनाशीने, जाउं वारणे वार हजार ॥१॥ अगोचर अतोळ अमा-
 यिक, अखंड अक्षरातीत । अगम अपार अखिलाधार, अछेद्य
 अभेद्य अजीत ॥२॥ पुण्योत्तम परब्रह्म पूरण, परात्पर परम आनंद ।
 परमेश्वर परमात्मा, पूरण पूरणानंद ॥३॥ सुखद सरवेश्वर स्वामी,
 सरवाधार सदा सुखकंद । सत चित आनंदमय, श्रीहरि सहजा-
 नंद ॥४॥ चोपाई—एवा अनेक नामना नामीरे, वळी अनंत धामना
 धामीरे । एवा स्वामी जे सहजानंदरे, जगजीवन जे जगवंदरे ॥५॥
 तेतो आव्या हता आपे आंहिरे, अति मे'र आणी मन मांहिरे ।
 आवी करियां अलौकिक काजरे, धन्य धन्य हो श्रीमहाराजरे ॥६॥
 धन्य धन्य परम कृपालुरे, धन्य दीनना धंधु दयाळुरे । धन्य प्रभु
 पतितपावनरे, धन्य भवतारण भगवनरे ॥७॥ धन्य दासना दोष
 निवारणरे, धन्य भूधर भव तारणरे । धन्य आश्रितना अभय कर-
 तारे, धन्य सर्वेना संताप हरतारे ॥८॥ धन्य अखिल ब्रह्मांडना
 ईशारे, धन्य कर्मा गुना बकशिशारे । धन्य नोधारांना आधाररे,
 आवी उद्धार्या जीव अपाररे ॥९॥ धन्य भक्तवत्सळ भगवानरे,
 आव्या हता देवा अभय दानरे । धन्य दुर्बळना दुःख हारीरे, धन्य
 संततणा सुखकारीरे ॥१०॥ शरणागत जे सर्वे जननारे, मोटा मे'र-
 वान जे मननारे । सर्वे जीवनी लेवा संभाळरे, आव्या हता जो
 आपे दयाळरे ॥११॥ करी बहु जीवनां जो काजरे, पछी पधारिया
 महाराजरे । एवा पूरण परमारथीरे, धर्म एकांतिक स्थाप्यो अतिरे
 ॥१२॥ तेतो जेने थयोळे संबंधरे, तेना छूटिया छे भवबंधरे । धई
 रक्षां तेनां सर्वे कामरे, तन छुटे पामशे परम धामरे ॥१३॥ एवो
 मोटो प्रताप प्रगटावीरे, गया मोक्षनो मार्ग चलावीरे । पूरण प्रगटावी
 प्रतापरे, पछी पधारिया प्रभु आपरे ॥१४॥ सहु जननी करवा
 साररे, हरि आव्या हता आणि वाररे । पामर प्राणि पाम्या
 भव पाररे, जन स्पर्शतां प्राण आधाररे ॥१५॥ धन्य धन्य प्रभु
 परतापरे, जनमन हरण संतापरे । देशो देश रक्षो जश छाईरे,
 प्रबळ प्रताप प्रथवी मांईरे ॥१६॥ धन्य धन्य धर्मना बाळरे, धन्य
 धन्य जन प्रतिपाळरे । धन्य धन्य धर्म धुरंधररे, धन्य धर्मवर्म

दुःखहररे ॥१७॥ धन्य धरणिपर धर्यु तनरे, धन्य आप संबंध तार्या
जनरे । धन्य धन्य धामना धामीरे, धन्य धन्य सहजानंद स्वामीरे
॥१८॥ कर्षो परिपूरण परमार्थरे, तेमां कै जीवनो सयों अर्थरे ।
धन्य राखी गया रुडी रीतरे, तेमां उद्धार्या जीव अमितरे ॥१९॥
धन्य धन्य सर्वेना घणीरे, महिमा मोटप्य न जाय गणीरे । धन्य
धन्य विरुदने धारीरे, गया अनेक जीव उद्धारीरे ॥२०॥ इति श्रीसह-
जानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये एकप-
चाक्षत्तमः प्रकारः ॥५१॥

बोहा—जयजय जग जीवनने, जयजय जगपतिराय । जयजय
जगदीशने, जयजय कही जन गाय ॥१॥ जय कृपालु जय दयाळु,
जय दीनबंधु दुःखहर । जयजय समर्थ श्रीहरि, जय सुखद श्याम
सुंदर ॥२॥ जय प्रताप प्रगट प्रबळ, जय परात्पर परब्रह्म । जय-
जय जगकारण, जयजय कहे निगम ॥३॥ जयकारी प्रगट्या पृथ्वी-
पर, जयकारी किधां कैक काम । जयकारी घारी सूरति, पुरी सहनुना
हैयानी हाम ॥४॥ चोपाई—जयजय जगना जीवनरे, जयजय प्रभु-
जि पावनरे । जयजय जनहितकारीरे, जय जन्म मरण दुःखहारीरे
॥५॥ जयजय जनक जीवनारे, सुखदायक छो सदैवनारे । जय
जनना जर्ननी जेवारे, जय सदा इच्छोछो सुख देवारे ॥६॥ जयजय
जीवन जगवंदरे, जयजय स्वामी सहजानंदरे । जयजय सुखद घन-
श्यामरे, जयजय कर्षा बहु कामरे ॥७॥ जय जे कर्षा आवि कार-
जरे, जोई जन पाम्याछे आचरजरे । अति अलौकिक काम कि-
घारि, आश्रितने अभयदान दिवारि ॥८॥ बहु उपाय कल्याण केरारे,
कर्षा आवी आ जगे घणेरारे । तेतो लख्या जेटला लखाणारे, कैक
रक्षा ने कैक के'वाणारे ॥९॥ बहु प्रकारे उद्धार्या प्राणीरे, तेनी लेश
लखीछे एघाणीरे । सांगोपांग अथ इति के'वारे, नथी वालमिक
व्यास जेवारे ॥१०॥ जेजे दीठी आवी जाणया माईरे, तेते लखी
थोडी घणी कांईरे । एक दिवसनी वात बळीरे, लखतां न लखाये
सघळीरे ॥११॥ तेवां वरप ओगणपंचासरे, तेपर एक दिन दोय
मासरे । एटलामां कर्षा जेजे काजरे, तेने कोण लखे कविराजरे

॥૧૨॥ ધોડા માંયે લેજો ઘણું જાણીરે, સર્વે વાત કેથી ન કે'વા-
 ળીરે । આ છે ગ્રંથ માહાત્મ્યનો ઘણોરે, તેમાં કહ્યો પ્રતાપ પ્રસુતળોરે
 ॥૧૩॥ તેતો સર્વે જાણજો સત્યરે, નથી અક્ષર એકે અસત્યરે । પળ
 પૂરી પ્રતીતિ જેને નોયરે, તેને આગલ્ય કે'શો માં કોયરે ॥૧૪॥ એને
 લખી લખાવી માં દેશોરે, જેને હોય હરિમાં અંદેશોરે । તેને અર્થ
 આ વાત નહિ આવેરે, જેનું મન માન્યું કાવે દાવેરે ॥૧૫॥ જે નો'ય
 પુરી પ્રતીતિ વાઝારે, તેતો ક્યાંથી થાય સુખાઝારે । સુખ લેશે
 સાચા સતસંગીરે, સુળશે કે'શે આ ગ્રંથ હમંગીરે ॥૧૬॥ ગાશે કે'શે
 સુળશે આ ગ્રંથરે, તેના સર્વે સરશે અર્થરે । આ લોકમાં આનંદ રે-
 શોરે, પરલોકે મોહું સુખ લેશેરે ॥૧૭॥ માહાત્મ્ય કહુંછે 'અતિશે
 મોહુંરે, લરાલું જાણો નથી લોહુંરે । રલે અપોચિયાની લઈ ઓ-
 ટરે, પરિપૂરણમાં લોહો લોટરે ॥૧૮॥ સમર્થથી શું શું ન થાયરે,
 એમ સહુ સમજો મન માંયરે । એમ સમજી સરવે સુજાણરે, વાત
 પકી કરીછે પ્રમાણરે ॥૧૯॥ તેને તક પાકી ગઈ પૂરીરે, કોઈ વાત
 ન રહી અધૂરીરે । પાન્યા પૂરણ પરમાનંદરે, થયાં ન્યા'લ કે' નિષ્કુ-
 લાનંદરે ॥૨૦॥ इति श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविर-
 चिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये द्विपंचाशत्तमः प्रकारः ॥ ५२ ॥

દોહા—ધન્યધન્ય આ અવતારને, ઉદ્ધાર્યાં જીવ અંપાર । દયા
 આળી દીનવંધુ, સર્વેની લીધી સાર ॥૧॥ અક્ષરધામથી આલિયા,
 કાલિયા ધર્મના લાલ । પ્રીતે કરીને પધારિયા, કૈકને કર્યાં નિયાલ
 ॥૨॥ અક્ષરાતીત અગમ જે, સુગમ થયા ઘનશ્યામ । અનંત અચ્યુત
 અવિનાશી જે, ધર્યું સહજાનંદ નામ ॥૩॥ અલંકાર અકલ અપાર જે,
 તે થયા મનુષ્યાકાર । અજર અમર અમાપ જે, તેણે લીધી સૌની
 સાર ॥૪॥ રાગ સામેરી—અલેખ અમેય અક્ષરાતમા, અગોચર થયા
 ગોચર । અરૂપ અનુપમ અતિઘણા, તે થયા શ્યામ સુંદર ॥૫॥ અતોલ
 અમોલ આગમે કહ્યા, તે થયા ધર્મના વાઝ । નેતિનેતિ નિગમ કહે,
 તેણે લીધીછે સંભાઝ ॥૬॥ વાલા ભક્તિ જે પ્રેમવતી, તેના થયાછે
 તન । ધર્મવૃષ્ટના ધામમાં, રમ્યા જમ્યા જીવન ॥૭॥ અલૌકિક આપે
 આવી કરી, આપ્યાં અલૌકિક સુખ । માત તાતના મનનાં, દૂર
 કર્યાંછે દુઃખ ॥૮॥ સુખી કરી જન સહુને, પછી પધારિયા ભગવન ।

સઘન વન વસમાં વઢી, તે જોયાં સર્વે જીવન ॥૧॥ કૈકૈ કારજ કરિયાં, વાલે વઢી વન માંય । ત્યાગી ગૃહી તેમાં મઢ્યા, તેની કરી પોતે સાંય ॥૧૦॥ અનેક જીવ ઉદ્ધારવા, ફરિયા દેશ વિદેશ । નિર્ભય કર્યાં નારી નરને, આપી ઉત્તમ ઉપદેશ ॥૧૧॥ ધામ તીરથ ધરા ઉપરે, જોયા તે જીવન પ્રાણ । દૈવી આસુરી જીવનાં, કર્યાંછે કોટ કલ્યાણ ॥૧૨॥ કલિજુગનું રાજ્ય કાઢિયું, સતજુગ વરતાવ્યો સોય । શુદ્ધ ધર્મમાં સહુ રહે, અશુદ્ધ ન આવરે કોય ॥૧૩॥ મનુષ્ય પશુ-ધર્મ પાઠતાં, તે શુદ્ધ કર્યાં નર નાર । સત અસત ઓઠલાવિયું સમજાવ્યું સાર અસાર ॥૧૪॥ પંચ વ્રત પ્રગટ કરી, પ્રવર્તાવ્યાં પૃથ્વી માંય । નિમ ધાર્યાં નર નારીયે, કલ્મસ ન રહ્યાં ક્યાંય ॥૧૫॥ પવિત્ર પ્રાણધારી કર્યાં, તેતો પોતાને પ્રતાપ । જે અરથે આપે આવિયા, તે અર્થ સારિયો આપ ॥૧૬॥ કૈકૈ કારજ કરીયાં, જીવના કલ્યાણ કાજ । ધ્યાન ધારણા સમાધિયે, સુખી કર્યાં જન આજ ॥૧૭॥ રીત અલૌકિક લોકમાં, દેખાડી દીનદયાઢ । સુખી અંતરે સૌને કર્યાં, ધન્ય ધન્ય ધર્મના વાઢ ॥૧૮॥ વત્સવ સમયે મેઢા કર્યાં, સતસંગી વઢી સંત । દરશ સ્પરશ દર્શ આપનું, આપિયાં સુખ અવ્યંત ॥૧૯॥ જુગલે જન જમાડિયા, પોતે લઈ પક્વાન । મગન કર્યાં સંત સહુને, દર્શને દરશનદાન ॥૨૦॥

इति श्रीसहजानन्द-
स्वामिचरणफलसेवकनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते पुरुषोत्तमप्रकाशमध्ये त्रिपंचाशत्तमः
प्रकारः ॥५३॥

વોહા—આજ લે'રી આવિયા છે લે'રમાં, મે'ર કરીછે મહારાજ । અઢઢ ઢઢ્યા અલયેલઢો, કર્યાં કઈકનાં કાજ ॥૧॥ દુઃખ કાપ્યાં દુઃખી દાસનાં, સુખી કર્યાં સહુ જન । વ્રહ્મમો'લે તેને મોકલ્યા, પોતે થઈ પરસન ॥૨॥ પૂરણ વ્રહ્મ પધારીને, ભાગીછે સર્વની ભૂલ । આ સમામાં જે આવિયા, ટાઢિયાં તેહનાં દુઃખ ॥૩॥ ધન્ય ધન્ય પાવન પૃથ્વી, જેપર વિચર્યા નાથ । ચરણ અંકિત જે અવનિ, સદા માનેછે સનાથ ॥૪॥ રાગ સામેરી—ધન્ય દેશ સોહ શે'રને, જિયાં રહ્યા અવિ-નાશ । ધન્ય ધન્ય ગામ નગરને, જિયાં કર્યાં વાલે વાસ ॥૫॥ ધન્ય ધન્ય વારિ વહનિ, ના'યા તાપ્યા પ્રમુ પંડ । ધન્ય ધન્ય શૂન્ય

समीरने भाग्यशाळी आ ब्रह्मांड ॥६॥ धन्य धन्य ब्रह्मा भवने, जेणे
जोया जीवन । धन्य धन्य मेघवा मेघने, भीज्या भाळ्या भगवन
॥७॥ धन्य धन्य शशि सूरने, उड्डे पामिया आनंद । देव दानव
मुनि मानवि, सुखी कर्या सहु वृंद ॥८॥ स्थावर जंगम चराचर,
सहुनी लीधीछे सार । स्थूल सूक्ष्म जीव जगमां, उतारिया भव-
पार ॥९॥ भोगी कर्या ब्रह्ममो'लना, आपियुं अक्षरधाम । आप
प्रतापे उद्धारिया, करिया पूरणकाम ॥१०॥ वेरो न कर्यो वर्षतां,
घन पथ्ये घनश्याम । शुद्ध करी सहु जीवने, आपियुं धाम ईनाम
॥११॥ कोट उघाड्या कल्याणना, भाग्यना खोल्या भंडार । भूख
भागी भूख्या जननी, जगे कर्यो जेजेकार ॥१२॥ डंका दिधा जगे
जितना, श्यामे सहुने उपर । प्रवळ प्रताप जणावियो, देश गाम ने
घरोघर ॥१३॥ बृहद रीत आ विश्वमां, वरतावीछे बहुविध । चाली
घातो चारे देशमां, प्रभुपणानी प्रसिद्ध ॥१४॥ स्वामिनारायण स-
हुने, नकि लेवराव्युं नाम । भजन करावी आ भवमां, आपियुं
अक्षरधाम ॥१५॥ संभळाव्युं वळी अवणे, सहजानंद नाम सोय ।
केशे सुणशे ए नामने, तेने दुःख कोय नो'य ॥१६॥ एम अनेक
अभय कर्या, पोतातणे परसंग । अखंड धाम तेने आपियुं, सहु
करी शुद्ध अंग ॥१७॥ अणतोळ्यां सुख आपियां, आश्रितने आ
वार । अनेक प्रकारे अंतरे, सुखी कर्या नर नार ॥१८॥ रुडी मुडी
पाम्यां रोकडी, नहि उघारानी वात । अमल भर्या सहु उघरे, प्रभु
मळ्याछे साक्षात ॥१९॥ ओशियाळुं शीद ओचरे, बोले मगन धईने
मुख । जन्म मरणनुं जीवमां, रह्युं नहि जरा केने दुःख ॥२०॥ इति
श्रीसहजानन्दस्वामिचरणकमलसेवकनिष्कलानन्दमुनिविरचिते पुण्योत्तमप्रकाशमध्ये
चतुःपंचाशत्तमः प्रकारः ॥५४॥

वेदा—अमल भर्या सौ अंतरे, आवे अंले अविनाश । देह तजावी
दासने, आपेछे अक्षर वास ॥१॥ नर नारी निःशंक थयां, भागी
वेठा सहु भय । शरण लीयुं जेणे स्वामिनुं, तेने कर्या निरभय ॥२॥
सहुने उपर श्रीहरि, शको बेसायों सुंदर । भक्ति करावी आ भवमां,

तार्या कंईक नारी नर ॥३॥ नौतम रीतने नाथजी, प्रगटावी पृथवी
मांघ । सांभळधुं नो'तुं जे श्रवणे, एधुं कर्तुं आची आंघ ॥४॥ राग
धोल वधामणानुं—आनंद आप्यो अति घणोरे, आ समामां अलबेल;
पुरुषोत्तम प्रगटीरे । अमृतना सिंधु उलट्यारे, रंगडानी वाळीछे
रेल; पु० ॥५॥ निर्भयनी नोबळो वागियोरे, मळीया मोहनराघ;
पु० । विधविध थयां वधामणारे, कसर न रही कांघ; पु० ॥६॥ खोट्य
गईछे खोवाईनेरे, जित्पनां जांगिर ढोल; पु० । दुःख गयुं यह दनतुरे,
आवियुं सुख अतोल; पु० ॥७॥ कळश चढाव्यो कल्याणनोरे,
सहना मस्तकपर मोड; पु० । धन्य धन्य आ अवतारनेरे, जोवा
राखी नही जोड; पु० ॥८॥ सहने पार सह उपरेरे, एवी चलावीछे
रीत; पु० । नो'ती दिठी नो'ती सांभळीरे, प्रगटावी एवी पुनित;
पु० ॥९॥ सर्वेना स्वामी जे श्रीहरिरे, सर्वना काविया श्याम; पु० ।
सर्वेना निघंता नाथजीरे, सर्वेनां करियां काम; पु० ॥१०॥ स्वामि-
नारायण नामनोरे, शक्को वेसारियो आप; पु० । ए नामने जे आश-
र्यारे, तेना ते टाळिया ताप; पु० ॥११॥ धामी जे अक्षरधामनारे, तेणे
आप्योछे आनंद; पु० । अखंड आनंद आपी जीवनेरे, काप्यां भारे
भबफंद; पु० ॥१२॥ खातां बळाव्यांछे खोट्यनारे, खरी करावीछे
खाट्य; पु० । बंध किधां विजां वारणारे, वे'ती किधी अक्षर वाट्य;
पु० ॥१३॥ तम टाळ्युं त्रिलोकनुरे, प्रकाशी पूरणब्रह्म; पु० । अंधार
रह्युं आवरीरे, ते गयुं थयुं सुगम; पु० ॥१४॥ सूरज सहजानंदजीरे,
आपे थयाछे उद्योत; पु० । पूर्वनी दिशाये प्रगटीरे, खोटा मोटा
ते कर्पा खद्योत; पु० ॥१५॥ अपाडि मेवे आची कर्पारे, झाझां विजां
झाकळ; पु० । पुर चाल्यां ते पृथवीयेरे, घोया धरतीना मळ; पु०
॥१६॥ गाज बीज ने वर्षवुरे, अगम सुगम कर्तुं सोय; पु० । सह
जनने सुख आपियांरे, दुःखी रह्युं नहि कोष; पु० ॥१७॥ शर्मनो
ढोल सुणावियोरे, देवा लाग्या पोते दाल; पु० । दुरबळनां दुःख
कापीयांरे, न जोह जाल्य कुजाल्य; पु० ॥१८॥ धन्य धन्य मारा नाथ-
जीरे, धन्य उद्धारिया जन; पु० । धन्य धन्य आ अवतारनेरे, भले
मळ्या भगवान; पु० ॥१९॥ वारे वारे जाव वारणेरे, कर्पां अमारां

કાજ; પુ૦ । ઘણે દેતે ઘનશ્યામજીરે, મઢ્યા અલવેલો આજ; પુ૦
 ॥૨૦॥ કહીયે મુગ્ધી કેટલુંરે, આપિયોછે જે આનંદ; પુ૦ । નિષ્કુ-
 લાનંદ જાય ચારણેરે, સે'જે મઢ્યા સદ્જાનંદ; પુ૦ ॥૨૧॥ શિવે ધીસ-
 દજાનંદમ્યામિચરણકમલસેવકનિષ્પુલ્યાનંદમુનિવિરચિતે પુરુષોત્તમપ્રકાશમધ્યે પંચ-
 પાદત્તમઃ પ્રકારઃ ॥૫૫॥

પુરુષોત્તમપ્રકાશઃ સમાપ્તઃ ।

श्रीसामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

स्नेहगीता ।

राग धन्यासरी—मंगळ मूर्ति छे श्रीमहाराजजी, ब्रजजन बल्लभ श्रीव्रजराजजी । मे'र मुज उपर करो एवी आजजी, अंतर इच्छेछे गावा गुण काजजी ॥१॥ बाळ—गुण गावा गोविंद तमारा, इच्छा ते मुजने अति घणी । चवुं चरित्र स्नेहगीता, जेवी मति गति छे मुजतणी ॥२॥ स्नेहे कथा हवे सुणो सहु, बहु प्रकारे में पेखियुं । जप तप तीरथ जोग जज्ञ, स्नेह समान नव देखियुं ॥३॥ दान पुण्य ने व्रत-विधि, करे भक्ति नवधा कोय । स्नेह विना सरवे सूनुं, जेम भोजन घृत वीण होय ॥४॥ नीर विना जेम सूकुं सरोवर, सुगंध विना शियां फूल । तेम स्नेह विना सूनुं हृदय, शुं धयुं चवेछे चंडूल ॥५॥ प्रेम पखि छे लुखी जो भगति, कोइ अनेक गुण भाखे भणे । चौद विद्यावान चतुर जन । वळी कवि कोविदने कोण गणे ॥६॥ स्नेह विना लुखुं लागे, कथतां ते कोरुं जो ज्ञान । हेत विनानुं हृदय एवुं, जेवी वर विनानी जान ॥७॥ स्नेह विना शोभे नहि, हृदय ते हरिदासनुं, पंरुजं नयननी प्रीत विना, अमयुं शुं रहेवुं उदासनुं ॥८॥ नेहनां नयणे नीर वरसे, गातां गदगद गिरा निसरे । कृष्ण कृष्ण कहेतां मुखे, वळी वपु विकारने विसरे ॥९॥ प्रीते चित्त चरणे सोंपी, अने स्नेह साचो जे करे । निष्कुलानंदना नाथ साथे, स्नेहीने सदा संगे फरे ॥१०॥ कडवुं ॥१॥

स्नेहनी मूर्ति सुंदर श्यामजी, प्रेमे करी प्रगट्या गोकुल गामजी ।
 स्नेही जननां सारवा कामजी, नटवर नागर सदा सुखधामजी ॥१॥
 बाळ—सुखना सागर श्रीहरि, जेने देखतां दिलडुं ठरे । मूर्ति जोतां
 मावजीनी, हेलामां मन मुनिनुं हरे ॥२॥ जेने जोई मोही जनजुवती,
 अति प्रीत करी हैये हेतशुं । स्नेह चांध्यो श्याम संगे, सोंपी तन
 मन धन समेतशुं ॥३॥ वळी पशु पंखी ने वृक्ष वेली, हरिप्रीतमां
 परवश थयां । सरिता सर ने नाग नगं जे, स्नेहमां संकुलाइ रह्यां
 ॥४॥ गावो गोपी ने गोवाळीए, हरि आत्माथी अधिक कर्या । स्नेह
 बांध्यो प्रेम बाध्यो, प्रीत रीत अति आचर्या ॥५॥ मीननुं जीवन
 जळ जोने, जेम चकोर स्नेही चंद छे । तेम ब्रज जुवतीनुं जीवन
 जाणो, श्रीनंदजीनो नंद छे ॥६॥ जेम मोरनुं मन मळयुं मेघशुं,
 जेम वपैयो स्नेही स्वांतनो । तेह थकी अधिक अंगे, स्नेह जुवती
 जातनो ॥७॥ जेम अग्निने संगे ओगळे, मीण माखण ने घणुं घृत ।
 तेम कृष्ण मळे मन गळे, अने टळे ते तनशुद्ध तरत ॥८॥ जेह
 नयणे निरखे नाथने, तेनुं हाथ हैयुं केम रहे । ते लाज तजे कृष्ण
 भजे, एवी स्नेहमूर्ति छे सुख महे ॥९॥ नटवर नागर सुखसागर,
 मनोहर मूर्ति मदनजी । निष्कुलानंद गोविंद छवी, सुखतणुं जो
 सदनजी ॥१०॥ कडबुं ॥२॥

सुखमय मूर्ति जोई जन गोपीजी, रही हरि चरणे तन मन
 सोंपीजी । अंतरनी वृत्ति हरिमां आरोपीजी, लोक कुटुंबनी लज्जा
 जेणे लोपीजी ॥१॥ बाळ—लोपी लज्जा जेणे लोकनी, अने स्नेहवश
 थइ सुंदरी । सोयत कीधी शिश साटे, एवी अचळ प्रीत हरिशुं
 करी ॥२॥ हरतां फरतां काम करतां, कृष्ण कृष्ण करे कामिनी ।
 प्रीत वश थई प्रमदा, जाति जाणे नहि दिन जामनी ॥३॥ खातां
 पीतां बोलतां, वळी स्नेहमां शुद्ध विसरी । सूतांसूतां जागे क्षयकी,
 उठे कृष्णकृष्ण मुखे करी ॥४॥ वाटे घाटे वन जातां, मन तन मोह-
 नशुं मळयुं । लोकलाज वेदविधि विसरी, वळी भान तननुं ते टळयुं
 ॥५॥ वळी श्रवणमां भणकार सुणे, जाणे नयणे निरखुं छुं नाथजी ।
 सुखवाणे वळी एम जाणे, वात फरंछुं वाला साथजी ॥६॥ अंगो-

અંગે એમ ગોપી, પરિપૂર્ણ થઈ પ્રીતમાં । સાધન તે હવે શું કરે,
જેને કૃષ્ણ વિના નાવે વીજું ચિત્તમાં ॥૭॥ મરજાંદા મેલી થઈ ઘેલી,
ઉન્મત્ત દશા આવી અંગે । તેણે કરી તનત્રાસ ટંઢિયો, મઢયો પ્રાણ
કૃષ્ણને સંગે ॥૮॥ આપ મળ્યું મન મળ્યું, ટલ્યું કાયાક્લેશનું કરવું ।
એક સ્નેહ માંહિ સર્વે આવ્યું, અન્ય ન રહ્યું આચરવું ॥૯॥ પ્રીતની
રીતને પ્રેમનું લક્ષણ, તેતો શિશ્વનું આવે નહિ । નિષ્કુલાનંદ નાથ
કહિયે, સ્નેહી જનનો સ્નેહ સહિ ॥૧૦॥ કહયું ॥૩॥

પ્રીત કરી પ્રમદા તે પરસ્પર પડીજી, જગના જીવન સંગે મોવત
જડીજી । ચિત્તે રંગ ચટકી તે ચોઢની ઘડીજી, નિત્યપ્રસન્ને નવલો
નેહ ઘડી ઘડીજી ॥૧॥ ઢાઢ—ઘડિયે ઘડિયે ઘણોઘણો, સને' વાધ્યો
રૂપામશું । વળ દિઠે વઢી ચિલપે વનિતા, રહે ઉદાસી ધન ધામશું
॥૨॥ અર્ધ ક્ષણ રહી ન શકે, વળ દિઠે વદન વ્રજરાજનું । શેરિયે
શેરિયે શોધે સુંદરી, લેશ ન લાગે વઢી લાજનું ॥૩॥ માંહોમાંહિ
વઢી પુછે, વાઈ કૃષ્ણજી તે ક્યાં હશે । કોઈ બતાવો કાન મુજને,
જોડં મુઝ કાંઈક લઈ મસે ॥૪॥ વન મુવન વાટ વીધિનિ ॥ વઢી
જુવે યમુનાં તીર । અળ દિઠે અલબેલડો, કોઈ ધરી ન શકે ધીર
॥૫॥ વળ દિઠે ઘડી વીતે વસમી । જુગતુલ્ય પઢ એક જાય । પ્રાણ
ગતવત થઈ પડે, એમ ગરક સ્નેહમાંય ॥૬॥ એમ કરતાં આવી અચા-
નક, જો વેચે દુગે દયાઢને । પળ નાથ નયણે નિરહ્યા વિના, સ્નેહી
ન કરે શરીર સંભાઢને ॥૭॥ માંસ વિના શ્વાસ રહે, જન
સ્નેહીના શરીરમાં । પ્રાણ જેના પઢ્યા પરવદા, તેનાં નયણાં ભર્યાં રહે
નીરમાં ॥૮॥ અતિ ઉદાસ નિશ્વાસ મુકે, અને મુકે નહિ નીર નયણે ।
હે સલા હે સુલકારી, એમ વદે વઢી વઢી વયણે ॥૯॥ પ્રીતની તો
રીત એહવી, જેનું મન મોહનશું મળ્યું । નિષ્કુલાનંદ સ્નેહી જનનું,
કારણ નવ જાયે કલ્યું ॥૧૦॥ કહયું ॥૪॥

પદરાગ મોહ મહાર—પ્રીતની રીત છે જો ન્યારીરી, પ્રી૦ । જેહની
વંધાણી તેણેરે જાણી, વિજા ન જાણે લગારીરી; પ્રી૦ ॥૧॥ ચકોર સ્નેહી
ચંદ્ર વદનનો, વળ દિઠે દુઃખ ભારી । મીન સ્નેહી જાણેરે જઢનો, પ્રાણ
તજે વિન વારીરી; પ્રી૦ ॥૨॥ પ્રીત પતંગ પ્રાણ પાવકમાં, દેસત દગ દેત

જારી । ચાતક સ્નેહી સદાયે સ્વાંતનો, મરે પિયુપિયુ પોકારીરી; પ્રી૦ ॥૩॥ પ્રીતિની રીત પ્રસિદ્ધ પ્રતીજે, કીજે તો કીજે વિચારી । નિષ્કુલા-
નંદ એવા સ્નેહીની સંગે, સદાયે રહેછે મુરારીરી; પ્રી૦ ॥૪॥ પદ ॥૧॥

સ્નેહને વશ સદાય છે શ્રીહરિજી, ભાવે આવે ભૂતલ ભૂધર દેહ
ધરીજી । તેતો પ્રેમિ જનને પ્રેમે કરીજી, ધન્ય ધન્ય પ્રેમે વ્રજજુ-
વતી ભરીજી ॥૧॥ ઢાઢ—ભરી પૂરણ પ્રેમમાં અંગે, અને રંગે રાતિ
રાજને । સ્નેહમાંયે ન સુષ્ણે કાંયે, તેણે મૂલિ મુવનના કાજને
॥૨॥ શ્વાન પાનની સ્વર મૂલી, વઢી વસ્ત્ર પેરવાં વિસરી । આમૂ-
ષણ અંગે ધરે અવઢાં, એમ શુદ્ધ મૂલી સ્નેહેકરી ॥૩॥ પય જમાવે
જલપાત્રમાં, અને નીર ભરે ક્ષીર ઠામમાં । એમ સર્વે અંગે શુદ્ધ વિ-
સરી, વઢી ચિત્ત ન રહ્યું ધન ધામમાં ॥૪॥ સુત વિત્ત ને સર્ગાં સંવન્ધી,
વઢી એ ઉપરથી મન ઉત્તર્યું । જેહ જુવે તે એમ જાણે, કહે મન વિત્ત
આનું ફર્યું ॥૫॥ વઢી ગોરસ મથતાં ગોપિકા, અને જુવે વાલાની
વાટરે । હમણાં આવે મુને થોલાવે, એમ તલપે મોહન માટરે ॥૬॥
કસળ તૂટે કેશ છૂટે, તેને નેક ન રહે સંભાલવા । વત્સ છોડાવે ધેનુને
ધાવે, તેને ન જાયે વાલવા ॥૭॥ વઢી અગ્નિયકી અતિ ઉછલે, અને
આવે ઉફાળે દુઘ । પળ હરિ હેતમાં ચિત્ત ચોરાણું, તેહની ન લહે
કાંયે શુધ ॥૮॥ લક્ષ લાગ્યો લાડિલાશું, અંતર મઢ્યું અલયેલશું ।
રહી હેતે પ્રીતે હઢી મઢી, જેમ વૃક્ષ વિંદ્યું વેલ્યશું ॥૯॥ રાત્રિ દિવસ
રહે રાતિ, અને માતિ પ્રેમમાં પ્રમદા । નિષ્કુલાનંદ નાવે નવધા,
સમતોલ સ્નેહને સદા ॥૧૦॥ કહ્યું ॥૧॥

વઢી વ્રજવનિતા પ્રેમે પરવશ થઈજી, રસિયાજી વિના રંચ નવ
શકે રહીજી । કૃષ્ણ ક્યાં કૃષ્ણ ક્યાં જેને તેને પુછે જઈજી, એમ
સ્નેહની સાંકઢી શુદ્ધ મુલી ગઈજી ॥૧॥ ઢાઢ—શુદ્ધ મૂલિ ગઈ શરી-
રની, વઢી ગોવિંદને ગોતે ઘણું । આવો રસિયા આવો મઢા, નિરહું
હું મુઠ્ઠ તુજતણું ॥૨॥ વાટે વાટે પુછે વનિતા, વઢી કોઢ યતાવો
કૃષ્ણને । નાથ વિના નથી રેવાતું, ઘણું દિલ દાણેછે દૃષ્ણને ॥૩॥
લોઢતાં તે સ્વરી સ્વર પામી, જાણ્યું વાલો સધાવ્યા વનમાં ।
કાંઈક મસ લઈ જાયે કેડે, એમ વિચાર્યું વઢી મનમાં ॥૪॥ ગોરસ
રસની ભરી ગોઢી, વઢી જાય મથુરાં મારગે । એહ મસે ચાલિ વાંસે,

દયાહુને દેલ્યા દગે ॥૬॥ નાથજીને નિરહ્યા વિના, ઘણું દિવસ
જાયે દોયલો । ખૂધરજીને ભેટે ઝ્યારે, ત્યારેજ સુખ દિન સોયલો
॥૬॥ હરિમુખ જોયે સુખ ઉપજે, વઢી શાંતિ વઢે શરીરને । અચ્ચિર
મન તે ચ્ચિર થાયે, ઝ્યારે જુવે હર્લંધર વીરને ॥૭॥ એમ પ્રીત પારવંકે
પંચ પ્રજલ્યું, વઢી વિરહમાં વિલહ્યા કરે । પ્રેમદોરિયે વાંધી
પ્રમદા, ચાલમને વાંસે ફરે ॥૮॥ શ્યામ વિના કાંઈ કામ ન સુજે,
વઢી કઠ ન પડે કોઈ । પિયુ વિના પઢ પ્રેમીને, વઢી વીતે તે વસમી
સોઈ ॥૯॥ સ્નેહી જનને સુખ વ્યાંથી, જેના પ્રાણ પરને સાથ છે ।
નિષ્કુલાનંદ પ્રેમી જનનું, જીવિતવ્ય હરિને હાથ છે ॥૧૦॥ કડવું ॥૬॥

વ્રજ વનિતાના પ્રેમને જોવા વઢીજી, ચાલ્યમે વગાડિ વનમાંયે
વાંસઢીજી । સુળી સર્વ સુંદરી મોહનને જૈ મઢીજી, એક રહી આવરી
નવ શકી નિકઢીજી ॥૧॥ ઢાઢ—નિકઢી ન શકી સુંદરી, ગોપી
ઘેરીને ઘાલી ઘરમાં । દેહ ગેહમાં ગ્રહિ ઘાલ્યું, પળ પ્રાણ કાંઈ છે
તેના કરમાં ॥૨॥ તેહને વિરહ ઉપન્યો અંગમાં, વઢી વિયોગ રોગ
વાધ્યો ઘણું । જા સમે હુંતો રહી અમથી, અહો અમાગ્ય એહું મુજ-
તણું ॥૩॥ એમ સ્નેહમાં શોષે ઘણું, વનિતા કહે રહી વાંસઢ્યે । પઢી
મેલ્યું દેહ મંદિરમાંયે, પ્રાણ પોતા પિયુને પાસઢ્યે ॥૪॥ એહ રીતે
પોતી અચઢા, મોહનજી સંગે જૈ મઢી । ભૌતિક દેહનું ભાન મૂલી,
અતિવાક્યદેહ પામી વઢી ॥૫॥ પ્રેમી જનનું એહ પારખું, પ્રિતમ
વિના પઢમાં મરે । પિયુ વિયોગે પ્રાણ રહે, તે સ્નેહ શઠ સાને કરે ॥૬॥
પ્રીતની તો રીત એહવી, જેના પ્રિતમ સાથે પ્રાણ છે । જીવન વિના જરૂર
જેને, પંચ પાઢવું પ્રમાણ છે ॥૭॥ ધન્ય ય નારી પ્રેમ પ્યારી, જેને
વાલા વિયોગે તન ત્યાગિયું । અલ્પ સુખની આશા મેલી, મન મોહ-
નજીશું લાગિયું ॥૮॥ એવા જનથી અર્ધ ઘડી, ચાલમ ન રહે વેગઢા ।
હેતે હઢ્યા રહે મઢ્યા, જો અંગે હોય કોયે અવઢા ॥૯॥ શું થાયે
કેયે હેત જો હૈયે, અને પ્રેમ વિના તો સુકું સરે । નિષ્કુલાનંદ સરવે
સાધન, સ્નેહી સમતા કોળ કરે ॥૧૦॥ કડવું ॥૭॥

જેને અંગે રંગ ચઢિયો સ્નેહનોજી, પ્રીતે જો પ્રિતમશું પ્રાણ મઢ્યો
જેહનોજી । અંતરે અભાવ ન થાય તેને તેહનોજી, જો પ્રીત રીતે

पात थाय आ देहनोजी ॥१॥ बाळ—देहतणे दुःखे करीने, दलगीर
न थाये दलमां, दरद दुःखे दोष हरिनो, परठे नहि कोइ पलमां ॥२॥
गुण ग्रे'वा वळी गोपिकाना, जेने अभाव कोइ आव्यो नहि । सरवे
अंगे सुखकारी, श्यामळाने समझी सहि ॥३॥ जेनां पर्यं पिधां मही
लीधां, वळी फोडी गोरसनी गोळीयो । बाटे घाटे घेरी घरमां, जेने
लाज तजावी रंगे रोळीयो ॥४॥ बेण चजाडि ब्रेह जगाडी, वळी
वनमां तेडी चनिता । तरत तिथां तिरस्कार किधो, तोय न आवी
अंतरे असमता ॥५॥ कोइ वाते कृष्ण साथे, अवगुण न आव्यो
अंतरे । दिनदिन प्रत्ये प्रेम प्रगट्यो, नित्य नित्य नवो निरंतरे ॥६॥
रास रचि खेल मचि, वळी चिछोई गया वनमां । रोईरोई खोई
रजनी, तोय क्षोभ न पामी मनमां ॥७॥ नाथनाथ मुख गाथ गातां,
वळी चियोगे विलखे घणी । तोये हरिनो दोषन परठे, एवी रीत जो
प्रीततणी ॥८॥ प्रीतने मंगे पग परठी, वळी पाछी न भरी जेणे
पेनियो । जे शिश साटे चाली बाटे, खरी प्रीत पूरण तेनीयो ॥९॥
लागी लगन थई मगन, वळी तगन कर्षा तन सुखजी । निष्कुला-
नंद स्नेही समतोल, कहे कवि जन कोण मुखजी ॥१०॥ कडबुं ॥८॥

पदयाग माह—स्नेहने रे समान, नावे कोई स्नेहने रे समान । रागी
त्यागी ने तपस्वीरे, वळी धरे वन जइ ध्यान; नावे० ॥१॥ जोग जगन
बहु जजतारे, तजतां तेनुं मने मान । तजी घरवास उदास फरे
कोय, करे तीरथ व्रत दान; नावे० ॥२॥ माळा तिलक धरे फरे
फकत, नख शिखा वधारी निदान । करे अटन रटन निरंतर, वळी
करे गंगाजळ पान; नावे० ॥३॥ स्नेह नहि जेने नाथशुरे, शुं थयुं
करतां रे ज्ञान । निष्कुलानंद स्नेही जनने, वश सदा भगवान;
नावे० ॥४॥ पद ॥२॥

स्नेह सांकळे पलांणी छे प्रमदाजी, तेहने अंतरे नहि कोइ
आपदाजी । स्नेहे श्यामळीया संगे डोली सदाजी । हळी मळी
हरिशुं रही अति मनमुदाजी ॥१॥ बाळ—मुदा सदाये मनमांये,
जाये अहरनिश राणीपरे । रंग राती मन माती, गाती गोविंद
गुण घरेघरे ॥२॥ वळी वनवाटे घरे घाटे, दिये दयाळु दरशन दान ।

नाथ निरखी हैये हरखी, बली रहे मने गुलतान ॥३॥ हरतां फरतां
काम करतां, हरि अचानक आवी मळे । मगन रे'तां सुख लेतां,
एम प्रेम आनंदमां दिन पळे ॥४॥ हसतां रमतां जोडे जमतां, बली
वीते घडी घणुं सुखनी । पळे पळे प्रेम प्रगटे, जोतां शोभा श्रीहरि
मुखनी ॥५॥ हास विलास हरिनी साथे, बली के'वुं सुणवुं ते
कानने । ताळी बली लेवी तेहशुं, ओडवुं हरिशुं तानने ॥६॥ रात
दिवस वीते रंगे, बली अंगे आनंद अति घणुं । संसार सुखनी
भूख भागी, जोतां मुख जीवनतणुं ॥७॥ वियोगनी बली वातने,
कोये स्वपने पण समझे नहि । एह रीते प्रीत बाधी, स्नेहनी
अतिशे सहि ॥८॥ प्रीतनी रीतने परखवा, एक समयनेविपे श्रीहरि ।
मथुरां जावानुं मन कीधुं, इच्छा एची उरमां धरी ॥९॥ घणा दिवस
गोपी संगे, रंगे रमिया रसघसशुं । निष्कुलानंद स्नेह जोबा, बालो
के' वेगळा वसशुं ॥१०॥ कडबुं ॥११॥

वेगळां गया चिना प्रीत न प्रिछायजी, चालपमे विचार्युं एवुं
मन मांयजी । अलबेले मांड्यो पछी एह उपायजी, अक्रूर आविया
तेह समे त्यांयजी ॥१॥ बाळ—तेह समे अक्रूर आव्या, अने रथ
लई रुडा रूपने । राम कृष्णने तेडवाने, मोकल्यो कंसासुर रूपने
॥२॥ आवीने छोड्यो आंगणे, नंदरायने निरधार । गोपी बली टोळे
मळी, बली करेछे विचार ॥३॥ आ दिन मोयें आवो कोइ, नंद
भुवन नधी जो आवियो । बाई गाम नाम पुछो एहनुं, आ शे अर्थ
रथ लावियो ॥४॥ बाई सगो नहि ए शत्रु छे कोइ, नंद जसोदा
गोपने । निश्चे कांइक नवुं निपजशे, तमे देखजो दैवना कोपने ॥५॥
जावो बाई जुयो जैने, सुणजो बली एनी वातडी । चा'लो थई कोइ
वैरि वसे, आव्यो ए करवा घातडी ॥६॥ कोरे तेडी बाई कृष्णने,
बली वात करो चालपवडे । हेत देखाडी राखो संताडी, जे नजरे
एने नव पडे ॥७॥ ब्रजजननुं जीवन जेही, तेनी जतन झाझी
किजीये । विचन मांयधी चा'ली वस्तु, बाई बचाविने लीजिये ॥८॥
एम आकूळ व्याकूळ थाय अवळा, मांरोमांरि मनसुवो करे । आतो
आव्यो काळरूपे कोय, रखे प्राण बाई आपणा हरे ॥९॥ पछी गोपी-

યે તેની ગમ્ય કાઠી, ચાઈ અકૂર એનું નામ છે । નિષ્કુલાનંદના નાથ સાથે । કાંઈક એને કામ છે ॥૧૦॥ કડવું ॥૧૦॥

આવ્યો અકૂર એ સ્વર પામી સ્વરીજી, કાંઈક કપટ મીંતરે આવ્યો મરીજી । કોરે જઈ કૃષ્ણને કાંઈક વાત કરીજી, તેહ નથી કે'તા હૈયાનું આપણને હરિજી ॥૧॥ ઢાઢ—હરિ હલધર હૈયા કેરી, વઢી વાત નથી વરતાવતા । પળ અકૂર સાથે એકાંત કીધી, તેહની થાય ચિત્તમાં ચિંતા ॥૨॥ કોણ જાણે ચાઈ કેમ કરશે, કલ પડતી નથી કાંય । પુછો જઈ પ્રાણ જીવનને, શું છે એના ચાઈ મનમાંય ॥૩॥ એમ કરતાં અકૂરના, મનનો તે મર્મ જાણિયો । શ્રીકૃષ્ણજીને તેડવાને, એણે રથ આંઈ આણિયો ॥૪॥ એવું સુણીને અવઢા, અતિ અકલ્પાણી અંતરે ઘણી । જેમ પ્રાણ રહિતવત પુતલ્લાં, એવી ગલ્ય થઈ ગોપી તળી ॥૫॥ લડથડે કોઈ પડે પૃથ્વી, એમ શુદ્ધ ન રહી શરીરની । શ્યામ સ્થાવ્યાનું શ્રવણે સુણતાં, નિક નયણે ચાલી નીરની ॥૬॥ વલવલી ટોલે મઢી, વઢી વનિતા કહે કેમ કરશું । જીવન જાતાં અંતરે આપણે, ધીરજ કહ પેરે ધરશું ॥૭॥ આવ્યો અકૂર કાલરૂપે, હમણાં પ્રાણ લઈને હાલશે । પછી સ્નેહનું જે સુખ સજની, તે સમે સમે ઘણું સાલશે ॥૮॥ ગયું ધન જોવન દિન જે, તે પાશું નથી કોઈ પામતાં । એમ આપણે થાશે અવઢા, હરિ હીરો વામતાં ॥૯॥ નિરધન થાશું નાથ જાતાં, પછી ઓશિયાઢાં રે'શું અંગે । નિષ્કુલાનંદના નાથ સાથે, હવે ક્યાંથકિ રમશું રંગે ॥૧૦॥ કડવું ॥૧૧॥

અહો કષ્ટ અચાનક આવિયોજી, ડ્યારે હરિવરને કંસે બોલાવિયોજી । મથુરાની નારીનો દાવો ચાઈ પાવિયોજી, આપણે તો લેવ એવો જો લલાવિયોજી ॥૧॥ ઢાઢ—લેલ લલતાં મુલ્યો તું બ્રહ્મા, અને અકલ ગઈ તારી વઢી । જોલ્ય જોડિ નાલેછે જોડી, તારી અસત મલ્ય એવી વઢી ॥૨॥ વિવેક હોય જો વિધિ તુંમાં, તો એવું ન કરે કોઈ દિને । જોગ મેઢી દેહ લેલિ, તેની મે'ર નથી તારે મને ॥૩॥ મન ગમતું સુખ મેઢવીને, વઢી વિછોર પાડહ વઢતો । માટે મૂરલ મોહોટો માઈ, નથી કોઈ તુંજ ટલનો ॥૪॥ જેમ કલ્પાં કરે કાંઈ કરિયાં, ઘણાંઘણાં રચે ઘરઘોલિયાં । રમતાં રમતાં રોપ ઉપનો । તારે માંગતાં તે કાંયે મુલિયાં ॥૫॥ તેમમાટે તુંને બ્રહ્મા

भाइ, उपमा ते एहनी आपिये। हरिवर तें आप्यो अमने, तो असन पेठे न उधापिये ॥६॥ होंस अमारी हैया केरी, नयी पुरी करी नाथने। वालाथी केम करेछे वेगळां, एवो वेरी थयो शुं ब्रजसाथने ॥७॥ नयणे निरखतां नाथने, जेह मटके करी पांपण मळे। तेहज ब्रह्मा भूल्य तारी, कारे भाई तुं नव कळे ॥८॥ एटली खोट ते खरखरे, तो वेगळे मन केम बाळीये। तेहमाटे भाई कहुं तुंजने, दया दलथी नव टाळीये ॥९॥ कृष्ण विना केम करीने, वळी चिकट घडी वामशे। निष्कुलानंदनो नाथ चालतां, प्राण प्रीते दुःख पामशे ॥१०॥ कडवुं ॥१२॥

पदराग मेवाडो—मथुरां म जाशो रे प्रितम पातळारे, नाखि अमने नोधारां मारा नाथ। जरुरने जाबुं रे होय तियां तमनेरे, तो लेजो इयामळा अमनेरे साथ; म० ॥१॥ प्रीत करीने रे पियुजी मा परहरोरे, राखो प्रितम अमनेरे पास। अळगाने रे तारे अधीर अति अमनेरे, वण दिठे रहे अंतर उदास; म० ॥२॥ जेम मणि विना फणिरे अणदिठे आंधळोरे, वळी कोइ लिये लोभितुं घन। वण मृत्युए मृत्यु तेने मानवुंरे, जेनुं कांइ जातुं रहुंरे जीवन; म० ॥३॥ जळवासी जीवरे ज्वाळामां जीवे नहिरे, अमारे छे तम विना हरि तेम। निष्कुलानंदनारे स्वामीजी सुजाण छोरे, अजाण जे होय तेने के'तुं एम; म० ॥४॥ पद ॥३॥

पियु परियाणिया मथुरां जावा मावजी, रथे बेठा रसियो अंतरे छे उछावजी। आपण उपरथी उत्तारियो भावजी, पियु विना प्रमदा लेशुं केशुं लावजी ॥१॥ ढाळ—लावो लेतां लाडिलाशुं, घणुं आनंदे घटी निगमतां। दिन जाता वदन जोतां, वळी रजनी जाती एशुं रमतां ॥२॥ एह सुख वाई क्यांथी सांपडे, अक्रूर मूले आवियो। प्राण लेवा पापियो, आ रथ जोने लावियो ॥३॥ जादवकुलना वृद्ध वे'ला, आने मोयें बहु मरी गया। आपणे भाग्ये अक्रूर जेवा, वेरी केम चांसे रह्या ॥४॥ वाई घणा दिवसनो जे होय घरडो, तेने मे'र न होये मनमां। निर्दय होय दग्ध दिलनो, वाई त्रास न होय तेना तनमां ॥५॥ हमणां रथने हांकशे, वाई घाईने आडां फरजो। आ जो लुंटी जाये अमने, एम प्रगट पोकारजो ॥६॥ मात तात सुत संयन्धिनी, वळी लोकनी लाज म लावजो। मरजादा सुकी रथने

રોકી, વઢી ચાલાને વાઢી લાવજો ॥૭॥ જેહ લાજમાં વાઈ કાજ વગડે, તે લાજને શું કીજિયે । પ્રિતમ રે'તાં જો પલ્લ જાયે, તો જોકશું જાવા દીજિયે ॥૮॥ પ્રેમને વાઈ નેમ ન હોય, જેના પ્રાણ પ્રિતમશું મઢયા । લોકલાજ વેદવિધિ કર્મ, તેતો તેને કરવાં ટઢયાં ॥૯॥ ઇટલા માટે આપણે, રાખો રસિયાનો રથ રોકીને । નિષ્કુલાનંદનો નાથ સજની, કેમ જાશે વિલક્ષતાં મુકીને ॥૧૦॥ કહયું ॥૧૧॥

આ વૃદ્ધ સઘલાની મત વામી ગઈજી, નંદ જશોદાની અકલ કાંઈ ન રઈજી । શું એને આપણે સમજાવિયે કહીજી, એણે કોઈ વિચાર અંતર કર્યો નહીજી ॥૧॥ બઢ—વિચાર ન કર્યો વ્રજવાસીય, તેમ વિગ્ન પણ કોઈ નવ પડયું । કેમ કરી રહે કૃષ્ણ વાઈ, અપરાધ આપણું આવી નડયું ॥૨॥ આ સમે કોઈ મરે અચાનક, તો કૃષ્ણ રહે તેહ કારણે । મોઢાં વે'લાં મરશે સ્વરાં પણ, આજ મરે તો જાડં વારણે ॥૩॥ અન્ય ઉપાયે અલબેલડો, વઢી નથી રે'વા કોઈ રીતડી । અહો વાઈ અભાગ્ય આપણાં, પિયુ ઝોડી ચાલ્યા પ્રીતડી ॥૪॥ આ જો રથે બેઠા રસિયો, વઢી સેહાવિયો પણ તે સ્વરો । ઝોડો વાઈ જાહ્યે ઘાઈ, વનિતા વિલંબ જો મા કરો ॥૫॥ વાઈ રોકી રાક્ષીયે રથને, વઢી ઘા'લાને પાછા વાઢીયે । સ્નાન કરીને કહિયે હરિને, પિયુ પ્રીત તો નવ ટાઢિયે ॥૬॥ એમ ટોઢે મઢો વિંટી વઢો, મેલી માનિની મર-જાવને । જીવન જાતાં નથી સ્વમાતું, મર લોક કરે અપવાદને ॥૭॥ મર જણાયે આ જગતમાંહે, રથે શીવને શાંતિ રાખશું । છાતું છે તે મર થાય છતું, આજ નેક ડઘાડું નાચશું ॥૮॥ નિંદક જન મર નિંદા કરે, વઢી દુરિજન મર દાક્ષતાં । કૃષ્ણ ધની મારો કૃષ્ણ ધની, એમ કે'શું મુખે ઘણું ગાજતાં ॥૯॥ લોક મઢી વઢી ચઢી કે'શે, તેતો સાંભળી રે'શું શ્રવણે । પણ નિષ્કુલાનંદના નાથની, વાઈ સોલ્લ ન સ્વમાયે આપણે ॥૧૦॥ કહયું ॥૧૪॥

અચલાનો આશય અલબેલે ઓઢસીજી, વિયોગે વનિતા દીઠી અતિશય દુઃખીજી । પ્રમદાના પ્રાણ નહિ રહે મુજ પક્ષીજી, કહું એને કાંઈક ધીરજ ધારે સક્ષીજી ॥૧॥ બઢ—ધીરજ ધારો કૃષ્ણ કહે, સહુ દેશતાં મ કરો શોર । હેત રાખો હૈયામાંહે, વા'રે મ કરો ચકોર ॥૨॥ મારે તમારે પ્રીત છે તે, છાનિ ડપાડિને રાખિયે । લાજ

जाय ने हांसी थाये, एवं भेद बिना केम भाखीए ॥३॥ लोक मुजने एम लेखे, छे ब्रह्मचारी भगवान । आज लाज ते खोई खरी, मारुं मोड़ियुं तमे मान ॥४॥ तम साथे में स्नेह कीधो, तेतो हळबुं थावा हेसखी । पण खी होय आप खारथी, एम सरवे शास्त्रमां लखी ॥५॥ प्रीतनुं आज फळ प्रगट्युं, मने छानाने छतो कयों । स्नेह करतां तम साथे, अंते अर्थ ए निसर्यो ॥६॥ हजि कहुंछुं जे केण मानो, अने जाओ बळी घेर जुवती । एक वार आपण मळशुं, हूदे राखजो स्नेह सती ॥७॥ एम धीरज दिधी बात किधी, तमे प्यारी छो मुने प्राणथी । तम बिना त्रिलोकमांहि, बा'लुं ते मुने कोइ नथी ॥८॥ हुंतो वश छउं हेतने, साचुं कहुंछुं सुंदरी । हुं छउं जेने ते छे मारे, एतो बात अंते छे खरी ॥९॥ मेमनी दोरिये प्रमदा, हुंतो वंधाणो पेड हाथजी । एम कहिने चालिया, निष्कुलानंदनो नाथजी ॥१०॥ कडवुं ॥१५॥

हरिवर हालिया मथुरां मारगेजी, जुवे रुवे जुवती उभी रही एक पगेजी । नयणे न मळे पळेपळे जळ वहे दोय द्रगेजी । रथ जातां रसियानो दीठोछे दूर लगेजी ॥१॥ दाळ—दूर लगीं तो रथ दीठो, पछी खेह तेह रही जोई । ज्यारे नयणे गरद न दीठी, त्वारे पडी पृथविये रोई ॥२॥ जेम प्राण जातां पंडने, अतिशय पीडा उपजे । एवी गत्यने पामी गोपीका, जाणे तन तज्युं के तजे ॥३॥ शुद्ध न रही शरीरनी, मूर्च्छा खाई पडी मानिनी । उठी न शके अवनि धकी, बळी भूली दशा देहभाननी ॥४॥ हंस गयो हरिनी साथे, रणुं देह तेह पडी पृथवी । जेम दोरी तुटी दारुकनी, चाल्य रहित पुतळी हवी ॥५॥ एवी अवस्था पामी अबळा, बळी श्यामळीयो सधावतां । वण दरदे दरद व्याप्युं, लालशुं लेह लगावतां ॥६॥ पटला पछि अंग संभाळी, अने उठी सरवे अबळा । मांहोमांहि मळी बळी कहे जे, नाथजी पाछा नव बळ्या ॥७॥ अहो आ शुं थयुं वाई, हवे भूधरने कैये भाळशुं । सदनमांही सखी आपणे, शुं जोईने मन वाळशुं ॥८॥ घेर जातां चरण न चाले, आधी चालीने पाछि बळे । पछी पगलां जोईने पियुजीनां, वारंवार तियां टळवळे ॥९॥ रज लई

લઈ મસ્તક મુકે, વઢી વઢી કરે વહુ વંદના । વે'લા વઢજો વા'લા
મારા, નાથ નિષ્કુલાનંદના ॥૧૦॥ કહયું ॥૧૬॥

પદરાગ મહાર—વાઈ પ્રીત કરતાં પ્રિતમશું, જ્યારે પીઢાયે પંડ ।
ઓપડ એનું ઓકોઈ ન મઢેરે, જો ભમિયે વ્રહ્માંડ; પ્રીત૦ ॥૧॥ વાઈ
મીન જઢે જ્યારે જઢમાં, ત્યારે ઠરે કોણ ઠામે । ચકોર દુઃખી થયો
ચંદ્રધીરે, ત્યારે કયાં સુખ પામે; પ્રીત૦ ॥૨॥ વાઈ ચકવો દુઃખ પામ્યો
દિનેશથી, પિયૂષથી માનવી । કોણ ઉપાય હવે કીજિયેરે, ગજ
જઢિયો જાનહવી; પ્રીત૦ ॥૩॥ એમ નિષ્કુલાનંદના નાથથી, પીઢા
આપણે પામી । શું કરિયે હવે સજનીરે, આશા ડગર્યાની વામી;
પ્રીત૦ ॥૪॥ પદ ॥૪॥

એમ વઢી વનિતા વિલસી પાછી વઢીજી, ચરણ ન ચાલે ધરણિયે
પડે ઢઢીજી । અંબર આભૂષણ સંભાળવા શુદ્ધ ઢઢીજી, વાયવો વા-
લાનો કોઈ ન શકી કઢીજી ॥૧॥ ઢઢ—કઢી ન શકી જે કૃષ્ણે
કહ્યું, તેને વિચારવા વનિતા મઢી । શું કહ્યું વાઈ શ્યામઢે, ક્યારે
આવશે વ્રજમાં વઢી ॥૨॥ અચેત હતી સહુ આપણે, પ્રિછ પડી નહિ તેહ
પઢમાં । કાંઈક કુહું સાચું સજની, કહ્યું છવિલે છઢમાં ॥૩॥ એણે કહ્યું
એકવાર મઢશું, એમાં કપટ કાંઈક છે સહિ । એકવાર તે કોણ જાણે
કૈયે, એનો કાંઈ નિરધાર નહિ ॥૪॥ વાઈ જાતાં જાતાં જુદું ઘોલ્યા,
અને કોલ ઘોલ કુઢા કર્યા । નલશિલ્લગી નાથ વાઈ, ઘણું છવિલોજી
છઢમાં મર્યા ॥૫॥ હાથ ન આવે હવે હરિ, સ્વોઈ વેઠાં સરી મીરાં-
થજી । મણિ ચોરાણી મઢે નહિ વાઈ, પિયુ ગયા પરને હાથજી ॥૬॥
શુકન જુવો સહુ મઢીને, અલવેલોજી કૈયે આવશે । પોતે પધારશે
પ્રેમશું કે, આપણને ત્યાં તેઢાવશે ॥૭॥ એમ માંહેમાંહિ મઢી વઢી,
મનસુયો કરે મનમાં । એમ વિલસી વિલસી વનિતા, પછી મામિની
ગઈ ધુવનમાં ॥૮॥ તિયાં મહી માલ્લણ દુઘ દેસી, ઘણો શોક કરી
રુવે સુંદરી । હવે ગિરિધર વિના ધરમાં, આ પિશે કોણ પ્રેમે કરી
૥૧॥ અંતર પ્રીતને ઉપર કે'તાં, લાજ લોકની વઢી લાવતાં । નિષ્કુ-
લાનંદના નાથને વાઈ, કાંઈ મસ લહને ઘોલાવતાં ॥૧૦॥ કહયું ॥૧૭॥

વનિતાને વેદના વ્યાપી વિયોગનીજી, પઢ વીતે પંથવને વણ રોગે
રોગનીજી । કરે અતિજંલના શ્યામ સંયોગનીજી, ભૂલી ગઈ મામિની

भववृत्ति वैभोगनीजी ॥१॥ दाढ—भव वैभवनी भूली वृत्ति, जेनी सुरति लागी लालशुं । रहे उदासी थई निराशी, मन मोहे नहि धन मालशुं ॥२॥ जेहनुं प्रीते चित्त चोराणुं, अने ईशक लागी जेना अंगमां । तेनुं माझुक विना मन बीजे, राच्युं नहि कोइ रंगमां ॥३॥ योल्यां न गमे बीजुं तेहने, प्रितमना गुणगान पखी । अन्यकथा काने सुणतां, दाझे दल ने थाय दुःखी ॥४॥ जेम मीनने नेक नीर विना, वळी क्षीरे क्षणुं सुख नव वळे । तेम प्रेमी जनने पियु विना, अन्य उपाये अंतर जळे ॥५॥ जेनुं प्रेमवाणे प्राण प्रोयुं, भावभलके भितर भेदियुं । तेहने ते जंप कयांथी होय तनमां, जेनुं रंग ने रूप छेदियुं ॥६॥ फरे उदास मूके निश्वास, पासे नथी पियु जेहने । उन्मत्तवत् गति होये अंगनी, अन्य जन न जाणे तेहने ॥७॥ एवा भावने पामि अबळा, हरि वियोगे बळी विरहणी । पियुपियु पोकार करतां, वणदीठे प्रितमविलखे घणी ॥८॥ लोही मांस ने लाली मुखनी, हरि जातां एदलुं हरि गया । अस्थित्वचा ने प्राण प्रेमीनां, वळतां तनमां ते रक्षां ॥९॥ प्राणने पियु वियोगे, प्रेमी न रहे राखीने । निष्कुला-नंदना नाथने, जाणुं जोशुं क्यारे करी झांखीने ॥१०॥ कडवुं ॥१८॥

एम विद्योगरोग ते वनिताने बाधियोजी, जेनो प्राण प्रितमशुं बांधियोजी । जेणे श्याम साथे स्नेहडो सांधियोजी । प्रमदाना प्रेमनो पार नव लाधियोजी ॥१॥ दाढ—पार न लाध्यो प्रेम केरो, वळी सुंदरीना स्नेहनो । प्रेमवश परवश थई, न कयों संभाळ जेणे देहनो ॥२॥ जळ भरवा जाय जुवती, स्थळस्थळ प्रत्ये थोभे घणुं । इयां रही मारी आळ करता, ईयां ताण्युंतुं अंबर अंगतणुं ॥३॥ ईयां मुजने आडा फरता, ईयां रोकी मुजने राखता । हेत देखाडी लोभ लगाडी, ईयां फंदमां मुने नाखता ॥४॥ घडो चढावी घणा हेते, वळी सानमां समझावता । कोये न जाणे जन बीजो, एम मंदिर मारे आयता ॥५॥ एवां सुख संभारतां, वळी हृदये भरायछे रोदने । एकांत जाई रुवे अबळा, करी विलाप उच्चै वदने ॥६॥ रोई रोईने रातां फरे, लोचन लाल गुलालरे । स्नेह साले शरीरमांये, जेने वा'ला साथे छे वा'लरे ॥७॥ घणीवार जाणी भरे पाणी, वळी वनिता पाछी वळे, रहे आतुरता अंतरमांये, जाणे मोहनजी क्यारे मळे ॥८॥ घट गागर सोती

घेर पो'ती, विसरतो नथी वियोग बळी । भार न गणे उभी आंगणे,
जाणिये प्राण विनानी पूतळी ॥१॥ स्नेह एनो हुं शुं कहुं, जेने पियुशुं
पूरण प्रीत छे । निष्कुलानंद नथी के'वातुं, जयारथ जेवी एनी रीत
छे ॥१०॥ कडवुं ॥१९॥

ए दिन जाये बहु दिल दाझतांजी, भूली शुद्ध भामिनी हरि
संगे हेत बांधतांजी । वियोगे विलखे रुखे धुम मसे रांधतांजी,
एम अहोनिश धीते पियुने आराधतांजी ॥१॥ ठाळ—अलबेलाने
आराधतां, अतिव्याकुळ थाये वनिता । जाणे जाडं वनमां जीवन
हशे, एम अंतरे थई आतुरता ॥२॥ गोरस रस भरी गोळीये, मरी
वेचवानो मस लई । पछी कुंजकुंजमां कामिनी, जीवनने गोते जई
॥३॥ क्यां हशे याई कृष्ण कहोने, एम मांहोमांहि पुछे मळी । ज्यारे
खयर न पामे खोळतां, त्यारे बलबले विलखे बळी ॥४॥ कहे आज
वनमां क्रीडा करतां, कहे आज वनमां रास रमियां । तेहज वनमां
जीवन जातां, सर्वे स्थळ खावा थयां ॥५॥ जेमजेम वन जुबे जुबती,
तेमतेम कृष्ण सांभरे । विरह बाधे अंग बाधे, पछी आंखडिये
आंसु झरे ॥६॥ सज्जन थोडा साले शरीरे, अंगे साले घणां एघांण ।
संयोगमां ए नव जणाए, पण वियोगे विलखे प्राण ॥७॥ एम वृक्ष
बेली वन सरवे, घणुं शोधतां संध्या पडे । पण कृष्ण बसे मथुरांमांहे,
ते वनमां जोतां केम जडे ॥८॥ एम वन जोईने जुबती, बळी मुचन
आवी भामिनी । राज विना कांई काज न सुझे, जेने लागी लगन
इचामनी ॥९॥ प्राण प्यारानी प्रीत लागी, तेणे त्यागी तननी आश जो ।
निष्कुलानंद एह स्नेहे नारी, पछी प्रेमने पाश जो ॥१०॥ कडवुं ॥२०॥

पदराग आशावरी—प्राण भरे जो प्रितम विना, बळी पियु वियोगे
पे'ला जाजोरे । मगन थईने हुं माशुहुं मनमां, एयुं वाई मारे धाजोरे;
प्राण० ॥१॥ सखीरे मणि निगमतां मणिघर जीवे, तेने ते सुख सखी
कयुरे । घनहारी निर्घन नर रे'तारे, तेने सुख रति क्यां रहुरे; प्राण०
॥२॥ सखीरे जत गया पछी जती भरे जो, सत गया पछी सतीरे । पत
गया पछी कोय भरे जो, नगर गया पछी नरपतिरे; प्राण० ॥३॥ सखीरे
फलरहित रंभाजे कोये रहे, तेतो अर्थ शे आवेरे । निष्कुलानंदना
नाथ वियोगे, माग्युं मोत क्यारे न आवेरे; प्राण० ॥४॥ पद ॥५॥

એમ અવઢા અકઢાય અતિ ઘણુંજી, મન કરે મોહન મુખ જો-
 વાતણુંજી । વળ દીઠે વા'લમ અંતર મુખ નહિ અણુંજી । મેલી
 નિઃશ્વાસ ધિક્કારે આપ્યું ઘણુંજી ॥૧॥ ઢાઢ—આપણો અવગુણ
 પરઠી, અવઢા મુખે એમ ઉચરે । અહો વાઈ કૃષ્ણ વિના, હેત આપણે
 એધું કોણ કરે ॥૨॥ જોદિ અસંન હતાં વાઈ આપણે, પિયુસુખને
 નવ પ્રિછતાં । અસત્ય સત્યને ઓઢહ્યા વિના, વઢી અનેક વસ્તુને
 ઇચ્છતાં ॥૩॥ સ્વર ન હોતી સ્વોદ વૃદ્ધિની, વઢી ન્યાય અન્યાય નવ
 જાણતાં । સુખ દુઃખને સમજ્યા વિના, વઢી વિષય અમૃતવત માણતાં
 ॥૪॥ એમ વિમત્ત હતી આપણી, વાઈ એધું અવઢાં ચાલતાં । હેત
 કરી હરિ મંદિર આવતા, તેને તસ્કર કરીને જ્ઞાલતા ॥૫॥ એનો
 આપણે અમાવ લઈ, જઈ કહેતાં જસોદા આગલે । તોયે હૃદયે રોષ
 નવ ધરતા, કરતા પ્રીત હેતે પલેપલે ॥૬॥ પરાણે એણે પ્રીત કીધી,
 અલબેલે આપણે સાથજી । જાત વાઈ અવવારિમાંહી, તેતો હરિય
 રાહ્યાં ગ્રહી હાથજી ॥૭॥ સમે સમે એણે સુખ દિધાં, વઢી લાઢિ-
 લાએ લાઢ લઢાવિયાં । આપણું ગમતું કીધું એણે, માન દઈને મન
 મનાવિયાં ॥૮॥ વઢી આપણી અવઢાઈ જુવો, એને વંધાવિયાતા
 આગલે । એના ગુણ અવગુણ આપણા, કેટલાક લાઢીએ કાગલે ॥૯॥
 જેજે હેત કર્યું હરિયે, તેતો કહ્યો કેમ આવશે । હવે નિઃકુલાનંદના
 નાથ વિના, વાઈ લાઢ કોણ લઢાવશે ॥૧૦॥ કડવું ॥૨૧॥

વઢી વાલપ વાલાની કહ્યો નથી આવતીજી, જેજે કાંઈ ફરિયું
 એણે આપણી વતીજી । અલબેલે આપિયું સુખ સમેસમે અતિજી ।
 આપણે ન જાણ્યું માનિની મહા મૃદમતિજી ॥૧॥ ઢાઢ—મૃદમતિ
 અતિ આપણી, એને કાઢો કહીને થોલાવતી । કંઈક વાતની વાત-
 માંયે, એને હા કહીને હુલાવતી ॥૨॥ વઢી મહી મથાવ્યાં વત્સ
 ચરાવ્યાં, વઢી કરાવ્યાં ઘરનાં કામને । કઠણ કહેતાં છોણાં દેતાં,
 વઢી લેતાં ટુંકારે નામને ॥૩॥ છાશ સ્વાદી વાટિ દેતાં, વઢી માંસ
 દહને નચાવતાં । નટની પેરે નૃત્ય કરાવી, ઘેરઘેરથી જોવા આવતાં
 ॥૪॥ વઢી ઢાહી થઈ વાઈ આપણે, એને કાલો જાણીને કલાવતી ।
 અંતરે માર એનો આપણે, લેશપણ નવ લાવતી ॥૫॥ કપડી લંપટ

कुडा बोलो, बळी तस्कर कहेती तेहने । अनादर बाई करतां एनो, तोगे ते नव तजतो स्नेहने ॥६॥ बळी भलाइ बाई भूधरजीनी, जोने कहीए मुखथी केटली । नथी कहेवाती हेत प्रीतनी रीत, जेह एणे करीछे एटली ॥७॥ आपणारे अपराधनो, बाई पार न आवे पेखतां, तेम मोटप जोतां महाराजनी, काई लेखुं न आवे लेखतां ॥८॥ एम मळी बळी अवळा, अवगुण परठे आपणा । अहो बाई कहीए केटला, गिराए गुण गोविंदतणा ॥९॥ बाई सांभरता हशे श्यामने, सर्वे गुण गोपीजनतणा । निष्कुलानंदना नाथ साथे, राखी नथी कोइ रीते मणा ॥१०॥ कडवुं ॥२२॥

बाई आपणशुं एणे अतिशय हेत कर्तुंजी, गोपी ने गोवाळ हेते खधाम परहयुंजी । मेली मान मोटपने मनुष्यनुं देह धर्युंजी, जोने बाई एनुं आपणथकी शुं सयुंजी ॥१॥ बाळ—सयुं नहि कंइ श्यामनुं, आपण मांयेथी एक रति । केवळ हेत एक कर्तुं एणे, आपणे न जाणुं मूढमति ॥२॥ बाई भव ब्रह्मा जेने भजे, बळी नेतिनेति निगम कहे । तेहने जाण्या जार जुवती, वीजुं अज्ञ आपणथी कोण छहे ॥३॥ बाई इंद्र आदि अमर सरवे, जेनी अहोनिश आज्ञा करे । बळी शशि-सहित सूर्य सदा, जेना वचनमां फेरा फरे ॥४॥ सरस्वती कहे उत्तम कीर्ति जेनी, बळी नारद गुण जेना गावछे । सहस्रफणीमां जुगल जीमे, शेष समरे जेने सदाय छे ॥५॥ सर्वे सुखनुं एह सदन सजनी, अने प्रीतनो बळी पुंज छे । पूरणकामने ठाम ठपानुं, बळी ओछप एहमां शृंज छे ॥६॥ जेम नदी सर ने कूप वापी, भरपूर जो होये भरी । पण वारिधि कोय वारिवडे, सुख न माने सुंदरी ॥७॥ तेम सुख सरवे सजनी, रक्षां अलबेलाने आशरी । एवा जाणीने जुवती, रति कृष्ण साथे नव करी ॥८॥ जेम मूरखने कोइ मिरांथ मळे, पारस के चिंतामणि । शिलामम तेनुं सुख समझे, जेने याळक बुद्धि छे घणी ॥९॥ एम धयुं बाई आपणे, ओळखी न शक्यां एहने । निष्कुलानंदने नाथे सजनी, तेह साक दीघोछे छेहने ॥१०॥ कडवुं ॥२३॥

छपीलोजी दड गया बाई छेहजी, जाणी जन अज्ञ आपणे अति सेहजी । मूढमति जोइ अवळानो देहजी, शिष्या गुण जोइ राये

आपणशुं नेहजी ॥१॥ बळ—शियो गुण जाणी श्यामळो, अलबेलो
 आपणशुं आचरे । जोई जोईने जोयुं अंते, सार नव दीडुं सरे ॥२॥
 वाई असन अति जडमति, तेतो शुं समक्षिये स्नेहने । जाडा घोली
 पालव खोली, तेणे करी न गमी तेहने ॥३॥ वाटे घाटे वनमां विचरुं,
 वळी छुटे छेडे फरीए । एवा गुण जाणी आपणा, वाई हेत तोडयुंछे
 हरीए ॥४॥ सरवे जातमां जड जंगली, वळी तेथी जड तेनी जुवती ।
 वाई एवा कुळमां उपण्यां, तेह न समजुं स्नेह रति ॥५॥ रूप रंग
 अंगे नहि आपणे, वळी प्रीतमांहि प्रीछुं नहि । एवां कठोर नठोर
 नगणां जाणी, नंदलाडीले तडपां लहि ॥६॥ वाई वनचरियो निर्लज्ज
 फरियो, वळी व्यभिचारभावे एने मजी । एवा गुण जाणी आपणा,
 वाई तेहसारु तेणे तजी ॥७॥ कयां पारस ने कयां पथरो, कयां काच
 ने कयां कंचन । एह आगळ वाई एम आपणे, तेणे मान्युं नहि एतुं
 मन ॥८॥ दैव जोगे दोषज दहाडा, प्रकट्यो हतो थर सुखनो ।
 पलटि पळ ने प्रिये परहर्या, दइ गया दिवस दुःखनो ॥९॥ वळी अव-
 गुण जोधा आपणा, नाव्यो संदेशो नव लही सारने । निष्कुलानं-
 दने साथे सजनी, विसारी वाई व्रजनारने ॥१०॥ कडवुं ॥२४॥

पदार्थ आशाघोळ—नाव्यो संदेशो नाथनोजीरे, जुवती जोतां जो
 वाट (२) आशुं थयुं रे आपणे । आशुं थयुं जो आपणेजीरे, प्राण
 रहेछे शामाट (२) नाव्यो० ॥१॥ वाई मी न मरे जळ मूकतांजीरे, धन्य
 ए प्रीत परमाण (२) पियु वियोगे प्रमदा । पियु वियोगे प्रमदाजीरे,
 पापी रक्षा केम प्राण (२) नाव्यो० ॥२॥ कुंजतणां वाई वाळकांजीरे,
 जुवे वाट पट मास (२) अवघे न आवे जो जननी । अवघे न आवे
 जो जननीजीरे, तजे तन थई निराश (२) नाव्यो० ॥३॥ जीवन
 विना जे जीववुंजीरे, एतो अणघटती वात (२) निष्कुलानंदना
 नाथ विना । निष्कुलानंदना नाथ विनाजीरे, पंडडुं नव थयुं पात
 (२) नाव्यो० ॥४॥ पद ॥६॥

अंतरजामीए अंतरनी जाणीजी, उद्धव प्रत्ये उचरिया चाणीजी ।
 सुणो शुभ मति वात चित्त आणीजी । प्रेमवश प्रमदा अमे चाल्ये
 अकळाणीजी ॥१॥ बळ—अकळाणी अति अम काजे, वळी प्राण-
 गतवत थई पडी । ते मुज विना ए मानिनीने, केम निगमती हशे

घडी ॥२॥ एटला माटे उद्धवजी, तमे ब्रज जई करो वातडी । सम-
झावजो तमे सहु जनने, वळी रे'जो तियां पंच रातडी ॥३॥ अध्यात्म
एने ज्ञान आपी, समझावजो बहुपेरजी । एटलो परमारथ करो
उद्धव, तमे मनमां आणी मे'रजी ॥४॥ सर्वे पेरे सुजाण छो, वळी
घणुं कहेवानुं काम नथी । समास करजो सारीपेरे, के'जो तत्त्वने
तमे कथी ॥५॥ जेणी रीते वळी जुवती, अति सुख पामे सुंदरी ।
उद्धवजी जइ एटलुं, वळी आवजो कारज करी ॥६॥ सगुण जाणी
एणे स्नेह कीधो, निर्गुण न जाण्यो नारीए । तेणे एनुं तन तपीयुं,
एणे एम समजाणुं सखी सारीए ॥७॥ आव्या गया जाण्या अमने,
एक प्रेमना वशमांय । तमो गये गुण धाशे घणो, वळी कसल नहि
रहे कांय ॥८॥ अमे गयानो अर्थ सरशे, प्रतीत पडेछे तमतणी ।
उद्धव एमां विलंब न कीजे, जाओ तमे वळी ब्रजभणी ॥९॥ एवी
रीते उद्धवजीने, हेतेशुं ते कहुं हरि । निष्कुलानंदना नाथनी, पछी
आज्ञा एह शिर धरी ॥१०॥ कडवुं ॥२५॥

एह जो आज्ञा उद्धवे शिर धरीजी, जेवी श्रीमुखे कहिछे जो
श्रीहरिजी ॥ पछी ब्रज जावाने अर्थे रथ आप्यो जोतरीजी, तैये
उठिया उद्धवजी बंदना करीजी ॥१॥ ठळ—करी बंदना उठिया
उद्धव, कर जोडी उभा वळी आगळे । कृष्णे कहुं ते करवुं खरुं, पण
अळगे गये अंतर जळे ॥२॥ शिप नमाचीने शिख मागी, जुतो रथ
उपर बेठा जई । ल्यारे कृष्ण कहे सुणो उद्धव, एक संदेशो कहुं ते
सई ॥३॥ नंद जशोदाने झाझाझाझा, प्रणाम के'जो पाये पडी ।
एहना गुण ओशिगळ अमे, थई न शकिया एक घडी ॥४॥ बहुपेरे
एणे वेउ जणे, घणुंघणुं करी जो जतनने । अर्थ घडी अळगो न
मुकर्ता, जेम रंक जाळवे रतनने ॥५॥ असनपणे अमे हता अटारा,
नित्य राव नवली लावता । तोए अमने कांइ न कहुं एणे, सामुं
स्नेह करीने घोलावतां ॥६॥ वळी गोळी दोळी मही पीता, लाता
मनमान्युं माखणजी । अचपळाई अमे एवी करता, तोए न आप्यो
एणे अयगुणजी ॥७॥ एह मात पितानी मोटप, मुग्गे उद्धव करो
नथी आवती । अमे न थई सेवा एहनी, एतो अमने खटके छे अति
॥८॥ तेने लळीलळी तमे पाय लागी, वळी चरणमां शिवा धरजो ।

પછી ગોપીજનને અમારા, ઘણાઘણા પ્રણામ કરજો ॥૧॥ શિશુ નમાવિ વઢી સર્વેને, કે'જો પ્રણામ વ્રજસાથને । કુશલ છે ને કુશલ પુછ્યું, નિષ્કુલાનંદના નાથને ॥૧૦॥ કહયું ॥૨૬॥

શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું તે શ્રવણે સાંભળીજી, પછી પ્રસુ પાચે ઉદ્ધવ લાગ્યા લઢીજી । ચરણ ચિંતવી ચાલિયા વ્રજમાં વઢીજી, સંધ્યા સમે આવિયા ગોકુલની ગલીજી ॥૧॥ ઢાઢ—ગોકુલ ગામની ગલીએ આવી, નંદને શુવન રથ છોડિયો । મઢી લઢી નંદપાચે લાગ્યા, વઢી કરપુટ તે જોડિયો ॥૨॥ ત્યારે નંદ કહે કૃતારથ કીધો, ઉદ્ધવજી મહે આવિયા । આજ ભાગ્ય જાણું અમારાં, તમે આવતાં ઉદે થયાં ॥૩॥ આજ કષ્ટ મઢ્યાં અમારાં, તમે પધારિયા પ્રેમે કરી । રામ કૃષ્ણ ધંધવ વેડની, સ્વર અમને આપો સ્વરી ॥૪॥ કુશલ છે થલ કૃષ્ણ વેડ મઢી, ઘીરા કરો એ વારતા । અમે દોષે રંકને વઢી, ફેરવે કૃષ્ણજી સંભારતા ॥૫॥ એવું સુણીને ઉદ્ધવ પાચે, લાગ્યા તે જસોદા નંદને । અર્ધક્ષણ શુભ તમારા, નથી વિસરતા ગોવિંદને ॥૬॥ વઢી વહુ પેરે પ્રણામ કહ્યા, કહે મારીવતી પાચે લાગજો । અમારા અનુગ્રહનું વચન, કર જોડી કૃષ્ણ કહે માગજો ॥૭॥ અમે કુશલ છીએ અંગે, તેહ તો પુણ્ય તમતણે । અતિ સ્તુતિ કરી કહ્યું, થલ કૃષ્ણજી વેડ જણે ॥૮॥ એમ વાત કરતાં વીતી રજની, પછી ઘેરેઘેર ગોપીજન જાગીયાં । કૃષ્ણકૃષ્ણ કહેતાં કાંઈ, મહી મથવા લાગિયાં ॥૯॥ ઉદ્ધવ સુણી આશ્ચર્ય પામ્યા, આતો વશ સહુ છે સ્નેહને । નિષ્કુલાનંદને નાથે કહ્યું, તેતો કેમ કહેવાશે એહને ॥૧૦॥ કહયું ॥૨૭॥

પછી ઉચો અર્ક ને જાતી રહી જામનીજી, શુવન શુવનથી મેઢી થઈ મામનીજી । નંદ ઘરે નવલો રથ કેનો આવ્યો કામનીજી, અલ-વેલો આવ્યા જાણી ધામધામનીજી ॥૧॥ ઢાઢ—ધામધામથી ધાઈ ગોપી, વઢી રથ જાણીને રાજનો । ઢોઢે મઢી વઢી વનિતા, મેલ્યો ધંધો ઘર કાજનો ॥૨॥ આવી જોયું ત્યાં ઉદ્ધવ દીઠા, પછી મેટી તેને માવશું । પછી પ્રેમે કરીને પ્રમદા, પુછે ઉદ્ધવને ઉત્સાવશું ॥૩॥ શિયો સંદેશો સુઝનો, કૃષ્ણજીએ અમને કાંવિયો । તમને મુક્યા તે ન આવ્યા, એવો શિયો અમાવ આવિયો ॥૪॥ સાણું કહેજો સમ અમારા, અમે પુછું એ પ્રશ્નને । અમ ઉપરે ઉદ્ધવ ણે, કહો કેમ ધાયુંછે

કૃષ્ણને ॥૫॥ અહોનિશ ઉદ્ધવ તમે, મોહનશું રહોછો મઠ્ઠી । કોઈ વારે કૃષ્ણજી કહેતા, વ્રજમાં જાશું વઠ્ઠી ॥૬॥ ઉદ્ધવ કહેજો અમને, હોય જથારથ જેવું સહિ । શિયે વાંકે શ્યામઢો, વઠ્ઠી વ્રજમાં આઢ્યા નહિ ॥૭॥ સ્નેહ છે એને કોણ સાથે, કેની પ્રીત કરી પિયુ વાધિયા । કેને વશ થઈ રહ્યા વહાલો, જે અમને તજી તેના થયા ॥૮॥ ઉદ્ધવ અમને અલવેલાની, કથા તે સર્વે કહો કથી । કોણ કારણ ઉદ્ધવ અમને, મોહને ઉતાર્યા મનથી ॥૯॥ ઉદ્ધવજી હવે ઉચ્ચરો, રખે વા'લે કહું તે વિસારતા । નિષ્કુલાનંદના નાથજીની, કરો વિધવિધ ધારતા ॥૧૦॥ કડવું ॥૨૮॥

પદરાગ સોરઠા—ઉદ્ધવજી હવે ઉચ્ચરો, કરો વા'લાની ઘાત । જેરે કરો તે જીવાડજો, અમો છીયે અવઢાની જાત; ઉદ્ધવ૦ ॥૧॥ સહુ મઠ્ઠી અમે સુણવા, લેવા સુખ શરીર । ઉદ્ધવ અમેછીએ અધિરિયાં, તેને આપજો ધીર; ઉદ્ધવ૦ ॥૨॥ એક ઘાતે શાંતિ ઉપજે, એકે ઉઠેછે જ્ઞાઢ । વિવેકે કહેજો તે વીરા વઠ્ઠી, થઈ દિલના દયાઢ; ઉદ્ધવ૦ ॥૩॥ વલ-વલુંહું અમે વનિતા, તેતો કૃષ્ણને કાજ । નિષ્કુલાનંદનો નાથજી, ક્યારે મઢ્ઠશે મહારાજ; ઉદ્ધવ૦ ॥૪॥ પદ ॥૭॥

ઉદ્ધવ કહે વઠ્ઠી સુંદરી સુણો સહુજી, તમે છો હરિને ઘાઈ વહાલી ઘહુજી । નિશાદિન નાથની સાથે ઘાઈ હું રહુંજી, કહું મુને કૃષ્ણે તે તમને કહુંજી ॥૧॥ ઢઢ—કહુંછે ઘાઈ કૃષ્ણજીએ, કરજો કર જોડી પ્રણામ । વઠ્ઠી વઠ્ઠી શું કહું કૃષ્ણ કહે, મારે સુંદરી સુખધામ ॥૨॥ રાતદિ-ઘસ રટણ રહેછે, વારંવાર વ્રજસાથને । તમારા પ્રેમની ઘાત પ્રમદા, નથી વિસરતી નાથને ॥૩॥ વઠ્ઠી ઉઠતાં બેસતાં એમ બોલે, શું કરતી હશે વ્રજસુંદરી । સુતાંસુતાં જાગે જ્યારે, ત્યારે ગોપીગોપી ઉઠે કરી ॥૪॥ એમ સંભારેછે શ્યામઢો, વઠ્ઠીવઠ્ઠી વ્રજજનને । પ્રાણથકી અધિક અવઢા । જળાવોછો જીવનને ॥૫॥ ભવ વ્રહ્મા ભજેછે જેને, તેતો ભજેછે ઘાઈ તમને । તમારી તેની સ્વર સ્ત્રી, કાંઈ પડતી નથી અમને ॥૬॥ કોણ જાણે જે કેમ હશે, વઠ્ઠી નથી કઢાતી ધારતા । રાત દિવસ દ્વદયથી, હરિ તમને નથી વિસારતા ॥૭॥ ઉદ્ધવ કહે હું આશ્વર્ય પામ્યો, શિયાં પુણ્ય તમારાં છે સજની । સુતાં ચેઢાં જાગતાં, વહાલો ઘાત ફરેછે વઠ્ઠી વ્રજની ॥૮॥ ઘાઈ પ્યારી છો તમે પ્રાણથી,

કૃષ્ણે કહ્યું ને હું પળ કહું । હરિ તમારા હેતનો હું, પાર કઈ પેરે લહું ॥૧॥ પળ હેત કરી હરિ હૈયાનું, હારદ કહ્યુંછે અમને । નિષ્કુલાનં-
દના નાથનું ગમતું, તે સાંભળો તો કહું તમને ॥૨॥ કહવું ॥૨૧॥

ઉદ્ભવ કહે સુણો સરવે સુંદરીજી, કેવા જાણી કૃષ્ણને કહો તમે
પ્રીત કરીજી । સમઝ્યા વિના સુખ ના'વે જો જાયે મરીજી, જુંહું નથી
જુવતી વાત અંતે એ સ્ત્રીજી ॥૧॥ ઢાઢ—સ્ત્રી કહું ઓટી નથી, તમે
સમઝ્યાં નહિ કાંઈ સુંદરી । પરાપર જે વ્રજ પૂરણ, તેને તમે જાણિયો
જાર કરી ॥૨॥ પૃથ્વી જલ ને તેજ વાયુ, વલી વ્યોમ ત્રિગુણ અહં-
કાર । એ મઝી મહત્ત્વ માયા, એક પુરુષને આધાર ॥૩॥ પુરુષ
રહે પરબ્રહ્મમાંહિ, પરબ્રહ્મ રહે નિરાધાર । તેહ જે શ્રીકૃષ્ણ મૂરતિ,
તેને જાણિયો તમે જાર ॥૪॥ વલી વિશ્વમાંહિ વ્યાપી રહ્યો, પિંડ
બ્રહ્માંડમાં ભરપૂર । કૃષ્ણ વિના તો કોયે નથી, તેને દેલિયો તમે
દૂર ॥૫॥ હવે એકાગ્ર ચિત્ત જાણો, તમે ધરો અંતરે ધ્યાન । યાજ
વૃત્તિ મેલો વાઈ, મીતર છે ભગવાન ॥૬॥ મન કૃત્ય મિથ્યા કરીને,
અંતર વૃત્તિ વાઢીયે । તો સાક્ષીરૂપે સરવમાંહિ, વ્યાપક વસ્તુને
માલિયે ॥૭॥ આંચ મીચી જુવો અવઢા, તો ધ્યેય ધ્યાતા ધોલો
દલે । અળછતાં શું થાઓ ઉમાં, એક વિના અન્ય નવ મલે ॥૮॥
વેદા વેદાંત ને સાંઘવનું, સુંદરી એ સાર છે । એમ સમજે થાશો
સુલિયાં, અંતે એ નિરધાર છે ॥૯॥ વેહ વુદ્ધિ વાઈ દૂર કરી, વલી
વિષય વાસના પરહરો । નિષ્કુલાનંદના નાથે કહ્યું, તમે જોગ જુગતે
શું આદરો ॥૧૦॥ કહવું ॥૩૦॥

ઉદ્ભવજી તમે એશું વોલીયુંજી, અમને એ કહ્યું તમે અળતોલિ-
યુંજી । માઈ અમને મામિનીને શીદ પાડોછો મૂલીયુંજી, છતે કંપે
છાર કો'ને કેળે ચોલીયુંજી ॥૧॥ ઢાઢ—છાર ન ચોલ્યું છતે ધનીએ,
એતો વિધવા કેરો વેપાર છે । કંથ વિયોગી અંતર રોગી, તેને મુંસવી
મલી છાર છે ॥૨॥ વલી નર કોઈ નિરભાગી, સુત વિત્ત દારાનો
દુઃલિયો । તેહ જોગ લઈને જાય જંગલે, થાવાને કોઈ સ્થલે સુલિયો
॥૩॥ વલી ભવવૈભવ જેને હોય વા'લા, તેતો એક વ્રજ કહી ઉચરે ।
માત્ર ઉભયવ્રજ થઈને, પછી મનમાન્યા વિષય કરે ॥૪॥ વલી

घणी विना जे ध्यान घरे, तेतो कोईकनुं घर घालवा । जेम आंख्य
मिची वेसे वलाइ, तेतो झडपी उंदरने झालवा ॥५॥ डगमग दिल
चळ चित्तवाळा, जेने प्रतीति नहि प्रगटतणी । तेतो वण कहे
वेपार एहवो, भाई धाडने करशे तेनो घणी ॥६॥ उद्धवजी तमे
कहुं जे अमने, तेमां सार न दीठो कांइ शोधतां । अमने कहुं एवुं
जे ज्ञान, तमने केदलुं थयुं परमोदतां ॥७॥ बहु साधने साध्युं हशे,
उद्धवजी एवुं ज्ञान । आटला दिवस आया वेपनुं, केम अळगुं न
कर्युं अज्ञान ॥८॥ धीजाने तो जोग धरावो, भाइ तमे ते भोगी
केम रक्षा । अमे कंगालनी उपरे, छेक न थडए निर्दया ॥९॥ एवा
संदेशा साटे उद्धव, केम नाण्यो कूप विपनो भरी । निष्कुलानं-
दना नाथनुं मोकल्युं, खात अमे खांते करी ॥१०॥ कडवुं ॥३१॥

उद्धवजी अमे जोग केम करीएजी, अमे कृष्णकामिनी कापा-
यांवर केम धरीएजी । तेथकी वीरा मर विप खाडने मरीएजी,
गजधी उत्तरी केम चडीए खरीएजी ॥१॥ बाळ—खरीए न बेसाये
केरि तजी, कण मूकी कुकस कोण ग्रहे । कंचन मुकीने कादव
कोई, लोभावे पण नव लहे ॥२॥ मणिरत्ननी माळा मूकी, शंख-
लानो शणगार कोण करे । वावना चंदन तजी तनमां, भस्म कोण
सुंगी करे ॥३॥ अंवर अंगे ओढवां मेली, वळी कोण घरे मृगचर्मने
उत्तम क्रिया मुकी अंगनी, कोण करे मलिन वळी कर्मने ॥४॥ खीर
खांड घृत खावुं तजीने, खाये कोण आक घंतुरा पान । सेज पलंगने
परहरीने, कोण सुवे जड स्पर्शान ॥५॥ जेह मुखे असे पान चाव्यां,
तेह मुखे आवळ केम चावशुं । कृष्ण विना उद्धव अमे, धीजुं अंतरे
केम ठेरावशुं ॥६॥ प्रीते पैतंग अंग पार्वेके आपे, मृग मरे निःशंक
थई नादमां । उद्धवजी सुख एटलुं, शुं नहि जाणिये श्यामना स्वा-
दमां ॥७॥ आतो तन मन आप्युंछे एहने, एकरति अमे राख्युं नधी ।
श्रीकृष्ण कृष्ण केतां मरशुं, पण धीजुं नहि धाय अमधी ॥८॥ आ
जिहा तो अन्य न उचरे, पण मुवा पछी पारखुं कोई लेशे । नळी
सुंगळी वळी चांसळी करे कोय, तोए कृष्ण कृष्ण एम बोलशे ॥९॥

અમો અવઢાનું અંતર એવું, જેણે ઢાઢે ઢઢિયું તેણે ઢઢિયું । નિષ્કુલા-
નંદના નાથ સાથે, મન મઢિયું તેહ મઢિયું ॥૧૦॥ કઢવું ॥૩૨॥

પદરાગ ગોઢી—શ્રીનાથ સાથે મન માનિયું, ઉઢવ એ વિના અમે ન
રહેવાયેહો । વાલાને વિયોગે વીતે પઢવઢી, તેતો જુગતુલ્ય જાયેહો;
શ્રી૦ ॥૧॥ સુતાં ઘેઢાં સાંમરેઢે સલુણો, સુખકારી શ્યામ સઢાયેહો ।
સ્વાતાં પીતાં સ્વઢકે હૃદયે, અલવેલો અંતરમાંયેહો; શ્રી૦ ॥૨॥ ઢર્શન
વિના જે ઢલઢું ઢાણેઢે, તેતો કેને ન કહેવાયેહો । અવર કોયે ઓપઢ
ઉસતાઢે, શરીર સુખ નવ થાયેહો; શ્રી૦ ॥૩॥ પ્રેમના પાશમાં પાઢી
ઉઢવ અમને, ઘેરીને માર્યુઢે ઘાયેહો । નિષ્કુલાનંદના નાથે નથી
રાખ્યો, ઉગરવાનો ઉપાયેહો; શ્રી૦ ॥૪॥ પઢ ॥૮॥

ઉઢવ અમે અંતરે ધહઢું જાજરીજી, તેતો શ્યામ સલુણાને સેહે
કરીજી । ઢીર અંગે અવઢા નથી શકતી ઢરીજી, અધુરું પુરુ કરવા
આવિયા તમે ફરીજી ॥૧॥ ઢઢ—અધુરુ પુરુ કરવા કાજે, એ સંઢેશો
કૂળ્ણે કહાવિયો । કાઢજું તો કાપીને ગયાંતા, વઢી મારીને પ્રાણ
મંગાવિયો ॥૨॥ પ્રાણ અમારા લઈને ઉઢવ, અલવેલોજી શું કરશે ।
અમો અવઢાનો અંત આણે, એનું કારજ તે શું સરશે ॥૩॥ માશી
મહા મામાને માર્યો, એમ આવી મારે મર અમને । પળ ઢૂર રહીને
ઢગા રવેઢે, તેતો ઘટતું નથી ત્રિક્રમને ॥૪॥ સ્વારથ વિના શાને માઢે,
અમ ઉપર એણે આઢ્યું । અમે અવઢાણે ઉઢવ એનું, મુંઢું તે માઈ
કહો શું કર્યું ॥૫॥ અનેક અપરાધ હોય અવઢાના, તોયે નર નથી
કોઈ મારતા । મળી આઢ્યાઢે માઈ વહુ, કેમ એટલું નથી વિચા-
રતા ॥૬॥ પારાઢી ઘાંઢી મારે પશુને, તેતો માંસ વર્મને માઢ જો ।
એતો અમારું અર્થ નહિ આવે, શું મારીને કરશે સ્વાઢ જો ॥૭॥ નોંતું
ઢીઢું નોંતું સાંમઢ્યું, જે પ્રીત કરીને પ્રાણ હરવા । ઉઢવજી એવું
અલવેલાને, કોણે શીઢવ્યું જો કરવા ॥૮॥ કેને કહીએ કોણ સાંમઢે,
જ્યારે અલવેલે એવું આઢ્યું । ઉગરવાની અમે આશા મેલી, મરવાનું
મન નિશ્ચે કર્યું ॥૯॥ અધુરે સુખે મરશું અમે, રેંશો આશા અમારી
એહું । નિષ્કુલાનંદના નાથ સાથે, નથી પઢવું નોશું સેહશું ॥૧૦॥
કઢવું ॥૩૩॥

ઉઢવજી એહની વાત કહું કથીજી, કોઈ રીતે કૂળ્ણમાંહિ જો

धयारे; हो उद्धव० ॥१॥ पियु संगे पळेपळ, कोये नव पडि कळ ।
 अंतरे आवे छे वळ, देखो दूर रह्यारे; हो उद्धव० ॥२॥ को'ने अमे करं
 केम, अलवेले क्युं एम । अंतर जळेछे जेम, डुंगर दाक्षियारे; हो
 उद्धव० ॥३॥ निष्कुलानंदनो नाथ, अमारी ए मिरांथ हाथ । विसा-
 री ब्रजनो साथ, दिलमां नाणी दयारे; हो उद्धव० ॥४॥ पद ॥ ९ ॥

उद्धवनुं अंतर मन आश्चर्य पामियुंजी, आपणुं डहापणपणुं देखी
 गोपीने वामियुंजी । जाणुं हरिनुं हेत जुवती घट जामियुंजी,
 पछि प्रमदाने चरणे उद्धवे शिश नामियुंजी ॥१॥ दाढ—शिश
 नमावी वळी वंदना कीधी, घन्यघन्य याई तमे घन्य छो । स्नेहपण
 साचो तमारो, वळी तमे हरिनां तन छो ॥२॥ तमारा प्रेमेने
 पाशले, वळी सर्वे साधन न्यून छे । मने थयुं दरशन तमारं, तेह
 मारां मोटां पुण्य छे ॥३॥ प्रीत तमारी प्रमदा, तेनी रीत अलौ-
 लिक अयळा । तमारी श्रीकृष्ण स्वामीनी, कोये कळाती नपी
 कळा ॥४॥ एटलुं तो जाणुं जो अमे, तमे गोपी छे गोलोकनी ।
 एह बिना तो न होय आबुं, होय बीजे बुद्धि तो कोकनी ॥५॥
 मोटां भाग्य माताजी मारां, जे कृष्णे मुजने मोकल्यो । सुणी
 सुधासम वाणी तमारी, प्रेमेशुं पीतां हुं छळयो ॥६॥ तमारी पद
 रज मागवा, वाई ललचाणुं मारुं मन । तमारा दासनं दासपणुं,
 एह आपजो जुवती जन ॥७॥ वाई बाळक बुद्धिए हुं बोलियो,
 तेनो हृदये न धरशो रोप । कालुं बोवडुं कहुं मे जेह, तेह दासनो
 निवारिए दोष ॥८॥ साची तमारी प्रीत सजनी, वळी साचो तमारो
 स्नेह । साचि भक्ति तमे करी सुंदरी, आचो पामी अयळानो देह
 ॥९॥ मे'र करो माता मुजने, आपो आज्ञा ते शिर धरुं । निष्कुला-
 नंदना नाथ पासे, कहो तो जावानुं हवे करुं ॥१०॥ कडवुं ॥३॥

उद्धव उचरिया करी अति विनतिजी, माताजी मारी छे जो
 थोडी मतिजी । मूढ नव जाणे गूढ तमारी गतिजी, आपो मुने
 आज्ञा जाउं हवे जुवतिजी ॥१॥ दाढ—जाउं हवे जगदीश पासे,
 एधी आज्ञा करो तमे । ल्यारे सुंदरी कहे सारु बीरा, सुखे पयारो
 राजी अमे ॥२॥ पछी भुवनभुवन गह भामिनी, लावी भेट भूधर
 अरथे । मारी मांगण दुध घृत गाढवा, वळी लावीने पांघ्या रथे

॥३॥ कोइक कुरमलडो लावी, कोइक तल वाजरी तल सांकळी । कोइक धोती पोती पीतांबर, कोई लावी काळी कांवळी ॥४॥ भयो रथ लइ भेटशुं, लावी वस्तु बहु प्रकारनी । अगर चंदन माळा आपी, उद्धव करजो पूजा मोरारनी ॥५॥ कोइक कहे चरण हृदे धरजो, कोइ कहे अंगोअंग भेटजो । कोइक कहे हैये हाथ चांपी, कोइ कहे चरणमां लोटजो ॥६॥ कोइ कहे जइ वकी लेजो, कोइ कहे गाल झाली ताणजो । कोइ कहे हाथ जोडी कहेजो, हरि अमने पोतानां जाणजो ॥७॥ जेने जेवुं अंग हतुं, तेणेते तेवुं का'वियुं । हेत छुपावुं नच छुपे, हैयानुं ते होटे आवियुं ॥८॥ वळी सह सळी प्रणाम कछा, उद्धव कहेजो जइ कृष्णने । दयानिधि दया करीने, देजो वहेलां हरि दृष्णने ॥९॥ उद्धवजी स्तुति करजो, कर जोडी अमारी वती । निष्कुलानंदना नाथ आगळे, विधविध करजो विनति ॥१०॥ कडवुं ॥३८॥

प्रमदानो प्रेम ते केम करी जाये कछोजी, सुंदरीनो स्नेह देखी दिगमूढ थयोजी । धन्यधन्य अहो उद्धव एम करे रखोजी, जोयुं हेत छुवतीनुं अपार पार नच लछोजी ॥१॥ बाळ—पार न लछो प्रेम करो, जोइजोइ जोयुं उद्धवे । श्रीकृष्ण विना प्राण आना, केम करीने रे'शे हवे ॥२॥ कोइक मुख निश्वास मूके, कोइ आंखडीए आंसु भरे । कोइक वदन करी उंचुं, गाढे स्वर रोदन करे ॥३॥ उद्धव कहे घाई एम म करो, तमे धरो अंतर धीर । तमने हरि सुख आपशे, लोही नाखो नयणांनां नीर ॥४॥ ल्यारे सुंदरी कहे अमे शुं करुं, केम रहे नयणांनां नीर झालियां । तमे हता जे कथा के'ता, तेह पण वीरा तमे चालिया ॥५॥ सारुं सधावो स्नेही श्यामना, दरश स्पर्श करो हरिचरणने । अमारां आशिष वचन, के'जो अशरण शरणने ॥६॥ पछी उद्धव गोपीने पाये लागी, मागी शीख रथ चलावियो । अहो स्नेह सुंदरीनो, मनन करतां मथुरां आवियो ॥७॥ उद्धव आविने भेट्या भूधरने, नयणां तृप्त न थाये निरखतां । ल्यारे कृष्ण कहे भले आन्या उद्धव, शुं करेछे व्रजवनिता ॥८॥ स्नेह मुजशुं सुंदरीने हतो, अति घणो अतो-लजो । कोइ हवे संभारेछे व्रजमां मने, तमे उद्धवजी साचुं बोलजो

॥૧॥ ઉદ્ધવ કહે સુણો શ્રીહરિ, ઘન્યઘન્ય વ્રજની વિરહિણી । નિષ્કુ-
લાનંદના નાથ કે'તાં, વીતે છે દિન ને રેહણી ॥૧૦॥ કડવું ॥૩૧॥

ઉદ્ધવ કહે હું શું કહું શ્રીહરિજી, તમારા સ્નેહવશ વ્રજસુંદરીજી ।
હેકૃષ્ણ કૃષ્ણજી કરેછે ભાવે ભરીજી, નાથ નથી રહી એને જ્ઞાન
પાનની જલાર જલારીજી ॥૧॥ ઢાઢ—જ્ઞાનપાનની જલાર નથી, ઉન્મત્ત
ગત છે અંગની । લોકલાજ કાજ ત્યાગ કરી, રાત્રી છે તમારા
રંગની ॥૨॥ જેમ નર કોઈ માદક પીયે, તેને તનતણી શુદ્ધ ધિસરે ।
તેમ તમારા સ્નેહની કેફે કરી, એને દેહ દશા નવ દિસે સરે ॥૩॥
જોગ જહ્ન જપ તપ તીરથ, વઢી વેદવિધિ કરી કેમ શકે । સ્નેહ
માંહિ રહે સમાઈ, બોલે નહિ બોલાવી બોલ્યે થકે ॥૪॥ પ્રેમ જોઈને
પ્રમદાનો, મારો ગર્વ સર્વે ગઢીયો । હુંતો ગયો તો શીખ દેવા, પળ
સામુ શીખ લઈને ઘઢીયો ॥૫॥ એવા નિર્મલ અંતર વિના, સ્નેહ
રસ શેમાં રહે । ચારણી ચિત્તે લટક પ્રીતે, પ્રેમ સુધારસ શું પ્રદે
॥૬॥ એવા સ્નેહ વિના શીદને, મૂરખ કોયે મકલાય છે । હજી પશુ
જેથી પળ પ્રીત નથી, તો હરિજન હોડ કાંયે થાયછે ॥૭॥ પ્રિતમ
વિના પ્રેમીના પ્રાણ ન રહે, અને રહે તો પ્રીત ન હોય । જેમ જલ
વિયોગે ક્ષય ન જીવે, પળ જીવે દારૂર કૂરૂમ દોય ॥૮॥ તેમ તમ
વિના ગોપીના પ્રાણ ન રહે, પળ રહેવાછે એક રીત । જાણે હમણાં
હરિ આવશે, એવું ચિંતવેછે ચિત્ત ॥૯॥ પછી ખેટ દીધી પૂજા કીધી,
કહું ઘા'લા આપીછે વ્રજસાથને । વઢી કહું અંગોઅંગ મઢજો,
નિષ્કુલાનંદના નાથને ॥૧૦॥ કડવું ॥૪૦॥

પદરાગ ઘોઢ—અલખેલા આગળે ઉદ્ધવજીરે કહેછે, પ્રમદાના
પ્રાણ કોણ જાણે કેમ રહેછેરે; ઉદ્ધવ૦ ॥૧॥ નીર વિના નયણાં મેં
કેદિયે ન દીઠાં, આંજલિયેથી આંસુ ફરીફરી પડેછે હેઠારે; ઉદ્ધવ૦
॥૨॥ રોહરોહ જોયાછેરે દેહના રે હાલ, તમ વિના કૃપાનિધિ ધઈ
કંગાલરે; ઉદ્ધવ૦ ॥૩॥ તમારા વિયોગ રોગે મળા નથી રાત્રી,
છુરીછુરી જીવતીરે પડીછે દ્વાંખીરે; ઉદ્ધવ૦ ॥૪॥ પ્રાણ મયાની પેર
એનીરે મેં દીઠી, ઘા'લા ઘયામણી મેલો રે તમે મીઠીરે; ઉદ્ધવ૦ ॥૫॥

નિષ્કુલાનંદના નાથજીરે તમને, કહ્યું કર જોડી જેવું જણાણું
અમનેરે; ઉદ્ધવ૦ ॥૬॥ પદ ॥૧૦॥

શ્રીહરિ કહે ઉદ્ધવ એહ સત્ય છેજી, મુજ સાથે સુંદરીને અતિશે
આરત છેજી । દેહ ગેહ સુખથી એહ વનિતા વિરક્ત છેજી । અચલ
અઢગ એની મુજવિપે મત છેજી ॥૧॥ ઢાલ—મત એની મુજમાંહિ છે,
તેણે કરી તનસુખ ત્યાગ છે । વન જહ શું કરે વનિતા, એને વણ
લીધો વૈરાગ્ય છે ॥૨॥ કામ ક્રોધ ને લોભ મોહ, તેતો વિરહ વહિય
થલ્હિપા । આતુરતાના અનિલે કરીને, તન વિકાર તેહના ઢલ્હીપા
॥૩॥ એકાદશ ઇન્દ્રિય એની, ઉદ્ધવ આવી એહને મનમાં । સંસાર
સંકલ્પ નાથે સ્વપને, રહે સદાપે બુઢી પ્રેમમાં ॥૪॥ પ્રીત વશ છે પ્રાણ
એના, જેની ચિત્તવૃત્તિ મુજમાં મલ્હી । સ્નેહ મુજ સાથે કરતાં, તેણે
બીજી વાસના ગર્હ થલ્હી ॥૫॥ હચ્છા નથી કોઈ એને અંતરે, મુજ ચરણ-
વિના ચૌદલોકની । ચતુરથાની એણે વાહના મૂકી, રાહી ભક્તિ
એણે રોકની ॥૬॥ મુજ વિયોગે ચિલચી ચિલચી, તજ્યાં સુખ સર્વે
તનથી । ઉદ્ધવજી એવા જન જેવું, વા'લું તે મુજને કોઈ નથી ॥૭॥
હુંજ છડ પ્રાણ પ્રેમીના, અને પ્રેમીજ મારુ તન । ઉદ્ધવજી એમાં
અસત્ય નથી, સત્ય માનજે તું મન ॥૮॥ મુને પ્યાર છે પ્રેમીનો, હુંતો
પ્રેમીજનને પૂટે ફરું । સ્નેહસાંકલે સાંકલ્યો હું, જેજે જન કહે તેતે
કરું ॥૯॥ પ્રેમીનું પળ પાઢવાને, હ્યારું પળ મેલ્યું પ્રેમી પાસલે । નિષ્કુ-
લાનંદનો નાથ કહેછે, એમ ઉદ્ધવની આગલે ॥૧૦॥ કઢવું ॥૪૧॥

ભક્તિ મારી છે વહુ માતનીજી, જન મલ્હી કરેછે જુજવી જાત-
નીજી । પળ પ્રેમની ભક્તિ છે પ્રાણ ઘાતનીજી, તે કેમ કરી કરે
કોયે નથી મુખ વાતનીજી ॥૧॥ ઢાલ—મુખવાત તેની નથી થાતી,
એતો પ્રાણ ગયાની પેર છે । એવી જે જન આદરે, તેહ ઉપર મારી
મે'ર છે ॥૨॥ સ્નેહ કરે જે મુજ સાથે, તન મન કરી કુરથાણ । ઉદ્ધવ
મારે ઘન એહ છે, વલ્હી જાણુંજી જીવન પ્રાણ ॥૩॥ મુને સંભારેછે
સ્નેહી જન, તેમ સંભારું હું સ્નેહીને । અરસ પરસ રહે એકઠાં, જેમ
પ્રીત છે દેહ દેહીને ॥૪॥ અંતર પ્રીત સરલ ચિત્ત, વલ્હી હૈયે હેત
અતિ ઘણું । ઉદ્ધવ એવા જન જેહ છે, તેહ રે'વા ઘર છે મુજતણું ॥૫॥
જેનું અંતર લુલુ હૃદય સૂકું, વલ્હી નેહ ત્રહિ જેના નેણમાં । ઉદ્ધ-

વજી હુંતો ત્યાં ન રહું, મર ઘરે ધ્યાન દિનરેણમાં ॥૬॥ જપ તપ
તીરથ જોગ જણ, જેહમાં તે ફઠની આશ છે । એહને ધાયે ભક્ત
કહેવાયે, પણ તેણું મારો કાંય દાસ છે ॥૭॥ કોય નર નિરાશી
ચરણ ઉપાસી, મમતા રહિત મુજને ભજે । એવા ભક્ત જક્ત વિરક્ત
જેહ, તેહ ઉદ્ધવજી મુજને રજે ॥૮॥ હુંતો વશ છડં પ્રેમને, કહું ગોપ્ય
મારો મત છે । સ્નેહ વિના હું શિયે ન રીઝું, એહ માનજે સલ્ય સલ્ય
છે ॥૯॥ વ્રજ વનિતા પ્રેમરતા, પ્રીતે અજિત મુને જિતિયો । નિષ્કુ-
લાનંદનો નાથ કહેછે, ઉદ્ધવ હેતે હું એનો થયો ॥૧૦॥ કડવું ॥૪૨॥

ધન્યધન્ય ગોપિકા સ્નેહની મૂરતિજી, જેને અલથેલો સંભારેછે
અતિઅતિજી । જેહનો અપાર સ્નેહ ને અપાર મતિજી, જેના જશ
ગાયછે નિલ્યે નિલ્યે શ્રુતિજી ॥૧॥ ઢાઢ—શ્રુતિ ગાયછે જશ જેનો,
વઢી સરાયેછે જેને શ્રીહરિ । ધન્યધન્ય સ્નેહ એહનો, વઢી સાચી
મક્તિ એણે કરી ॥૨॥ ધન્યધન્ય એહનો પ્રેમ કહીએ, ધન્યધન્ય એહની
પ્રીતને । ધન્યધન્ય હેત એના હૈયાનું, ધન્યધન્ય એહની રીતને ॥૩॥
ધન્યધન્ય ભાવ ભલો એહનો, ધન્યધન્ય એહની મલ્યને । ધન્યધન્ય
સમજણ એહની, ધન્યધન્ય એહનાં કૃત્યને ॥૪॥ ધન્યધન્ય અંતર એહનું,
ધન્યધન્ય એહના મનને । ધન્યધન્ય બુદ્ધિ ચિત્ત સમેતને, જે કયું
અર્પણ કૃષ્ણને ॥૫॥ શ્રવણ નયન નાસિકા, ધન્ય ત્વચા રસના તેહને ।
પાદ પાણિ ધન્ય એહના, ધન્યધન્ય એહના દેહને ॥૬॥ સર્વે અંગે અતિ
રંગે, કરી કૃષ્ણની જેણે ભગતિ । ત્રિલોકશું તોડી હરિશું જોડી,
કરી પ્રીત અચઢ અડગ અતિ ॥૭॥ ભવરોગ ધામી કૃષ્ણ પામી,
સ્વામી સદા સુખકંઠને । તાજા મની નાંખિ વઢી. મઢી પરમાનંદને

॥२॥ चली देह इन्द्रिय मन प्राणनी, कोह रुंधवानी रीत करे ।
तो सर्वे साधन मेली मननां, प्रीते चित्त हरिचरणे धरे ॥३॥ अंतः-
करण ने इंद्रिणी वृत्ति, लोलुप कियां नथी लोभती । प्रगट सूर्ति
विना चली, अन्यस्थले पळ नथी धोभती ॥४॥ सर्वे वासना ल्यारे
गळे, ज्यारे मळे मनोहर मूरति । साधन सर्वे धाय पुरां, एम गाये
सत्य नित्य सुरति ॥५॥ प्रभुपदनी प्रीत विना, विकार ते नव
विसमे । ब्रह्म विना वासना न चळे, अन्य उपाये शीद देह दमे ॥६॥
स्नेह साचो स्नेही जननो, श्रीकृष्ण साथे करजो । प्रीत रीते जो पंड
पडे, तोये दिलमांही मां डरजो ॥७॥ स्नेहगीता ग्रंथ गावा, इच्छा
करी अविनाश । निष्कुलानंदने निमित्त देह, कर्षो ग्रंथ एह
प्रकाश ॥८॥ एकादश पद ने खुंवालीस कडवे, कही स्नेहनी कथा
कथी । पंच दोये कम जे पांचसे, छे चरण पुरां ओछां नथी ॥९॥
सर्वे चरणे स्नेह कथा, चरणवी विविधे करी । हरिने मने हेते
सांभळी, करजो प्रीत हरि साथे खरी ॥१०॥ संवत अडार बोतेरना,
वैशाख शुद्ध चतुरथी । हरिजनना हेत अर्थे, स्नेहगीता कही कथी
॥११॥ कडबुं ॥४४॥

पदराग धोळ—धन्यधन्य स्नेह शिरोमणि, नावे साधन कोह सम-
तोल । सांभळजो स्नेह समान ते शुं कहुं, जप तप तीर्थ व्रत जोग
जे । कोह करे जो जज्ञ अतोल; सां० ॥१॥ अपवासी उदासी
वासी बन, कोह तनमां न धरे पदत; सां० । कोह फल फूल पय
पानशुं, करी आहार आणे तन अंत; सां० ॥२॥ पुण्य दान पाळे
कोह धर्मने, रहे निमधारी नरनार; सां० । सर्वे सुनुं एक स्नेह विना,
एतो प्रपंचनो परिवार; सां० ॥३॥ जोगी थाक्या जोगीपणुं पाळतां,
तपी थाक्या सही शित ताप; सां० । ध्यानी थाक्या धरतां ध्यानने,
जपी थाक्या जपतां जाप; सां० ॥४॥ जति थाक्या जतने जाळ-
वतां, मुनि थाक्या रेता वळी मुन्य; सां० । बीजां अवर साधन
अनेक जे, एक स्नेह विना सर्वे शून्य; सां० ॥५॥ कोटि काया
केशने करतां, हरि केने न आव्या हाथ; सां० । प्रेम वश थह पियु
पातळो, सदा रमिया ब्रजजन साथ; सां० ॥६॥ हेत प्रीते स्नेहीनी
संगे, अलवेलो आपेछे आनंद; सां० । वालो निष्कुलानंदनो

नाथजी, स्नेहवश श्रीसहजानंद; सांभळजो स्नेह समान ते शुं. कहं
॥७॥ पद ॥११॥ इति श्रीमदेकांतिकथर्मप्रवर्तकश्रीसहजानंदस्वामिशिष्यनिष्कुळा-
नंदमुनिविरचिता, स्नेहगीता संपूर्णा ॥

स्नेहगीता समाप्ता.

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतसाम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

वचनविधिः ।

राग धन्याश्री—समरो सुखद श्रीहरिदेवजी, जेथी पामिए आनंद अमेवजी । जेह आनंदनो नावे केदि छेवजी, तेह सुख आपे हरि ततखेवजी ॥१॥ दाढ—हरि हरग्वी सुख आपे, जो वर्तिए वचन मांय । मैली गमतुं मनतणुं, रहीए द्रयाम गमते सदाय ॥२॥ पूरण सुखने पामवा, रहीए हरिआज्ञा अनुसार । ते बिना मोटप्य नव मळे, जन जोयुं करी विचार ॥३॥ भव ब्रह्मा आ ब्रह्मांडमां, महा-मोटा कहे सहु कोय । ते मोटप्य श्रीमहाराजथी, एह समझयुं जन सोय ॥४॥ शशि सूर्य समर्थ सहि, करे सर्वे लोके प्रकाश । ते प्रसन्न करी परब्रह्मने, अंगे पाम्या एवो उजास ॥५॥ शेष सुरेश ने शारदा, गणपति गुणमंडार । राम राजिये हनुमान हुवा, अति मोटा उदार ॥६॥ भूत भविष्य वर्तमानमां, हरि राजिपामां जे रक्षा । देव दानव मानव मुनि, ते सर्वे मोटा थया ॥७॥ मोहुं थावानुं होय मनमां, तो हरिवचनमां हमेश रैथे । निष्कुलानंद कहे न लोपिये, चालमनुं वचन कैये ॥८॥ कडबुं ॥१॥

वचने करी छे वर्णाश्रमजी, वचने करी छे त्यागी गृही धर्मजी । वचने करी छे कर्म अकर्मजी, एह जाणवो जन मने भर्मजी ॥१॥ दाढ—मर्म एम जन जाणीने, रहेयुं वचन मांहे वळगी । वचन लोपी जाणे सुख लेयुं, एवी अविद्या करवी अळगी ॥२॥ वचने इंदु अर्क फरे, हरे तम करे प्रकाश । वचने इंद्र वृष्टि करे, मानी वचननो मने त्रास ॥३॥ शेषजी शिरे धरी रक्षा, चौदलोक भूमिनो भार । वचने काळशक्ति करे, उत्पत्ति स्थिति संहार ॥४॥ वचने बांध्यो

सिंधु रहे, पाळ विनातुं पाणी वळी । तेणे करी शुं तुळु थया, एह
आये सरवे मळी ॥५॥ वचन मांहि वर्ततां, वण तोळी मोटप्य मळे ।
वचन विरोधी विमुख नर, तापत्रयमां तेह वळे ॥६॥ वचने निवृत्ति
वचने प्रवृत्ति, वचने वद्ध मुक्त कहिये । ते वचन श्रीहरि मुखनां,
सुखदायक सरवे लहिये ॥७॥ एम समझी संत शाणा, वर्तछे वचन
प्रमाण । निष्कुलानंद ते उपरे, सदा राजि रहे श्याम सुजाण ॥८॥
कडवुं ॥९॥

वचनमां वरते संत शाणाजी, देह गेह सुखमां जे न लोभाणाजी ।
मन कर्म वचने हरिबोले बंधाणाजी । एवा जन जेह तेह मोटा
गणाणाजी ॥१॥ ढाळ—मोटा गणाणा ते मानवुं, कर्तुं गमतुं जेणे
गोविंदतणुं । ते विना मोटप नव मळे, फरीफरी शुं कहिये घणुं ॥२॥
राधाजिये राजी कर्या, श्रीकृष्ण कृपानिधान । तेणे करीने मोटप
मळी, वळी पामियां बहु सनमान ॥३॥ कमळाए कृष्णने रिझव्या,
रिझ्या अलबेलो अविनाश । तेणे करीने तेह पामियां, हरि उरे
अखंड निवास ॥४॥ वृंदा वचनमां वरती, कर्या प्रभुने प्रसन्न । तेणे-
करी हरि अंधिमां, रक्षां करी सुख सदन ॥५॥ ब्रजवनिता वचने
रही, वळी बांला कर्या ब्रजराज । तेणे करीने तोले तेने, नावे शिव
ब्रह्मा सुरताज ॥६॥ पंचालिये प्रसन्न कर्या प्रभुने, आपी चीरी
चिंधरी चीरतणि । तेणे करी तने नग्न न थयां, वळी भक्त कांव्यां
शिरोमणि ॥७॥ एह रीते मोटप मळे, पहेला राजि करे परब्रह्म ।
निष्कुलानंद कहे ते विना, ठालो पडे जाणो परिश्रम ॥८॥
कडवुं ॥९॥

मानी वचन मोटा थया कईजी, जे मोटप कहेतां कहेवाय नहिजी ।
तेह पाम्या बांलाने वचने रहीजी, ए पण मर्म समझवो सहीजी
॥१॥ ढाळ—सति साधित करी शिरसाटे, रक्षा वचनमां करी वास ।
उन्मत्तताइ अळगी करी, थइ रक्षा दासना दास ॥२॥ मोटा सुरने
पामवा, वामवा कष्ट कलेश । तेने वचनमां वर्ततां, नथी कठण
कांड लवलेश ॥३॥ पामर प्राणी पाम्या प्रभुता, रही हरि आज्ञा-
नुसार । आये अंल्ये मध्ये मोटा थया, तेतो वचनथी निरधार ॥४॥
सो वातनी एक चात छे, नव करवो आज्ञालोप । राजी करवानुं

रहुं परु, पण कराविये नहि हरिने कोष ॥५॥ मोटप मानवि केम मळे, वाढी काढे वचननां मूळ । सुख थावानुं ज्ञानुं रहुं, धयुं सामुं सो घणुं शूळ ॥६॥ अल्प सुखसारु आगन्या, लोपेछे श्रीहरितणी । परमसुख केम पामशे, भाई धारजो तेना घणी ॥७॥ वसी नगर नरेशने, वेर वावरे नरनाथशुं । निष्कुलानंद कहे नरशुं । एणे कयुं एना हाथशुं ॥८॥ कडवुं ॥४॥

पदराग जकडी—नहि पामे पामर नर सुखरे, रही हरिवचनयी विमुखरे; नहि० । टंक—सुख पामशे संत सुजाणरे, जे कोय वतंछे वचन प्रमाणरे । थइ रही वालाना वेचाणरे; नहि० ॥१॥ कयुं ध्वज-पट घट मनरे, वळे जेम वाळेछे पचनरे । एम माने वालानुं वचनरे; नहि० ॥२॥ जेम नरम तृण नदीतडरे, धारिवेगे वळिजाय झटरे । तेने शीदने आवे संकटरे; नहि० ॥३॥ एम वचन वडा थइ रहेरे, तेतो मोटा सुखने लहेरे । निश्चे निष्कुलानंद एम कहेरे; नहि० ॥४॥ पद ॥१॥

वचनद्रोहिनां जो धाय वग्राणजी, तो शीदने कोये वरते वचन प्रमाणजी । जेमां तन मने धावुं हेराणजी, सुख मुकी दुःख न इच्छे अजाणजी ॥१॥ टाळ—अजाण पण इच्छे नहि, कायाने कारसो आपवा । वण कारसे धारि मळे तो, कोण जाये कूप कापवा ॥२॥ ल्यारे दमे शीद कोइ देहने, वण दमे विरमे विपति । शीद वरते वचनमां, वण वरते पामे सुख संपति ॥३॥ वचनमां वससुं घणुं, वरतवुं नर अमरने । मोकळपमां मजा खरी, चोखी जाणो चराचरने ॥४॥ पण मोटी मोज मळे नहि, मोटानी मरजी मुकतां । मूळगा मूळमांथी मटे, बडाना वचनमांथी चुकतां ॥५॥ एम समझी समझु, वरतेछे वचन मांय । मोटामोटा विवेछे मनमां, रखे फेर पडतो कांय ॥६॥ यनी वात जाय वगडी, जो लेश लोपाय वचन । लेखे न आवे दाखडो, वळी थइ जवाय निरधन ॥७॥ एह मत शाणा संतनो, नव पाडे वचनमां फेर । निष्कुलानंद निश्चे करी, कहुं ए वेरमवेर ॥८॥ कडवुं ॥५॥

वचन वालानुं लोपशो मां लेशजी, एटलो तो मानी लेजो उपदेशजी । लोपतां वचन आवशे कलेशजी, हेरान गति पछी रहेशे

सिंधु रहे, पाळ विनानुं पाणी वळी । तेणे करी शुं तुळ्य धया, एह आये सरवे मळी ॥५॥ वचन मांहि वर्ततां, वण तोळी मोटप्य मळे । वचन विरोधी विमुख नर, तापत्रयमां तेह वळे ॥६॥ वचने निवृत्ति वचने प्रवृत्ति, वचने बद्ध मुक्त कहिये । ते वचन श्रीहरि मुखनां, सुखदायक सरवे लहिये ॥७॥ एम समझी संत शाणा, वर्तेंछे वचन प्रमाण । निष्कुलानंद ते उपरे, सदा राजि रहे श्याम सुजाण ॥८॥ कडवुं ॥९॥

वचनमां वरते संत शाणाजी, देह गेह सुखमां जे न लोभाणाजी । मन कर्म वचने हरियोळे बंधाणाजी । एवा जन जेह तेह मोटा गणाणाजी ॥१॥ ठाळ—मोटा गणाणा ते मानवुं, कर्तुं गमतुं जेणे गोविंदतणुं । ते विना मोटप नव मळे, फरीफरी शुं कहिये घणुं ॥२॥ राधाजिये राजी कर्या, श्रीकृष्ण कृपानिधान । तेणे करीने मोटप मळी, वळी पामियां बहु सनमान ॥३॥ कमळाए कृष्णने रिझव्या, रिझ्या अलबेलो अविनाश । तेणे करीने तेह पामियां, हरि उरे अखंड निवास ॥४॥ वृंदा वचनमां वरती, कर्या प्रभुने प्रसन्न । तेणे फरी हरि अंधिमां, रक्षां करी सुर सदन ॥५॥ ब्रजवनिता वचने रही, वळी वा'ला कर्या ब्रजराज । तेणे करीने तोळे तेने, नावे शिव ब्रह्मा सुरताज ॥६॥ पंचालिये प्रसन्न कर्या प्रभुने, आपी चीरी चिंधरी चीरतणि । तेणे करी तने नग्न न थयां, वळी भक्त का'व्यां शिरोमणि ॥७॥ एह रीते मोटप मळे, पहेला राजि करे परब्रह्म । निष्कुलानंद कहे ते विना, ठालो पडे जाणो परिश्रम ॥८॥ कडवुं ॥९॥

मानी वचन मोटा धया कईजी, जे मोटप करेतां कहेवाय नहिजी । तेह पाम्या वा'लाने वचने रहीजी, ॐ पण मर्म समझवो सरीजी ॥१॥ ठाळ—सहि सावित करी गिरसाटे, रणा वचनमां करी पास । उन्मत्तताइ अजगी करी, थड रागा दासना दास ॥२॥ मोटा सुखने पामया, घामवा कष्ट कलेश । तेने वचनमां वर्ततां, नथी कठण कांठ लवलेश ॥३॥ पामर प्राणी पाम्या प्रभुना, रही हरि आज्ञा-नुसार । आये अंले मध्ये मोटा धया, तेतो वचनथी निरधार ॥४॥ सो यातनी एक यात छे, नव करवो आज्ञालोप । राजी करवानुं

रहुं पन, पण कराविये नहि हरिने कोप ॥५॥ मोटप मानवि केम मळे, वाढी काढे वचननां मूळ । सुख थावानुं शानुं रहुं, थयुं सामुं सो घणुं शूळ ॥६॥ अलप सुखसारु आगन्या, लोपेछे श्रीहरितणी । परमसुख केम पामशे, भाई धारजो तेना घणी ॥७॥ वसी नगर नरेगने, वेर वावरे नरनाथशुं । निष्कुलानंद कहे नरशुं । एणे कयुं एना हाथशुं ॥८॥ कडवुं ॥४॥

पदराग जकडी—नहि पामे पामर नर सुखरे, रही हरिवचनधी विमुखरे; नहि० । टेक—सुख पामशे संत सुजाणरे, जे कोय वतेंछे वचन प्रमाणरे । थइ रही बालाना वेचाणरे; नहि० ॥१॥ कयुं ध्वज-पट घट मनरे, वळे जेम वाळेछे पवनरे । एम माने बालानुं वचनरे; नहि० ॥२॥ जेम नरम तृण नदीतटरे, चारिवेगे वळिजाय झटरे । तेने शीदने आवे संकटरे; नहि० ॥३॥ एम वचन वज्र थड रहेरे, तेतो मोटा सुग्वने लहेरे । निश्चे निष्कुलानंद एम कहेरे; नहि० ॥४॥ पद ॥१॥

वचनद्रोहिनां जो थाय बलाणजी, तो शीदने कोये वरते वचन प्रमाणजी । जेमां तन मने थायुं हेराणजी, सुख मुकी दुःख न इच्छे अजाणजी ॥१॥ ठाळ—अजाण पण इच्छे नहि, कायाने कारसो आपवा । वण कारसे धारि मळे तो, कोण जाये कूप कापवा ॥२॥ त्यारे दमे शीद कोइ देहने, वण दमे विरमे विपति । शीद वरते वचनमां, वण वरते पामे सुख संपति ॥३॥ वचनमां वसमुं घणुं, वरतवुं नर अमरने । मोकळपमां मजा खरी, चोखी जाणो चराचरने ॥४॥ पण मोटी मौज मळे नहि, मोटानी भरजी मुकतां । मूळगा मूळमांथी मटे, वडाना वचनमांथी चुकतां ॥५॥ एम समझी समझु, वरतेछे वचन मांय । मोटामोटा विवेछे मनमां, रखे फेर पडतो कांय ॥६॥ वनी वात जाय बगडी, जो लेश लोपाय वचन । लेखे न आवे दाखडो, वळी थइ जवाय निरधन ॥७॥ एह मत शाणा संतनो, नव पाडे वचनमां फेर । निष्कुलानंद निश्चे करी, कहुं ए वेरमवेर ॥८॥ कडवुं ॥५॥

वचन बालानुं लोपशो मां लेशजी, एटलो तो मानी लेजो उपदे-
शजी । लोपतां वचन आवशे कलेशजी, हेरान गति पछी रहेशे

दुःखने भोगवचा, कर्यो कमळना चनमांइ चास । ज्याज्यां हती एनी
कीरती, त्यांत्यां थावा लागी हास ॥६॥ एम वचन लोपे जो लज्जा
रहे, तो कोण माने वचनने । महाप्रभुनी मरजाद मुकी, सहु वतें
गमते मनने ॥७॥ मनमाने रे'तां मोटप मळे, तो कोण वेढे वचननुं
दुःख । निष्कुलानंद तो नर अमर । वतें हरिथी सहु विमुख ॥८॥
कडवुं ॥९॥

भूमां एक भूपति नहुप राजनजी, ते पुन्ये करी पान्यो इंद्रासनजी ।
त्यारे कर्युं इंद्राणी घरवानु मनजी, उनमत्त थई कहुं एम वचनजी
॥१॥ डाळ—वचन कहुं विकट अति, तुं वर्य मने वेगे करी । त्यारे
इंद्राणी कहे वरी हुं इंद्रने, हवे केम वरु नरने फरी ॥२॥ त्यारे नहुष
अमले थयो आधळो, खराखरी खबर नव पडी । त्यारे जाणुं इंद्रा-
णिये जोरे वरशे, कहुं आन्य कोरे वाहने चडी ॥३॥ पछी वाहन
सारु विलखां कर्या, पण कोरु वाहन नव जडयुं । त्यारे शिविकाये
ऋषिराय जोड्या, तेनुं पाप तर्त नड्युं ॥४॥ पछी इंद्रपणुं आळशी
गयुं, सर्पसर्प के'तां सर्प थयो । वचन द्रोहीनुं फळ जोई, रखे कोइ
वचन लोपो भयो ॥५॥ पण अटपटी छे ए चारता, करयुं गमतुं
गोविंदतणुं । मन कर्म वचने करीने, मेलयुं गमतुं आपणुं ॥६॥ अति
राजी थइ रळीयात रही, जे कोइ वतेंछे वचनमां । फेर पडे तो
फडकि मरे, अति ताप थाये तनमां ॥७॥ एम पाळे हरिनी आगन्या,
ए मानो वचननी मूरति । निष्कुलानंद एने निरखतां, रहे नहि पाप
एक रति ॥८॥ कडवुं ॥९॥

वचन आधारे वतेंछे जेहजी, मोटा सुखने पामशे तेहजी । एह
वातमां नहि संदेहजी, लोक परलोके पूज्याजोग्य तेहजी ॥१॥ डाळ—
लोक अलोकमां आबरु, रे'शे एनी रुडी रीतशुं । वचन चा'लानां
चा'लां करी, प्रसन्न मने राख्यां प्रीतशुं ॥२॥ वचन पाळतां जो विप-
त्ति पडे, तो सहे श्रद्धाये करी । वचन लोपतां जो सुर मळे, तो
घोळयुं परं मेले परहरी ॥३॥ अशन वसन भूषण भूमी, मर मळे
त्रिलोकिनं राज । वचन जातां जातुं करे, जाणे थाय एथी अकाज
॥४॥ जेणे करी-हुं एना पिताये, तने आपुं राज अधिकार । नाम
१ शेष

आजथी मां कर्य उचार ॥५॥ पण हळवां सुख

સારુ હરિજન, મુકે કેમ મોટા સુખને । લોપી વચન મન લલચે, એવું
ઘટે ઘણું વિમુખને ॥૬॥ નાક કપાવી નથ પે'રવી, એતો નારી નઠા-
રીનું કામ છે । એથી મર રહિયે અઢવાં, એવાં ભૂષણ પે'રવાં હરામ
છે ॥૭॥ એમ વચન ગયે વઢાઈ મઠે, તેને પાપરૂપ જાણી પરહરો ।
નિષ્કુલાનંદ નિશ્ચે કરી, હરિવચનમાં ઘાસ કરો ॥૮॥ કઢવું ॥૧૧॥

વચન વિરોધિની ઘડાઈ કશીજી, જે જન વચનમાંથી ગયા
ઘશીજી । મન મુલ્કી થઈ મુલ્કે મુંડી મશીજી, જુવે જે વદન તે જન
દિયે હશીજી ॥૧॥ ગઢ—હસી હસી હાસી કરે, જોઈ એવા જનનું
જાણ । કરી કાઠું મુલ્ક માન્યું રૂપાળું । કહો કહે હવે એને કોણ ॥૨॥
વિધવા નારી કરે વઢાઈ, સુત એક સારો જણી । પળ જાણતી નથી
એ યોપિતા, જે શિર ઉપર નથી ઘણી ॥૩॥ વઢી વીજીનો પતિ પર-
દેશ છે, ઇયાં સુત જનમ્યા છે સાત । નથી ધર્યર એહ યોગ્ય તળી,
ધણી કેમ થાશે રઢીયાત ॥૪॥ એમ વચન ડહાંધી ઘાલાતણું, જેજે
જન કરેછે કામ । તે લાજ જાશે આ લોકમાં, વઢી થાશે જીવિત
હરામ ॥૫॥ હરામી જીવને હોય નહિ, હૈયે ઢર હરિના વચનનો ।
આસુરી મતિ આવી અતિ, તેણે જોરો દેલાડે જોવનનો ॥૬॥ કહો
કામદુયાનું ત્યાં કામ કશું, જ્યાં ઘણા ગઢા ઘર ધારણે । એમ આજ્ઞા-
કારીનું શું ડપજે, જ્યાં વિમુલ્ક હોય કાજ કારણે ॥૭॥ પળ હરિ-
જનને હમેશ કરવો, વિચાર વારમવાર । હરિવચન વિમુલ્ક ન થાવું,
કહે નિષ્કુલાનંદ નિરધાર ॥૮॥ કઢવું ॥૧૨॥

પદરાગ ધોલ—સંતો આયોજી વેશ અમારડે, એ ઢાલ છે । સંતો વિમુલ્ક થકી
રહીએ વેગલા, ઢરિયે દિવસ ને રાતરે । સંતો વિશ્વાસ કરતાં વિમુ-
લ્કનો, ઘણશી જાયે જો વાતરે; સંતો ॥૧॥ સંતો વિમુલ્ક વિલ
આપે વાતમાં, કરી હેત અપારરે । સંતો રગરગમાં તે રમી રહે, ન
રહે વચનનો મારરે; સંતો ॥૨॥ સંતો સોવત ન ગમે પછી સંત-
ની, વા'લા લાગે વિમુલ્કરે । સંતો નિયમ ન ગમે નાથનાં, માને મો-
કલે સુલ્કરે; સંતો ॥૩॥ તારે કરવાનું છે તે ક્યાંથી કરે, થાયે ન
કર્પાનું કામરે । કહે નિષ્કુલાનંદ નિશ્ચે નર, ન પામે સુલ્ક ઠામરે;
સંતો ॥૪॥ પદ ॥૩॥

વચન વિમુલ્ક મ થાશે કોઈજી, નર અમર વિમુલ્કનાં સુલ્ક

जोईजी । मोटा घेठा मोटप वचन विना खोईजी, माटे हरिवचने
 रहो राजी होईजी ॥१॥ बळ—राजी थइ रहो वचनमां, लोपशो मां
 वचन लगार । वचन लोपतां मोटामोटा, पाम्या दुःख अपार ॥२॥
 नारद सरिखा नहि कोये, बीजा महामोटा मुनिजन । तेणे पण न
 तपाशियुं, लोप्युं चालानुं वचन ॥३॥ त्यागी थइ त्रिया कर जो-
 यो, खोयो विचार बरवा कयुं । पर्वत पण इच्छया परणवा, घेड-
 नुं सिद्धांत एक ठर्युं ॥४॥ त्यारे कन्या तांते बात कही, खपंवर
 रचीश सघारमां । इच्छाबर कन्या बरशो, तमे घेड रे'जो तैयारमां ॥५॥
 त्यारे घेड घाया हरिपासळे, रुहुं मागवा रूप अनुपने । बळी परस्पर
 इच्छया, थावा रूप कुरूपने ॥६॥ त्यारे हशीने हरि बोलिया, थाशो
 अवसरं पर रूप एम । पछी मर्कट मुख बण्यां येडनां, कहो कन्या बरे
 तेने केम ॥७॥ लाज गइ ने काज न सर्युं, बळी लोपाणु हरितुं वचन ।
 निष्कुलानंद कहे ए निपज्युं, ते जगे जाणेछे सहजु जन ॥८॥ कडबुं ॥१॥

बळी एक वचनविरोधीनी घातजी, सती पतिव्रता सीता
 साक्षातजी । आपे इंदिरा जगे जानकी विख्यातजी, तेणे पण करी
 आज्ञानी घातजी ॥१॥ बळ—घात थइ तेनी बात कहुं, जानकी
 बोलियां एम । लछमन तमारा भाइनी भिड्ये, जाओ बेशी रक्षा को,
 केम ॥२॥ त्यारे रामानुज कहे रामने, नथी लोपनार त्रिलोकमां ।
 वचन मानी मगन रहो, शीद रहोछो शोकमां ॥३॥ त्यारे वैदे-
 हीए वचननां, लछमनने लगाव्यां पाण । तुं जाणे राम मरे बरे
 मुजने, ते न बरुं तजीश हुं प्राण ॥४॥ त्यारे रामानुजे हृदे
 धारियुं, इंदिरा तोये पण स्त्री खरी । पछी रामनी आपण्य आपी चा-
 लिया, केडे लंकेश वेप आण्यो घरी ॥५॥ संन्यासीरूपे कहुं सी-
 ताने, आप्य भिक्षा मुने आदर करी । छुटी भिक्षा हुं छोडीने
 चालीश, नै'तो आप्य आप्यथी वा'र निसरी ॥६॥ आज्ञा
 लोपी श्रीरामनी, भिक्षा आपवा निसरी वा'र । तर्त रावण तेडी
 चालियो, पछी पामियां दुःख अपार ॥७॥ विपत्ति पही वियोग
 पयो, रक्षां रामजीथी बळी दूर । निष्कुलानंद कहे वचन लोपतां,
 आवे दुःख जाणजो जरूर ॥ ८ ॥ कडबुं ॥ १४ ॥

પછી સીતા સારુ શ્રીરણુવીરજી, ધાંધી પાજ ઉતર્યા સિંધુતીરજી ।
 લીધી લંકાં છેદી રાવણનાં શિરજી, પછી સીતા તેડાવ્યાં મઢવા
 અચિરજી ॥૧॥ ઢાઢ—સીતાને કહ્યું રામજીયે, જેમ હોયે તેમ રાણી
 વેપ । આવી મઢો તમે અમને, ફેર પાઢશો માં વઢી લેશ ॥૨॥ ત્યાંતો
 વિમીપણે ભાવે ફરી, સજાવ્યો સુંદર શણગાર । તેઢી આવ્યા રામ
 પાસઢે, ત્યાંતો રામે કયોં તિરસ્કાર ॥૩॥ આજ્ઞા લોપીને આધિયાં,
 તેણે રાજી ન થયા રામ । પછી અગ્નિમાં અંગ અરપ્યું, ઇંચું કરવું પઢ્યું
 કામ ॥૪॥ ત્યારે દશરથ આદિ દેવતા, સહુપ કયોં સતકાર । ત્યારે
 રામજીયે રાણિયાં, શુદ્ધ જાણી સીતા નાર ॥૫॥ વચન લોપતાં
 વિપત્ય પડી, શણગારનું ન રહું સુખ । એમ આજ્ઞા ઉલ્લંઘીને ન થાવું
 વચનથી વિમુખ ॥૬॥ મોટાને પળ માનવા, જોગ્ય આજ્ઞા શ્રીજગદી-
 શની । છોટી મોટી જે આગળ્યા, તે સરવે છે વસા વિશની ॥૭॥
 આજ્ઞામાં આનંદ ઘણો, આવે નર નિર્જરને અતિ । નિષ્કુલાનંદ કહે
 ન લોપવી, આજ્ઞા હરિની એક રતિ ॥૮॥ કડવું ॥૧૫॥

વઢી એક ધારતા સાંભઢો સારીજી, લીધી લંકાંપુરી રાવણને
 મારીજી । પછી કહ્યું રામે રામાનુજને વિચારીજી, વે'લા આવો
 વિમીપણે પાટે વેસારીજી ॥૧॥ ઢાઢ—પાટે વેસારી વે'લા આવજો,
 વિસારશો માં એહ વચનને । વઢી વારુંહું તમને, વેસશો માં રાવણ
 આસને ॥૨॥ પછી જઈ જોઈ લંકાંપુરી, દીટી રાવણની રિદ્ધિ અતિ ।
 ગમ વિના વેઠા ગાદિયે, તિયાં તર્તે ફરી ગઈ મતિ ॥૩॥ ત્યાંતો સુણ્યું
 નગારું સેનનું, શ્રીરામનું શ્રવણે કરી । કહે કેનું નગારું એ કોણ છે,
 મારી કાઢો એ સેના પરી ॥૪॥ એમ વચન વિસારતાં, મતિ રતિ પણ
 નવ રહ । પછી આસનથી ઉતર્યા, ત્યારે ભારે અતિ મોઢપ થઈ ॥૫॥
 વઢી અયોધ્યાની વારતા, રામે કહ્યું રામાનુજને । આવવા માં દેશો
 અમ પાસઢે, વઢી પુછ્યા વિના મુજને ॥૬॥ અણપુછ્યે દીધી આગળ્યા,
 દુર્વાસાને દર્શનતળી । તે વચન લોપણું જાણી રામજી, કહ્યું જ્યારે
 મુનિસભા વળી ॥૭॥ ત્યારે ઋષિ કહે વચનદ્રોહીનું, મુઘ્ન ન જોવું
 પાછું ફરી । નિષ્કુલાનંદ પછી રામાનુજે, વાત સત્ય એ માની સ્વરી
 ॥૮॥ કડવું ॥૧૬॥

પદરાગ ધોઢ । સતો આવોજિ દેશ અમારડે, એ ઢાઢ છે । સંતો વચનદ્રો-

હિનો ધણી નહિ, ઘણુંરે ગુનેગારરે । સંતો જ્યાંજ્યાં જાયે ત્યાં જન મઢી, વઢી કરે તિરસ્કારરે; સંતો ॥૧॥ સંતો લેશ વચન જો લોપિયે, અતિ થઈ ઉનમત્તરે । સંતો એક એકઢો જેમ ટાઢતાં, ઘોડું થઈ જાયે સ્વતરે; સંતો ॥૨॥ કોઈ સો કન્યા પરણાવે સુતને, પછી મરે મોટિયારરે । રાંઢ્યા વિના એમાં કોણ રહે, રાંઢે સૌ એક હારરે; સંતો ॥૩॥ એમ વચન વિના આ વિશ્વમાં, વરતેછે જે વિમુક્તરે । નિષ્કુલાનંદ તેને નિરખતાં, સંત ન માને સુખરે; સંતો ॥૪॥ પદ ॥૪॥

વિમુખનું મુખ અતિ દુઃસ્વદેળજી । નજરો નજર ન જુવો એનાં નળેજી । કાને કરી કેદિ ન સુણો એનું કેળજી, વદને ન વદો વિમુખશું વેળજી ॥૧॥ ઢાઢ—વદને ન વદવું વિમુખશું, તેમ સ્પર્શવું નહિ પંડ્યે કરી । સર્વે પ્રકારે સમજી, પાપીને મુકવા પરહરી ॥૨॥ કોઈ રીતે કુપાત્રનો, ગુણ ગરી જાય જો ઘટમાં । તો પાર પોતં પામતાં, તરી ભાગ્યું જાણો જહ તટમાં ॥૩॥ પય સાકર સુંદર ત્યાંલગી, જ્યાંલગી ન ભલિ લાઢ મોપંગની । તેમ હરિજન સારો ત્યાંલગી, જ્યાંલગી નથી સોવત કુસંગની ॥૪॥ શોભનિક શરીર ત્યાંલગી, જ્યાંલગી નથી કોઢ કપાઢમાં । તેમ સંતશિરોમણિ ત્યાંલગી, જ્યાંલગી નાંવ્યો વિમુખની જાઢમાં ॥૫॥ ઘાવ્યો મોલ સારો ત્યાંલગી, જ્યાંલગી નથી સ્વવાણો સ્વઢજમાં । તેમ ભક્તની મલાઈ ત્યાંલગી, જ્યાંલગી નાંવ્યો વિમુખની વઢજમાં ॥૬॥ તેમ મુક્તની મોટપ ત્યાંલગી, જ્યાંલગી નથી પંચ વિપયનો પ્રસંગ । દેહ ઇન્દ્રિય મન પ્રાણથી, અતિ રહેછે અસંગ ॥૭॥ જેવા વિમુખ છે યારના, તેવા વિમુખ છે ડરમાંય । નિષ્કુલાનંદ કહે ન કરીયે, એનો વિશ્વાસ કાંય ॥૮॥ કહયું ॥૧૭॥

વિમુખનો સંગ તજો તતકાઢજી, હૈયે જાણી હટકાયા શ્વાનની લાઢજી । વઢગી અઢગી કરતાં જંજાઢજી, જાણજો જરૂર એજ જમ જાઢજી ॥૧॥ ઢાઢ—જમની જાઢ જાણીને, તન મનમાં રાખ્યો ગ્રાસ । મૂલ્યેપણ હરિમક્તને, નવ ઘેસવું પહેને પાસ ॥૨॥ જેમ રાહસંગે રાકેશ રચિવું, અતિ તમે થાય તેજ લીન । તેમ

હરિવિમુક્તના સંગથી, ધાય મતિ અતિ મલિન ॥૩॥ પ્રાવૃદ્ધ ક્રતુઅંત
પરશિયે, જ્યારે ઉગે અગસ્ત્ય આકાશ । જલ સંકોચાયે સ્થલથી,
તેમ વિમુક્તથી મતિ નાશ ॥૪॥ જેમ વાયુના વેગે કરીને, વિલાઈ-
જાયે વહી વાદળાં । તેમ વિમુક્ત વચનના વેગથી, જાય શુભગુણ
આદિ સઘળાં ॥૫॥ વાંસ વિછળ્ય વિયા જળ્યે, સુકે એક સુકે શરી-
રને । એમ કુસંગ અંગમાં આવતાં, મારે મોટા મુનિ ધીરને ॥૬॥ કહી
કહીને કહીએ કેટલું, રે'જો હરિવિમુક્તથી વેગલા । પરમપદ તો
પામશો, વામશો વહી દુઃખ સઘળાં ॥૭॥ નિર્વિઘ્ન ધાયા નરને, ન
કરવો સંગ વિમુક્તનો । નિષ્કુલાનંદ નિશ્ચે કહે, પછે ઉપાય સુખનો
॥૮॥ કહવું ॥૧૮॥

શિયા સુખસારુ લોપેછે વચનજી, એમ મોટા મુનિ વિચારેછે મનજી ।
જુવો જહવુદ્ધિવાળા જનજી, પોતાના સુખમાં પાડેછે વિઘનજી ॥૧॥
ઢાલ—વિઘન પાડેછે વળ સમગ્રે, કાપેછે ઢાલ બેસવા તળી । તેને
પડ્યાનું શું પુછવું, પડશે જરૂર એના ઘળી ॥૨॥ વહુ વુકી ધીજ ધત્તુ-
રનાં, જાણે શાઈ ભાગીશ મુશ્કેલી । પણ ઘડીક પછી ઘાંટો ફલાઈ,
મરીશ પામી વહુ દુઃખને ॥૩॥ કાપેછે સર્પનો કંઠિયો, માગ ધાતાં
મૂવો મકલાયછે । પણ જાણતો નથી આંચુ આંધળો, જે હમણાં
લીજી નાગ લાયછે ॥૪॥ ચાલેછે ચોરને મારગે, ચરાચર માનેછે
ક્ષેમરે । પણ શિશ કપાળાં જ્યાં સોયેસોયનાં, ત્યાં કુશલ રહીશ કેમરે
॥૫॥ એમ વાઢિ બેઠી વચનની, ફેર પાકેલ ફલ કેમ મળશે । ફલ
એનું ફજેત થઈને, બેઠ્યે બેકેર્યે દલશે ॥૬॥ કાંતો ચર વંદ અવતાર
પામી, અણતોલ્યો ભાર ઉપાડશે । કસર કરશે ચાલતાં તો, ધળી
એનો ધોકે તાડશે ॥૭॥ માટે જોઈ વિચારી જગદીશનાં, વિમુક્ત
રે'જો માં વચનથી । નિષ્કુલાનંદ કહે નાથના, ઘરમાં અંધારું ધોર
નથી ॥૮॥ કહવું ॥૧૯॥

જોજો આ જગતમાં જીવનાં સુખજી, દેહપરજંત મોગવેછે
દુઃખજી । અન્ન જલ તૃણ આહાર વિના વેઠેછે સુખજી, તેતો જન
જાણજો હતા હરિથી વિમુક્તજી ॥૧॥ ઢાલ—હરિ વિમુક્તની વારતા,
સાંભળો તો સર્વે કડં । નથી ઉઘારો એહનો, નજરો નજર દેલાડી

दंड ॥२॥ जन्मांतरे जन जाणजो, हरिकथा न सांभळी कान । तेतो नर बर्धिर थया, एह दंड दिधो भगवान ॥३॥ जन्मांतरे हरि हरि-जननुं, रूप न जोयुं नयणे । तेणे करी थया आंधळा, हवे सुजे नहि दिन रेयणे ॥४॥ जिहाये नाम जगदीशनुं, अजाणे पण उच्चर्या नई । ते जन मानो मूगा थया, बोलवानी हवे बंधी थई ॥५॥ जे जने हरिकथा सांभळी, काही देशी कालुंकालुं कथी । ते जन थया तोतळा, हवे बोली समझाती नथी ॥६॥ लुला पांगळा रोगी वियोगी, दुःखी दीन दरिद्री अति । तेतो पूर्वना पापथी, दुःख भोगवेछे दुर्मति ॥७॥ एह दंड जाणो दैवतो, भोगवेछे विमुख बळी । निष्कुलानंद न लोपिये, हरिवचन आयुं सांभळी ॥८॥ कडवुं ॥२०॥

पदराग सिंधुराममी—समझीने समझुरे, वा'लां करो हरिनां वचन । देखी पेखीने दुःखमां, शीद पराणे पडिये जन; सम० ॥१॥ जेने वचने विघन विरमे, पामिये परम आनंद । एवां वचन जे उल्लंघे, तेतो कांवे मूरख मतिमंद; सम० ॥२॥ असमर्थनी जे आगन्या, मनाये न मनाये मन । पण समर्थना वचनमां, रहिये राजी थई निशदिन; सम० ॥३॥ श्रीहरि रिशवी सुख लैये, खिजचीने न खाव खोट । निष्कुलानंद कहे न कीजिये, एवुं लई अवरनी ओट; सम० ॥४॥ पद ॥५॥

खिजवे हरिने खाव्य न थायजी, एपण जाणवुं जन मन मांयजी । जेथी थाय दुःख सुख सर्वे जायजी, एवो नव करवो कोइ उपायजी ॥१॥ ठाळ—उपाय एवो करवो नहि, जेणे करी खिजे जगदीश । राजी कर्णानुं रहुं परं, पण हरिने न करावो रीश ॥२॥ हठ करी हरि उपरे, कोइ सेवक करे सेवकाई । ते सेवक नहि श्रीहरितणो, ए छे दास जाणो दुःखदाई ॥३॥ मन गमतुं मुके नहि, करे हरि हठाडवा होड । एवा भक्त जे भगवानना, तेने कहिये कपाळना कोड ॥४॥ न करे गमतुं गोविंदनुं, निज गमतुं करावे नाथने । जो मोडे गमतुं एना मननुं, तो शोधे विमुखना साथने ॥५॥ हरकोइ घाते हटक, घटकिने चाली निसरे । हेत तोडी हरि हरिजननुं, विमुखनुं वाल्यप करे ॥६॥ एवा जालम जनने, जाळन्या जोये जगदीशने । रीक्षे तो

न रहे रीतमां, खिझे तो कापे शीशने ॥७॥ वचनद्रोहीथी लागे वसमी, एवा सेवकनी सेवकाई । निष्कुलानंद एवी भगती, भक्तने न करवी भाई ॥८॥ कडवुं ॥२१॥

हठ करी हरिशुं राधिका राणीजी, श्रीकृष्ण साथे वोल्यां रीश आणीजी । हतां गोलोके पोते पटराणीजी, आव्यां अचनिपर थयां आहीर राणीजी ॥१॥ ढळ—आहीरने घेर अवतर्या, रह्यां दीनधंधुथी दूर । एवी मोटप मटो परी, नथी जोइती जनने जरुर ॥२॥ एतो भक्त हतां भगवाननां, राधिका ते रमा समान । एने अरथे आविया, श्रीकृष्ण कृपानिधान ॥३॥ पण अति अवळाई आरंभी, श्रीहरिथी लेवुं सुख । एवुं भक्त न करे भगवानना, करे होय हरिथी विमुख ॥४॥ वळी एक समामां उमाए, रोता दीठा रामजीने रान । पिनांकी जई पाये पड्या, थयां सती अति संशय-वान ॥५॥ तेने शिवे घणुं समझावियां, पण समझ्यां नहि लव-लेश । पारखुं लेवा परब्रह्मनुं, लिघो वैदेहीनो वेप ॥६॥ ल्यारे राम कहे दाक्षायणी, एकलां केम छो ईश कियां । ल्यारे पामी लज्जा गयां पिनाकिपासळे, जेम थयुं तेम के'वा रह्यां ॥७॥ ल्यारे जानकी थयां जाणी जटीएँ, तर्त्त व्यागी दिधां तेहने । निष्कुलानंद एवुं निपज्युं, अवळाइनुं फळ एहने ॥८॥ कडवुं ॥२२॥

मननुं गमतुं मुकधुं मोटाने पासजी, वर्तवुं वश्य थई दासना दासजी । तो तन मने नावे केदि त्रासजी, जो रहे एवो अखंड अभ्यासजी ॥१॥ ढळ—अभ्यास एवो राखवो, मोटा आगळ मेल-वुं मान । जोइ लियो सहु जीवमां, एमां जाणो नथी कांइ ज्यान ॥२॥ मान मूके मान वधे, मान राख्ये घटिजाय मान । एम सम-झी संत शाणा, मान मूकवा छे अति तान ॥३॥ देहधारी दुःखी मानथी, निरमानी रे'सुखी सदाई । विघन रहे एथी वेगळां, वळी कष्ट न आवे कांई ॥४॥ माने करी मोटातणो, अपराध ते आवे यनी । ते कथा सुणीछे श्रवणे, चित्रकेतु सुरेश ने शिवनी ॥५॥ वचन-द्रोही विमुखथी, खोट्य मानीनी मोटी अति । अवगुण लिये हरिजन हरिनो, एवी मान फेरवेछे मति ॥६॥ मानी केनुं माने

नहि, मर होये चालप्यनां वेण । आप डा'पणमां देखे नहि,
रहे अंधधंध दिनरेण ॥७॥ कामी क्रोधी लोभीने लज्जा, केदि
आचि जाये उरमाई । निष्कुलानंद मानीने मने, लाज शरम नहि
काई ॥८॥ कडवुं ॥२३॥

हरिना जनने जाणजो एह खोट्यजी, गुण विना गणेछे मनमां
मोट्यजी । तेमां तो रद्याछे कलेश कोट्यजी, दगहीणा दियेछे ते-
मांही दोट्यजी ॥१॥ बाळ—दोट्य दियेछे खोट्य टाळवा, पण
खोट्य रज खसती नथी । ईर्ष्या रही तेने आपरी, ते अळगी
न थाये उरथी ॥२॥ ईर्ष्या देखे दोष परना, भाळे नहि पोतानी
भूल । अमापने जाय मापवा, बळी करे अमूलनुं मूल ॥३॥ ब्राजुं
लइ येसे तोळवा, सहनो काढवा समार । वीजाथकी बळी बमणो,
भाळे पोतामां भार ॥४॥ एवी अभागणी ईरप्या, जेने गुरु संतनी
गणती नहि । विनाश एवो नहि विमुख संगथी, जेवो ईर्ष्या करेछे
रही ॥५॥ जे जळमांहि मळ टळे, ते जळमां मळ भुंसे जइ । तेने
शुद्ध थावा शरीरे करी, उपाय एके मळे नइ ॥६॥ जेवी वचनद्रो-
हीनी खोट्य वर्णवी, तेवीज मान मांहि रही । तेम ईर्ष्यामांहि
ओछी नथी, छे परिपूर्ण मानो सही ॥७॥ हरिजनने हाण हमेशो,
ईर्ष्या करेछे उरतणी । निष्कुलानंद कहे नित्यप्रत्ये, खाट्य नथी छे
खोट्य घणी ॥८॥ कडवुं ॥२४॥

पदराग सिंधुरामप्री—संत साचा ते कहियेरे, काढे खोट्य खोळी-
खोळी वा'र । अंतरमां रहे उजळा, डाघ लागवा ना'पे लगार; संत०
॥१॥ देखे नहि दोष पारका, भाळे पोतानी भूल । गणे अवगुण
आपणा, माने संत हरिना अमूल; संत० ॥२॥ समझे सुखदायि
संतने, दुःखदायि पोतानुं मन । अरि मित्रने ओळखी, तजे भजे ते
हरिजन; संत० ॥३॥ अंतरे न पडे अवळी, आंदी हरिजन साथ ।
निष्कुलानंद निश्चे करी, रिझे एवा जनपर नाथ; संत० ॥४॥ पद ॥६॥

हरि राजी करवा होय हैये हामजी, तो संतसंगे हेत राखो आहुं
जामजी । संत छे सर्वे सुखना धामजी, तेह चिना केदिये न सरे
कामजी ॥१॥ बाळ—काम न सरे सतसंगविना, त्यारे तेनेज
सोंपवा प्राण । मन कर्म वचने करी, यइ रे'वा संतना चेचाण ॥२॥

आ लोक परलोकमां पडे, जाणो जरूर जेनुं काम । तेने संगायें केम
 ओडिये, जाणी सदाय सुखनुं धाम ॥३॥ विवाद करी केम वदिए,
 अति वचन अकडथी । जेने फळे फुले दळे दुःख टळे, ते तरु न
 छेदिये थडथी ॥४॥ जे चारणेथी वंघ छुटिये, ते वंघ न करिये वारणुं ।
 जेने आधारे जीविये, तेने न करिये मारणुं ॥५॥ जेम कोइ राखे
 अन्नपर रुपणुं, वळी चारिशुं राखे घेर । ते जन एम नथी जाणतो, जे हूं
 जीवीश ते कह पेरे ॥६॥ एम संत साये राखी शत्रुता, वळी फरे
 सुखनी आश । ते दिन थोडे दुःख पामशे, कां करतो नथी तपास
 ॥७॥ मळवुं छे महाराजने, राखी संत संगायें रोप । निष्कुलानंद
 कहे ए नहि घने, रखे देता कोइने दोष ॥८॥ कडवुं ॥२५॥

संतने सोंपिये सर्वे आपणुंजी, एथी अंतराय न राखीये अणुंजी ।
 करिये गमतुं साचा संततणुंजी, तो संत अखंत राजी थाय घणुंजी
 ॥१॥ बाळ—घणुं राजी करी संतने, कैक पामिया परम धाम । संत
 विना शोथी जुयो सघळे, कहो केनुं सरियुं काम ॥२॥ जेम नाव
 विना नीरनिधिमां, नथी तरवा अन्य उपाय । तेम संत विना संसार
 तरवा, शीद इच्छे कोइ उरमांय ॥३॥ जेम रवि विनानी रजनी,
 जाणो नथी जावानी जरूर । तेम संत विना अज्ञान अंधारुं, केदि
 न थाये दूर ॥४॥ जेम वरसात विना वसुंधरा, सदाये सूकी रहे ।
 तेम संत विना जीव जगतना, कहो सुख क्वांथी लहे ॥५॥ तेवा
 संतशुं ओडिये, जोडिये पापीशुं प्रीत । तेने सुख धावानुं नथी
 सुजतुं, चितवि जोये छैये चित्त ॥६॥ फोडी आंख्य थाय आंधळो,
 पळी इच्छे जोवा रूपने । रूप जोपानुं रहुं परुं, जो भरे नहि उंडा
 कूपने ॥७॥ माटे साचा संत सेवीने, करिये राजीर छियात ।
 निष्कुलानंद तो नरने, सुधरी जाये सर्वे वात ॥८॥ कडवुं ॥२६॥

साचा संत जाणो जगतमां थोडाजी, बीजा बहु घरोघर फरे
 माथाफोडाजी । ज्यां त्यां खायछे जगतना जोडाजी, तोय नथी
 लाजता प्रजापतिघर घोडाजी ॥१॥ बाळ—घोडा प्रजापतिघरना,
 खाये खता खणुंखणुं घणा । एवा साधु केवायछे संसारमां,
 अति लवाड लजामणा ॥२॥ खान पानने रहे खोळता, त्रिया धनने

તાકે ઘણું । માઝા તિલક ને મુદ્રા ણી, ધારેછે ધીરવવાપણું ॥૩॥
 વેપ ઉપદેશ ધારતા, કરે સાચા સંતના સરણી । પળ ભરી
 મુંઢાઈ મિતરે, તેતો કોણે ણ નવ્ય પરણી ॥૪॥ ફેલમાં વહુ ફણી
 રહ્યા, વ્યસની ને વઢી વટાઢ ઘણો । તીર્થ વ્રત નિયમ ન માને,
 કરે દ્રોહ તે ધર્મતણો ॥૫॥ ણવા સાધુ થઈ સંસારમાં, પૂજાયછે
 પાપી મઢી । પ્રમુની વાંધી મરજાદને, ત્રોડવા છે ત્યાર વઢી ॥૬॥
 ણવા સાધુને સેવતાં, પુન્ય પૂર્વનાં પરજઢે । આપે લોલ્ય મોટી અતિ,
 જે જનને ણવા મઢે ॥૭॥ ગઢ્યા ઘોઢા ઘોઢ્યા પરા, સારી લાગે
 શ્યામઢી ગાય । નિપ્કુલાનંદ ગાય પૂજી, પળ સર સરા ન
 પૂજાય ॥૮॥ કહ્યું ॥૨૭॥

સાચા શુદ્ધ સંતનો સમાગમ કયાંથીજી, ધોડે પુન્યે કરી ણ થાંતો
 નથીજી । જેણે કરી હુદિયે મહા દુઃખમાંથીજી । જરૂર જીવના ણ
 સાચા સંગાથીજી ॥૧॥ ઢાઢ—સાચા સંગાથી સંત છે, જાણો જીવ-
 ના જગમાંય । ભવ સાગરમાં હુયતાં, સાચા સંત કરેછે સાંચ ॥૨॥
 વા'રું છે વસમી વેઢાતણા, ડ્યારે આવે પઢ વઢી આકરી । તે સમે
 સાચા સંત સગા, કાં તો સગા છે શ્રીહરિ ॥૩॥ તેહ વિના ત્રિલો-
 કમાં, નથી જીવને ઠરવા ઠામ । આવે અંલે મધ્યે માનજો, સર્વા
 સહુનાં ણથી કામ ॥૪॥ તે સંત શાણા શુભગુણે, જેમાં અશુભ ગુણ
 નહિ ણક । પરઉપકારી સગા સહુના, ધર્મ નિયમવાઢા વિશેક
 ॥૫॥ કામ ક્રોધ લોભે કરી, જેને અંતરે નથી ઉત્તાપ । નિર્માની
 નિઃસ્પૃહી નિઃસ્વાદી, નિર્મોહી વઢી નિપ્પાપ ॥૬॥ જત્તદોષ જેના
 જીવમાં, વઢિ અઢ્યો નથી અણુભાર । ણવા સંત શુદ્ધ શિરોમણિ,
 ત્રિલોકના તારનાર ॥૭॥ વચન ન લોપે ઘાલાતણું, હોય પંડ્યમાં
 જ્યાંલગી પ્રાણ । નિપ્કુલાનંદ ણવા સંતનાં, શ્રીહરિ કરેછે વચ્ચાણ
 ॥૮॥ કહ્યું ॥૨૮॥

પત્રાગ ઘોઢ—મક્કિ જોડને વ્રજનાર્યની ણ ઢાઢ છે—સંત સાચા તે
 સંસારમાં, રહે હરિવચને હમેશરે । આપત્કાઢ જો આવે આકરો,
 તોયે વચન લોપે નહિ લેશરે; સંત ॥૧॥ અલંડ પાઢે જો હરિ-
 આગન્યા, શ્ચે નહિ આ લોકનાં સુલરે । દેહઅભિમાનને દૂર
 કરી, । સદા રહે હરિ સનમુલરે; સંત ॥૨॥ મરજી ન લોપે મહારા-

जनी, आवे अंगे दुःख जो अतोलरे । सावित किधीछे साटे शिश-
नें, खरी करी मनमांय खोळरे; संत० ॥३॥ एवुं एक अंग रंग उत्तरे
नहि, एक रे'णी के'णी टेक एक उररे । निष्कुलानंद कहे एया संत-
ने, दरशने थाये दुःख दूररे; संत० ॥४॥ पद ॥७॥

। एया साचा संतनो समागम सारोजी, जेथी आवे जाणजो दुःख-
नो आरोजी । प्रभु पामवानो न रहे उधारोजी, बीजानो संग छे
बहु नठारोजी ॥१॥ बळ—नठारो संग नरसातणो, कहुंहुं कोह
करशो नहि । नाग बाघ बिप बहनि, ए विमुखधी सारां सहि
॥२॥ गाळे हिमाळे याळे विजळी, वळी कुवे पडे नर कोप । शिश
कापे आपे सुळिये, तोये विमुख दुःखसम नोय ॥३॥ एथी मरवुं
एकवार पडे, पछी पामीये एहनो पार । पण जनम मरण जीवने,
विमुखधी बारमवार ॥४॥ डेढ डेमर डोलवी, म्लेच्छ पाराधि गउ-
मार । एना स्पर्शना पापधी, विमुखनुं पाप अपार ॥५॥ पापी विमु-
खना स्पर्शनुं, क्यां जह धोए किलविप । टाळि न टळे कोहनी, जेम
गळी मळीनी मय ॥६॥ पूरण पापे स्पर्श एनो, पामे कोह प्राणी
मळी । अनंत जनमनुं सुकृत सर्वे, विमुख स्पर्श जाये वळी ॥७॥
एम सरवे प्रकारे समझीने, तजवो ते संग विमुखनो । निष्कुलानंद
कहे तो पामशो, सारो दिवस सुखनो ॥८॥ कडवुं ॥२९॥

- वचनद्रोहीनो विश्वास करतांजी, पार न आवे चोराक्षी फर-
तांजी । महादुःख पामिये जनमतां मरतांजी, माटे दिलमां रहींये
एथी सादाय डरतांजी ॥१॥ बळ—डरता रहिये अति दुष्टधी, ब्रगे
देखी लैये वगादार । समो आवे तो शत्रुपणुं, बाघरतां न करे वार
॥२॥ जमे बीजं चापं आपे नमे, पण लिये बीजाना प्राण । तेम वि-
मुख मुख मीहुं वदे, पण फेरवे चारे खाण ॥३॥ जेम भरी बंधुक
बरीपानमां, कपि कळि बळि मुके कानमां । अडाडिने रहे अळगो,
पण सामाने रोळे रानमां ॥४॥ समझी सुंवाळा सर्पने, कोह सुवे
वळी लई सोड्यमां । मानजो मने तेने मारशे, अवश्य करडी
ओढ्यमां ॥५॥ विकट अँटवि घाटमां, बेरी लिये चळावडे । तेने
कहो कुशळ रे'वानी, प्रतीति ते केम पडे ॥६॥ तेम वचनद्रोहीनो

विश्वास करे, राखे हरिविमुखशुं हेत । तेने सुख थावा शीद पुछ-
वुं, जे वश्यो दुःखने निकेत ॥७॥ भाटे सर्वे प्रकारे समझी, बजो
संग वचनद्रोहीनो । निष्कुलानंद कहे निर्भय थावा, राखो संग संत
निर्मोहीनो ॥८॥ कडवुं ॥३०॥

हरिविमुख थाशे हेराणजी, मरशे फरशे भरशे चारे खाणजी ।
थाशे परवश परनो बेचाणजी, त्यारे पडशे ए पापनी पेचाणजी
॥१॥ ढाढ—पेचाण पडशे पापनी, ज्यारे जडशे जोडा मुंडमां ।
त्यारे आंख्य उघडशे, पडशे मार ज्यारे पंडमां ॥२॥ जाणी जोई
जगदीशनां, विमुख लोपेछे वचनने । मर माणे आज मोजने,
पण पडशे खबर तजे तनने ॥३॥ टीप थाशे त्रणे काळमां, अन्न
वसन बिना रे'शे वनमां । रात दिवस रडवडशे, त्यारे विचारशे
मनमां ॥४॥ शिश डोलावी शोक करशे, के'शे क्यांधी वचनद्रोही
थयो । संत घणुं समझावता, पण हुं तो देहमानी रख्यो ॥५॥ कियॉ
जावं हवे केम करूं, सरूं दुःखनुं नथी आवतुं । मोटानी मर-
जाद मुकी, कयूं में मन भावतुं ॥६॥ एम पस्ताशे पापियो, लेशे
फळ वचन लोप्यातणुं । दुःखना दरिया उलटशे, सुख नहि रहे एक
अणुं ॥७॥ एम के'छे आगममां, संत बळी मोटा मुनि । निष्कुलानंदके
हरिद्रोही सम, खोळतां बळी न मळे खुनी ॥८॥ कडवुं ॥३१॥

वचनद्रोहीनी वात सांभळीजी, वचनमां रे'जो सहु जन मळी-
जी । नहितो वात बगडशे सघळीजी, के'शो केम कहुं नहि वे'लुं
ते बळीजी ॥१॥ ढाढ—बळीबळी वात वर्णवी, विमुखनी वारमवार ।
ते सरवे साची मानजो, जुठी जाणशो मां जवभार ॥२॥ मानी ईर-
प्यावाननी, संत असंतनी वात वर्णवी । ते प्रसिद्ध छे पुराणमां,
नथी कही कांइ ए नवी ॥३॥ जेजे गया जमपुरीये, तेतो विमुखने
वचने करी । भाटे समझु समझि, मेलो पापीने परहरी ॥४॥ भोळा
मनुष्यने भोळवी, बळी फांशि नांखशे कोटमां । जीव विचारा
जीवितव्य हारी, खवार थायछे खरी खोदमां ॥५॥ एटला भाटे
ओळखावियुं, विमुखनुं विघन बळी । सहु जन ए साबचेत रे'जो,
शिखनी वात आवी सांभळी ॥६॥ जेय छे तेम जणावियुं, सर्व
वातनुं खरूप । हितकारी छे हरिजनने, छे विमुखने विपरूप ॥७॥

पूरण सुखने पामवा, इच्छा करो कोइ उर । निष्कुलानंद ते जन-
ने, जोइए जाणवुं आटलुं जरुर ॥८॥ कडवुं ॥३२॥

पदराग धोळ—भक्ति जोइने प्रजगरीनी, ए ढाळ छे—ज्यान छे जरुर
ते जाणजो, वसतां ते विमुखनी पासरे । आळ आविचडे अणचिंतवी,
धइ जाये धर्मनो नाशरे; ज्यान० ॥१॥ विमुख आपेछे पंति पापमां,
भोळवीने करे भागदाररे । अणकर्युं पडे आवी उपरे, चालतां
मारगे चोरहाररे; ज्यान० ॥२॥ न होय घाट एवो घटमां, थावा
वळी वचनथी चाररे । विमुखनी वात उर उतरे, तो थाये पापमांहि
प्याररे; ज्यान० ॥३॥ पछी अटक न रहे आज्ञातणी, राखे ज्यां-
त्यां न रेवायरे । निष्कुलानंद कहे ते नर निश्चे, मानो खरो मन-
मुखी थायरे; ज्यान० ॥४॥ पद ॥८॥

मनमुखी दुःखी भेळा थाय ज्यारेजी, परस्पर नर करे वात त्या-
रेजी । हुं तो निसर्पो वचनथी चाररेजी, सर्वे अंगे सुख पाम्यो ते
चारेजी ॥१॥ ढाळ—सुख पाम्यो सांकळ्य टळी, निसर्पो वंधनथी
वारणे । कैक उपाय कर्पाता कहुंहुं, मुजने राखवा कारणे ॥२॥
डाह्या साधुए आप डापणे, वळी राख्योतो मुने रोकीने । पण केण
न मान्युं मे कोइनुं, आप्यो हुं मंडळी मुकीने ॥३॥ महात्म्य महिमा
मोटप देखाडी, जकडी वांध्योतो मारा जीवने । निसर्पानुं नोतुं
बारनुं, कोण जाणे कर्युं केम दैवने ॥४॥ ठामोठाम मारा ठाडका,
ओडा बांध्याता अति घणा । पासलामां मुने पाडवा, राखि नोती
कांइ मणा ॥५॥ पण समो जोइने हुं सबक्यो, पाछो खोळतां खोज
नव जड्यो । झाड्डी जतन राखतां पण, एना पेचमां हुं नव्य पड्यो
॥६॥ अर्धी राते हुं उठियो, लख्यां हतां ते पुस्तक लईने । सुतां मुकी
हुं सहने वळी, आव्योहुं दांतुमां दईने ॥७॥ एम विमुख जन करे
वडाई, विमुख जनने आगळ्ये । निष्कुलानंद कहे निश्चे जेने,
जावुंछे जमनी भागळ्ये ॥८॥ कडवुं ॥३३॥

वळी वदे विमुख मनफरजी, घणे दुःखे भर्युं मुक्युतुं घरजी ।
अंगने न मळतुं अन्न ने अंवरजी ॥ जाण्युं सतसंगमां ए छे सभ-
रजी ॥१॥ ढाळ—समर छे सतसंगमां, खावा पीवा खुव खासुं

મલે । જુનું અન્ન વસત્ત જઢે નહિ, એવું સાંભળ્યું તું સઘલે ॥૨॥ ગઢી રસોયો ગામોગામમાં, ઘણી આપશે ઘેરેઘેર । જનમ ધરી જે જઢી નથી, તે પામશું વહુપેર ॥૩॥ એવું સુણી હું આવ્યો હતો, સુણી સુલ્લ સતસંગ માંઈ । હયાંતો આણ્યો આંકસમાં, મન ગમતું ન થાય કાંઈ ॥૪॥ પોય ધરી પાળી નાંચવું, અમૃતસરિલા અન્નમાં । મેલું કરેલ ભાવે નહિ, અતિ મુદ્ધવળ્ય થાય મનમાં ॥૫॥ વઢી મહાત્મ્ય દેલાડી મંદિરનું, ઉપલાવે હંટ પથરા ઘણું । ત્યારે સંસાર મુકીને શું કમાણા, હ્યારે રહ્યું એનું એ કુદણું ॥૬॥ જાણ્યું લાશું પિશું સુખી કરશું, ફરશું નિલ્ય નવા ગામમાં । ત્યાંતો અટાટ નાચી આજ્ઞાતળો, કંઠ દલાયી જોડ્યો કામમાં ॥૭॥ એમ થોલે અભાગીયા, હરિસેવામાં શ્રદ્ધા લોઈ । નિષ્કુલાનંદ એવા નરનું, મુલ્લ રલ્લે જોતા કોઈ ॥૮॥ કહ્યું ॥૩૪॥

વઢી વિમુલ્લ કહે હું દેલ્લી દુઃલ્લ ભાગોજી, સહુ મુને કે' આજ્ઞામાં અનુરાગોજી । તન મન મમતા સર્વે ત્યાગોજી, એવો ઉપદેશ મુને લેશ ન લાગોજી ॥૧॥ ઢાલ—લાગ્યો નહિ લવલેશ એનો, ઉપદેશ તે મારે અંગે । મોલ્લો નહિ જે હું મરમું, સમજી ન રહ્યો એને સંગે ॥૨॥ પછી ગોતી કાઢ્યો મેં ગાફલ મુલ્લ, જેને અતિ સ્વપ્ન ચેલા કેરડો । જાણે અળચેલે રહે એકલો, જેવો ઉજડ ગામનો પરડો ॥૩॥ એવો ઓશિયાલો મેંત મલ્લયો, તેતો કઠળ કેમ કહિ શકે । દાડી રહિયે ઢરાવતા, વઢી ટોકિયે તકેતકે ॥૪॥ સ્વપ્ન શ્રાવણ માસમાં વઢી, એકાદશીના જે ઉપવાસ । થાયે ન થાયે થડકો નહિ, તેનો તલભાર ન રહ્યો ત્રાસ ॥૫॥ સર્વે નિયમ સતસંગના, પલ્લે ન પલ્લે પુરા વઢી । કે'નાર તેનો કહો કોળ છે, વઢી લિધી છે લાતો સઘલ્લી ॥૬॥ મારે વળી ઢળી વેશિયે, સાધુ સુંદર સારા સરલા । અંતરની અસાધુતાની, કહો કોળ કરે છે, પરલા ॥૭॥ એવા કપટી કુદિલનો, સંગ તે સારો નહિ । નિષ્કુલાનંદ નવી વારતા, કે'વાની હતી તે કહી ॥૮॥ કહ્યું ॥૩૫॥

❧ વચન લાલાતું લોપીને લલાડજી, પાપે વરતેછે જે પાપના પાંડજી ॥ મ્હાંગી મ્હંસાડી વચનની લાલ્લજી, પછી જિયાં તિયાં થાય હાલ્લ હાલ્લજી ॥૧॥ ઢાલ—હાલ્લ હાલ્લ થાયછે હરિવિમુલ્લ, વર્તતાં

वचनधी वारणे । जियां तियां जडेछे जुतियां, एवुं करेछे शियाका-
रणे ॥२॥ आ लोके परलोके आवरु, जेनी जडे नहि जरा जेटली ।
भवमां जे भुंडाइ रहीछे, पापी पामेछे तेटली ॥३॥ खायछे फटकार
खळकनी, मलकनो लियेछे मेल जो । एमां खोली काढी शी खा-
व्यने, वळी शुं समझाणुं सेल'जो ॥४॥ प्याज पेजांरुं खाइने पइसा,
अंते जेह आपवा पडे । ते मोरेथी न जाणे जे मानवी, ते पाछळ
घणुं घोडा घडे ॥५॥ दंड भोगवी डा'पण करे, तेने डायो केदिथे
न देखवो । पूव्य पखाली पुरीपै तजे, तेने मोटो मूरख लेखवो ॥६॥
लुंटावी सर्वे लुगडां, पछी नागो थइ भाग्यो घणो । एवुं कयुं ए
अभागिये, हवे डायो के भोळो गणो ॥७॥ समो न शक्यो साचवी,
आवी तकमां अवळुं पळुं । निष्कुलानंद ए नरने, कोइ पाप पूर्वतुं
आवी नडुं ॥८॥ फटवुं ॥३६॥

पदराग आसावरी—पाप पूर्वनां प्रगटे प्राणीने, ल्यारे सुखे ते अवळो
उपायरे । करवानुं जे होय ते न करे, न कर्मानुं काम करायरे; पाप०
॥१॥ सुखमांही ते सुख न सुखे, दुःखमांही दुःख न देखायरे । खो-
टाने पण खरुं करी माने, साचामां साखुं न लेखायरे; पाप० ॥२॥
ए जे वचनधी विपत्ति विरमे, ते वचन विपत्तम लागेरे । जेह वच-
नधी जाय जमपुरमां, तेह वचनने अनुरागेरे; पाप० ॥३॥ एम कुबु-
द्धिने वंधुं सुखे अति, वळी मोटा राखे त्यां न रे'बायरे । निष्कुला-
नंद ए नरनुं देकाणुं, आ लोके परलोके न के'वायरे; पाप० ॥४॥
पद ॥९॥

हरिआज्ञाये विबुध बइया व्योमजी, हरिआज्ञाये रक्षा शून्ये
रवि सोमजी । हरिआज्ञाये रक्षा भूचर भोमजी, ते लोपे नहि
आज्ञा थइ यफोमजी ॥१॥ ढाळ—यफोम थइ बदले नहि, रहे सह-
सहना स्यानमां । अति प्रसन्न थई मनमां, रक्षा राख्या त्यां गुलता-
नमां ॥२॥ ब्रह्मा राख्या सत्यलोकमां, शिवने राख्या कैलास ।
विष्णुने राख्या वैकुण्ठमां, एम आप्यो जुजयो निवास ॥३॥ इंद्र
राख्यो अमरावती, शेषजीने राख्या पाताळ । ज्यांज्यां करी हरिये
आगन्या, तियां रक्षा सुखे सदाकाळ ॥४॥ बंदीतळे राख्या ऋषी-

श्वर, निरन्नमुक्त राख्या श्वेतद्वीपमां । गोपी गोप राख्या गोलोके,
 राख्या मुक्त अक्षर समीपमां ॥५॥ एमं जेम जेने राख्या घटे, तेम
 राख्याछे करी तपास । जेवो जोये अधिकार जेने, तेवो आप्योछे
 अविनाश ॥६॥ एतो रखाछे सहु राजी थई, पोत पोताने स्थान ।
 लेश बचन नथी लोपता, जाणी समर्थ श्रीभगवान ॥७॥ एम
 समझी आपणे, रहीए आप आपने स्थानके । निष्कुलानंद कहे
 नहि तो, आवे दुःख अचानके ॥८॥ कडवुं ॥३७॥

बहु दुःख पामे थइ स्थान अष्टजी, जियांजियां जाय तियां पामे
 कष्टजी । स्थान खोई थायछे खरा नर खष्टजी, एह बात पुराणे
 सूचवी सुस्पष्टजी ॥१॥ बाळ—सुस्पष्ट शास्त्रे सूचवी, खरी स्थान
 अष्टनी जे खोट । इंद्र इंद्रासने नब रह्यो, त्यारे गयो कमळ बननी
 ओट ॥२॥ भव ब्रह्मानुं भाखतां, लागे लोकमांय लजामणुं । स्थान
 अष्ट भोम व्योममां, थाय हेराण घणुंघणुं ॥३॥ नहुप नरेश निज-
 राज्य तजी, इछयो बेसवा इंद्रने आसने । इंद्रासननुं सुख आव्युं
 नहि, आव्युं दुःख भोगवी काशने ॥४॥ त्रिशंकु तजी राज्य भू-
 मिनुं, इछयो अमरपुरनां जो सुख । सुख न जडवुं दुःख पडवुं,
 बळी लटकयो वंधे मुख ॥५॥ स्थानअष्टनो सर्वे ठेकाणे, अति अ-
 नादर थायछे । दंत ने नख केश नरा, खरा नकारा केवायछे
 ॥६॥ एम समझु समझीने, रे'वुं सहसहुना स्थानमां । स्थान तजी-
 ने जे जीववुं, ते जीवित गयुंछे ज्ञानमां ॥७॥ जेम पोतानो पियु
 परहरी, कोइ नारी थाय व्यभिचारणी । निष्कुलानंद ए नार नरसी,
 पुरुषनुं पेट बाळणी ॥८॥ कडवुं ॥३८॥

कोइ के'शे एम केम रे'ये जियां दुःखजी, धीजे जो जायै तो
 पामिये सुखजी । एम कहेछे नर हरिना विमुखजी, तेनी कहुं कि-
 यां भागशे भूखजी ॥१॥ बाळ—भूख भागवा भमे घणुं, जाणे कि-
 यांक जह थाउं सुखियो । पण दुःख चाले दश डग आगळे, ते
 जियां जाय तियां दुःखियो ॥२॥ भाग्य एनां भेळां रहे, सुख दुःख-
 नां देनार । तेने नथी तपासतो, विमुख वण विचार ॥३॥ जेम
 चाले कोइक कमाणिये, होये फेली व्यसनी विशेष । ते केदि नहि
 भरे कोथळी, मर फरे देश विदेश ॥४॥ जेम चोर चाल्यो बळी चोरिये,

जाणे आधीश खरी करी खाट । पण जाणतो नथी जाशे जीवढो,
जे सूळी लखीछे ललाट ॥५॥ एम नर अभागियो, भागेछे वचननी
जो वाट्य । परसुख पोतानां करवा, घाय जेम गाय हराट्य ॥६॥
एम विमुख नर विकळ थई, भटकेछे भवमांदि अति । मन करेछे
सुख मळवा, पण मळतुं नथी सुख रति ॥७॥ एम स्थानक अष्ट जे
थया, तेतो गया मूळगा मूळथी । निष्कुलानंद निश्चे जाणजो, जेम
फळ सुकाणुं फूलथी ॥८॥ कडवुं ॥३९॥

हरिआज्ञामां रखा जे आपजी, जाणी प्रभुनो मोटो प्रतापजी ।
तेने तो मनाणुं पापिये पापजी, तारे सुख थावा शो रखो जया-
पजी ॥१॥ ढाळ—जवाप एनो जडतो नथी, जे वतेंछे वचनथी
वा'र । देव अदेव दोयमां वळी, एने गणिये केनी हार ॥२॥ दैवी
आसुरी जीव जगमां, तेतो जाणेछे सह्य जन । दैवी वरते वचनमां,
आसुरी न माने वचन ॥३॥ धीजा तो चिंता बहु रहे, लोपे नहि
वचन लगार । जियां जेने राखिया, तियां रखा करी निरधार ॥४॥
हेळ्यवेडी कोटडिये, नथी अवराणा ओरडिये । बांध्या नथी धीजे
बांधणे, बांधणा छे वचन दोरडिये ॥५॥ तेने देखवा दुःखिया, लेखवा
सुखिया विमुखने । एवा समझुं सह्य मरजो, पामि पूरण दुःखने ॥६॥
साकरटेटीथी सारां लागे, अति रुडां इंद्रामणां । खावा बेशशे खांले
करी, ल्यारे लागशे विपथी भुंडां घणां ॥७॥ आखुं जेम अग्नि
वळती, लह जाय निज घेर वाट्य । निष्कुलानंद एयुं नर करेछे,
मानेछे तेमां खाट्य ॥८॥ कडवुं ॥४०॥

पदराग आसावरी—खोटमां दोट देवी नहि देखी, करी लैये खराखरी
खाट्यरे । शीद खाये खोळी खडधान्यने, ज्यारे पाम्या राज्यने
पाट्यरे; खोट० ॥१॥ शणगार सोनाना सजी शरीरे, भुंशिये नहि
मुखे भुंडी मशारे । मुख देखे लेखे ते लजामणुं, एम शीद खोये
जाणी जशारे; खोट० ॥२॥ करिंथी उत्तरी खरीपर चडी, मोटी वात
मुखे न के'वाधरे । काढी कटिपेंड कोइ करे पतांका, तेना शरीरनी
शोभा जायरे; खोट० ॥३॥ एम पोतानो पति परहरि परो, कोइ

નારી કરે વ્યભિચારે । નિષ્કુલાનંદ કે' જાય જશ તેનો, વલી કોયે ન કરે પતિયારે; છોટ ॥૪॥ પદ ॥૧૦॥

જેમ એક પુરુષને પુત્ર વેચારજી, તેને પરણાવી જુજવી નારજી । તે સહુ વાંધી વેઠાં ઘરવારજી, તેમાં એક વનિંતાયે કર્યો વ્યભિચારજી ॥૧॥ ઢાઢ—વ્યભિચાર કરી વળાશી ગઈ, માંડયું જેઠનું જઈ ઘર । તેને ડ્યાળી ગઈ સમજાવવા, ત્યાંતો ચોલી સામું વઢભર ॥૨॥ કહે જી સમજી શિલામણ દેવા, તું આવી અતિ ડાહી થઈ । લંબર વિના છોટ છોલેછે, એવી અકલ કેમ ઊઠી ગઈ ॥૩॥ સાસુ સસરો ગોર ગોઝજ, કુલદેવ વીજાં નથી કરિયાં । નળદ નાતિ જાતિ જાણો, એતો એમજ છે નથી ફરિયાં ॥૪॥ ફેરવણીમાં ફેરવણી પટલી, પાટલો કર્યો એક પતિતણો । એને ઉપર આગ્રહ આવો, કહો કેમ કરોછો ઘણો ॥૫॥ ફેરવણીએ કરી આઢ ચડાવી, વળ વાંકે નાચોછો વાંકને । ફજેતી કરવા સૌ કર્યા છો, નાચિ કલંક કાપવા નાકને ॥૬॥ મુને કહ્યું એમ કહો વીજાને, તો તરત મઢે તેનું ફઢ । અમ જેવાં તો અનેક છે, તેની નથી તમને કાંઈ કઢ ॥૭॥ એમ અભાગણી ઉચરે, જુદા અતિ સાચી થઈ । નિષ્કુલાનંદ કહે એવાં નિર્લજ્જને, લાજ ને શરમ શી રઈ ॥૮॥ કહ્યું ॥૪૧॥

એમ વેમર્યાદી થઈ ઘગડેલીજી, ભક્તિ ન કરવી મર્યાદા મેલીજી । એતો પરઠળ કરીછે જો પે'લીજી, ન કરવું કામ કોઈ નિયમને ઠેલીજી ॥૧॥ ઢાઢ—ઠેલી નિયમને કામ ન કરવું, મર હોય લાભ જો લાચનો । તોય લલચાવિયે નહિ લેશ મનને, જાણિયે મવાલો કાચનો ॥૨॥ વારેવારે આવી વારતા, માનજો સહુને મઢતી નથી । તે સ્વપ્નસરલા સુખસારું, હારવી નહિ કહું હાથથી ॥૩॥ શરીર કપાય મર સઘલું, થાય ઢુકઢુક મર તન । પળ ન દેવું કપાવા નાકને, તેની રાચવી જાણી જતન ॥૪॥ જેમ શૂરવીરને સંગ્રામ માંહી, લાગે ઘટમાં ઘાવ કઈ । પળ ભાગતાં લાગ્યું પુઠે મલકું, જાણો એ જેવું વીજું સુઢું નઈ ॥૫॥ એમ ભક્ત થયો મગવાનનો, પળ રહ્યો તે દેહ નોજ દાસ । કુલ લજાવ્યુંછે એ કેસરીય, જે લાવા લાગ્યો મુલે ઘાસ ॥૬॥ ઘરની ગોલીનો ગોલો થયો, રહ્યો હાથ જોડીને હજુર । રાત દિવસ રાજી રાચવા, અતિ આલેપ રાલેછે ઊર ॥૭॥ એવો ભક્ત

भगवानने, कहो राजी करी केम शके । निष्कुलानंद के' नाद्वार नर, चढ्यो शरीरना सुखने धके ॥८॥ कडवुं ॥४२॥

धका यहु खायछे घर्मना हीणजी, विषय सुख सारुं रेंछे मन मीणजी । तेणे करी मति अति थइछे क्षीणजी, तोय पण मानेछे मनमां प्रवीणजी ॥१॥ ठळ—प्रवीणपणुं एनुं पिछियुं, तेतो नधी जातुं केने कहियुं । खायछे खलेलां खारेक तजी, एवुं टळी गयुंछे वळी हइयुं ॥२॥ करी दिवो दिवसमां, वळी मेल्युं अवळुं मोळीयुं । ते जाणे मे कांये कयुं नधी, पण फुळ समुलुं योळीयुं ॥३॥ घोडुं मूकी देई घरनुं, चाल्यो नर खरपर चडी । तोय पोता सरिखामां पोरशी, मरडेछे मूरख मुछडी ॥४॥ लुंटावी कसुंयी लुगडां, पंडे पे'यांछे गळीयल घणां । ते देखाडेछे देशोदेशमां, के'छे जोजो मुमां कांइ छे मणा ॥५॥ एम मेली रीत सतसंगनी, वळी रेंछे कुसंगनी रीतमां । द्विजधाम तजी वइयो डेडमां, तोय फुल्यो फरेछे चित्तमां ॥६॥ नकटे नकटा भेळा थया, वंढेलमां वंढेल वळी । एम विमुख विमुख भेळा वइया, करी हेत परस्पर मळी ॥७॥ तेम मनमुखीने मोज मनमुखीमां, लागे आज्ञाकारी अळखामणा । निष्कुलानंद एवा नर जेवा, नधी त्रिलोके कोइ लजामणा ॥८॥ कडवुं ॥४३॥

लजामणाने लाज न होयजी, नरमुनिवर मर वळी वगोयजी । तिर-सकार तलभार न माने तोयजी, मर आबी कहे कोविद नर कोयजी ॥१॥ ठळ—कोइनुं केम माने कहुं, धयुं जेने मोठण जेटलुं । रोग राजना रोगीने जेम, खुवे खवरावे तेटलुं ॥२॥ जेम भादरवे भेंस पुछलि, जेम पड्यो गज अजाडिये । जेम लागि गोळी ललाट मांये, तेने जीववानी ना पाडिये ॥३॥ तेम आवते जोयने आबी मळ्यो, जवरा कुसंगनो जोग । तेने साध्य शी रहे शरीर मांही, जेने थयो असाध्य रोग ॥४॥ जेम चंदनघोना चाखेलनी, वळी नहि उगरवा आश । तेम कुसंगना करडेलनो, जाणो ना'वे वळी विश्वास ॥५॥ जेम ममोईगर कर मानवी, खेरी पडी वळी कर खादकी । पाराधी कर पशुं पड्युं, ते नहिनहि जीवे नकी ॥६॥ तेम खरा कुसंगने पड्यो खवेडे, तेणे बुद्धि उंधी आबी घणी । तेने सचलुं केम सुजशे,

રાખશે કેમ સત્સંગ શિરોમણિ ॥૭॥ જેમ કોઈ યાચે જ્ઞાજ્ઞા શેરને,
ચઢી કરડી જિમ કટકા કરે । નિષ્કુલાનંદ એ નરને, નથી જીવ-
વાનું જાણો સરે ॥૮॥ કડવું ॥૪૪॥

પદરાગ કેદારો—સરે સાર શોધતાં તે શું મલ્લશે, કરતાં કુસંગનો
સંગ ચઢી । સુખ સ્વપને નહિ આવે શરીરનેરે, આવશે દુઃખ અતોલ
મઢી; સરે૦ ॥૧॥ જાણી, જગમગ ઘણી હીરાકળી, યાચે યાચે સુખ
પેટ ભરી । એમ કુસંગનો સંગ અંગમાં ઉતર્યોરે, કેમ રહે સત્સંગ તેણે
કરી; સરે૦ ॥૨॥ જેમ યાચે ઠગની ઠગમૂઢી ઠાડકી, તેને સાધ્ય
શરીરે કેમ રહે । તેમ વચન વિમુક્તનાં ઊર્માં આવતાંરે, જે ન કેવાનું
તે સર્વે કહે; સરે૦ ॥૩॥ એણે આ લોક પરલોક યેડ યગાડિયા, સ્વ-
રાઈ ગઈ સ્વલે આવી સેતી । નિષ્કુલાનંદ કહે આવ્યે અવસરેરે, વૃક
પડી નવ શક્યો ચેતી; સરે૦ ॥૪॥ પદ ॥૧૧॥

વળ ચેતે અવસર વળસે કામજી, રાજી ન થાય શ્રીધનશ્યામજી ।
ત્યારે કેમ પામિયે પરમ ધામજી, વળ પામે ધામ નહિ સુખ ઠામજી
॥૧॥ ઢાઢ—ઠામ નથી કોઈ ઠરવા, હરિઆજ્ઞા વિના અણું જેટલું ।
તે જડમતિ નથી જાણતો, કહિ કહિ કહિયે કેટલું ॥૨॥ વાવેછે
શેરનાં જ્ઞાડવાં, કરેછે અમૃત ફલની આશ । તે યાચે કેમ સ્વેમ
રે'શે, જેથી નર અમર પામ્યા નાશ ॥૩॥ મારી કુંવર નરનાથનો,
ટિલે ઘેસવા થાયછે તૈયાર । તેને રાજા રાજ કેમ આપશે, જાણી
મોર્ચિં સુતનો મારનાર ॥૪॥ તેમ ભક્ત ધર્મ ભગવાનનો, કરે વચનની
જો વિધાત । પછી ફરે સુખ આવવા, એ કેમ યનશે વાત ॥૫॥
નહિ પામે ઠેકાણું નરકમાં, શીદ કરે ધાંસના ધામની । ધામ નહિ
મલે ધકા મલ્લશે, ત્યારે ઘડઢશે આંસ્ય ગુલામની ॥૬॥ લાત લાયક
તે વાત ન માને, મર હોય અતિશય હેતની । સમુ કે'તાં વસમુ લાગે,
તેને સુખે પડો પસ રેતની ॥૭॥ શરીર સુખ સારું સુધો વરતે,
કલ્યાણમાં વરતે કાસલે । નિષ્કુલાનંદ નિરભાગી નરને, નથી
જાણું પ્રમુને પાસલે ॥૮॥ કડવું ॥૪૫॥

પ્રમુપાસ ઘાસ કરવા આશ જેનીજી, અતિ મતિ અચઢી ન જોયે
તેનીજી । જે સુખનીયે શીસ ન લેવી કેનીજી, શી ગતિ ધાશે તપા-

सुंछुं तेनीजी ॥१॥ बाळ—तपासुं छुं हुं तने मने, शी थाशे गाफल नरनी गति । अवळुं करवा छे उतावळो, नथी सवळुं करवा श्रद्धा रति ॥२॥ शरीरना सुख कारणे, ततपर रहेछे तैयार । हरिआज्ञामां हालतां, पग भागी पडेछे ते चार ॥३॥ प्रभुआज्ञामां धयो पांगळो, पंड पोपवामां पांखो मळी । खरी करी राखी वातो खोटियो, साची वात सर्वे गयो गळी ॥४॥ जेम होय कोइ अति अमली, ओंफु पुरं शेर पीनार । तेने पैसाभार पचावतां, सह समझो छे शियो भार ॥५॥ तेम अनेक शास्त्र सांभळयां, सर्वे गटकाची उतार्यां गळे । तेने अल्प सल्प उपदेशथी, कहो अज्ञान केम टळे ॥६॥ गमतुं करवा गोविंदनुं, जेना जीवमां जराये नथी । तेने आगे वातो उप-वेशनी, फेटलीक कहीए कथी ॥७॥ मनमुखी के'छे सौ सुख उपरे, नथी के'ता वात वळी चांसळ्ये । निष्कुलानंद निरभागी नरने, नथी जायुं प्रभुने पासळ्ये ॥८॥ कडवुं ॥४६॥

प्रभुपास वास करवा विगत्यजी, वचन वालानां सर्वे मानवां सत्यजी । सुख दुःख पळ्ये न हारवी हिमत्यजी, मान अपमाने राखवी एक मद्यजी ॥१॥ बाळ—मति एक रति नव फरे, आवे कायाये कोटि कलेश । व्याकुळ थई विपत्तिमांही, लोपे नहि वचनने लेश ॥२॥ जेणे साचित किधुंछे शिश साटे, हरिमरजीमां मरी मटवा । एवा जनने जोईने, हरि नहि दिये पाछो हठवा ॥३॥ पण देहअभिमानी दासनो, ना'वे वालमने विशवास । जाणे खरं के'तां खमी नहि शके, कांजे नथी वचनमां वास ॥४॥ हरिवचनमां पडे वसनुं, तो लोपतां लेश मुले नहि । सुख सदा रहे शरीरमां, एम साचित किधुं छे सहि ॥५॥ तेने वचनमां वरततां, कठणथी कठण पडे वणुं । जेने लेवुंछे सुख आ लोकनुं, नथी लेवुं सुख श्रीहरितणुं ॥६॥ जेम पशुघातकी घरनुं पशु, नीली चार्यपर नजर छे । पण काते करी कंठ कापशे, तेनी तेने कांय खबर छे ? ॥७॥ तेम पशुवत पामर नरने, विषयरूप चार्य मळी । निष्कुलानंद निरभागी नरने, दुःखमां सुख मनाणुं वळी ॥८॥ कडवुं ॥४७॥

वळी वचनद्रोही मतिमंदजी, पंच विषयमांहि मान्योछे आनंदजी ।

તે કેમ ટાઢશે માથેથી ભવફંદજી, જેણે હરિવચનમાં માન્યું દુઃખ-
 ટંદજી ॥૧॥ ટાઢ—ટંદ્ર દુઃખનાં વચનદ્રોહીને, હરિવચનમાં રેતાં
 વઢી । અલપ સુખને અરથે, વાત યગાડેછે સઘઢી ॥૨॥ જે વચનથી
 મોટપ મઢે, વઢી આવે વચનથી સુખ । તે સમઢ્યા વિના શઢપણે,
 વરતેછે વચનથી વિમુખ ॥૩॥ જે વચને નર અમર સુખી, અહિ અજ
 ઈશ અમરેશ । જે વચને શશિ સૂર્ય સુખી, ગીરા ગજાનંન મુક્ત
 મુનેશ ॥૪॥ ઇવાં વચનને ઢઢંધી, યીજા આગઢ કહેછે વાત । ઢુંતો
 આવ્યો હતો ભારે મિઢ્યમાં, પળ મલી ડગરિયો ઇ ઘાત ॥૫॥ ઢાવું
 પીયું ને પે'રવું ઇહ, મુકાવ્યું હતું મન ગમતું । ઇ મોટા દુઃખમાંથી
 નિસર્થો, હવે મનને રાખશું રમતું ॥૬॥ મઢું થયું ઇહ આઢ્ય મારી,
 હવે મોકઢે મને મા'લશું । દુઃખ દેખશું ડ્યાં દેહને, તો ઢ્યાંથી તરત
 ચાલશું ॥૭॥ ઇવા અમાગી નર અમરને, સુખ નહિ આવે સ્વપને ।
 નિષ્કુલાનંદ કહે જો ઇમ હોય તો, શીદ કરે કોઈ તપને ॥૮॥
 કહ્યું ॥૪૮॥

પદરાગ કેદારો—તપ જેવું વા'લું છે વાલમને, તેવું વા'લું નથી ષીડું
 કાંઈ । વચનમાં રહી તને જે તપ કરેરે, તેતો સુખ પામશે સદાઈ;
 તપ૦ ॥૧॥ નારાયણ વચનથી વિધિઇ, આદરિયું તે તપ અનૂપ । તેણે
 કરી રમાપતિ રીક્ષિયારે, આપ્યો વર સારો સુખરૂપ; તપ૦ ॥૨॥
 મ્વેતઢ્વીપમાંહી મુનિ રહે, નિરઢ્ય મુક્ત છે જેહતું નામ । અઢ્ય પાન
 વિના કરે તપ આકરેરે, રાજી કરવા ઘણું ઘનઢ્યામ; તપ૦ ॥૩॥
 યદ્રિકાશ્રમે યહુ મુનિ રહે, દમેછે કોઈ દેહ ઇન્દ્રિય પ્રાણ । સુખ સર્વે
 તજી શરીરનાં, થઈ રહ્યા વાલાના બેચાણ; તપ૦ ॥૪॥ ઇને ન સમજો
 કોઈ અણસમજું, તજ્યાં જેણે શરીરનાં સુખ । પામરને પ્રવીણ ન
 પ્રિઢવા, જે કોઈ રહ્યા હરિથી વિમુખ; તપ૦ ॥૫॥ વચન વિમુખથી
 જેહ સુખ મઢે, તેહ સુખ સર્વે જાજો સમૂઢ । નિષ્કુલાનંદ ઇવું નવ
 કરોરે, જેમાં આવે દુઃખ અતૂઢ; તપ૦ ॥૬॥ પદ ॥૧૨॥

અતોલ રોઢ રહ્યાછે જેમાંજી, શીદને તૈયાર રહોછો તેમાંજી ।
 અણું ઇક માર નથી સુખ ઇમાંજી, દુઃખદુઃખદુઃખ છે દુઃખની સીમાજી
 ॥૧॥ ટાઢ—સીમા છે સરવે દુઃખની, હરિ વિમુખનો વઢી સંગ ।

महाप्रभु मळवाने मारगे, जाणुं आडो उतर्यो भोयंग ॥२॥ जेम आव्यो दिन आनंदनो, त्यां मुबो मोटेरो सुतरे । तेम अवसर आव्यो हरिभज्यानो, त्यां मळयो जाणो यमदूतरे ॥३॥ जेम भोजन बहु रसे भयां, कयां जुगल्ये जमवा जेह । तेमां पडी मुह माखियो, कहो केम खवाय तेह ॥४॥ तेम मनुष्य देह महा मांधामांहि, वचन पळ्यां विमुखनां । सुख न आवे स्वप्ने, एतो देनार छे दुःखनां ॥५॥ दैत्य दानव दनुज थया, जक्ष राक्षस भूत पलित । ते सर्वे विमुखना संगथी, बीजी मां जाणजो कोह रीत ॥६॥ जेवी वचनद्रोहीथी वात वणसे, तेवी वणसे नहि घेरी थकी । घेरी कावे एक कंठने, आतो कोटि कंठे नथी नकी ॥७॥ एने संग एवां दुःख मळे, ल्यारे तेनां ते दुःख केवां कहिये । निष्कुलानंद न कहिये घणुं, एतो मनमां समझी लहिये ॥८॥ कडवुं ॥४९॥

विमुख ते मरी धाशे चैताळजी, क्षुधा पिपासा वधशे विशाळजी । जळाशये जातां रोकशे वरुण रखवाळजी । ल्यारे सर्वे दुःखनो मळशे ताळजी ॥१॥ ढाळ—ताळ मळशे ते जाणजो, पीवुं पडशे पेशावने । ते बिना जळ नहि मळे, ज्यारे हरि लेशे हिशावने ॥२॥ भूत पलितने भोजन करवा, नथी विष्टा बिना बीजुं वळी । एवां सुख छे विमुखनां, लिधांछे शास्त्रेथी सांभळी ॥३॥ व्योम वसुंधरा वचमां, वसवा छे बायु भूतने । घाट वाट उजड अगारे, कहुं रे'वानुं कपूतने ॥४॥ झाड पाड निरजळ देशे, वसशे वसमा स्थानमां । अशुद्ध जळ उतार अन्नने, खाई खुशी रे'शे खान पानमां ॥५॥ एवां दुःख भोगवशे, वचनद्रोही विमुख जन जो । त्यां नथी उधारो एहनो, तैपार छे मुक्तां तन जो ॥६॥ हमणां तो जाणे खाट्या खरा, विमुख थह रक्षा वेगळा । पण खात्री मोटी खोटीने, ज्यारे प्रजळशे पापनी पळा ॥७॥ आज तो थयुंछे अटपटुं, चर्ततां वालाना वचनमां । निष्कुलानंद कहे पछी विमुखने, धाशे मुझवण्य मनमां ॥८॥ कडवुं ॥५०॥

ते सारुं डरता रहे सौ जन दिनरातजी, रखे कोय वचन लोपी धाय वातजी । ल्यारे तो जाणवुं घणी थह घातजी, हवे केम रे'शे हरि रळीयातजी ॥१॥ ढाळ—रळीयात केम रहेशे हरि, फरीफरी

વિચારે વાતને । સુખ સર્વે પરહરે પરાં, જાણી જગજીવન કઢીયા-
તને ॥૨॥ હરિ રાજી કરવા હૈયામાં, મનસુઓ બહુ મનને । તન ઘન
સુખ સંપત જાતાં, રાજી કરે ભગવાનને ॥૩॥ પ્રસન્ન કરવા મહા-
પ્રમુને, રહે તનમાં બહુબહુ તાન । વીજુ જાયે મર વગડી, તેનું જરાય
ન માને જ્યાન ॥૪॥ સુખ નર નિરજરનાં, મર જાયે સમૂઠાં સૌ
મઢી । હરિ કુરાજિયે કામ ન આવે, એવી વિચારે વાત વઢી ॥૫॥
વીજા રાજી કુરાજીયે કરી, નથી લાઘ્ય ને લોઘ્ય લરી । માટે ગમતું
કરવું ગોવિંદનું, વીજાનું મુકવું પરહરી ॥૬॥ તેજ સમક્ષુ સંત શાળા,
વઢી તેજ બહુ બુદ્ધિવંત । તેજ ચતુર પરવીણ ઢાઢ્યા, જેણે રાજી
કર્યા ભગવંત ॥૭॥ કરી લીધી એણે સર્વ કમાળી, કેહ્યે ન રાહ્યું
કરવું । નિષ્કુલાનંદ હરિ રાજિયે, ફરી ન રહ્યું પાછું ફરવું ॥૮॥
કહવું ॥૫૨॥

વચનવિધિ આ ગ્રંથ છે રુડોજી, હરિવિમુલ્કને લાગશે કુડોજી ।
જેને પે'રવોછે પરનરનો ચૂડોજી, તેતો કે'શે આ કવિ કાલૂડોજી ॥૧॥
ઢાઢ—કાલુઢાઈમાં ગ્રંથ કર્યો, તેમાં વગોઘ્યા વિમુલ્ક અતિ । વીઢા
દુઃખિયા વિમુલ્કને, ત્યારે સનમુલ્ક શી પામ્યા ગતિ ॥૨॥ એમ કરી
અભાગિયા, કોઈ વિમુલ્કપણું તજતા નથી । વચનઢ્રોહીપણું દુઢ કરી,
હરિ કોઈ ભજતા નથી ॥૩॥ હરિ ભજશે જન હરિના, માની મનમાં
મોટા મુલ્કને । સદા રહેશે સતસંગમાં, નહિ ઘસે પાસ વિમુલ્કને ॥૪॥
વિમુલ્કથી રહી વેગઢા, કરી લેશે પોતાના કામને । સાચા સંતની
શીખ લઈ, પામશે પ્રમુના ધામને ॥૫॥ જે ધામને શુક સનકાદિક,
વલાળેછે વારમવાર । તે ધામને પામશે, વામશે સર્વે વિકાર ॥૬॥
અવશ્ય કરવાનું એજ છે, તે કરી લેશે કારજ । છેઢી શિલામળ
સાંભઢી, તેમાં ફેર નહિ રાખે એક રજ ॥૭॥ પૂરણ સુલ્કને પામવા,
પટલું તો ધારવું લર । નિષ્કુલાનંદ નિશ્ચે કરી, જોઈએ જા વાત
જાળવી જરૂર ॥૮॥ કહવું ॥૫૨॥

પદરાગ ધોઢ—જરૂર જાળજો જન જીવમાં, પામવુંછે પરમ આનંદરે ।
જેરે આનંદ જાય નહિ કણે, સદા સર્વે સુમ્બનું છે કંદરે; જરૂર ॥૧॥
અચઢ અરાંઢ એનું નામ છે, અક્ષર અનંત અનુપરે । જે એ પામે તે

पाछो नव पटे, एवुं छे ए सत्यस्वरूपरे; जरुर ॥२॥ आवे नहि एके
जेने उपमा, जडे नहि वीजी जेनी जोडरे । शोधतां न मळे संसा-
रमां, त्रिलोके नहि तेनी तडोवडरे; जरुर ॥३॥ महा मोहुं सुख
मानी मनमां, मोटा मोटा मुकी चाल्या राजरे । तेतो सुख मळेछे
सेंजमां, सतसंगमांही रे'तां आजरे; जरुर ॥४॥ पूरण सुखने ज्यारे
पामिये, ल्यारे झाझी करवी जतनरे । सदाये रहिये ए साचवता,
जेम रांक साचवे रतनरे; जरुर ॥५॥ गाफलपणे जो घणुं घरमां,
जोतां जोतां थइ जाये ज्यानरे । माटे प्रमादपणुं परहरि, सदाय
रे'वुं जो सावधानरे; जरुर ॥६॥ लाभ अलभ्यने लइ करी, घेठा
छीए घेपरवाईरे । स्वामी सहजानंद सेवतां, कसर रही नथी कांईरे;
जरुर ॥७॥ सदा रे'वुं मनमां मगन थई, केदिये न मानवुं
कंगालरे । निष्कुलानंद कहे नीळकंठ मळये, थयां छीए निर्भय
नियालरे; जरुर ॥८॥ पद ॥१३॥

बोहा—आ ग्रंथ अति अनुपम छे, मुख देखाडवा दर्पण । पण
हवशी मुख जोइ हैये, लिये नहि लगारे गुण ॥१॥ देखी मुख दुःखियो
थई, करे ग्रंथ मुकुंरपर रोप । जेम छे तेम देखाडियुं, ग्रंथ दर्पणनो
शो दोष ॥२॥ इति श्रीनिष्कुलानन्दमुनिविरचितो वचनविधिः समाप्तः ।

वचनविधिः समाप्तः.

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

सारसिद्धिः ।

राग धन्याश्री—श्रीपुरुषोत्तम प्रसन्न करवा काजजी, गुंशुं जोइए
आ जीवने समाजजी । जेणे करी रीझे श्रीमहाराजजी, एवुं शोधी
सार लै लेवुं आजजी ॥१॥ ठाळ—शोधी सार सर्वे तणो, लै लेवो
लाभ लालच्ये करी । आव्यो अवसर ओळखी, राजी करवा श्रीहरि
॥२॥ श्रीहरि राजीए सह्य राजी, राजी कर्या फोड तेतराश । शोप
दिनेश ने शशि सुरेश, वळी कर्या राजी अज ईश ॥३॥ जेम राजेंद्रने
राजी करतां, तेनी प्रजापण राजी थई । तेम प्रसुने प्रसन्न करतां, कहो
कमी तेने शानी रई ॥४॥ जेम महारानी मोरमां, अन्य नाणुं छे
अति घणुं । तेम हरि रीप्रवतां सह्य रीझ्या, न रह्युं केहुं कुराजीपणुं
॥५॥ जेम अनंत उड्डे उगे अंबर, पण अर्क विना रहे अंधेर । तेम
हरिसेवा विना समझो, छे निरर्थक नहि फेर ॥६॥ जेम सोसो शून्य
सारां करे, पण एक अंक न करे जो आगळे । ते सरचाळो शानो
मेलशे, जे करेछे काळप कागळे ॥७॥ तेम एक हरिने परहरे, बीजी
करे चतुराई कोट । तेतो माथाफर चाले मारगे, जेम जेम चाले तेम
खोट ॥८॥ माटे अन्य उपाय अळगा करी, राजी करिये रुडे रमा-
पति । नकी निशान न चूकिये, समझी विचारी शुभ मति ॥९॥
निश्चे एम निर्णय करी, खरी करी लहये वळी खोज । निष्कुलानंद
तो पामिये, मनमानी महाराजधी मोज ॥१०॥ कडवुं ॥१॥

प्रभु प्रसन्न करवा करेछे उपायजी, जुजवा जुजवा आ जग मांय-
 जी । जेवी रुचि जननी जेवो अभिप्रायजी, ते विना बीजुं करे नहि
 कांयजी ॥१॥ दाढ—करे नहि बीजुं कोइ दिन, करे तेम मान्युं जेम
 मन । मति न पो'ती वैराग्य विना, वण समझे आदरे साधन ॥२॥
 कोइ कहे जपे हरि रीझशे, कोइ कहे तपे ततकाळ । कोइ कहे तर्त
 तीर्थथी, राजी थाशे दीनदयाळ ॥३॥ कोइ कहे जोग जग्र करतां, प्रसन्न
 थाशे परब्रह्म । कोइ कहे व्रत नियम राखतां, श्रीहरि थाशे सुगम ॥४॥
 कोइ कहे करवत लिधे, सिधे कमळपूजाथी काम । कोइ कहे पा'ड
 चढी पडतां, राजी थाय श्रीहरि श्याम ॥५॥ कोइ कहे हिमाळे हाड
 गाळे, बाळे दावानळे देह । तो जरूर राजी थाशे जीवन, एह बातमां
 नथी संदेह ॥६॥ कोइ कहे धन त्रिया त्यागे, त्यागे घर करे वनवास ।
 कोइ कहे बेप केश बधारे, कोइ कहे फरे उदास ॥७॥ कोइ कहे
 दिगंबर अन्न अलुणे, कोइ कहे फळ दळ जळपान । कोइ कहे पय
 पवन पीतां, केम राजी न थाय भगवान ॥८॥ कोइ कहे मुखे सुन्य
 ग्रहिये, रहीये अणवाण अहोनिश । कोइ कहे पंच अगनि तापी,
 राजी करीये जगदीश ॥९॥ एह विना अनेक उपाये, राजी करवा इच्छे
 छे राम । निष्कलानंद ए भक्त भला, पण नकी नथी निष्काम
 ॥१०॥ कडवुं ॥२॥

कोइक इच्छे राज साज रिद्धिजी, कोइक इच्छे सुरपुर प्रसि-
 द्विजी । कोइक इच्छे मुक्ति चउ विधिजी, एम सुख सार सौए
 दोट दिधीजी ॥१॥ दाढ—एम दोट सुखसार दिधी, किधि मोटा
 सुखनी आश । अल्प सुखथी मन उतारी, नित्य देह दमेछे दास
 ॥२॥ सहेछे संकट शरीरमां, फळ मळवा सांघिछे फाळ । जाण्युं
 रिक्षवी जगदीशने, पाहुं अभय वर ततकाळ ॥३॥ तेहसार तावेछे
 तनने, रे'छे मनमां मोटी आश । कैये राजी करुं कृष्णने, कैये पाहुं
 सुख विलास ॥४॥ अहोनिश एवो अंतरे, वरतेछे अखंड विचार ।
 तेणे सहे समूह संकटना, तोये पामतां नथी हँये हार ॥५॥ सवा-
 सनिक नर एम सुखसार, अति अति करेछे उपाय । मोटप इच्छेछे
 मनमां, तेह विना तन न तवाय ॥६॥ अति आग्रहे आदरी, करे प्रभुने
 प्रसन्न । पछी मागे सुख शरीरनुं, एवा पण अज्ञानी जन ॥७॥ निर्वा-

सनिक विना नरने, ससु मागतां सुझे नहि । जेम वांणाकरे वपु
वांणाकरनुं, माग्युं काशिषे करवत लहि ॥८॥ एम नाना विषय
नाव्या नजरे, मोटा विषय मळवा मन कर्युं । हतो असाध्य रोग
अंगमां, वळी विशेषे कमळ फर्युं ॥९॥ तेने पूर्व ते पश्चिम धयुं, हैयुं
रहुं नहि वळी हाथ । निष्कुलानंद एवा नर अमर, पामे नहि मोटी
मीरांथ ॥१०॥ कडवुं ॥३॥

जेम वनजनने वांलु वनजी, तेने वसतां वस्तीए माने नहि म-
नजी । फळ दळ फुल खाय निशदिनजी, अति रसे सरस पण न
भावे भोजनजी ॥१॥ ढाळ—भोजन तेने केम भावे, जेणे खाधां
कोठां करी खांल । उपर खाधी आंवली, तेणे अंगाइ गयाछे व्रांत
॥२॥ जेनी विषयकोठांमां वृत्ति वळगी, अहंमतरूप खाधी आंवली ।
तेने गोळ सारो केम लागशे, केम केशे साकरने भली ॥३॥ तेम
भोगव्यां सुख जेणे भूमिनां, तेथी अधिक सुण्यां अमरेशनां । तेने
पामवा पामर नर, सहछे दुःख हमेशनां ॥४॥ जेम अमल पीतां
अकल नासे, तोये अंतरे जाणे अधिकुं पिउं । आव्युं इलपणुं ते
नधी देखतो, एवुं अतिशे फूटिगयुं हइउं ॥५॥ थोडी उपाधिये पण
नधी ठेकाजुं, घणी उपाधि केम न घुंचवशे । सूकुं रण उतरे समर्थ
नधी, तो केम उतरशे रण ज्यारे वसे ॥६॥ जाणे पेशी उंडा अर्ण-
वमां, तळे जळ पीने तरपा तजुं । पण बहु दुःख छे चार आवतां, ते
पण तपासिये गजुं ॥७॥ आवा पण परठतां, हैषे करवो नहि हुलास ।
आगळ सुख के दुःख छे, तेनो काढवो तपास ॥८॥ तेम विषय
सुखनी वाटे चालतां, विचारी जोवी जन वात । कैकवार सुख पा-
म्या वाम्या, लाखो लेखे लागी लात ॥९॥ माटे वाट ए मूकवी, न
चुकवी आवी आ पळ । निष्कुलानंद कहे नाथनां, सेवचां चरणक-
मळ ॥१०॥ कडवुं ॥४॥

पदपण रामगरी—छठमने कहे जानकी, ए ढाळ छे । निर्भय चरण छे
नाथनां, सेवो अद्वा ए संत । अवर उपाय अळगा करी, समझो सार
सिद्धांत; निर्भय० ॥१॥ सुणी सुख लोकालोकनां, शीद करोछो
शोच । एतो उदंबर फळ वळग्यां, थडथकी ते दोच; निर्भय० ॥२॥

एम घळग्यां विषय पांचमां, नर सुर अज ईश । अधिक नून्य एमां
नथी, रवि शशि सुरेश; निर्भय० ॥३॥ माटे उड्डं विचारी अंतरे,
खरी करवी खोळय । निष्कुलानंद प्रभुपद पखी, ल्यांज्यां जाय त्यां
रोळ; निर्भय० ॥४॥ पद ॥१॥

एतो केने अंतरे नथी वैराग्यजी, जेणे करी धाय तनसुख त्याग-
जी । एक हरिचरणे होय अनुरागजी, एवा तो कोइक संत सुभा-
गजी ॥१॥ बाळ—संत सुभागी सरसं सहुधी, जेना अंतरमां निर-
वेद । सुणी सुख सर्वे लोकनां, जेनुं नथी पामतुं मन खेद ॥२॥ उड्डं
विचारी अंतरमां, जोई लीधुं जीवमां जर । विषय सारु सहु वलखां,
करेछे सुर असुर ॥३॥ वैराग्य विना विषय सुखनो, तछेद न धाये
त्याग । त्रोडी पाळे पिंड ब्रह्मांडथी, एवो तो एक वैराग्य ॥४॥ वैरा-
ग्यवान विलसे नहि, मायिक सुखनी माई । शून्यसुमन सम स-
मझी, गंध सुगंध न माने काई ॥५॥ जे निर्वेद निधि नरनुं, जेवुं करी
दिपेछे काम । तेवुं न धाय कहुं कोइथी, शुं लखुं घणानां नाम ॥६॥
जेम मळे एक चिंतामणि, घणी अगणित वस्तुनुं घर । तेम शुद्ध
वैराग्यशिरोमणि, नथी एथी धीजुं कांइ पर ॥७॥ सर्वे सुखनी संपत्ति,
वसी रही वैराग्यमांइ । मोटे भाग्ये जो आवी मळे, तो न रहे कसर
कांइ ॥८॥ वैराग्यवाने विपत शानी, जे समझ्या सार असार ।
जेम तुंवु बोळे कोइ तोयमां, पण नीसरी जाये नीर बार ॥९॥ वैरा-
ग्य विना तो वात न यने, शुद्ध साचुं न लेवाय सुख । निष्कुलानंद
निरवेद विना, आदि अंते मध्ये दुःख ॥१०॥ कडवुं ॥५॥

वैराग्य विना विधिलोकथी विधिजि, सुता स्पर्दानी इच्छा उर
किधीजी । वैराग्य विना पिनांकी परसिद्धिजी, मोहिनीने मीढ जोवा
लक लीधीजी ॥१॥ बाळ—लक लीधी तक नव तपासी, वैराग्य वोणुं
चगोणुं थयुं । हता अखंड आत्मदरशी, पण इ समे एवुं नव रहुं
॥२॥ चळी पुरंदर वैराग्य पखी, माग्यां अस्थि गयीं ऋषि घरमां ।
वैराग्य विना विबुध विलखे, सदा रहि सुखना भरमां ॥३॥ वैराग्य
विना विधुं व्याकुल थई, जई हरी गुरूनी पतनी । वैराग्य विना जुवो
विचारी, सारी वात ते शुं वनी ॥४॥ वैराग्य विना अंगे अंधारुं, रहि

गयुं अर्कने अपार । परण्या विना पतनी करी, तेनो उर न आव्यो
विचार ॥५॥ नारद पाराशर सौभरी, भूली गया वैराग्य विना वात ।
एकलशुंगी अरण्यमां, ध्व वण वैराग्ये घात ॥६॥ पांडव भक्त प्रमा-
णिये, पण वण वैराग्ये वसान्युं वेर । कौरव कुळ निर्मूळ कर्युं, तेनी
मने आवी नहि मे'र ॥७॥ वैराग्य विना चित्रकेतु, परणीयो पत्नी-
योकोट । आग्नीध्र ययाति जेवे, वण वैराग्ये भोगर्वा खोट ॥८॥
ब्रह्मा आदि कीटपर्यंत, वण वैराग्ये विकळ धया । ह्यारे घीजानुं
नव घोलयुं, जे पशुवत पामर रखा ॥९॥ वैराग्य विना विषय
सुखनो, अंतरे न धाये अभाव । निष्कुलानंद निरवेद विना, रुझे
नहि विषयना घाव ॥१०॥ कहवुं ॥६॥

जो शुद्ध वैराग्य उपजे अंगजी, तेने न गमे विषय सुखनो सं-
गजी । अंतरे उदासी रहे अभंगजी, तेने चित्ते चढे हरिनो रंगजी
॥१॥ ढाळ— चित्ते रंग जाये चढी, ते उताप्यो उतरे नहि । एवा
वैराग्यवानने, पिंड ब्रह्मांडनी गणती सहि ॥२॥ एवा शुद्ध वैराग्य-
वाळा शुक्रजी, जडभरतने पण जाणिए । कदरजमां पण काचुं नहि,
खरा वैराग्यवान वखाणिए ॥३॥ देव ऋषि नरदेवनी, कही खोट मोटी
खोळीने । तेथी मनुष्यनी मोटप के'तां, तन मने जोयुं तोळीने ॥४॥
पण ब्राह्मादे परब्रह्मथी, मायिक सुख नव माणियुं । कुंता भक्त कै'चे
खरां, विदुरे निजराज्य त्याणियुं ॥५॥ गोपीचंद बाजिंद शेख भर्तृ-
हरि, सबस्त वरेज मनसुर मलेच । अति वैराग्यना वेग बड्ये, पट्या
नहि मायाने पेच ॥६॥ शुद्ध वैराग्य शरीरमां, अचानक जेने उपजे ।
तेने ब्रह्माथकी आ भूमिनां सुख, नर अमरनां नव रजे ॥७॥ साचो
वैराग्य छे सुखनिधि, जो आवी जाये अचानके । तो कसर कोइ नव
रहे, ठिकोठिक पो'चाडे स्थानके ॥८॥ मोटे भाग्ये मनुष्यने, मळे निर-
वेदरूपणी निधि । रे'वा न दीये रंकपणुं, विषयसुखनुं कोये विधि ॥९॥
वण वैराग्ये ए छे वसमुं, वैराग्यवानने वसमुं नथी । तन करी राखुंछे
तृण तोले, कहे निष्कुलानंद शुं कहुं कथी ॥१०॥ कहवुं ॥७॥

वैराग्यवानने वात नथी कठण कईजी, जे कोइ मुक्तां मुकाय नईजी ।
एवी वस्तु आ ब्रह्माडे सहीजी, जे विना वितरागी न शके रहीजी

॥૧॥ ઢાઢ—રહી ન શકે એવું જે રુઢું, મર્યાં બ્રહ્માંડમાં ખાલે નહિ । મહાસુખ મૂકી મહારાજનું, વીજે સુખે મન વાલે નહિ ॥૨॥ સર્વે લોકની સંપત્તિ, પાપરૂપ જાણી પેલે નહિ । મૂર્તિ મુકી મહારાજની, વીજું દુઃખ જાણી દેલે નહિ ॥૩॥ મોટા નાના માયિક સુખમાં, પડ્યા પરાધીન પરવશ છે । સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ પર્યંત, તેમાં કોણ કમ કોણ સરસ છે ॥૪॥ જેમ અગ્નિજ્વાલથી ડંચા નીચા, લોહકઢામાં કળ ડહલે । એમ પંચ વિપયમાં પડ્યા પ્રાણી, નાના મોટા સહુ થલે ॥૫॥ વૈરાગ્યવાન જન એવું વિલોકી, મુકિ વિપય સુખની વાટ । તને મને તપાશિને, ઘણી વાત વેસારીછે વાટ ॥૬॥ સ્વં કર્યું એમ સ્વોક્તિને, વળ વૈરાગ્યે વળસાડ । રુઢું જાણિને ન રોપીએ, ઘર આંગણે ગરલંતું ઘાડ ॥૭॥ એમ એક પ્રમુને પરહરિ, જન જેજે કરેછે ઉપાય । તેમાં સર્વે રીતે સંકટ છે, માતિ લેજો જન મનમાંય ॥૮॥ પળ વળ વૈરાગ્યે વરતાય નહિ, અને વર્તે તે વૈરાગ્યવાન । માટે અસલ્ય સુખથી મન ઉતારી, મજેછે જે મગવાન ॥૯॥ શુદ્ધ વૈરાગ્યવાન સાચા, ભક્ત પ્રમુના મણિયે । નિષ્કુલાનંદ કહે તે વિના, વિજા સર્વે સ્વાર્થિ ગણિયે ॥૧૦॥ કહવું ॥૮॥

પદરાગ રામગરી—શુદ્ધ વૈરાગ્યે કરી સેવિયે, પ્રેમે પ્રમુના પાય । માયિક સુખ ન માગિયે, મોહે કરી મનમાંય; શુદ્ધ ॥૧॥ નિષ્કામી જનની નાથને, સારી લાગેછે સેવ । જે મોક્ષઆદિ નથી માગતા, નથી તજતા તે દેવ; શુદ્ધ ॥૨॥ સકામ ભક્તની શ્રીહરિ, પૂજા પરહરે દૂર । જાણે માયિક સુખ માગશે, જહવુદ્ધિ જરૂર; શુદ્ધ ॥૩॥ શુદ્ધ વૈરાગ્ય વિના સમક્ષો, નર નોંધે નિરાશ । નિષ્કુલાનંદ નિષ્કામથી, રિક્ષે શ્રીઅવિનાશ; શુદ્ધ ॥૪॥ પદ ॥૨॥

વૈરાગ્યવાનનું વર્તવું વચાણુંજી, જેને માયિક સુખ સૌ સરખું જણાણુંજી । લોકાલોકે જેનું મન ન લોખાણુંજી, એક હરિચરણે ઠીક મન ઠેરાણુંજી ॥૧॥ ઢાઢ—ઠેરાણું ચિત્ત હરિચરણે, તેણે કરી તનસુખ ત્યાગ છે । સારુ નરસું સરખું થયું, જેને ડર અતિ વૈરાગ્ય છે ॥૨॥ સ્વાતાં ન થાયે સ્વસ્વરો, જેવું અન્ન જહે તેવું જમે । સુકું લુકું સ્વાદુ નિરસ્વાદુ, ગ્રાહને દિન નિર્ગમે ॥૩॥ જલ ઢલ ફલ ફુલ જમી, સદાયે મને રહે

सुखी । वैराग्य जेने उर उपजे, ते सह्य वाते रहे दुःखी ॥४॥ फाट्यां तुट्यां विणि विधीधी, घणा चीरानी कंधा करे । शीत उष्ण निवारवा साहं, एवी अंगे ओढी फरे ॥५॥ सुवा न शोधे साधरो, सुंदर सुंवाळी जाग्य । सम विपम सम समझे, जेने तनसुखनो छे त्याग ॥६॥ रात दिवस हृदयाविषे, दढ रे'छे हरितुं ध्यान । तेणे करी नधी आवतुं, अणुभार अंगे अभिमान ॥७॥ कोइक नंदे कोइक वंदे, कोइ नापे आपे खावा अन्न । कोइ गृद पथर गोवर नाखे, तोय सदा राजी रहे मन ॥८॥ एवी वैराग्य विनानी विपत्ती, कहो कोण सहि शके शरीर । बेप लिधे वैराग्यने, जाणो केम धराये धीर ॥९॥ वारिवारि जाउ ए वैराग्यने, जेणे जगसुख दुःख जाण्युं सही । निष्कुलानंद निरवेद जेवुं, बीजुं होय तो देखाटो कही ॥१०॥ कहवुं ॥१॥

बळी वैराग्यवंतने जाउ वारणेजी, तनसुख त्याग्यां हरि राजी कर्पा कारणेजी । देहपर्यंत रक्षा एक धारणेजी, अहंता ममता काढी जेणे धारणेजी ॥१॥ ढाळ—धारणे काढी जेणे देहबुद्धि, सुधी वातने समझ्या सही । आपे मनाणुं आतमा, कह्युं कलेवर हुं केदि नहि ॥२॥ जड चैतन्य जाण्यां जुजवां, चैतन्य आपे चोकस कर्पुं । तेह विना त्रिगुणे रचित, तेपरधी मन उतर्युं ॥३॥ तेह देशे प्रदेशे परवरे, करे घर परनुं काम । भूल्ये पण भाखे नहि, जे हुं नहि आतमा राम ॥४॥ जेम पोतपोतानी जात्यने, जन जाणेछे मनमांय । ते सुतां बेठां जागतां, भूल्येपण बीजुं न मनाय ॥५॥ नारी नर नपुंसकपणुं, बळी बिसरे नहि कोइ विध । तेम आतमा रूप जाण्युं आपणुं, प्रगटपणुं प्रसिद्ध ॥६॥ एवी विगति थै वैराग्यधी, ते टाळी पण टळे नहि । रात दिवसनी रीतिथे, सत्य ते असत्यमां भळे नहि ॥७॥ सत्य नित्य एक निज आतमा, असत्य देहादिक आद । तेमां नानां मोटां केने कहिये, एतो सर्वे सरखी वंट लाद ॥८॥ एम वैराग्यवानने वरते, अखंड एवो विचार । केने बख्खाणे केने बगोबे, देखे मायिक सुख एक हार ॥९॥ बख्खाणे तो बख्खाणे बळी, विशेषे वैराग्यवंतने । निष्कुलानंद तनसुख तजी, जे भजेछे भगवंतने ॥१०॥ कहवुं ॥१०॥

भगवंत भजशे नर निरमोईजी, जेने हरि विना वा'लुं नधी

કોઈજી । અલંકાર રહ્યાછે એક હરિને જોઈજી, એવા જન જેહ તેહ હરિના હોઈજી ॥૧॥ ઢાઢ—હરિના જન તેને જાણિયે, જે છતિ મતિયે ઉન્મત્ત રહ્યા । વિવેકી પળ વૈરાગ્યવલ્લે, જાણતાં અજાણ થયા ॥૨॥ શ્રવણ છે પણ નથી સુણતા, દુઃખ છે પણ ન દેખે રૂપ । ત્વચા છે પણ નથી જાણતા, શીત ઉષ્ણનું તે સ્વરૂપ ॥૩॥ જિહ્વા છે પણ નથી જાણતા, પટ રસ લાવાની રીત । વાલી વચને કરી નથી વદતા, જે જાણી વાણી અનિલ ॥૪॥ પગ છે પણ નથી ચાલતા, કર છે પણ ન કરે કામ । નાસા છે પણ નથી સુંઘતા, સહુ આઢસી પામ્યાંછે આરામ ॥૫॥ મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર જે, તે અંતઃકરણ કેંવાય । અતિ થયાંછે આઢસુ, અસલ્ય મારગ માંય ॥૬॥ વૈરાગ્યે લિધિ વર્તિયો વાલીને । સમેટીને સર્વે માંયંથી । તે રાખી હરિના રૂપમાં, તે મુકી ધીજે જાતિ નથી ॥૭॥ જે પરવરી ગઈતી પદાર્થમાં, વૃત્તિ થઈ તે વિષયાકાર । તે વાલી પાછી આળી અંતરે, તેને નિરવેદથી નિરધાર ॥૮॥ નિરવેદ વિના લેદ પામે, અંતર ને નિરંતર ધાર, દેવ અદેવ ને ક્રપિ રાજવી, પશુ પક્ષગ ને નર નાર ॥૯॥ એક વૈરાગ્ય ધીજી વજ્રમણિ, તેને તપાવી ન શકે કોઈ તાપ । નિષ્કુલાનંદ શીતલ સદા, વૈરાગ્ય વજ્રમણિ આપ ॥૧૦॥ કહવું ॥૧૧॥

વૈરાગ્યવંતને અલંકાર સુખજી, જેની ભાગિગઈ સર્વે સુખજી । કોઈ વાતનું રહું નહીં દુઃખજી, સદાચે રહ્યાછે હરિ સનસુખજી ॥૧॥ ઢાઢ—હરિ સનસુખ રહે સદા, જેણે આપદા અઢગી કરી । સાજી ન રાખી શરીરનું, ગયા અહંમમતા માયા તરી ॥૨॥ જેમ વલ્લોરની દૃષ્ટિ ચંદ્ર મુકી, અરુપ પેલે નહિ । તેમ વૈરાગ્યવાનની વરતિ, હરિમૂર્તિ વિના દેખે નહિ ॥૩॥ જેમ જલનું જાળ જલમાં રહે, વારે નિસરતાં ઘટે ઘણું । તેમ વૈરાગ્યવાનની વરતિ, હરિ વિના સુખ ન પામે અણું ॥૪॥ જેમ અનલ રહે આકાશમાં, તેને ભોમ્બે આવ્યે ભારે દુઃખ છે । શીદ આવે તે અવનિયે, જેને શૂન્યે રેંવામાંહિ સુખ છે ॥૫॥ તેમ વૈરાગ્યવાનની વરતિ, હરિમૂર્તિમાંહિ રહે વસી । તેને દેહમાં આવે દુઃખ ઉપજે, જે ચાલમમાં રહી વિલસી ॥૬॥ જેમ શૂંપભામિની શુવન તજી । રહવડે એકલી અરણ્ય । શુવનશુવન હીંડે ભીંસતી, તેને વદવી

ધાઘરણ્ય ॥૭॥ તેમ હરિજનની વૃત્તિને, જોઈએ પૂરણ પતિવ્રતાપણું । મહા સુખમય મૂર્તિ મહારાજની, તે માંહિ ગરક રે'યું ઘણું ॥૮॥ પળ વાંધિ અલોચુ દિયે ટુવકી, તે નિસરે ધારો નીરથી, તેમ હરિમૂર્તિમાં વૂડતાં, સેહ તોડવો શરીરથી ॥૯॥ ઇટલા માટે જરૂર જોઈએ, નરને તે નિરવેદ । નિષ્કુલાનંદ કહે તે વિના, મટે નહિ મનને સેદ ॥૧૦॥ કહયું ॥૧૨॥

પદયગ ચમગરી—વા'લિનિધિ તો વૈરાગ્ય છે, જન જાણો જરૂર । તે વિના સર્વે તપાસીયું, રાખે હરિથી દૂર; વાલિ૦ ॥૧॥ અનેક ગુણ હોય જો અંગમાં, પણ એક ન હોય વૈરાગ્ય । તો તનઅભિમાન ટલે નહિ, પાઢ્યા પય પાદ નાગ; વાલિ૦ ॥૨॥ કુરકંઠ ફલને જલે વઢી, મઢ માંપેથી જાય । તેમ વૈરાગ્ય ઔપધિ વલાણિયે, પિતાં રોગ પઢાય; વાલિ૦ ॥૩॥ લોલિલોલિ સ્વરૂં કરી, વલાણીયે વૈરાગ્ય । નિષ્કુલાનંદ જેને ઉપજ્યો, તેનાં જાગીયાં ભાગ્ય; વાલિ૦ ॥૪॥ પદ૦ ॥૩॥

તીવ્રવૈરાગ્યની ધાર છે તિલ્હીજી, નથી કે'વાતું એ ધાતને શી-રવીજી । કાઢજ કંપેછે દિશ એની દેલ્હીજી, મોટપ એની નથી જતિ લેલ્હીજી ॥૧॥ ઢાઢ—લેલ્હી ન જાયે લેશ એની, મોટપ તે માનો સ-હિ । વળ અંગે એ ધારતા, બરોવર કે'તાં વેસે નહિ ॥૨॥ પણ જેના પંચમાં એ પ્રગટે, રટે નિરંતર તે રામ । અંતર ડંડા ઉતરી, સમરેછે સુંદર શ્યામ ॥૩॥ વસ્તી વન ઝુવનનું, ખીતર રહું નથી ખાન । વિ-સરી ગઈછે વાત વીજી, રે'તાં મૂર્તિમાં ગુલતાન ॥૪॥ વર્ણ આશ્રમ જાતનું, નથી જાણપણું જરાય । નામ રૂપ રંક શૂપ, નથી મનાતું મનમાંય ॥૫॥ કવિ કોવિદ પંડિતપણું, પરઠતાં પણ પરઠાય નહિ । તે તીવ્ર વૈરાગ્યે નાચ્યું ત્રોડી, એક હરિમૂર્તિમાં રહિ ॥૬॥ હાણ વૃદ્ધિ ને હાર્યાં જિલ્લા, સ્વાઢ્યા લોપાનું નથી સ્વરૂં । હરિમૂર્તિમાં વૃત્તિ વઢગી, તેણે વિસરી ગયું પરું ॥૭॥ જેમ વહે ડંચે કોઈ અંચરે, તેતો મૂમિઆકાર ખાલે નહિ । તે શુભાશુભ સહુ પર છે, અસલ્ય સલ્ય કોઈ કાલે નહિ ॥૮॥ જે વસ્તુતાએ વસ્તુ નથી, તે વસ્તુને કેવી કે-વાય । એમ તીવ્ર વૈરાગ્યવાનને, એમ સે'જે વરતેછે સદાય ॥૯॥ તીવ્ર

वैराग्य तेणे करीने, जगतसुख जोयामां नथी आवतुं । निष्कुलानंद नाथमूर्ति चिना, बीजुं भूल्येपण नथी भावतुं ॥१०॥ कडवुं ॥११॥

तीव्र वैराग्य छे सुखनी सीमाजी, अति आनंद रह्योछे तेमांजी । अणुं एकभार नथी दुःख एमांजी, तेतो तेह जाणे जन प्रगट्योछे जेमांजी ॥१॥ बाळ—जेने प्रगट्यो ते जन जाणे, बीजा शुं वखाणे वाणिये । वण दीठे करे चारता, ते पूरी केम प्रमाणिये ॥२॥ पण जेना पंड्यमां प्रगट्यो, तीखो तीव्र वैराग्य । तेहना अंगमां हि अजानो, रे'वा ते न दिये भाग ॥३॥ जेम कंचनने कुंदन करतां, तेने जाणजो जोये ताप । तेम तीव्र वैराग्यना तापथी, शुद्ध थाये अंतर आप ॥४॥ विशल्यकर्णि औपधिबडे, शल्य निसरि जाये शरीरथी । तेम तीव्र वैराग्य तेणे करी, जाये विषयशल्य अचिरथी ॥५॥ जेम सुरा खारने अरघे करी । गोळी गळिने निसरे बार । तेम तीव्र वैराग्यना बेगथी, रहे नहि विषय विकार ॥६॥ सुख दुःखनां शल्य शरीरे, क्षणुंक्षणुं ए खटके खरां । ते तीव्र वैराग्यना बेग चिना, पंड्यमांथी न थाये परां ॥७॥ सुतां वेठां चालतां, शल्य सूक्ष्म सणका करे । ते बृहत्त वैराग्य चिना, कोयेथी पण नव निसरे ॥८॥ धा'रना दरदनी औपधि, काष्ठ धातुनी के'वायछे । पण तीव्र वैराग्य टाळि, अंतर दुःख कांये जायछे ? ॥९॥ तीव्र वैराग्य तन मनने, शोधिने करेछे शुद्ध । निष्कुलानंद ए सुखनिधि छे, एम के'छे संत सुबुद्ध ॥ १० ॥ कडवुं ॥११॥

बृहत्त वैराग्यनी वात छे मोटीजी, ते चिना सर्वे समजण लोटीजी । शीदने मरीये एमां शिर कूटीजी, धा'र हैयानी आंख केम फूटीजी ॥१॥ बाळ—फूटि आंख अंतरनी, ते सुख दुःख सुझे नहि । वैराग्य चिना वात सुधि, बुझावतां बुझे नहि ॥२॥ बृहत्त वैराग्य चिना कोण, वेठो ठाडको ठरीने । वैराग्य जाणो विप्र चिवा'मां, हाथोहाथ सोंपे हरिने ॥३॥ जेम जुवतिने पति पामवा, जोये धीजो करतल मेळाप । जेम जनने जगदीश मळवा, बृहत्त वैराग्य मेळवे आप ॥४॥ प्रथम पे'लां काम पडे, हरि बरवा बृहत्त वैराग्यनुं । जेणे करी पियु पाभिये, चामीये मेणु दूवागनुं ॥५॥ वर चर्पा चिना चनिता,

कोये सुख न पामे सुंदरी । मोयें कछां सुख मोटांमोटां, पामे
वैराग्यवान वरतां हरि ॥१॥ वर वरवा इच्छा करे, तो आपे जरीनो
एह । तैये जरुर वर एने वरशे, एह चातमां नथी संदेह ॥७॥
चोकस ओढि जेणे ए चुनटी, अखंड वरनी अंग । एवा जन जे
जगतमां, तेनो रही गयो रुढो रंग ॥८॥ प्रथम कछां एवां सुख
पामवा, बृहत वैराग्यमां छे जो बडाह । तेह विना तोळि तपासुं,
सुख ना दीहुं कहुं क्यांइ ॥९॥ वास्मवार विचारी करी, मोटप
वैराग्यनी लै लखी । निष्कलानंद कहे नरने, नथी सुख बृहत
वैराग्य पखी ॥१०॥ कडबुं ॥१५॥

बृहत वैराग्य छे वणमूलुं घरेणुंजी, सर्वथी सरस सदा सुखदे-
णुंजी । पे'रतां उतरे मायेथी भव मे'णुंजी, ते पामिये होय पूरण
जो ले'णुंजी ॥१॥ ढाळ—पूरण ले'णे ए पामिये, अंगे एवुं आभूषण ।
ते शोभाडे सर्वे रीतशुं, पमाडे प्रभु ततक्षण ॥२॥ जेजे शोभ्या आ
जगतमां, तेतो सर्वे ए घरेणे घणुं । पण शुद्ध वैराग्य विना सुर
नरनुं, पाणी न रहुं मुखतणुं ॥३॥ वैराग्य विना आ विश्वमां, अन्य
शोभाए जे शोभ्या घणा । वण वैराग्ये जगत कर्ता हर्ता, लाग्या
अतिशे लजामणा ॥४॥ शुद्ध वैराग्ये शोभा घणी, हरिजननी जाणो
जरुर । वैराग्य विना लागे घरयुं, एपण विचारयुं डर ॥५॥ वैराग्य-
वान बा'ला हरिने, सामुं जोईने सराये अति । वण वैराग्यवान
चिलोकिने, हरि राजी नथी थाता रति ॥६॥ शुक भरत सनका-
दिक शोभ्या, बृहत वैराग्य घरेणे घणुं । जनक जयदेव कदरजनुं
कहुं, मुख लाग्युं सोयामणुं ॥७॥ जो धरो तो अंगे धरजो, शुद्ध
वैराग्य रूप शणगार । तो हेते करि हरि रीझशे, निश्चे जाणो निर-
धार ॥८॥ कोइ सोसो शणगार सजे शरीरे, काळ शृंखला कथि-
रना । पण कंचन विना केम कहिये, ए शोभाडनारा शरीरना ॥९॥
तेम सारामां सारुं घरेणुं, सुवर्ण कहे शिरोमणि । निष्कलानंद बृहत
वैराग्यनी, मोटप नथी जाति गणी ॥१०॥ कडबुं ॥१६॥

पदपग रामगरी—तीव्र वैराग्य तडोवब्बे, नावे सोसो साधन ।
जप तप तीर्थ जोग जे, करे कोइ जन जगन; तीव्र ० ॥१॥ दान पुण्य
पाळे कोइ धर्मने, गाळे हिमाळे तन । प्रभु प्रसन्न कर्या कारणे,

जगमां करेछे जन; तीव्र० ॥२॥ पण वृहत वैराग्य विना वायदा,
प्रभु पामवा काज । अवर बीजा उपायथी, राजी नो'ये महाराज;
तीव्र० ॥ ३ ॥ वृहत वैराग्यथी नथी वेगळा, अलवेलो अवश्य ।
निष्कूलानंद नजीक छे, वृहत वैराग्यने वश्य; तीव्र० ॥४॥ पद ॥४॥

जेने उर उपज्यो वृहत वैराग्यजी, तेनां उघडीयां महा मोटां
भाग्यजी । नथी एवो लाभ बीजो कखालाग्यजी, जे थकी जडेछे
महासुखमां जाग्यजी ॥१॥ ढाळ—मोटि जाग्य जडेछे जनने, तेतो
जाणजो वृहत वैराग्यवश्ये । ते विना तपासियुं पण, बात नथी
येसती घल्ये ॥२॥ तीव्र वैराग्य तो उपजे, जो कृपा करे जगदीश ।
कांतो तेना जन मळे, वैराग्यवान मुनीश ॥३॥ हरिकृपा विना
होये नहि, पामवा वृहत वैराग्य । कांतो वृहि जन हरिना मळे,
तो घात न रहे कखालाग्य ॥४॥ तेह विना वृहत वैराग्यनी, आशा
न राखवी उर । जेम वण वुंठे वरसातने, वळि नावे नदीये पूर
॥५॥ जेम नर नारी विना न निपजे, बाळक ते बीजी पेर । तेम
वृहत वैराग्य तो उपजे, जो हरि हरिजन करे मे'र ॥६॥ जेम पांथ
पृथवि बे विना, कहुं कदि न उपजे अन्न । तेम तीव्र वैराग्य तो
उपजे, जो मळे हरि के हरिना जन ॥७॥ ते विना तीव्र वैराग्यनो,
नथी उपजवा उपाय । माटे हरि हरिजनने, सेवीने करवा सा'य
॥८॥ जेह पामवा इच्छे कोइ प्रापति, तेने अणगर्जु न रे'बु अंग ।
दासना दास थइ रही, रहिये वैराग्यवानने संग ॥९॥ शुद्ध संतथी
ए संपत्ति, वृहत वैराग्यनी मळे वळी । निष्कूलानंद तो तन मनना,
विकार सर्वे जाये दळी ॥१०॥ कडवुं ॥१०॥

वृहत वैराग्य छे अनुपम अतिजी, एह समान नथी कोइ संप-
त्तिजी । तेतो संत सा'ये थाये प्रापतिजी, तो तेने कष्ट रहे नहि
रतिजी ॥१॥ ढाळ—रति कष्ट तेने केम रहे, जेने थाय मोटानी
मे'र । संत श्रीहरि सिंधुनी जेने, ढळि वळी आवी ले'र ॥२॥ जेम
रतनांकरमां रतन मोती, अमूल्य छे अति घणां । पण तन मन
अरप्पाविना, केदिये न थाय आपणां ॥३॥ सिंधुतीरे शे'र वसेछे,
बीजां पण वहु गाम । ते लुण शंखला सहु लिये, रत्न मोतीनुं न

पूछे नाम ॥४॥ रत्न मोती मळे मोटी मे'नते, वण मे'नते मळतां
 नथी । माटे सहु कोइए समझी, मेल्यां उत्तारी मनथी ॥५॥ पण
 हरि सागर छे सुखना, नथी कोइ वातनी एमां खोट । तेमां
 निष्कामी मागे निरवेदने, सकाम मागे मायासुख मोट ॥६॥
 निष्काम विना निरवेद निधि, रुचती नथी रतिभार । साकरथी
 पण सारो लाग्यो, खावा सोमलखार ॥७॥ तेतो हरिजनने जोवी
 नहि, प्राकृत प्राणीनी रीत । सेववा श्रीभगवानने, मागवो वैराग्य
 चित्त ॥८॥ वैराग्य अंतरेथी जो उतरे, तो डोकां काढी रखांछे
 दुःख । आवे धाई ते डरमाई, रे'वा न दिये सुख ॥९॥ माटे वा'लो
 करी वैराग्यने, राखयो ते रुटी रीत । निष्कुलानंद ए नरनी, तो
 जरूर जाणो थाये जित ॥१०॥ कडवुं ॥१८॥

घृहत वैराग्य विना जन वारमवारजी, जुजवा जुजवा जीव घरे
 अवतारजी । देव दानव मानवमां बहुवारजी, निगमे न थाय
 तेनो निरधारजी ॥१॥ ढळ—निरधार न थाय निगमे, एटला लिधा
 अवतार । वैराग्य विना वपु घर्यानो, आव्यो नहि वळि पार ॥२॥
 कैकवार सत्यलोक पाम्यो, कैकवार पाम्यो कैलास । कैकवार इंद्र-
 पदवी पाम्यो, तोये न टळि विषयसुख आश ॥३॥ कैकवार सुर-
 पुर पाम्यो, विबुधकन्या विमान । कैकवार भूमां भूपति थयो, कैक-
 वार थयो धनवान ॥४॥ कैकवार सुर दातार थयो, कैकवार पुराणी
 पंडित । कैकवार प्रश्न उत्तरथी, करी पोतानी जित ॥५॥ कैकवार
 गुणी गवैयो थयो, ज्ञानी ध्यानी कोविद ने कवि । कैकवार जाण
 प्रवीण थयो, थयो अर्थ जाणतल अनुभवी ॥६॥ एम अनेकवार
 पामियो, भोमे व्योमे अवतारने । पण एक न पाम्यो वैराग्यने, ल्यारे
 शुं पाम्यो जन सारने ॥७॥ जेम मोटा शोहेरना मोटलिया, उपाडे
 काच के वळी कोयला । खातां न खवाये काळप थाये, ए काळा
 धोळा जाणो नथी भला ॥८॥ पण एवुं इच्छेछे सहु अंतरे, नथी
 इच्छता आववा वैराग्यने । तेणे करीने जननां, नथी उघडतां भारे
 भाग्यने ॥९॥ एम सर्वे वातो तो खरी करी, पण बृहत वैराग्य मार्ग
 नव जळ्यो । निष्कुलानंद कहे शुं थयुं, ताडतळे रथो के टोचे चळ्यो
 ॥१०॥ कडवुं ॥१९॥

સર્વે વાતનું શોધી લીધું સારજી, નથી કોઈ વૃહત વૈરાગ્યની
 હારજી । અંતર વિચારિયું વારમવારજી, શુદ્ધ વૈરાગ્ય તો સૌને
 પારજી ॥૧॥ ઢાઢ—શુદ્ધ વૈરાગ્ય પાર સહુને, નથી એથી અધિક કોઈ
 એક । વાંધો ન રહે કોઈ વાતનો, જો આવી ઉપજે ઠીકોઠીક ॥૨॥
 શાસ્ત્ર સર્વે સાંભળ્યાં, તેમાં છે ચ્યાર પ્રકારની વાત । ધર્મ અર્થ
 કામનું કહ્યું, માંહી મોક્ષનું પળ સાક્ષાત ॥૩॥ પળ વૃહત વૈરાગ્ય
 વિસ્તાર વિના, થોડે ઠેકાણે લલ્યો લહી । પળ તીલા તીવ્ર વૈરા-
 ગ્યની, વાત પુરી પુરાણે નવ કહી ॥૪॥ સ્નાન પાન વલ્લિ વિષય
 સુખનું, ઠામોઠામ સ્થાપન કર્યું । હરલ શોક ને હાર્યાં જિલ્લા, એ
 સાંભળતાંમાં શું સર્યું ॥૫॥ આશી અવનિમાં એકનું, કહ્યું ઉદય
 અસ્તલગી રાજ । સુખ દુઃખ તેનાં સુણતાં, કહો શું સરિયું કાજ
 ॥૬॥ આશા જગતમાં એવી વાતો, ઘરોઘર ઘણી ગવાયછે । પળ નર
 અમર નિશાચર, વૃહત વૈરાગ્યને કોઈ વા'યછે? ॥૭॥ વૈરાગ્ય માગવો
 વિકટ છે, જેમ નાલવો કલ્લેજે હાથ । જીવવા ન દિયે જીવધી,
 રે'વા ન દિયે કોઈનો સાથ ॥૮॥ જેને મરવાનું હોય મનમાં, તે
 માગજો વૃહત વૈરાગ્ય । તે અક્ષરથી આણિ કોરે, રે'વા ન દિયે
 જાગ્ય ॥૯॥ એતો મર જીવાનો માર્ગ છે, હોય મર જીવા તે માંડે
 પગ । નિષ્કુલાનંદ એ જેને પ્રગટે, તેને સર્વે ચડી જાયે સગ ॥૧૦॥
 કહ્યું ॥૨૦॥

પદરાગ ગરવી—સહજાનંદ સ્વામી ન પ્રગટત આ સમેરે, એ ઢાઢ છે—સગ્ય ચઢિ
 જાયેરે શુદ્ધ વૈરાગ્યથીરે, શું કહ્યું વૃહત વૈરાગ્યની વડાઈરે । તીવ્ર
 વૈરાગ્યરે તેવલો તનમારે, કસર રે'વા ન દિયે કાંઈરે; સગ્ય ॥૧॥
 તીવ્ર વૈરાગ્યરે તિલ્લી તરવાર છે, અતિશે સજેલ આકરી ધારે ।
 અડતામાં કરેરે સરવે વેગલુંરે, લેશ ન રે'વા દિયે સંસારરે; સગ્ય ॥
 ૨॥ એક હરિ વિનારે કરે ધીજું અલ્લશુંરે, તેની ઘણી લાગે નહિ
 વલ્લિ વારરે । એવો ઉપાયરે અવર એકે નથીરે, શું કહિયે વર્ણવી
 એહની હારરે; સગ્ય ॥૩॥ અતિમોડે માગ્યેરે જાગે એહ અંતરેરે, જેને
 હોયે પૂરણ પુન્યનો જોગરે । નિષ્કુલાનંદરે કહે તેના મનમારે, રે'વા
 ન દિયે રતિયે રોગરે; સગ્ય ॥૪॥ પદ ॥૫॥

વૃહત વૈરાગ્ય વર્ણવ્યો વહુવિધિજી, અતિશય મોટપ એહની.

किधिजी । प्रभु प्रसन्न करवा ए छे नौत्तम निधिजी, सदा सुख-
कारी ए जाणो प्रसिद्धिजी ॥१॥ बाळ—प्रसिद्ध प्रभुने पामवा, एवी
नथी विजी मीरांथ । सरवे अंतराई अळगी करी, आपे हरिना
हाथमां हाथ ॥ २ ॥ जे हरि सिंधु सर्वे सुखना, सदा सर्वदा सुंदर
इयाम । जेने पामी न रहे पामवुं, पामी थचाये पूरणकाम ॥३॥ तेह
प्रभुने पमाडवा; शुद्ध वैराग्य छे बळावो बळी । तेह पो'चाडे हरि
हजुरमां, मुखोमुख दिये मेळवी ॥४॥ पछी ते हरिजनने जाणजो,
विघन सर्वे विरम्यां । मळतां श्रीमहाराजने, दैहिक दुःख सर्वे शम्यां
॥५॥ कमी न रही कोइ वातनी, पाम्या पूरण पुरुपोत्तम । सुंदर
साकार मूरति, अति रुपाळी रुडी रम्य ॥६॥ ते प्रभुनी पासे दास,
वास करीने रहे सदाय । वीजुं न इच्छे अंतरे, इच्छे भक्ति करवा
मनमांय ॥७॥ भक्ति बिना भावे नहि, भूल्येपण भितर मोझार ।
सर्वे प्रकारे समझे, भक्ति सारमां सार ॥८॥ भक्ति ए करी हरि
रिझवे, रिझे सुखद श्रीमहाराज । ल्यारे स्वामी रति पण नव रहे,
पामे सर्वे सुखनो समाज ॥९॥ भावे भरी करे भगति, अति
आनंद आणी उर । निष्कूलानंद तेनी उपरे, हरि राजी थाये
जरुर ॥१०॥ कडवुं ॥२१॥

जरुर हरि रिझववा माटजी, भक्ति करवी ते शिशने साटजी ।
तेह बिना वात ते न वेसे घाटजी, समझी विचारी लेवी ए घाटजी
॥१॥ बाळ—समझी विचारी घनइयामनी, भक्ति करो भावे भरी ।
भाव बिनानी भक्तिये, राजी नहि थाये श्रीहरि ॥२॥ भक्ति करवी
भगवाननी, समापर रही सावधान । समा बिनानी जे भगति
अति जाणो करेछे ज्ञान ॥३॥ समे सेविने सुख लैये, घण समे
सरे नहि काम । ते समो मनमां समझी, रे'वुं हरि हजुर करभाम
॥४॥ समे साधुं जोइ रे'वुं इयामने, जोवि कर नयण निशान ।
समापर ततपर थइ, करवी भक्ति ते निदान ॥५॥ एक पगभर
उभां आगळे, हाथ जोडिने रे'वुं हजूर । जेम कहे तेम करवुं,
करी डा'पण आपणुं दूर ॥६॥ बळि जेम चाळे तेम बळवुं, तजी देवी
तनमन ताण । अन्य भरोसो अळगो करी, थइ रे'वुं हरिना वेचाण
॥७॥ भक्त तेज जे भक्ति करे, जोइ मरजी जगदीशनी । मरजी न

लोपे महाराजनी, एह रीति समझो शिष्यनी ॥८॥ मोटे भाग्ये भेटे भगति, प्रगट प्रभु परमाणनी । तेह बिनानी जे भगति, तेतो मत समतना ताणनी ॥९॥ करिये तो करिये समझी, प्रगट प्रभुजीनी भगति । निष्कुलानंद कहे ते बिना, नथी नरने कोइ प्रापति ॥१०॥ कडवुं ॥२२॥

भक्ति हरिनी सहृदी अति सारीजी, जनने करवी ते मनमां विचारीजी । हितनी बात हैयामांये धारीजी, तक जोइ रे'वुं तरत तैयारीजी ॥१॥ ठाळ—तैयार रे'वुं तक उपरे, प्रसन्न करवा प्रगटने । शीत उष्ण घरसातनुं, सही शरीरे संकटने ॥२॥ सेवा करतां सेवकने, पंडसुख सामुं पेखवुं नहि । समे समाज सारे सेववा, ते बिना सुख लेखवुं नहि ॥३॥ तके दातण तके नावण, तके पे'राचवां अंवर । तके भोजन व्यंजन करी, जमाडवा इयाम सुंदर ॥४॥ समे चंदन चरचवुं, समो जोइ पे'राचवा हार । समे आभूषण अंगमां, पे'राचवां करीने प्यार ॥५॥ समे उतारवी आरती, समे करवी स्तुति कर जोड । सदा दीन आधीन रे'वुं, के'वुं बक्षजो गुन्हा प्रभु कोड ॥६॥ समे प्रभुने पोढाडवा, समे नाखवो पंखे पवन । समे चरण चांपवां, एम करवा प्रभु प्रसन्न ॥७॥ समो जोई सेवकने, ततपर रे'वुं तैयार । मन कर्म वचने करी, करवी सेवा करी बहु प्यार ॥८॥ जे टांणे गमे जेम नाथने, तेह टांणे करवुं तेम । जे न गमे जगदीशने, अणगम्यु न करवुं एम ॥९॥ एवा अति सुतर जन जे, ते करे प्रभुने प्रसन्न । निष्कुलानंद कहे नाथना, ए कहीए साचा सेवक जन ॥१०॥ कडवुं ॥२३॥

भक्तिमां भार भारेछे बहुजी, केटलीक मोटप मुखे हुं कहुजी । तमे विचारी जुओ जन सहृजी, एह मोटपने उपमा शी दउजी ॥१॥ ठाळ—दउं शी एने उपमा, भक्ति बरोवर वीजुं नथी । ते भक्ति प्रभु प्रकटनी, कही नथी परोक्षनी कथी ॥२॥ पामी प्रभु प्रगटने, जेणे लीधोछे मोटो लावो । मोटो लाभ मळि गयो, दळिगयो पूरण दावो ॥३॥ तेने तोले त्रिलोकमांही, नावे कोइ निरधार । समे समे सुख पामिषां, प्रभु प्रगटना भजनार ॥४॥ प्रगट भक्ति ब्रजवासिये करी, परोक्ष भक्त अज अमरेश । जेवुं सुख गोपी

ગોવાળ પામિયાં, તેવું ન પામિયા વિધિ ईश ॥૧॥ પ્રગટ ભજિ
ઋપિપતની, પરોક્ષ મજ્યા ઋપિરાય । ઋપિપત્રીએ હરિ રાજી કર્યા,
ઋપિ રહ્યા પરિતાપ માંય ॥૬॥ પ્રમુ પ્રગટના પ્રસંગ વિના, રહીગઈ
એવા મોટાને છોડ । આજ કાલના અમાગિયા, દશ વિના દિયેછે
દોટ ॥૭॥ પ્રગટ વિના છે પાંપઢાં, ભક્ત કરેછે ભવમાંય । સરા
સાંઢતાં કુસકા, કળ નહિ નિસરે તે માંય ॥૮॥ હરિલાડીલા લાડ
જમી ગયા, કેડે પટ્યાં રહ્યાં પતરાવઢાં । જેથી ભૂચ ન જાય સુચ
ન થાય, ઘણ સમક્ષે ચાડેછે સઘઢાં ॥૯॥ દન્તી ગયા દાંત રહ્યા,
કેમ ભાગે કોટ કમાડ । નિષ્કુલાનંદ પરોક્ષ ભક્તિને, પ્રિછજો પહ
પાડ ॥૧૦॥ કહવું ॥૨૪॥

પદરાગ ગચી—પરોક્ષ ભક્તરે પામે નહિ પ્રાપતિરે, જીવની જરાય
જંપે નહિ જ્ઞાલરે । પૂરણ થયાનીરે પ્રતીતિ નવ પડેરે, સંશયવત
રહે સદા કાલરે; પરોક્ષ ॥૧॥ મુસોનમુસરે મઢયા નથી માચજીરે,
કેવા હરિ જાણી કરશે ધ્યાનરે । રૂપ અનુપમરે કેવું દૃઢે રાચશેરે,
જેને અળ દિઠે છે અનુમાનરે; પરોક્ષ ॥૨॥ અળ મઢયાનીરે અંતરે
આગન્યારે, પાલશે ફઈ પેરે કરી પ્રીતરે । ધર્મ ને નિમરે કેમ દૃઢ
ધારશેરે, જે નથી જાણતા હરિની રીતરે; પરોક્ષ ॥૩॥ ઘણ દીઠે
ઘાતરે ઘડને શું ઘડશેરે, નથી આવ્યા દયાલુ દીઠા માંયરે । નિષ્કુ-
લાનંદરે ન મઢેલ નાથનારે, તેણે ધર્મ નિમ ન રહે કાંયરે; પરોક્ષ ॥
૪॥ પદ ॥૬॥

ધર્મ દૃઢ રાચશે હરિના મઢેલજી, જે જન તન મન સુચમાં ન
મઢેલજી । માયિક સુચથી પાછા વઢેલજી, તેહને એ વાત સુધી છે
સહેલજી ॥૧॥ ઘઢ—સુધી સહેલ એ વાત છે, ધર્મ પાલવો દૃઢ મને ।
ધર્મ મુકીને કામ કોઈ, કરવું નહિ કોઈ દને ॥૨॥ ધર્મે ઘોલવું ધર્મે
ઢોલવું, ધર્મે જોવું દૃષ્ટે કરી । સુતાં ઘેઠાં જાગતાં, ધર્મ નેમ રહેવું ધરી
॥૩॥ ધર્મે હાલવું ધર્મે ચાલવું, ધર્મે લેવું ને દેવું વઢી । ધર્મે રહેવું ધર્મે
કહેવું, ધર્મે લેવી વાત સાંમઢી ॥૪॥ ધર્મે ચાલું ધર્મે પીવું, ધર્મ વિના ન
ધરવા પાવ । કરે કરવું કામ ધર્મનું, ધર્મે કરવો તન નિભાવ ॥૫॥ સર્વે
કામ ધર્મે કરવાં, ધર્મ મુકી ન કરવું કાંઈ । સર્વે કાલે એમ સમક્ષી,
રેવું સદાય ધર્મ માંઈ ॥૬॥ ધર્મ મુકીને કારજ કોયે, કેદિ ન હચ્છે

करवा । करी एवी अचळ मति, ते रति न दिये फरवा ॥७॥ देह-
पर्यंत डोलबुं नहि, धर्म धार्याछे ते मांयथी । टेक नेक न तजवी,
सदा रे'बुं हरि आज्ञाएथी ॥८॥ धर्म धाय ते ठीक छे, रहिये अधर्म
थकी अळगा । एवा जन थइ हरिना, रहिये धर्मने वळगा ॥९॥ सुख
दुःखना समूहमांही, मुझाई धर्म मुकवो नहि । निष्कुलानंद कहे
निश्चे करी, धार्या धर्म ते चूकवो नहि ॥१०॥ कडबुं ॥२५॥

धर्म राखे तेह धर्मी कावेजी, धर्म विना जेने बीजुं न भावेजी ।
सुतां वेठां गुण धर्मना गावेजी । धर्म विना बीजुं नजरे नावेजी
॥१॥ ढाढ—ना'धे बीजुं कांइ नजरे, धर्म विना वळि कोइ धन । धर्म
गये जे धन मळे, ते जाणो थयुं विधन ॥२॥ धर्म गये घरा धाम
मळे, धर्म गये मळे सुत वाम । धर्म गये खान पान मळे, ते करबुं
सर्वे हराम ॥३॥ धर्म गये सुखसंपत्ति मळे, धर्म गये मळे राज
पाट । धर्म गये मोटप मळी, थळी वळि सह थइ खाट ॥४॥ धर्म
गये वस्त्र मळे, आसन ने वाहन वळी । धर्म गये सनमान मळे,
एह आदि सर्वे जाजो थळी ॥५॥ धर्म गये जो तन रहे, तो तनने
पण त्यागबुं । जीववानुं जातुं करीने, हरि पासे मरवानुं मागबुं
॥६॥ धर्म गये सर्वे गयुं, गयुं नीर नळी नाकतणुं । माटे सूकी निज
धर्मने, न करबुं सुख लजामणुं ॥७॥ धर्म विना सुर असुर नरनां,
सर्वेनां शाहीसम सुख थयां । धर्म विना घरा अंबर मांही, मोटप
मान केनां रखां ? ॥८॥ धर्म विनानुं धिक जीवबुं, जन जाणजो
जगमांई । देव इच्छित देह आवियो, पण काम न आवियो कांई
॥९॥ धर्मवाळापर धर्मना सुत, रे'छे राजी रळिपात । निष्कुलानंद
धर्मवाननी, शुं कहिये वर्णवी बात ॥१०॥ कडबुं ॥२६॥

परम धर्म कहिये सारमां सारजी, संत सराये जेने चारमवा-
रजी । नथी कोइ आवतुं धर्मनी हारजी, धर्म ते धारी कहुं निरधा-
रजी ॥१॥ ढाढ—निरधार सार शोधी कहुं, धारी लेजो धर्मनी
रीत । जे धर्मे अधर्म टळे, कहुं ते धर्म करी प्रीत ॥२॥ धर्म ते धर्म-
सुतनां वचन, तेह पाळवां प्रीते करी । जेने जेम करी आगन्या,
ते फेरववी नहि करी ॥३॥ आगन्याथी अधिक बीजो, नथी आवतो
धार्यामांय धर्म । तोळी तपाशी जोयुं तने मने, एज धर्म छे वळि

પર્મ ॥૪॥ ત્યાગી ગૃહી જન જેહને, કરી જેને તે જેમ આગન્યા । તેને તે તેમ વર્તવું, નવ વરતવું વચન વિના ॥૫॥ વચનમાં જેહ વરતે, તે પરમધર્મ પાઠનાર । વચન વિરોધી જે વરતે, તે સર્વે ધર્મ ટાલનાર ॥૬॥ અવિનાશિની જે આગન્યા, તે સમજવું શુદ્ધ ધર્મને । ધારી વિચારી રાખવી હૃદયે । તો પામિયે સુખ પરમને ॥૭॥ વર્ણ આશ્રમ વેદવિધિના, ધર્મ પાઠેછે ધરા ઉપરે । વે'વાર અર્થે વિવિધ ભાતે, પાઠેછે તે યહુપેરે ॥૮॥ પળ પરમ ધર્મ છે વાલાનાં વચન, તે કહ્યાં જેને કૃપા કરી । તેહ વિના વીજાં સર્વે, પરાં સુકવાં પરહરી ॥૯॥ મોટો ધર્મ એ માનવો, જેહ કહ્યો ધર્મને વાલ । નિષ્કુલાનંદ સુખો સુખનાં વચન, ન ઉઠ્ઠવવાં કોઈ કાલ ॥૧૦॥ કહવું ॥૨૭॥

પરમ ધર્મે કરી હરિને ગમવુંજી, ગમતું જોહને દેહને દમવુંજી । તેમાં સુખ દુઃખ આવે તે સમવુંજી, મૂલી વીજી વાતે કેદિ ન ભમવુંજી ॥૧॥ ઢાલ—ભમવું નહિ ભોળાપણે, રે'વું આગન્યાને અનુસાર । સર્વે ધર્મ તેણે સાચવ્યા, નિશ્ચે કરી નિરધાર ॥૨॥ આગન્યામાં વશ્ય અહોનિશ રહી, જેમ વાલે તેમ વલવું । તર્ક ન કરવો તને મને, અઘાપ સેવામાં ભલવું ॥૩॥ જેમ કહે તે જગદીશ જીભે, તેમ કારે તે કર માંમીને । કેહે ન રહું તેને કરવું, વેઠા પરમ ધર્મ પામીને ॥૪॥ વેસ કહે તો વેસવું, ઉઘ્ય કહે તો ઉઠવું વઢી । ચાત્ય કહે તો ચાલવું, સુળી વચનને જાવું મઢી ॥૫॥ બોલ્ય કહે તો બોલવું, રહે મુન્ય કહે તો રે'વું મુન્ય । આગન્યાથી ઉપરાંત વીજું, જાણવું નહિ પાપ પુન્ય ॥૬॥ જેણે વચનમાં રે'વાવું દૃઢ કર્યું, તેણે ધર્મ ધાર્યાછે સઘઢા । તેહ વિના વીજા ધર્મ તેતો, પાપની પ્રજઢી પઢા ॥૭॥ શુદ્ધ ધર્મ શ્રીસુખની વાણી, કહીછે જેને કરુણા કરી । એવી રીતે રે'યે તૈયે, જાણો શુદ્ધ ધર્મ રહ્યા ધરી ॥૮॥ ધર્મધર્મ સહુ કોઈ કહે, પણ ધર્મમાં બહુ મર્મ છે । પ્રગટ પ્રશુનાં વચન પાલે, ધર્મી મોટો કોઈ ધર્મ છે ? ॥૯॥ હરિ કહે તેમ હાથ જોડી, ચોકસ કરવા છે ચિત્તમાં । નિષ્કુલાનંદ તેમાં સમ વિપમને, ધારવું નહિ ધર્મની રીતમાં ॥૧૦॥ કહવું ॥૨૮॥

પદયાગ ગણી—ધર્મ છે ધામરે સર્વે સુખનુંરે, રાખજો જન કરી જતનરે । ધર્મ ધારીનેરે સંત સુખિ ધ્યારે, વાલપે વરલા હરિને

वचनरे; धर्म० ॥१॥ वचन विनारे धोखे नधी धारतारे, मानता नधी धर्ममांही मालरे । बीजा जे धर्मरे जेवां वोर वगांमणारे, लागे जंजुंकने मन लालरे; धर्म० ॥२॥ एवा धर्म अन्यरे जाणीने उरथीरे, मेली छे मनथी उतारी वातरे । राजा ऋषिनुंरे श्रवणे सांभळ्युरे, सुखसारुं दुःख पाय्या साक्षातरे; धर्म० ॥३॥ शुद्ध साचो धर्मरे श्रीमुखे सांभळिरे, वळगी रह्याछे वचन मांइरे । निष्कुलानंदरे ज्ञानी तेने गणवारे, करवुं न रहुं तेने कांइरे; धर्म० ॥४॥ पद ॥७॥

धर्म राखे ते धर्मी के'वायजी, धर्म विना जेणे पळ न रे'वायजी । धर्म जातां सुख सर्वे जायजी, धर्म रहेछे एवा जनमांयजी ॥१॥
 ठाळ—एवा जनमां धर्म रहे, जे माहात्म्य जाणे महाराजनुं । महा मोघो मेळाप जेनो, क्यांथी थाये सर्वे शिरताजनुं ॥२॥ नर अमर अमरेशने अगम, अगम ईश अजने वणुं । प्रकृति पुरुषथी परा रह्या, क्यांथी मळवुं थाय तेने आपणुं ॥३॥ सर्वे धामना धामी ए स्वामी, वळि अनंत ब्रह्मांड आधार । क्षर अक्षरना आत्मा, पूरण सहुने पार ॥४॥ तेह प्रभु प्रगट थई, नाथे धरियुं नरतन । एवा प्रभुनां, आपणे, कहो क्यांथी मळे वचन ॥५॥ मोटामोटा इच्छेछे मनमां, आगन्या सारु उरमांय । एवा प्रभुनी आगन्या, मळवी मोघी सहुने सदाय ॥६॥ तेह हरि कृपा करी के'छे, वळी वा'लपनां वचन । ते पडवा न देवां पृथ्वीए, लेवां झिलि अधरथी जन ॥७॥ जेम मोरपत्नी बिंदु आवतां, रत्येलियेछे रसे भरेलडां । तेनो मयूर थाय तदवत, थाय पडतां बिंदुनां ढेलडां ॥८॥ तेम आवतां वचन वा'लातणां, ग्रही लिये नर गरजुं थई । ते पूरण पामे प्रापति, फरी फेरवणी रहे नइ ॥९॥ सर्वे काम तेणे सारियुं, वळि धार्या सर्वे धर्म । निष्कुलानंद कहे नकी थयुं, जेणे जाप्यो आदलो मर्म ॥१०॥
 कडवुं ॥२९॥

मर्म मोटो ए समझवो मनजी, तेमां फेर न पाडवो कोइ दनजी । जतने जाळववां जेम जाळवे रतनजी, क्यांथी मळे प्रभु प्रगटनां वचनजी ॥१॥ ठाळ—वचन न मळे वालातणां, तेम दर्शन पण छे दीपलां । तेह मूर्ति मुखोन्मुख मळी, सर्वे काम थइगयां सोयलां

॥२॥ अंगोअंग अवलोकीने, नखशिख जोया नाथ नीरखी । एधी पर नधी पामयुं, एम हैयामां धारयुं हरखी ॥३॥ जे धारतां रूप जन जाणजो, नधी आवतुं ध्यानीना ध्यानमां । ते प्रभु प्रगट मळया, शी कसर रही कहो ज्ञानमां ॥४॥ ज्ञानी तेने गणीये, जेने हरिमूर्तिनुं ज्ञान छे । ते बिना धकवाद बीजे, ए जाणजो मोहुं ज्ञान छे ॥५॥ जेणे नधी जोया नाथने, नजरोनजर नयणां भरी । ते केया कहेशे श्रीकृष्णने, अटकळ ने अनुमाने करी ॥६॥ ज्ञान बिना ज्ञानी नहि, ज्ञान होय तेने ज्ञानी कहिये । सोणे साध्य नधी हरिनी, तो केम जाणशे जागशे तैये ॥७॥ तेज ज्ञानी ते तस्ववेस्ता, जेणे प्रगट प्रभुने पेखीया । ते बिना रखे ज्ञानी गणो, जेणे हरि नयणे नधी देखिया ॥८॥ भणेले भाळ्या न होय नाथने, अणभणेले होय अवलोकिया । जुयो विचारी जीयमां, एमां ज्ञानी अज्ञानी केने कथा ॥९॥ ज्ञानी ते जेने गम्य हरिनी, एम समझयुं एह सार छे, निष्कूलानंद कहे तेह बिना, बीजुं सर्वे असार छे ॥१०॥ कडुं ॥३०॥

सारमां सार हरिनी मूर्तिजी, तेमां जेणे राखी मन चित्त वृत्तिजी । हरि बिना बीजे राखे नहि रतिजी । ते खरा संत कहिये महामतिजी ॥१॥ दाढ—महामति ते संत खरा, मुके नहि महाराजनी मूरति । अखंड राखे उरविषे, जाणी कमाणी मोटी अति ॥२॥ चर्ण जुवे तो चर्ण जोइ रहे, चिन्ह जुवे तो जोइ रहे चिह । नख जुवे तो नख जोइ रहे, रहे गक महजळे जेम मीन ॥३॥ कणा घुंटी पेनीने पेखि, लेखे जंघा जोइ ते संत सुख । जानुं उरुने जोई रहे, जोतां कटि मटी जाये दुःख ॥४॥ उदर नाभीने निरखे, पेट छाती जुवे प्रेमे करी । कंठ तिलक कपोळ जोइ, राखे हरिमूर्ति भावे भरी ॥५॥ श्रवण नयण नासिका जोइ, भृकुटि भालने भाळी रहे । शिरो केश सुंदर वेप, नखशिख रूप निहाळी रहे ॥६॥ एम अखंड एक घरति, मूर्तिने मूकती नधी । जेम सरिता सागर मांह, सन्मुख चालतां चूकती नधी ॥७॥ अंगोअंग अवलोक्या बिना, अणु अजाप्युं पण छे नहि । सांगोपांग सर्वे सुंदर, हरि हैयामां गया

रही ॥८॥ तेज ज्ञानी तेज ध्यानी, जेने अखंड रहेछे एम उर । जे जनने प्रभुनी मूरति, रे'ती नथी अंतरथी दूर ॥९॥ एथी उपरांत अन्य बीजा, ज्ञानी ते केने गणिये । निष्कुलानंद ए खरा ज्ञानी, बीजा भवे भळया ज्ञानी भणिये ॥१०॥ कडवुं ॥३१॥

ज्ञानी तेह जेने हरिनी गमजी, नथी जेने नाथनी मूर्ति अगमजी । नखशिखा निरखी करी छे सुगमजी, ना'वे कोह एवा संतनी समजी ॥१॥ बाळ—संत समान ते शुं कहिये, जेने अखंड मूर्ति छे उर । जोइजोइ जोयुं जीवमां, एनी जोखे न जडयुं जरुर ॥२॥ कामदुघा कहुं शी कल्पतरु, कहुं नवनिधि सिद्धिसमित । पारस कहुं के चिंतामणि, वज्रमणि घणी कहुं सित ॥३॥ अर्कमणि के कहुं इंदुमणि, घणी उपमा दूढ अमृतनी । जेजे कहुं ते जोखे भयां, आपुं उपमा कै प्रतनी ॥४॥ जेणे अंतरमां अखंड राख्या, अलये-लोजी अविनाश । राजी थइने हरि रक्षा, दोषे रहित देखी निज-दास ॥५॥ जेम पंचाननी पर्ये रे'वा पात्र, जोइए सोळवलुं सुवर्ण । एम हरिने रे'वातणुं, शुद्ध जननुं अंतःकर्ण ॥६॥ जेम जगजीवनना जळने, जाणो नथी रे'तुं खांमा बिना खमी । तेम हरिजननुं अंतर, गयुंछे हरिने गमी ॥७॥ जेम सुगंधी रहीछे श्रीखंड मांय, रक्षो ईक्षुमांहि जेम रस । तेम हरिजनमांहि हरि, हळीमळी रक्षा एक रस ॥८॥ जेम चमक उत्तर मुखनो, रहे उत्तर दिशपर मुख । तेम हरि हरिजन सामा रहे, सदाये आपवा सुख ॥९॥ एम साचा संतनी सनमुख, सदाय रहेछे श्रीहरि । निष्कुलानंद कहे काचा कोये, न होये सुखिया ए सुखे करी ॥१०॥ कडवुं ॥३२॥

पदराग गरवी—सुख अंतरे रे संत साचा भोगवेरे, काचाने नावे केदिये कामरे । जेम साजो जमेरे सुंदर सुखडिरे, मांदाने मग उदके आरामरे; सुख० ॥१॥ चंदननी वासेरे अँलि अलमस्त छेरे, मक्षिका देखी रहेछे दूररे । गोळनुं गाडुरे गिंगाने गमे नहिरे, जेने प्रीत पुंरीपशुं भरपुररे; सुख० ॥२॥ कुमुदिनी केदिरे न पांमे सुख खरंधीरे, चकवां केदि चंद्र न चा'यरे । घणुं अजवाळुरे घुडने गमे नहिरे, कोचवाई गरेते कोतर मांयरे; सुख० ॥३॥ एम संत असंतनीरे

જાણો રુચિ જુજવીરે, સંત ભજે તજે તેને અસંતરે । નિષ્કુલાનંદરે
નકી એ વારતારે, સમઝી લેયું એયું સિદ્ધાંતરે; સુખ ॥૪॥ પદ ॥૮॥

સિદ્ધાંત વાત સંત સાચે જાણીજી, મન કર્મ વચને પૂરી પ્રમા-
ણીજી । સુખરૂપ સમઝીને વરમાંયે આંખીજી । એવા સંતની કહું
એધાંખીજી ॥૧॥ ઢાઢ—એધાંખી કહું એવા સંતની, જેને માયિક સુખ
થયાં શ્વેર । કામ ક્રોધ લોભ કહવા થયા, થયું વિપય સુખશું વેર
॥૨॥ જક્તનાં સુખ જોઈને, જેને અંતરે થયાંછે અઢલામણાં । રહ્યા
જાણી નથી રિજ્જતા, છે અવલ પળ હંદ્રામણાં ॥૩॥ તે થોડે લાધે
થોડું દુઃખ છે, ઘણું લાધે દુઃખ થાય ઘણું । જેમ ચીરોડી ઘુનાની
ચપટિયે, ગયું ભૂલદુઃખ તે કિયાતણું ? ॥૪॥ જેમ શોલે રાલે કોઈ
સિંહને, પાઢતાં પૂરણ પાપ છે । એમ ભવસુખને ભોગવતાં, મહા
મોટો સંતાપ છે ॥૫॥ એયું થયુંછે અઢલામણું, હરિ વિના ધીજું
હરામ । મુક્તિ આદિ નથી માગતા, એવા સંત છે નિષ્કામ ॥૬॥
વૈરાગ્યે ચિત્ત વાસીત છે, ભક્તિ ભાવે મર્યુંછે મીંતર । ધર્મમાં પળ
દઢ મતિ છે, છે જ્ઞાનનું પળ ઘર ॥૭॥ શુભ ગુણ કૈંયે જે સંતના ।
તેહ આઘી વસ્યાછે વરમાં । તેણે કરી જન તને મને, સૂઝા વરતેછે
સુરમાં ॥૮॥ તેની દટે તન અભિમાની, ગીઢર નર ગમતા નથી ।
જોઈ સ્વભાવ એ જીવનો, અભાવ રહેછે વરથી ॥૯॥ તેણું મન મેઢ-
વતાં મઢે નહિ, મેઢું મઢતાં પળ ન મઢાય । નિષ્કુલાનંદ તે
નોલા રહે, તોય તેલને ન્યાય ॥૧૦॥ કહયું ॥૩૩॥

સંત અસંતની રીત જુજવીજી, મેઢાં ન મેઢે જેમ રાત ને
રવિજી । એમ કહેછે સહુ અનુભવીજી, વિધે વિધે વાત તેની કહું
વર્ણવીજી ॥૧॥ ઢાઢ—વર્ણવી તેની વાત કહું, હરિદાસ અદાસ
દોઈની । રાગી લ્યાગીની રીત મેઢી, મઢે નહિ કોઈકોઈની ॥૨॥ એક
સુખ ઇચ્છે શરીરનાં, એક ન ઇચ્છે સુખ શરીરનું । એક ઇચ્છે નિરસ
અજ્ઞને, એક લાવા ઇચ્છે લીરનું ॥૩॥ એક ઇચ્છે પુરાણું પદ પેરવા,
એક ઇચ્છે અંબેર નવીન । એક ઇચ્છે અંતરે રેવા વજઢા, એક રહે
મને મલીન ॥૪॥ એક ઇચ્છે લેવા સુખ લોકનાં, એક લોકસુખ તે
લેલે નહિ । એક ઇચ્છે માયિક મોટપને, એક માયિક મોટપને દેલે

નહિ ॥૫॥ એક ઇચ્છે જગ જાણિત થાવા, એક ઇચ્છે થાવા અછતું
 ઘણું । એક ઇચ્છે માન વધારવા, એક ઇચ્છે નિરમાનીપણું ॥૬॥ એક
 ઇચ્છે પદાર્થ પામવા, એક કરવા ઇચ્છે છે ત્યાગ । એક ઇચ્છે છે અલપ
 સુખને, એકને અલપ સુખ છે આગ ॥૭॥ એક ઇચ્છે રે'વા અરંપ્યમાં, એક
 ઇચ્છે વસ્તીમાંહિ વાસ । એક ઇચ્છે વિપયસુખ માણવા, એક એ સુખથી
 છે હતાસ ॥૮॥ એમ ભક્ત અભક્તના ભાવને, જૂદા જાણજો જરૂર ।
 એકને ન ભલ્લું બીડમાં, એકને રે'વું હરિશું હજુર ॥૯॥ એમ દાસ
 અદાસ દોયને, એકું રે'વામાં મારે રોલ છે । નિષ્કુલાનંદ નથી
 કે'વાતું, પણ તપાસે દુઃખ અતોલ છે ॥૧૦॥ કહવું ॥૩૪॥

અતોલ રોલ રહ્યા દેહદર્શીને સાથજી, જે રાત દિન ગાય દેહ-
 સુખની ગાથજી । તેહ વિના વાત નથી આવી વીજી હાથજી, તે
 કેમ કરશે પ્રસન્ન નરનાથજી ॥૧॥ ઢાલ—નાથ પ્રસન્ન કેમ કરશે,
 જેને સેવા કરવી છે શરીરની । તેને આવે નહિ વીજું મીતરે, મર
 વાત હોય સુખશિરની ॥૨॥ દેહને અર્થે દાલડો, રાત દિવસ કરે છે
 રહ્યો । જરાય ન કરે જીવ અરથે, તેને ઉપદેશ આપવો શિયો ॥૩॥
 શરીર સારું સાચવી રાખે, સર્વે સુખતણો તે સમાજ । પણ જેને
 કહે જીવ અરથે, તેનો તરત કરી દિયે તાજ ॥૪॥ અન્ન અંબર સુંદર
 જોઈ, સારાં જાણી રાખે સાચવી । કાલે આવશે કામ મારે, એમ
 ઇચ્છા ઊરમાં નિત્ય નવી ॥૫॥ તુચ્છ વસ્તુ પણ ત્યાગી ન શકે, ત્યારે
 કેમ ત્યાગશે મનવાંછિત । એ ત્યાગી નથી છે વેપ ત્યાગીનો, તેની પડે
 શી પ્રતીત ॥૬॥ ગોલ તજી લાય છે ચોલને, તૂપ તજી લાય છે
 તેલ । તેપણ કોયલ કણક્ષીતણું, સુંડી ગંધે દુઃખનું મરેલ ॥૭॥ એવાં
 સુખ શરીરનાં, લેવા સારું વિસાર્યા નાથ । તેને સંગે વૈરાગ્યવંત
 સંત, કેમ કરી રહી શકે સાથ ॥૮॥ અમર ગિંગો એકા થયા,
 આશય અન્યોઅન્યનો અલગો । અમર કમલ ભાલી રહ્યો, ગિંગો
 ગોચરવાહે વલગો ॥૯॥ એમ સંત અસંત એકા રહે, પણ નોલા છે
 એકએકથી । નિષ્કુલાનંદ કહે એ નથી છાનું, કે'વરાવો છો શું કથી
 ॥૧૦॥ કહવું ॥૩૫॥

કથી નથી કે'વાતું કહવું લગાડીજી, ચોલા ચોલું ચોકસ

પાંતિયા પાડીજી । આવે અવસરે જે ઘરતેછે અનાડીજી, તેને કે'તાં
 ઢરતાં રે'વાયે દાડીજી ॥૧॥ ઢાઢ—દાડી રે'વાયે ઢરતાં, સાચું
 કે'તાં ઉપજે કલેશ । જેને આઠે અંગે તો કુસંગ છે, છે સતસંગનો
 તો વઢી લેશ ॥૨॥ જેમ નર્તક નર નારી થયો, પળ ઘર કેનું ચલા-
 વશે । તેને જાણેછે જે યોયિતો, એ વાત બંધ કેમ વેસશે ॥૩॥ વૈરા-
 ગ્યહીન ભક્તિહીન, અને ધર્મતો ધરથી નથી । તેને વાતો લાગની,
 શીઘ્ર કહીને મરિયે મથી ॥૪॥ જ્ઞાણું કે'તાં જો'લો ઉપજે, તેને કે'વું
 તે કલે કલે । સે'જે સે'જે કામ સારવું, પળ ઘડુ તો ન પોલવું બલે
 ॥૫॥ જેમ સિંહ સમીપે ચકરી, તે ધીતી ધીતી ધોલિ શકે । તેમ
 અનાહિ નરને આગલે, કેમ બોલાયે વળ તકે ॥૬॥ જેમ કાઢા
 સર્પના કંઢિયા, તે ઢાંકી રાલવા ઢાંકણે । તેને ઉઘાડતાં દુઃખ
 ઉપજે, રહે ઉઘાડતા મોઢાપણે ॥૭॥ જેમ સાવજનું સાધુપણું, મર્કટ
 મુલે લિધા લગે । તેમ અસાધુ સાધુ થઈ, સાધુને સેવાય ઢગે ॥૮॥
 એપણ વાત ઓઢાલવી, અતિ રે'વું નહિ અજાણ । જેમ વ્યાઘ્ર લોટે
 હંડ આગલે, પળ હાલ લેવાછે પ્રાણ ॥૯॥ સ્ત્રી વાત એ જોડી નથી,
 સાચી માનજો સર્વે સહી । નિષ્કુલાનંદ કહે નથી કહ્યું, અંતરમાં
 ફરણ્યા હાઈ ॥૧૦॥ કહ્યું ॥૩૬॥

પદયાગ ધોઢ—સંત વિના સાચી કોણ કહે, સારા સુખની વાત ।
 દયા રહીછે જેના દલમાં, નથી ઘટમાં ઘાત; સંત૦ ॥૧॥ જેમ જન-
 નીને હૈયે હેત છે, સદા સુતને સાથ । અરોગી કરવા ઝંઝકને,
 પાયે કઢવેરા કાથ; સંત૦ ॥૨॥ જેમ ભમરી ભરે ભારે ઘટકો, પલ-
 ટાવા પલ્લવનું અંગ । તેમ સંત વચન કહુ કહે, આપવા આપણો રંગ;
 સંત૦ ॥૩॥ જાણો સંત સગા છે સહુના, જીવ જરૂર જાણ । નિષ્કુ-
 લાનંદ નિર્ભય કરે, આપે પદ નિરવાણ, સંત૦ ॥૪॥ પદ ॥૧॥

નિર્વાણ પદમાં પો'ચાહે સંતજી, જે કોઈ દિલના દયાલુ અલં-
 તજી । જેને એક ડર રહ્યા મગવંતજી, તેણે કરી સદાય છે શુભ
 બુદ્ધિવંતજી ॥૧॥ ઢાઢ—શુભ બુદ્ધિવાળા સંત જેહ, તેહ સહુના
 સુખદાય છે । તેથી દુઃખ ન ઉપજે, જે સુરતેરુ સમ કે'વાયછે ॥૨॥
 જેમ વિઠંપ ઘડુ પરમારથી, પરમારથી પાંચ ને પૃથવી । ઘન પવન

પરમારથી, તેમ પરમારથી રાંકેશ રવિ ॥૩॥ જેમ તરુ સુખદાયિ તેહથી, ફુલ ફલ દલ શાખા મળે । વઢી શીતલ કરે છાયાવડે, તેમ સર્વે સંકટ સંતથી દલે ॥૪॥ જેમ જલ મલ હરે જનના, વઢી પાન કર્યે હરે પ્યાસ । તેમ સંત સુખ સહુને કરે, વઢી હરે તનમન ત્રાસ ॥૫॥ જેમ ભૂમિ પરમારથી ભણિયે, ઠામ ધામ ધાતુ આવે કામ । તેમ સંત પરમારથી સમજો, સર્વે પ્રાણીના છે સુખધામ ॥૬॥ જેમ મેઘ જીવાડે છે મેદિની, જેમ અર્ક કરે છે ઇજાસ । જેમ શશિ કરે છે શીતલતા, તેમ સંત સહુના સુખનિવાસ ॥૭॥ જેમ પંચ ભૂતના પદાર્થથી, સર્વે સુખી રહે છે સંસાર । તેમ સંત અલૌકિક સુખના, જાણી લિયો જરૂર આપનાર ॥૮॥ સાચા સંતથી સરિ ગયાં, ફેક જીવોનાં કાજ । એવા સંતને સેવવા, અવસર આવિયો છે આજ ॥૯॥ જો મનાય તો મને માનજો, છે અતિ અર્થની વાત । નિષ્કુલાનંદ નકી કહે, સુખ થાવાની એ સાક્ષાત ॥૧૦॥ કહયું ॥૩૭॥

સાક્ષાત્કાર જેને મળ્યા છે સ્વામીજી, તેણે કરી અંતરની વેદના વામીજી । ભાગી ગઈ ઘોડ રહી નહિ લામીજી । તેતો પ્રભુ પ્રકટ પ્રમાણને પામીજી ॥૧॥ ઢાલ—પામી પ્રભુ પ્રગટને, જેને ઓછપ ન રહી અંગ । નલશિલ નિષ્પાપ છે, પ્રભુ પ્રકટને પ્રસંગ ॥૨॥ શ્રીહરિના શબ્દ સાંભળ્યા, છે એના એજ બે કાન । પ્રગટ પ્રભુનો સ્પર્શ કર્યો, છે તેની તે ત્વચા નિદાન ॥૩॥ જેણે પ્રકટ રૂપને પેલિયું, છે એનાં એઘ વેડ નેત્ર । જેણે વાલ્યમશું વાતો કરી, છે એની એ જિહ્વા પવિત્ર ॥૪॥ પ્રગટ પ્રભુને વહયું જે ચંદન, વઢી સુગંધી સુમનના હાર । તેની વાસ લિધેલ નાસિકા, છે તેમની તેમ નિરધાર ॥૫॥ જે પ્રગટ પ્રભુના પ્રેર્યાથકા, ચાલ્યા છે જેહ ચરણ । તેના તે વેડ પાપ છે, એવા સંત જે સુખકરણ ॥૬॥ જે કરે કરી હરિ સેવિયા, પાપાં પાણી જમાવ્યાં અન્ન । તેના તે વેડ વાહુ છે, પ્રભુસ્પર્શના જેહ પાવન ॥૭॥ એમ અંગોઅંગે અવિનાશને, સ્પર્શ કર્યા છે પવિત્ર । તેને તોલે ત્રિલોકમાં, આવે અંગ કેમ દ્રવ્ય ॥૮॥ એવા સંત સંસારમાં, પછી જોતાં પણ જડશે નહિ । માટે હલિમલિ હેત કરો, તે વિના પાર પડશે નહિ ॥૯॥ ધીજા ગુણવાન તો ઘણા મલશે, પણ નહિ મઝે

હરિના મઢેલ । નિષ્કુલાનંદ એવા સંત સંબન્ધે, અનંતનાં પાપ
યઢેલ ॥૧૦॥ કડવું ॥૩૮॥

એવા શુદ્ધ સંતનો સુખદાયિ સંબન્ધજી, જેણે કરી છૂટે ભારી ભવ-
બન્ધજી । માયિક સુખનો નવ રહે ગંધજી, ઉઘડે અનુભવઆંખ્ય
ન રહે અંધજી ॥૧॥ ઢાઢ—આંખ્ય ઉઘડે અનુભવની, તેતો સાચા
સંત જનને સંગે । ઉતરે મેલ માયાતણો, ચિત્ત રંગાઈ જાય હરિને
રંગે ॥૨॥ તે સંત મઢેલ શ્રીહરિના, પ્રમુ પ્રગટના પ્રમાણ । જે અર્સ-
પર્સ પામી પૂરણ છે, સહુ સમશ્ચિ લેજો સુજાણ ॥૩॥ જેમ પારસ
સ્પર્શ લોહને, તેમાં લોહપણું લેખવું નહિ । એ સાંગોપાંગ સુવર્ણ છે,
આકારે અન્ય દેખવું નહિ ॥૪॥ તેમ જે સંતને સ્પર્શ્યા શ્રીહરિ, તે સંત
એ સર્વે શુદ્ધ છે । એમાં અન્યભાવ આળવો નહિ, એજ સારી સુશુદ્ધ
છે ॥૫॥ જેમ ચંદન વાસે વૃક્ષ વીજાં, ચંદન સરિખાં થાયછે । તેમ
શ્રીહરિના સંબન્ધથી, સંત કલ્પાણકારી કે'વાયછે ॥૬॥ જેમ જાહ-
વીજલ જલ્લ ગ્રામનું, સ્પર્શાને કરેછે પાવન । તેમ પ્રગટ પ્રમુના
સ્પર્શથી, જાણો જાહવીરૂપ હરિજન ॥૭॥ એવા સંતને સંબન્ધે,
દોષ કલંક થાયછે દૂર । શુદ્ધ થઈ જન સર્વે અંગે, પો'ંચે હરિસમીપે
હજૂર ॥૮॥ સંત વહુ વીજા સંસારમાં, તેને તોલે રલ્લે બ્રેવડો તમે ।
હંસ ને વક વરોવર ઘેડ, સમશ્ચવા નહિ કોઈ સમે ॥૯॥ જેમ ચક્ર-
વર્તિ ભૂપાલઘાઢને, ગરીબ કંગાલ ગણવો નહિ । નિષ્કુલાનંદ એ
નરેશ છે, ભૂલે વીજો ભણવો નહિ ॥૧૦॥ કડવું ॥૩૯॥

સંત સમર્થ છે શ્રીહરિ સેવીજી, આપું એને ઉપમા નથી કોઈ
પથીજી । અનુપમને ઉપમા સમક્ષો શ્રી દેવીજી, એપણ વાત છે વિચા-
ર્પા જેવીજી ॥૧॥ ઢાઢ—વિચાર્યા જેવી છે એ વારતા, જે આપવી
સંતને ઉપમા । શા સરખા સૂચવિયે, જેને જક્ત સુલની નથી તમા
॥૨॥ સિંધુને શા સરિખો કહું, અતિ ડંડો ને ઘણો ગંભીર છે ।
તોલ માપ થાપ ધાતો નથી, જેનું અતિ અગાધ નીર છે ॥૩॥ જો
તીલો અર્ક તપે ઘણું, પણ અણુમાર ડંનો નવ થાય । તેને સમ સર
સરિતા વાપી, કૂપ કેમ કહે વાય ॥૪॥ તેમ સંત ગંભીર ગરવા ઘણું,
તપે નહિ ઘ્રણે તાપે કરી । અતિ પરમારથી પ્રાણધારીના, શોક

संशय सर्वे लिये हरि ॥५॥ जेम महा अर्णव उल्लंघवा, नथी उपाय
 वीजो नाव विना । तेम संसार सागर पार करवा, जाणो संत
 अजर झाल्न घन्या ॥६॥ जेम चिंतामणिमां चौद लोकनी, रकम
 सर्वे रहीछे । तेम साचा संतमां समझो, कहो कमी ते सई छे ॥७॥
 मोटे भाग्ये करी मळे मानो, साचा संतनो समागम । तो तेणे
 करी महासुख पामे, बळी वामे बेळा विषम ॥८॥ सर्वे बात जाय
 सुधरी, जो थाय एवा संतशुं प्रीत । नून्य न रहे तेह जनने, जाणो
 जोरे थई जाय जीत ॥९॥ पार आवी जाय सर्वे पंथनो, बळी सरी
 जाय सहु काम । निष्कुलानंद शुद्ध संत सेव्याथी, पमाये पूरण
 परम धाम ॥१०॥ कडवुं ॥४०॥

पदराग घोळ—अनुप संतने आपुं उपमा, एवुं नथी जो एक ।
 जोह जोह जोयुं में जीवमां, करी उंडो विवेक; अनुप० ॥१॥ स्वर्ग
 मृत्यु पाताळमां, शोधे नावे संतने तोल । दीठां सुण्यां तेतो दोषे
 भयां, संत अति अमळ अमोल; अनुप० ॥२॥ साते दृष्टांते सह
 सूचवी, कहे कवि जन कोय । सरे सार तेमां शोधतां, संतसम
 नहि सोय; अनुप० ॥३॥ जेवा संत ए कहिये शिरोमणि, तेवा
 हरि सहु शिरमोड । निष्कुलानंद निहाळतां, न जडे ए बेनी जोड;
 अनुप० ॥४॥ पद ॥१०॥

जोड नथी जडती जगमांये जोतेजी, घणी घणी रीते घटमां
 गरी गोतेजी । बीजा अवतारना अवतारी पोतेजी, आपे आविया
 सर्वे सामर्थि सोतेजी ॥१॥ दाळ—सर्वे सामर्थि सहित आव्या,
 अलवेलोजी आणी वार । पोताना प्रतापथी, कयां अनेक जी-
 वनो उद्धार ॥२॥ रम मृग नर निरजंर, भूत भैरव पाम्या
 भवपार । स्थावर जंगम जातनी, आणे समे लीधीछे सार ॥३॥
 दैवी आसुरी दोयने, तार्या आणे समे अगणित । न जोह करणी
 कोहनी, एवी नवी घर्तावी रीत ॥४॥ तमोगुणी रजोगुणी तारि-
 या, सत्त्वगुणीने आपियां सुग । शरणागतने आ समे, रे'वा दीपुं
 नहि दुःख ॥५॥ जे जन कोह प्रकारे करीने, उद्धरवानो आझो नहि ।
 पवा जन उद्धारिया, तेनी मोटप केस जाये कही ॥६॥ धर्मरहित

भक्तिरहित, बळी वैराग्य जेने छे बेरवी । एवा पामर नर पार कर्पा, एवी वर्तावी वात नवी ॥७॥ तृण काष्ठ ने तुंबडां तारे, एवां वा'ण तो होये घणां । पण लोह पापाणने तर उतारे, एह नावमां नहि मणा ॥८॥ तेम दैवी मुमुक्षु जीव तारे, तेनुं आश्चर्य शुं जाणिये । पण आसुरी पामर नर तरे, तेथी वात बीजी शुं वखाणिये ॥९॥ आ समाना अवतारनी, मोटप मुखे के'वाती नथी । निष्कूलानंद कहे जन मने, विचारी जुवो विधविधपी ॥१०॥ कडबुं ॥४१॥

आ समे सरियां जेवां जननां काजजी, एवां न सरियां विचारियुं आजजी । आ समे सोंपिया जे सुखना समाजजी, अलौकिक सुख लोके आप्युं महाराजजी ॥१॥ बळ—अलौकिक सुख आ लोक मांघे, अलयेलेजिये आपियुं । ध्यान धारणा समाधिनुं सुख, आपी मायिक दुःख कापियुं ॥२॥ अलौकिक सुख अवलोकीने, जन आश्चर्य पामे उर । अनेक धाम धामी सहित, हरिये देखाव्यां हजूर ॥३॥ पर पोताना घाटने, हरि देखाडे मूर्तिमान । मन बुद्धि चित्त अहंकार जेह, ते नजरे निरखे निदान ॥४॥ सर्वे अंगे समे-टीने, लावे एक अंगमां प्राण । पछी देह ते जडवत रहे, जेबुं सूकु काष्ठ पापाण ॥५॥ पछी बाळो कापो कोइ देहने, तेने दुःख नहि तल-भार । एवो अगणित आ समे, हरिये देखाव्यो चमत्कार ॥६॥ पट उर्मि क्षोभ नव करे, हरे फरे करे कांइ काम । एवी आश्चर्य वारता, घणी देखाडी घनश्याम ॥७॥ भौतिक देह भूमि व्योममां, करे पाणीमां पण प्रवेश । आख्य रहित अटके नहि, नव रहुं आवरण लेश ॥८॥ एवी अनंत रीत अलौकिक आणी, जाणी नो'ती जे जग-मांई । अति सामर्थि वाले वावरी, नथी कखे जाती ते कांई ॥९॥ अनेक अवतार आगे घर्पा, तेतो पोताना जन कारणे । निष्कूलानंद सहजानंद प्रभुपर, वारीवारी जाये वारणे ॥१०॥ कडबुं ॥४२॥

वारीवारी जाउं घालमजी माराजी, आज शोभ्या छे सौथी साराजी । प्राणजीवन घनश्याम छे प्याराजी, निजजनने महा-सुखना देनाराजी ॥१॥ बळ—सुख देवाने श्रीहरि, प्रभु प्रगट थया तमे आज । महा सुखमय मूर्ति घरी, कर्पा अनेक जननां काज ॥२॥ आगे मत्स कच्छ वाराह वपु, थया नरहरिरूपे नाथ । कर्पा

कारज निजजननां, पण सेवी सुखी न थयो जनसाथ ॥३॥ वामन रूपने घरी हरि, कयुं बलि राजानुं काम । एपण रूप अनुपम हशे, पण संते सेवी न करी पुरी हाम ॥४॥ परशुरामे फरशी फेरवी, करी भूपरहित भूमिका । तेने पण सत्त्वगुणी संत, सेवी सुख नव लई शक्या ॥५॥ रामप्रभु ते राजा थया, तेने गरीव केम पूजी शके । दुर्वळ जाये कोइ दर्शने, तो द्वारपाळ मारे धके ॥६॥ कृष्णरूपे अनुप आपे थया, कयां अनेक जीवनां काज । पण एमनुं एम राखुं नहि, पछी थया राजअधिराज ॥७॥ बुद्ध शुद्ध बोध देईने, तारा जीव अनंत अपार । कलकी भार उतारवाने, हरि हवे लेशे अवतार ॥८॥ एवा सर्वे अवतार सूचवी, भावे प्रभुना भाखिया । पण आज संतने सुख आपतां, कोइ रीते उंणा न राखिया ॥९॥ अनेक प्रकारे आश्रित जनने, आप्यो अखंड आनंद । निष्कुलानंद सुखद सहुना, स्वामी ते सहजानंद ॥१०॥ कडवुं ॥४३॥

स्वामी सहजानंद जे जने सेव्याजी, तेने न रहुं कांइ करवानुं केवाजी । सौपरी शिरोमणि मळया हरि एवाजी, एवी नथी उपमा एने बीजी देवाजी ॥१॥ ढळ—उपमा नथी एवी आपवा, जोइ जोइ जोयुं जर । चौद लोकमां जोयुं चिंतवी, ए सम न समझाणुं उर ॥२॥ अनेक तन घरी हरि, विचर्या वसुंधरा माई । तेना मळेल तपासिया, सुख पाम्या न पाम्या कांई ॥३॥ आजनी तो अलेखे वात छे, अढळ ढळ्याछे अलयेल । हळ्या मळ्या हरि हेते करी, चळी वाळी रंगडानी रेल ॥४॥ जम्या रम्या जोड्ये रद्या, दया करी दीन-दयाळ । समेसमे सुख आपियां, कापियां दुःख विशाळ ॥५॥ अर-सपरस एकमेक रद्या, अंतराय न रहि अणुभार । अनंत अवतार आव्या अवनिए, पण आंक चाळियो आ वार ॥६॥ अनेक प्रनाप अनेक परचा, अनेक उद्धारिया जन । कोये वातनी कसर नहि, एवा सहजानंद भगवन ॥७॥ अनंत सामर्थि अनंत ऐश्वर्य, अनंत पराक्रम अपार । अनंत धामना घणी हरि, चळी अनंत शक्ति आधार ॥८॥ सह उपर ए श्रीहरि, एनी उपर नहि कोइ एक । पूरण ब्रह्म पुरुषोत्तम पोते, एने आधारे बीजा अनेक ॥९॥ एवा प्रतापी प्रभु मळ्या, तेना टळिया सर्वे ताप । निष्कुलानंद श्रीहरि संयंघे, शुद्ध थया जन आप ॥१०॥ कडवुं ॥४४॥

પદરાગ ઘોઢ—સુખી કર્યારે જન જગમાં, પ્રમુ પ્રગટી આ વાર । નિ-
વાસી કર્યાં બ્રહ્મમોલનાં, અગણિત નર નાર; સુખી૦ ॥૧॥ ઢાઢ—જે
સુખ અગમ અજ ઈશને, સુર સુરેશને સોય । તે સુખ લીધું છે દાસને,
જે સુખ ન પામે કોય; સુખી૦ ॥૨॥ ધામી વિનારે એહ ધામનું, કોણ
સુખ દેનાર । માટે આપે આવી આપિયું, અલંકાર સુખ અપાર; સુખી૦
॥૩॥ એહ સુખથી જે સુખી થયા, રહ્યાં દુઃખ તેથી દૂર । નિષ્કુલાનંદ
નિર્ભય થઈ, રહ્યા હરિને હજૂર; સુખી૦ ॥૪॥ પદ ॥૧૧॥

હરિ હજૂર જે પામ્યા દાસ વાસજી, તેને કોઈ રહ્યો નહિ તન મને
ત્રાસજી । પરિપૂરણ પામ્યા સુખ વિલાસજી, જે સુખનો ન ધાય
કોઈ દિન નાશજી ॥૧॥ ઢાઢ—નાશ ન ધાયે કોઈ દિને, એવું અવિ-
નાશી એહ સુખ છે । તેહ વિના તપાસિ જોયું, ડયાંડ્યાં જાય છે ત્યાં
દુઃખ છે ॥૨॥ અટલ સુખના આપનારા, નથી કોઈ સહજાનંદજી
સમાન । બીજે છે વાતોના વાપડા, એમ સમજ્યું બુદ્ધિમાન ॥૩॥
સત્ય શાસ્ત્ર સંત સુધર્મને, શોધીને શ્રેયું સાર । જેવા તેવાથી જડતું
નથી, અલંકાર સુખ અપાર ॥૪॥ માધિક સુખપણ મોંઘાં ઘણાં, ત્યારે
અમાધિકનો કોણ આપનાર । માટે સહજાનંદ સેવવા, ડર કરી
વઢી વિચાર ॥૫॥ જેહ સુખ જેહને ઘરે, તેતો તેનું દિયું દેવાય ।
તેહ વિના તોળી તપાસિયું, લેશપણ આપણે ન લેવાય ॥૬॥ એહ
સુખને આપવા, આવ્યા અવનિષ્ણ અલબેલ । મહામોયું હતું એને
મઢ્યું, પણ સહુને ધયું છે એ સેલ ॥૭॥ પરમ પરમારથી પ્રગલ્યા,
શ્રીસહજાનંદ સુખધામ । આવી મઢ્યા જન જેહને, તેહ થયા તે
પૂરણકામ ॥૮॥ આગી શૂલ શૂલ્યાતળી, ઘણી ઘનદયામે કરી મે'ર ।
એવો કોણ અભાગિયો, જે દુઃસ્ત્રી રે'શે આ વેર ॥૯॥ આજ મોરે
આવી વારતા, કોયે પર અવર પામ્યા નથી । નિષ્કુલાનંદ જેને
નથી લીઠા, તે કેવી રીતે કે'શે કથી ॥૧૦॥ કડવું ॥૪૫॥

કથી નથી કે'વાતી વળ જાણે વાતજી, કે'શે કોઈ સંત જે જાણે-
છે સાક્ષાતજી । બીજા બહુને છે એ વાત અચ્ચાતજી, લીઠા મેઢ્યા
વિના માલશે કોણ માતજી ॥૧॥ ઢાઢ—કોણ માતે નર માલશે,
જેને સ્વપને પણ સંબન્ધ નથી । અટલ અનુમાન કરી, મોટામોટા
મરે છે મથી ॥૨॥ કોઈ કહે હજાર હાથ હરિને, કોઈ કહે આઠ પાર

કર છે । કાનનું સૂણું સહુ કહે, પળ સ્વરી કાંઈ સ્વર છે? ॥૩॥ કોઈ કહે હરિ અરૂપ છે, કોઈ કહે તેજોમય તન । કોઈ કહે વિશ્વમાંહિ વ્યાપિ રહ્યા, કોઈ કહે આ બોલે વચન ॥૪॥ કોઈ કહે પ્રભુને પર-
છાયો નહિ, કોઈ કહે ન ધરા ધરે પાવ । દીઠા વિના આપ ડા'પણે, અમથા કરેછે ડઠાવ ॥૫॥ પળ જાણો હરિને બે હાથ છે, બે પાવ-
લિયા છે પુનિત, શ્રવણ નયન નાસિકા, મુખે બોલેછે રુઝી રીત ॥૬॥
જમે રમે નિજજન મેઢા, લિયે દિયે પૂજા જે દાસ । હસે વસે સે-
વક સંગે, અલથેલો આપે અવિનાશ ॥૭॥ સાકાર સુંદર મૂરતિ,
સુખદાયી સહજાનંદ । તેને જાણ્યા વિના જડમતિ, નિરાકાર કહે
નર મંદ ॥૮॥ સચલું અચલું સમક્ષી, પાડી આંટિ ઘાટી ડરમાંય ।
ધુંચાળા ઘળી ધુંચવળીમાં, પડ્યું નહિ પાથરું કાંય ॥૯॥ પૂજ્ય દર્શ
પૃથ્વીનાથને, ચોડ્યું ચિત્રામણ માંય ચિત્ત । નિષ્કુલાનંદ પ્રકટ
મૂકી, કરી આઠ પંપાઠશું પ્રીત ॥૧૦॥ કહવું ॥૪૯॥

આઠ પંપાઠમાં આવરદા ન સ્વોવીજી, પણ વાત વિચારીને જો-
વીજી । હીરો હાથ આવ્યે ધુણ્યને ન ધોવીજી, દિનમાં સૂઈ રહી
રાત ન ડોવીજી ॥૧॥ ઠાઠ—દિનમાંહી હિંડે મારગ મઢે, રાતમાંય
ઘણું રડવડિયે, તેમ પ્રગટ મૂકીને પરોક્ષ ભજતાં, કહો પાર એમાં
કાંઈ પડિયે? ॥૨॥ જેમ કોઈ ફૂલવાડિનાં ફૂલ મેલી, આકાશ
ફૂલની આશા કરે । પાર વિના પરિશ્રમ પડે, સાર થોડુંજ મઢે સરે
॥૩॥ તેમ પ્રગટ પ્રભુને પરહરી, પરોક્ષમાં કરે પ્રતીત । તેતો પીર્યૂંપનો
તરુ પરહરી, કરી છાશ પીવા વાહે ચિત્ત ॥૪॥ ટાળે દેવ રાણી નરિ,
કરે કટાંણે કોઈ ઉચમ । તેમાં ન પડે પાંશરું, પડે તેમાં તે પૂરણ
શ્રમ ॥૫॥ માટે સમો સાચવવો, પ્રગટશું કરવી પ્રીત । તો પૂરણ તક
પાકે સ્વરી, વઢી થાય જગતમાંહી જિત ॥૬॥ ઇટલું કર્યું તો સર્વે
કર્યું, કેહે કર્યું ન રહ્યું કાંઈ । મનુષ્ય દેહનો લાભ મઢ્યો, આવી
આ ભવમાંઈ ॥૭॥ સર્વે સિદ્ધાંતનું સિદ્ધાંત ઇશજ, રે'યું પ્રગટ પ્રભુ
પરાયણ । મન વચન કર્મે કરી, ભજવા સ્વામી નારાયણ ॥૮॥ ઇ
ટિક ઠેરાવી વાત અંતરે, પછી રે'યું નિર્મય નચિત । ઇટલું સમક્ષે
સર્વે સમક્ષ્યા, સમક્ષાણી સનાતન રીત ॥૯॥ મઢ્યો મારગ મહાશુ-

લ્લનો, જેમાં દુઃખ નહિ લલ્લેશ । નિષ્કુલાનંદ નકી એ વારતા,
માનવો મોટાનો ઉપદેશ ॥૧૦॥ કઢવું ॥૪૭॥

સારસિદ્ધિ સુંદર ગ્રંથ છે સારોજી, સહુ શાળા મનમાં વિચારો-
જી । પ્રગટ ઉપાસીને લાગશે પ્યારોજી, દુઃખ ટલ્લી સુલ્લનો આવશે
વારોજી ॥૧॥ ઢાલ—વારો આવશે સુલ્લનો, સાંભળતામાં સાર
શિરોમણિ । પ્રીત થાશે પ્રભુ પ્રગટમાં, ઘનશ્યામમાં હ ઘણીઘણી ॥૨॥
અન્ય સુલ્લથી મન ઉતારી, પ્રગટમાં સુલ્લ પેલશે । લોકાલોકની
લાલચ્ય મેલી, સુલ્લ ધર્મસુતમાં લેલશે ॥૩॥ જગસુલ્લ અભાવની
જુગતી, અતિ કહિછે જો કથીકથી । સમશ્યા સરલી સુલ્લ છે,
વાત અતિ રતી ડંડી નથી ॥૪॥ વૈરાગ્ય ભક્તિ ધર્મની, વાત સારી
પેલ્યે સૂચવી । જ્ઞાનની પણ થોડી ઘણી, ચોકસપણે ચોલી ચવી ॥૫॥
અસંત સંતની વારતા, તેહ પણ કાંઈક કહી છે । સાંગોપાંગ સમજવા,
ઘણીઘણી ગ્રંથોમાં રહી છે ॥૬॥ સારસાર શોધી કહ્યું, જેજે જાણ્યામાં
મારે આવ્યું । તેહતેહ તપાસી તને મને, કાંઈક કાંઈક કા'વિયું ॥૭॥
સુસુલ્લને મગન કરવા, આમાં વાત છે વિધવિધની । નથી છાની છે
વાત છતી, પ્રભુ પ્રગટ પ્રસિદ્ધની ॥૮॥ સરા સપવાળાને લોલતાં,
માનો વાત આવી તે મલ્લે નહિ । સ્વાર તરછટ તાંડુલા, કરી દિધા
છે સુંદર લહિ ॥૯॥ આ ગ્રંથ ગાશે સુણશે, રે'શે એમાં કહ્યું એવી રીત ।
નિષ્કુલાનંદ એ નરનાં, ઉઘડશે ભાગ્ય અમિત ॥૧૦॥ કઢવું ॥૪૮॥

પદસા ધોલ—ભાગ્ય જાગ્યાં આજ જાણવાં, કોટિ થયાં કલ્યાણ ।
ઉધારો ન રહ્યો એહનો, પામ્યા પ્રભુ પ્રગટ પ્રમાણ; ભાગ્ય ૦ ॥૧॥ અના-
થપણાનું મે'ણું ઉતર્યું, સદા થયા સનાથ । ડર ન રહ્યો બીજા દેવનો,
ગ્રહો હરિયે હાથ; ભાગ્ય ૦ ॥૨॥ કંગાલપણું કે'વા ન રહ્યું, સદા મનાણું
સુલ્લ । મસ્તી આવીરે અતિ અંગમાં, દૂર પલાણાં દુઃખ; ભાગ્ય ૦ ॥૩॥
અણસમજણ અલગી થઈ, સમી સમજાણી વાત । પાંપલાં સર્વે પરાં
પલ્યાં, મલ્લ્યા શ્રીહરિ સાક્ષાત; ભાગ્ય ૦ ॥૪॥ કસર ન રહી કોઈ
વાતની, પામ્યા પ્રભુ પ્રગટ પ્રસંગ । લોલ્ય મટીને લાલ્ય થઈ, રહી
ગયોછે રંગ; ભાગ્ય ૦ ॥૫॥ મૂઘર મલ્લતાં મલ્લું થયું, ફેરો ફાલ્યો આ
વાર । સુલ્લતણી સીમા શી કહ્યું, મને મોદ અપાર; ભાગ્ય ૦ ॥૬॥ આજ
આનંદ વધામણાં, હૈયે હરલ ન માય । અમલ્લતી વાત તે આવી

મઢી, શી કહું સુખની સીમાય; ભાગ્ય૦ ॥૭॥ આજ અમૃતની એ'લી
 થઈ, રહિ નહિ કાંઈ છોટ । એક કલ્યાણનું ક્યાં રહું, થયાં કલ્યાણ
 કોટ; ભાગ્ય૦ ॥૮॥ રાંકપણું તો રહું નહિ, કોઈ મ કે'શો કંગાલ ।
 નિરધનિયાં તોઅમે નથી, મહા મઢ્યોછે માલ; ભાગ્ય૦ ॥૯॥ કોણ
 જાણે આ કેમ થયું, આવ્યું અણચિતવ્યું સુખ । ઢાઢો અલૌકિક
 ઢઢી ગયો, મઢ્યા હરિ મુલોમુલ; ભાગ્ય૦ ॥૧૦॥ ઘન્ય ઘન્ય અવસર
 આજનો, જેમાં મઢિયા મહારાજ । નિષ્કુલાનંદ ઢંકો જિતનો,
 ઘાગી ગયોછે આજ; ભાગ્ય૦ ॥૧૧॥ ઇતિ શ્રીસહજાનંદસ્વામિશિષ્યનિષ્કુલાનંદ-
 મુનિવિરચિતા સારસિદ્ધિઃ સંપૂર્ણા ।

સારસિદ્ધિઃ સમાપ્તા ।

श्रीस्वामिनारायणो विजयते तस्य ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

भक्तिनिधिः ।

। सोरठा—प्रणस्तं पुरुषोत्तम, अगम निगम जेने नेति कहे । ते श्रीहरि थाओ सुगम, रम्यरूप साकार सहि ॥१॥ एवा बसो मारे उर, दूर करवा दोष दीनबंधु । तो थाए भक्ति भरपूर, हजूर राखजो हरि हेत करी ॥२॥ दोहा—भक्ति सरस सहु कहे, पण भक्ति भक्तिमां भेद । भक्ति प्रभु प्रगटनी, एम बदेछे थारे वेद ॥३॥ परोक्ष भक्त पामे नहि, मनमानी मोटी भोज । शास्त्र सर्वे शोधीने, खरी करी ल्यो खोज ॥४॥ राग धन्यासरी—श्रीपुरुषोत्तम पूरण ब्रह्मजी, नेतिनेति कही जेने गाय निगमजी । अति अगाध जे सहुने अगमजी, ते प्रभु थया आज सुगमजी ॥१॥ टळ—सुगम थया श्रीहरि, घरी नरतनने नाथजी । जीव बहुं कहूं जक्तना जेह, तेहने करवा सनाथजी ॥२॥ आप इच्छाए आचिया, करवा कोटिकोटिनां कल्याण । दया दिलमां आणि दयाळे, तेना शुं हुं करूं बखाण ॥३॥ ले'री आव्या आज ले'रमां, अति मे'र करी मे'रवान । अनेक जीव आश्रितने, आपवा अभयदान ॥४॥ अढळ ढळ्या अलपेलडो, कहूं कसर न राखी कांय । कैक जीव कृतार्थ कीधा, महा घोर कळिनी मांय ॥५॥ भाग्यशाली ब्रह्ममोहोलनां, कयों आपे आवी अगणित । निर्दोष किधां नरनारने, रखावी रुही रीत ॥६॥ नौतम शक्को संसारमां, आवी नाथे चलावियो नेक । जे सांभळ्यो नो'तो श्रवणे, ते वर्ताव्यो सहुधी विपेक ॥७॥ पूरण पुरुषोत्तम पोते, सरवेश्वर सर्व-

ना श्याम । जेनी उपर जडे नहि बीजो, तेह करे घारे जेह काम ॥८॥
प्रबळ प्रतापी पधारतां, समझवुं शुंशुं न थाय । समर्थ सहृथी श्री-
हरी, जे पूरणकाम केवाय ॥९॥ अति अगम ते सुगम थाया, थाया
सेवी सुख लेवा लाग्य । निष्कुलानंद मळ्या एह जेहने, तेहनां
उघडियां भाग्य ॥१०॥ कडवुं ॥१॥

भाग्य जाग्यां जाणवां जेने भेट्या भगवानजी, त्रिलोकमां नावे
कोइ तेहने समानजी । जेहने मळिया प्रभु मूर्तिमानजी, जेह मूर्तिनुं
धरे भव ब्रह्मा ध्यानजी ॥१॥ दाढ—ध्यान धरे जेनुं जाणजो, अज
ईश सरीखा सोइ । तोये अति अकळ छे एहने, जधारथ जाणे
नहि कोइ ॥२॥ एची अलौकिक मूर्ति, अमायिक अनुप अमाप ।
आगम निगमने अगोचर अति, तेनो करी शके कोण थाप ॥३॥
थाप न थाय एवा आगमे, वर्णविया बारमवार । तेह प्रभुने केम
पामिए, जेनो कोइ न पामिया पार ॥४॥ तेह हरि नरतन घरी,
आपे आवे अवनि मोक्षार । त्यारे मळाय ए मूर्तिने, ज्यारे नाथ
थाय नरआकार ॥५॥ महाराज थाय ज्यारे मनुष्य जेवा, देवाजीबोने
अभयदान । त्यारे पल पाके सहुं प्राणधारीनी, ज्यारे भूमि आवे
भगवान ॥६॥ त्यारे भक्तने भक्ति करवा, उघडे द्वार अपार । थाय
सेवकने सेव्या सरखा, ज्यारे प्रगटे प्राणआधार ॥७॥ त्यारे सुगम
थायछे सहुने, प्राणधारीने परमानंद । न होय दरश स्पर्शनुं दोषलं,
सदा सोयला होय सुखकंद ॥८॥ साकार सुंदर मूर्ति, जोई जन
मगन मन थाय । पछी सेवा करी एवा श्यामनी, मोडुं भाग्य मा-
नहुं मनमांय ॥९॥ पण मूर्ति मूकी महाराजनी, धीजुं मागवुं नहि
बाळक थई । निष्कुलानंद निर्भय थावा, हरिमक्ति बिना इच्छुं
नरि ॥१०॥ कडवुं ॥१॥

जोने कोइक करेछे जप तप तीर्थजी, व्रत दान पुण्य करे हरि-
अर्थजी । सत्य जोग जगने वाघरे गर्थजी, जेवी होय तने मने धने
सामर्थजी ॥१॥ दाढ—सामर्थ प्रमाणे सहुं करे, बळी कसर न राखे
कोइ । शुद्ध मन शुद्ध भाव अदाये, शुद्ध आदरे करे सोइ ॥२॥ एम
प्रसन्न करी परब्रह्मने, करे अल्प सुखनी आश । ते शिशु समझण

सेवकनी, त्यागी तुपने मागी छाश ॥३॥ जेम रिशवे कोइ राजनने,
प्रसन्न करीने मागे पिर्याज । ते आपतां अति अवनीशने, लागे
लोकमां घणी लाज ॥४॥ माटे सेवा खरी हरिनी करी, मागिए
नहि मायिक सुख । जे पामी पडे पाळुं पडबुं, रहे जेम होय तेम
दुःख ॥५॥ ते शोधी सर्वे समझबुं, जोई लेबुं जीवमां जरूर । अंत-
वत सुख इच्छतां, केदि दुःख न थाय दूर ॥६॥ जेम कण सूकी कुक-
सने, जाचे तुपने तजी तांदळ । तेम मूर्ति सुकी महाराजनी, न
मागबुं सुख निर्मळ ॥७॥ चार प्रकारनी सुगति, अति सुखद कहे
सुजाण । पण मूर्ति मनोहर मावनी, सूकी इच्छे एहने एज अजाण
॥८॥ जेम फोगट फूल फळ नहि, मळे फळ तो फज्तीए भयां ।
एवां अल्प सुख आवतां, कहो कारज सरे शुं सर्यां ? ॥९॥ माटे
राजी करी रंगरेलने, मागबुं विचारीने मन । निष्कलानंद न मागबुं,
जेने माथे होय विघन ॥१०॥ कडबुं ॥३॥

विघने भयां सुखसारं साधनजी, करतां मुझायछे शुद्ध संतनां
मनजी । ते कैम करी शके जाणो ए जनजी । जेने उपर छे अनंत
विघनजी ॥१॥ ठळ—विघन विविध भातनां, रक्षां साधन पर
समोह । सुर असुर इच्छे पाडवा, मेरी काम क्रोध लोभ मोह ॥२॥
जपतां जाप बाप आपणे, प्रह्लादजीने पीडा करी । सत्य राखतां
हरिश्चंद्र शिषि, नळ मुद्गल न बेठा ठरी ॥३॥ तप करी त्रिलोकमां,
पामी पडिया पाछा कई । एम करी तन तावतां, सुख अटळ आव्युं
नहि ॥४॥ व्रत राखतां अंधरीप पीड्यो, दान देतां पीडाणो नर
घोष । पुण्य करतां पांडव पांचाली, आळ्या दुर्वासा देवा दोष ॥५॥
जोगे पीडाणा शुक्र जडभरत, जगने पीडाणो नहूष भूपाळ । वळी
वळी दधिचि ऋषि, रंतिदेव सरिखा दयाळ ॥६॥ एवी अनेक प्रका-
रनी आपदा, जावी सत्यवादीपर सोह । वनवासी त्यागी वैरागी,
घण विपते नहि कहुं कोइ ॥७॥ जेजे जने एह आदर्युं, परलोक
पामवा फाज । तेते जनने जाणजो, सुखनो न रखो समाज ॥८॥
विघन बहु विधविघनां, भयां भवमांहि भरपूर । परलोक ना दिये
पामवा, जन जाणी लेजो जरूर ॥९॥ माटे वाट ए ते सूकवी, समझी

विचारीने शुभमति ! निष्कुलानंद के निर्भय थावा, करवी हरिनी भगति ॥१०॥ कडवुं ॥४॥

पदराग आशावरी—संतो भक्ति उपर भय शानो, तेतो मन कर्म वचने मानोरे; संतो० । टेक—जप तप तीरथ जोग जगन, दान पुन्य समाज शोभानो । पामी पुन्य खुटे पडे पाछा, तेमां कोण मोटो कोण नानोरे; संतो० ॥१॥ ध्यान धारणा समाधि सरंवे, कुं प अनुप काचनो । टेके नहि केदि टोकर बागे, तो शियो भरंसो बीजा नोरे; संतो० ॥२॥ ज्ञानी ध्यानीने लाग्या धर्का घरपर, जाणो नथी फजेतो ए छानो । निर्भय प्रापति न रहि केनी, जोई लीघो दाखडो झाझानोरे; संतो० ॥३॥ सर्वेपर विघन समरभर, निर्भय भक्ति खजानो । निष्कुलानंद के न दळे टाळतां, दळे तोय कलश सोना नोरे; संतो० ॥४॥ पद ॥१॥

निरविघन छे नाथनी भक्तिजी, जेमां विघन नथी एक रतिजी । समझीने करवी सदाय शुभ मतिजी, तो आवे सुख अलौकिक अतिजी ॥१॥ बाळ—अलौकिक सुख आवे, जो भावे भक्ति भगवाननी । ते विना त्रिलोक सुखने, माने शोभा मीयांननी ॥२॥ मूरति मूकी मन बीजे, ललचावे नहि लगार । अन्य सुख जाण्यां फळ अंकेनां, निश्चे निरस निरधार ॥३॥ एम मानी माने सुख भावमां, करे भक्ति भावे सहित । भक्ति विना ब्रह्मलोक लगी, चाहे नहि कांइ चित्त ॥४॥ अनन्य भावे करे भगति, मन वचन कर्मे करी । भावे नहि हरिभक्ति विना, एवी बात अंतरमां आवि ठरी ॥५॥ निष्काम भक्ति नाथनी, जेने करवाछे मने कोड । बीजा सकाम भक्त समूह होय, तोय होय नहि एनी होड ॥६॥ एवी भक्तिने आदरे, जेमां लोकसुख नहि लेश । तेम सुख शरीरनुं, इच्छे नहि अहोनेश ॥७॥ मेली गमतुं निज मननुं, हाथ जोडी रहे हरि हजर । सेवा करवा घनदयामनी, भाव भितरमां भरपूर ॥८॥ भावे जेयुं भगवानने, समो जोड करे तेवी सेव । पण वण समे विचार विना, ल्यार न थाय ततग्वेय ॥९॥ एया भक्तनी भगति, घाली लागे वा'लाने मन । निष्कुलानंद कहे नाथजी, ते उपर थाय प्रसन्न ॥१०॥ कडवुं ॥५॥

પ્રસન્ન કરવા ઘણું ઘનશ્યામજી, કરો હરિભક્તિ અતિ હૈયે ફરી
 હામજી । જે ભક્તિ અતિ કા'વે નિષ્કામજી, ધર્મસહિત છે સુખનું
 ધામજી ॥૧॥ ઢાઢ—ધામ સર્વે સુધર્મ સોતી । ભક્તિ અતિ ભક્ત
 કરે । તેને તોલે ત્રિલોક માંહિ, સમજી જુવો નહિ નિસરે ॥૨॥ જેને
 આ લોકસુખની આશા મેલી, પરલોક સુખપણ પરહ્યા । એક ભક્તિ
 માઘી ભગવાનની, વિષયસુખ વિષ સમ કર્યા ॥૩॥ જેને પંચ વિષ-
 યજું પ્રીત થોડી । જોડી પ્રીત ભક્તિ કરવા । તજી મમત તન
 મનની, તેને રહી કહો કેની પરવા ॥૪॥ રાજી કુરાજિયે કોઈને,
 નવ વળસે સુધરે વાત । નથી ઇથી સુખ મઢવા ટઢવા, જોઈએ હરિ
 રાજી રઢીયાત ॥૫॥ પરબ્રહ્મને પ્રસન્ન કરવા, કરે ભક્તિ માહાત્મ્યે
 સહિત । ધરી દૃઢ ટેક એક અંતરે, તે ફરે નહિ કોઈ રીત ॥૬॥ નિષ્ક-
 પટ નાથની ભગતિ, સમજો સુખમંડાર છે । એની થરાવરી નોપ
 કોઈ ઘીજું, ઇતો સર્વે સારનું સાર છે ॥૭॥ સાચી ભક્તિ ભગવાનની,
 સર્વે શિરપર મોડ છે । ઘીજાં સાધન વહુ કરે, પળ જુવો એની કોઈ
 જોડ છે ? ॥૮॥ જેમ ગઢપણમાં શર્કરા ગઢી, વઢી રસમાં સરસ તુપ ।
 જેમ અંબરે સરસ જરકસી, તેમ ભક્તિ અતિ અનુપ ॥૯॥ ઇથી
 અનુપમ ભગતિ, માઘી ગઈ જેને મીતરે । નિષ્કુલાનંદ કે' સર્વે
 સાધન, એની સમતા કોળ કરે ॥૧૦॥ કડવું ॥૬॥

ભક્તિસમાન નથી ભવમાં કાંચજી, સમજુ સમજો સહુ મન
 માંચજી । પ્રહુ પ્રસન્ન કરવા છે અનુપ ઉપાયજી, તેને તુલ્ય ઘીજું કેમ
 કે'વાયજી ॥૧॥ ઢાઢ—કે'વાતો નથી કલ્પતરુ, નવનિધિને સિદ્ધિ-
 સમેત । કામદુષ્ટા અમૃતની ઉપમા, ન ઘટે કહું કોઈ રીત ॥૨॥ જેમ
 મંદારમાં સાર વહુ યાવના ચંદન, પાપાણમાં સાર પારસ । સસ
 ધાતુમાં સરસ સુવર્ણ, તેમ ભક્તિ સાધનમાં સરસ ॥૩॥ જેમ પત્ર-
 ગારી પંખિયોમાં સરસ, શૈલમાં સરસ સુમેર । તેમ ભક્તિ સરસ સર્વ
 સાધને, ઇમાં નથી કહું કાંઈ ફેર ॥૪॥ જેમ તેજોમય તનમાં સરસ
 સૂર્ય, શીતઢતનમાં સરસ શશિ । તેમ ભક્તિ સરસ સર્વે રીતે,
 આપું ઉપમા એને કશી ॥૫॥ જેમ પાત્રમાં અક્ષયપાત્ર સરસ, નાળામાં
 સરસ સુવર્ણમોર । તેમ ભક્તિ સરસ છે ભવમાં, એમ લહ્યું છે ઠોર-

मठोर ॥६॥ जेम पंचभूतमां शून्य सरस, सर्वे अमरमां अमरेश ।
 तेम भक्ति सरस भगवाननी, एमां नथी फेर लवलेश ॥७॥ जेम
 कुंपे सरस रस कुंपका, भूपे सरस प्रियव्रत । रूपे सरस कामदेव
 कहिये, तेम भक्तिथी नून्य बीजां कृत्य ॥८॥ कर्तव्य करीने कांइक
 पामे, ते वामे कोइ काळे करी । भक्ति ए गति निर्भय अति, एम
 श्रीमुखे कहेछे श्रीहरि ॥९॥ एम भक्ति भगवाननी, वर्णवी सहृथी
 सरस । निष्कुलानंद के ते विना बीजां, निश्चे देखाज्यां नरस
 ॥१०॥ कडवुं ॥७॥

भक्ति समान नथी साधनजी, वारमवार विचारुं मनजी ।
 जेसारुं जन करेछे जतनजी, तेमां सुख थोडुं दुःख रहंछे सधनजी
 ॥१॥ दाळ—सधन दुःख साधनमां, जेना फळमां बहु फेल । माने
 सुख तेमां मूरखा, जे होय हैयाना टळेल ॥२॥ जेम सोनरसथी
 सोनुं करतां, जोये सचा लाख चडी चोट । एक लाख तैये उपजे,
 जाये पा लाखनी खोट ॥३॥ तेम साधन करी शरीर दमे, वळी पामे
 ते मांरिथी सुख । ते सुख जाय जोतांजोतां, पाहुं रहे दुःखनुं
 दुःख ॥४॥ जेम वंटे अमट अरुण फल, खावा करे कोइ खांत । रातां
 छे पण रस नथी, एम समझी लेवो सिद्धांत ॥५॥ तेम सुख सर्वे
 लोकनां, सुणी करे हैये कोइ हाम । जेम अवल फुल आवळनां,
 पण नावे पूजामांहि काम ॥६॥ जेम ओडतां फळ ताडतणां, थाप
 महेनत ना बहु माल । खातां थापे बहु खरखरो, वळी वापे शोक
 विशाळ ॥७॥ अमृत घेली अल्प भली, बधु तोय मुंडी विषवेल ।
 तेम भक्ति थोडी तोय भली, छे सर्वे सुखनी भरेल ॥८॥ पंचपाण
 आपे पांच रोकडा, लपोड शांख करे लेने लाख । पण गणीने गांठ्ये
 पांघ्यातणी, वळी कोये न पुरे साख ॥९॥ तेम हरिभक्तिथी सुख
 मळे, तेथुं सुख धीजाथी न थाप । निष्कुलानंद करे नरने, जाणी
 लेथुं एथुं मनमांय ॥१०॥ कडवुं ॥८॥

पद राग आशावरी—संतो जुवो मनमां विचारी, साची भक्ति सदा
 सुखकारीरे; संतो० टेक—जूटी भक्ति जक्तमां करेछे, समझ्या विना

સંસારી । સ્વોવા રોગ સ્વાયછે રસાયણ, દિધા વિના દરદારીરે; સંતો ॥૧॥ વળ પૂછે વઢી ચાલેછે વાટે, જે વાટે નહિ અન્ન વારી । નહિ પો'ચાયે નહિ વઢાયે પાછું, ધાસો સ્ત્રી જો સુવારીરે; સંતો ॥૨॥ આ ભવમાં મૂલવણી છે ભારે, તેમાં મૂલ્યાં નરનારી । જિયાં તિયાં આ જનમ જાણજો, હરિભક્તિ વિના ઘેઠાં હારીરે; સંતો ॥૩॥ ભક્તિ વિના ભવપાર ન આવે, સમક્ષો એ વાત છે સારી । નિષ્કુલાનંદ કે' નિર્ભય થાવા, ભક્તિનિધિ અતિ ભારીરે; સંતો ॥૪॥ પદ ॥ ૨ ॥

ભક્તિમાં પણ અર્થાં છે ભેદજી, કરેછે જન મન પામેછે સ્વેદજી । એક ધીજાનો કરેછે વચ્છેદજી, તેતો નથી કેને ઠર નિર્વેદજી ॥૧॥ ઢાઢ—નિર્વેદ વિના સ્વેદ પામી, કરેછે સંચાતાણ । નંદે ઘંદેછે એક એકને, એ સહુ ધાયછે હેરાણ ॥૨॥ નવે પ્રકારે કરી નાથની, ભક્તિના કણ્યા છે ભેદ । નિષ્કામ થઈ કોઈ નર કરે, તો શીદ પામે કોઈ સ્વેદ ॥૩॥ પણ અંતર વંડો અભાવ છે, પહુ યલ દેસાડેછે ઘા'ર । જ્ઞાન થયું તે જાણતા નથી, કથી શું કહિયે વારમવાર ॥૪॥ જેમ લેલક કરમાં લેલ આવે, તે લઈ લેલણ લીટો કરે । હતો પરવાનો પરમ પદનો, પણ કહો એમાંથી હવે શું સરે ॥૫॥ તેમ ભક્તિ અતિ ભલી હતી, તેમાં ભેલવ્યો ભાગ મુંડાઈનો । સ્ત્રીર ચગડી સ્વારું લુણ પચું, ટલ્યો ડમેદ એના ઉપાઈનો ॥૬॥ તેમ ભક્તિ કરતાં ભગવાનની, આવી અહં મમતની આઢ । પ્રભુપાસલ પો'ચતાં, આડું દિધું એ લોહ-કમાડ ॥૭॥ માટે નિરમમત થઈ નાથની, ભક્તિ કરો ભરી ભાવ । નિરાશી વા'લા નારાયણને, શીદ ઘાંધોડો જ્યાંત્યાં દાવ ॥૮॥ સકામ ભક્તિ સહુ કરેછે, નથી કરતા નિષ્કામ કોય । તેમાં નવનીત નથી નિસરતું, નિત્ય ચલોવતાં તોય ॥૯॥ ધોધે જઈ કોઈ ઘેર આવ્યો, કરી આવ્યો નહિ કોઈ કામ । નિષ્કુલાનંદ એવી ભગતી, નવ કરવી નર ને વામ ॥૧૦॥ કઢવું ॥૧॥

ભક્તિ કરવી તે કલ્પાણ કાજજી, તેમાં મર જાઓ કે રહો લોક લાજજી । તાન એક ઠરમાં રાજી કરવા મહારાજજી, તેમાં તન મન ધાઓ સુલ ત્યાજજી ॥૧॥ ઢાઢ—તનમન સુલ ત્યાજીને, કરે શુદ્ધ

भावे करी भगति । सम विपममां सरखी, रहे मान अपमाने एक मति ॥२॥ प्रशंसा सुणी नव पोरसे, निंदा सुणीने नव मुझाय । उभय भातनो अंतरे, हर्ष शोक न थाये कांथ ॥३॥ जेम नट चडे वळी वांसडे, जोवा मळे सघळुं गाम । पण नट न जुवे कोइने, जो जुवे तो बगडे काम ॥४॥ तेम भक्ति करतां भक्तने, नव जोवा दोष अदोष । गुण अवगुण केना गोततां, अति थाय अपशोष ॥५॥ वळी आ लोकनी जे आवरु, रहो के जाओ जरुर । भक्ति न मूकवी भगवाननी, ते भक्त जाणो भरपुर ॥६॥ जेने रीझववा छे राजने, नथी रीझववा वळी लोक । जोई जय पराजय जक्तमां, शीद करे उर कोइ शोक ॥७॥ भक्ति करतां केने भावे न भावे, आवे कोइने गुण अवगुण । जेनी नजर पो'तीछे पराधी पर, तेने अधिक न्यून कहो कुण ॥८॥ जेने आवड्युं जळ तरवुं, तेने उडुं छिछरुं छे नहि । मीन पंखीने मारगमां, कहो आड्य आवे कहि ॥९॥ खेचर ने भूचरनी, जाणवी जुजवी गति । निष्कुलानंद के' नोखुं रही, भजावी लेवी भगति ॥१०॥ कडवुं ॥१०॥

साची भक्ति करतां को' केने भाव्युंजी, खरी भक्तिमांही सहृण खोडुं ठेराव्युंजी । अणसमझुंने एम समझ्यामां आव्युंजी, वण अर्थि भक्तिशुं वेर बसाव्युंजी ॥१॥ वेर बसाव्युं वण समझे, साची भक्ति करतल साथ । शोधी जुवो सरवाळे सहुने, मळी वळी सह मीरांथ ॥२॥ प्रह्लाद भक्त जाणी प्रभुना, हिरण्यकशिपुए कर्या हेराण । तेह पापे करी तेहना, गया पंडमांथी प्राण ॥३॥ बसुदेव वळी देवकीने, जाण्यां जगदीशनां जरुर । तेने कष्ट फंसे आपियुं, मूवो पापियो आपे असुर ॥४॥ पंचाली भक्त परब्रह्मनां, जाणी दुःख दीधुं दुःशासन । ताण्यां अंबर ए पापमां, थयुं कुळ निर्मूळ निकंदन ॥५॥ पांडव भक्त परमेश्वरना, तेने दीधुं दुर्पोधने दुःख । ते पापे राज्य गयुं वळी, थयुं मोत रहुं नहि सुख ॥६॥ सीताजी भक्त श्रीरामजीनां, तेने रावणे पाडिया रोळ । सत्यवादीने संतापतां, आवियुं दुःख अतोळ ॥७॥ ते हरिजनने हँये होप नहि, जे दुःख देतलने दुःख थाय । पण जेम केगरना काष्ठने, याळतां अग्नि ओलाय ॥८॥ एम भक्तने भय उपजायतां, निर्भय

न रह्या कोय, आदि अंते मध्ये मानजो, हरिभक्त निर्भय होय ॥९॥ परम पदने पामवा, हरिभक्तनी भीड्य ताणवी । निष्कुलानंद निश्चे कहे, वात आटली जरु जाणवी ॥१०॥ कडवुं ॥११॥

हरिनी भक्तियो करतां द्वेषजी, आवे अंगे अंतरे कोटि कलेशजी । तेणेकरी रहे हेरान हमेशजी, एहमांही संशय नथी लव-लेशजी ॥१॥ बाळ—लेश संशय नव लेखवो, एनो देखवो असद्य उपाय । नांखतां रज सूरज सामी, पाछी पडे आंख्य सुखमांय ॥२॥ जे जळथी शीतळ थाय, तेने लगाडे कोह ताप । तेनु ते घाले तनने, सामुनो थाये संताप ॥३॥ वळी जे बन्धिनी ताळ्य टळे, तेमांज नांखिये नीर । पछी बेसिये पासळे, शुं शीत चीते शरीर ॥४॥ वळी जे भोजने करीने भूख भागे, ते भोजनमां भेलिये झेर । ते कहो सुख केम पामशे, जेणे कर्तुं सुखदशुं वेर ॥५॥ जे पडे घट हांकिये, ते पदनो करिये त्याग । पछी इच्छिये प्रवीणता, ते मूरख नर कह्या लाग ॥६॥ जे भूमिमां अन्न उपजे, ते भूमिमां विय बघाय । पछी अमरपणुं इच्छवुं, तेतो अति अवलुं के'वाय ॥७॥ एम अभागी नरने, हरिभक्तिमांही अभाव । ते केम तरशे सिंधु-तोयने, जे बेठा पथरने नाव ॥८॥ डोवुं न गम्युं दुक्षणुं, भली लागी आवियाभेड्य । तजी दई तांदुलने, करी कुकशसाकं बढ-ब्रेड्य ॥९॥ अल्पमतिने अवलुं सृजे, सवलुं सृजे नहि लव लेश । निष्कुलानंद एवा नरने, आपिये शियो उपदेश ॥१०॥ कडवुं ॥११॥

पदराग आशावरी—संतो अणसममझे एम यने, तेतो समझुने समझवुं मनेरे; संतो० । टेक—भक्ति न भावे वेर बसावे, गावे दोष निशदिने । अर्थ न सरे करे अपराध, थाय गुन्हेगार वणगुन्हेरे; संतो० ॥१॥ श्रीखंड सदा शीतळ सुखकारी, तेने दहाडे कोह दहने । अगर पण थाय अंगारा, प्रजाळे प्रवरी वनेरे; संतो० ॥२॥ कल्पतरु मळे माग्यो कुठारो, दुर्मति थावा दुःखने । जेवुं इच्छे तेवुं मळे एमांथी, नो तपासे ए सुरतरनेरे; संतो० ॥३॥ एम शठ सुखदथी साकं न इच्छे, कोह प्रगट्ये थर पापने । निष्कुलानंद के' न जोवुं एतुं, प्रकट भजवा आपनेरे; संतो० ॥४॥ पद ॥३॥

प्रगट प्रभुनी भक्ति अति साचीजी, जेह भक्तिने मोटे मोटे

જાચીજી । તેહ વિના વીજી છે સરવે કાચીજી, તેહમાં ન રેવું
 કેદિયે રાચીજી ॥૧॥ ઢાઢ—રાચી રેવું રસરૂપ પ્રમુખાં, જોઈ
 જીવન પ્રગટ પ્રમાણ । પછી ભક્તિ તેની આવશું, સમગ્રીને કરવી
 સુજાણ ॥૨॥ જોઈ મરજી જગદીશની, શિશસાદે કરવું સાવિત ।
 સુખ દુઃખ આવે તેમાં દેહને, પળ હારવી નહિ હીમત ॥૩॥ રામનું
 કામ કયું કપિએ, લાવી પથ્થર વાંધી પાજ । અવર ઉપાય અઢગા
 કર્યા, રામજી રિશ્તવવા કાજ ॥૪॥ એજ ધ્યાન એજ ધારણા, એજ જપ
 તપ ને તીરથ । એજ અષ્ટાંગયોગ સાધન, જે આવ્યાં પ્રગટને અરય
 ॥૫॥ નર નહિ એ વાનર વઢી, તેણે રાજી કર્યા શ્રીરામ । ભક્તિ થીજા
 ભક્તની, તેહ કહો આવી શિયે કામ ॥૬॥ નરન આવ્યા પશુપાઠમાં,
 પશુએ કર્યા પ્રમુ પ્રસન્ન । સમો જોઈ જે સેવા કરે, તે સમાન નહિ
 સાધન ॥૭॥ વળ સમાની જે ભગતિ, અતિ કુરાજી કરવા કાજ ।
 માટે જન સમો જોઈને, રાજી કરવા શ્રીમહારાજ ॥૮॥ જેહ સમે
 જેવું ગમે હરિને, તેવું કરે થઈ તૈયાર । તેમાં સમ વિપમે માવ
 સરહો, એક ઊરમાંહી નિરધાર ॥૯॥ એવા ભક્તની ભગતિ, અતિ
 વાંલી વાંલાને મન । નિષ્કુલાનંદ નિષ્ણે કરી, ન હોય કોઈ એને
 વિચન ॥૧૦॥ કહવું ॥૧૧॥

પ્રગટ પ્રમુખની ભક્તિ અતિ મલીજી, કરી વીયે કામ એજ એક
 લીજી । એહ વિના વીજી છે મૂલવાની ગલીજી, જગમાં જેજે કેવા-
 યછે જેટલીજી ॥૧॥ ઢાઢ—જેટલી ભક્તિ જન કરેછે, પરહરી પ્રમુ
 પ્રગટને । તેને ભક્ત કેવો તે મૂપની છોટે, જેમ પાટે ઘેસાર્યો મર્ક-
 ટને ॥૨॥ તેણે ફાઢ ભરી ફઢ જોઈને, કોઈને ન પૂછી ઘાત । એમ
 પરોક્ષ ભક્તિ ઘહુ પેરની, લાલો લેલે લાયછે લાત ॥૩॥ જોને
 ઘાડવ ઘાસી વ્રજના, જોરે કરતા હતા જગન । પળ પ્રમુ પ્રગટને
 જમવા, અણુમાર ન આપ્યું અન્ન ॥૪॥ જગનનું ફઢ શું જશ્યું,
 પશ્યું પસ્તાવું પાછું વઢી । એવી પરોક્ષભક્તની પ્રાપતિ, અવળ
 લીધી છે સાંભઢી ॥૫॥ ઘન્યઘન્ય એની નારીને, જેણે જમાલ્યા જીવન
 પ્રાણને । પ્રગટ પ્રમુને પૂજતાં, તે પામી પરમ કલ્યાણને ॥૬॥ માટે
 પ્રગટથી જેવી પ્રાપતિ છે, તેવી નથી પરોક્ષની માંય । એમ ભક્તિમાં
 ઘહુ મેદ છે, સમમુ સમહો સદાય ॥૭॥ માટે મુહોમુહની જે

वारता, ते सम नहि संदेशा तणी । काननी सृणी सहु कहेछे,
नधी दीठी नजरे आपणी ॥८॥ वांची कागळ कोइ कंथनो, जेम
नार अपार राजी धई । पण प्रगट सुख पियुतणुं, अणु जेटलं
आव्युं नई ॥९॥ माटे प्रगट भक्ति विना प्रापति, नधी नर अमरने
निरधार ॥ निष्कुलानंद कहे जुवो निहाळी, उटुं अंतर मोझार
॥१०॥ कडवुं ॥१४॥

प्रगटनी भक्ति सारमां सारजी, एमां संशय मा करशो लगा-
रजी । प्रगटने भजी पाग्या कंइ भव पारजी, खग मृग जाति नर
ने नारजी ॥१॥ ढाळ—नर नारी अपार उदर्यां, प्रभु प्रगटने पामी
घळी । तेहना जेवी प्रापति, नधी केनी जो सांभळी ॥२॥ जेनी
साथे जम्या रम्या जीवन, पुरुपोत्तम प्राणआधार । हळ्या मळ्या
अढळ ढळ्या, कहो कोण आवे एनी द्वार ॥३॥ जे दर्श स्पर्श
परब्रह्मनो, नित्यप्रत्ये पाम्यां नरनार । सदा सर्वदा संग रही,
आप्यां हरिये सुख अपार ॥४॥ एवुं ब्रजवासीनुं सुख सांभळी,
शिवजीने धयो मने शोच । कहुं पामत जन्म पशुपाळनो, तो रे'त
नहि कांए पोच ॥५॥ एवी ए प्रगट भक्तिनो, शंभुए कयीं सत्कार ।
ब्रह्माने जे भाग न आवी, ते पामिया ब्रजना रे'नार ॥६॥ अज
अति दीन मीन धयो, पामवा प्रसादीकाज । ते पाम्यां गोपी गोवाळ
वाळ, जे सोणे न पाम्यो सुरराज ॥७॥ बाल्मिके बखाण्या बानरने,
व्पासे बखाणिवा पशुपाळ । ते प्रगट भक्ति प्रतापथी, बाधियो
जश विशाळ ॥८॥ सहु प्रगट सेवी सुख पामिया, तमे सांभळजो
सुजाण मळी । ढाछा शाणा रद्या देखात, सुख पाम्या ब्रजवासी
घळी ॥९॥ एम प्रगट भक्ति सहु उपरे, एथी उपरांत नधी कांइ ।
निष्कुलानंद निश्चे वारता, सौने समझवी मनमांइ ॥१०॥ कडवुं ॥१५॥

उरमांहि करवो एम विवेकजी, प्रगटनी भक्ति सहुथी विपेकजी ।
एहने समान नहि कोइ एकजी, ते तके मळे तो न भूलवुं नेकजी
॥१॥ ढाळ—ते तके मळे तो नव भूलवुं, समो जोइ रे'वुं सावधान ।
तेमां योग्य अयोग्य जोवुं नहि, राजी करवा श्रीभगवान ॥२॥ धर्म
विचारिने धनंजये, युद्ध करवुं नो'तुं जर । पण जाणी मरजी जग-
दीशनी, त्यारे भारत कयीं भरपूर ॥३॥ तेमां कुळ कुटुंबी सगां

संवन्धी, सहनु ते कयों संहार । न गण्या बळी गुरु गोत्रने, सहनु
पमाड्या पार ॥४॥ एवुं अणघटतुं काम कर्युं, तेमां गया कंडकना
प्राण । तोय कुराजी कृष्ण नव थया, सासुं कयों पार्थनां वखाण
॥५॥ ए समे एम गमतुं हतुं, तेणे प्रभु थया रळीयात । शुभाशुभतुं
क्यां रहुं, सहु जुवो विचारी वात ॥६॥ एम प्रभु प्रगटने, जेह समे
गमे जाणो जेम । तेम करवुं कर जोडीने, नव चडवुं बीजे वेम ॥७॥
बळी प्रियव्रते प्रभु प्रसन्न करवा, निवृत्ति मूकीने प्रवृत्ति ग्रहि ।
तेह जेवा आ जक्तमां, बीजा बहु गणाणा नहि ॥८॥ माटे जे गमे
प्रभु प्रगटने, तेम जनने करवुं जर । तेमां हाण्य वृद्धि हार जितनो,
हर्ष शोक न आणवो उर ॥९॥ निःसंशय ने निरडत्थाने, करवी
हरिनी भगति । निष्कुलानंद ए वारता, मने मानजो छे मोदी अति
॥१०॥ कडवुं ॥११॥

पदराग आशाषी—संतो समे सेधी लियो स्वामी, जेने भजतां रहे
नहि स्वामीरे; संतो० । टेक—मटे खोव्य मोदी माथेधी, कोटिक टळीये
कामी । पूरण ब्रह्म प्रभु मळे पोते, धाम अनंतना धामीरे; संतो०
॥१॥ जे प्रभु अगम निगमे कळ्या, रह्या आगे करभामी । ते प्रभु
आज प्रगट थयाछे, जे सर्वे नामना नामीरे; संतो० ॥२॥ अणु एक
एधी नथी अजाण्युं, जाणो ए छे अंतरजामी । तेने तजीने जे भजे
बीजाने, तेतो के'वाय लुणहरामीरे; संतो० ॥३॥ जेना दर्श स्पर्श
करे प्राणी, तेनां पाप जाये वामी । निष्कुलानंद के' आनंद उपजे,
पूरण पुरुषोत्तम पामीरे; संतो० ॥४॥ पद ॥४॥

पूरण पुरुषोत्तम पामिये ज्यारेजी, तन मनमांहि तपासिये ला-
रेजी । आवो अवसर न आवे क्यारेजी, एम विचारवुं वारमवारेजी
॥१॥ ढळ—वारमचार विचारवुं, वणसवा न देवी बळी वात । समो
जोहने सेवकने, हरि करवा राजी रळियात ॥२॥ अवळाहने अळगी
करी, सदा सवळुं वर्तवुं संत । अवळाईये दुःख उपजे, बळी राजी
न थाय भगवंत ॥३॥ जेम भूपना भृत्य भेळा थह, समा विना करे
सेवकाड । जोह एवा जालेम जनने, राजा राजी न थाये कांइ ॥४॥
ज्यां जोहए मल्ल भागवुं, त्यां सामो थाये शूरवीर । ज्यां जोहए

થાવું ઉતાવળું, ત્યાં ધરી રહે ધીર ॥૬॥ જ્યાં જોઈએ હારવું, ત્યાં કરે
 હઠાડવા હોડ । જ્યાં જોઈએ નમવું, ત્યાં કરે નમાડવા કોડ ॥૭॥
 જ્યાં જોઈએ જાગવું, ત્યાં સૂવે સોડ તાળીને । જ્યાં જોઈએ બોલવું,
 ત્યાં બંધ કરેછે વાળીને ॥૮॥ જ્યાં ન જોઈએ બોલવું, ત્યાં બોલેછે થઈ
 વેવઢૂવ । જ્યાં જોઈએ વસવું, ત્યાંથી સ્વડી જાયછે સૂવ ॥૯॥ એવી
 ભક્તિ જો આવડી, જેમાં રાજી ન થાય રામ । કરવાનું તે કરે નહિ,
 કરે ન કરવાનું કામ ॥૧૦॥ એવા સેવકને શ્રીહરિ, પાસઢથી પરા
 કરે । નિષ્કુલાનંદ એ નરને, સેવતાં સુખ શું આન્યું સરે ॥૧૦॥
 કહવું ॥૧૦॥

પ્રગટ પ્રભુની જેને ભક્તિ ન આવડીજી, તેને તો ખૂલ્ય આવે
 ઘડી ઘડીજી । માગે જો મોઢ્ય તો લાવે મોજડીજી, એવી અવઢાઈની
 ટેવ જેને પડીજી ॥૧॥ ઢાઢ—ટેવ પડી અવઢાઈની, સવઢું કરતાં
 સુઢે નહિ । એવા ભક્તની ભગતિ, સુખઢાયક નોંધે સહિ ॥૨॥ પાળી
 માગે તો આપે પથરો, અઢ્ઢ માગે તો આપે અંગાર । વઢ્ઢ માગે તો
 આપે વાલળો, એવી અવઢાઈનો કરનાર ॥૩॥ આઢ્ય કહે ત્યાં આવે
 નહિ, જા કહે ત્યાં ન જવાય । એવા ભક્તની ભગતિ, અતિ અવઢી
 કે'વાય ॥૪॥ વેસ્ય કહે ત્યાં વેસે નહિ, ઉમો રહે કહે તાં ઢિયે ઢોડ ।
 એવા સેવક જે હયામના, તે પામે નહિ કેવિ મોડ ॥૫॥ વારે ત્યાં
 વઢ્ઢગે જઈ, વઢ્ઢગાઢે ત્યાં નવ વઢ્ઢગાય । એવા ભક્ત ભગવાનથી,
 સુખ ન પામે કહું કાંય ॥૬॥ ડ્યાં રાખે ત્યાં નવ રહી શકે, નવ
 રાખે ત્યાં રે'વાય । ગ્રહે કહે તો ગ્રહી નવ શકે, સુવ્ય કહે તો નવ
 સુકાય ॥૭॥ એવા અનાડી નરને, મર મઢ્યાછે પ્રસુ પ્રકટ । પળ
 આશ્નો આવે કેમ એહનો, જે ઘેલી રાસજો ઘટે પટ ॥૮॥ ઘઢી વા'વ-
 રીને કહે વાઢીશ માં, ઘળી જતન રાસજે ઘરની । તેળે મેલી અગ્નિ
 મો'મથી, નવ માની શીશ્વામળ નરની ॥૯॥ એવી અવઢાઈ આઢરી,
 કોઈ ભક્ત કરે ભક્તાઈ । નિષ્કુલાનંદ એ નરને, નવ થાય કમાળી
 કાંઈ ॥૧૦॥ કહવું ॥૧૦॥

કમાળી કહો ક્યાંયકી થાયજી, નરે ન કર્યો કોઈ એવો ઉપા-
 યજી । જેજે કર્યું તે મર્યું ઢુઃખ માંયજી, તે કેમ કરી કરે સેવામાં
 સા'યજી ॥૧॥ ઢાઢ—સા'ય ન થાય સુંઢપની ભક્તિએ, કોઈ કરે

જો કોટિ ઘણી । પરિચર્યા પામર નરની, તે સર્વે સામગ્રી સંકટ-
તણી ॥૨॥ ઉનાઢે પે'રાવે ઉનનાં અંબર, ગરમ ઓઢાઢે વઢી ગોઢડું ।
સમીપે કરી લાવે સગડી, કહો ઇથી જવહું શું વહું ॥૩॥ વઢી
પે'રાવે ગરમ પોશાગને, જમાઢે ગરમ ભોજન । પાય પાણી ઉનું
આણી, કહે પ્રસુ ધાજો પ્રસન્ન ॥૪॥ જાવંત્રી કસ્તુરી ગરમ લાવી,
આપે ઉનાઢે ઇવો મુખવાસ । ઇવી સેવા કરે વળ સમજે, તે શરૂ
સરિજો દાસ ॥૫॥ ચોમાસે ચલાવે કીચવઢે, જેમાં સૂઢ્યોના હોય
સમોહ । ઇવા દાસ દુશ્મન જેવા, જે કરાવે ઘણીને કોહ ॥૬॥
શિયાઢે શીતલ જલ લઈ, નવરાવે કરીને નીરાંત । પછી ઓઢાઢે
પલઢેલી પાંચડી, નાલે પચન ઝરી કરી ઝાંત ॥૭॥ વઢી ચર્વે
ચંદન મલિયાગરી, કંઢે પે'રાવે મિંજેલ હાર । પ્રસન્ન કરે કેમ પ્રગટ
પ્રસુને, ઇથી સેવાના કરનાર ॥૮॥ સવઢી સામગ્રી શોધતાં, અવ-
લોકે ન મઢે ઇક । અળ સમજણે ઇવી સેવા, કરવી નહિ સેવક
॥૯॥ જો આવઢે તો જોઈ સમયે, સેવા કરવી સુજાણ । નિષ્કુલાનંદ
નરનાથ છે, નથી પ્રસુમૂર્તિ પાપાણ ॥૧૦॥ કહવું ॥૧૧॥

પાપાણમૂર્તિ પૂજેછે જનજી, તેપણ સમયે જોઈ કરે સેવનજી ।
સમય વિના સેવા ન કરે કોઈ દનજી, જાણે ઇમ પ્રસુ ન ધાય પ્રસ-
ન્નજી ॥૧॥ ઢાઢ—પ્રસન્ન કરવા પ્રસુને, સમો જોઈને કરેછે સેવ । વળ
સમાની સામગ્રી, પૂજે નહિ પ્રતિમા દેવ ॥૨॥ પરોક્ષને પણ પ્રીતે
કરી, સમો જોઈ પૂજેછે સેવક । ત્યારે પ્રસુ પ્રગટને પૂજતાં, જોઈયે
વિધેવિધ વિવેક ॥૩॥ સમે દાતણ સમે મર્દન, સમો જોઈને લાધિયે
નીર । સમે ચંદન ચરચિયે, સુંદર શ્યામને શરીર ॥૪॥ સમે વસન
સમે શૂપન, સમે સજાવઢા શણગાર । સમો જોઈ પૂજા કરવી, સમે
પે'રાવઢા હાર ॥૫॥ સમે ભોજન સમે શયન, સમે પો'ઢાઢિ ષાંપિયે
પાય । સમા વિના સેવકને, સેવા ન કરવી કાંય ॥૬॥ સમે સાણું
જોઈ રહી, જોવી કર નયણની સાન । તત્પર થઈ તેમ કરવું, રે'વું
સમાપર સાવધાન ॥૭॥ સમે દર્શન સમે પરશન, પૂછવાં તે પ્રેમે કરી ।
સમે ઉત્તર સાંમઢી, તેમ કરવું ભાવે ઝરી ॥૮॥ સમો જોઈ સેવકને,
રે'વું હાથ જોડીને હજૂર । સમા વિનાની જે વારતા, તેથી દાસને

રેવું દૂર ॥૧॥ જે સમે જેવું ગમ્યું હરિને, તેવું કરવું કર જોડીને ।
નિષ્કુલાનંદ કે' ન મૂલવું, કરવું કારજ મન માન મોડીને ॥૧૦॥
કહવું ॥૨૦॥

પદાગ વિહાગહો—સરલ વરતવેછે સારું મનવા સરલ, માની
પદલું વચન મારું; મનવા૦ । ટેક—મન કર્મ વચને માનનેરે મેલી,
કાઠ્ય અભિમાન વારું । હાથ જોડી હાજીહાજી કરતાં, કેદિ ન ઘગ-
હેતે તારું; મનવા૦ ॥૧॥ આકડ નર લાકડ સૂકાસમ, એને ઘઢવા
ઉધારું । તેને તાપ આપી અતિ તીવ્રો, સમું કરેછે સુતારું; મનવા૦
॥૨॥ આંકડો વાંકડો ઘિંછીના સરખો, એવો ન રાખવો વારું । દેખી
દગે કોઈ દયા ન આણે, પડે માથામાં પેજારું; મનવા૦ ॥૩॥ હેતનાં
વચન ધારી લેયે હૈયે, શું કહિયે વાતો હજારું । નિષ્કુલાનંદ નિજ-
કારજ કરવા, રાખિયે નહિ અંધારું; મનવા૦ ॥૪॥ પદ ॥૫॥

નથી અંધારું નાથને ઘેરજી, એ પળ વિચારવું વારમવારજી । સમ-
જીને સરલ વર્તવું રૂડી પેરજી । તો થાય માનજો મોટાની મે'રજી
॥૧॥ ટાલ—મે'ર કરે મોટી અતિ, જો ઘણું રહિયે ગર્જવાન । ઉન્મ-
ત્તાઈ અઢગી કરી, ધારી રહિયે નર નિર્માન ॥૨॥ અવઢાઈ કાંઈ
અર્થ ન આવે, માટે શુદ્ધ વર્તવું સુજાણ । અંતર છોલી જરું કરવું,
પોત વિના ન તરે પોપણ ॥૩॥ માટે જે કામ જેથી નિપજે, તે ધીજે
ન થાય મઢે જો કોટ । તેને આગલ આધીન રહેતાં, જરી ભાગી
જાય છોટ ॥૪॥ જેમ અન્ન અંબું હોય એક ઘરે, વીજે જડે નહિ જગ-
માંઈ । ધી રાખિયે અળ મઢતું, તો સુખ ન પામિયે કયાઈ ॥૫॥
માટે સર્વે સુખ શ્રીહરિમાં રહ્યાં, તે વિના નથી ઝિલોકમાં । એમ
સમું જે નવ સમજે, તે નર વરતે કમ્પોકમાં ॥૬॥ જે જરા જવની
જોટવાળા, તે સુખાળા શું થાયછે ? । અતિ અનુપમ અવસરમાં,
મોટી જોટને સ્વાયછે ॥૭॥ અમઢતી અતિ વારતા, તે મેઢવી હરિ
કરી મે'ર । એ વારતાની વિગતી કરી, નથી ઘિછતા કોઈ પેર ॥૮॥
જેમ અજાણ નરને એક છે, પથરું પારસ એક પાડ । વાવના ચંદન
વરોયરી, વઢી જાણેછે વીજાં જ્ઞાન ॥૯॥ પળ પુરુષોત્તમ પ્રગટવું

મહ્યું તે છે મોંઘા મૂલનું । નિષ્કુલાનંદ નર સમક્ષી, લેવું સુખ
અતૂલનું ॥૧૦॥ કહ્યું ॥૨૧॥

સુખ અતોલ પામવા માટજી, તંન મન ધન મર જાય એ
સાટજી । તોય ન મુકીયે એહ વઢી વાટજી, તો સર્વે વારતા ઘણું
વેસે ઘાટજી ॥૧॥ ઢાઢ—ઘાટ વેસે વાત સરવે, વઢી સરે તે સર્વે
કામ । કેહે ન રહે કાંઈ કરવું, સેવતાં શ્રીધનશ્યામ ॥૨॥ સહુના
સ્વામી જે શ્રીહરિ, સહુના નિયંતા જે નાથ । સહુના આશ્રય એહ
સેવતાં, સદાય થાય સનાથ ॥૩॥ દેવના દેવ જે અલંકાર અમેવ,
અશર્ણશર્ણ સૌના આધાર । સર્વે સુખના વઢી સુખનિધિ, સર્વે
સારનું પણ સાર ॥૪॥ સર્વે રસના રસરૂપ અનુપ, સર્વે ભૂપના પણ
ભૂપ । સર્વે તેજના તેજ છે એજ, સર્વે રૂપના પણ રૂપ ॥૫॥ પરાપાર
અપાર એવા, જેની સેવા કરે સહુ કોય । ઈશના ઈશ પરમેશ્વર
પોતે, એહ સમ અન્ય નહિ હોય ॥૬॥ પુરુષોત્તમ પરબ્રહ્મ પૂરણ,
સુખદ સર્વના શ્યામ । તેહ નરતન ધરી નાથજી, સુખ દેવા આવે
સુખધામ ॥૭॥ એહ સુર સુરેશ સરિલા નહિ, નહિ ઈશ અજસમ
એહ । પ્રકૃતિ પુરુષ સરિલા નહિ, નહિ પ્રધાન પુરુષ સમ તેહ ॥૮॥
એવા અંતરજામી અવનિમધ્યે, આપે આવેછે અલબેલ । ત્યારે સહુ નર
નારને, સેવવા જેવા થાયછે સહેલ ॥૯॥ હોય મનુષ્યાકાર અપાર
મોટા, જેની સામર્થીનો નહિ પાર । નિષ્કુલાનંદ એહ નાથનો, કોણ
કરી શકે નિરધાર ॥૧૦॥ કહ્યું ॥૨૨॥

નિરધાર ન થાય અપાર છે એવાજી, કહો કોણ જાય પાર તેનો
લેવાજી । નથી કોઈ એવી ઉપમા એને દેવાજી, જેહ નાચે કહામાં તો
કહિયે એને કેવાજી ॥૧॥ ઢાઢ—રહેવાય નહિ કોઈ સરણા, એવા
મનુષ્યાકાર મહારાજ । એને મહત્તે સહુને મહ્યા, એને સંખ્યે સર્વા
સહુ ફાજ ॥૨॥ એને નિરખ્યે સહુ નિરખ્યા, એને પૂજ્યે પૂજ્યા સહુ
દેવ । એને જમાવ્યે સહુ જમ્યા, થઈ સૌની એને સંખ્યે સેવ ॥૩॥ એના
ધ્યે ધર્ષાં કામ સરવે, એને અખ્યે અજી ગઈ યાત । એનાં દરદા સ્પર્શ
કરી, મર્યે ફાજ સર્વા સાક્ષાત ॥૪॥ સહુની પાર સહુને સરે, નર
અમરને અગમ અતિ । એવી મૂર્તિ જેને મઢી, તેને યજ્ઞે પૂરણ
પ્રાપતિ ॥૫॥ મર્યે કાર્ય તેનું સરિયું, રહું નહિ અધુરું એક । તે

प्रगट मूर्ति प्रसंगे, बळी जाय बडो विशेक ॥६॥ प्रगट प्रसन्न प्रगट दर्शन, प्रगट केवुं सुणवुं बळी । अति मोटी एह वारता, वण मळ्यानी मानो मळी ॥७॥ एह वात आवी हाथ जेने, तेने कमी कहो कांइ रह ? । पारस चिंतामणि पामतां, सर्वे वातनी संकोच गइ ॥८॥ पाण्या परमपद प्रापति, अति अणतोळी अमाप । ते के-वाय नहि सुख सुखथी, बळी थाय नहि केणे थाप ॥९॥ अखंड आनंद अति घणो, तेतो प्रगट मळे पमायछे । निष्कुलानंद निश्चे कहे, एह सम अवर कोण थायछे ? ॥१०॥ कडवुं ॥२३॥

एनी सेवा करवी श्रद्धायजी, तेहमां कसर न राखवी कांयजी । मोटो लाभ मानी मनमांयजी, तकपर तत्पर रे'वुं सदायजी ॥१॥ वाळ—तत्पर रे'वुं तक उपरे, प्रमाद पणाने परहरी । आव्यो अवसर ओळखी, कारज आपणुं लेवुं करी ॥२॥ अवसरे अर्थ सरे सघळो, वण अवसरे वणसे वात । माटे समो साचवी, हरिने करवा रळि-यात ॥३॥ जेम लोह लुहार लै करी, ओरेछे अगनि भांइ । पण देव न राखे जो तातणी, तो काम न सरे कांइ ॥४॥ एम पामी प्रभु प्रगटने, समापर रे'वुं सावधान । जोइ मरजी महाराजनी, भली भक्ति करवी निदान ॥५॥ जेम तडित तेजे मोती परोववुं, ते प्रमादी केम परोवी शके । परोवे कोइ होय प्रवीण पूरा, तेह तर्त तैयार रहे तके ॥६॥ एम अरूप आयुष्य आपणी, तेमां प्रगट प्रभु प्रसन्न करो । जाये पल पाछी जडे नहि, थाय ए वातनो बहु खरखरो ॥७॥ जेम खेडु कोइ खेतरमां, वण तके वाववा जाय । ते घेरे न लावे भरी गाडलां, मर करे फोटि उपाय ॥८॥ तेम प्रगट प्रमाण प्रभुने सूकी, चूकी समो थाय सावधान । ते जाणे कमाणी करशुं, पण सामुं थयुं ज्यान ॥९॥ एहं मर्म विचारी मानवी, जाणी लेवी वात जरूर । निष्कुलानंद निश्चे कहे, रहिये हरि होये त्यां हजूर ॥१०॥ कडवुं ॥२४॥

पदराग विहागडो—हजुर रहिये हाथ जोडीरे हरिशुं हजुर, बीजां सर्वेनी सायेथी त्रोडीरे हरिशुं० । टेक—लोक परलोकनां सुख सांभळी, घन्य मानी न देवुं त्रोडी । मरिची जळ जेवां मांणी लेवां, तेमां खोबी नहि खरी मोडीरे; हरिशुं० ॥१॥ हीरानी आख्य सुणी हैये हरखी, छती छे ते न नाखीए फोडी । तेम प्रभुजी प्रगट पखी,

नथी वात कोये रुडीरे; हरिशुं० ॥२॥ रुडो रोकडो दोकडो दोप्य आवे, नावे काम खमनी कोडी । तेम प्रगट विना जे प्रतीती, तेतो गडुं मान्युं करी घोडीरे; हरिशुं० ॥३॥ प्रगट प्रभुनी भक्ति अति भली, मर जो जणाती होय थोडी । निष्कुलानंद निश्चे एम जाणो, छे भवसिंधु तरवा होडीरे; हरिशुं० ॥४॥ पद ॥६॥

भवजळ तरवा हरिभक्ति करोजी, तेह विना अन्य तजो आग-रोजी । शुद्ध मन चित्ते भक्ति आदरोजी, तेमां तनमन ममत पर-हरोजी ॥१॥ टाळ—तनमन ममतने तजी, भजी लेवा भावे भग-वान । तेमां वर्णाश्रम विद्या वादनं, अळगु करी अभिमान ॥२॥ कोड दीन हीनमति मानची, गरीब ग्रसेल रोगनो । तेनी उपर तिखप्य तजी, करवो उपाय सुख संजोगनो ॥३॥ सर्वे ठेकाणे सम-झवा, छे अंतरजामी अविनाश । रखे कोड मुजयकी पण, तनघा-रीने उपजे त्रास ॥४॥ अल्प जीवनी उपरे पण, राखे दया अति दिलमांइ । पेखीपेखी भरे पगलां, रखे थाये अपराध कांइ ॥५॥ स्थावर जंगम जीव जेह, तेह सर्वना सुखदेण । पशु पंखी प्राणघा-रीपर, करे नहि करडां नेण ॥६॥ इन्द्रिजित अजातशत्रु, सगा सहुना सुखस्वरूप । दीनपणुं घणुं दाखवे, एवा अनेक गुण अनूप ॥७॥ साधुता अति सर्वे अंगे, असाधुता नहि अणुभार । एवा भक्त भगवानना, ते सहने सुख देनार ॥८॥ हितकारी सारी सृष्टिना, परभारथी पूरा बळी । अपार मोटा अगाध मति, जेनी समझण नव जाय कळी ॥९॥ एवा भक्त जेहनेज मळे, दळे तेना त्रिविध ताप । निष्कुलानंद एह नाथना, नकी भक्त ए निष्पाप ॥१०॥ कडुं ॥१२॥

भक्ति करे ते भक्त केवायजी, जेथी कोये जीव नव दुःखायजी । महाप्रभुनो जाणे मोटो महिमायजी, समझे मारा स्वामी रघाणे सह मांयजी ॥१॥ टाळ—स्वामी मारा रघा सचळे, सर्वे साक्षीरूपे सदाप । एम जाणी दळे ढरता रहे, रखे कोये मुजयथी दुःखाय ॥२॥ अंतरजामी स्वामी सौमां रही, देखेछे मारा दलनी । शुं हुं संताडुं संकल्पने, ए जाणेछे पळपळनी ॥३॥ एम भक्त भगवानने, भाळें सहमां भरपूर । तेथी दुःखाये कोण दिलमां, जेने ए युं वरतेछे उर ॥४॥ ते कोण साथे कपट करे, कोण साथे बळी घरते छळे । करो

कोणनो ते द्रोह करे, जे जाणेछे खामी सघळे ॥५॥ जेना गुण गिराये गावा घटे, तेशुं केम बोलाय कडु वचने । जेने पूजवा जोइए प्रेमशुं, तेने देखाडाय केम त्रास तने ॥६॥ जेने जमाड्या जोइए जुगते करी, तेने केम अपाये नहि अन्न । जेने जोइए जळ आपवुं, तेने न अपाये जळ केम जन ॥७॥ एम समझी जन हरिना, करे भक्ति अति भरी भाव । तेह विनाना भक्त जेह, तेह बांधे ज्यांल्यां दाव ॥८॥ पण भक्त जे भगवानना, तेने मत ममत होये नहि । आपापर जेह नव परठे, तेह साचा भक्त कांवे सही ॥९॥ एवी भक्ति आदरवी, जेमां कसर न रहे कोइ जातनी । निष्कुलानंद न भूलवुं, राखवी खटक आ वातनी ॥१०॥ कडवुं ॥२६॥

खराखरी भक्तिमां खोट न आवेजी, सहजु जनने मने सुख उप-जावेजी । भगवानने पण एवी भक्ति आवेजी, जे भक्तिने शिव ब्रह्मा सरावेजी ॥१॥ लळ—सरावे शिव ब्रह्मा भक्ति, भली भाते गुण गाय घणा । ते भक्ति जाणो प्रगटनी, करतां कांइ रहे नहि मणा ॥२॥ जेह भक्तिमां जाणजो, कपट कांइ चाले नहि । सदा प्रभुने पेखे पासळे, ते मोकळे मने मांले नहि ॥३॥ दूर हरिने नथी देखता, सदा समीपे देखेछे श्याम । तेनुं चित्त खोरी करी केम शके, न करे न कर्णानुं काम ॥४॥ जाणे पगे भरुं जे पगलां, करे करुं जेह काम । रसनानुं जाणे रस रवनुं, जाणे श्रवणे सुणुं ते श्याम ॥५॥ नयणे रूप जे निरखुं, वरमे लियुं जे स्पर्श रस । नासे जेह वास लियुं, नथी एधी अजाण्युं अवश्य ॥६॥ एम पेखे प्रभुने पासळे, ते भवभूलवणीमां भूले नहि । सदा देखे समीपे श्यामने, साचा भक्त ते समझो सहि ॥७॥ एवा जन जगदीशने, मानो मळवा मोघा घणुं । सर्वे शास्त्रमांही सूचव्युं, माहात्म्य एवा भक्त-तणुं ॥८॥ जेह भक्तने वांला भगवान छे, तेह भक्त वांला छे भगवानने । पण भक्तनामे रखे भूलता, एतो गायाछे गुणवानने ॥९॥ भाग्य होय तो एवा भक्तनी, भेट्य थाय भवमांई । निष्कुलानंद तो नरने, करवुं रहे नहि कांई ॥१०॥ कडवुं ॥२७॥

करवुं हतुं ते करी लीधुं कामजी, भक्ति करी रीझव्या घन-श्यामजी । जे घनश्याम घणा सुखना धामजी, तेने पामवा हती

હૈયે હામજી ॥૧॥ ઢાઢ—હામ હતી હૈયે ઘણી, પ્રમુ પ્રગટ મઢવા
 કાજ । આ દેહે કરી જે દીનવંધુ, જાણું ક્યાંથી મઢે મહા-
 રાજ ॥૨॥ આ નેણે નિરઘીયે નાથને, મુખોમુખ કરીયે વાત । આવે
 અવસર એવો ક્યાંથકી, જે પ્રમુ મઢે સાક્ષાત ॥૩॥ અંગોઅંગ એ
 મઢવું, તેતો મહા મોંધો છે મેઢાપ । નોતો ભરોસો મિતરે, જે
 મઢશે અલવેલો આપ ॥૪॥ જમવું રમવું જોડે વેસવું, એવો ક્યાંથી
 પામીયે પ્રસંગ । મોટા મોટાને મુશકેલ મઢવો, સુણી સદા રેતા
 મનમંગ ॥૫॥ સર્વે પ્રકારે સાક્ષાત સંબન્ધ, જેનો અતિ અગમ
 અગાધ્ય । તેહ મઢે કેમ મનુષ્યને, જે દેવને પણ દુરારાધ્ય ॥૬॥ તેહ
 પ્રમુજી પ્રસન્ન થઈ, નરતન ધરી મઢ્યા નાથ । તેણે સર્વે રીતે સુલ
 આપિયાં, ધાપિયાં સહુથી સનાથ ॥૭॥ હઢી મઢી અઢઢ ઢઢીને,
 આપી ભક્તિ આપણી । તેહ ભક્તિને ભવ વ્રહ્માયે, માગી મગન થઈ
 ઘણી ॥૮॥ ભક્તિમાં છે માર મારે, તે જેને તેને જડતી નથી । પુન્ય-
 વાન કોઈ પામશે, ધારેવારે શું કરીયે કથી ॥૯॥ પ્રગટની પરિવ-
 રિયા, છે માનવીઓ મોંધી ઘણી । નિષ્કુલાનંદ એ નૌત્તમ નિધિ,
 સૌ સમક્ષો છે સુલતણી ॥૧૦॥ કડવું ॥૨૮॥

પદરાગ વિહાગઢો—ભક્તિનિધિનો મંડારરે સંતો ભક્તિ, તેને શું
 ફહું હું વારમવારે; સંતો । દેક—ભક્તિ કરીને કંઈ સુલ પામ્યા,
 નર અમર અપાર । સુર નર મુનિજન સૌ કોઈ મનમાં, સમજ્યા
 ભક્તિમાં સારરે; સંતો ॥૧॥ કપિ તપસી વનવાસી વડાસી,
 માઢે ભક્તિમાં માર । જાણે સેવા કેમ મઢે હરિની, અંતરે એવો
 વિચારરે; સંતો ॥૨॥ આદિ અંતે મધ્યે મોટપ પામ્યા, તેતો ભક્તિ-
 થકી નિરધાર । ભક્તિ વિના મટકણ ન ઢઢે, મમવાતું ભવ મોક્ષા-
 રરે; સંતો ॥૩॥ તેહ ભક્તિ પ્રગટની પ્રીછજો, અતિ અનુપ વડાર ।
 નિષ્કુલાનંદ નકી એ વારતા, તેમાં નહિ ફેરફારરે; સંતો ॥૪॥
 પદ ॥૭॥

ફેર નથી રતિ ભક્તિ છે રૂડીજી, દોયલા દિવસની માનજો
 એ મુડીજી । એ છે સત્ય વાત નથી કાંઈ કુડીજી, મવજઢ તરવા
 હરિભક્તિ છે હુડીજી ॥૧॥ ઢાઢ—હુડી છે હરિની મગતિ, મવજઢ
 તરવા કાજ । અપાર સંસાર સમુદ્રમાં, જવર જાણો એ મ્હાજ ॥૨॥

सोसो उपाय सिंधु तरवा, करी जुवे जगे जन कोय । वहाण
 विनानां विलखां, समझी लेवां जन सोय ॥३॥ तेम भक्ति विना
 भवदुःखनो, आवे नहि केदिये अंत । माटे भक्ति भजावची,
 समझी विचारीने संत ॥४॥ खाधा विना जेम भूख न भागे, तृपा
 वीते नहि वण तोय । तेम भक्ति विना भवदुःख जावा, नथी
 उपाय कडुं कोय ॥५॥ जगजीवन विन जेम नग न भीजे, रवि
 विना टळे नहि रात । तेम भक्ति विना भारे सुख मळे, एवी रखे
 करो कोइ वात ॥६॥ जेम प्राणधारीना प्राणने, जाणो आहारतणो
 छे आधार । तेम भक्ति भगवाननी, सर्वेने सुख देनार ॥७॥ जळ-
 चरने जेम जळ जीवन, वनचरने जीवन वन । तेम भक्त भगवा-
 ननाने, जाणो भक्ति एज जीवन ॥८॥ जेम झंप न रहे जळ विना,
 रहे कीचे दाडुर कूर्म । तेम भक्त न रहे हरिभक्ति विना, रहे चित्ते
 चित्तवे जे चर्म ॥९॥ माटे भक्तने नव भूलवुं, करवी हरिनी भगति ।
 निष्कुलानंद कहे निर्भय थावा, आदरशुं करवी अति ॥१०॥
 कडबुं ॥२९॥

अति आदरशुं करवी भक्तिजी, तेमां कांइ फेर न राखवो रति-
 जी । पामवा मोटी परम प्रापतिजी, माटे राखवी अडग एक मतिजी
 ॥१॥ वाळ—मति अडग एक राखवी, परोक्ष भक्तना प्रमाण । आस्ति-
 कपणुं घणुं आणिने, जेणे भज्या इयाम सुजाण ॥२॥ शास्त्रयकी जेणे
 सांभळया, भक्तितणा वळी भेद । तेमनी तेम तेणे करी, वर आणि
 अति निरवेद ॥३॥ केणेक कर कपाविया, केणे सूकावियुं करवत ।
 कोई वेचाणा श्वपच घरे, कोई पड्या चडी परवत ॥४॥ केणेक अस्थि
 आपियां, केणे आपियुं आंमिप । केणेक ऋषिरथ ताणियो, केणेक
 पीयुं वळी विप ॥५॥ केणेक तजी सर्वे संपत्ति, राजपाट सुख समाज ।
 अन्न धन धाम घरणी, मेली मोहन मळवा काज ॥६॥ कोईक
 लटक्या कूपमध्ये, कोणेक आपी खेंची तनखाल । कोई सता जई
 शृळिये, मोटो जाणी महाराजमांहि माल ॥७॥ कोणेक तप कठण
 करी, मेली आ तन सुखनी आश । हिमत करी हरि मळवा,
 कहिये खरा ए हरिना दास ॥८॥ परोक्ष भक्त ए प्रभुतणा, घणा

अति ए आग्रहवान । त्वारे प्रगटना भक्तने, केम समे न रे'वुं साव-
धान ॥९॥ आदि अंते विचारीने, करी लेवुं काम आपणुं । निष्कु-
लानंद न राखवुं, हरिभक्तने गाफलपणुं ॥१०॥ कडवुं ॥३०॥

गाफलपणांमां गुण रखे गणोजी, एहमांहि अर्थ बगडे आप-
णोजी । पछी पश्चात्ताप थाय घणोघणोजी, भागे केम खरखरो एह
खोटतणोजी ॥१॥ ढळ—खरखरो एह खोटतणो, घणो थाशे नर निश्चे
करी । जे गइ वही चात हाथथी, ते पमाय केम पाछी फरी ॥२॥ पग
न चाल्या प्रभुपंथमां, करेन थयुं हरिनुं काम । जीभे न जप्या जग-
दीशने, मुखे गाया नहि घनेइयाम ॥३॥ नयणे न निरख्या नाथने-
अवणे न सुणी हरिवात । ए खोट्य भागे केम जुवो खोळी, चित्ते
चित्तवी चोराशी जात ॥४॥ पशु पंखी पन्नगनां वळी, आवे तन
अनंत । तेणे भजाय नहि भगवानेने, एह समझी लेवो सिद्धांत
॥५॥ माटे मनुष्य देह जेवा, एवा एके कोइ न कहेवाय । तेहसारं
समझी शाणा, नरतनना गुण गाय ॥६॥ एवा देहने पामीने, प्रसन्न
न कर्या परब्रह्मने । तेने थाशे जे ओरतो, समझी लेजो सहु मर्मने
॥७॥ आवो समाज आवतो नथी, जुवो चोराशी देहने चित्तवी । ते
तन खोयुं पशुपाडमां, कहोवात शुं समझ्या नवी ॥८॥ मनुष्य होय
तेने मनमां, करवो विवेक विचार । मानव देह मोंधो घणुं, नहि
अन्य देहनी ए हार ॥९॥ माटे भक्ति भजाववी, मन वचन कर्म करी ।
निष्कुलानंद नरतननुं, नथी थातुं मळवुं फरी ॥१०॥ कडवुं ॥३१॥

फरी फरी देह नव आवे आवोजी, ते शीद खोये करी कावो
दावोजी । समझी विचारी हरिभक्तिमां लावोजी, अवर सुखनो
करी अभावोजी ॥१॥ ढळ—अभाव करी असत्य सुखनो, सत्य
सुखने समझी ग्रहो । अमूल्य आवा अवसरने, खोइने खाट्यो
कोण कहो ॥२॥ जेम चिंतामणि मोंधी घणी, तेणे काग केम उडा-
डिये । शेतखानानी सांकडे, हरिमंदिरने केम पाडिये ॥३॥ तेम
मनुष्य देह मोंधो घणो, सर्वे सुखसंपत्तिनो देनार । ते विषयसुखमां
चावरी, खरी करवी नहि खुवार ॥४॥ जेम प्रभु प्रसादिनी पांवडी,
फाडी बगाडी करे चळोतियुं, ए समझण्यमां सेलि पडो, कामयेनु
दोही पाई कृतियुं ॥५॥ तेम मनुष्यदेहे करी दाखडो, पोखियुं कुळ

कुटुंबने । दादो पर ए डा'पणने, खरसाणी सारु खोयो अंबने ॥६॥
जेम कुंम भरी घणा घी तणो, कोई राखमां रेडे लई । ए अकलमां
उठ्यो अगनी, जे न करवानुं कयुं जई ॥७॥ तेम दुर्लभ आ देह तेह,
अर्पण कयुं अनर्थमां । कहो कमाणी शुं करी, खोयो आवो विग्रह
व्यर्थमां ॥८॥ माटे माहात्म्य जाणी मनुष्यतननुं, करवुं समझी
सबळुं काम । वण अर्थे न वणसाडवो, आवो देह अति इनाम
॥९॥ जे रही गइ खोट मनुष्यदेहे, ते भाग्यानो भरुंसो तजो ।
निष्कुलानंद नकी भगति, करीने हरिने भजो ॥१०॥ कडवां ॥३२॥

पदराग विहागडो—भजो भक्ति करी भगवनरे संतो भजो०, मानी
एदळुं हित वचनरे; संतो० । टेक—भक्ति विना भारे भाग्य न
जागे, जाणि लेजो सहु जन । भक्ति विना भवदुःख न भागे, ए पण
मानवुं मनरे; संतो० ॥१॥ भक्ति विना भटकण न टळे, मर करे
कोटिक जतन । भक्ति विना निर्भय नर नहि, करे सोसो जो सा-
धनरे; संतो० ॥२॥ भक्ति भंडार अपारसुखनो, निर्धनियानुं ए धन ।
जे पामी न रहे पामवुं, एवुं ए सुखसदनरे; संतो० ॥३॥ ते भक्ति
तन मानवे थाये, नहि अन्य तन करवा संपन । निष्कुलानंद के
निराश धइने, करो हरिसेवनरे; संतो० ॥४॥ पद ॥८॥

सेवा न करे ते सेवक शानोजी, थयो हरिदास पण हरामी
छानोजी । एहने भक्त रखे कोई मानोजी, अंतर पितळ छे बारै
धुस सोनानोजी ॥१॥ वाळ—सोना सरिखो शोभतो, थयो भक्त
भवमांहि भलो । लाखो लोक लाग्यां पूजवा, देखी आटादोप
उपलो ॥२॥ खाया पीवानी खोट न रही, मळे वख पण विधविधशुं ।
सारोसारो सहु कोई कहे, पाम्यो आ लोक सुख प्रसिद्धशुं ॥३॥
भोजन व्यंजन बहु भातनां, घणां मळे गामोगाम । मळयुं सुख वण
महेनते, ज्यारे करी तिलक धरी दाम ॥४॥ आढंबर आणी उपल्यो,
थयो भक्त ते भरपुर । जाण्युं कसर कोई वातनी, जोतां रही नथी
जरुर ॥५॥ एवो बारै वेप घनावियो, सारो साचा संत समान ।
पण पाहुं वळी नव पेखियुं, एवुं आवि गयुं अज्ञान ॥६॥ जे भक्त-
पणुं शुं भाळी मुजमां, भक्तभक्त कहे छे भवमांई । भक्तपणुं नथी

भासतुं, भासेछे ठावकी ठगाई ॥७॥ जे सर्वे सुख शरीरनां, लड
लेवां लोकनी पासथी । भक्त जाणी भोळवाइ भोळा, आपे हैये
हुलासथी ॥८॥ वळी वा'ली वस्तु विलोकीने, आणी आपे जाणी
हरिदास । जाणे अरथ एथी सरसो, एवो आणी उरे विश्वास ॥९॥
ते बात नथी तपासतो, एवो दिले दगादार छे । निष्कुलानंद नर
कळ करेछे, पण सरवाळे शुं सार छे ? ॥१०॥ कडवां ॥३३॥

भक्ति करे तेह भक्त के'वायजी, भक्ति विना जेणे पळ न रे'बा-
यजी । श्वासोश्वासे ते हरिगुण गायजी, तेह विना बीजुं ते न सुहा-
यजी ॥१॥ बाळ—सुहाय नहि सुख शरीरनां, हरिभक्ति विना
भुल्येकरी । अखंड रहे अंतरमां, करवा भक्ति भावे भरी ॥२॥
हमेश रहे हरख हैये, भली भाते भक्ति करवा । भूल्ये पण हरि-
भक्ति विना, ठाम न देखे ठरवा ॥३॥ भक्ति विना ब्रह्मलोकलगी,
सुख स्वप्ने पण समझे नइ । चौद लोकसुख सुणी श्रवणे, लोभाय
नहि लालचुं थइ ॥४॥ भक्ति विनानो नहि भरोसो, सदा स्थिर
रे'बा कोइ ठाम । माटे मूकी न शके भगतिने, अति समझी सुखतुं
धाम ॥५॥ नवे प्रकारे नकी करीने, भाख्या भक्तितणा जेह भेद ।
ते अति आदरशुं आदरे, करी अहंममत उच्छेद ॥६॥ अहंममत
जाय ज्यारे उचली; ल्यारे प्रगटे प्रेमलक्षणा । ल्यारे तेह भक्तने वळी,
रहे नहि कोइ मणा ॥७॥ अरस परस रहे एकता, सदा श्रीहरिनी
जो साथ । अंतराय नहि एकांतिकपणुं, घणुं रहे श्यामनी संघाय
॥८॥ एवे भक्ते भगवाननी, भलिभात्ये भजावी भगति । भक्ति करी
हरि रीझण्या, फरी रछुं नहि करवुं रति ॥९॥ करीये तो करीये एवी
भगति, जेमां रछो सुखनो समाज । निष्कुलानंद न करीये, भक्ति
लोक देसाडवा काज ॥१०॥ कडवुं ॥३४॥

साचा भक्तनी भेट थाय भाग्येजी, जेने जगसुख विखसम
लागेजी । चित्त नित्य हरिचरणे अनुरागेजी, तेह विना बीजुं सर-
वस त्यागेजी ॥१॥ बाळ—त्यागे सर्वे तने मने, पंच विषय संबंधी
विकार । भावे हरिनी एक भगति, अति अवर लागे अंगार ॥२॥
अन्न जमी जन अवरनुं, सूखे नहि तांणी वळी सोड । निर्दोष धावा
नाथनुं, करे भजन स्तवन कर जोड ॥३॥ महामे'नते करी मेलिपुं,

वळी अर्थें भयुं एवुं अन्न । ते खाइने खाद्य माने नहि, जो न थाय
हरिनुं भजन ॥४॥ वळी वरु विविध भातनां, आप्यां अंगे ओढवा
माट । ते ओढी अन्य उद्यम कर्षो, खोळी जुवो शि थई खाद्य ॥५॥
एणे आप्युं नधी अन्न उपर जाणी, हैये हजार घणी छे लेवा हाम ।
एह आपवुं पडशे आपणे, के आपशे श्रीघनश्याम ॥६॥ घनश्यामने
शिर शीद दिये, जैये न कर्षुं भक्तिभजन । रहे विचार एह वातनो,
हृदियामांहि रात दन ॥७॥ खरुं न कर्षुं खाधा जेटळुं, इच्छयो
भक्त थावा एकांत । तेतो घास कडु घेवरनां भातां, खावा करे
छे खांत ॥८॥ एह वात बंध केम बेसशे, हरिभक्त ते हैये धारिये ।
माटे लूतां घेठां जागतां, अति हेते हरिने संभारिये ॥९॥ एम
जाणेछे जन हरिना, ते भक्ति करतां भूले नहि । निष्कुलानंद
कहे वेश वरांसे, फोगट मने फूले नहि ॥१०॥ कडबुं ॥३५॥

फूल्यो न फरे फोगट वातेजी, भक्ति हरिनी करे भलि भातेजी ।
भूल्यो न भमे भक्तनी आंतेजी, नकी वात विना न बेसे निरांतेजी
॥१॥ बाळ—निरांत नहि नकी वात विना, रहे अंतरे अति उताप ।
उर विकार विरम्या विना, नव मनाय आप निष्पाप ॥२॥ दास-
पणामां जे द्रोप छे, ते दृग आगळ वेळे वळी । माटे मोटप माने
नहि, समझे छे रीत ए सघळी ॥३॥ खोद्य मोटी ए खोवा सारु,
करे भक्ति हरिनी भावे भरी । जाणे भक्ति विना भागशे नहि,
खोट एह खराखरी ॥४॥ माटे अति आग्रह करी, हरिभक्ति करे
भरपूर । भक्तिमां जेथी भंग पडे, तेथी रहे सदा दूर ॥५॥ जाणे जे
उद्यमे जन्मोजन्मनुं, वारिद्रय दूर थाय । ते उद्यमनी आढी करे,
तेथी बेरी कोण के'वाय ॥६॥ तेम भक्तियकी भवदुःख भागे, जागे
भाग्य मोटुं जाणवुं । ते विमुखनी वात सांभळी, अंगे आळस
नव आणवुं ॥७॥ जेम सहसहुने खारथे, सावुं रळेछे सरवे । तेम
हरिभक्तने, कसर न राखवी भक्ति करवे ॥८॥ मोटी कमाणी जाणी
जन, तन मने रे'वुं ततपर । बनी वात जाय घगडी, जो चूकिये
आ अवसर ॥९॥ जे तके जे काम नीपजे, ते वण तके नव थाय ।
निष्कुलानंद निश्चे कहे, ए पण समझवुं मनमांय ॥१०॥ कडबुं ॥३६॥

पदराग परज—संतो मनमां समझवा माटरे, केदि मेलवी नहि ए

घाटरे; संतो० । देख—जोई जोईने जोयुंछे सर्वे, विविध भाते
 पैराट । भक्ति विना भवउदभवनो, अळगो न धाय उच्चाटरे; संतो०
 ॥१॥ तप करीने त्रिलोकीनुं कोय, पामे रुडं राजपाट । अबधिये
 अवश्य अखंड न रहे, तो शी थई एमां खाटरे; संतो० ॥२॥ माटे
 भक्ति भवभयहरणी, करवी ते शीशने साट । तेह विना तने मने
 तपासुं, वात न घेठी घाटरे; संतो० ॥३॥ भक्तिथी काया जाणे छैये
 डाखा, एयुं डाखापणुं परुं डाट । निष्कुलानंद के भक्ति करतां,
 उघडे अभय पद हाटरे; संतो० ॥४॥ पद ॥१॥

भक्ति करी हरिनां सेववां चरणजी, मनमां मानी मोटा सुखनां
 करणजी । तन मन त्रिविध तापनां हरणजी, एवां जाणी जन
 सदा रहे शरणजी ॥१॥ ढाळ—शरणे रहे सेवक थई, केदि अंतरे
 न करे अभाव । जेम धार्यस घाहाण तणो, तेने नहि आधार विना
 नाच ॥२॥ तेम हरिजनने हरिचरण विना, नथी अन्य बीजो
 आधार । ते मूकी न शके तने मने, जाणी भारे सुखमंडार ॥३॥
 जेम पतिव्रता होय प्रमदा, ते पति विना पुरुष पेखे नहि । बीजा
 सोसो शुणे कोइ होय सारा, तोय दोषित जाणी देखे नहि ॥४॥
 तेम भक्त भगवानना, पतिव्रताने प्रमाण । प्रभु विना बीजुं न
 भजे भूल्ये, ते साचा संत सुजाण ॥५॥ जेम बपैयो बीजुं बुंद न
 बोटे, स्वाति विना सुधासम होय । पियुपियु करी प्राण परहरे,
 पण पिये नहि अन्य तोय ॥६॥ तेम जन जगदीशना, एक नेक
 टेकवाळा केवाय । स्वाति विंदुसम स्वामीनां बचन, सुणी उतारी
 लिये उरमांय ॥७॥ जेम चकोरनी चक्षु चंद्र विना, नव लोभाय
 क्यांही लगार । तेम हरिजन हरिमूर्ति विना, अवर जाणे अंगार
 ॥८॥ एम अनन्य भक्त भगवानना, प्रभु विना बीजे प्रीति नह ।
 मन बचन कमें करी, श्रीहरिना रखा थई ॥९॥ एवा भक्तनी भक्ति
 जाणो, वा'ली लागे वा'लाने मन । निष्कुलानंद कहे नाथने, एवे
 जने कर्पा प्रसन्न ॥१०॥ कडवुं ॥३७॥

प्रसन्न कर्पा जेणे परब्रह्मजी, तेने कोइ वात न रही अगमजी ।
 सर्वे लोक घाम थयां सुगमजी, एम करेछे आगम निगमजी ॥१॥

ढाळ—आगम निगमे एम कह्युं, रह्युं नहि कर्युं एने कांह । सर्वे सुखनी संपत्ति, आविं रही एना उरमांह ॥२॥ सर्वे पार जे प्रापति, सर्वेने सरे जेह सुख । ते पामेछे भक्त प्रभुतणा, घणुंघणुं शुं कहिये सुख ॥३॥ सर्वेउपर जे शिरोमणि, सर्वे मस्तकपर जे मोड । सह्युथी ए सरस थपा, कोण कहिये जाणो एनी. जोड ॥४॥ सर्वे कमाणीने सरे कमाणी, सर्वे खाट्यने सरे खाट्य- तेह पामी पूरण थया, तेतो भक्ति करी तेह माट्य ॥५॥ सर्वे कळशपर कळश चढ्यो, सर्वे जीतपर थह जीत । सर्वे सारनुं सार पामिया, जेने थह प्रभु साधे प्रीत ॥६॥ जेम मोटा राजानी राजनिधि, ते लख्ये लेश लेचाय नह । पण जनमी ए जनक कयों, त्वारे सर्वे संपत्ति एनी थह ॥७॥ तेम सेवक सुत श्रीहरितणा, मणा एने कोए चातनी नथी । पूरण पदनी छे प्रापति, अतिशय शुं कहिये कथी ॥८॥ जेम अति उंचो अंधरे चढे, आकाशे वसे जयां अनळ । एथी उंचो तो एक शून्य छे, पीजां हेठां रखां सकळ ॥९॥ तेम भक्तिथकी जा ब्रह्मांडमां, नथी सरस जोयुं शोधीने । निष्कुलानंद पद परम पान्था, जे अगम छे मन बुद्धिने ॥१०॥ कह्युं ॥६८॥

मन बुद्धिना मापमां नावेजी, एयुं अति सुख हरिभक्तीथी आवेजी । जेह सुखने शुक्रजी जेवा गावेजी, ते भक्ति प्रभु प्रगटनी कावेजी ॥१॥ ढाळ—भक्ति प्रभु प्रगटनी, जेजे करीछे हरिजने । ते तेने पळ पाकीगह, सह्यु विचारी जुवो मने ॥२॥ कुवजाए कटोरो भरी करी, चरच्युं हरिने अंगे चंदन । तेणेकरी तन टेडाह टळी, घळी पामी सुखसदन ॥३॥ सह्यु सुदामा माळीनुं, समापर सरीगयुं काम । ते प्रगट प्रभुने पूजतां, पामी गया हरिनुं थाम ॥४॥ विदुरे भाजीने भोजने, जमाडिया जगजीवन । ते जमी प्रभु प्रसन्न थया, एयुं परोक्ष शुं साधन ॥५॥ सुदामे भक्ते श्रीहरिने, अण मूठी आपिया तांडुल । तेणे दारिद्र्य दूर गयुं, थयुं अति सुख अनुल ॥६॥ पंचालिये पात्रमांथी, शोधी जमाडिया हरि आप । तेणे मद्युं कष्ट मोडुं अति, तेतो प्रगटने प्रताप ॥७॥ बळी चीर चीरीने चिंधरी, आपी हरि करे बांधवा काज । तेणे करीने द्रौपदीनी, रुडी राखी हरिए लाज ॥८॥ एम प्रगटना प्रसंगथी, जेजे सर्वां जननां काम ।

સૂતાં ન આવે નિદ્રા જેને, જસતાં ન આવે અન્ન । ભક્તિ વિના
હરિભક્તને, એમ વરતે રાત ને દન ॥૭॥ ગાન લાગે શબ્દ સિંહ સર્પ-
સમ, તાન લાગે તાડન તન । પડયું વિધન જાણી તે પરહરે, ભક્તિ
વિના આવે નહિ અન્ય ॥૮॥ પ્રમુ વિના જેના પંડમાં, પ્રાણ પીડા
પામે બહુપેર । એવા ભક્તને ખાઢી વઢી, મહાપ્રમુ કરેછે મે'ર ॥૯॥
ભારવા ગુણ હરિભક્તના, જોઈએ એવા જનમાં જહર । નિષ્કુલાનંદ
કહે નાથ એવાથી, પલ્લ એક રહે નહિ દૂર ॥૧૦॥ કડવું ॥૪૨॥

દૂર ન રહે એવા જનથી દયાલ્લજી, રાતદિન રાણે એની રક્ષા-
લ્લજી । જેમ જનની નિત્ય જાલવે યાલ્લજી, એમ અતિ કૃપા રાણે
કૃપાલ્લજી ॥૧॥ ઢાલ—કૃપાલ્લ એમ કૃપા કરી, સમેસમે કરેછે સંભા-
લના । નિત્યે નજીક રહી નાથજી, પલ્લેપલ્લે કરેછે પ્રતિપાલના ॥૨॥
શ્વાતાં પીતાં સૂતાં જાગતાં, ઘણી રાણેછે સ્વર સ્વરી । ઉઠતાં બેસતાં
ચાલતાં, હરેછે સંકટ શ્રીહરિ ॥૩॥ નર અમર મનુજાઈથી, રક્ષા
કરેછે રમાપતિ । મૂત ભૈરવ ભવાનીના મયને, રાણેછે તે રોકી અતિ
॥૪॥ અંતરશયુ ન દિયે કેદિ ઉઠવા, નિશ્ચે કરીને નિરધાર । નિજ-
ભક્ત જાણીને નાથજી, વા'લો વે'લી કરે વઢી વા'ર ॥૫॥ પોતાને
પીડા જો ઉપજે, તેને ગણે નહિ ધનદયામ । પણ ભક્તની નિહય
માગવા, રહેછે તૈયાર આટું જામ ॥૬॥ દેહી ન શકે દુઃખ દાસલું,
અણુજેટલું પણ અવિનાશ । માને સુખ ત્યારે મનમાં, ડ્યારે ટાલે
જનના ગ્રાસ ॥૭॥ સાચા ભક્તની શ્રીહરિ, સદા સર્વદા કરેછે
સહાય । તે લક્ષ્યાંછે લક્ષણ ભક્તનાં, હરિયે હરિગીતા માંપ ॥૮॥
એવા ભક્તના અલબેલડો, પૂરેછે પૂરણ કોડ । તેહ વિનાના ત્રિશંકુ
જેવા, રહે રાખો દલે કોઈ ઢોડ ॥૯॥ એક ભૈરવજપ વીજી ભગતિ,
તે અણમળતાં ઓપે નહિ । નિષ્કુલાનંદ નકી વારતા, જે કે'વાની
હતી તે કહી ॥૧૦॥ કડવું ॥૪૩॥

મહિમનિધિ આ ગ્રંથ જે ગાશેજી, મહિમનો મેદ તેને જણાશેજી ।
સમજીને પછી ભક્ત મલો ધાશેજી, ત્યારે વીજાં વંધનથી મૂકાશેજી
॥૧॥ ઢાલ—મૂકાશે વીજાં વંધનથી, રહેશે રાખી સાચી મલી
મહિમ । સ્વરા સ્વોદાની સ્વર સ્વરી, પડશે પોતાને તરિયે ॥૨॥

વિધવિધે વિચારશે, ધારશે ભક્તિ મન દૃઢ કરી । ભક્તિ વિના કોઈ
 મલું કરવા, માલશે નહિ ભવમાં ફરી ॥૩॥ સહુથી સરસ સમ-
 જશે, ભક્તિ અતિ ભગવાનની । તેને તોલ તપાસતાં, નહિ જડે જોડ
 એ સમાનની ॥૪॥ એવાને ભક્તિ અતિ આવશે, ગાવશે ગુણ ભક્તિ
 તણા । જાણશે પોતાના જીવમાં, જે ભક્તિથી હૃદય ઘણા ॥૫॥
 મોટેમોટે મઢી મહિમા, માણ્યો ભક્તિનો મારે મહુ । તે ભક્તિ પ્રમુ-
 પ્રકટની, સમજી સમજી લિયો સહુ ॥૬॥ યીજી ભક્તિ જન મહુ કરે,
 તેમાં રહે ગમતું મનનું । પળ પ્રગટ પ્રમુની ભક્તિમાં, રહે ગમતું ભગ-
 વાનનું ॥૭॥ માટે કોઈને એ કરતાં, આવ થાતો નથી મિતરમાં ।
 પછી પ્રીત વાંધી ભક્તિ પરોક્ષમાં, ઘણું આદરી ઘેઠાં ઘરોઘરમાં ॥૮॥
 જિયાં આવ્યું જેને વેસતું, તિયાં મઢી થયા ભગત । એવે ભક્તે આ
 વ્રહ્માંડ ભરિયું, એપણ જાણવી વિગત ॥૯॥ સાચી ભક્તિ શ્રીહરિ
 સંબંધી, વર્ણવી વારમવાર । નિષ્કુલાનંદ હવે નહિ કહે, સહુ સમ-
 જજો નિરધાર ॥૧૦॥ કહવું ॥૪૪॥

પદરાગ પરજ—નિરધારી છે નિગમે વાતરે સંતો નિરં । થાયે
 ભક્તિયે હરિ રહીપાતરે સંતોં । વેક—ભક્તિ વિના ભવરોગ ન
 નાસે, રહે દુઃખ દિનરાત । ભક્તિ વિના મદકળ ન ભાગે, સમજી
 લેવું સાક્ષાતરે; સંતોં ॥૧॥ ભક્તિ કરિને ભક્ત હરિના, ઘણીઘણી
 ઉઘેયા ઘાત । ભક્તિ કરી મારે માગ્ય જાગેછે, નથી એ વાત અ-
 ઘ્યાતરે; સંતોં ॥૨॥ ભક્તિ કરે તે ભક્ત હરિના, જોવી નહિ તેની
 જાત । ધન્ય ધન્ય એ જનનું જીવન, જેણે ભક્તિ કરી મહી માતરે;
 સંતોં ॥૩॥ ભક્તિ કરી સ્વરી મોજ જેણે લીધી, તેણે થયા ભક્ત એ
 એકાંત । નિષ્કુલાનંદ કે નાથ મઢીને, દિધી ભક્તિની દાતરે;
 સંતોં ॥૪॥ પદ ॥૧૧॥

પદરાગ ધોલ યથામણાનું—ભક્તિ છે ભવજલ વહાણ, સિંધુ તરવા
 સુખરૂપ છે એ । સમજીને જીવો સુજાણ, પાર ઉતરવા એ અનુપ છે એ
 ॥૧॥ ઢાલ—એહ નાવથી જો અપાર, ઉતરિયા ઝર્ણવને એ । ન થાય
 તેનો નિરધાર, તો હું કરું તેના વર્ણવને એ ॥૨॥ ઉચ્ચ ને નીચ અનંત,
 પાર સહુને પોત કરે એ । એમ ભક્તિથી જાણજો જન, સુખ કઈ
 પામ્યા સરે એ ॥૩॥ ધન્ય એ ભક્તિ શાજ, તારી તરીયે તીર કયાં

ए । पामिया सुख समाज, ते भक्ति हूवे तर्पा ए ॥४॥ बेठा ए
 घेडीने मांये, बुडवानी तो विक टळी ए । करवुं रहं नहि कांय,
 ब्रह्ममोहोलमां बेठा भळी ए ॥५॥ संतने ए सुखरूप, होडी रुडी
 हरिभगति ए । कोण भिक्षु कोण भूप, सहने आपे ए सुम गति ए
 ॥६॥ एह विना नर निरधार, पार ते कोई पाम्या नहि ए । शुं
 कहिये चारमवार, सह समझीने करो सहि ए ॥७॥ वखाणी वांणने
 तोल, भक्ति अति भव तरवा ए । भागे आवे ब्रह्ममो'ल, केडे न
 रहे कांइ करवा ए ॥८॥ भक्तियी नर अमर, असुर पण उदर्या
 कडं ए । सदा सुख थावानुं घर, भक्ति विना भाळ्युं नइ ए ॥९॥
 भक्तिवश्य भगवान, आवेछे अक्षरधामधी ए । नकी ए बात निदान
 जूठी जरायभार नथी ए ॥१०॥ जेजे घर्या अवतार, ते भक्तनी
 भक्ति जोइने ए । नथी थातो निरधार, जे, आवे ताण्या बीजा
 कोइथी ए ॥११॥ जोई लीधुंछे जरूर, अविनाशीनुं आंही आवुं
 ए । भक्ति भाळी भरपुर, भक्तनुं दुःख नसावुं ए ॥१२॥ ते विना
 कयो तपास, अलयेलो आंही आवे नहि ए । भक्तिवाळा भक्तपास,
 रे'वा भावे बीजे भावे नहि ए ॥१३॥ बीजा उद्यम करेछे अनेक,
 पण भक्तिवाळा भावे घणुं ए । जेना तनमनमां ए टेक, जे करवा
 गमनुं हरितणुं ए ॥१४॥ एवा भक्त जे कोइ भाविक, हरिभक्ति वि-
 ना भावे नहि ए । करी अंतरमांय विवेक, गुण बीजानो गावे नहि
 ए ॥१५॥ सर्वे साधनमांहि सार, भक्ति कळश कंचननो ए । राखवो
 एनो आधार, विश्वास वा'लाना वचननो ए ॥१६॥ तो पामिये परम
 आनंद, जित थाये जोया जेवडी ए । एम के'छे निष्कूलानंद, सर्वे
 उपर सग्य चडी ए ॥१७॥ संवत सुंदर ओगणीस, वरस जुगल व-
 खाणिये ए । चैत्र सुदी नौमी दिनेश, ग्रंथ पुरण परमाणिये ए ॥१८॥
 दो सोरठा दोहा दोय, चुंवाळीश कडवां कहीये ए । पद एकादश
 सोय, तेपर एक घोळ लहीये ए ॥१९॥ पंच शून्य पर आठ, भक्ति
 निधिनां चरण छे ए । कहे सुणे करे पाठ, तेने अभयकरण छे ए ॥२०॥
 इति श्रीसहजानंदसामिशिष्यनिष्कूलानंदमुनिविरचितो भक्तिनिधिः संपूर्णः ।

भक्तिनिधि. समाप्तः ।

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतयम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

हरिवलगीता ।

राग धन्याश्री—मंगळ मूर्ति श्रीधनश्यामजी, शरणागतना सदा
सुख धामजी । पतितपावन पूरणकामजी, अधम उद्धारण निर्भय
नामजी ॥१॥ ढाळ—नाम निर्भय निगम कहे, जे समरतां संकट
टळे । दुष्कृत जेह देहधारीनां, तेह पापना पुंज पळे ॥२॥ पुरुषोत्तम
प्रगटनुं, नाम निर्भय निसाण । जे जन जीमे उचरे, ते पामे पद
निर्घाण ॥३॥ जे नामे पामी गुणका गति, धयो अजामिलनो उद्धार ।
अगणित एह नामथी, पतित पाप्या भवपार ॥४॥ केंरी खरी दी-
नता करी, करी आरतशुं अरदास । अर्थो शब्द उच्चारतां, आव्या
वा'रे अविनाश ॥५॥ कामुकिनी करणी कशी, अजामिल नहि अ-
घहीण, नारायणना नामथी, धया पार प्रिछो प्रवीण ॥६॥ त्रिलोकमां
तपासतां, नावे नारायण नाम तुल्य । पतितने पावन करवा, ए छे
निधि अमुल्य ॥७॥ जप तप तीर्थ जोग जगन, व्रत विधि दिये बळी
दान । निष्कुलानंद नारायणना, नावे नाम समान ॥८॥ कडबुं ॥१॥

नारायणनामनो मोटो महिमायजी, सुण्युं में सर्वे शास्त्रमांय-
जी । जीव हेत अर्थे एबुं नहि कांयजी, समझु समझी समरे सदा-
यजी ॥१॥ ढाळ—समझु समझी समरे, निशदिन नारायणनाम ।
श्वास उश्वासे संभारतां, पळ पामे नहि विराम ॥२॥ शेषजी मा-
हात्म्य समझी, करे अखंड नाम उच्चार । सहस्रमुखमां जुगल जीभे,
रटेछे एकतार ॥३॥ पृथु महिमा प्रिछीने, माग्या दश हजार कान ।
नारायणनां नाम सूणवा, अतिशय उरमां तान ॥४॥ हिरण्यकशिपू

अवणे सांभळयो, नारायण नामनो नाद । तप तजी त्रिय भजी,
तेना थया भक्त प्रह्लाद ॥५॥ प्रह्लाद प्रगटी प्रीतशुं, भावे भज्या
श्रीभगवान । अभक्तकुळमां भक्त थया, नाम प्रतापे निदान ॥६॥
विभीषणने भक्त थावुं, नोये राक्षसकुळनी रीत । पण जेजे जपे
जगदीशने, ते थाय सर्वे पुनीत ॥७॥ असुरकुळ ने अघे भर्षा, तर्षा
एवा जीव अनंत । निष्कुलानंद नारायण नामनो, महिमा मोटो
अत्यंत ॥८॥ कडवुं ॥ २ ॥

भवजळ तरवा घनश्याम नाम नावजी, आवी वेसे एमां कोइ
रंक के रावजी । पामे भवपार सेज खभावजी । तेह विना तरवा
अन्य न उपावजी ॥१॥ दाढ—उपाव नथी आ जीवने, भवजळ त-
रवा काज । नारायणना नामरूपी । जाणो अजर ए क्षाज ॥२॥ म-
शक तुंथां मगावीने, कहुं कटिये बांधे कोय । सरे न उतरे सिंधुने,
जे अति अगाध छे तोय ॥३॥ तेम साधन सर्वे कहिये, तुंथा मश-
कने तुल्य । तेने भरोसे न भव तरे, जाय जनम अमूल्य ॥४॥ माटे
बळ राखी बहुनामीनुं, रहेवुं निर्भय नरने नर्चित । पतितपावन
विरुद छे, ते तजशे नहि कोई रीत ॥५॥ एह विश्वास अंतरे, राखी
तजे वीजुं बळ । तेह प्राणी उतरशे, भली भाते भवजळ ॥६॥ अवळ
आश्रय उरमां, प्रभु प्रगटनो प्रमाण । एवा जन जे जगमां, ते पामे
परम कल्याण ॥७॥ (सरे ए साची बात छे, वीजी खोटी नहि तेपण
खरी । निष्कुलानंद निर्भय रही, हेतशुं भजवा हरि) ज्यारे पोत न
तारे पापाणने, तारे काष्ठतरणकां तुंवडां । निष्कुलानंद ए नावनां,
बखांण केम थाय बडां ॥८॥ कडवुं ॥ ३॥

एह विना उपाय होय कोई एकजी, केजो सह समझु करी विये-
कजी । एह विना साधन वीजां अनेकजी, अति मति गतिये नकी
कर्युं नेकजी ॥१॥ दाढ—नकि तेनो निर्णय कर्यो, जोहए निश्चयनुं
नरने जोर । नाथना निश्चय विना, अति रहे अंधारुं घोर ॥२॥ पूरण
पुरुषोत्तम प्रगटी, नरतन न घरे नाथ । तेह भूर्ति जेहने मळे, ते
सर्वे जन मनाथ ॥३॥ मनुष्याकार अपार सामर्थी, जेह समे घरे जेह
नाम । तेह नाम समरतां जन, थाये पूरणकाम ॥४॥ जेम घेमुं करे
कोई व्योमनुं, तेनी गाली न जाये चोट । तेम नाम घनश्मामने,

થાય કલ્યાણ કોટ ॥૬॥ જેમ હુંદુમાં અગનિ નહિ, નહિ અર્કમાંહિ અંધાર । તેમ પ્રભુ પ્રગટમાં, નોંય અમંગલ નિરધાર ॥૬॥ વિદ્યુત ન તજે વહનિ, શીતલતા ન તજે શ્રીલંકા । તેમ કલ્યાણ મહારાજમાં, રહું અતિશય અલંકા ॥૭॥ એહ દૃષ્ટાંતને ઘર ધરી, રે'વું નિઃસંશય નિર્મય વઢી । નિષ્કુલાનંદ નિશ્ચે કહે, સત્ય માનજો સહુ મઢી ॥૮॥ કહવું ॥૪॥

પદ્મરાગ સામેરી મહાર—વિશ વસા એહ વાત છે, તમે સાંમલજો સહુ જનરે । અંતર શત્રુ અજિત છે, પલેપલે પાડેછે વિધનરે; વિશં ॥૧॥ સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલમાં, એણે લીધીછે સહુની લાજરે । દેવ દાનવ માનવ મુનિ, એણે રોલિયો સુરરાજરે; વિશં ॥૨॥ નિર્દોષ જન કોઈ નજરે, નથી આવતાં નિરધારરે । કામ ક્રોધ લોભ મોહમાં, સહુ એવે મર્યા અપારરે; વિશં ॥૩॥ એવા અવગુણ અવલોકીને, હરિ કરે કેવું કલ્યાણરે । નિષ્કુલાનંદ તૈયે નાથને, ઠાલો ફેરો પડ્યો પરમાણરે; વિશં ॥૪॥ પદ ॥૧॥

ડ્યારે જુવે જનના અવગુણ અવિનાશજી, ત્યારે કોઈ હોય નહિ હરિદાસજી । પતિતપાવન નામની જે આશજી, તેથી કહું સહુ થાય નિરાશજી ॥૧॥ ઢાલ—નિરાશ થાય નરતન ધારી, જોઈ સંકલ્પનું જોર । મન વચન કર્મે કરી, કેદિ મટે નહિ હરિના ચોર ॥૨॥ કાંતો મનમાં ભોગવે, કાંતો વચને કરે વ્યભિચાર । કાંતો કામાદિક કર્મે કરી, ધારી રહ્યા નર ને નાર ॥૩॥ શુદ્ધ અંતરે શોધતાં, જોતાં ન જડે કોઈ જીવ । અંતર એવાં અવલોકીને, કહો પ્રસન્ન થાય કેમ પીવ ॥૪॥ માટે કલ્યાણ કોઈનું, માનશો માં મનમાંય । નિષ્કલંક થયા વિના, કારજ ન સરે કાંય ॥૫॥ અવિનાશીનું શું ઉપન્યું । નિરર્થક ધર્મું નરતન । નારાયણના નામનું, અપહરણ નહિ અજન ॥૬॥ વેદ પુરાણે વર્ણવ્યો, અનેક જીવનો ઉદ્ધાર । એહ વાતનો અંતરે, કહો કેમ થાય નિરધાર ॥૭॥ આગી પડ્યું અવ તરવું, વાત ઊભી ન રહી એક, નિષ્કુલાનંદ નાસ્તિકપણું, ઘરમાં તે આવીયું નેક ॥૮॥ કહવું ॥૫॥

દોષે રહિત દેહધારી ન હોયજી, ચૌદ લોકમાં ચિતવી જોયજી । કલંકરહિત સુણ્યા નહિ કોયજી, નહિ અસમર્થ સમર્થ હતા સોયજી ॥૧॥ ઢાલ—સમર્થ શિવ વ્રહ્મા સહી, તે જાણે સહુ જગ સોય ।

डाघ लाग्यो जे दोयने, ते कहेछे सहु कोय ॥२॥ इंद्र चंद्र आवे
 कइ, सुर असुर अनेक । सहनुं श्रवणे सांभळ्युं, निर्दोष नहि एह
 नेक ॥३॥ (इंदिराये अन्य अवलोकियुं, जोने राधाये कयों रोष ।)
 कृष्ण कामिनी कामवश थई, सुत सांय सन्मुख जोई । अहल्या
 रेणुका द्रौपदी, निर्दोष न दीठां कोई ॥४॥ पराशर नारद सौमरी,
 सनकादिक जे सुजाण । वसिष्ठ बळी विश्वामित्र, एकलशृंगी प्रमाण
 ॥५॥ केनेक कामे रोळीया, केनिक लीधी लोभे लाज । केनेक क्रोधे
 कायर करी, रोळीया रंक राज ॥६॥ एवी वातो अंतरे, तोळी करवो
 तपास । हारवी नहि हिमतने, मटवुं नहि हरिदास ॥७॥ चडे तेह
 पडे खरा, येसे उजळे बळी डाग । निष्कुलानंद ए नहुं नथी, एम
 समझो सुभाग ॥८॥ कडवुं ॥९॥

एवी वातो आगे बहु थईजी, नथी केवानी तोपण कईजी । एह
 रीते लाज को केनी रईजी, पण एह सहुनी मोटप न गईजी ॥१॥
 ढाळ—मोटप न गई मोटातणी, ते नारायणने निश्चे करी । अति-
 बळ आश्रयनुं, तेणे संशयने लीधो हरी ॥२॥ झुंडी वासना भक्तने,
 जो अणु अंतरमां थाय । समझे बळ साधननुं, तो सुख न रहे कांय
 ॥३॥ माटे बळ महाराजनुं, राखवुं हृदिया मांय । तेह विना अप-
 राध ढाळवा, अन्य नथी उपाय ॥४॥ एवी रीते अनेक जीवनो, आगे
 थयो उद्धार । सार्थक सर्वे थया, आगम हरि अवतार ॥५॥ एह विना
 अनेक रीते, बळी वात न येसे बंध । दैवी आसुरी उद्धार्यो, ते श्रीह-
 रिने संबंध ॥६॥ मूरति श्रीमहाराजनी, महानिधि मंगळरूप । जाणे
 अजाणे जे आशरे, ते थाय शुद्धस्वरूप ॥७॥ अजाणे अमृत पानथी,
 नर अमर थाय आप । निष्कुलानंद नारायण संबंधे, स्पर्श नहि
 पंच पाप ॥८॥ कडवुं ॥९॥

साधन सर्वे समझवां सत्यजी, एहमां एके नथी असत्यजी । रा-
 खवां नरने नकी करी नित्यजी, विघन पडे न हारवी हिमत्यजी ॥१॥
 ढाळ—विघन पडे व्याकुळ थह, अति थावुं नहि उदास । पतित
 पावन नाथनो, चढो राखवो विश्वास ॥२॥ भोळाहए कांइ भूल्य
 पडे, थाय न करवानुं काम । नर निश्चेनुं बळ लई, समरवा घनश्याम
 ॥३॥ कचवाह कायर थह, पाछा न भरवा पग । हैये हिमत न हा-

રવી, મંડયું રે'વું મુવાલગ ॥૪॥ પડતાં આઘડતાં રાહજ પંથે, ચાલયું
ચિતે કરીં ચાહ । પઢી ન રે'વું પૃથવી, લેવો એનો એહ રાહ ॥૫॥ જ-
રૂર પો'વશું જાણયું, શ્રીહરિની હજૂર । પગેપગે પંથ કાપશું, એમ
જાણયું જન જરૂર ॥૬॥ ભક્ત છીયે ભગવાનના, મન વચન કર્મે કરી ।
નિશ્ચે કર્યુંછે નાથનું, તે ફરશે નહિ ફેરવે ફરી ॥૭॥ અચ્છ જાણી એ
આશરો, ન્યૂન માનવી નહિ મન । નિષ્કુલાનંદ એ વારતા, નકી
નિરવિઘન ॥૮॥ કહયું ॥૮॥

પદપગ ધોલ—તુને સાંભલ આપું શીલ । એ ઢાલ છે—મીંતર મ-
રોસો ભગવાનનોરે, જોડે ભક્તને મરપુર । વીજી વાત છે વાદલીરે,
તમે જાણી લેજો જરૂર; મીંતર ॥૧॥ જેમ એક એકડો ટાલિયેરે, વઢી
વાલિયે સોયેક શૂન્ય । બુદ્ધિવાનને બેરજ વાંધવીરે, તેતો સમજણ્યમાં
નૂન્ય; મીંતર ॥૨॥ તેમ મેલી થલ મહારાજનુંરે, સાધનની માનવી
સા'ય । મરી ગોઢી વારિ વલોવતારે, ઉતરે નહિ માંચળ કાંય; મીં-
તર ॥૩॥ માટે મનમાં મોટો માનવોરે, પ્રગટ પ્રભુનો પ્રતાપ । નિષ્કુલા-
નંદ તેહ નરનારે, ટઢી જાયે અંતર તાપ; મીંતર ॥૪॥ પદ ॥૨॥

હરિની આજ્ઞા માનવી મનજી, નરને કરવાં સર્વે સાધનજી । તેમાં
કાંઈ ફેર ન પાડવો જનજી, પ્રગટ પ્રભુને કરવા પ્રસન્નજી ॥૧॥ ઢાલ—
પ્રસન્ન કરવા મહાપ્રભુને, રે'વું આજ્ઞાને અનુસાર । જેજે જેના ધર્મ છે,
તેતે પાલવા કરીં પ્યાર ॥૨॥ ધર્મે રાજી ધર્મના સુત, ધર્મ સાધુનો
જાણગાર । ધર્મ ધારી સહુ રહ્યા, ચાર વર્ણ આશ્રમ ચાર ॥૩॥ તેમ
ધર્મ ત્યાગીતણા, નિર્લોભી ને નિષ્કામ । નિઃસ્પૃહી નિરમાનિતા, નિઃ-
સ્વાદી એહ નામ ॥૪॥ તેમાં ફેર એક તલમાર, નવ પડવા દેવો નેક ।
મુવાસુધી મૂકવી નહિ, શુદ્ધી ત્યાગી એહ ટેક ॥૫॥ મુલ્યથી મોઢી વા-
રતા, મૂલ્યે માપણ કરવી નહિ । વઢે સહિત ધોલયું, સહુસહુને ધર્મે
રહી ॥૬॥ કાચરની વાતે કોઈને, ના'વે શૂરાતન સોય । નપુંસક ન-
રથી નારને, પુત્રની પ્રાપ્તિ ન હોય ॥૭॥ માટે હૈયે હિમત ધરો, અને
કરો છરો खेल । નિષ્કુલાનંદનો નાથજી, થાશે રાજી અલબેલ ॥૮॥
કહયું ॥૯॥

રાજી કરવા પ્રગટ ભગવાનજી, સમાસમે સહુને રે'વું સાવધાનજી ।
મેલી જન મન તનનું માનજી, રાલયું હરિને રાજી કરવા તાનજી ॥૧॥

ढाळ—तान एम तने मने, राजी करवाने हरि कृष्ण । अहोनिश रहे आलोचना, जाणे कैम प्रभु थाय प्रसन्न ॥२॥ तेने अर्थे तने करी, करे जप तप जोग जगन । तीरथ व्रत करे वळी, राजी करवा भगवन ॥३॥ तेहसारुं तावे तनने, सहे कायाये कष्ट कोट । पण हरिभक्तनी रीतमां, आववा न दिये खोट ॥४॥ मेली गमतुं निज मननुं, करे गमतुं ते गोविंदतणुं । जेम वाळे तेम वळे वळी, मूकी ममत आपणुं ॥५॥ बा'लाना वचननो, अति उर उंडो विश्वास । माहात्म्य जाणी महाराजनुं, तजे अन्यसुख आश ॥६॥ सुख नर निर्जरतणां, समझे स्वम समान । निर्भय सुख जाणी नाथनुं, तेहपर रहे घणुं तान ॥७॥ एने अर्थे आपणुं, गणे नहि तन मन । निष्कुलानंद ते नरपर, प्रभु थाशे प्रसन्न ॥८॥ कडवुं ॥१०॥

वळी प्रभु प्रसन्न करवा काजजी, बहुबहु कयुं मोरे ऋपिराजजी । मोटेमोटे महीशे सूक्यां राजसाजजी, तनसुख सवें करियां ताजजी ॥१॥ ढाळ—तज्यां सुख संसारनां, भज्या श्रीभगवन । एनी रीत सुणी श्रवणे, थाय ब्राह्मिब्राहि मान ॥२॥ आरुणी ने उपमन्यु, ऋषि जाजळी तपसी जेह । प्रभुजीने प्रसन्न करवा, गण्युं नहि निजदेह ॥३॥ मयूरध्वज ने मीरां वळी, भूप भर्तृहरि ने गोपीचंद । समस्त बरेज ने शेख फरीद, मनसुर ने बार्जिंद ॥४॥ एह आदि अनेक बीजा, घणुं राजी करवा घनश्याम । सुख तज्यां शरीरनां, अन्न घन घरा त्रिय घाम ॥५॥ पंच विषयने परहरी, थया अरि मन इंद्रितणा । परलोकनी प्रतीत आणी, सद्यां कष्ट शरीरे घणा ॥६॥ खोट न आणी खपमां, बांधी ममत महासुख मांइ । तनसुखथी मन उतर्युं, ठर्युं नहि चित्त क्यांइ ॥७॥ एवी रीत हरिभक्तनी, प्रभु विना बीजे प्रीति नहि । निष्कुलानंद नकी वारता, हरिजननी वर्णवी करी ॥८॥ कडवुं ॥११॥

वळीवळी कहुं हरिजननी जे रीतजी, सह कोइ सुणजो दइ एक चित्तजी । जेनी धंवाणी प्रभुसाथे प्रीतजी, तेने रे'युं मनइंद्रियजितजी ॥१॥ ढाळ—मन इंद्रियने जितवा, करवी जुगति जन जर । एनी आगळ अनाथ रे'तां, दुःख न थाये दूर ॥२॥ आग्रीध ने दीर्घतमा, वळी इंद्रादि सुर असुर । अजित इंद्रिये थया, रखा तेणे दुःखी भरपूर ॥३॥ विषयसारुं विकळ थया, कर्मां नकर्मानां काज । मे'णुं

माथे रही गयुं, कहो कियां रही लाज ॥४॥ लाज गइ ने काज बगडुं,
चळी कलंक बेठो शिर । आज सुधी ए वातने, निंदेछे धार्मिक धीर
॥५॥ माटे सहृए सचेत रे'वुं, नव ग्रें'वुं एवुं आचरण । निर्विघन एह
वात छे, सदाय एह सुखकरण ॥६॥ सुणी सुख घनइयाममां, चो-
टाडवुं तेमां जइ चित्त । असत्य सुखनी आश मुकी, बांधवी प्रभुशुं
प्रीत ॥७॥ एवा भक्त भगवानना, अतिवा'ला वा'लाने मन । निष्कु-
लानंद निर्भय थया, जेनी उपर प्रभु प्रसन्न ॥८॥ कडवुं ॥१२॥

पदराग बिहागडो—त्यागी हरि ब्रह्मचारी अनुपम, ए ढाळछे । प्रसन्न थया पर-
ब्रह्मरे, जेने प्रसन्न० । तेने नडे नहि कोइ कर्मरे, जेने प्रसन्न० । टेक—
जेम कोइ पारसने पामे, तेने करवो न रहे उद्यम । उद्यम विना
अति संपत्ति पामे, वामे वेळा विपमरे; जेने प्रसन्न० ॥१॥ नचनिधि
अष्टसिद्धि आ लोके, सहुने पामवी अगम । तेतो दासी धइ रहेछे
द्वारे, सा'य करवा सुगमरे; जेने प्रसन्न० ॥२॥ से'जे से'जे सुख रहे
सहवासे, पडे नहि परिश्रम । वणचितवे आवी मळेवस्तु, एम वदेछे
आगमरे; जेने प्रसन्न० ॥३॥ अचळ आसन उपर बेठा आवी, जे छे
आसन अति रम्य । निष्कुलानंद निःशंक थयाछे, निश्चे कहेछे निग-
मरे; जेने प्रसन्न० ॥४॥ पद ॥३॥

निगम कहेछे वारता नकीजी, जुठी न थाप तेह कोइ थकीजी ।
सर्वे पुराणे प्रमाणी पकीजी, ते छे जगछती नथी एह ढांकीजी ॥१॥
ठाळ—ढांकी नथी एह वारता, छे पुराणमां प्रसिद्ध । साधन नरने न
सूकवां, राखवां भली विध ॥२॥ वचन लइ वा'ला तणुं, करवुं पुरु-
षप्रयतन । वचनवडे बडाइ छे, ते जाणजो तमे जन ॥३॥ विधि
वामे वचने करी, सरजे संहारे सृष्टि सोय । शशि सूरमां समर्थपणुं,
तेह वचन विना नो'य ॥४॥ अहींद्र इंद्र आदि कइ, जगमांही मोटा
जेह । मोटप तेह महाराजथी, पाम्या छे सह कोइ एह ॥५॥ महिमा
जाणी महाप्रभुनो, नथी लोपता वचन लेश । तेणे करीने तेहनी,
रहीछे मोटाई हमेश ॥६॥ फेर पड्यानो फडको घणो, अति रहेछे
उरमाई । तेणे करी तत्पर रे'छे, सर्वे समे सदाई ॥७॥ एम करतां

અષ્ટમાં, એક ઘે જો અવઢાં હોય । નિષ્કુલાનંદ નચિત રહેવું, હરિ-
શરણાગતને સોય ॥૮॥ કડવું ॥૧૩॥

ભવ વ્રહ્માને આવી ગઈ મૂલજી, સ્વરી સ્વોવાળી લાજ અમૂલજી ।
ત્યારે સુર અસુરનાં શિયાં શૂલજી, અંતર અરિઆગે ન રહી કેની
ફૂલજી ॥૧॥ ઢાઢ—અંતરશત્રુ અજિત છે, પલે પલે પાડે છે ફેર ।
હમેશ હરિભક્તપણું, રે'વા ન દિયે કોયવેર ॥૨॥ ક્ષણક્ષણમાં સ્વોટા
સ્વરા, ઘણાઘણા ઘડે છે ઘાટ । તેણે કરી ત્રિલોકમાં, નાના મોટા
એકઘાટ ॥૩॥ કામ ક્રોધ લોભે વઢી, લીધી નહિ કેની લાજ ? ।
ઓશિયાઢા સહુ અંતરે, રહે નર અમર સુરરાજ ॥૪॥ વિકટ છે એ
વારતા, હરિભક્ત રે'વું હમેશ । દાઘ ન લાગે દલમાં, કામ ક્રોધ
લોભનો લેશ ॥૫॥ મોટા મેશના મંદિરમાં, વસવું શ્વેત વસન । લાગે
નહિ મેશ લુગડે, એવા તો કોઈક જન ॥૬॥ વેરીને ઘાસે વસવું, વઢી
રાત્રીની ડગરવા આશ । કુશલ નર તે કેમ રહે, વે'લો મોટો ધાય
વળાસ ॥૭॥ અદોષ રહેવું એધી, એવી સૂણી નહિ કોઈ રીત । નિષ્કુ-
લાનંદ એ નવું નથી, સહુ વિચારી જુવો ચિત્ત ॥૮॥ કડવું ॥૧૪॥

પંચ વિષય છે સહુનું પોષણજી, જેમ જન જીવે સ્વાઈ અન્નકણજી ।
પલ જલ ફલ દલદાર તૃણજી, વળ પોષણે પામે પ્રાણી મરણજી ॥૧॥
ઢાઢ—પોષણ વિના પ્રાણીના, પ્રાણ રે'વા નહિ કોઈ રીત । તેમ લો-
ભાદિક લાગી રહ્યા, કોઈ ઘલે ન ઢલે અજીત ॥૨॥ કાઢીકાઢી જાય
કાંઢવા, ત્યાગીત્યાગી કરવા ત્યાગ । સુવાસુધી મૂકે નહિ, મીંતર-
માંથી એ ભાગ ॥૩॥ ઘડુ ઘલ એ ઉપરે, કરે કોઈક જન અતિ । પો'વે
નહિ દન પાછલે, એમ સમજવું શુભમતિ ॥૪॥ અણ્ડજ જેમ ડચાં ચઢી,
ફૂલે અડવા વઢી આકાશ । પો'વે કહ પેર પંચિયાં, જેનો વૃક્ષપર
છે વાસ ॥૫॥ તેમ વિષયથી વેગઢાં, નવ રહે કોઈ નિરધાર । એવી
સ્વોલ્લ સ્વોલ્લતાં, કોય હોય નહિ ભવપાર ॥૬॥ દૈહિક દોષ દેહમાં,
જે રહ્યા છે એકતાર । તેને શોધી શુદ્ધ કરતાં, લાગે સહુને ચાર ॥૭॥
માટે મોટો માનવો, મને પ્રસુજીનો પ્રતાપ । નિષ્કુલાનંદ ન કરવો,
અંતરમાંહિ ઉતાપ ॥૮॥ કડવું ॥૧૫॥

મેલી પ્રતાપ ઘનદ્યામનો ઘણોજી, લિયે આશરો સાધનતણોજી ।
માને મહિમા તેમાં આપણોજી, વીજા કોઈ ગણો કે ન ગણોજી ॥૧॥

ઢાઢ—ગણો કે કોઈ નવ ગણો, પળ નિજ પ્રતાપ માને મને । જોર
સુકી જગદીશનું, સુખ માને કરી સાધને ॥૨॥ સાધને કરી સ્વર્ગ-
લોકમાં, જાતો હતો નહૂપ નરેશ । શચીપતિયે પૂછિયું, ત્યારે કહું
ન કહું લેશ ॥૩॥ ત્યારે અમરેશે એમ કહું, પુછે આરતવાન કોઈ
આવીને । જથારથ તેને જણાવવું, ખાઢી ભક્ત ભાવિકને ॥૪॥ ત્યારે
નહૂપ કહે અન્નકળ ગણે, ખૂરજ ઉઢુ આકાશ । વનપાત ગાતરોમા-
ઘલી, કરે કોઈ તેનો તપાસ ॥૫॥ પળ મારા પુન્યનો, ન થાય કોળે
નિરધાર । એમ કેતાં મોટપ આપણી, પઢ્યો પૃથવી મોહાર ॥૬॥ મેલી
પ્રતાપ મહારાજનો, અને ગાયો પોતાનો ગુણ । આજ પેઢેલાં પઢ્યાં
કંઈ, કહોને તે તર્યો કુળ ॥૭॥ માટે મરોસો મગવાનનો, રાખવો
અતિશય ડર । નિષ્કુલાનંદ એહ વારતા, અચઢ જાણો જરૂર ॥૮॥
કઢવું ॥૧૬॥

પદરાગ રામમી—મનરે માન્યું નંદલાલનું જોઈ પાળ પેચાઢી, એ ઢાઢ છે—અચઢ
મરોસો મગવાનનો, જોઈએ જનને જાણો । એહ વિના ઘીજી વારતા,
પાંપઢ્યાં પ્રમાણે; અચઢ ॥૧॥ હરિપ્રતાપ હૈયાથકી, ન મટાઢવો
માનો । સમર્થ સમઢ્ઢવા સ્વામીને, જોવો દોષ પોતાનો; અચઢ ॥૨॥
સરસ ન થાવું સંતથી, રેંધું દાસના દાસ । દીન જાણી દયા કરે,
હરે તન મન ત્રાસ; અચઢ ॥૩॥ એહ વાર્તા અનુપમ છે, નિરવિઘન
નિહાઢો । નિષ્કુલાનંદ ઘીજી વારતા, મરી વિઘને ખાઢો; અચઢ ॥
૪॥ પદ ॥૪॥

નિરવિઘન છે નાથનું શરણજી, નિજસેવકને સદા સુખકરણજી ।
જોગ અજોગ ધયું હોય આચરણજી, તેહના અઘના ઓઘનું હરણજી
॥૧॥ ઢાઢ—હરે અઘના ઓઘને, છે એવું પરમ પાવન । જેજે જન એને
આશર્યા, તે સર્વે થયા ઘન્ય ઘન્ય ॥૨॥ ગોપી ને ગોવાઢ ઢાઢ, ગાય
ગોધા ને વત્સ ઢઢી । અઘાસુર ઢકાસુર ને ઢકી, એહ આઘે ઢીજાં
મઢી ॥૩॥ કુઢજ્યા ઢઢી કંસ આદિ, શાલવ ને શિશુપાઢ । એવાને
અમય પદ આપ્યું, ઢીજો એવો કોળ દયાઢ ॥૪॥ પાંઢવ ને પંચાલી
ઢઢી, કુંતાસમ નહિ કોય । સૌનું શાસ્ત્રમાંહિ સાંમઢ્યું, નેક નિર્દોષ
ન હોય ॥૫॥ સુળી પુરાણે પરીક્ષા કરી, જાણું જથાર્થ જરૂર । કલંક-
રહિત કોઈ નહિ, કોળ ભક્ત અભક્ત અસુર ॥૬॥ પળ જેને સંઢઘ

श्रीहरितणो, ते पाम्या पद निर्वाण । एहआदि अनेक एवा, तेनुं केम न कहीये कल्याण ॥७॥ दास अदासना दोपने, ज्यारे जुवे जगजीवन । निष्कुलानंद हरिधामने, पामे नहि कोइ जन ॥८॥ कडवुं ॥१७॥

अघासुर यकासुर ने वकीजी, एह तो असुर खरा धरधकीजी । शालव ने शिशुपाळ क्रोधकीजी, एहलुं कल्याण नव जोइए नकीजी ॥१॥ ढाळ—नकी न जोइए कल्याण एनुं, जोइए निश्चे नरकमांहि वास । ते पण समाव्यां तेजमां, एवा छे अविनाश ॥२॥ जेम भुंडा भुंडाह नव तजे, भला तजे नहि भलाई । तेम दया दयाळमां, सही रही छे सदाई ॥३॥ नव जुवे जननी करणी, जुवे निजमोटप जगदीश । आवे अघवंत आशरे, तेना गुना करे बक्षीस ॥४॥ ढळे नहि एह टेव पडी, पापीनां प्रजाळवा पाप । एह अर्थे नरतन धरी, हरि आवे अवनिये आप ॥५॥ महा अघहर सूरति, जेह जने जोइ झांखी करी । ते जन्ममरणनी जाळमां, निश्चे नर ना'वे फरी ॥६॥ एवा प्रभुने आशरी, रे'वुं मने मगन भस्तान । कोइ रीते अकाज आपणुं, नहि थाय निदान ॥७॥ शरण लह घनश्यामनुं, शाने करवो संशय शोक । निष्कुलानंद निश्चे पामशुं, गुणातीत जे गोलोक ॥८॥ कडवुं ॥१८॥

बळी कहुं एक चारता सरसजी, पतिव्रता जेने एक पुरुषजी । पंचने पत्नी एक नेक नरसजी, एम कहेछे पुराण अष्टादशजी ॥१॥ ढाळ—अष्टादश आगममां, निर्णय कर्षोछे नेक । पतिने बहु पतनी, पत्नीने पति एक ॥२॥ एह मर्यादा पुराणमां, बांधी बहु बळवान । सहसहुने धर्मे रही, भजवा श्रीभगवान ॥३॥ धर्मद्वेषी हरिधाममां, नव पो'वे निर्वाण । पंचाली आदि ए पंचनुं, केम मानवुं कल्याण ॥४॥ माटे ए वात मुकी दियो, लियो हरिशरणनुं जोर । क्रिया जोतां कोइनी, नथी आवतो नोर ॥५॥ प्रज्ञाचक्षु पति सुणी, करी गांधारीए मन गोत । तरत नेत्र मिचियां, एवी पतिव्रता उद्योत ॥६॥ पण श्रीहरिना संबंध विना, अर्थ न सर्थो एक । शठपणे समझ्या विना, ठाली झाली एह टेक ॥७॥ एवा जीव कह जगतमां, घणुं धर्मवाळा के'वाय । निष्कुलानंदके' कर्णदानी, जरासंध ब्रह्मण्य जगसांघ ॥८॥ कडवुं ॥१९॥

प्राचीनवर्हि नृप प्रसिद्धिजी, जेणे यज्ञ कर्षा बहुविधिजी । अग्निकुंडे
करी भूमि भरीलीधीजी, न मळी यज्ञ जाग्य त्यारे अरजी कीधीजी
॥१॥ बाळ—अरजी कीधी अधिपति, सुणी आविया नारद सोय ।
भलो भलो तुं भूपति, तुज जेवो नरेश न कोष ॥२॥ भरी जगने भू-
मिका, तेमां होम्या पशु हजार । ते वाट जुवेछे खर्गमांहि, तुने ते-
मज करवा त्यार ॥३॥ के'छे असमर्थ जाणी अमने, एणे जोरे ते लीघो
जीव । अर्थ सायों आपणो, एणे कापी अमारी ग्रीव ॥४॥ एह तुं नथी
तपासतो, जज्ञसारु गोतेछे जाग । एह मोटी मूरखाइनो, तुं करने
हवे त्याग ॥५॥ एवुं सुणी नारदधी, भूल्य मूकी दीधी भूपाळ । यज्ञतुं
फळ जोडने, तेमज कर्तु ततकाळ ॥६॥ माटे मेली मदत महाराजनी,
जाणे निजकर्तव्यतुं जोर । जेम लागे लाल माल नहि, जेवां शिया-
ळवगांमणां घोर ॥७॥ सर्वे सिद्धांतनु सिद्धांत छे, ह्दरे राखवुं हरि
उपराळ । निष्कुलानंद एह वारता, छे सुखदायि सदाकाळ ॥८॥
कहवुं ॥२०॥

पदराग सोरठ । ज्यो रे'ने गोवाळिया, ए बाळ छे—सुखदायि सदा इया-
मळो, जीव जरूर उरमां जाण्य । ह्द भरोसो धर्मनंदनो, अति अं-
तरमांहि आप्य; सुख० ॥१॥ प्रथम पो'च पोतानी जोडने, पछी मनमां
घरीये मान । एवुं न थाय आपणे, जेवुं भलुं करे भगवान; सुख०
॥२॥ जेम मेघ जीवाडे मेदिनी, वळी अर्क टाळे अंधार । एवुं काम
कोषधीरे, जोने नव थाय निरधार; सुख० ॥३॥ तेम जे निपजे जग-
दीशधी, ते न निपजे जीवधी जाण्य । निष्कुलानंद न कीजियेरे,
ठाळी तपास्या विना ताण्य; सुख० ॥४॥ पद ॥५॥

जूठी सामर्थी जीवनी जाणीयेजी, पूरण सामर्थी प्रभुनी प्रमाणी-
येजी । एह भरोसो ह्द उरमां आणीयेजी, वण तपासे वळी शीद
ताणीयेजी ॥१॥ बाळ—तपास विना न ताणीये, जोडए जीव विचारी
वात । मोटानी मोटप शावडे, एम समझवुं साक्षात ॥२॥ पिता पाळे
जेम पुत्रने, वळी प्रीते करे प्रतिपाळ । सुख करे ने दुःख हरे, शोभावे
सदाय काळ ॥३॥ खावा पीवा बोलवा, वळी रे'वा शीखवे रीत ।
अरि मित्र पर आपणां, तेह नकी करावे नित ॥४॥ एम हमेश हेत
करे, फरे बाळकनी वांसे वळी । प्रीते पाळे पुत्र जाणी, मात तात

द्रोये मळी ॥५॥ घाळपणामां बहुपेरे, आवे वनी अपराध । तोय अव-
गुण न लिये अर्भनो, समझे सुतने असाध ॥६॥ एम मोटानी मोट-
पनो, कोइ पामी शके नहि पार । पुत्र पिताने पदंतरे, समझु समझो
सार ॥७॥ एम जीवने जगदीश छे, जनक जननी समान । निष्कुला-
नंद एह नव तजे, निश्चे जाणो निदान ॥८॥ कडवुं ॥२१॥

पत्नीनुं पालन करे जेम पतिजी, प्रजानुं पालन करेछे भूपतिजी ।
सदगुरु शिष्यने आपे सदमतिजी, एह रीत जाणो जुगोजुग छतिजी
॥१॥ बाळ—छति छे ए छानी नथी, होय जेजे जेना आश्रित । ते तेनुं
पालन करे, एह अनादिनी रीत ॥२॥ आवडत न होय जो एहमां,
तो करे वा'लपशुं घात । हैये हेत अति घणुं, देखाडे दिन ने रात
॥३॥ जेम पडे एने पाधरुं, एम अखंड करे उपाय । पोताना जाणी
पीडा हरे, करे सेवकनी सा'य ॥४॥ तेम घनश्याम जाणी घरनां, करे
मे'र हरे महाकष्ट । एह वारता वेद पुराणे, सूचवेछे जो सुस्पष्ट ॥५॥
पोतानां जाणी नव परहरे, करे प्रीते करी प्रतिपाळ । अवगुण न जुवे
अर्भना, जेम जननी जाळवे बाळ ॥६॥ पशु पंखी नर निर्जर, सह
सुतने पाळे सदाय । तेम श्रीहरि कृष्ण करे, सेवक जननी सा'य ॥७॥
निराधार नारायण विना, नर निपड्या नहि एक । निष्कुलानंद एह
घातने, विचारो करी विवेक ॥८॥ कडवुं ॥२२॥

मातापिताथी पामे प्राणी देहजी, तेहमां आवी वसे जीव जेहजी ।
न होये कर्तव्य एहनुं एहजी, एहना कारण श्रीहरि तेहजी ॥१॥
बाळ—श्रीहरि विना समाज एवो, कहोने कोणथी थाय । श्रवण
नयण नासिका, दंत जिह्वा करी सुखमांय ॥२॥ हाथ पम आंगळीयो,
नखशिखा मुवाळा मोछ । कीधो समाज सुखनो, कोइ रीते न राखी
ओछ ॥३॥ वळी अंतःकरण ने इंद्रियो, प्राणवायु दश प्रकार । एवं
कर्तां कोइने, न आवडे निरधार ॥४॥ कसर कोइ वातनी, नारायणे
राखी नथी । जुवो विचारी जीवमां, वळी वळी शुं कहूं कथी ॥५॥
जीव जाणे हुं जोर छड, जे करुं ते केम न थाय । पण विचारे आवी
घातने, तो जेम छे तेम जणाय ॥६॥ भाटे असमर्थ आपणे, समर्थ
श्रीभगवान । एवं समझी अंतरे, सूकहुं कर्तव्यनुं मान ॥७॥ कथुं

શ્રીકૃષ્ણનું ધાયછે, જનથી ન ધાય જરાય । નિષ્કુલાનંદ નિહાલિયે,
વંદું અંતરમાંય ॥૮॥ કહવું ॥૨૩॥

કૃપિ કરે જેમ કૃપિજનજી, વિવિધ ભાતનાં વાવે વઢી અન્નજી ।
જાણે અન્નવડે થાશે ઘડુ ધનજી, એમ મનસુયો કરે નિલ્ય મનજી
॥૧॥ ઢાઢ—કરે મનસુયો મનમાં, જાણે ભરીશ કળકોઠાર । પળ
તેતો હરિને હાથ છે, નથી જાણતો તે નિરધાર ॥૨॥ અવનિથી અન્નને
ઝગાડવું, વઢી મોટા કરવા મોલ । તેતો કરી ન શકે કરપિ, તપાસી
કરવો તોલ ॥૩॥ જે જન અન્ન વાવે જેવું, તેવું ધાયછે તદરૂપ । તેહ
કર્તવ્ય ભગવાનનું, એમ સમજવું સુખરૂપ ॥૪॥ નિર્વિઘન નિપજાવવું,
તેહ જાણો છે હરિને હાથ । સ્વેદુ જુવે જો સ્વોલ્લીને, તો નવ ધિસારે
નાથ ॥૫॥ કિંચિત્ કર્તવ્ય કૃપીતણું, ઘણું કર્તવ્ય ધનશ્યામનું । એમ
જીવનું કર્તવ્ય જોતાં, કે'વામાત્ર છે કામનું ॥૬॥ જો કોઈ નરથી
નિપજે, તો કષ્ટ રાખે કહો કોણ । માનો નર નિર્ધલ છે, જોઈ લેવું
એહ જાણ ॥૭॥ માટે શ્રીહરિના શરણ યિના, કારજ કોઈ ન ધાય ।
નિષ્કુલાનંદ એમ નરને, માની લેવું મનમાંય ॥૮॥ કહવું ॥૨૪॥

પદરાગ સામેરી—આવો હરિ મંદિરિયે મારે, એ ઢાઢ છે—જાણો જન સમર્થ
શ્રીભગવાન । ઢેક—એ જીવનું જોર ન જાણવું, અમથું કરે અભિમા-
ન । કર્યું ન ધાય કોઈનું, નર નિર્જરથી નિદાન; જાણો ॥૧॥ એ પ્રાણી
સુખને પામવારે, કરે તે સર્વસ્વ દાન । જશ વાધે આ જગતમારે, વઢી
સહુ કરે સન્માન; જાણો ॥૨॥ જપ તપ તીરથ જોગ જેરે, ધરે વન
જઈ ધ્યાન । અર્થ ન સરે એહથીરે, જેથી વર વિનાની જાન; જાણો ॥૩॥
એ મેઢી ઘઢ મહારાજનું, કરે ઉપાય કોઈ આન । નિષ્કુલા-
નંદ નિષ્કલ છેરે, જાણો જોર થયું એ જ્યાન; જાણો ॥૪॥ પદ ॥૫॥

જ્યારે જોયે આ જીવનું જોરજી, ત્યારે કોઈ રીતે ન આવે નોરજી ।
અંતરશયુ અતિ મહા ધોરજી, મટવા ન દિયે મહાપ્રસુના ચોરજી
॥૧॥ ઢાઢ—ચોર જેમ ચોરી કરે, અને હરે મા'જનનો માલ । તેમ
અંતરઅરિ ચોરી કરી, વઢી કરી સૂકે કંગાલ ॥૨॥ પછી સુખે દીન-
પણું દાસવે, વઢી મને માને નિરધન । વરતે તો પળ તેજ વિના, એમ
રાંક રહે રાતદન ॥૩॥ જેમ દીપશિખા શમી ગઈ, રહી કેડે કાઢી
મશ । જ્યાંજ્યાં જાયે ત્યાં સાંભઢે, આપણો અપજશ ॥૪॥ છાંસવ

आवी जे जीवमां, तेतो केम करी करे त्याग । रातदिन फडको रहे,
जेम तस्कर उपर काग ॥५॥ आत्मा न मनाय आपने, नहि माथे
प्रभु प्रताप । एणे करी रहे अभागियो, नव मनाये निष्पाप ॥६॥
एक प्रभुने परहरी, जणावे पोतानुं जोर । तेतो सोसो उहुं उगे
सामटा, पण भास्कर विना न होय भोर ॥७॥ तेम जेजे थाय जग-
दीशधी, तेते न थाय नर अमरथकी । निष्कुलानंद ए वातने, सम-
झवी पूरण पकी ॥८॥ कडवुं ॥२५॥

जुओ भगवाने रच्युं आ ब्रह्मांडजी, तेमां कर्या सात द्वीप नव
खंडजी । जेमां वस्या जन जुजवे पंडजी, एह सहु भजेछे हरिने
अखंडजी ॥१॥ ठळ—अखंड भजेछे अविनाशीने, वळी थड दीन
आधीन । समर्थ जाणेछे स्वामीने, जाणी पोताने वळहीन ॥२॥ वळी
आ ब्रह्मांडमां, कर्या समुद्र ते सात । जळ तेनां जुजवां, बनावियां
बहु भात ॥३॥ वळी मरजादना मोटा गिरि, आडा नांखिया एह ।
तेणे करी निजनिज स्थानके, सुखे वसियां तेह ॥४॥ मध्ये एक मेरु
कर्या, कर्या नव लख तारा लई । शशि सूर समर्थ कर्या, प्रकाशवा
सहुने सई ॥५॥ स्यावर जंगम जीव कर्या, कर्या पोपण ते बहुपेर ।
आप इच्छाए एह कर्युं, तेनी न लागी वेर ॥६॥ एवा समर्थ श्रीहरि,
जेजे धारे तेह थाय । मूकी एवानो आशरो, निर्वळ निजवळ गाय
॥७॥ आश्चर्य वारता ए घणी, भूचरने वसवुं व्योम । निष्कुलानंद ए
नरनुं, जाण्या विनानुं जोम ॥८॥ कडवुं ॥२६॥

कोइक नर थड शठ ज्ञानीजी, रह्याछे स्वतंत्र पोताने मानीजी ।
निलेंप आपने माने अज्ञानीजी, ओळखी न शक्या ए अविद्या
छानीजी ॥१॥ ठळ—छानी अविद्याए छेतर्या, थया प्रभुना पित-
राई । वेठा थड थरोवरिया, मानी पोताना मनमाई ॥२॥ धांधी मर-
जाद बहुनामिये, तेने त्रोटवा रहेछे तैयार । मुपो जेम मदिरा पी-
यने, मारवा इच्छे मांजार ॥३॥ अल्प मति अति थळ करे, पहोच्य
पोतानी नव परखे । पण खद्योत ने जेम खग भानु, ते समझाय
केम सरखे ॥४॥ जेम ताडिपी ताडे चडे, जाण्युं पटोयो हुं सहुनी
पार । पण भागे ताडे हाड भागशे, एवो आवतो नधी विचार ॥५॥

जे एक ब्रह्म आगमे कहुं, तेतो जाणो ताड समान । तेथी पड्या प्राणी कंई, नर असुर निदान ॥६॥ माटे ए दिशने मूकवी, धावुं हरिना दास । मन कर्म वचने करी, भावे भजवा अविनाश ॥७॥ प्रभु सरिखा प्रभुज छे, बीजे धवाय नहि कोइ रीत । निष्कुलानंद एह मर्मने, जन चिंतवी जुवो चित्त ॥८॥ कडवुं ॥२७॥

जीव करी पुन्य जो प्रभु धवायजी, तो प्रभु पृथविमां केम मायजी । घरघर प्रत्ये सौ प्रभु केवायजी, पछी धार्युं सहनुं सरखुं न धायजी ॥१॥ बाळ—धार्युं न धाय घरा उपरे, बळी आकाशमां पण एक । ए मत अणसमजुतणो, तमे समझु समझो विवेक ॥२॥ जोने एकज रीति ने एकज नीति, बळी एकज क्रिया असूल । जेम जेनो उदभव कर्यो, तेमां पडती नथी भूल ॥३॥ जेम जेने राख्यां घटे, तेम राख्यां घर अचर । मेले न कोइ मरजादने, भूमि व्योमे नर अमर ॥४॥ शेष-साही रद्या पृथवि, दश दिशे रद्या दिगपाळ । सिंधु न मूके मर्यादने, हृद मूके न माया काळ ॥५॥ तेह एक प्रभुनी आगन्या, सह मानेछे श्रद्धाय । पोतपोतानी रीतमां, फेर पडवा न दिये कांय ॥६॥ ए घणे प्रभुए घट्य न वेसे, तमे जुवो विचारि वात । स्वर्ग मृत्यु पाताळमां, धणी अगणिते उतपात ॥७॥ माटे मनमां मानवुं, कर्तुं एक हरिनुं धायछे । निष्कुलानंद निगम तेने, नेतिनेति करी गायछे ॥८॥ कडवुं ॥२८॥

पदयाग परज—आज गइती हुं तो जमुनां पाणी, ए बाळ छे—नेतिनेति करी निगम जेना, गुण निशदिन गायरे । एह जेवा तो एकज ए छे, बीजे केम धवायरे ॥१॥ सूरज सरखा एक सूरज छे, शशि सरिखा शशिरे । सिंधु सरिखा एक सिंधु छे, एने उपमा कशीरे ॥२॥ शून्य सरिखो एक शून्य छे, समीर सरिखो समीररे । तेज सरिखुं एक तेज छे, नीर सरिखुं नीररे ॥३॥ एम प्रभु सरीखा एक प्रभु छे, बीजो न होय बरावरीरे । निष्कुलानंद के निश्चय करीने, मानी लीयो वात खरीरे ॥४॥ पद ॥७॥

जेने दर्शने हुण्कृत टळेजी, जेने स्पर्श महापाप पळेजी । जेनी कीर्ति सुणतां कर्म बळेजी, जेनुं नाम लेतां महासुख मळेजी ॥१॥ बाळ—

मळे सुख मोटुं घणुं, जेहने संवंधे जरुर । मंगलकारी मूरति, अमंगळ
करे दूर ॥२॥ जेना दर्शनसारु देवता, वळी इच्छेछे रही आकाश ।
रात दिवस हृदिये रही, नाथ निरखवा आश ॥३॥ सदाय सुखी सुर
रहे, खान पाननी नहि खोट । पण दीनबंधुना दर्शन विना, माने
अभागी मोट ॥४॥ वळी कंहक वसेछे वनमां, तजी सर्वे सुखसमाज ।
शीत उष्ण सहन करे, ते हरिदर्शन काज ॥५॥ एवुं माहात्म्य दर्श-
ननुं, तेह एक श्रीहरिनुं होय । बीजाना दर्शननुं, माहात्म्य न जाणे
कोय ॥६॥ एवुं दर्शन जेहने थयुं, गयुं तेनुं प्रजळी पाप । जीवनमुक्त
तेह सही, छति देह एह छाप ॥७॥ ब्रह्ममोहोलनुं चारणुं, मेल्युं
वघाडी एहने काज । निष्कुलानंद निर्भय पद, पामशे ए भक्तराज
॥८॥ कडवुं ॥२९॥

वळी स्पर्श प्रभुनो परम पावनजी, जेहजेह पाम्या संत असंत
जनजी । तेहतेह थया सहु धन्य धन्यजी, एहनी समता शुं करे साध-
नजी ॥१॥ बाळ—साधन बचारां शुं करे, आपे कर्मा प्रमाणे फळ ।
स्पर्श करतां महाप्रभुनो, आपे सुख अटळ ॥२॥ स्पर्श पामी पूतना,
हरि घवार्या लई हाथ । पुरुषोत्तमना स्पर्शथी, शंखणी थइ सनाथ
॥३॥ गोविंद स्पर्शथी गोपिका, थई सर्वे श्रुति समान । कुयजा स्पर्शां
कृष्णने, निर्भय थइ निदान ॥४॥ एवो स्पर्श पावन अति, परम
प्राप्तिनो देनार । पापी प्राणीनो स्पर्श जेह, तेह आवे केम एनी हार
॥५॥ एवो स्पर्श जेने थयो, ते कृतार्थ केवायछे । बीजां कोटि सा-
धन करे, पण तेहतुल्य क्यांय थायछे ॥६॥ परब्रह्मनो स्पर्श पामी,
जेह थयां पूरण काम । तन मूकतां तरत तेह, पामशे प्रभुनुं धाम
॥७॥ जेम पारसना प्रतापथी, लोहपणुं न रहे लगार । निष्कुलानंद
एम नाथस्पर्शो, प्राणी पामे भवपार ॥८॥ कडवुं ॥३०॥

कीर्ति प्रभुनी सुणतां कानजी, जाय अणसमझण अज्ञानजी ।
प्रगट प्रभुशुं लागे तानजी, एवुं कांय नथि एहनी समानजी ॥१॥
बाळ—समान न दीहुं शोधतां, हरिकीर्ति जेवुं कोय । जश सुणतां
जगदीशाना, थया संसारपार जन सोय ॥२॥ पृथु ने परीक्षित आदि,
वळी जनक जेवा नरेश । नारद हनु सनक आदिक, हरि कथा सुणेछे
हमेश ॥३॥ जुवो वळी आ जक्तमां, हरिजश सुणेछे हेते करी ।

કષ્ટમાં એહ કામ આવે, સંકટ સર્વે જાય તરી ॥૪॥ એવી કીર્તિ
કોણની, જેને સાંભળીને તાપ ટલે । અન્યકપાને કાને સૂણતાં, પુણ્ય
સર્વે પરજલે ॥૫॥ પતિતને પાવન કરવા, જશ હરિના છે જાહવી ।
એહ પશ્વી પવિત્ર થાવા, નથી ઉપાય માનો માનવી ॥૬॥ એવા જશ
જેણે સાંભળ્યા, તે સનાથ થયા સહુ । ઓછું ન માનવું અંતરે, માનવી
મોટપ વહુ ॥૭॥ જેની કહીયે પવિત્ર કીરતિ, એવા તો હરિ એક છે ।
નિષ્કુલાનંદ એ નકી કરવું, એહજ સારો વિવેક છે ॥૮॥ કઢવું ॥૩૧॥

જેનું નામ જપ્યે આવે અઘઅંતજી, સમરતાં સુખ મલ્લે અનંતજી ।
પામે મોટપ જપતાં જંતજી, એમ સમક્ષીને સમરેછે સંતજી ॥૧॥ ઢાઢ—
સંત માહાત્મ્યને સમક્ષી, નવ મૂકે નારાયણનામ । શ્વાસોશ્વાસે તે
સમરે, ઘણે હેતે ઘનડ્યામ ॥૨॥ ગજ ગણિકા અજામિલ આદિ,
ભજી નામ ધયાં ભવપાર । પતિતપાવન નામ હરિનું, એથી પામ્યા
અનેક ઉદ્ધાર ॥૩॥ ધ્રુવ પ્રહ્લાદ ને ટ્રૌપદી, ધયાં નામ ભજીને નિઃશંક ।
પાળી ઉપર પાપણ તર્યા । તેપણ નામને અંક ॥૪॥ મોટા મુનિ માઢા
લઈ, જપેછે નારાયણનામ । રાત દિવસ રટણ કરતાં, પલ ન પામે
ચિરામ ॥૫॥ જોગી વસે જઈ વનમાં, લાય ફલ ફૂલ વનપાન । એમ
દમી નિજ દેહને, વઢી ભજેછે ભગવાન ॥૬॥ મહામાલ માન્યો મને,
નારાયણના નામમાંઈ । તેણેકરી એકતાર અંતરે, સમરેછે જો સદાઈ
॥૭॥ એવો મહિમા મૂર્તિ તણો, પ્રિછવ્યો વહુ પ્રકાર । નિષ્કુલાનંદ
એ ચારતા, નકી છે નિરધાર ॥૮॥ કઢવું ॥૩૨॥

પદરાગ ધોઢ—ભક્તિ જોહને પ્રજનારીની, એ ઢાઢ છે—જેની મૂર્તિ મંગલ-
રૂપ છે, સ્પર્શતાં પાપ પઢાયરે । અનેક જન્મનાં અઘ અતિ, જેનું નામ
જપતાં તે જાયરે; જેની ૦ ॥૧॥ જેને દર્શને સર્વે દુષ્કૃત ઢલે, વઢે વહુ
કર્મના કોટરે । જેનું સ્મરણ કરતાં સંકટ શમે, વઢી લાગે નહિ કા-
ઢની ચોટરે; જેની ૦ ॥૨॥ જેની કીર્તિને સુણતાં કાનમાં, થાય નર
નિર્મય નિદાનરે । જેનો મહિમા ન કે'વાય મુલથી, એવા છે એ શ્રી-
ભગવાનરે; જેની ૦ ॥૩॥ એમ સર્વે અંગે સુલ્લદાયિ છે, મૂર્તિ જેની મનો-
હરરે । નિષ્કુલાનંદ એહ નાથને, નાવે કોઈ વીજું સરાભરરે; જેની ૦
॥૪॥ પદ ॥૮॥

એમ સમડ્યા વિના જે અધૂરાજી, પ્રાકૃત ગુણે કરી માને પૂરાજી ।

परने पीडवा सुधा अति शूराजी, पळे पळे दलमां तर्क अति तुराजी ॥१॥ वाळ—तुरा अति अंतरमां, तेणे गरीबनी गणती नहि । शियाळ वेप लई सिंहनो, धिवरावे बीजां कहि ॥२॥ पण जंबुक मन नधी जाणतो, आतो वळ छे अंजिननुं । तेणे करीने थायछे, अपमान दुर्बळ दीननुं ॥३॥ एम गुण गोविंदना, जरायक पामेछे जन । माने हुं मोटो थयो, सर्वे गुणे संपन्न ॥४॥ तेणे करी तन मनमां, फोगट रहेछे फूल्य । पण तपासतो नधी तेहने, जे भारे आधी गइ भूल्य ॥५॥ जोने पेंरी घरेणां परनां, मने मानवी मोटाई केम । ज्यारे उतारी लेशे अंगथी, त्यारे रहीश तेमनो तेम ॥६॥ माटे मोटप मानवी, मोटी महा प्रभु-माई । जोई पोताना जोरने, जन जोम न करवुं काई ॥७॥ निश्चय नधी निपजतुं, आपणाधी अणुभार । निष्कुलानंद एम नरने, करवो वारमवार विचार ॥८॥ कडवुं ॥३३॥

एम विचार करवो नरने घणोजी, शुभ गुण सर्वे श्रीहरितणोजी । गुणसागर गोविंदने गणोजी, ए सम नहि गुण आपणोजी ॥१॥ वाळ—आपणा गुणने गणतां, अतिशय अनादर थाय । अर्थ एके सरे नहि, जाणो जरूर लज्जा जाय ॥२॥ पो'क्य न होय पोता पासळे, बळी करे बडाइनी वारता । काम पडे केम करशुं, एम नधी विचारता ॥३॥ जेम दाम विनानी हाम हैये, करे कोइ सुखकारणे । तेतो पागुलुं चालवा पण लीधुं, विना वाहन वारणे ॥४॥ माटे मोटप न मानवी, गुण परना पामीने । दीन आधीन वरतवुं, सौ संतने शिश नामीने ॥५॥ अल्प गुणना अभिमानमां, अपराध थाय शुद्ध संतनुं । पामवानुं सुख रहे पाछळे, आवे दुःख अत्यंतनुं ॥६॥ माटे विचारी वरतवुं, घणुंघणुं गरजु थई । अलमस्ती न देवी आववा, घेगरजु थावुं नई ॥७॥ आवी वातने अंतरे, राखशे जन रुडी रीतशुं । निष्कुलानंद ते उपरे, प्रसन्न थाशे प्रभु प्रीतशुं ॥८॥ कडवुं ॥३४॥

आपणा गुणमां अविद्या रहीजी, अतिशय झीणी ओळखाय न-हिजी । स्वभाव सरिखी रहीछे थइजी, तेणे मुझव्या मोटामोटा कंइजी ॥१॥ वाळ—मोटामोटा कंई मुझव्या, मनावी गुणनुं मान । अंतरमांई घेठी अजा, ते जोरे करेछे ज्यान ॥२॥ कविमां थई कविरूपे,

ગાયકમાં ગાયક થઈ । પંડિતમાં થઈ પંડિતરૂપે, તેને કેળે કઢી નઈ ॥૩॥ દીનમાં થઈ દીનરૂપે, થઈ દાતારમાંહિ દાતાર । જોગી જતિ તપસી સંન્યાસી, વર્ણાશ્રમરૂપે અપાર ॥૪॥ ભૂપમાં થઈ ભૂપરૂપે, ધનવાનમાં ધનવાન । ઉઘ નીચ નરનારમાં, જ્યાં જેવું અભિમાન ॥૫॥ આપાપર ને ચર અચર, સૌને અંતરે વસી અજા । પર પોતાનાં પરઠી, કરેછે થેઠી કજા ॥૬॥ આવ્યો ગુણ જે આપમાં, તેનું વલ્લ લઈ ચોલે ઘણું । એમ અવિધાયે ફેરવ્યું, શિશ તે સૌ જનતણું ॥૭॥ મૂલ્યા દિશ મગવાનની, લીધી આપણા ગુણની ઓટ । નિષ્કુલાનંદ ન રને, ઘરાઘરી ગઈછે ઘોટ ॥૮॥ કહયું ॥૩૬॥

એહ અવિધા લેવી ઓઢણીજી, વળ સમજો ન થયાય સુણીજી । જાણ્યા વિના જન થાય છે દુઃખીજી, શાંતિ ન વળે સમજ્યા પણીજી ॥૧॥ બલ—સમજ્યા વિના શાંતિ સહી, રહે અંતરે અતિ ઉદ્વેગ । પ્રિછવા ન દિયે પાધરું, મીતરમાં માયાનો મેગ ॥૨॥ દિયે ઉપદેશ દિવસ રજની, તું દેહ દેહ છો તું દેહ । તેહ વિના રૂપ તાહરું, નથી થીજું કહું તેહ ॥૩॥ ચાલ જોવન વઢી ઘૂલ તું, તું છો ડ્યામ ગૌર શરીર । રોગી અરોગી તું સુખી દુઃખી, કાયર તું શૂરવીર ॥૪॥ તું ઉત્તમ મધ્યમ તું, ઢાણો મોઢો તું દાસ અદાસ । એમ મનાવ્યું અંતરે, કરી હૈયામાંહિ વાસ ॥૫॥ અવિધાયે એમ દઢાવિયું, ઊરમાંહિ અનેક પ્રકાર । તેમજ માની તનમાં, સહુ વતેછે સંસાર ॥૬॥ પણ વંડું વિચારી અંતરે, કેળે ઘરી ન કરી ઘોઢ । જેમ છે તેમ જાણ્યા વિના, સહુ કરેછે ઢામાઢોઢ ॥૭॥ સાચી વાત નથી સુણતી, નથી કરતા તેનો તપાસ । નિષ્કુલાનંદ નિર્બલ થઈ, પડિયા માયાને પાશ ॥૮॥ કહયું ॥૩૬॥

પદપણ મારુ—સમજ્યા વિનારે સંતાપ, શમે નહિ સમજ્યા વિનારે સંતાપ । સહુ વિચારો અંતરે આપ; શમે । ટેક—આત્માને એકે નહિરે, નાત જાત માર્હિ પાપ । એતો સંવંધી શરીરનારે, મિછી પરહરિયે પરિતાપ; શમે ॥૧॥ માનિનતા મેલ ઉતારિયેરે, તો ઘરી છે નિર્મલ ઘાપ । આલ્ય ન કરે આંખ્યનેરે, થાય ઠીકોઠીકજ થાપ; શમે ॥૨॥ હીરા જડાવિયે આંખ્યનેરે, પૂર્ણ વલ્લને એ પાપ । રંગ ચઢ્યે પોત પલટેરે, સહુ છેતરાય દેહી છાપ; શમે ॥૩॥ એમ આત્મથી

अळगो रहीरे, शरीररूपी पाळ्यो साप । निष्कुलानंद ए नरसुं थयुरे,
गयुं तेज रहुं तम व्याप; शमे० ॥४॥ पद० ॥१॥

एम समझे छे संत सुजाणजी, बीजा करेछे बहु खेंचाताणजी ।
आपापरने परठी प्रमाणजी, हेतु विना सह थायछे हेराणजी ॥१॥
ढाळ—हेराण थापछे हेतु विना, तेतो अणसमझण आपणी । जेम
एरण लूहारनी, परतापे ते पीडा तापनी ॥२॥ जेम अंबर सुंदर
ओढिये, ते होय कुच्यनी कंडुवे भरं । अळगुं न करीए अंगथी, तो
दुःखनुं नावे सरं ॥३॥ जेम माथे मेपनो मोटलो, कोइ उपाडे कोयला
तणो । खप न आवे खाधातणो, लागे दाघ लुगडे घणो ॥४॥ मेले
तो मेलाय खरा, गुण अवगुण वेड योज । अणसमझे उपाडी फरे,
खरी कर्या विना खोज ॥५॥ जेम तरवुं उंडा तोयने, माथे हीरा
पथरा मोट छे । तेम गुण अवगुण जक्तना, खरा देनारा खोट छे ॥६॥
हरिभक्तने हयामाई, विचारवुं ते बारमवार । वोरवां नहि विप
व्याळ विंछी, ए छे दुःखनां देनार ॥७॥ जेजे वळगे आ जीवने,
थाय अटपटुं करतां अळगे । निष्कुलानंद आ जक्तउपाधि, वण
वळगाडी वळगे ॥८॥ कडवुं ॥३७॥

केनेक वळ अन्न धन राज्यतणुंजी, केनेक वळ वळी विद्यानुं
घणुंजी । केनेक वळ देह देखी आपणुंजी, एह मांहेळुं वळ नथी
मारे अणुंजी ॥१॥ ढाळ—अणु नथी एह मांहेल, वळ बीजानुं वळी
माहरे । समर्थ सहजानंदजी, हुंतो शरण छडं ताहरे ॥२॥ आकरी
वेळामां आयजो, प्रभुजी तमे मारी पास । खरी वेळामां न खसवुं,
हरि जाणी पोतानो दास ॥३॥ वसमी वेळाये बालमां, वळी वळी
करजो वारंने । संकटमां श्रीहरि स्वामी, श्यामळा करजो सारने
॥४॥ अंतवेळा छे वसमी, एम वदेछे वेद पुराण । तेह समे तमे तरत
आवी, सार लेजो श्याम सुजाण ॥५॥ वडे देवता अंगना, एक दंडो
चाले वळी श्वास । तेह समे तमे संभाळजो, मारा अलवेलो अवि-
नाश ॥६॥ मागुंहुं एह महाप्रभु, दुःख फोज करजो दूर । व्याधिमां
व्याकुळवेळा, श्रीहरि रे'जो हजर ॥७॥ छेछी भलामण एज छे,
करजो वसमी वेळाये वारं । बारमवार विनति करी, कहे निष्कु-
लानंद निरधार ॥८॥ कडवुं ॥३८॥

કઠણ વેલા અતિ અંતની કે'વાયજી, મહાશૂરવીરે પળ ન સે'વા-
યજી । એહ દુઃખને ઉપમા ન દેવાયજી, તે સમે ધીરજ કેળેક ગ્રહેવા-
યજી ॥૧॥ ઢાઢ—ગ્રહેવાય નહિ ઘણા દુઃખમાં, ધીરજ મોટા ધીરથી ।
રોમરોમે વિંછી વેદના પ્રગટે, જ્યારે ચાલયું થાય શરીરથી ॥૨॥ તેહ
સમામાં કોળ કેનું, જ્યારે પરવશ પ્રાણી પડે । સ્વાર્થ લઈ સહુ સહુનો,
સગાં સંબંધી સર્વે રહે ॥૩॥ તેહ સમે શ્રીહરિ સ્વામી, વા'લા માં કરજો
ઘેલ । આધાર મારા આવજો, ઉતાવળા અલયેલ ॥૪॥ મોટેમોટે એહ
માગિયું, કરજો વસમી વેલાયે વા'ર । તેહ સુણીને શ્યામલા, પ્રભુ
કરુંહું પોકાર ॥૫॥ ઘણા હેતુ છો ઘનશ્યામજી, સુખદ સાચા સનેહ ।
તમ વિના ત્રિલોકમાં, નથી સા'ય કરવા એહ ॥૬॥ એહ સમો જો સુ-
ધર્મો, તો સુધર્મુ સર્વે ઘણું । એહ સમો જો યગદ્યો, તો શું ઉપજ્યું શુભ
ગુણતણું ॥૭॥ તેહમાટે તમ પાસઢે, માગુંહું હું મહારાજ । નિષ્કુલા-
નંદ કહે નાથજી, એહ સમે રાખજો લાજ ॥૮॥ કહયું ॥૩૧॥

લાજ મારી છે હરિ તમારે હાથજી, સુજ અનાથના તમે છો ના-
થજી । સંકટમાંહિ સ્વામી રે'જો સાથજી, ઘટલી સુણજો ગરીબની
ગાથજી ॥૧॥ ઢાઢ—ગાથ સુણી ગરીબની, ગુણનિધિ ત્રે'જો ધાંય । મ
જોશો અવગુણ માહેરા, શ્રીહરિ કરજો સા'ય ॥૨॥ અધમ ઉદ્ધારણ
પતિતપાવન, દીનબંધુ છો દયાઢ । જોઈ વિરુદ્ધ સાણું શ્યામલા, સુખ-
દાપિ લેજો સંભાઢ ॥૩॥ ઘણા ગુન્યા ઘનશ્યામજી, તમે વક્ષ્યા આમે
આશ્રિતના । તેમ ગુન્યા ગોવિંદ મારા, વક્ષજો વહુ રીતના ॥૪॥ તમા-
રાને તમ વિના, નથી અન્ય કોઈ આધાર । તે જાણોછો જગદીશ
તમે, શું કહું હું ચારમવાર ॥૫॥ જેના જે આશ્રિત છે, પ્રભુ તેની છે
તેને લાજ । તેહ વિના ત્રિલોકમાં, એનું કોળ હેતુ મહારાજ ॥૬॥ તેહ-
સારુ હરિ તમને, વઢીવઢી વિનતિ કરું । અવર ધીજા ઉપાયથી,
નથી આવતું દુઃખનું સરું ॥૭॥ જે કે'વાનું હતું તે મેં કહું, હરિકૃષ્ણ
જોડી જુગ હાથ । દીનબંધુ દીલ ધારજો, નિષ્કુલાનંદના નાથ
॥૮॥ કહયું ॥૪૦॥

પદરાગ મેવાઢો—અંતકાઢે આવીરે સંભાઢી લેજો શ્યામલારે, એ ઢાઢ
છે—નાથજી નિવારો રે દોષ નિજ દાસનારે, જોશો માં અવગુણ
મારા જીવન । પ્રભુજી સંભારીરે વિરુદ્ધ પોતાતણું રે, કરીયે પતિતને

रे पावन; नाथजी० ॥१॥ अनेक अधम रे आगे उद्धारियारे, थाय नहि गणतां तेनो रे थाप । दीनना वंधु छो रे दीनदयाळजीरे, शरणागतना हरण संताप; नाथजी० ॥२॥ आकरी वेळाये रे आवोछो उतावळारे, वा'ला नथी करता वेळ लगार । सही न शको रे संकट संतनारे, पूर्ण हेतु छो प्राण आधार; नाथजी० ॥३॥ संसार तो सर्व रे जेने शत्रुज छे रे, मित्र एक तमे रे महाराज । निष्कुलानंद रे कहे नरतन घरीरे, आवोछो अलवेला एह काज; नाथजी० ॥४॥ पद ॥१०॥

काज करवा संतनां घनश्यामजी, आवोछो अवनिये मुकी निज धामजी । तेतो हरिजननां करवा कामजी, तम विना ठरवा नथी संतने ठामजी ॥१॥ ढाळ—ठाम नथी वीजे ठरवा, तम विना तमारा जनने । तेहसारु अवनिये आवो, नाथ घरी नर तनने ॥२॥ हाजर छो हरिजनना, कष्ट कापवा करुणानिधि । निमिप एक नथी रे'ता न्यारा, करोछो रक्षा बहु विधि ॥३॥ बाप पाळे जेम बाळने, क्षण क्षणए लिये खयर । तेहधकी अधिक हेते, जन पाळोछो बहु पेर ॥४॥ संतना शत्रु संहारवा, ततपर रो'छो तैयार । अंतर बारे अरि भक्तना, सच करोछो संहार ॥५॥ हरिजनने हमेश हजारुं, विघन करेछे विबुध । तेने अर्थ तैयार राख्यांछे, चार करे चार आयुध ॥६॥ धन्य-धन्य समर्थ धणी, धर्मनंदन धर्मेना पाळ । सुधर्मीना सनेही छो, छो अधर्मीना काळ ॥७॥ हेतु छो हरिजनना, सदा सर्वदा सुंदर श्याम । निष्कुलानंदना नाथजी, बालम मारा विश्राम ॥८॥ कडवुं ॥४१॥

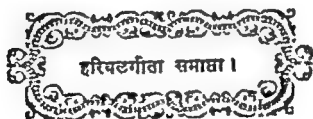
विश्राम छो वा'ला बसमे समेजी, उपारे निजजनने दुष्ट आवी दमेजी । ते तमारा संत घणुंघणुं खमेजी, पण तेनुं दुःख तमने नच गमेजी ॥१॥ ढाळ—गमे नहि गरीब पीडतां, तमे क्रोध करोछो तेह कारजे । दासनां दुःख टाळवा, राखता नथी आळस रजे ॥२॥ शीघ्र रहोछो स्वामी मारा, ते संतनां संकट टाळवा । अखंड रे'छे बहु अंतरे, तान जन पोताना पाळवा ॥३॥ क्षण एक खमी न शको, पीडा

સંત ॥૬॥ જણાયછે મારા જીવમાં, સંત હેતે રો'છો સાવધાન । કહી
 દેલાટું શું કૃપાનિધિ, ભક્તભયહારી ભગવાન ॥૭॥ સાચા સનેહી
 શ્યામલા, તમે સંતના છો શ્રીહરિ । નિષ્કુલાનંદ એ વારતા, લખિત
 છે સ્વરાસરી ॥૮॥ કડવું ॥૪૨॥

તમને વા'લા છે તમારા જે જનજી, તેહ હરિજનનું કહું વરતનજી ।
 નથી વિસારતા તમને નિશદનજી, તમ વિના થીજે નથી માનતું મ-
 નજી ॥૧॥ ઢાલ—મન થીજે નથી માનતું, રે'છે તમારા ચરણમાં ચિત્ત ।
 દૈહિક દુઃખે નથી દાઝતા, નથી પંચ વિષયમાં પ્રીત ॥૨॥ સૂતાં બેઠાં
 જાગતાં, ગાયછે જો તમારા ગુણ । મિટયકી નથી મુકતા, સુંદર મૂર્તિ
 સગુણ ॥૩॥ અન્ય ભરોસો ઊરમાં, વઢી નથી કેનો નિરધાર । તમ વિના
 ત્રિલોકમાં, નથી પડતો યીજાનો ભાર ॥૪॥ સર્વેના કારણ સમગ્રી,
 સમરેછે શ્વાસઝ્વાસ । મોક્ષાદિ નથી માગતા, રે'છે ચતુરધાથી ઉદાસ
 ॥૫॥ નિષ્કામી નિષ્પાપ નિર્મલ, નિર્વેર મે'ર મને ઘણી । એવા જન
 જોઈ આપણા, તમે કરો રક્ષા તેહતણી ॥૬॥ તમારે તેહ તેહને તમે,
 એમ અરસ પરસ છે પ્રીત । તેનાં પાઠોછો લાઢ તમે, શ્રીહરિ જો રૂઢી
 રીત ॥૭॥ આશ્ચર્ય એનું અમને, વઢી નથી મનાતું મન । નિષ્કુલાનંદના
 નાથજી, છો ભક્તવત્સલ ભગવન ॥૮॥ કડવું ॥૪૩॥

હરિવલ્ગીતા હેતે સાંભલશેજી, તેહના સર્વે શોક સંશય ટલ-
 શેજી । સમગ્રી સાંભલતાં પાપ પલશેજી, નિરબલ નરને વલ મલ-
 શેજી ॥૧॥ ઢાલ—મલશે વલ નિરવલને, તે પ્રભુને પ્રતાપે કરી । સ-
 મુદ્ર જે સંકટનો, તે તરત નર જાશે તરી ॥૨॥ પુટ્ટી છે પ્રભુના દાસને,
 આ ગ્રંથમાં ઘણી ઘણી । હાર્યાને હેમત આવશે, અપો'ય ટલશે આ-
 પણી ॥૩॥ લઢથડતાંને લાકડી, કાઝુ આપીછે કરમાંઈ । ભોંપે પ-
 લ્વાનો ભય ટલ્યો, કહું વીક ન રહી કાંઈ ॥૪॥ હેમત સહિત હાલશે,
 કરી કાયરતા વઢી દૂર । આગલ પગ આરોપશે, થઈને સાચો શૂર
 ॥૫॥ ઘણું વલ ધનશ્યામનું, અતિ આવશે ઊરનેવિપે । મોલપ મટશે
 મનની, આ ગ્રંથ જો સાંભલશે ॥૬॥ એકાદશ પદ ઝુંવાળીશ કહવાં,
 વઢી ચારસેં એનાં ચરણ છે । નિર્વલ સવલ સંતને, સદા એહ સુલક-
 રણ છે ॥૭॥ સંવત અઢાર અઠાણુનો, માસ પુરુષોત્તમ પુન્યમ દને ।
 નિષ્કુલાનંદ જનહેત અર્થે, કર્યો ગ્રંથ સમગ્રી મને ॥૮॥ કડવું ॥૪૪॥

પદ્યગ થોઝ—સને માનીયો મોદ અપાર, સમઝી વાત સારી । સારી પેટ્યે મેં શોધિયું સાર, મતિ જેથી હતી મારી ॥૧॥ મારી જાણમાં આવિયું જેમ, તેમનું મેં તેમ કહ્યું । કહ્યું અંતર ઉપજ્યું એમ, સમજવા સારુ થયું ॥૨॥ થયું નિર્ધનને ધનરૂપ, વસમી વેઠા સમે । સમે અંતર તાપ અનૂપ, દુષ્ટ કોઈ નવ દમે ॥૩॥ દમે સમઝ્યા વિના શરીર, પ્રગટ પ્રમુને મેલી । મેલી મહી વલોચતાં નીર, પ્રાપતિ સર્દ છેહી ॥૪॥ છેહી સમજણ સંતની એહ, પ્રતાપ પ્રમુનો જાણે । જાણે સમર્થ શ્રીહરિ તેહ, ભરોસો એ ઉર આણે ॥૫॥ આંણે ટાંણે કરવો વિચાર, વિવેકે ચઢીચઢી । ચઢી નરને કરવો નિરધાર, મોટા જો સંતને મઢી ॥૬॥ મઢ્યો મનુષ્ય દેહ અમૃત્ય, ફરીફરી મઢતો નથી । નથી ઘટતી રામચી મૃત્ય, કહું શું હું કથીકથી ॥૭॥ કથી કહું મેં સર્વનું સાર, જાણા સમઝી લેજો । લેજો નિષ્કુલાનંદનો વિચાર, સુંદર સારો છે જો ॥૮॥ પદ ॥૧૧॥ ઇતિ શ્રીસહજાનંદસ્વાનિશિષ્યનિષ્ણાનંદયુનિવિરચિતા હરિવલ્ગીતા સંપૂર્ણા ।

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

हृदयप्रकाशः ।

सोरठा—समरं श्रीघनश्याम, मंगळ करवा माहेरं । अमृतपद ए
नाम, अमंगळ अळगुं करे ॥१॥ धर्यथकी धरिये ध्यान, प्रगट पुरुषो-
त्तमतणुं । निर्विघ्न होय निदान, विघ्न सर्वे विरमे वळी ॥२॥ दोहा—
अति क्षीणी छे आ कथा, कहे न समझे कोय । सो संक्षेपे सूचवुं,
मति द्वियो एवी मोय ॥३॥ बारमवार विनय करी, करुं कथा उच्चार ।
मति अति पो'चे नहि, ते पो'चाडो तमे पार ॥४॥ सद्गुरु शिष्य सं-
वादहुं, करुं कथा प्रकाश । जे सुणतां शुद्ध शिष्यने, होय हृदय
तम नाश ॥५॥ शिष्य उवाच—शिष्य कहे सद्गुरु सुणो, पुछुछुं लागी
पाय । मूर्ति जोवा महाराजनी, इच्छुछुं हुं उरमांय ॥६॥ दिन बहुनो
दाखडो, करुं कृपानिधान । पण आजसुधी अंतरमां, भाळया नहि
भगवान ॥७॥ जेम कहो तेम करुं, हाथ जोडी रहुं हजुर । दीनबंधु
दया करो, तो हरि देखाय उर ॥८॥ अंतर मारुं अणोसरुं, वण दीठे
ब्रजचंद । ज्यारे देखुं जगपति, त्यारे सुख आनंद ॥९॥ एम शिष्य
सद्गुरुने कहे, अरजी एह महाराज । अंतरमां इच्छा घणी, नाथ नि-
रखवा काज ॥१०॥ सद्गुरुवाच । दोहा—सद्गुरु कहे शीद करे, अमथो
शिष्य उमंग । सांभळय तारां संबन्धी, केने छे सतसंग ? ॥११॥ मन
बुद्धि चित्त अहंकार जे, ते कहिये कुसंगी चार । त्यां जोवा इच्छे
जगदीशने, तुं करी कोण विचार ॥१२॥ श्रवण त्वचा दृगन दोय, र-
सना नासा नेक । कहिये पंच ए कुसंगी, कर्ण तुं हैये विवेक ॥१३॥

तेमां जोवा इच्छे जगपति, शुं समझी तुं सुजाण । मलिन मंदिरमां
हरि, न दरशे केदि निरवाण ॥१४॥ शिष्य उवाच—शिष्य कहे समझ्यो
नहि, कहुं कुसंगी ते कोये । समझ्यो सर्वे संतसंगी, एम मनानुं मोये
॥१५॥ वण समझ्ये वरल्यां नहि, घरनां घातक एह । अभाव एनो
नथी आवतो, समझुछुं परम सनेह ॥१६॥ अवगुण एना ओळखावि-
ये, कहुं कृपानिधान । दगो एनो हुं देखीने, समझी रहुं सावधान ॥१७॥
में जाण्युं एह माहेरां, हेतु छे जो हमेश । सनेहीमां शत्रुपणुं, में ल्युं
नहि लवलेह ॥१८॥ जेम छे तेम जणाविये, आपी शीखामण सार ।
डहापणमां दीहुं नहि, आभसम अंधार ॥१९॥ समझी शाणो आपने,
करे बीजानी हास । मोटो मूरख निसर्यो, ज्यारे कर्यो तपास ॥२०॥
परने बहु परमोदिया, कर्या संतसंगी कोट्य । वृत्ति न वालि अंतरे,
कहो टळे केम खोट्य ॥२१॥ अरिता अंतःकरणनी, पंच इंद्रिय जे पै-
शून्य । एटलुं मने ओळखावीए, एम कही रह्यो शिष्य मून्य ॥२२॥
सद्गुरुवाच । बोद्धा—तैये सद्गुरु कहे नथी जाणतो, तुं शिष्य अज्ञानी जोरा ।
ओळखावुं एको एकने, चोखां छे जेह चोर ॥२३॥ मननी चोरी मो-
र्यधी, कहुं कायिक निरधार । पदार्थ बहु प्रभु बिना, राख्यां हृदय
मोझार ॥२४॥ संकल्पे सृष्टि सवे, आणी बसाबी डर । कहो हरि कियां
रहे, भीतर छे भरपूर ॥२५॥ सर नदी घापी कूवा, सिंधु साते द्वीप ।
संकल्पे सर्वे एह, मन देखाडे समीप ॥२६॥ देश विलायत नगरपुर,
गाम घोष घनवाट । आणी भर्या एह अंतरे, गिरि गहर घर घाट
॥२७॥ जेजे वस्तु जगतमां, ते घाली गोती घरमांय । अविनाशी रहे
एटली, नथी जायगा कयांय ॥२८॥ सारासार समझे नहि, छै ला-
वेछे झडी झोट्य । संकल्प सुख दुःखना, करे रातदिन कोट्य ॥२९॥
जेजे विलोके वस्तुने, तेमां थाप तद्रूप । रगरगमां रमी रहे, सुखद
दुःखद स्वरूप ॥३०॥ दामदाम समरे दामने, भामभाम समरे भाम ।
कामकाम समरे कामने, धामधाम समरे धाम ॥३१॥ सुखसुख स-
मरे सुखने, दुःखदुःख समरे दुःख । सुखसुख समरे सुखने, एहयोज
मन विमुख ॥३२॥ निमिष एक नवरो नहि, संकल्प करतां सोय ।
जाग्रत स्वप्न सर्वमां, दीधिछे दोरी प्रोय ॥३३॥ जडे न जोये जायगा,
कहो हरि रहे फोण ठाम । शिष्य तुं समझ्या बिना, हैये न करिये

हाम ॥३४॥ सर्वे संकल्प सुखना, करतां आवे खाद । एक संकल्प हरितणो, नेक थयो निरखाद ॥३५॥ भुंडी वस्तु भींतरे, आणी भरी अनेक । रुंधि हृदये राखियो, एवो नरसो नेक ॥३६॥ तेने तें ओळख्यो नहि, जाण्यो परम खेह । जो विचारी शिष्य तुं, अरि कहे तुं एह ॥३७॥ सोरठा—समझ्या विना सुजाण, सुख न होय कोइ दने । सो नकी वात निरवाण, जाणी लहे तुं शिष्य सही ॥३८॥ इति श्री-हृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे प्रथमः प्रसंगः ॥१॥

शिष्य उवाच दोहा—त्यारे शिष्य कहे समझ्यो सही, जेजे कही कृपा करी वात । आज थकी में ओळख्यां, घरने करी छे घात ॥१॥ एह विना एवां कोये, धीजां जे दगाबाज । कृपा करी के'जो फरी, ओळखुं एने हुं आज ॥२॥ सद्गुरुवाच । दोहा—तैये सद्गुरु कहे सां-भळ्य वळी, धीजी बुद्धि तुं जाण्य । एह तारा अंतरमां, हमेश करेछे हाण्य ॥३॥ जेजे संकल्प मन करे, तेते बुद्धि करे प्रमाण । निःसंशय निश्चय करे, न करे ते निरवाण ॥४॥ मात तात सुत संबंधी, वळी ते वर्णाश्रम । ठिक एह ठेराबियां, नात्य जात्य कुळ धर्म ॥५॥ धाळ जोधन वृद्धपणुं, नाम रूप निरधार । नकी ते निश्चय कर्युं, भयुं भीं-तर मोझार ॥६॥ नर नारी त्यागी गृही, वळी जे लीधो वेश । तेने तेवुं मनावियुं, अंतरमां अहोनिश ॥७॥ पशु पंखी पन्नग नग, वन-वेली जेजे जात । बुद्धिये थहु निश्चय कर्यां, विदेश देश विलात ॥८॥ एकएकमां अनेक विधि, नाम रूप गुण आकार । ए सर्वे अंतर आ-णिपां, के'तां न आवे पार ॥९॥ जेजे जाणी जगतमां, वस्तु विविध प्रकार । तेते दृढावी अंतरे, भयौ तेनो भंडार ॥१०॥ अवनि आप वळी तेज जे, अनिल ने आकाश । पदार्थ एह पंचना, करी भेळी लइ काश ॥११॥ मणमणनुं मनावियुं, कणकणनी कहुं वात । धण-धणनुं दृढावियुं, जणजणनी जे जात ॥१२॥ पोत पोतानुं पारख्युं, जोत्य जोत्यनुं जेह । रंगरंगना रूपने, तरत मनाव्युं तेह ॥१३॥ वात-वातनी विगती, जातजातनुं जेम । पातपातनुं पारख्युं, धातधातनुं एम ॥१४॥ वणज वे'पार वे'वार व्याज, खत फागळनी खोंच । बु-द्धिमां बेसी गई, पर पोतानी पो'च ॥१५॥ रसरसना रूपने, जाणे जेम छे तेम । खट रस खोळी खरा कर्यां, त्यां हरि देखाये केम

॥१६॥ सूतां उठी सुखना, करे बुद्धि बहु विचार । आ खाधे सुख
 उपजे, आ खाधे बाधे विकार ॥१७॥ होज हवेली मेडियुं, मंदिर मोल
 मोलात । घर कोट बहु बंगला, मतिये मनावी ए वात ॥१८॥ एवां
 अनेक अंतरे, भयां लई भरपूर । अशुद्ध एवुं अवलोकीने, हरि रहे
 छे दूर ॥१९॥ चळी रागराग हृदे रक्षा, छंद प्रबंधनी रीत । वर्णवर्ण
 विगती खरी, कांनामात्र सहित ॥२०॥ शास्त्रशास्त्र सर्वनुं, शोधी
 लिये सार । आवे मळतुं अगमां, ते राखे करी बहु प्यार ॥२१॥
 जळजळनुं जाणे घणुं, फळफळनो बहु फेर । खळखळनी खोज खरी,
 पळपळनी बहु पेर ॥२२॥ राळ रुपैया मोरमां, मनाव्यो छे माल ।
 कथीर रूपा कनकमां, बेरो न पडे बाल ॥२३॥ माणक मोती मणिकणि,
 पना पिरोजा हीर । लाल प्रबाळां लसणिया, थाप्या मति ए थीर ॥२४॥
 जडिबुद्धि जाणे घणी, गरम वायु वासित । एह आदि बहु
 अंतरे, नवेनचां नितनित ॥२५॥ भंत्र जंत्र मूढ्य टोनों, नाटक चेटक
 चोट । भैरव भूत भवानी भय, कै देव अदेव कोट ॥२६॥ जेजे जा-
 प्या जगतमां, तेते निश्चे कर्मां उर । कहो शिष्य हरि कयां रहे,
 भयुं भीतर भरपूर ॥२७॥ कहीकही कहां घणां, रही रहीगयां अ-
 नेक, सहीसही वात शोधी कहुं, नहिनहि न के बाधे नेक ॥२८॥ में
 कक्षा दगा अंगअंगना, रहीगया कई रोमरोम । जयारथ ए जाणवा,
 छे बुद्धिने फोम ॥२९॥ जेणे जाणी निश्चय कर्मां, भयां भीतर ने-
 मांइ । खाली ठेकाणुं खोळतां, रेवा दीधुं नहि कयांइ ॥३०॥ शिष्य
 नथी तुं समझतो, तुं छुं भोळो मूप । तुंने बोळ्यो ताहेरे, तेनुं न
 जाण्युं रूप ॥३१॥ सोरख—साची कहुंछुं ए वात, समझे सुख पा-
 मीश सही । नहितो शत्रु साक्षात, वात घगाडशे बहु कहुं ॥३२॥
 इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे द्वितीयः प्रसंगः ॥२॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे साधुं सही, रघुं अंधारुं घोर ।
 जेने शाहा समझतो, तेतो निसर्ग घोर ॥१॥ बळीबळी पताबजो,
 ओळखावजो अरि एह । कहो कपट कपटीतणां, हुं सुणीश करी खेह
 ॥२॥ सद्गुरुवाच—सद्गुरु कहे चित्त ताहकं, चित्तवे बहु आकार । कही-
 कही कहीये केडला, कहेतां ते नावे पार ॥३॥ जे मने उत्थाने मे-
 लिपां, प्रज्ञा कर्मां प्रमाण । तेते चित्त नित्य चित्तवे, जाग्रत स्वप्न

सोहे जाण ॥४॥ मात तात सुत संबंधी, देह गेह घर नार । भाई भोजाई भगिनी, एह चितवे चारंवार ॥५॥ अवगुण गुण अरि मित्रने, संभारे चित्त सोय । सुखद पदार्थ समझी, चितवे चित्त नित्य प्रोय ॥६॥ अन्न धन धाम धरणी, पशु पंखी गाम गरास । देश प्रदेश पुर नगर, चित्त चितवे श्वासोश्वास ॥७॥ पेखी पर पोतातणां, राखे हेत कुहेत । एवं समझी अंतरे, चोखुं मनावे चित्त ॥८॥ आ पंडित आ मूरखो, आ डाह्या भोळा दोय । चित्त नित्य एम चितये, सहज स्वभावे सोय ॥९॥ आ रोगी आ रोगी नहि, आ बुढा जुवान बाळ । आ रूप कुरूप नारी नर, चित्त चितवे ततकाळ ॥१०॥ पंच भूतधी प्रगट्यां, जड चैतन्यनी जात । अणचितवे एके नहि, चित्त चितवे दिन ने रात ॥११॥ चित्ते चितवी चितवी, राख्यां हृदयमां रूप । त्रिलोकमां तलेतल, संभारे सोय स्वरूप ॥१२॥ सर्वे रूप संभारतां, न रहे नवरं नेक । तारुं सारुं केम करे, शिष्य समझ विवेक ॥१३॥ एणे कर्तुं अति अवळुं, तारुं टाळ्युं ठाम । तियां निरखवा नाथने, करुळुं हैयामां हाम ॥१४॥ आखा जगतनी आपदा, भरी भीतर मोक्षार । एमां जोवा जगदीशनी, लालच म कर लगार ॥१५॥ शिष्य सोदो संकट थयो, गयो मनुष्यनो देह । अज्ञान आखी विश्वनुं, राखी रखो तुं तेह ॥१६॥ पळेपळे पळ्यो पेचमां, यळेयळे बळवान । गळेगळे झाली गळयो, कळेकळे कहुं निदान ॥१७॥ तारुं धार्युं कयां रखुं?, जो शिष्य विचारी बात । माने नहि कोय माहेलां, मळी ए जात कुजात ॥१८॥ मन माने मा'ले मळी, चाले डोटा डोट । कर्तुं कारज आपणुं, दीधी तुजने खोट ॥१९॥ सोळा—खोट मोटी शीद खाये, जाये जन्म आ एळ्ये अति । विचारी जोने उरमांये, कांय काम न थयुं रति ॥२०॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरुशिष्यसवादे तृतीयः प्रसंगः ॥३॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे हुं शठमति, रति न समझ्यो रीत । मन बुद्धि मान्यां माहेरां, तेमज मान्युं चित्त ॥१॥ वेरी ते वा'लां जाणियां, एह मोहुं अज्ञान । धरथकी घूतापणुं, न कळ्युं में निदान ॥२॥ वळीवळी करजो चारता, लळीलळी लागुं पाय । मळीमळी मानीश महाप्रभु, कळीकळी के'जो कांय ॥३॥ सद्गुरुवाच—सद्गुरु कहे नख शिखालगी, अंगमांहि अहंकार । अहं ममत करी मानियुं, यत्किं-

ચિત્ત કૈયે લગાર ॥૪॥ મન સંકલ્પ મો'રે કહ્યા, બુદ્ધિ નિશ્ચયના વહુ ।
 ચિત્તે રાખ્યા ચિંતવી, તે હું ને મારું સહુ ॥૫॥ મારાં માત ને તાત છે,
 મારાં ભગિની भाई । મારી જાત ને નાત છે, મારાં સગાં ને સાઈ
 ॥૬॥ સુત કલત્ર સંબંધી, મારું કુલ કુદંબ । એને અર્થે આ તને, સહું
 કષ્ટ વિપમ ॥૭॥ એહ મારાં હું એહનો, તજું નહિ ત્રય કાલ । મમત
 એહ મેલું નહિ, કરું નિત્યે પ્રતિપાલ ॥૮॥ એને દુઃખે હું દુઃખિયો, એ-
 હને સુખે સુખ । એહને જમે હું જમ્યો, એહને મુખ્યે મુખ ॥૯॥ એ છે
 મારાં આત્મા, એહ છે મારું તન । એ છે મારાં પ્રાણપ્રિયે, એ છે મારાં
 જીવન ॥૧૦॥ મારાં મિત્ર ગોત્ર એહ, મારો વંશ વધાર । મેલું કેમ
 એ મમતને, મારાં એ આધાર ॥૧૧॥ અન્ન ઘન માલ માહેરો, મારાં
 પશુ પરિવાર । કુલ મારું વંચું અતિ, હું કુલનો શણગાર ॥૧૨॥
 મારે વાપ વાદે વહુ કર્યાં, મો'રે મોટાં કામ । તે ઘરનો હું ઢીકરો,
 નહિ લજાવું નામ ॥૧૩॥ હું મોટો હું મોવડી, પૂછે સહુ મને વાત ।
 વાસ વાસી માહેરે, કરે સેવા દિન રાત ॥૧૪॥ હુકમ ન કરે માહેરો,
 કંપે સર્વે જન । શહેર પુર ગઢ ગામનો, હું છું એક રાજન ॥૧૫॥ મારે
 તુલ્ય ત્રિલોકમાં, કોણ આવે કહો આજ । જુવો સર્વે જગતથી, મારી
 મોટી લાજ ॥૧૬॥ હું જે કરું તે ધાયછે, હું કરું તે ન કરે કામ ।
 હું ચલવું તો ચાલે સર્વ, હુ છડું સહુનો શામ ॥૧૭॥ મારું ધાર્યું ધા-
 યછે, ન ધાર્યું નવ ધાય । વીજો મારી ઘરાયરી, જુવો નથી જગમાંય
 ॥૧૮॥ હું રૂપાલો રૂઢો ઘણું, હું ગોરો અંગ અપાર । ધોભા કલમાં
 કાતરા, મુછ મારી ઘઢદાર ॥૧૯॥ પૂર્વ પશ્ચિમ હું કર્યો, ઉત્તર દક્ષિ-
 નાદિ દેશ । વાઢી જડા જોઈ જાણજો, રાખ્યા છે પંચ કેશ ॥૨૦॥
 હુંહું કરી હાલે ઘણું, અહં મમત અપાર । હું મારું માને સહી, એહ
 જાણો અહંકાર ॥૨૧॥ હું પુરાણિ પંડિત હું, હું મળ્યોહું વેદ । શા-
 સ્ત્રમાત્ર સર્વનો, હું જાણુંહું ભેદ ॥૨૨॥ જેજે મેં નિર્ણય કર્યો, તેમાં
 વાઢે કોય જોડ્ય । જાવા ન વેડું જિતીને, કરુંહું કલાઓ કોટર ॥૨૩॥
 હું ઘક્તા ઘાચાલ હું, હું મંડલીનો મેત । મારા મુખની ધારતા સહુ સુંખે
 ફરી રેત, ॥૨૪॥ હું ગુરુ હું ગરવો, ધીજાં સરવે વાલ । મારી ધરોવર એ
 સહુ, આપે નહિ કોઈ કાલ ॥૨૫॥ હું મારું ફરી માનીયું, જગમાં પત-
 કિંચિત । એહ અહંતા રૂપની, શિષ્ય સુણી છે રીત ॥૨૬॥ અહંમતે

राख्यां अति, भरी भीतर मोक्षार । जेजे पदार्थ जगतमां, नाम
रूप गुण आकार ॥२७॥ छलो छल शरीरमां, भयां एह भरपूर ।
कहो हरि ते क्यां रहे, शिष्य समझ जरूर ॥२८॥ दिन बहुथी
दाखडो, तें आदर्योछे आप । पण केम आवे हरि तियां, तारा
घरमां पाप ॥२९॥ काख्यां न निसरे कोयथी, एवां घाल्यांछे मूळ ।
कळे बळे जाय काढवा, तो सोसो करे ए शूळ ॥३०॥ हरिने दोष
दर्श मां, श्रीहरि छे जो तैयार । आवि बसे अंतरे, जो होय नवरुं
निरधार ॥३१॥ गोबरवाडे घर भयुं, उकरडो अति गंध्य । एतुं
अंतर ताहेरुं, केम रहे हरि तेह मध्य ॥३२॥ सोरठा—अंतर अतिअ-
शुद्ध, विविध भाते बिकारे भयुं । तियां रहे केम बुद्ध, अतिशुद्ध जे
श्रीहरि ॥३३॥ इति श्रीहृदयप्रकाशनम्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे चतुर्थः प्रसंगः ॥४॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे एह सत्य छे, तमे कहुं जेम छे
तेम । वात गइ बहु घगडी, कहो करुं हवे केम ॥१॥ उपाय एहनो
अमने, यताविये वालम । कहो केम एह निसरे, तेहनी पडावो
गम ॥२॥ अंतःकरण रहे अंतरे, मन बुद्धि चित्त अहंकार । जक्त
पदार्थ जे कख्यां, तेतो रहेछे या'र ॥३॥ केम आख्यां एह अंतरे,
भराई गयां भीतर । निसार्यां निसरे नहि, करी रखां एह घर ॥४॥
एनी मेळे एह आववा, नथी निश्चे समर्थ । आवी सहु सषळां थपां,
आदरियो अनर्थ ॥५॥ अणहच्छयां ए आवि रखां, के लाबिया बळी
कोय । पूछुंछुं एह प्रश्नने, सद्गुरु कहेजो सोय ॥६॥ सद्गुरुवाच ।
दोहा—सद्गुरु कहे साथी कहुं, तें पुछी तेहनी वात । श्रुति दइ सां-
भळ्य हवे, कहुं तुंने साक्षात ॥७॥ अंतःकरणनी आगळे, प्रधान रहे
छे पंच । जोईए जेखुं जे समे, तेवो सोंपेछे संच ॥८॥ दिग वायु दि-
नकर कहुं, वरुण अश्विनी कुमार । जड चैतन्य जे जक्तमां, तेह
लावी करे तैयार ॥९॥ दिगद्वार दोय कान छे, समीरद्वार सोय
चर्म । अर्कद्वार सो आंख्यदो, एह समझी ले मर्म ॥१०॥ वरुणद्वार
जाणो जीमने, अश्विनीकुमार द्वार नाक । बळग्या पंचे बो'रवा, न
जुवे पाक नपाक ॥११॥ दिग कानद्वारे करी, बडो करे चे'पार । शब्द
सर्थे जक्तना, लइलइ भयां भंडार ॥१२॥ नर नारी वृद्ध बालना,
युवाना शब्द जेह । वहोरी विविध भातशुं, अंतरे उतर्या एह ॥१३॥

पशु पंखी पन्नगना, जड चैतन्यना जेम । नाम रूप आकार गुण, वि-
 गते बहोर्या एम ॥१४॥ सुखदुःखदायि शोधीने, राख्या रुदिया
 मांय । जेम बोले तेम जाणी लिये, संशय न रहे कांय ॥१५॥ शत्रु
 मित्र शत्रूने, समझे सर्व सुजाण । भेळा कर्या लै भींतरे, घटमांही
 घमसाण ॥१६॥ ढोल नगरां हुंदुभी, तुरी शरणाइ शंख । झांझ
 मृदंग मंजीरां, गोमुख शींगी असंख्य ॥१७॥ सतार सरोदा सारंगी,
 सरीमंडळ मोरचंग । भेल्ल भुंगळां वांसळी, दोकड मोवख उपंग
 ॥१८॥ घडियाळ घंटा घुघरा, झालर जंतर जेह । वीणा वेतांन-
 रवाज डफ, रणशींग तिहरी तेह ॥१९॥ करणाटककमाचा, खरअ-
 लगोजासार । तवल त्रासां खंजरी, पडघम आदि अपार ॥२०॥
 जेजे वाजां सांभळयां, तेनो करी निरधार । लई उतार्या अंतरे,
 नाम रूप आकार ॥२१॥ ग्राम खर ताल मूर्छना, तानतणो नहि
 पार । सृणी शीखी सांभळी, भर्या हृदय मोझार ॥२२॥ कवित स-
 धैया साखी छप्पे, जेजे छंदनी जात । दोहा चोपाई सोरठा, शीख्यो
 सहजनी बात ॥२३॥ पूर्वछाया परजिया, पुरा अधुरा छंद । शब्दतणा
 समूहनां, बस्यां अंतरमां वृंद ॥२४॥ काव्य कथा पुराण पद, शास्त्र
 वेद बहुविध । एह भराणां भीतरे, पेखी देख प्रसिद्ध ॥२५॥ एक प-
 श्चुमां अनेक विध, अति जुदा उच्चार । रीत जे खरवतणी, केतां
 न आवे पार ॥२६॥ गज बाज गाय महिषी, उंट खंट खर जंबु बाघ ।
 शब्द श्वानना सांभळी, न होय अति अनुराग ॥२७॥ रीछ भीछ
 ने झूडणां, व्याघ्र वानर नोळ । शब्द सुणी समझी, राख्या हृदये
 अतोळ ॥२८॥ रोझ गेंटां सेमरां, सावरसींगा सोय । रूपसहित
 राख्यां हृदे, रह्युं न बांरु कोय ॥२९॥ एह आदि अनंत पशु, क-
 हेतां ते नावे पार । खरवे जुदां जाणिये, नाम गुण आकार ॥३०॥
 कही कही कहीये केटला, पशुशब्द प्रकार । आविरह्या सह अंतरे,
 नधी माग लगार ॥३१॥ मोर घपैया शुक मेना, शब्द एना सुख-
 देण । काक कपोत चिधरी, उल्लूक शब्द दुःखदेण ॥३२॥ सारस हंस
 पटपटा, रघ एहना रसाळ । बक शिचाणा शकरा, एह बोत्ये बहु
 जंजाळ ॥३३॥ एह आदि अनंत रग, पोले बहु प्रकार । शुभाशुभ
 खर सांभळी, राख्या हृदय मोझार ॥३४॥ पंखी बहु पेरपेरनां, बोली-

मां बहु फेर । शब्द समझे सहुना, एहमां नहि अंधेर ॥३५॥ शब्द
आवे कानमां, लावे रूप आकार । तेते सर्वे समझीने, भर्या लह
भंडार ॥३६॥ पग मांझ्यानी जायगा, नथी नवरी नेक । त्यां तेढेढे
नाथने, वण करे विवेक ॥३७॥ श्रवणद्वारे शोधीने, आप्या शब्द
अनंत । उतार्या छै अंतरे, समझे एह बुद्धिवंत ॥३८॥ एम वसाव्यां
अंतरे, जक्तपदारथ जोर । ते जाणेछे ताहेरां, पण ए छे. चोखां चोर
॥३९॥ शिष्य तुं समज्यो नहि, गयो एळ्ये अवतार । तारुं तारा उपरे,
चाल्युं नहि लगार ॥४०॥ गाफल तुं घरघरना, ठगी खायछे ठग ।
काम पडे केनां नहि, सर्वे स्वारथ लग ॥४१॥ कहिये शिखामण के-
टली, हैये नहि उकेल । आशा सही ए अंबुनी, उन्मत्त माथे हेल
॥४२॥ सोरख—उन्मत्त नरनी संपत, अवर जनने आवे अरये । पोते
भोगवे विपत, बुद्धिहीन जे बावरो बहु ॥४३॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये
सद्गुरुशिष्यसंवादे पंचमः प्रसंगः ॥५॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे साधुं सही, में समझाणुं नहि
सोय । तमे कछे तपासियुं, मारुं न मळे कोय ॥१॥ ठगठग ठग ए
फांसियां, शाहा जाणी कयीं साथ । मोटा रणमां रोळियो, मायीं
गयो अनाथ ॥२॥ एह जेवां होय अंगमां, ओळखावो मुने आज ।
नाथ तमारा हाथमां, मारी छे गुरु लाज ॥३॥ सद्गुरुवाच—एवुं सुणी
सद्गुरु बोलिया, सुणजे शिष्य सुधीर । त्वचा द्वारे बोरिया, स्पर्श
बहु समीर ॥४॥ स्पर्श सुखद संसारमां, दीठा सुण्या सोय । पिंड
अंतर स्पर्श्या विना, मळये मेल्या नहि कोय ॥५॥ शीत उष्ण शरी-
रशुं, प्रीते स्पर्श्या जेह । चर्म मर्म चोखां करी, राख्यां हृदये तेह
॥६॥ नारी नाना बालनो, स्पर्श ते सुखरूप । कोमळ काया स्पर्शी ।
अंतर उतारी अनुप ॥७॥ गादी तकिया गादलां, मशरु कां मखमल,
लासां गालमसुरियां, ओशिसां अवल ॥८॥ रुडां एह सहु रेशमी,
सुवाळां सुखदेण । एनो स्पर्श पामतां, केवा रे कांये केण ॥९॥
सेज समारी सुमने, कोमळ कळी फूल । स्पर्श कयीं सुइने, ते केम
जाशे भूल ॥१०॥ मंद सुगंध शीतळनो, स्पर्श्यां पंढ्ये पवन । तेनुं
सुख शरीरमां, विसरे नहि कोय दन ॥११॥ चूवा चंदन चरची,
अत्तर चोळ्यां अंग । तेल फूलेल तनमां, स्पर्शी पामे उमंग ॥१२॥

લીસાં સુવાઢાં લુગઢાં, ક્ષીણાં ઘાટાં જેહ । જેજે સ્પર્શ્યા પિંડને,
 અંતર ઉતાર્યા એહ ॥૧૩॥ અતિસુંવાઢાં સાવડુ, તેહ સ્પર્શ્યા ત્વચાય,
 ભર્યાં છે તેહ મીંતરે, સર્વે હૃદયા માંય ॥૧૪॥ વનવેલી પાત પાષા-
 નનો, સ્પર્શ સુખ દુઃખદાહ । ગુણ સહિત ગ્રહણ કરી, રાહ્યાં હૃદયા
 માંહ ॥૧૫॥ વ્યાઢ વિંછિ વિપ વહનિ, સ્પર્શે પીઢા ધાય । એહ પળ
 સર્વે અંતરે, રાહ્યાં સમક્ષી સદાય ॥૧૬॥ સ્પર્શ પશુ જાતનો, શુદ્ધ
 અશુદ્ધ સોય । ઓઢલ્લી ઉતાર્યા અંગમાં, નિશ્ચે સંશય ન હોય ॥૧૭॥
 અનેકવિધિની ઔપધી, ગુણ જાણે જન જરૂર । એક સ્પર્શે આનંદશું,
 એક પરહરે દૂર ॥૧૮॥ જઢ ફઢ જેજે જગતમાં, સ્પર્શ કર્યો પ્રમાણ ।
 એક સ્પર્શે પીઢા ટલે, એક સ્પર્શે પ્રાણની હાણ ॥૧૯॥ એમ સ્પર્શ સર્વે
 શોધીને, ઉતાર્યાં છે ડર । જડે નહિ જોતાં જાયગા, ભર્યાં છે મરપુર
 ॥૨૦॥ અવિનાશી રહે એટલો, નથી માગ મગન । સોહઅગ્ર સૂનું નહિ,
 સર્વે વસ્યાં સઘન ॥૨૧॥ જ્યાં ઢેઢ ઢીમર ઢોલવી, ત્યાં વિપ વસે કોણ
 વિધ । કલાર કસાહ કાકરા, પાપી જ્યાં પ્રસિદ્ધ ॥૨૨॥ એવાં તારે
 અંતરે, આવી વસ્યાં અઘવંત । કહી દેલાહું કેટલાં, કહિયે ન આવે
 અંત ॥૨૩॥ ઇયાં નિરલ્લવા નાથને, શિષ્ય ઇચ્છુહું શું જોય । અ-
 શુદ્ધ એવાં અંતરમાં, હરિનું દર્શન નોંય ॥૨૪॥ ગંધ ગોયરવાડમાં,
 કાગા કરે કલોલ । હંસ તિયાં હિસે નહિ, માને દુઃખ અતોલ
 ॥૨૫॥ જેહ એવાં તેવો તુજ છે, મઢ્યો સમ સ્વભાવ । અતિશે અવલું
 થયું, ન કર્યો તોયે અભાવ ॥૨૬॥ વળ સમક્ષે વિનતિ કરી, અમથો
 કરે અરદાસ । નથી ઉધારો એનો, પળ તું તારું તપાસ ॥૨૭॥
 સોરઠા—તપાસી ન કર્યો તોલ, અંતરે નિરંતર અવલોકીને । ગ્યોયો
 જન્મ અમૂલ્ય, વળવિચારે વાત ગઈ ॥૨૮॥ ઇતિ શ્રીહૃદયપ્રવાશમયે
 સદુરશિષ્યસવાદે પદ્ય: પ્રસંગ. ॥૬॥

શિષ્ય હવાચ । દોહ—શિષ્ય કહે સમક્ષ્યો સહી, આજ થકી જહ
 યાત । નેક અતિ નરસું થયું, ઘરને ફરી ઉત્પાત ॥૧॥ યાઘ વિંછી
 વ્યાઢને, પાઢી કરે કોય પુટ । સુલ્લ સ્વમે આપે નહિ, દુઃખદાયી
 એ દુટ ॥૨॥ ગમ યિના ફાંસીગરનો, ઘટો કર્યો વિશ્વામ । ગરિય
 થઈ રરી ધરમાં, નાંચી ગઢ્યામાંઢી ફાંમ ॥૩॥ જેજે મારાં ઘેરથી, પાપી
 પુરાં પ્રસિદ્ધ । સદુર ૫ ઓઢલ્લગપજો, ઘેરી સદુર ઘટવિધ ॥૪॥ સદુર-

स्वाय—सद्गुरु कहे शुद्ध शिष्य तुं, ओळख्यो में अभिप्राय । कहेतां
 कसर नहि रहे, जो समु ते समझाय ॥५॥ अंतर चोरी अणुजेदली,
 छानी नहि रहे छेक । दइश देखाडी तुजने, ओळखावी एकोएक
 ॥६॥ दृग वायु देखाडियां, तेमज समझे सूर । नेत्रद्वारे रूपने, जोह
 लावेछे जरूर ॥७॥ बाळ युवा युवति, वृद्ध वनिता जाण । श्याम
 श्वेत शरीरशुं, पेखी राखी परमाण ॥८॥ आभूषण अनेकविध, घणे
 प्रकारे घाढ । कनक रूपा घांवा कलि, पीतळ सीसां पाढ ॥९॥ वेढ
 धिंटी कुंडळ कडां, हांस झलर हार । पोंची बाजु बरखा, कडी वे-
 लतंगलाकार ॥१०॥ तोरा उतरी सांकळी, सुंदर मोती शिरपेच ।
 कंकण मुद्रिका मेखळा, नूपुर रूपदलविच ॥११॥ के'तां पण कहेवाय
 नहि, घरेणां घणी जात । रूप आकार हृदये, रहेछे दिन ने रात
 ॥१२॥ राळ रूपैया मो'र ममुदि, पैसा बहु प्रकार । एह सर्वे अंतरे,
 रक्षा रूप आकार ॥१३॥ एहआदि अनेकविध, घातु घननुं रूप ।
 आधी वस्तुं अंतरे, समझ्यो सुखद स्वरूप ॥१४॥ एक लोहमां लेखुं
 नहि, एदलां रूप आकार । शस्त्र सर्व शोधी कहुं, तो केहतां न
 आवे पार ॥१५॥ ठार लुहार कृपीकर, सै संघाडिया सोनार । उद्यम
 करे आयुधबडे, नाह जणसाली कंसार ॥१६॥ एनां आयुध अनेक-
 विध, तेबडे घड्या जे घाढ । कहेतां पण कहेवाये नहि, नथी केहेता
 तेह माढ ॥१७॥ धुवाको ने धार अणी, एह संवंधी आयुध । लडी
 मरे सहु लोकमां, करे परस्पर युद्ध ॥१८॥ रोमरोममां रमी रक्षां,
 रूप ए रगरगमांय । नखशिखा खाली नथी, ए विना अंतर कांय
 ॥१९॥ काष्ठतणा कहुं केदला, घडि कर्या जे घाढ । वा'ण घहेल्य
 रथ पालखी, पलंग पटारा पाढ ॥२०॥ गाडां घांणी घोडियां, जो-
 डियां शांति सोय । चिजु चारट चरखा, रेंद रेंदिया होय ॥२१॥
 मेडी मोहोल हवेलियो, तेमां कर्या जे रूप । एह उतार्या अंतरे, स-
 मझी सुखद स्वरूप ॥२२॥ पृथ्वीघाट बहु पेखिये, कर्या जेह कुंभार,
 नयणे जोह नकी करी, राख्या हृदय मोझार ॥२३॥ गोळा घडा
 गागरडियो, हांडि ढंकपात्र हजार । कुंडां कुंडी तावडी, बरणी
 बंदक अपार ॥२४॥ कमंडळ करवा कोडियां, चपण चरुडा ईट ।
 नाळ शरावा मोभीयां, राख्यां वर जोह मिट ॥२५॥ एम ठार लु-

हार सोनारनां, कंसार कुंभार सलाट । कल्या न जाये कोयथी, घणा
घड्या जे घाट ॥२६॥ झाड पा'ड पापाण पृथ्वी, पुर शहेर नगर
नदी कोट । लईलई भयां भींतरे, राखी नथी कांये खोट ॥२७॥ नोर
खरी ने डावलो, एह संबंधी पशु जात । राख्यां रूप एह हृदये,
कहिये क्यांलगी वात ॥२८॥ नर नारी नपुंसक, मनुष्य त्रण प्रकार ।
आणी उतायी अंतरे, नाम रूप आकार ॥२९॥ सिंग सराडी पो-
पटो, एह संबंधी जे अन्न । ओळखी राख्यां एहने, झाझी करी ज-
तन ॥३०॥ घावा बोले घसरके, एह संबंधी वाजिंत्र । रूप सहित
रूढी रीते, एह रखांछे अंत्र ॥३१॥ पंच रंगी बहु पेरनां, कापड
कहुंछुं कोट । नेत्रथी भींतर भयां, राखी नहि कांई खोट ॥३२॥
जेजे रूप जगतमां, दीठां सुण्यां सोय । एह रखांछे अंतरे, नथी
ते पा'रुं कोय ॥३३॥ वारंवार शुं वर्णवुं, भयुं भुंढाये घर । कहीकही
कहिये केटलुं, कांइक विचार तुं कर ॥३४॥ अमूलख आ मनुष्यनो,
जनम जायछे जाण । गाफलपणे घरमां, थायछे मोटी हाण ॥३५॥ तुं
मानेछे तारा मनमां, भारे छुं हुं भगत । समझेछे समझु आपने,
अणसमझु जाणी जगत ॥३६॥ समझावेछे तुं सहने, छे अंतरे अं-
धाकं घोर । उघाडी जो तुं आंखपने, घेरुं घर घणे चोर ॥३७॥ स-
मझपा बिना कां सुह रखो, गयो सर्वे माल । लीधुं लुंटी लांठिये,
दीघा ते भुंडा हाल ॥३८॥ सोरठा—खरी खाधी तें खोट, शत्रु मित्र
समान समझी । कही कहीये जो कोट, गाफलने गम न होये रति
॥३९॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमय्ये सद्गुरुशिष्यसंवादे सप्तमः प्रसंगः ॥७॥

। शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य के' सद्गुरु सुणो, खरी बतावी खोट ।
पर जाणी पोतातणां, बांधी ममतनी मोट ॥१॥ दया करी देखा-
डियुं, अंतरनुं अज्ञान । शठपणे समझयो नहि, जोर धयुं जे ज्यान
॥२॥ सद्गुरुवाच । दोहा—त्यारे सद्गुरु बोलिया, सांभळ श्रद्धावान ।
वेरी बतायुं ताहेरां, जे नरसां छे निदान ॥३॥ दिग वायु खूर कया,
तेवोज वरुण वखाण । रसनाद्वारे रहीने, लावे रस निरवाण ॥४॥
खाटा खारा तमतमा, तिखा गळ्या चिगठ । जीहाए जुजवा जोइने,
शोधी लाव्यो शठ ॥५॥ पेंडा पतासां पुरियो, शीरो साबुडी सोय ।
शकरपारा खतरफेणी, सेव सुंवाळी जोय ॥६॥ धरफी विरंज कळि

गांठिया, घेवर गुंदरपाक । मगदळ मुरकी मालपुडा, मेसुव सुंदर
 शाक ॥७॥ खीर खाजां रोटली, साटा जलेबी जाण । हलवो लाडू
 लाफसी, वासुंदियो वखाण ॥८॥ फाफडा फूलवडी, भजियां ते बहु
 भात । पुडा पकोडी कढी बढी, दैधरां घडां बढी वात ॥९॥ जाणी
 जिहाए जुजवी, खाद सर्वनी रीत । आणी उतारी अंतरे, अति घणी
 अगणित ॥१०॥ शाक बहु सोयामणां, भाजि तरकारी तेह । वघारी
 विधविधनी, सुखद जमतां जेह ॥११॥ फळ दळ मूळ कंदनो, जाणी
 जुजवो रस । जीभे उतार्यो अंतरे, ओळखी ले तुं अवश्य ॥१२॥
 जेजे रस आ जगतमां, भर्या सभर भरपूर । तेते रस जीभे करी,
 आणी उतार्या उर ॥१३॥ एकवार आहार जेजे कर्षो, भर्यो रसे
 भरपूर । तेने पाछो पामचा, करे जतन जरूर ॥१४॥ विसार्या वि-
 सरे नहि, जे रखा हृदयमां रस । सूतां वेठां सांभरे, खटके रात
 दिवस ॥१५॥ भांणे टांणे जो न मळे, तो बळे अंतर बहु रीत ।
 घायल थई घुमे घणुं, एवी बंधाणी प्रीत ॥१६॥ साले घणा शरी-
 रमां, खादतणा बहु साल । दिनदिन प्रत्ये दीन रहे, करी सूक्यो
 कंगाल ॥१७॥ एम रस अनेकविधि, भराई रखा भींतर । खसे न
 कोइना खेसव्या, करी रखा एह घर ॥१८॥ पशु पंखी पक्षग लगे,
 नर नारी हेराण । देव दानव देखिये, सहू रसना वेचाण ॥१९॥ नधी
 नजरे आवता, रस नाना रसे रहित । जिहाए सहूने जितिया, रही
 रसना अजित ॥२०॥ एम रीत छे रसनी, समक्षी लेजे सोय । जेने
 रसे न रोळियो, एवो न वीठो कोय ॥२१॥ एम ताहेरे अंतरे, खाद-
 तणुं छे सेन । तिघां दयाळ देख्यातणुं, बारु म कर्ष तुं बेन ॥२२॥
 शिष्य तुं समर्थ नहि, जे कर तुं एहनो त्याग । विगते विगते बशी
 रखां, जराय न रहि जाग ॥२३॥ कियं आवी हरि रहे, कियं रही
 करिये वात । अनाडी एह अति घणां, करे मोटो उत्तपात ॥२४॥
 सोळा—अति कर्षो उत्तपात, वात हाथथी बही गई । दगो दिवस ने
 रात, अति आदरी वेठां सई ॥२५॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरु-
 शिष्यसंवादे अष्टमः प्रसंगः ॥८॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे खुनी खरां, महा दुष्ट दुःख दे-
 नार । नकी काळां न निसरे, करुं हुं कौण विचार ॥१॥ जैये तमे

जणावियां, तैये कयों तपास । रैयत ते राजा थई, राजा ते थयो
दास ॥२॥ भराडी भेळां थयां, तनमांहि तस्कर । माल मळये सूके
नकी, लुटेरु लसकर ॥३॥ एने भरोसे भव गयो, कयों न कोय वि-
चार । हजी छे कोय हरामना, गुरु कहो निरधार ॥४॥ सद्गुरुनाथ ।
दोहा—वळता सद्गुरु वोलिया, हजी अरि छे एक । सचेत थई तुं सां-
भळे, कहुं करी विवेक ॥५॥ अश्विनीकुमार आवीने, घणो लियेछे
गंध । ते उतारे अंतरे, बहुविध करवा वंध ॥६॥ सुगंध दुर्गंध दो क-
हिये, नाके सुंधी सोय । उतारी अंतरमां, शुभ अशुभ दोय ॥७॥
चुषा चंदन सुगंधी, सुगंधी अत्तर धूपेल । कर्पूर अगर सुगंधी, सु-
गंधी तेल फूलेल ॥८॥ अर्घवास नासा लिये, निलनिल एह अनुप ।
आणी मेली अंतरे, समझी सुखद स्वरूप ॥९॥ फूलतणी फोर अति,
जाणी जुजवी जेह । भरी सुगंधी भींतरे, तोळी तपासी तेह ॥१०॥
चंपा चंचेली जई जूथिका, गेहेरी गुलाबी वास । डोलरिये दिशे
घणी, पानडी परिमल प्रकाश ॥११॥ गूललाला गूलसोमना, गूल-
दावदी जे फूल । नरमालिनी नासिका, लीये वास अमूल ॥१२॥
कमळ केवडा केतकी, पारिजातक पीआवास । मरुवा सुगंधी मो-
गरा, परिमल करे प्रकाश ॥१३॥ सुगंधी सहु शोधिने, उतारी लई
वर । भरीछे ते भींतरे, नथी राखी कोय दूर ॥१४॥ अति सडेलो
वंटियो, करक नरक वळी कुंड । आवे देखी उबको, भाळे उपारे एह
शुंड ॥१५॥ बहु दुःखदायक दुर्गंधी, नाके जे न सेबाय । तेपण रही
तनमां, दुर्गंधी दलमांय ॥१६॥ पशु पंखी पन्नगनी, नर नारीनी
नेक । धोली खोळी बहुविधे । राखी एकोएक ॥१७॥ गंध सुगंध ग-
णतां, केदिये न आवे पार । घाली छे ते घटमां, लइलइ नासाद्वार
॥१८॥ एम समर भराइ रक्षां, शब्द स्पर्श रूप रस । गंध सुगंधी
घरमां, रक्षां वसी एकरस ॥१९॥ कक्षां एह ते कुसंगी, सतसंगी
नहि सोय । नांवे केना नो'रमां, करे न कबजे कोय ॥२०॥ सहु
जाणे सत्संगी घया, न रखा कुसंगी कोय । फोगट फूलये फूलिया,
देखुं नहि दिल मांय ॥२१॥ काम क्रोध मद लोभनुं, मोह मान
ममता मूळ । पंच विषययी प्रगटे, सहु जनने बहु शूल ॥२२॥ सत्त्व

रज तम कहिये, एतो छे महेमान । आव्यां गया ए रहे, न रहे नकी
निदान ॥२३॥ हरख शोक हाण वृद्धि, तारुं मारुं तेह । पंच विप-
ग्रथी पेखीये, जित्या हार्या जेह ॥२४॥ सुखी दुःखी संसारमां, पंच
विपग्रथी प्रमाण । पेखी पर पोतातणुं, रहीछे खेंचाताण ॥२५॥ प्र-
तीति परलोकनी, महा नीचने नोय । संकल्प सुख थावातणो, करे
नहि एह कोय ॥२६॥ कीर्ति सुणवा कानमां, अति घणो उत्साह ।
स्पर्श लेवा शरीरमां, चित्तमां बहुबहु चाह ॥२७॥ रूप जोवा नय-
नने, रस लेवा रसनाये । सुगंधी लेवा नाकने, नधी आळस कांये
॥२८॥ शिष्य जो जुगते करी, एह खळनी खळाह । नवे ए नरसां
निसर्या, देखी जो दिल मांह ॥२९॥ एटला सारु नाथने, आवतां
अगम थाय । तुं तो तलखे तेडवा, शिष्य समझ्या बिनाय ॥३०॥
सोखा—नाथे तियां न अवाय, वरते विक्षेप जियां बळी । ते तपास्य
तुं तनमांय, नेन रज नच राखे रंचे ॥३१॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमण्ये सद्गुरु-
शिष्यसंवादे नवमः प्रसंगः ॥९॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य नमावी शीशने, अरजी करेछे एम ।
एह कृपात्र काढवा, करुं उपाय हुं केम ॥१॥ सद्गुरुवाच । दोहा—सद्गुरु
कहे अद्वाधान जेह, पांमे पंच निदान । वैराग्य खेह नियम जेह,
सतसंग आत्मज्ञान ॥२॥ एह पंचने मिछवी, कहुं जुजवां जाण ।
जेह पामतां प्राणीने, थाय विपयनी हाण ॥३॥ तेतो तीव्र वैराग्यनो,
लागे जेने बेग । ते पंच विपयनो पंडमां, भळवा न दिये बेग ॥४॥
कांतो सनेह इयामशुं, होय अति घणो अपार । अंगे तेने आवे
नहि, पंच विपय विकार ॥५॥ एवां झांझां जक्तमां, न होय नर ने
नार । पंच विपयना सुखने, अंगे गणे अंगार ॥६॥ माटे नियम नकी
करी, राखे रुदिया मांय । पंच विपयनुं पंडमां, रहे न किलियप
कांय ॥७॥ निर्वेद खेह नियमनुं, कारण संतनो संग । एधी ज्ञान
उपजे, तोपण थाय विपयनो अंग ॥८॥ प्रथम बात वैराग्यनी, सुणी
लीजे सोय । पछी कहुं हुं प्रीतिनी, छेली निमनी तोय ॥९॥ विपलाडु
विपपानशुं, तरत तननो नाश । कहो सुख केम उपजे, नाग व्याघ्र
संग वास ॥१०॥ जेम खेरी बेरी खाटकी, सफरी पर सींचाण ।
तेतरपर बाज करे, ते लीया कां लेशे प्राण ॥११॥ जेम आखु अहि

नथी बीजानुं बळ । प्रभुना प्रतापथी, संत काढे करी कळ ॥६॥ जग-
 तमां जे जीव छे, अज्ञानी अपार । ते शुं वात तपासशे, जे विप-
 यवश नर नार ॥७॥ नथी एहने अंतरे, खोट्य खाट्य खबर । पशु-
 वत् पाळे पिंडने, एवां घणां घरघर ॥८॥ पण जेने शरण जगदीशनुं,
 तेने करवो तोल । जक्त जाशे जमपुरीये, भक्त जाशे ब्रह्ममोल
 ॥९॥ ए मोटी कमाणी मानीने, करजो आग्रह कोय । देखी तेनो
 दाखडो, सांय करे हरि सोय ॥१०॥ रातदिन हृदयमांइ, लिये एशुं
 लडाइ । सुख दुःख पडे शरीरने, कदिये न जाये कांइ ॥११॥ संकल्प
 एक शमावतां, उठे बीजा अनंत । जुगति करी जिती लिये, साचा
 कहिये ते संत ॥१२॥ आवे अति कोइ आकरो, जियो पण नव
 जाय । जोई तेना जोरने, कायर केदि न थाय ॥१३॥ हैयामां हिमत
 घणी, पाछा न भरे पग । प्रमादपणुं परहरी, मंड्यो रहे ते मूवालग
 ॥१४॥ न दिये दोष नाथने, खोळे पोतानी खोट । सतसंगी साधु-
 तणी, मुखे कहे बहु मोट ॥१५॥ जगजीवन तेने जोइने, करे कृपानी
 दृष्ट । पापी एना पंडथी, भागी जाय ते अष्ट ॥१६॥ जेम सोए तत्कर
 सामटा, ताक्या होय तयार । घणी जायये भागे भला, बळी न
 करे कोय वार ॥१७॥ एम प्रभुना प्रतापथी, भागेछे एह भूर । रज-
 नीतम केम रहे, ज्यारे उगे सूर ॥१८॥ एम साचा संतनी, सांय
 करे घनश्याम । मदत न मेले महाप्रभु, जोई जन निष्काम ॥१९॥
 सुख तजी शरीरनुं, आदरियुं एह काज । तेनी हरि राखशे, जर
 जाणो लाज ॥२०॥ ध्रुव प्रह्लाद अंबरीषनो, राख्यो आगे रंग । तेम
 तेनो राखशे, साचो जोइ सत्संग ॥२१॥ कसर कोइ जातनी, ज्यारे
 देखे नहि दयाळ । त्यारे तेह भक्तनी, प्रभु करशे प्रतिपाळ ॥२२॥
 खरी हिंमत करी खेचरी, कर्युं सिंधुशुं वेर । त्यारे तेनी उपरे, थई
 मोटानी मे'र ॥२३॥ माटे साचो थई मंडे, राजी करवा राम । तेने
 केम तरछोडशे, सुखदायि घनश्याम ॥२४॥ साचा माथे श्यामळो,
 राजी छे रणछोड । काने न सुणे कपटीनुं, मर करे स्तुति फोड ॥२५॥
 वारें बीजुं देखाव्युं, कर्युं बीजुं काम । एवा कपटी भक्तनुं, नाथ
 न पुछे नाम ॥२६॥ वेप बनावी संतनो, राख्यो विषयशुं नेह । भ-

जन तेनुं भीतरमां, कहिये जो कपटी तेह ॥२७॥ पंच विषय वश थह
रह्यो, तेनुंज लाग्युं तान । कपटी तेने कारणे, भजेछे भगवान ॥२८॥
धारी माळा तिलकने, साधु कहेवाणो सोय । अंतरमां असाधुता,
काढी न शक्यो कोय ॥२९॥ एवा कपटी जननी, श्रीहरि न करे
सा'य । साचा संतनी श्यामळो, आवी ग्रहेछे बांय ॥३०॥ सोळा—
बांय ग्रहे बळवीर, तेह न मुके महाराज कदि । एम समझी शिष्य
सुधीर, कर आदर आग्रहणुं अति ॥३१॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्ये सद्गुरु-
शिष्यसंवादे एकादशः प्रसंगः ॥११॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे जे सद्गुरु कहुं, ते सर्व सुण्युं सु-
खधाम । पण अंतर घाट शम्या बिना, केम मनाय पूरणकाम ॥१॥
भजन स्मरण ध्यानमां, ए आवे आडां उर । तेणे करीने तनमां,
झांखप रहे जरूर ॥२॥ केटलाक घाट के'वायछे, केटलाक तो न
के'वाय । खरखरो ए खोदनो, अंतरमां अति थाय ॥३॥ भक्त थया
भगवानना, अने लिये संकल्प लाज । एह बातनी उरमां, मोदी
खोद गुराज ॥४॥ अयोग्य संकल्प उपजी, वरते जो पळवार । सुख
रहे केम ते संतने, माने मने धिक्कार ॥५॥ संकल्प साचा साधुने,
अयोग्य थाय जो एक । दिल देहे दाक्षे घणुं, न रहे सुख ते नेक
॥६॥ तेने ठेकाणुं ठरवा, बताविये गुरु धीर । जेणे करी अति उरमां,
शांति रहे सुख शिर ॥७॥ अंडज उड्डिज जे कहीए । खेदज जरा-
युज खाण । एमां सहु जनमे मरे, एम के'छे वेद पुराण ॥८॥ पण
संकल्पना शरीरनो, न कयीं कोणे निरधार । क्षणक्षणमां जनमे मरे,
तेनो नावे पार ॥९॥ जेजे संकल्प उपजे, तेते घराचे तन । एम समझी
संत सहु, अति कंपेछे मन ॥१०॥ पळपळमां पिंड धारवां, अशुभ
शुभ अगणित । तेनी दाक्ष तनमां, कहो मटे कोण रीत ॥११॥ संक-
ल्पना शरीरनो, के'तां नावे पार । बीजां चोराशी बा'रनी, सौ जा-
णेछे नर नार ॥१२॥ माटे ए केम मटे, अंतर घाट अजोग । संकल्प
शमतां सहु शमे, जन्म मरण भवरोग ॥१३॥ सद्गुरुवाच । सद्गुरु
कहे सुण शिष्य तुं, साधुं कहुं सुजाण । उत्तर आपुं एहनो,
पुछ्युं प्रश्न प्रमाण ॥१४॥ जेजे उर घाट उपजे, जे समे जेह काज ।
ते समे संभारवा, मनमोहन महाराज ॥१५॥ जेस सतयुग

त्रेता द्वापरे, फरतुं सुदर्शन । दासनां दुःख टाळवा, भयभंजन
 भगवन ॥१६॥ तेम आज प्रभुनी मूरति, सुदर्शन समान ।
 अंतरशत्रु संतना, नाश करे निदान ॥१७॥ उठे घाट ज्यां उरमां,
 तियां संभारे श्याम । मूर्ति संकल्पमात्रनुं, तर्त टाळे ठाम ॥१८॥
 जन जाचे जन्मोजन्म, भक्ति द्यो भगवान । ते जनम बीजो नहि,
 संकल्प देहसमान ॥१९॥ होय नहि हरिजनने, उदर माने अवतार ।
 पण घट बंधावा घाटनुं, नव देवुं निरधार ॥२०॥ शिष्य उवाच ।
 शिष्य कहे जन्म मरणनुं, कारण एह के वाय । संकल्प त्यां साहुं
 सहुं, संकल्प समे समाय ॥२१॥ तेतो प्रभुप्रतापथी, आवे उदूभव
 अंत । अवर बीजा उपायथी, सुखी न होये संत ॥२२॥ माटे कृपा
 करी हरि, समावे संकल्प । सुखे भजीये श्यामने, न पडे कोयनो
 खप ॥२३॥ जननुं जोर केटलुं, निर्वळ नर के वाय । हरि धारे हैये
 एटलुं, तो वार न लागे कांय ॥२४॥ सद्गुरुवाच । सद्गुरु कहे एह रीत
 नहि, जे अंतर करे उच्छेद । अंतर त्यां एह पण खरां, घाट घाटना
 भेद ॥२५॥ ज्यारे अंतर ओगळी, बळी टळी जाय छेक । त्यारे तेह
 जनने, उत्थान न रहे एक ॥२६॥ त्यारे तेह जनने, न रहे शरीर
 संभाळ । देहभान मुल्या पळी, रहे न तन बहु काल ॥२७॥ बळी
 ज्यारे जेजे जनने, हरि करीदे एम । त्यारे बीजा जननो, कढाय वांक
 को केम ॥२८॥ भक्ति तैये भगवाननी, एथी न धइ अणुभार । सोंप्युं
 काम ज्यारे श्यामने, त्यारे निसर्गो नर नादार ॥२९॥ भक्त भक्ति
 भजाववा, करे उद्यम अपार । जोइ जननो दाखडो, श्रीहरि करेछे
 सार ॥३०॥ भक्तनुं काम भक्त करे, भगवाननुं भगवान । अवलुं
 सबलुं सोंप्युं, एह मोडुं अज्ञान ॥३१॥ माटे हरिबळ हैये घरी, करिये
 अति आखेप । प्रभुना प्रतापथी, आवी जाय जो ठेप ॥३२॥ मोरे
 मुक्त जेजे थया, तेणे करी तपास । अंतरना अरि जितवा, वनमां जै
 कर्पो वास ॥३३॥ शब्द स्पर्श रूप रस, सारो गंध सुगंध । दुःखदाह
 देखी दिले, तज्यो तेनो संबंध ॥३४॥ एणे एम कहुं नहि, जे करशो
 महाप्रभु मेर । अंतरशत्रु जितहुं, सुखे वेठां घेर ॥३५॥ माटे केदि
 देवो नहि, दीनबंधुने दोष । एवुं मुख जे उचरे, तेपर करे हरि रोप
 ॥३६॥ के एने अनुप में आपियो, मोंघो मनुष्यनो देह । तोये वांक

अमतणो, काढे कृतघ्नी एह ॥३७॥ नरतन पामी नव कर्यो, उरमां
 एम विचार । पूरण कृपा करी हरि, आप्यो अमूल्य अवतार ॥३८॥
 अंतरशत्रु जितवा, सारो दीधो समाज । भवजळ पार उतरवां,
 नरतन उत्तम झाज ॥३९॥ ते आप्युं अविनाशिये, दया करीने
 दयाळ । हवे हुं आळस करुं, तो रहे खोळ्य बहु काळ ॥४०॥ एम
 समझे ते संत छे, हरिभक्त कहिये हरिदास । गुण गणे गोविंदमां,
 अवगुण पोता पास ॥४१॥ मुल्येपण भाखे नहि, वैखरिये एह वेण ।
 मारुं दुःख मळ्युं नहि, श्याम कावे सुखदेण ॥४२॥ दासनां दुःख
 कापवा, त्रिकम रे'छे तयार । मारुं दरद मळ्युं नहि, करुं किर्यां पो-
 कार ॥४३॥ एम घोले अभागियो, दर्ई हरिने दोष । मिथ्या वांक
 महाराजनो, काढी करे अपसोप ॥४४॥ एवा भक्त बहु जक्तमां, ते-
 पर करे हरी रीस । माटे दोष न देयो नाथने, सद्गुरु कहे सुण शिष्य
 ॥४५॥ सोरठा—एम न करे अपसोप, रातदियस रुदियाविपे ।
 दैये हरिने दोष, रोप करी रीसे नहि ॥४६॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमन्त्रे
 सद्गुरुशिष्यसंवादे द्वादशः प्रसंगः ॥१२॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे सद्गुरु सुणो, कही कृपा करी वात ।
 जेजे मे पुछियुं, ते कहुं तमे बहु भात ॥१॥ शत्रु सर्वे शोधीने, देखाव्या
 दगादार । दीपक दीधो हाथमां, अळगुं कर्तुं अंधार ॥२॥ कोटी कोटी
 कृपा करी, खोट देखाडी खोळ्य । अणसमझे लइ एकठी, मेळी क-
 रीती भोळ्य ॥३॥ ते जेम छे तेम जणावियुं, अजाण्युं न रहुं एक ।
 हवे हुं चेतुं नहि, तो ए भारो अविवेक ॥४॥ अण समझुने एटली,
 आपे शिखामण कोण । परम हेतु छो माहेरा, ते जोयुं सहुं में जोण
 ॥५॥ वळी पूछुं एक वारता, दोय हरिना दास । एक देखे हैये हरि-
 मूरति, अने एकने बहु विश्वास ॥६॥ एह वेउ बरोबरी, पामे प्रापति
 एक । के फेर छे कांइ फळमां, ए सद्गुरु कहो विवेक ॥७॥ सद्गुरु-
 वाच । दोहा—त्यारे सद्गुरु बोलिया, सांभळ्य शिष्य सुजाण । जेने
 भरोसो भगवाननो, तेनुं परम कल्याण ॥८॥ जेम पारसना स्प-
 र्शधी, लोहपणुं न रहे लगार । तेम प्रभुस्पर्श प्रतापधी, वामे सर्व
 विकार ॥९॥ जडमांही पण जाणवो, एटलो चमतकार । चैतन्यधन-
 मय मूरति, ते मळतां सुख अपार ॥१०॥ माटे न्यून न मानवुं, रे'हुं

आनन्दमां अभिराम । जेने मळया प्रगट प्रभु, ते सहृ छे पूरणकाम ॥११॥ हवे जेने उर अखंड रहे, हरिमूर्ति हैया मोक्षार । तेनी वात वर्णवी, कहुं हृदयमां धार ॥१२॥ जेम पामे कोय चिंतामणि, ते जे चिंतवे ते धाय । तेम जेने उर मूरति रहे, ते देखे जेजे चा'य ॥१३॥ ते इच्छे जो अमरावती, के इच्छे जो कैलास । ब्रह्मलोक इच्छे वैकुण्ठने, तो देखे समीपे दास ॥१४॥ श्वेतद्वीप गोलोकने, इच्छे जो अक्षरधाम । देखी हगे पोतातणे, माने पूरणकाम ॥१५॥ बळी रे'बासी ए धामना, तेहने देखे तेह । अगम न रहे एहने, जुवे चिंतवी जेह ॥१६॥ जो जोवा इच्छे मुक्तने, तो देखे मुरकमंडळ । स्वर्ग मृत्यु पाताळमां, न रहे कोय अकळ ॥१७॥ जो इच्छे जोवा अवतारने, दश चोवीश अनंत । तो निरखे सहजने नजरे, आवे सुख अत्यंत ॥१८॥ एम एने अंतरे, वरते सुख अपार । ते प्रताप प्रगट प्रभुनो, जन जाणे निरधार ॥१९॥ मोटो प्रताप महाराजनो, जिमे कछो न जाय । असामर्थी एमां नथी, जेह धारे तेह धाय ॥२०॥ पण जेम जेने राखुं घटे, तेहने राखे तेम । माटे सुखद सहजना, कहिये दुःखद केम ॥२१॥ एम जाणी जन मनमां, राखे बडो विश्वास । मेली गमतुं मननुं, थइ रहे हरिदास ॥२२॥ वैद्य जेम बहु विधिसे, आपे औपध अनेक । सहृ रोगीने सरखुं, औपध न होय एक ॥२३॥ समाधि सखा सेहतुं, दास विश्वासनुं अंग । माहात्म्य मित्र बचन बळी, भक्ति भजन अभंग ॥२४॥ ए सर्वे अंग शिरोमणि, पामे पद निरबाण । अधिक न्यून एमां नहि, समझी ले तुं सुजाण ॥२५॥ प्रगट प्रभु मळया पछी, ओछप न मानवी अंग । सहृ सरखुं पामशे, अखंड सुख अभंग ॥२६॥ शिष्य जेजे तें पूछियुं, ते कहुं करी विस्तार । हजी होय कांइ पूछुं, तो पुछ सुखे करी प्यार ॥२७॥ सोळा—पुछ करी बहु प्यार, शंका तजीने शिष्य सुखे । म कर संकोच लगार, करजे प्रश्न प्रगळ थइ ॥२८॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्मे सहृरुशिष्यसंवादे प्रबोदः । प्रसंगः ॥ १३ ॥

शिष्य उवाच । दोहा—शिष्य कहे सहृरु सुणो, जे कछा आगे उपाय । कठण छे ए करवा, विचारियुं उरमाय ॥१॥ निर्वेद पण होय नबळो, सेह नियमपण समान । सतसंग पण सुघो नहि अति आत्मज्ञान

॥२॥ श्रोत्र त्वक् नेत्र कक्षां, रसना घ्राण मन बुद्ध । चित्त अहंकार
 चोखां नहि, सरस अतिशे शुद्ध ॥३॥ एह सहुने निममां, राखे बहु
 बळवान । थोडे पळे धातां नथी, सद्गुरु सुणो निदान ॥४॥ माटे
 कहो कृपा करी, होय निर्वळनो निभाव । हिंमत आवे हरिभक्तने,
 भजे हरि करी भाव ॥५॥ सद्गुरुवाच । दोहा—सद्गुरु कहे सुण्य
 शिष्य तुं, कहूं बात एनी अनुप । जेजे क्रिया जन करे, ते थाप
 ध्यानस्वरूप ॥६॥ जे देखे जे सांभळे, त्यां संभारे हरिराय । सुण्य
 शिष्य श्रवण दह, कहूं एवो उपाय ॥७॥ प्रथम संभारे श्यामने,
 मनसुवाथी मोर । विसरे नहि एह वारता, सर्व काळ सर्व ठोर
 ॥८॥ जेजे संकल्प मन करे, चित्त करे चितवन । हरिसंबन्ध वि-
 ना होय नहि, जरूर जाणे तुं जन ॥९॥ बहु निश्चय बुद्धि करे, धरे
 अहं अहंकार । तेमां संबन्ध लह श्यामनो, चितवे वारमवार ॥१०॥
 जेजे शब्द सांभळे, श्रवण घरीने सोय । तेते शब्द हरिसंबन्ध विन,
 निश्चय न करो तोय ॥११॥ पशु पंखी नर नारना, जड चैतन्यना
 जाण । हरिसंबन्धे सांभळया, शब्द सर्व सुजाण ॥१२॥ वाजां छे
 बहुविधनां, केतां न आवे अंत । वाज्यांछे हरि आगळे, एम सम-
 झेछे संत ॥१३॥ गान तान गणती नहि, राग रागणी बहु रीत ।
 आलाप्यां हरि आगळे, एम चितवे जन चित्त ॥१४॥ कवित
 सवैया साखी छपे, पूर्वछाया परजिया छंद । दोहा चोपाई सो-
 रठा, कक्षा हरि आगे कविइंद ॥१५॥ काव्य कथा पुराण पद,
 शास्त्र वेद सुखधाम । ते सुण्यां श्रीहरि पासळे, एम सांभरे घन-
 श्याम ॥१६॥ स्पर्श सर्व शोधिये, सुंवाळा सुखरूप । हरिसंबन्धे
 संभारिये, अतिसुंदर अनुप ॥१७॥ स्पर्श कोमळ शय्यातणो, पे-
 र्यानां पट कोमळ । हरिसंबन्धे संभारतां, आवे सुख अतोळ ॥१८॥
 कोमळ कुसुमनी कळिये, सुंदर समारी सेज । सुता दीठा श्रीहरि,
 आव्यो आनंद एज ॥१९॥ पंखेशुं पवन कर्या, भर्या हेतेशुं होज ।
 उष्ण ऋतुमां अलबेलडो, बेठा हरि करी मोज ॥२०॥ स्पर्श सर्व
 सूचवतां, सांभरे श्रीघनश्याम । धन्यधन्य जन ए ध्यानने, अखंड
 आहुं जाम ॥२१॥ रूप अनुप अति घणां, अवल नवल अनुप ।
 हरिसंबन्धे संभारिये, तो सर्व ए सुखरूप ॥२२॥ सर नदी वापी

कुवा, हरि नाछा पीधां नीर । सांभरे देश दरियाव नावे, सुंदर
 श्याम सुधीर ॥२३॥ देश विलायत नगर पुर, तियां थयां दर्शन ।
 गाम घोष वन घाट गिरि, गुहा घर घाट निर्झरन ॥२४॥ पशु पंखी
 पन्नग लई, जेने होय हरिसंवन्ध । गज बाज अज गो महिषी,
 करेन वृषभ वंध ॥२५॥ धातु सप्त प्रकारनी, अनेक तेना आकार ।
 हरिसंवन्धे जो सांभरे, तो सर्वे सुख देनार ॥२६॥ नंग भूषण वा-
 सण बळी, शस्त्र अस्त्र अनेक । एह संवन्धे हरि सांभरे, तो सु-
 खद एकोएक ॥२७॥ खाट पाट खुरशी पलंगपर, बेठा दीठा नाथ ।
 रथ वेहेल्य गाडी पालखिये, जोइ जन सनाथ ॥२८॥ छत्र चामर
 अयदागिरि, घरी हरिने शिश । ते संभारतां सांभरे, जगजीवन
 जगदीश ॥२९॥ बेठा प्रभु बाजोठपर, श्रीहरि डोळ हिंडोळ । करी
 अगर कपूर आरती, सुख संभार्ये अतोळ ॥३०॥ मेढी मंदिर मा-
 छिये, मंचे बेठा महाराज । ते संभारतां सांभरे, सुंदर श्रीहरिराज
 ॥३१॥ यज्ञ समैया उत्सव अति, जन जोइ जोइ जमाज्या हाथ ।
 को बालम केम विसरे, सदा रेता हरि साथ ॥३२॥ शीत उष्ण
 प्रावृट मांही, सांभरे सुखधाम । धूणी धूम धामे हरि, बेठा ज्या घन-
 श्याम ॥३३॥ श्रीष्म प्रावृट शरदऋतु, शिशिर शीत वसंत । फूल-
 डोळ उत्सव उपरे, मळता संत अत्यंत ॥३४॥ एम संवन्धे सांभरे,
 श्रीहरि सुखदेण । आवडत होय जो अंगमां, तो न भूले राजीवनेण
 ॥३५॥ पंचभूतधीं प्रगट्यां, जड चैतन्य जे जात । ते संवन्धे हरि
 सांभरे, शिष्य सुणी ले बात ॥३६॥ सोरठा—शिष्य सुणीले बात,
 समझावी सहुरु कहे । एम दिवस नें रात, अखंड ध्यान हरितुं जो
 रहे ॥३७॥ इति श्रीहृदयप्रकाशमध्मे सहुरुशिष्यसंवादे चतुर्दशः प्रसंगः ॥१४॥

शिष्यः उवाच । दोहा—शिष्य कहे धन्यधन्य गुरु, भलो चताव्यो
 भेद ॥ सहजे श्रीहरि सांभरे, थाय विषय उच्छेद ॥१॥ विषयमांही
 विसारी नाथने, करतां कामाहराम ॥ ते समुसमझावियुं, संभा-
 रता घनश्याम ॥२॥ सूक्ष्म वातो सूचवी, कहो कोण केनार । अल्प
 प्रश्न उपरे, कोछो करी विस्तार ॥३॥ बळी केवी होय वारता, तो
 केजो कृपानिधान ॥ अद्वा छे सांभळवा, सुणीश कहुं दह कान ॥४॥
 वचन तमारा सुखनां, ते सर्वे सुख देनार । हेतेभर्या होसे करी,

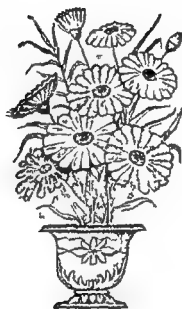
सुणीश हुं करी प्यार ॥५॥ सद्गुरुवाच—सद्गुरु कहे शिष्य सुंणजे,
 रुटी प्रतावुं रीत । रात दिवस हृदये रहे, हरि चिंतवन चित्त ॥६॥
 रस सरस संसारमां, मळे जो मनभाय । तेमां श्रीहरि सांभरे,
 एवो कहुं उपाय ॥७॥ पट रस खरा खोळीये, हरि जग्याता जेह ।
 ते समय संभारतां, सांभरे श्याम स्नेह ॥८॥ रसोई रसे भरी,
 करी हरिने काज । ते जोतां जगपति सांभरे, जे जग्याहता महाराज
 ॥९॥ सुंदर स्याहु सुखडी, पेरपेरना पाक । पीरसता पंगतमां, सुखद
 करेलां शाक ॥१०॥ भोजन व्यंजन बहु भातनां, लेख चोइय भक्ष्य
 भोज्य । ते सांभरतां सांभरे, जे हरि जमता करी मोज्य ॥११॥
 आंवु लिंबु जांवु जग्या, नालि केळी राण्य अनार । जाम राम सीता-
 फल, खारेक जग्या करी प्यार ॥१२॥ बहु फळ मूळ कंदनो, केतां
 न आवे अंत । जेजे जग्या जगपति, ते संवन्ध संभारे संत ॥१३॥
 गोलाफळी घणेची चीमडां, जमता जे जगदीश । मरचां मेथी
 मूळा मीगरी, एह संभार्यने तुं शिष्य ॥१४॥ फळ मूळ पुष्प पानने,
 जमता जोया नाथ । ते संत नित्य चिंतवी, सदा रहेछे सनाथ ॥१५॥
 इल्लुदंड खंड खारचो, शर्करा सुखदेण । एह संयंघे सांभरे, दीन-
 वंधु दिनरेण ॥१६॥ मही माखण घृत पय लह, पीथां पाणी पवन ।
 ते दीठे हरि सांभरे, ज्यारे जुवे एह जन ॥१७॥ जेजे रस आ
 जक्तमां, गळया चीकणा खाटा खार । तीखा ने वळी तमतमा,
 खोळया पट प्रकार ॥१८॥ एम रस अनिक जेह, पाम्या हरिनो जोग ।
 सवीज एम संभारतां, रहे नहि भवरोग ॥१९॥ सुगंधीमां वण
 सांभरे, जगजीवन जगतात । विधविधे ते वर्णवी, कहुं कायिक ते
 बात ॥२०॥ चूवा चंदन चरच्यां, अस्तर फूलेल तेल । ते सांभरतां
 सांभरे, अंतरमां अलवेल ॥२१॥ कर्पूर केसर कस्तुरी, अगर अर्घ्य
 अनुप । तेल घूपेल संवन्धशुं, सांभरे हरि सुखरूप ॥२२॥ पुष्प बहु
 प्रकारनां, सुगंध भर्या अतिसार । ते जोतां हरि सांभरे, अंगे धर्या
 अपार ॥२३॥ तोरा गजरा हार हैये, पोंची बाजु प्रांय । शुद्ध गुलाबी
 फूलना, पुष्प कंकण पाय ॥२४॥ पंखा पळेडी फूलनी, छडी छोमे
 छायां फूल । टोपी ओपी फूलनी, सर्वे फूल अमूल ॥२५॥ बहुपेरे
 वहेकी रही, शुद्ध सुगंधि सार । एम सुगंधमां सांभरे, प्रितम प्राण

आधार ॥२६॥ एम सुगंधि शोधिने, लेवी करी तपास । जेमां
 संबन्ध नहि श्यामनो, एवी लेवी नहि वास ॥२७॥ शब्द स्पर्श रूप
 रस, कांइ सुगंधि सार । हरिसंबन्धे सुखद सहु, वण संबन्धे दुःख
 विकार ॥२८॥ वळी रहस्यनी वारता, शिष्य सुंणे साक्षात । पंच
 इंद्रिय पावन करे, एवी कहुं एक वात ॥२९॥ ओत्र त्वक तुने कहुं,
 शुद्ध थावानी रीत । नयन जिह्वा नासिका, ए होय जेम पुनित ॥३०॥
 प्रगट प्रभु पाम्या विना, अनघ न होय एक । प्रसंग प्रगटनो पामतां,
 होय निष्पाप एह नेक ॥३१॥ अवणे शब्द सुण्या हता, अति अघे
 भयां अशुद्ध । ते शब्द सुणतां श्यामना, धाय ओत्र दोय शुद्ध
 ॥३२॥ स्पर्श त्वचाए शोधीने, कयो हतो कळिमळरूप । ते स्पर्श
 प्रभुनो पामीने, थइ त्वचा शुद्ध अनुप ॥३३॥ नयणे रूप निहाळीने,
 पेखी कयो तां पाप । ते रूप जोइ महाराजनुं, नयण थयां निष्पाप
 ॥३४॥ रसना लइ बहु रसने, अघे रहींती अवराय । ते हरिप्रसादि
 पामीने, निर्दोष थइ जिहाय ॥३५॥ नासे वास अति नरसी, जग-
 मांय लीधींती जेह । ते हार हरिना सुंघतां, टळे पाप एह तेह
 ॥३६॥ एम संबंध श्रीहरितणे, प्रजळे पंचे पाप । पण प्रगट प्रभु
 मळया विना, समे नहि संताप ॥३७॥ एम पंच इंद्रियनां पाप जे,
 प्रभु संबंधे पळाय । जेजे जन एम जाणशे, तेते शुद्ध सघळाप ॥३८॥
 एह ध्यान एह धारणा, एहज सहज समाध । एम समझे शिष्य
 जे, ते पामे सुख अगाध ॥३९॥ एम विषय पंचमां, मुख्य राखे
 महाराज । जेम करे काम जे गोष्टिका, ते न करे काम अवाज ॥४०॥
 जेम धाय लोभी घनने, कामी संभारे काम । एम शिष्य संभा-
 रवा, सुंदर श्रीघनश्याम ॥४१॥ एमां कठण कांई नथी, नथी काया
 कलेश । ए कळ आवे अंगमां, तो सहुयी वात सरेश ॥४२॥ शि-
 ष्य जे जे तें पूछियुं, तेते कहुं में तोय । सुंदर ग्रंथ सारो थयो,
 समजशे सहु कोय ॥४३॥ शिष्य जेम छे तेम कहुं, रतिरतितुं रूप ।
 निष्कुलानंदने उर रही, कही ए कथा अनुप ॥४४॥ जे जन अवणे
 सांभळी, करशे तने तपास । अंतर अरि ओळखशे, थाशे हृदय
 प्रकाश ॥४५॥ फाटी दृष्टि फेरवी, आणी वाळशे उर । तेने समु
 सुझशे, जाणो जन जरूर ॥४६॥ बीजा कोटि उपायधी, केदि काज

न होय । श्रीसहजानन्द शर्ण विना, कुशळ न दीठो कोय ॥४७॥
 देव दानव मानव मुनि, सहु विपयने वश । शिव अजने सुझ्यो
 नहि, जे अति थयो अपजश ॥४८॥ एटला माटे आ कथा, वर्णवी
 विविध प्रकार । शुद्ध शिष्य समझजे, सहुनुं छे आ सार ॥४९॥
 संवत अढार छनुंवो, अपाढ शुदी एकादशी दन । रच्यो ग्रंथ वर-
 तालमां, राखी हृदे भगवन ॥५०॥ सोरठा—कही ए कथा अनुप,
 यथार्थ जेम छे तेम सही । समझाव्युं सर्वनुं रूप, अनुपम एह बात
 कही ॥५१॥ इति श्रीनिष्कुलानन्वमुनिविरचिते हृदयप्रकाशमध्मे सद्गुरुशिष्यसंवादे
 पंचवशः प्रसंगः ॥१५॥

हृदयप्रकाशः समाप्तः ।

श्रीसामिनारायणो विजयतेतत्पम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

धीरजाख्यानम् ।

राम धन्याश्री—सुखना सिंधु श्रीसहजानंदजी, जगजीवन कहीए जगवंदजी । शरणागतना सदा सुखकंदजी । परमखेही छे परमानंदजी ॥१॥ दाळ—परम खेही संत जनना, छे घणा हेतु घनदयाम । दासना दोष'टाळवा, रहेछे तैयार आहुं जाम ॥२॥ अनेक विघनथी लिये उगारी, करी पळेपळे प्रतिपाळ । परदुःख देखी नव शके, एवा छे जो दीनदयाळ ॥३॥ निज दासने दुश्मन जन, घडीघडीए घात करे घणी । क्षणुक्षणुए खयर खरी, राखेछे हरि तेहतणी ॥४॥ जेम पडे जनने पांशकं, तेम करेछे ए कृपानिधि । सुख दुःख ने बळी सम विपमे, राखेछे खयर बहुविधि ॥५॥ जेम पाळे जननी पुत्रने, बहुबहु करी जतन । एम जाळवे निजजनने, बहु भावे करी भगवन ॥६॥ आ जगमां जीवने बळी, हरिसम हेतु नहि कोय । परम सुख पामे प्राणघारी, एम चितवे श्रीहरि सोय ॥७॥ जे दुःखे थाय सुख जनने, ते देखे दुःख दया करी । जेह सुखे दुःख उपजे, ते आपे नहि केदि हरि ॥८॥ जेम अनेक विधिनी औषधि, होय अति कडवी कसायली । ददरि दिये दर्दिने, टाळवा व्याधि बाहेर मांयली ॥९॥ कुपथ्य वस्तु केदि न दिये, खावा ते खोटे मये करी । निष्कुलानंद एम निजजननी, सा'य करेछे श्रीहरि ॥१०॥ कडवुं ॥१॥

आगे अनेक थया हरिजनजी, तेहने आन्यां बहुबहु विघनजी । समझी विचारी कर्मां बल्लंघनजी, भावशुं भज्या श्रीभगवनजी ॥१॥ दाळ—भज्या भगवान भावशुं, साधीत करी शिरसाट ।

लालच मेली आ लोकसुखनी, लीधी अलौकिक वाढ ॥२॥ ते भक्त प्रह्लाद प्रमाणिये, जाणिये ध्रुव जनक जेदेव । विभीषण अंबरीष आदि, भज्या हरि तजी वीजी देव ॥३॥ शिषी वळी सुघनवा, ऋषु ने रंतिदेव कहीये । नळ सुदगल मयूरध्वज, हरिश्चंद्र हरिजन लहीये ॥४॥ शुक नारद ने सनकादिक, जडभरत जाजळि जाणिये । अरुणी वळी उपमन्यु, खरा खपवाळा ए वखाणिये ॥५॥ उंडुं विचारी अंतरमां, जाणी लीधुं जेम छे तेम । खाट्य थोडी ने खोट्य घणी, एह मारगे चलाय केम ॥६॥ अल्प सुख संसारनुं, तेमां दुःखनो नहि पार । जेम घाखे खाये धंतुर नर, तेमां नावे सुख निरधार ॥७॥ एडुं जोइ सुख आ जक्तनुं, जेनुं मान्युं नहि कियां मन । तज्युं सुख त्रिय तन धननुं, करवा प्रसुने प्रसन्न ॥८॥ मोटा दुःखने मटाडवा, कशी कमर करडाइ करी । जीतिये के जाय जीवथी, पण ए दुःखमां नाविये फरी ॥९॥ एवो आग्रह जेणे आदर्यो, करी अंतरे उंडो विचार । निष्कुलानंद एवा जननी, श्रीहरि करेछे सार ॥१०॥ कडवुं ॥२॥

शुभमति सुणो सह सुखनी वातजी, हरि भजतां रहेवुं राजी रळीयातजी । सुख दुःख आवे जो तेमां दिन रातजी, कांई कचवाई न थाय कळीयातजी ॥१॥ बाळ—कळीयात न थाय कोइ दिन, रहे मनमांय ते मगन । दुःख पडतां आ देहने, दलगीर न थाय कोइ दन ॥२॥ वणतोळी विपतमांही । वळी घरवी अंतरे घीरने । सदाय न होय सरखुं, होय सुख दुःख शरीरने ॥३॥ तेमां कायरता कोरे करी, हेंये हिमत रुडी राखवी । मोळी वातने मुखथी, वळी भूलेपण नव भाखवी ॥४॥ जेम शूरो जुवे शरीरना, घणा घणा लागेल घाव । तेमतेम मकलाय मनमां, वळी नाखे मूछे ताव ॥५॥ घणे दुःखे सुख उजळुं, रहे शूरवीरनुं सदाय । अल्प दुःखे अणो-सरो, रात दिवस रहे हृदामांय ॥६॥ मुग्गथी मोटी चारता, कष्ट सखा विना न कहेवाय । भीत्य पड्यामां भळयो नथी, त्यांसुधी झांख्यप नव जाय ॥७॥ शूरा संतनुं सरखुं कहिये, तन उपर एक तान । शूरो मरे संत सुख परहरे । करे अळगुं अंगअभिमान ॥८॥ संकटना समूहमांरि, दिले दीनता आणे नहि । चळ्यो रहे केक चित्तमां, तेने सम विपम गणती सहि ॥९॥ इच्छे संकट आववा,

जेमां सांभरे श्रीघनश्याम । निष्कुलानंद ए भक्त कहिये, नाराय-
णना निष्काम ॥१०॥ कडवुं ॥३॥

जेनां कसाणां कसोटिमां तनजी, ते ते थया नर निरविघनजी ।
सुख दुःख पढ्ये न मुंशाय मनजी, काचुं माने साचुं कसणी वन-
जी ॥१॥ ढाळ—काचुं माने कसणी विना, शोधाणुं मानेछे सार ।
फरी न थाय फेरवणी, एवो उंडो डरे विचार ॥२॥ जेम कुलाल क-
से मृत्तिका, बळी काष्ठने कसे सूतार । दरजी कसे दुकळने, लोह-
ने कसेछे लुहार ॥३॥ जेम शलाट शिलाने कसी करी, रुडुं आणे
बळी तेमां रूप । एम कसायछे जन हरिना, ल्यारे थायछे शुद्धस्व-
रूप ॥४॥ जाणो जेम शोघायछे सुवर्ण, ते कनक कुंदन थायछे ।
रुडी रीते रुपुं शोधतां, जाणो चोखी चांदी कहेवायछे ॥५॥ रूप रं-
ग ने रुडापणुं, मूल तोलमां वधे बळी । तेह शोघ्याथी सह समझो,
वधी कीमत सचळी ॥६॥ बळी जेम धीजी धातुने, गाळी वाळे मेल
मांयथी । तेने तोले जे भेगे भरी, अन्य धातु आवती नथी ॥७॥
जेम परिघंट पटके पटने, बळी दिये मूशळनो मार । ल्यारे मेल मां-
द्यलो, नव रहे रति निरधार ॥८॥ जेम मजीठने खांडे खरी, रुडी
रीतशुं रंगरेज । चळके रंगे आवे चटकी, बळी तेमां ते आवे तेज
॥९॥ एम भक्त भगवानना, आवे कष्टे शोघाय आप । निष्कुला-
नंद ए भक्तनो, बळी वधे अधिक प्रताप ॥१०॥ कडवुं ॥४॥

पदराग राममी—भक्त धावुरे भगवाननुं, छे जो कठण काम । सु-
ख सर्वे संसारनरि, करवां जोहए हराम; भक्त० ॥१॥ देह गेह
द्वारा दामनुं, मेलवुं ममता ने मान । एहमांथी सुख आवे एवुरे,
भूल्ये न पडे भान; भक्त० ॥२॥ विपत आवे वण बांकथी, तेतो सहे
जो शरीरे । उपहास करे आवी कोपरे, तेमां रहे दृढ धीरे; भक्त०
॥३॥ खुनी न थाय खमे घणुं, एवो सहज स्वभावे । निष्कुलानंद
एवा भक्तनो, जश जुगोजुग कहावे; भक्त० ॥४॥ पद ॥१॥

जेहने थावुं होय हरिभक्तजी, तेहने न थावुं आ देहमां आस-
क्तजी । बळी विषयसुखथी रेवुं विरक्तजी, जेह सुखसार आ
जळेछे जक्तजी ॥१॥ ढाळ—जक्त सुखमां न जळवुं, बळी विषय

सुखने स्वाद । शुद्ध भक्त श्रीहरितणा, थावुं जेवा जन प्रह्लाद ॥२॥
 प्रह्लाद भक्त प्रमाणिये, जाणिये जगविख्यात । हिरण्यकशिपुसुत
 हरिजन थया, कहुं कथाधु जेनी मात ॥३॥ गर्भवासमांहिथी गुरु
 कर्पा, मुनि नारदने निरधार । निश्चय कर्तुं हरि भजशुं, तजशुं सुख
 संसार ॥४॥ पछी प्रह्लादजी प्रसन्न्या, बळी बील्यां वरस सात । ल्यारे
 ताते तेडावीने, कही निजकुळ रीत भात ॥५॥ आसुरीविद्या आ-
 पणी, तमे पढो करी बहु प्रीत । विबुध वामं विष्णुधकी, तो थाओ
 अतिशे अजित ॥६॥ ल्यारे प्रह्लादे परीक्षा करी, आतो दिसेछे अ-
 सुर । मारे एने केम मळशे, एम विचारियुं बळी उर ॥७॥ मारे भ-
 जवा भगवानने, तजथी विषयसुखनी आश । देह गेह दारा दाम-
 धी, अति थावुंछे उदास ॥८॥ एह बात असुरने, बळी नहि गमे
 निरधार । माटे मारे एने नहि मळे, एवो कर्पो उर विचार ॥९॥ पण
 हमणां तो एने हा कहुं, बळी ना के'वाये केम । पछी निष्कुलानंद-
 ना नाथशुं, धाशे जेम धार्युं हशे तेम ॥१०॥ कडवुं ॥५॥

ल्यारे प्रह्लाद कहे पिता ए सारुजी, भणीश जेमां भलुं थाये मा-
 रुजी । एटलुं वचन मानीश तमारुजी, एवुं सुणी सुतथी तेढ्या अ-
 ध्यारुजी ॥१॥ ढाळ—अध्यास शंडामर्क जे, तेने कहेछे एम मूपाळ ।
 भणावो आने विद्या आपणी, जाओ तेढी वेसारो निशाळ ॥२॥
 प्रह्लाद बेठा पछी पढवा, लखी आप्या आसुरी अंक । तेने तर्त दा-
 ळी लट्या, नारायण धई निःशंक ॥३॥ ल्यारे शंडामर्क के समक्षि-
 ये, भाड ए नहि आपणुं काम । ए छे बेरी आपणा अति, तेहनुं न
 लगवुं नाम ॥४॥ ल्यारे प्रह्लाद कहे पापी जनना, हशे शत्रु श्रीभ-
 गवान । मारे तो सदा ए मित्र छे, आय अंते मध्ये निदान ॥५॥
 ल्यारे शंडामर्क एम समझ्या, छे आ बातमां विवाद । एम करी उ-
 पेक्षा करी, ल्यारे कहेछे घाळरुने प्रह्लाद ॥६॥ भरी जावुं सहने मू-
 रगो, शिद चढोछो धीजे नोर । भजो श्रीभगवानने, तजो धीजो
 सोर पकोर ॥७॥ जेने अज्ये जग जीती जाये, अने धाय सुनिषा
 सदाप । तेने तजी धीजुं घोले जेह, तेह कृतग्री के'वाप ॥८॥ अमृत्य
 तन जेणे आपियुं, आप्यो सरवे सुखनो समाज । तेने भजिये भाये

करी, तो सरे ते सघळां काज ॥१॥ ल्यारे बाळक सहु बोलियां,
जेम के'शो तेम करशुं । निष्कुलानंदनो नाथ भजतां, नहि थाय
अमारुं नरसुं ॥१०॥ कडवुं ॥१॥

एवा सुणी बाळकना बोलजी, शंडामकें कयों मने तोलजी ।
आतो बात चढी चगडोलजी, ल्यारे कहुं रायने मर्म भर्म खोलजी
॥१॥ बाळ—खोली मर्म खरुं कहुं, प्रह्लाद तमारो जे तन । तेतो भक्त
छे भगवाननो, ए में जोइ लीधुं राजन ॥२॥ आसुर विद्या एनी
जिमे, भुले पण भणशे नहि । धीजा बाळकने बगाडशे, बळी अ-
बळो उपदेश दइ ॥३॥ माटे आडी रखावो एनी आजधी, जे न
चढे धीजे घेन । कुळ आपणामां केणे न कीधुं, एवुं आदर्युंछे एणे
फेन ॥४॥ ल्यारे हिरण्यकशिपु कहे प्रह्लादने, आवी अवळाई तुं कां
करे । नानी वयमां निःशंक थइ, कांरे कोइथी नव डरे ॥५॥ आपुं
राज्य तने आजधी, अन्न धन सर्वे समान । जण लोकमां कहुं ता-
हरुं, कोइ मोडी शके नहि मान ॥६॥ प्रह्लाद कहे एह पापरूप, मने
गमतो नथी एह गेल । भजतां श्रीभगवानने, मने ससु लागेछे से'
ल ॥७॥ ल्यारे हिरण्यकशिपु बोल्यो हाकली, मागि लेछे मुखे शीद
मोत । मानतो नथी तुं माहरुं, मरी जाइश तुं तारा सोत ॥८॥ ल्यारे
प्रह्लाद कहे हवे बोलवुं, तेनो करवो विचार । तने तारे मने मारियो,
तेथी पाम्यो छुं तुं हार ॥९॥ ल्यारे हिरण्यकशिपु कहे कोप करी, तने
हणीश मारे हाथ । तारी रक्षा केम करशे, निष्कुलानंदनो नाथ
॥१०॥ कडवुं ॥१॥

कहे हिरण्यकशिपु कोइ छे यां सेवकजी, मारी मुकावो आनी
तमे डेकजी । आणे तो आदरियुं अवळुं छेकजी, एवुं सुणी उठिया
असुर अनेकजी ॥१॥ बाळ—असुर उठी आवी कहे, राय जेम कहो
तेम करीए । राय कहे आने मारो जीवधी, तो आपणे सर्वे डगरीए
॥२॥ असुरकुळ कारननो, कापनार आ छे कुठार । जेम महा अर-
ण्यने अल्प अग्नि, बळी बाळी करेछे छार ॥३॥ माटे मानो एना थकी,
बडो धाशे बळी विनाश । जेम झीणो कणिको क्षेरनो, करे कलेवर
नाश ॥४॥ काळ छे आपणा कुळनो, तमे जाणी लेजो जरूर । माटे

एने जो मारिये, तो सहु उगरिये असुर ॥५॥ मात तात सुत भ्रा-
तनो, बेरी लिये वा'लानो वेश । एथी सुख आवे नहि, आवे कठण
कष्ट कलेश ॥६॥ माटे एने तमे जरूर मारो, मां विचारो बीजि वात ।
छेह्नी आज्ञा एज छे, करो एना जीवनी घात ॥७॥ एवुं सुणी असुर
नर, सहु तरत थया तैयार । मारो मारो सहु करे, अघे भर्या नर
अपार ॥८॥ नमे'री ने निर्दया, बळी पापना पुंज कहिये । तेने पाने
प्रह्लाद पडिया, खरी क्षमा एनी लहिये ॥९॥ गडधलावी गळे झाली,
कर्या मारवा सारुं मो'र । निष्कुलानंद कहे करी तियां, आवतो
दीठो एह ठोर ॥१०॥ कडवुं ॥८॥

पदराग रामग्री—पदाति कहे पे'लवानने, हुकम कयोंछे राये । बीरी
नाख्य प्रह्लादने, बांधी हाथीने पाये; पदाति० ॥१॥ ल्यारे मावते वात
मानी मने, बांध्या हाथीने पगे । तेमांथी प्रह्लाद उगर्या, सहुए दीठाछे
हगे; पदाति० ॥२॥ ल्यारपछी तेणे तपासीने, आप्युं शेर अन्नमां ।
तेतो अमृतवत थयुं, तर्त उतरे तनमां; पदाति० ॥३॥ शिशु ए सात
वर्पना, बांध्युं बडाशुं वेर । निष्कुलानंद कहे असुरने, नहि कोइने
मे'र; पदाति० ॥४॥ पद ॥२॥

कहो भाइ आपणे करिये केमजी, सहु विचारवा लाग्या बळी
एमजी । कोण जाणे केम रहेछे ए क्षेमजी, हवे जेम मरे करो सहु
तेमजी ॥१॥ बळ—तेम तपासी सहु करो, नाखो ठाडको ठाले कूप ।
मरी जाशे के भोरंग खाशे, थाशे तेणे राजी घणुं भूप ॥२॥ तेमां
नाख्ये पण नव मर्या, ल्यारे डर्या असुर अपार । खरो बेरी छे तोडुं
नथी, एम थयो सहुने विचार ॥३॥ पछी कहेछे पछाडो पहाडथी,
थाय तलतल एनुं तन । तेमनुं तेम तेणे कर्युं, तेमां करी हरिये
जतन ॥४॥ पछी खारा जळ खारा कीचमां, घालिया घणो दइ
भार । तेथी प्रह्लाद उगर्या, श्रीहरिये कीधी सार ॥५॥ पछी शस्त्र
सरवे सज्ज करी, उक्या मारवा शूरवीर । तेणे त्रास पाप्मा नहि,
धन्यधन्य ए जननी धीर ॥६॥ पछी पावके परजाळवा, घाळवा कयां
विचार । तेह विनाना उपाय बीजा, कयां हजारें हजार ॥७॥ भक्त
जाणी भगवानना, छे असुरने वेर अति । मनसुयो मने मारवानो,

करेछे बहु कुमति ॥८॥ नर नारी सहु एम बोले, कोइ घात करो प्रह्लादनी । तो असुर सहु अभय थाये, जय थाय कव्यादनी ॥९॥ आश्चर्य पाम्या अमर नर, जोइ प्रह्लादनी धीर । निष्कुलानंदना नाथनी कसणी, जोइ नयणे आव्यां नीर ॥१०॥ कडवुं ॥९॥

नथी हरिजनने धीरजसम धनजी, काम दाम आवे ए दोयले दनजी । ज्यारे जन करे हरिनुं भजनजी, तेमां बहु आवे विपत विघनजी ॥१॥ ढाळ—विघन आवे वणचिंतव्यां, सुर असुर ने नर थकी । जोखम न थाय जन जेम, तेम वात करवी नकी ॥२॥ आद्य अंते मध्य मांय, भक्ते सुख शुंशुं भोगव्युं । सही संकट भड्या श्रीहरि, एम चारे जुगमांये चव्युं ॥३॥ भक्त थावुं भगवाननुं, राखी विपयसुखनी आश । बेड काम न वगाडिये, थाइए खरा हरिना दास ॥४॥ अति मोडुं काम आदरी, वळतो करिये विचार । एतो अरथ आवे नहि, वळी ठालो खोवाय कार ॥५॥ कार जाये ने काम न थाये, वळी जाये खाली खेप । एवुं काम आदरतां, कहो केने आव्युं ठेप ॥६॥ माटे तावे घाव जेम घाणना, घणा लगाडेछे लूहार । तक चूके जो तातणी, तो सांधो न थाये निरधार ॥७॥ जोने मोरे जेवुं ए मोंधुं हतुं, एवुं मोंधुं नथी जो आज । प्रह्लादनी पेठे आपणने, नथी कसता महाराज ॥८॥ पेखो भक्त प्रह्लादने, जेजे पडियां एने दुःख । बेठी बहु कहुं विपत्ति, रघ्या हरिनी सनमुख ॥९॥ एकाएक विवेके टेक, एवुं काम एणे आदर्युं । निष्कुलानंद के नाथे तेनुं, घणुं घणुं गमतुं कर्युं ॥१०॥ कडवुं ॥१०॥

वळी प्रह्लादनी कहुं सुणो वातजी, तेहपर कोपियो तेनो तातजी । उठ्यो लइ खडग करवा घातजी, थयो कलाहोल मोटो उत्पातजी ॥१॥ ढाळ—उत्पात ते अतिशे थयो, कहे पापी प्रह्लाद कयां गयो । देखाव्य तारा राखनारने, काढी खडग मारवा रघ्यो ॥२॥ प्रह्लाद कहे पूरण छे, सरवे विपे मारो श्याम । हमणां प्रभु प्रगटशे, टाळशे तारुं ठाम ॥३॥ अरेरे एवुं बोल्य मां तुं, वळी कहे ठरावीने ठीक । तुंने तारा राखनारनी जो, मारे नथी हैयामां वीक ॥४॥ एम कहीने जो काढियुं, तीखुं खडग ते वार । घांधो थाय घणुं घाव करवा, पण न डरे प्रह्लाद लगार ॥५॥ करडे दांत क्रोधे करी कांडां, वळी योले

वसमां वेण । रीसे करी रातां थयां, महापापीनां वे नेण ॥६॥ पछी प्रह्लादे प्रकाशियुं, जोई असुरनो आरंभ । कडुंछे आ काष्ठमां, स्थिर रह्या छे थइ स्थंभ ॥७॥ ठराव्या ज्यारे हरि स्थंभमां, ल्यारे कोप्यो लई करवाल । ठिकोठिक मारी स्थंभमां, ल्यां प्रगट्या प्रभु कोपाल ॥८॥ पछी माग्युं हतुं जेम मोतने, तेमां ते वाघ आवे नहि । तेमज तेने मारियो, नरसिंहजी प्रगट थई ॥९॥ हाहाकार अपार थयो, राख्युं प्रह्लादजीनुं पण । निष्कुलानंद कहे तेणे करी, सह सुखी छैये आपण ॥१०॥ कडवुं ॥११॥

प्रगट्या नृसिंहजी प्रह्लादने काजजी, बहु राजी थई बोलिया महाराजजी । मागो मागो प्रह्लाद सुजथकी आजजी, आपुं तमने तेह सुखनो समाजजी ॥१॥ बाळ—आपुं समाज सुखनो, एम बोलिया छे नरहरि । प्रह्लाद कहे तमे प्रसन्न थया, हवे शुं मागुं वीजुं फरी ॥२॥ मारे तो नथी कांइ मागवुं, पण एवुं कहेसो मां कोईने । पंच विषयमां प्रीत जीयने, मागशे रह्याछे जेमां मोईने ॥३॥ थोडिक सेवा करी तमारी, मागेछे मोटा सुखने । एवा वे'पारीने ओळखी, विषय-सुख देशो मां विमुखने ॥४॥ एम प्रह्लादजी उचर्या, कछो अंतरनो अभिप्राय । धीरजतानुं घाम घन्य, निष्काम कहा न जाय ॥५॥ पेली भक्ति प्रह्लादनी, एवी आपणे पण आदरो । नकी पायो नाखी करी, भय तजी भक्ति करो ॥६॥ भक्त कहेवाइ आ भवमां, अभक्तपणुं अळगुं करो । शुद्ध सेवक थई घनश्यामना, अमळ भक्ति आदरो ॥७॥ भक्तिमां भेग भुंडाईनो, वळी रतिपण नव राखिये । दोरी चांघी अंगे दासनी, विश्वावासी पासे नव नाखिये ॥८॥ भक्त छे बहु भातना, दान धाम खुय खान पानना । एवुं न धावुं आपणे, धावुं भक्त खरा भगवानना ॥९॥ सेवक थई घनश्यामना, इच्छयां सुख संसारनां । निष्कुलानंद प भक्त नहि, एतो लक्षण छे चोर जारनां ॥१०॥ कडवुं ॥११॥

पदगण रामजी—भक्त साचा भगवानना, झाम्रा जहता नथी । लक्षण जोइ लेयां लखीरे, शुं कहिये घणुं कधी; भक्त० ॥१॥ अति दयाळु दिलना, पळ्ये कष्टे न का'य । प्राणधारीने पीछे नहिरे, पर पिछे पिछाय; भक्त० ॥२॥ पोताने सुख जो पामवा, बीजातुं न

यगाडे । दुष्ट आवे कोइ दमवा, तेने शांति पमाडे; भक्त० ॥३॥
क्षमा घणी क्षोभे नहि, सुख दुःखने सहे । निष्कुलानंद एवा
भक्तथी, हरि दूर न रहे; भक्त० ॥४॥ पद ॥३॥

बळी धन्यधन्य ध्रुवजीने कहियेजी, जेनो तात उत्तानपाद लहि-
येजी । सुनीतिने उदर आव्या जहियेजी, जनमी उरमां विचारियुं
तहियेजी ॥१॥ दाळ—उरमां एम विचारियुं, थावुं मारे ते हरिदास ।
एवे विचारे आविया, बळी निज पितानी पास ॥२॥ आदर न
पास्या तातथी, थइ पुष्टि एह परियाणनी । अपर माये पण एमज
कहुं, थइ दृढ मति सुजाणनी ॥३॥ जेम शूरो शत्रु सेनशुं, हैये करे
लडवाने हाम । तेने सीधुं संभळावतां, भाइ मरी मटे एह ठाम ॥४॥
तेम ध्रुवे एम धार्युं हतुं, अति थावुं छे सह्यथी उदास । राज साज
सुख संपति, मेली वन करवो छे वास ॥५॥ अल्प सुख संसारनुं, जे
मळे ने मटी जायरे । तेह सारुं आवुं तन खोई, कहो कोण दुःखने
चा'यरे ॥६॥ अचळ सुख अविनाशीनुं, जेह पामीने पाछुं नव टळे ।
एवा सुखने परहरी, बीजा सुखमां कोण यळे ॥७॥ असत्य सुख सं-
सारनां, तेने सत्य मानी नरनार । भुलवणीमां भुलां पड्यां, केणे न
करीं उर विचार ॥८॥ मरीचि जळे मळ टळवा, मनसुबो करेछे म-
नमांय । पण जाणतां नथी रीत झांझुनी, एह अर्थ न आवे कांय
॥९॥ एवुं दृढ ध्रुवे कर्तुं, मो'रथी मनमांय । निष्कुलानंदनो नाथ भ-
जशुं, तजशुं बीजी इच्छाय ॥१०॥ कडवुं ॥११॥

दृढ विचार एम करी ध्रुवे मनजी, वेगेशुं चालिया बळता वनजी ।
मारगमां मळया नारदमुनि जनजी, तेणे कल्यां बहु हेतनां वचनजी
॥१॥ दाळ—वचन कल्यां बहु हेतनां, बळी आप्यो मंत्र अनुप ।
पछी अचळ तपने आदर्युं, जपे मंत्र ए सुखस्वरूप ॥२॥ पांच वरपना
एक पगे, उभा अचळ अढग थइ । बहु बलाउं आवे विचराववा,
तेना विवराव्या विवे नहि ॥३॥ इयाळ व्याळ करी केशरी, बाघ
वानर वृक चिड्डु बळी । भूत प्रेत राक्षस राक्षसी, बैताल चैताली
मळी ॥४॥ होहोकार हुंकार करे, करे कानमां क्रूर उचार । मारो-
मारो खाओ खाओ कहे, पण न डरे ध्रुवजी लगार ॥५॥ अन्न जळ

तजी आरंभ्युं, कठण तप जे कहेवाय । तजी लालच्य तननी, आ-
दर्यो एह उपाय ॥६॥ खरी टेक खट मास सुधी, उभा रह्या एक
पगे । असुर सुर आश्रय पाम्या, देखी तप धुवजीनुं दगे ॥७॥ प्रभु
मळ्यासार परह्युं, सरवे शरीरनुं सुख । राजी करवा रमापनि,
अति दियेछे देहने दुःख ॥८॥ मेली ममत हेमत करी, परहरी खोटा
सुखनी आश । आकरुं तप आदर्युं, जोइ पाम्या जन मन त्रास
॥९॥ धरणी लागी धुजवा, डगवा लाग्या दिगपाल । निष्कुलानंद
नानी वयमां, दीठा बहु बळवाळा बाळ ॥१०॥ कडवुं ॥१४॥

निर्यळधी नथी नीपजतुं ए कामजी, शीद करे कोइ हैयामांही
हामजी । घणुं कठण छे पामवा घनश्यामजी, जेणे पामिये सुख वि-
श्रामजी ॥१॥ बाळ—सुख विश्राम पामिये, वामिये सर्वे विघन ।
तेमां कसर न राखिये, राखिये प्रगळ मन ॥२॥ घारी टेक धुवना
सरखी, उर आंटी पाडवी एम । पामुं हरि के पाहुं पंडने, करुं धुवे
कर्युं हुं तेम ॥३॥ एम ओध्य मोटानी लिये, खोद्य ते खोवा काज ।
खाली न जाय खेप तेनी, जरूर रिझे महाराज ॥४॥ प्रह्लाद धुवनी
पेरे करे, समझि भक्ति सुजाण । तेथी अधिक करवी नथी, करवी
एने प्रमाण ॥५॥ एना जेवी जे आदरे, सहे तने कष्ट बहु टाढ ।
एम करतां हरि मळे, ल्यारे पलट्यो नथी कोइ पाड ॥६॥ एना जेवी
बळी आपणे, भलि भाते बांधिये भेट । ल्यारे प्रसन्न जनपर प्रभु,
न थाय कहो केम नेट ॥७॥ हिमत जोई हरिजननी, हरि रहेछे हा-
जर हजुर । पण भागे मने भक्ति करे, तेथी श्रीहरि रहे दूर ॥८॥
साचाने सोंघा घणाछे, नथि मोंघा थया महाराज । खोटाने न जडे
खोळतां, ते दिन के बळी आज ॥९॥ माटे कसर मूकी करी, थाओ
खरा हरिना दास । निष्कुलानंद नजिक छे, ते दासपास अविनाश
॥१०॥ कडवुं ॥१५॥

बळी कहूं वर्णवी धुवनी वातजी, शीत उष्ण सहेछे दिन ने
रातजी । तेमां न थाय कोइ काळे कळीयातजी, करवा हरिने राजी
रळीयातजी ॥१॥ बाळ—राजी करवा महाराजने, सुख दुःख सहेछे
शरीर । अटग उभा एक पगभर, घारी दृढता मन घीर ॥२॥ रोझ
गेटां पाटा अरणा, शशां सेमर सुरागाय । आवे एवां बळी दुःख

देवा, पण विवे नहि मनमांय ॥३॥ गूज्य गीध चिल चिवरी, काक करूरी सुघरी कपोत । भ्रमर तमर बोले टिडडां, ठामठाम दमके खद्योत ॥४॥ एकएकथी अधिक पापी, पाडे भजनमां भंग । तोय ध्रुवजी नथी ध्रुजता, घरी धीरज करी दृढ अंग ॥५॥ खान पाननी खयर नथी, नथी करता निद्रा नयणे । भजेछे भगवानने, वारम-वार वयणे ॥६॥ आसोच्छ्वासे समरे, सुखदायि श्रीघनश्याम । पळ एक पामता नथी, एह भजनथी विराम ॥७॥ तनने राखुंछे तपमां, मन राखुंछे महा प्रभुमांय । तेह बिना तन मन बीजे, राखुं नथि कहुं क्यांय ॥८॥ जोइ तप ए जननुं, वाळपणनुं बहुपेर । मानव दानव देवताने, कहो केम ना'वे मने मे'र ॥९॥ विष्णु तेहने विलोकीने, रिद्ध्या अति रमापति । निष्कुलानंद कहे नाथजी, इच्छा देवा पूरण प्रापती ॥१०॥ कडवुं ॥११॥

पदराग राममी—इच्छा अटळ पद आपवा, अलवेलो अधिनाश । आवी एम ध्रुवने कथुरे, मागोमागो भुज पास; इच्छा० ॥१॥ ध्रुवजी कहे धन्यधन्य नाथजी, तमे प्रसन्नज थया । एथी बीजु शुं मागवुं, दिन दुःखना गया; इच्छा० ॥२॥ अखंड रे'जो मारे अंतरे, प्रभु आवांना आवा । मोटुं बंधन छे मायातणुं, तेमां न देशो बंधावा; इच्छा० ॥३॥ एम ध्रुवजी ज्यारे ओचर्या, लागुं सारं श्यामने । निष्कुलानंद कहे नाथे पछी, आप्युं अवळ धामने; इच्छा० ॥४॥ पदा॥४॥

हरि भजवा हरख होय हैयेजी, त्यारे भक्त ध्रुव जेवा थइयेजी । एथी ओरा रतिये न रहियेजी, परमपदने पामिये तहियेजी ॥१॥ वाळ—परमपदने पामिये, वामिये सर्वे विकार । काचा साचा सुखने, नव पामे निरधार ॥२॥ अजार न देवो अंगे आबवा, देह दमयुं गमतुं नथी । एवा भक्त जक्तमां घणा, तेनी वात हुं शुं कहुं कथी ॥३॥ वांछना विषय सुखनी, रहे अखंड ते उरमांय । भाळी एवा भक्तने, कहो केनी करे हरि सा'य ॥४॥ माटे भक्त ए भूला पट्या, नथी भुला पट्या भगवान । जेह जेवी भक्ति करे, तेयुं फळ पामे निदान ॥५॥ वाचिये बीज वळी विपनुं, करिये अमृतफळनी आश । एह वात नथी निपजवी, तेहनो ते करवो तपास ॥६॥ करी लाडवा जो फाष्टना, वळी लेवुं मोतिपानुं मूल । ते समझु केम समझशे, फाष्ट

पिष्ट मिष्ट सम तूल ॥७॥ भूत भविष्य वर्तमानमांघे, वळी विचारवी
एह घात । भक्ति करी मोरें भगते, तेवी करवी विख्यात ॥८॥
छार सारनो भार सरखो, तपाशी ते उपाडवो । सारमां सहु सुख
मळे, छार दोये परिश्रम पाडवो ॥९॥ माटे साचा थई सहु मंडो,
खोट्य खंखेरी काढो खरी । निष्कुलानंद कहे नाथजी, रिझशे तो
श्रीहरि ॥१०॥ कडवुं ॥१७॥

जुवो हरिभक्त धया हरिश्रंद्रजी, जेनुं सत्य जोड अकळाणो इं-
द्रजी । त्यारे गयो विष्णुनी पासे पुरंदरजी, जइ कही घात मारुं
गयुं मंदरजी ॥१॥ दाळ—मारुं तो घर गयुं, आज काले लेशे अव-
धपति । एनुं सत्यधर्म निम जोडने, हुं तो अकळाणो अति ॥२॥
एने दाने करी डोलियुं, मारुं अचळ इंद्रासन । माटे राखो कहुं
मुजने, हुं आव्यो शरणे भगधन ॥३॥ त्यारे विष्णु एम बोलिया, तुं
पेंश स्यानक ताहरे । नथी देवुं इंद्रासन एने, एने राखवो छे घाम
माहरे ॥४॥ पछी तेने तावबा सारु, तेडाव्या विश्वामित्रने । हरिश्रं-
द्रने सत्यथी पाडो, पमाडो दुःख निरंत्रने ॥५॥ त्यारे विश्वामित्र कहे
विष्णुने, एमां लागे मने अपराध । त्यारे विष्णु कहे मारे वचने, नथी
तमने कांइ बाध ॥६॥ जेणे वसिष्ठमुत सो संहार्या, एवा छे दिलमा
दयाळ । तेने ए काम कठण नथी, उठी चालिया ततकाळ ॥७॥ प-
रने पीडा पमाडवा, जेने अंतर नथी अरेराट । संकट ए केम सहि
शकशे, एवो नथी हैयामांही घाट ॥८॥ मनमां मेर मळे नहि, घाणी-
ए विपल्य पाडे घणी । कायाये रुडुं ते केम करे, घारो विचारो तेना
घणी ॥९॥ अवधपुरिये आविया, हरिश्रंद्र रायने घेर । निष्कुलानंद
हरिश्रंद्रे पछी, पूजा करी बहुपेर ॥१०॥ कडवुं ॥१८॥

पोडश प्रकारे करी पूजा अतिजी, धूप दीप करी उतारी आर-
तिजी । पछी हाथ जोडी करी विनतिजी, मागोमागो मुजथी मोटा
महामतिजी ॥१॥ दाळ—मागो कांइक मुज पासथी, तेह आपुं त-
मने आज । त्यारे मुनि बोलिया, आप्य तारुं सर्वे राज ॥२॥ पूछ
राणी कुंवर ताराने, सहु होय राजी रळियात । तो भें जे माग्युं ते
आपज्ये, नहि तोन कर्थ मुखथी घात ॥३॥ राज्य दहने रांक धाशी,

નહિ મલ્લે અંધર અન્નઅહાર । અણતોલ્યું દુઃખ આવશે, નહિ રહે
 સત્ય કરો વિચાર ॥૪॥ ત્યારે રાય રાણી કુંવરે, કર્યો એમ વિચાર ।
 આપો સહુ રાજ્ય એહને, રાણો સત્ય નિરધાર ॥૫॥ ત્યારે રાય કહે
 છે ઋપિને, આપ્યું રાજ્ય સાજ સર્વે સમૃદ્ધિ । ત્યારે ઋપિ બોલિયા
 જોઈય, તેહ ઉપર દક્ષિણા દીધિ ॥૬॥ ત્યારે રાય બોલિયા, દેશું સુ-
 વર્ણ ત્રણભાર । ત્યારે ઋપિ કહે આપ્ય હમણાં, મ કર્ય વેઠ લગાર
 ॥૭॥ રાજ્ય સાજ સમૃદ્ધિ મારી, એથી વારં હોય કાંય તુજતણું ।
 આપ્ય તે ઉતાવળું, એમ ઘાંધો કીધો ઘણું ॥૮॥ ત્યારે રાય કહે આ
 રાજ્યમાં તો, અમારું નથી અણુંભાર । કુંવર રાણી આ દેહ મારું, એ
 છે વીધાથકી વારં ॥૯॥ ત્યારે રાય ઋપિને કહે, વેચી અમને ધન
 લઈયે । નિષ્કુલાનંદ ત્યારે ઋપિ કહે, ચાલો સહુ કાશીય જઈયે
 ॥૧૦॥ કહયું ॥૧૧॥

વિશ્વામિત્ર કહે વિતશે એક માસજી, ત્યારે હું આવીશ તમારી
 પાસજી । ત્યાંસુધી કરજો કાશીમાંહિ વાસજી, પછી હું વેચીશ કરી
 તપાસજી ॥૧૧॥ ઢાઢ—તપાસ કરીશ હું ત્રણનો, પછી વેચીશ વિગતે
 કરી । ત્યારે ત્રણે ચાલ્યાં ત્યાંથકી, દૃઢ ધીરજ મનમાં ધરી ॥૧૨॥
 રાજા રાણી કુંવરનાં છે, અતિ કોમલ અંગ । સોસો સેવા જેની
 કરતા, નથી તેને સેવક એક સંગ ॥૧૩॥ કાંટા કાંકરા આકરા અતિ,
 શાકા લહિયા ટેશું ઠયકે । ગોલરું અંઠ ઢાભ શુલીયાં, લાગે પગમાં
 લોહી ટયકે ॥૧૪॥ તપે મૂમિ તીલી અતિ, તેમાં નથી ચલાતું ચરણે ।
 થલે તલાં વે પગનાં, તેણે ઢલ્લી પડેછે ધરણે ॥૧૫॥ ઉપર તીણો પ્રલય
 સરિણો, ડગ્યો અર્ક અગ્નિ લહ । પાણી ન મલ્લે પ્યાસે મરે, અન્ન
 વિના દિન ગપા કંઈ ॥૧૬॥ પ્યાસ મૂલની પીડા થકી, નકી દિલે નથી
 હોલતાં । અડવડે લડથડે પડે, તોય કાયર વાયક નથી ચોલતાં
 ॥૧૭॥ વાટમાં વહુ વિધન કરવા, સત્ય મુકાવવા સામા મલ્લે । ત્રણે-
 ની એક ટેક છે, તે ચલાવ્યાં પળ નવ ચલે ॥૧૮॥ સહ્યાં ન જાય શ-
 રીરમાંહે, એવાં ધીજાં કષ્ટ આવે વહુ । તોય દુઃખી ન માને દિલમાં,
 એવાં શ્રદ્ધાવાળાં છે સહુ ॥૧૯॥ દુઃખતણા દરિયાવમાંહી, ત્રણે પહિયાં
 છે તલે । નિષ્કુલાનંદ કહે ધન્ય ધીરજ, એમ કહ્યું સંત સઘલે ॥૨૦॥
 કહયું ॥૨૦॥

पदराग सिंधु—सत्यवादी संत संकटने सहे, रहे धीर गंभीर नीर-
निधि जेवा । आपे अमापे तापे तपे नहि केदी, अडग पग मगे प-
रठे एवा; सत्य० ॥१॥ जगउपहास त्रास हरिदास सहे, अन्य कास
तास नाश कीधी जेणे । अविनाश पास वास आश करी, श्वास
वच्छास उच्छास रहेछे तेणे; सत्य० ॥२॥ अति प्रसन्नवदन निशदिन
रहे, धन्यधन्य जन पावन सरे । जगजीवन खजन विघन हरे, तेह
घिन भजन मन नव करे; सत्य० ॥३॥ ग्रही टेक एक विवेक करी
खरी, छेक तेक नेक ते नव तजे । निष्कुलानंद जगवंद सहजा-
नंद, सुखकंद गोविंद मुकुंद भजे; सत्य० ॥४॥ पद ॥५॥

त्यार पछी त्रणे चाली भूल्यां वाटजी, आगळ आव्युं उजड नडे-
डाटजी । नाव्युं नीर नदी कोइ वाट घाटजी, तोप मने नधी करतां
उचाटजी ॥१॥ ढाळ—उचाट नधी जेने अंतरे, रहेछे आनंद उरमां
अति । दृढ धीरज मनमां धरी, करी सघन वनबिये गति ॥२॥ खेर
केर खजुरी खरां, थावळ कंटाळा चोरडी । अति अणियाळा आंक-
डियाळा, लागे कांटा जाये लडथडी ॥३॥ वाघ वरु वानर बिंभु,
शंशा सेमर श्याळ छे । चीत मातंग नार नोळ, ए वनमां बिहुं
व्याळ छे ॥४॥ परवत पर पावक घळे, पाडे पशु पंखी कुंयराण ।
उपर उडे शकरा शमळा, कंक कोशी हरवा प्राण ॥५॥ घुड होला
घणा घुघवे, धीजा शब्द थाये भयंकार । सद्या न जाये श्रवणे, एवा
थाय पट्ट उचार ॥६॥ मुंडि कठण ए भूमिका, अति चिकट वन स-
घन । चाली चरण चकचुर धयां, त्यारे धयुं ए वन उद्धंघन ॥७॥
चाली न शके चरणे, ढळी ढळी पडी जाय धरणे । पामे पीडा पट्ट
पेरनी, तेतो वदने न जाय धरणे ॥८॥ मृतकवत मही उपरे, त्रणे
पडिगयां ते धार । मोडीधी मूर्च्छा उतरि, तैये धयां चालवा तैयार
॥९॥ धीरेधीरे पग धरी चालतां, आवी नदी पीथुं नीर । निष्कुला-
नंद त्यां मार्ग मळयो, पछी चाल्यां त्रणे सुधीर ॥१०॥ कद्वं ॥२१॥

मळियो मारग चालियां पोपेजी, पडे आगवडे पग पाछा न रो-
पेजी । पो'चिये फाशिये तो सारुं छे सहपेजी, नव पो'चिये तो ऋषि
रंगे कोपेजी ॥१॥ ढाळ—ऋषि कोप्यानी धीक रहे, रंगे धाटे धरी

जाय मास । आपे शाप तो आपणे, एवो त्रणेने मने त्रास ॥२॥
अन्न विना अचेत अति, गति थोडी थोडी धायछे । अडवडतां ने
आखडतां, त्रणे चाल्यां जायछे ॥३॥ सांझ पडे सहु सामटां मळी,
वळी वात करे धीरजनी । स्मरण करतां श्रीहरिनुं, एम निगमेछे
रजनी ॥४॥ सवारे सहु थह सावघां, वळी चालेछे चौंपे करी । रखे
वीती जाय वायवो, एवी अंतरे खटक खरी ॥५॥ लांघणे करी ले
लहेरियां, थयां अन्न विना अचेत । सूकी गयां शरीरमां, राजा राणी
कुंवरसमेत ॥६॥ तोय टेक तजतां नथी, कथी नथी के'वाती एनी
धीर । ओछप न आणे अंतरे, सुख दुःख न माने शरीर ॥७॥
एम महादुःख पास्या मारगे, तेह के'तां पण के'वाय नहि । त्वारे ते
पहोच्यां काशिचे, उभां त्रणे ते चौके जह ॥८॥ त्यांतो तैयार उभा
हता, ऋषि विश्वामित्र जेनुं नामं । तृण कोळी ते उपर धरी, वळि
वेचवाने काम ॥९॥ सांझ पडी गह शहेरमां, त्वारे आव्यां घराक ते
घेर । निष्कुलानंद कहे नाणुं दह, लह गयां पोत पोताने घेर ॥१०॥
कहवुं ॥२॥

राणी रोहिदासनुं द्विज दह घनजी, तेडी गयो तेहने निज भुव-
नजी । हरिश्चंद्र एक रघो राजनजी, तेपण वेचाणो श्वपचने सद-
नजी ॥१॥ ढाल—श्वपच घेर राजा रघा, द्विज घेरे रघा रोहिदास ।
तारा ते पण द्विजनुं, करे काम करी उल्लास ॥२॥ तारा खांडी दिये
तांडुळा, पीसी दिये गोधूम आदि अन्न । जळ भरे बाळे घर आंगणुं,
लीपे सदैव धुवे वसन ॥३॥ रोहिदास पण एहज रीते, करे ब्राह्म-
णनुं काम । पुण्य पर्ण तृण हंघण आणे, चांपे चरण चारु जाम ॥४॥
श्वपचे सोंप्युं हरिश्चंद्रने, लेवो मडदे मडदे लाग । आपे खांपण प-
ईसो, त्वारे मूकवा देवी आग ॥५॥ त्वारे हरिश्चंद्र धारी हैये, जाय
सह्यी मो'रे मशाण । दिये दोडुं लेवा लागने, वळी पाडे बहु वुं-
राण ॥६॥ खांपण पईसो लईश खरो, त्वारे ते आपीश बाळवा ।
आप्या विना रखे आग मूको, आव्यो छुं छुं खाळवा ॥७॥ मोडुं
शहेर मरे घणां, बाळे अळगां एक एकथी । हमेश उठी दिये हडियुं,
निरांत लवलेश नथी ॥८॥ मडदे मडदे मशाणमां, रडघडे रात ने

दन । जळ टाणे जळ न मळे, अन्न टाणे न मळे अन्न ॥९॥ एवा काममां राजा रह्या, तियां गया वही कंह दन । निष्कुलानंद न थाय बीजे, जेवुं कयुं एह राजन ॥१०॥ कडवुं ॥२३॥

विप्र कहे सुण्य रोहिदास सुभाग्यजी, सुगंधी फूल लाव्य जह बागजी । गया त्यारे त्यां डह्या काळे नागजी, तेणे करी तर्क कयुं तन त्यागजी ॥१॥ बाळ—त्याग्युं तन जन जोईने, कहुं विप्रने ते वार । तेहना देहने दाह देवा, मोकल्या सेवक चार ॥२॥ ते शब लाव्या गंगातटे, चे' रची सूकेछे आग । त्यारे हरिश्चंद्र के' म मूकीश अग्नि, आप्या विना मारो लाग ॥३॥ आपी लाग लगाडी चिता, धयुं अर्धयळ्युं ज्यारे तन । त्यारे नाखी चे' ओलवी, घणोघणो वरपी घन ॥४॥ त्यारे आवीछे तारा तियां, लीधुं मडवुं ते खोळामाय । त्यां आव्या ऋषि कहे आपुं छरी, राखो भूत भय न रहे कांय ॥५॥ आपी छरी कहुं जह रायने, एक बात कहुं काने घरिये । मशाणे मरकी मनुष्यने, खायछे कापीकापी छरिये ॥६॥ त्यारे भूप कहे तेडी भंगियो, जाओ मारो गरदन एहने । झाली लीधी पछी जटिये, मारवा सार तेहने ॥७॥ ढीका गडदा पाडुए वळी, मारी करी छे अधमुई । मारोमारो कहे शुं विचारो, करो मुंड घडथकी जुई ॥८॥ एवां दुःख आवी पडियां, जेह सद्यां न जाय शरीर । सुत मूवानो अति शोक छे, तोय घरी रह्यांछे धीर ॥९॥ पछी हरिश्चंद्रने हुकम कयां, आव्यो मारवा गरदन । निष्कुलानंदना नाथनी कसणी, सही शके कहो कोण जन ॥१०॥ कडवुं ॥२४॥

पदयग सिंधु—राणी वाणी जाणी तांणी तीली कहे, काढ काढ-काढ करवाळ तारी । ग्रहे अति गाढगाढगाढ मने, वाढवाढवाढ घळी मुंड मारी; राणी० ॥१॥ रखे अडर नर डरे डरतो, थरथरथर कर करीश मां जो । घरी धीर शरीर शूरवीर थई, नाथ हाथ वाळतां विले डरीश मां जो; राणी० ॥२॥ त्यारे अचानक चानक चित्ते चढी, दडवडी डग भरी दोट दीधी । अति विकराळ करवाळ ज्वाळ जेवी कहीए, ते भूपाळ उताळ ततकाळ लीधी; राणी० ॥३॥ काढयुं गवडग घडक घडक नथी, यडकथडक ते यडक टळी । फडक फडक फडकती नथी, झडकझडक कहे मने मार घळी; राणी० ॥४॥ तीली तर-

वार मार मार मार करे, धारे धारे धारे धीरज न रहे । तारेतारे तारे तारा भणे, मार मार मार एम मुखे कहे; राणी० ॥५॥ सुर नर साथसाथ साथ मळया, पाथपाथ पाथ पडे रडे रखां । निष्कुलानंद अनाथनाथनाथजी, हाथेहाथ हाथ ग्रही लीघोछे तिपां; राणी० ॥६॥ पद ॥६॥

मागो हरिश्चंद्र आपुं तुजनेजी, तमथी वा'लुं नथी वीजुं मुजनेजी । तमने पीड्या सुणी सुरेशनी गुजनेजी, घटे एवुं काम करवुं अवुजनेजी ॥१॥ दाळ—अवुज एवुं काम करे, जेने डर नहि हरितणो । माटे मागो मुज पासथी, हुंतो राजी थयो घणो ॥२॥ त्यारे हरिश्चंद्र बोलिया, धन्य तमे थया प्रसन्न । एथी अधिक वीजुं नथी, मने सर्वे मळयो माल धन ॥३॥ एम करतां होय आपवुं, तो मागुं मारा श्याम । अमे अमारी रैयत सहित, राखो तेडी तमारे धाम ॥४॥ त्यारे विष्णुए ए वर आपियो, आप्यो चैकुंठे तमने वास । एह बात हरिश्चंद्रनी कहि, सह सुणी लेजो हरिदास ॥५॥ एथी भक्ति आदरथी खरी, जाणो जेवी हरिश्चंद्रे करी । तेह विना तन मन ताने, नथी रीक्षता श्रीहरि ॥६॥ कालावालानुं काम नथी, आतो शिश साटानी बात छे । तेह विना कोइ करे बलखां, तेतो काळी कामळीये भात छे ॥७॥ जेम हवाखावानुं सुणी हैयाटळ, चाले कोइ चपण लह । पण पेट भर्यानां छे पापळां, ते जालम नर जाणे नइ ॥८॥ जेम कौनी कोटे घाली गाळियुं, जइ सुती सोढ ताणीने । मनमां जाणे हुं मरी गई, एवुं काम न करवुं जाणीने ॥९॥ शीद त्रोडी संसारथी, रहेवुं हतुं घरमांय गरी । निष्कुलानंद कहे सूवा पछी, जेजे धात घात ते खरी ॥१०॥ कडबुं ॥२५॥

ज्यारे जाय वो'रवा वस्तु अमूल्यजी, त्यारे जोइए करवो मनमांय तोलजी । देशे त्यारे ज्यारे मुखे लेशे माग्युं मूल्यजी, एह बात कही कथी नथी एमां मूल्यजी ॥१॥ दाळ—मुल्ये करे मनसुयो मनमां, ते विना पैसे पुरो न थाय । तेम श्रद्धाहीननी भगती, तेपण तेवी के'वाप ॥२॥ नथी वित्त वो'रे अजिया, करे हाथी लेवानी होस । तेतो पाप्मानां पांपळां, अमथो करे अपसोस ॥३॥ जेम वर जानैया जा-

नमां, बळी जाय जोडाजोड । जानैया तो जमे रमे, घरे वर शिर-
पर मोड ॥४॥ माटे जोड अधिकार आपणो, पळी दिलमां करवो
दोड । प्रह्लाद ध्रुव हरिश्चंद्र जेवो, क्यांथी पुरो थाय मन कोड ॥५॥
जेम पंच असवार पंथे जातां, छट्टो भेल्लो थयो नर खरे चडी । तेनी
पो'चवानी प्रतीत करवी, एणण भूल्यमोटी पडी ॥६॥ जेम बक हंस
चरोवरी, बळी वजळा एकज वान । तेम साचा काचा संत सरिखा,
एम जाणवुं एज अज्ञान ॥७॥ शरीर सुखने संभारतां, निशदिन न-
वरां नव रहिये । महासुख महाराजनुं, कहो ते कई रीते लहये ॥८॥
कापरने केम धीरज थावुं, एणण अटपटी वात छे । बेप लेतां शर-
धीरनो, जन जाणो घटनी घात छे ॥९॥ पेखी भक्त पूरवना, हैये
रे'ती नथी बळी हाम । निष्कूलानंद आजे आदर्युं, ते कठण छे घणुं
काम ॥१०॥ कडवुं ॥२६॥

सुणो बळी कहुं रंतिदेवनी रीतजी, भक्त प्रभुनो पुरो पुनितजी ।
सह्यां तेणे दुःख शरीरे अगणितजी, कहुं तेनी वात सुणो दइ चि-
त्तजी ॥१॥ बाळ—कहुं वात रंतिदेवनी, करे निज नगरनुं राज । पोते
पोतानी प्रजा पासे, रखावे बहु अनाज ॥२॥ एम करतां आवी पड्यो,
घार चरपनो बळी काळ । एकादश वरप अन्न पो'चियुं, द्वादशनो
थयो जंजाळ ॥३॥ ल्यारे राये अन्न आपियुं, ते पण पो'त्युं दश मास ।
पळी लाग्याछे पडवा, उपरा उपर उपवास ॥४॥ कळकळे जन अन्न
बिना, बहुयहु पाडेछे वफोर । ते सुणी राय चालिया, संगे राणी सुत
बधु भोर ॥५॥ उपवास चोखा चारेने पट्या, एके ओछा पूरा पंचास ।
त्यां अणह्छाये अन्न मळ्युं, वेठां जमवा पासोपास ॥६॥ पाशेर पाशेर
पाणिमां, बळी आव्युं हतुं जे अन्न । उपवास ओगणपंचासमे, क-
रवा पेठा भोजन ॥७॥ अभ्यागत अन्नारथी, तेहनी चाद जुवेछे बळी ।
आपीये एने आ मांयथी, एम विचारेछे चारे मळी ॥८॥ तिपां अ-
घोरी एक आवियो, संगे लहने बळी श्वान । मूख्यो मूख्यो एम प-
रके, फोड आपो भोजन पान ॥९॥ ल्यारे आप्युं अन्नजळ एहने, राय
राणी सुत सुतमाम । निष्कूलानंद पाणी पी अघोरिये, डेल दई फो-
ड्युं जळ ठाम ॥१०॥ कडवुं ॥२७॥

फुट्युं जळ ठाम कूप उंदो अपारजी, प्यासां रक्षां एह राजा स-

हित चारजी । पटयुं दुःख एयुं तोय पाम्यां नहि हारजी, वळतो राये एम कर्यां विचारजी ॥१॥ दाळ—विचार करी एम बोल्या, मळयुं अन्न केदलेक दन । भले आन्युं अर्थ अभ्यागतने, एम कही थया प्रसन्न ॥२॥ त्यारे टळी अघोरी तर्त थया, धर्मदेव मूरतिमान । माग्य माग्य राजा मुजथकी, आयुं तने ते वरदान ॥३॥ त्यारे राय कहे धन्य-धन्य धर्म, मायुं राजी थया जाणी तमने । सुखी रहे सह्य प्राणधारी, एनी आवे पीडा अमने ॥४॥ त्यारे धर्म कहे परनी पीडा लिघे, तेने अंगे पीडा आवे नहि । एह विना वणमाग्ये आयुंहुं, अविनाश धामे वसशो जह ॥५॥ धन्य ए रायनी धीरजने, धन्य सत्यवादी दया घणी । एवी अनादिनी रीत जोह जन, पछी विचारवी रीत आपणी ॥६॥ एना जेवी होय आपणी, तो ठरी वेसवुं एह ठीक छे । नहि तो फसर काढवी, एहज रुडो घियेक छे ॥७॥ पण खजिने खोद्य न आणवी, जाणवी एपण चात । वीजे वगळ्ये शुं वगटे, एह समझवुं साक्षात ॥८॥ वीजां काम तो कैक कर्या, फेडे राख्युं एक करवुं कल्याण । एने समझु समझवुं, एपण जाण ते अजाण ॥९॥ आपे जम्मा विना आपणी, भूख कहो केम भागशे । निष्कुलानंद कहे सावुं के'तां, कोहकने दुःख पण लागशे ॥१०॥ कडवुं ॥२८॥

पदराग लिधु—कठण कसोटी मोटी महाराजनी, सही रहे वळी कोह संत शूरा । जेमजेम दुःख पडे आधी देहने, तेमतेम तेम परखाय पूरा; कठण० ॥१॥ जेणे पाडीछे आंटी मोटी जीवमां, मन मान्युं छे मरी करी मटवुं । भर अवसरपर धर धरी, फरी खरी हाक वाग्ये नथीज हटवुं; कठण० ॥२॥ अनेक देह खोया अणअरथे, तेह देह कांये नाव्या कामे । हवे आ देह हरिअरथे करी, राखवुंछे अचळ ते आहुं जामे; कठण० ॥३॥ एम दढ धीरज घरी करीने, भजेछे जेह भगवान भावे । निष्कुलानंद कहे एम जाणवुं, अंते अरथ पण एज आवे; कठण० ॥४॥ पद ॥५॥

वळी कहुं चात एक अनृपजी, भक्त एक रत्नपुरीनो भूपजी । नाम मयूरध्वज सदाय सुखरूपजी, करे यज्ञ होमे हविष्यान्न तूपजी ॥१॥ दाळ—होमे हविष्यान्न जगन करे, भलो भक्त सत्यवादी सई । त्यां श्रीकृष्ण अर्जुन आविया, वेप विप्रनो लई ॥२॥ कृष्ण थया कृष्ण-

शर्मा, अर्जुन थया तेना शिष्य । यज्ञशाळामां आविया, ज्यां बेठा
हता नरेश ॥३॥ त्यारे राय उठी उभा थया, कर्यो दंडवत प्रणाम ।
भले पधार्या प्रभु मारा, मागो कांडक मन अति अभिराम ॥४॥ त्यारे
ब्राह्मण कहे धन्यधन्य राजा, सत्यवादी तुं साचो सहि । पण मारे
छे जे मागवुं, ते तरत तने के'वाय नहि ॥५॥ त्यारे नरेश कहे नि-
शंक थई, मागो मनवांछित शंका तजी । राज्य साज सुख संपत्ति,
मागो वस्तु जे मनरजी ॥६॥ त्यारे द्विज कहे धर्मपुरथी, हुं पुत्र पर-
णावा चालियो । आन्या आ शहेरनी सीममां, त्यां सुतने सिंहे झा-
लियो ॥७॥ एकज पुत्रने एम थयुं, गयुं माकं कुळ समूळुं सहि । बु-
ढापणमां बाळक बीजो, आवचानी आशा नहि ॥८॥ हरख हैये नव
रख्यो, गयो आनंद सर्वे उंचळी । मारी ने मारा सुतनी, बाघ न
जाणे पीडा वळी ॥९॥ त्यारे में कहुं मेल्य पुत्र मारो, एने साटे खा-
ईजा मुजने । त्यारे बाघ कहे निष्कुलानंदनो, नाथ भज्य कहुं तुजने
॥१०॥ कडवुं ॥२९॥

तेने में करी बहुयहु विनतिजी, पण बाघे न मानी मारी एक रति-
जी । मारे तो पडि त्यां विकट विपत्तिजी, ते जोई सिंह कहे सुण्य
शुभमतिजी ॥१॥ बाळ—शुभमति सांभळ्य सही, मृगपति न मूके
मुखथी । बहु दिने मळयो बाळक तारो, घणुं पीडाणो हतो मुखथी
॥२॥ एम करतां होय उगारवो, तो तुं जाच्य जई मूपाळने, । आपे
अंग जो अरधुं, तो मेलुं तारा बाळने ॥३॥ त्यारे विम के' में कहुं
बाघने, ए वात मुथी केम थाय । कदापि मागुं हुं अंग एनुं, पण राये
केम देवाय ॥४॥ अन्न घन आपे अवनि, तेतो सत्यवादीने छे सो-
यलुं । पण अंग कापीने जे आपवुं, एथी बीजुं शुं दोयलुं ॥५॥ वण
माग्यानुं जे मागवुं, तेनो करवो तपास । वे'री आपे अंग अधिपति,
एषो आवे केम विश्वास ॥६॥ त्यारे बाघ कहे ए वसमुं नथी, अंग
आपशे जा तुं अचिर । आगे अस्थि दधीचिये आप्यां, आप्युं
शिषिये कापि शरीर ॥७॥ कर्णे कषच आपियुं, आप्युं यळिये त्रिलो-
कीनुं राज । सत्यवादीने छे सोयलुं, जई जाचो न पाडे ते नाज
॥८॥ एम कही इयां मोकल्यो, तरत तमारे राय पास । नथी मगातुं
में मुखथी, तेम नथी मेलती सुत आश ॥९॥ उभय संकट आविया,

एक एकधकी अधिक । निष्कुलानंदनो जे नाथ करशे, तेज धाशे
अंते ठीक ॥१०॥ कडवुं ॥३०॥

त्यारे राय बोलिया थइ प्रसन्नजी, भले तमे आविया मारे भुव-
नजी । आपीश हूं तमने मारुं आ तनजी, ते जाणज्यो तमे जरु
मनजी ॥१॥ बाळ—जरु तमे जाणज्यो, आपुं उतावळुं आ देह ।
घिलंच तेनी नथी वळी, साचुं मानज्यो नथी संदेह ॥२॥ त्यारे त्यां
मोरुध्वजने तेडाविषो, आपी राजगादी एहने । पुत्र प्रजाने पाळजो,
म दाळजो हरिशुं सनेहने ॥३॥ पछी नरेश नाही तिलक करी,
घरी कंठमां तुलसीदाम । मंगाव्युं करवत बेरवा, त्यारे उठयुं अक-
ळाई गाम ॥४॥ हालकलोल शहेर सहू थयुं, रहुं नहि धारतां धीर ।
हाहाकार हवो घणो, भयां सहूए नयनमां नीर ॥५॥ त्यारे मोरु-
ध्वज एम कहे, हूं सुत तमारो तमारुं तन । आपो मने ए विप्रने,
वळी करो एने प्रसन्न ॥६॥ त्यारे राणी के अर्घ अंग हूं फावुं, आपो
राय मुने ए जाये लई । पामे पुत्र ए पोतातणो, मने वाघना मुखमां
दई ॥७॥ कुंवर राणीनी बाणी सुणी, बोल्या द्विज सेवकने संग । आतो
बात वधरे पडी, नहि आपे राय अधुं अंग ॥८॥ मेली लालच्य चा-
लो मारगे, जाइए वेगे वाघनी पास । अस्थि एनां परजाळिये, ज्यारे
खाइ जाय एनुं मांस ॥९॥ पडी बात पंचायते, ते न निपजे निरधार ।
निष्कुलानंदना नाथने, एयुं गमियुं आ वार ॥१०॥ कडवुं ॥३१॥

त्यारे कुसुद्वतीने कहे द्विज आमजी, नारी अंग नरनुं पण वेदे
कहुं वामजी । माटे अंग तारुं नावे एने कामजी, एणे तो लीधुंछे
दक्षिणनुं नामजी ॥१॥ बाळ—नाम लीधुंछे दक्षिणनुं, राणी कुंवरनुं
वेरेल । एयुं लहने आवज्ये, आप्युं होय हरखे भरेल ॥२॥ त्यारे मही-
पति कहे म बोलो कोइ, सहू रहो राजी रळियात । आ अबसर अमृ-
त्यमां, रखे कोइ थगाडो बात ॥३॥ मागे मोटा जे मगन थइ, तेवी
तक आवी मारे आज । धन्यधन्य मारा देहने, जे आव्युं ब्राह्मणने
काज ॥४॥ लावो करवत काकरी, आकरी करी तेनी धार । मायुं
चीरीने माहरुं, तरत पोंचे जई पार ॥५॥ पाछळ रेजे तुं पुत्र मारा,
सामी रेजे वळी तुं सुंदरी । वच्येथी मांडो तमे बेरवा, अतिशय
हरख हैये भरी ॥६॥ राजी करो ऋषिरायने, कोइ दिल म करो दिल-

गीर । मारा दुःखने देखी करी, रखे नयणे भरो कोइ नीर ॥७॥ मारे नथी एवुं मनमां, जे अवळुं थयुं आ वार । तमे शोक शीदने करो, थाओ वेगे वे'रवा तैयार ॥८॥ एम कही उभा स्थंभ वे मध्ये, अति अति उतावळा थाय । तेह जोइने जन बीजां, करेछे उभां त्रायत्राय ॥९॥ अर्धकनी छोळ्युं उडशे, रहेज्यो छेटे सह नरनार । निकुलानंदनो नाथ जोतां, कर्तुं करवत तैयार ॥१०॥ कडवुं ॥३२॥

पदराग सिंधु—आकरे काकरे करवत कादियुं, वादियुं मस्तक ललाट लगे । थडक फडक थडक नथी मने, अचळ अकळ उभा एक पगे; आकरे० ॥१॥ छूटी छोळ अतोळ लाल लोहीनी, ते जोइ जन मन चढी चित्ते चितरी । देखी भूपतिनी विपत्ति मति चळी, ढळी वळी पड्यां सूरछाये करी; आकरे० ॥२॥ करे करेराट चरेराट मांड्युं चालवा, ते वाम अंगे एहनी चात जाणी । एह अंग तेह उमंगभंग थयुं, वळी आवी गयुं आंख्यमांय पाणी; आकरे० ॥३॥ ते जोइ द्विज बोलियो क्रोध करी, कलपिनुं दान हुं न लेव कदी । हटकी फटकी चटकी चालिया, तेहने वाळिया दीनता वाणी वदी; आकरे० ॥४॥ पछी आवीने पूछ्युं एह अंगने, कहे आंसु आव्यानुं कारण सहि । त्यारे ते कहे अभाग्य शी अर्धा अंगनी, जे ब्राह्मणने अर्धे आव्युं नहि; आकरे० ॥५॥ एवुं सुणी द्विज पलटीने थपा, तिपां प्रगट पुर-पोस्तमरूपरे । निष्कुलानंदनो नाथ गाथ कहे, माग्य माग्य माग्य मुजपासथी भूपरे; आकरे० ॥६॥ पद ॥८॥

मयूरध्वज कहे मागुं हुं ते देजोजी, आयुं रूप अनुप रुदियामां रे'जोजी । वळी एक बीजुं मारे माग्युं छे जोजी, हवे आवी परीक्षा केनीए म लेजोजी ॥१॥ ढाळ—लेशोमां आवी परीक्षा केनी, तमे दयाळु दयाने ग्रही । एम मयूरध्वजे मोर्ये माग्युं, सह जीव सार जाणो सही ॥२॥ भलोभलो एह भूपति, जेनी मति अति मोटी घणी । भली करी एणे भगति, एना जेवी जोइए आपणी ॥३॥ सत्य श्रद्धा धीरजपणुं, जोइए एना जेवी विवेक । धर्म पण दद धारवो, जोइए एना जेवी ग्रही टेक ॥४॥ टेक एक हरिभक्तने, नेक छेक सुधि छांडवी नहि । करी विवेक अति उरमां, वळी एक रंगे रे'युं सहि ॥५॥ पळे

पळे रंग पलटे चढे, कैये नवल कसुंची कैये नीलनो । एकरे'णी के'णी
एरु रीत नहि, स्वभाव सम सलिलनो ॥६॥ पण जेजे भक्त मोरे
थया, ते सर्वेनी सुणीए रीत । कइया विना कहो कोण रछा, सह
चितवी जुवो तमे चित्त ॥७॥ जेम इक्षुं पामे अमूल्यता, तेतो प्रथम
पोते पीलायछे । त्सारपछी चढे तावडे, तेनां गोळ खांड साकर था-
यछे ॥८॥ तेम कइया विना कोइ वस्तु, ररे खपे नथी आवती ।
एम समजी संकट सहो, तो भली भजि जाय भगति ॥९॥ पो'च्य
विना पर्यते चट्यानी, हैये करे कोइ होंस । निष्कुलानंद कहे ए नहि
वने, अमथो धाशे अपसोस ॥१०॥ कहवुं ॥३३॥

प्रभु भजवा जेने करवो उपायजी, तेने एम करवुं जेम कयुं ऋ-
शुरायजी । प्रभु प्रसन्न करवा गया वनमांयजी, आरंभी तप उभा
एक पायजी ॥१॥ ढळ—एक पगे उभा रछा, अडग मने अचळ
थई । कर घेड उंचा कर्या, शरीरपर फेरवे नहि ॥२॥ इच्छा मेली
अन्न पाननी, प्रभु प्रसन्न करवाने काज । तजी आशा वळी तननी,
जेम तजी आव्या निजराज ॥३॥ शरीर सर्वे सुकी गयुं, रहुं नहि
लोही ने मांस । अस्थि रछां एक अंगमां, रछो श्वास वण विश्वास
॥४॥ नाडी रही सर्वे निसरी, उघाडी अंगधी वार । गळ्युं अंग मळ्युं
पेट पूठे, तोय करेछे नाम उचार ॥५॥ माथु गुंठण मोटा थया, रहुं
हैयुं वारुं निसरी । अजिंन वळग्युं अस्थि, थह कूश काया तपे
करी ॥६॥ लागे पवन अंग लडथडे, वळी डोलेछे तेणे देह । एवुं अ-
चेत अंग थयुं, तोय तप न तजे तेह ॥७॥ सूका काष्ठ सम उभा
रछा, अरण्यमां एकाएक । हाले चाले नहि चरणे, एवी ग्रही आकरी
टेक ॥८॥ राजी करवा रमापति, अति आकरुं तप आदर्यु । धरणी
लागी धुजवा, स्वर्ग कंपायमान कयुं ॥९॥ एवुं तप जोइ आकरुं,
सर्वे धीन्या सुर असुर । निष्कुलानंदना नाथने कही, लेशे आपणां
स्यानक जरुर ॥१०॥ कहवुं ॥३४॥

त्यारे सुर गया श्रीपति पासजी, अमर सहुए करी अरदासजी ।
अमने राख्या त्यां अमे कयोंछे निवासजी, पण हवे नथी हरि ए स्या-
नकनी आशजी ॥१॥ ढळ—आशा नथी एह स्थळनी, जोइ तप न-

भुरायतणुं । एना तप प्रतापे करी, अमे तो तपिया घणुं ॥२॥ ल्यारे श्रीहरि कहे सुर सांभळो, तमे जाओ तमारे स्थानके । एम कहिने उठिया, अविनाशी अचानके ॥३॥ आव्या राय ऋषु पासळे, दीघां दया करी दरशन । मागोमागो राय मुजथी, हुं थयो छुं प्रसन्न ॥४॥ हेत करी हाथ फेरवे, सुख माथे ने सरवे शरीर । जोइ धीरज ए राजननी, आवी गयां नयनमां नीर ॥५॥ अतिदीन आधीन उभा, आगळ ओशियाळा थई । जाणे आपुं ए जनने हुं, मारुं सुख सरवे लई ॥६॥ वा'लप देखाडेछे वळीवळी, हेत हैयामां नथी सामतुं । अकळाई थया छे उतावळा, मन धीरज नथी पामतुं ॥७॥ ल्यारे राय पाये लाग्या प्रसुने, कहे धन्य अनाथना नाथ । निरखी तमने नयणे, श्रीहरि हुं थयो सनाथ ॥८॥ मागुंछुं हुं महाप्रभु, पंच विषय संयंधि जे सुख । देशो मां ते दया करी, जेथी धाय तमथी विमुख ॥९॥ ल्यारे श्रीहरि कहे शुद्ध भक्त तमे, नथी मायानो लेश तममां जरा । निष्कलानंदनो नाथ कहे, अनन्य भक्त मारा खरा ॥१०॥ कडवुं ॥३५॥

एम प्रसन्न कर्या परब्रह्मजी, सही शरीरे बहु परिश्रमजी । एह वात सांभळी लेवो नर्मजी, वात छे कठण नथी कांइ नर्मजी ॥१॥ वाळ—नर्म नथी छे कठण घणी, जेवा तेवाथी थाती नथी । सहस्रहुना मनमां जुवो, उंडुं विचारी अंतरथी ॥२॥ वण खपवाळाने ए चारता, अणु एक अर्थ आवे नहि । महिमा माहात्म्य मोटप्य मुखथी, कहिये मर कथी कथी कहि ॥३॥ जेम पशुजनने चार्य प्यारी, तेह नीली देखीने नव तजे । सहे कष्ट यहू एह सारु, तोय भावे करी एहने भजे ॥४॥ जोने मोटी आशा छे मनमां, जेवी पामवाने पैसातणी । तेवी आशा नथी अविनाश पदनी, वात शुं कहिये घणी घणी ॥५॥ अन्न वसन सारु अंग आपे, जिघां कापे शशु वळी शिश । ए तो थापछे उदरंगशुं, पण भजाय नहि जगदीश ॥६॥ असत्य सुखसार एवुं करे, पिंड पाष्या सुधी प्रयाण । सत्य सुखने सांभळी, वळी थाती नथी एवी ताण ॥७॥ विपनो कीडो विपमां, वसी वखाणे विपनुं सुख । तेने रे'तां अमृतमां, थाय जरूर जाणजो दुःख ॥८॥ तेम भक्त आ ब्रह्मांडमां, भजे हरि न तजे विकार । जेम केश कहिये फटेकाणा तणा, श्वेत श्याम सहू एक हार ॥९॥ भक्त थाय भगवा-

नना, प्रथमना भक्त प्रमाण । निष्कुलानंद कहे ते विना, बीजा मानो
मायाना वेचाण ॥१०॥ कडवुं ॥३६॥

पदराग विहाणढे—दोयलुं थावुं हरिदासरे, संतो दोय० । जोइए
तजवी तनसुख आशरे संतो० । टेक—शूरो जेम रणमां लडवा, धरे
हैयामां अति हुलास । पेट कटारी मारी पग परठे, तेने केनी रही
त्रासरे; संतो० ॥१॥ कायर मनमां करे मनशूबा, रे'शुं उभा आश-
पाश । एम करतां जो चडी गया चोटे, तो तरत लेखुं मुखे घासरे;
संतो० ॥२॥ शूरा संतनी रीत एक सरखी, करवो बेरीनो विनाश ।
काम क्रोध लोभ मोह जिती, भावे भजवा अविनाशरे; संतो० ॥३॥
एवा भक्त ते भक्त हरिना, तेह सहे जग उपहास । निष्कुलानंद कहे
ते विना बीजा, तेनो नावे केदि विश्वासरे; संतो० ॥४॥ पद ॥९॥

बळी कहुं घात अनुपम एकजी, सुणजो सहु उर आणी विवे-
कजी । कहुं सत्यवादी राय शिविनी टेकजी, मूकी नहि नृपे मूवा-
लगे छेकजी ॥१॥ बाळ—छेक टेक तजी नहि, दिये देदेकार करी दान ।
जेजे मागे तेने आपे तेने, बहु करी सनमान ॥२॥ भूख्यो प्यासो कोइ
प्राणी आवे, मागे मनवांछित जे बळी । आपे तेने आदरशुं, आर-
त्यवाणी सांभळी ॥३॥ तेणे जश बाध्यो आ जक्तमां, परलोके पडी
फाळ । इंद्र कहे लेशे आसनमारुं, करुं कांडक रखवाळ ॥४॥ पे'ली
वे'ली पाळ बांधिये, तो रहे तळावे तोय । आव्ये जळे जे आदरवुं, ते
काम न आवे कोय ॥५॥ लागी आग्ये कोइ कूप खणे, तेणे होलाय
नहि अंगार । माटे मेली गाफलता, वे'लो वे'लो करवो विचार ॥६॥
पछी शंक्र थयो शकरो, थयो होलो ते हुताशन । आव्या वेड उडता,
उपां वेठा हता राजन ॥७॥ कपोत गर्यो आवी गोदमां, वेठो शकरो
सामो सुजाण । आप्य मारा तुं आहारने, मारा भूखे जायछे प्राण ॥८॥
त्यारे शिवि कहे सुण शकरा, शरणे आव्यो ते केम अपाय । माग्य
पीजुं होय मनमां, जेणे करी तारुं दुःख जाय ॥९॥ त्यारे वाज कहे
पीजुं जोईतुं नथी, जोइए छीये खावानुं आ वार । निष्कुलानंदनो नाथ-
नाथ करी, आप्य मास एह होलाभार ॥१०॥ कडवुं ॥३७॥

शिविराजा छे दयानो निवासजी, पाप करतां पामे बहु त्रासजी ।

तेणे केम अपाय मारी पर मांसजी, तेनो तन मनमां कयों तपा-
सजी ॥१॥ ढाळ—तपास करी तनेमने, त्राजु मगाव्यां ते वार। कातुं
लई मांडयुं कापवा, आपवा आंमिप होलाभार ॥२॥ कापी कापी
राय आपियुं, सबें शरीरनुं मांस। तोय त्राजु नव उपडयुं, तेह होलो
बेठो छे जेह पास ॥३॥ त्यारे राये विचारियुं, आतो कपोत कारण-
रूपरे। माटे आपुं अंग आखुं एने; एम कहेछे वळी भूपरे ॥४॥ त्यारे
बेठा राय जइ त्राजवे, हवो लोकमां हाहाकार। त्यारे होलो टळी
हुताशन हवो, हवो शकरो शक ते वार ॥५॥ त्यारे इंद्र कहे धन्य-
धन्य राजा, तुं जेवो नथी बीजो एक। तनअभिमानी तुं नहि, अमे
जोयुं करी विवेक ॥६॥ सत्यधर्म निम टेक तारी, भारे धारी भली
तमे भूप। तन तजी ब्रह्मलोक जाशो, थाशो ब्रह्मस्वरूप ॥७॥ पैल-
बेल्लुं लिये पारखुं, पछी दिये छे अभयदान। एवा संकटने सहन
करतां, जाणो नथी कांइ ज्ञान ॥८॥ वामने बांध्या बळिराय, पछी
पोते बांधाणा बहुपेर। हजीसुधी हेते करी, हरि रहेंछे एने घेर ॥९॥
एम वर दई सुरेश गया, थयो अति जयजयकार। निष्कुलानंद हरि-
भक्तने, ग्रही लेखुं एयुं सार ॥१०॥ कडवुं ॥३८॥

आप्युं कापी तन सत्यवंत शिथिराजजी, तेतो परलोकना सुखने
काजजी। एना जेयुं आपणे करयुं ते आजजी, त्यारे रिक्तशे घन-
श्याम महाराजजी ॥१॥ ढाळ—घनश्याम घणुं रिक्ते त्यारे, ज्यारे रहे
ए राजानी रीत। धीरज धर्म सत्य सुशीलता, तेना जेयी करवी जो-
हए प्रीत ॥२॥ अंगथी अळगु अवनिए, वळी जेजे जणसो होय। तेते
आपे त्रिलोकमां, सुखे थकी सहू कोय ॥३॥ पण ज्यारे आवे अंग
उपरे, सुख दुःखना समूह मळी। त्यारे दृढ धीरज रहे, संत करिये
तेने वळी ॥४॥ मोटी बात करतां मुखथी, वळी खाद आवेछे सहने।
पण ज्यारे जोहए आ जीवमां, त्यारे मळाये भूल्य बहने ॥५॥ एह
भूल्यने अळगी करी, चरी हरिनी भक्ति करिये। मोटा भक्त जे मोरे
थया, तेना मतने अनुसरिये ॥६॥ मनगमतुं मेली करीने, मत मो-
टानो मन धारिये। प्रसन्न करवा छे प्राणपतिने, पटलुं तो जरूर वि-
चारिये ॥७॥ अंतरजामीनी आगळे, नहि चाले जूठ जराय। एम

विचारी आपणे, कसर न राखवी कांय ॥८॥ एह वात अनुप छे, नकी सुख थावानी निदांन । वण समझे विपत पडे, रण तृणार्थी संग श्वान ॥९॥ माटे मोटा संतने मळी, वळी टाळवी सरवे भूल्य । निष्कुलानंद कहे नव खोईए, अवसर आव्यो अमूल्य ॥१०॥ कडवुं ॥३९॥

जेने उपाय करवो होय एहजी, तेने थावुं सह्यी निःसनेहजी । जेम घरत्या जनक जेहजी, करतां राज्य केवाणा विदेहजी ॥१॥ बाळ—विदेह कहेवाणा ते सांभळी, त्यां आव्या नव ऋषिराय । उठ्या जनक भेट्या सह्ये, घणे हेते घाली हैयामांय ॥२॥ पछी मळया एक एकने, तेनी पूछी कपिये वात । अमेन समझ्या आ मर्मने, तने समझावो साक्षात ॥३॥ त्यारे जनक कहे आ देहनो, नधी पळ एकनो विश्वास । मळाय केम आ मुनिने, ज्यारे थह जाय तननाश ॥४॥ एम कहिने पूजा करी, भावे कराव्यां भोजन । पछी घेठा सभा करीने, पूछ्यां रुडां प्रश्न ॥५॥ त्यां मिथिलापुरी परजळी, धायां सह्य सह्ये घेर लोक । जनक कहे मारुं नधी जळतुं, शाने करुं हुं मने शोक ॥६॥ राज साज सुख संपत्ति, वळी देह गेह दारा दाम । एह कोण केनां कोण आपणे, कोइ केने न आवे काम ॥७॥ अण समझणे आपणुं, सह्य मानी रहुं मनमांय । जुवे विचारी जीवमां, तोनधी आपणुं कांय ॥८॥ एम राजमां रही राग तज्यो, ए छे लक्ष लेवा जेवो घणो । तुच्छ पदार्थ सारु तणावुं, एवो जोइए नहि मत आपणो ॥९॥ खावा खट रस नरेश सुतने, तोय डोडां देखी डगे दल । निष्कुलानंद ए कंगाल छे, नधी आव्यो राजानो अमल ॥१०॥ कडवुं ॥४०॥

पदराग विहागडो—शीदने रहिये कंगालरे संतो शीद० । ज्यारे मळयो मोटो महा मालरे संतो० । टेक—पूरण ब्रह्म पुरुषोत्तम पामी, खामी न रही एक घाल । अमलसहित वात ओचरवी, मानी मनमां निहालरे; संतो० ॥१॥ राजानी राणी भमी भिख मागे, हाले कंगालने हाल । घर लजामणी राणी जाणी राजा, खीजी पाडे वळी खालरे; संतो० ॥२॥ तेम भक्त भगवानना थहने, रहे विषयमां बेहाल । तेतो पामर नर जाणो पुरा, हरिभक्तिनी घरी छे ढालरे; संतो० ॥३॥ तन मनआश तजी तुच्छ जाणी, काहुं समझी ए साल । निष्कुलानंद ए भक्त हरिना, वीजां बजारीवकालरे; संतो० ॥४॥ पद ॥१०॥

वळी कहुं वात हरिजननी अमळजी, नलरपुरीनो राजा एक नळजी । रूप गुण शील उदार निर्मळजी, एवो वीरसेननो सुत सबळजी ॥१॥ डाळ—सबळ ने सत्यवादी सुणी, दमयंतीए विचारी वात । वरवुं छे ए नळने, बीजा पुरुष तात ने भ्रात ॥२॥ तेह वात न जाणे तात एहनो, रच्यो खयंवर तेह वार । तेमां राजा तेढाविषा, सहु आववा थया तैयार ॥३॥ त्यारे नारदे कहुं जइ इंद्रने, धर्म अग्नि सुणो वरुण । तम जोग्य ए कन्या भीमनी, सुण्या सर्वे एना में गुण ॥४॥ पण एने वरवुंछे नळने, एवी दृढ धारीछे टेक । टेक तजावी तमे वरो, तो वळे वडो वशेक ॥५॥ नळ अंतरे निरमळ छे, जेम कहेशो तेम करणे । तजी प्रिय पोतातणुं, तमारुं प्रिय अनुसरशे ॥६॥ त्यारे चारे मळी कहुं नळने, तुं कख अमारां वखाण । तुं तारी निंदा करजे, तो अमने वरशे एह जाण ॥७॥ त्यारे नळे कहुं जई दमयंतीने, इंद्र अग्नि धर्म ने वरुण । एने वख तुं वेगे करी, तो तारे तोले आवे कहुं कोण ॥८॥ त्यारे दमयंती कहे ए देवता, हुं तो वरीछुं नळराय । हवे डगावुं जो दिलने, तो पतिव्रतापणुं जाय ॥९॥ त्यारे इंद्रादि चारे नळ थया, पलटावी पोतानो वेप । निष्कुलानंद कहे नाथ समरी, त्यां आव्या नळ नरेश ॥१०॥ कडवुं ॥४१॥

पछी पांचे थया नळ प्रमाणजी, पतिव्रता धर्मथी पडी ओळखाणजी । नाखी नळकंठे वरमाळ सुजाणजी, सुर नर थया निराशी निरचाणजी ॥१॥ डाळ—निराशी नर अमर गया, त्यारे इंठे कयों उपाय । आपी कळिने आगन्या, तुं प्रवेश कख नळमांय ॥२॥ त्यारे नळ मति रति नव रही, रम्यो द्यूतविषा भ्रातसाथ । राज साज सुग्व समृद्धि, लीधी जीती कयों अनाथ ॥३॥ पछी काढ्यां दंपनी पुरधी, आपी पे'रवा एक अंवर । मूक्यां काढी मोटा वनमां, ज्यां न लिये कोट गधर ॥४॥ जळटाणे जळ नव मळे, अन्न टाणे न मळे अन्न । भूगप्पासनां भेळां भमे, दुःगमांही निगमे दन ॥५॥ मनुष्यमात्र ज्यां न मळे, मळे वनवासी विकराळ । ग्यावा आपे गरां गई, तोय न करे तनसंभाळ ॥६॥ भूत भैरव भयंकार भमे, दमे दृष्ट पीजां आपी देहने । आपे संकट संतापे सहृ, कष्टे नहि कांठ तेहने ॥७॥ जेने संकट शरीरमांय, अणुं जेटलो आव्यो नथी । तेने संकट

सामटो पड्यो, जे कहेवाय नहि मुखथी कधी ॥८॥ अणवाणां फरे अर-
प्यमां, चरणमां चाले रुधीर । तोय अकळाय नहि अंतरे, समझी
मने सुधीर ॥९॥ रात दिवस एम रडवडे, पडे अन्न विना उपवास ।
निष्कुलानंद कहे एह वनमां, फरे घरे नहि तनत्रास ॥१०॥ कडवुं ॥४२॥

वन विपम अतिशय विकटजी, ज्यां ज्यां जाय त्यां पामे संक-
टजी । रात दिवस रहे दुःख अमटजी, झाड पा'ड पृथ्वी अति
दूरघटजी ॥१॥ डाळ—दूरघट देखी अटवि एह, चळी जाय मनुष्यनां
चित्त । तेमां राजा राणी रडवडे, पडे दुःख त्यां अगणित ॥२॥
घणा गोखरु कांटा फंगटा, कौच कट्टु करणां नीर । आवि स्पर्श ए
अंगमां, तेणे सुजी जायछे शरीर ॥३॥ पशु पंखी परस्पर, करे शब्द
भुंडा भयंकार । सद्या न जाय ते श्रवणे । एवा थाय वनमां उचार
॥४॥ निशामांहि निशाचर फरे, हरे पशु पंखीना प्राण । एवा वनमां
दंपती अति, निःशंक फरे निरवाण ॥५॥ खान पान खोळे नव मळे,
मळे हिंसक जन हमेश । तोय संभारे नहि सुख राज्यनुं, हैयामांहि
लवलेश ॥६॥ जेमजेम पडे विपत्ति बळी, तेमतेम मने मगन । एम
वनमांय विचरे, रात दिन राणी ने राजन ॥७॥ एवा वनमां ऋपि
रहे, जेने अन्ननो नहि आहार । जोइ राजा एवा ऋपिने, त्यांधी
चाली निसरे ते वार ॥८॥ एम दिन कंई वही गया, पछी राजाये
कयों विचार । राणी खाणी सर्वे दुःखनी, माटे तजी देउं निरधार
॥९॥ पछी अर्थु अंयर लइ अर्थ राते, चाली निसर्या नळ बळी नरेश ।
निष्कुलानंद कहे दमयंती, पामी पूरण कलेश ॥१०॥ कडवुं ॥४३॥

दमयंती पोकारे कहे हे राजनजी, मेली तमे सुजने रडवडती व-
नजी । हुं पतिव्रता मारुं अवळानुं तनजी, तम विना मारी कोण
करशे जतनजी ॥१॥ डाळ—जतन करता ते जाता रद्या, हवे रहीं-
श हुं शी रीतमां । हे दैव दीधुं दुःख तें सामहुं, तेहनुं न विचार्युं
चित्तामां ॥२॥ रडी लडवडी पडी गई, शुद्ध न रही शरीरनी । नळ
वियोगे ए नारने, नयणे नदी चाली नीरनी ॥३॥ पछी पडती आख-
डती बळी, चाली एकाएक वनमां । लाग्या कांटा कांकरा खरा, तेनी
पीडा थईछे तनमां ॥४॥ तेमज नळराय तनमां, पामेछे पीडा अति
घणी । पण सत्य न मूके धर्म न चूके, शुं कहिये धीरज तेहतणी

॥૬॥ એમ કંઈક કષ્ટ ભોગવ્યાં, તેનો કહેતાં ન આવે પાર । રાત દિવસ રહવડતાં, વઢી વહી ગયાં વર્ષ વાર ॥૬॥ પછી પામ્યા નિજ-રાજ્યને, ભાવે મજ્યા શ્રીમગવાન । એટલું કઠિ વઢી કરી ગયો, તોય ન ચઢ્યાં સત્યથી નિદાન ॥૭॥ એમ સાધુને સત્ય રાખવું, રાખવી દૃઢમતિ ધર્મમાં । સુખ દુઃખ સહી શરીરને, રહેવું અચઢ નિજ આશ્રમમાં ॥૮॥ ધર્મસમ ધન નથી, નરનારીને નિદાન । ધર્મ જાતાં જો ધન મઢે, તો જાણવું થયું એ જ્યાન ॥૯॥ એવી આંટી પાઢી અંતરે, હરિજન હીમત રાખો હૈયે । નિષ્કુલાનંદનો નાથજી, ધાશે રાજી અતિશે તૈયે ॥૧૦॥ કહવું ॥૪૪॥

પદરાગ વિહાગઢો—કરિયે રાજી ઘનડ્યામરે સંતો કરી૦ । તો સરે સરવે કામરે સંતો૦ । દેક—મરજી જોઈ મહારાજના મનની, એમ રહિયે આહું જામ । જે ન ગમે જગદીશને જાણો, તેનું ન છૂછીયે નામરે; સંતો૦ ॥૧॥ તેમાં કષ્ટ આવે જો કાંઈક, સહિયે હૈયે કરી હામ । અચઢ અઢગ રહિયે એક મને, તો પામિયે સુખ વિશ્રામરે; સંતો૦ ॥૨॥ જુવો રીત આગેના જનની, પામ્યા વિપત્તિ વિરામ । જનમથકી માનો સુવાસુધી, ઠરી વેઠા નહિ ઠામરે; સંતો૦ ॥૩॥ એતો દોયલું સોયલું છે આજ, તજિયે દોય દામ વામ । નિષ્કુલાનંદ નિઃશંક થઈને, પામિયે હરિનું ધામરે; સંતો૦ ॥૪॥ પદ૦ ॥૧૧॥

વઢી કહું એક રાજા અંવરીપજી, તેને ઘેર આવ્યા દુર્વાસા લઈ શિષ્યજી । ભોજન કરાવ્ય અમને નરેશજી, ત્યારે નૃપ કહે નાહી આવો મુનેશજી ॥૧॥ ઢાઢ—મુનિ વે'લા તમે આવજો, આજ છે દ્વાદશીનો દન । નાવ્યા ટાળે જાણી નૃપે, કર્યું ઉદકપાન રાજન ॥૨॥ વીતી વેઢાયે મુનિ આવિયા, રાજા કેમ કર્યું તેં ભોજન । મને જમાવ્યા ચિના જમ્પો, દરહું હું શાપ રાજન ॥૩॥ શાપ દઈઆપે ચાલિયા, આવ્યું સુદર્શન તે વાર । યહુ ભાગે આવે યાઢતું, પછી આવ્યા દરિને આધાર ॥૪॥ કહું હરિને કષ્ટ નિવારિયે, ટાઢીયે સુદર્શનનો ધ્રાસ । ત્યારે શ્રીપતિ કહે ઋપિ સાંમઢો, તમે જાઓ અંવરીપપાસ ॥૫॥ ત્યારે ઋપિ આવ્યા રાય પાસઢે, રાય પાય લાગી કહ્યો અભિપ્રાય । આજ તેદિ એક માય હોય તો, સુદર્શન દૂર ધાય ॥૬॥ એમ શશુ મિત્ર જેને સમ છે, સમ છે સુર દુઃખ દેનાર । એવા ભક્ત

જે જક્તમાંહી, તેની ઉપર પ્રમુનો પ્યાર ॥૭॥ પર પ્રાણીને પીડે નહિ,
મર પીડાય પંડ પોતાતણું । એવો વિચાર જેને અંતરે, ઘડિઘડિયે ર-
હેછે ઘણું ॥૮॥ હિતકારી ભારી સૌ જીવના, જેને મુંઢાઈ ભાગ આવી
નથી । તેણે અવલું અવરનું, કેમ થાય ઉપર અંતરથી ॥૯॥ સમુદ્ર
શીતલ સદાય, કેને દુઃખ ન દિયે કાંય । નિષ્કુલાનંદ એ ભક્તની,
શ્રીહરિ કરેછે સાંચ ॥૧૦॥ કહવું ॥૪૬॥

બઢી કહું એક ભક્ત વિભીષણજી, ભજે હરિ કરી વિવેક વિચ-
ક્ષણજી । તેહ જાણી રાવણ કોપ્યો તતક્ષણજી, તેનું કોણ કરે રાક્ષસ
રક્ષણજી ॥૧॥ ઢાઢ—રાક્ષસ રાવણે લાત મારી, કાઢ્યા લંકાથી યા-
ર । આવ્યા રામના સૈન્યમાં, નાપ્યા ગરવા તે વાર ॥૨॥ ત્યારે વિભી-
ષણ કહે રાવણને, જઈ કહો રામજીને વાત । ભક્ત તમારો નામ
વિભીષણ, આવ્યોછે રાવણનો આત ॥૩॥ ત્યારે સેવકે કહું શ્રીરા-
મને, સુણી રામ કહે સુણ્ય દાસ । આવે તો આવે સમ લાઈને, વળ
સમે નહિ વિશ્વાસ ॥૪॥ ત્યારે સેવકે કહું વિભીષણને, લાઈ આવ્ય
સુધા સાચા સમ । તો તેડી જાઈએ પ્રભુ પાસલે, નહિ તો જાવાનું છે
વિપમ ॥૫॥ ત્યારે વિભીષણ કહે સુત દારા સંબંધી, રાજ સાજ
અમલ અલ્પ ધન । આપે રૂપ અનુપ રામજી, જો દગો હોય મારે મન
॥૬॥ તે સેવકે સુણાવ્યું શ્રીરામને, સુણી તર્ત તેડાવિયા પાસ । ભલો
ભક્ત વિભીષણ તું, જગ સુખથી છો ઉદાસ ॥૭॥ સુત કલત્ર કારણે,
સુર અસુર નર રૂઢે ઘણું । રાજ્ય ધનરૂપે સહુએ સુખ માન્યું છે,
તે તે વંધન જાણ્યું આપણું ॥૮॥ એમ કહી વિભીષણને, રાજી થયા
શ્રીરામ । ધન્ય એવા હરિજનને, જેને સુખ સંસારી સમને ઠામ ॥૯॥
એમ નર નિર્જરનાં, જેને સુખ સ્વમાને તુલ્ય । નિષ્કુલાનંદ કહે એ
ભક્ત હરિના, અતિ મોટા અમૂલ્ય ॥૧૦॥ કહવું ॥૪૭॥

હંસધ્વજ સુત સુધનવા જેહજી, તેને અતિ શ્રીહરિમાં સનેહજી ।
દૃઢ હરિભક્ત અચલ વઢી પહજી, અલ્પ દોષે આવ્યા તાતના ગુન્હા-
માં તેહજી ॥૧॥ ઢાઢ—તેને તાતે તપાસ કઢાવી, નાચ્યો તપેલ તેલની
માંડ । શ્રીહરિના સરણથકી, વઢી કાયા ન બઢી કાંઈ ॥૨॥ ત્યારે
કહે તેલ તપ્યું નથી, કાંતો ઔપધિ છે પહ પાસ । તેલ પળ તપેલ સ્વદં,
નહિ ઔપધિ કાઢ્યો તપાસ ॥૩॥ ત્યારે કહે મંત્ર છે એના સુખમાં,

तेनो अखंड करेछे उच्चार । ते मंत्र तो श्रीहरिस्मरण, एणे नाव्यो
अंगे अजार ॥४॥ साचो भक्त श्रीकृष्णे जाणीने, करी कष्टमांये एनी
सांय । खरी पडे नव खमी शके, दुःख दासनुं मनमांय ॥५॥ पळ-
पळनी पीडा हरवा, हरि हरिजन पासे रहे । वण विश्वासी एह
वातने, लेशमात्र पण नव लहे ॥६॥ रात दिवस रक्षा करे, निज-
भक्तनी भगवान । मिटे थकी ते मूके नहि, निश्चय नाथजी निदान
॥७॥ जनक जननी निजजनना, साचा श्रीहरि कहेवाय । एह हेत
जेवुं करे जीवने, तेवुं बीजे कहो केम थाय ॥८॥ नकी भक्तसारुना-
थजी, अवनिये रहेछे अखंड । दुर्मति ते देखे नहि, जेम पडदा आडुं
पंड ॥९॥ पडदे रहिने पेखे हरि, देखे दासनी दृढता धीर । निष्कु-
लानंद कहे कष्टमांहि, करे सहाय हरि अचीर ॥१०॥ कडवुं ॥४॥

एह आदि भक्त थया बहु मूपजी, साचा सत्यवादी अनघ अनू-
पजी । परपीडा हरवा शुद्ध सुखरूपजी, करी हरि राजी तरी गया
भवकूपजी ॥१॥ ढाळ—भव कूपरूप ते तर्या, आगळे भक्त अनेक ।
धन्यधन्य एनी भगति, धन्यधन्य एहनी टेक ॥२॥ एवी टेक जोहए
आपणी, करवा प्रसुने प्रसन्न । ज्यांसुधी न रिझे श्रीहरि, त्यांसुधी
करवी जतन ॥३॥ जेम धुवे कोह लुगडुं, पण मांय रही जाय मेल ।
त्यांसुधी न जाणवुं, एह वखने घोयेल ॥४॥ जेम बेसे कोह झाझमां,
होय डंडा अर्णवमांय । त्यांसुधी सुख भूमिनुं, शीद मानीने मक-
लाय ॥५॥ कयां केशरियां शूरा सरखां, पण लीधी नथी लडाई ।
त्यांसुधी ते वेपनी, केम वखाणाय वडाई ॥६॥ शूरा देखी दगे
शत्रुने, करे दगे करी घणुं घाय । हरिजनने अरि झीणा अति, करे ते
कोण उपाय ॥७॥ काम क्रोध लोभ कहीये, ए अतिशे झीणा अरि ।
आवतां एने ओळखीने, वळी खबर ते राखवी खरी ॥८॥ अखंड
आग्रह एह उपरे, जेह जेह राखेछे जन । तेह तेह ए शत्रुधकी, नर रहे
निरविघन ॥९॥ गाफलने घायल करे, साजुं रहेवा न दिये शरीर ।
निष्कुलानंद सचेत रहेवुं, घरी दृढता अति धीर ॥१०॥ कडवुं ॥४॥

पदराग विहागडे—धीरजसम नहि घनरे संतो धीरज० । आवे
अर्थ दोयले दनरे संतो० । टेक—अंतोल दुःख पडे ज्यारे आवी,
तेतो न सेवाय तन । तेमां कायर धईने केदी, न घदे दीन वचनरे;

संतो० ॥१॥ धीरजवंतने आपे अत्यंत, दुःख बहु दुरिजन । तेतो सरवे सहे शरीरे, जाणी ते जन अज्ञेरे; संतो० ॥२॥ धीरज धारी रहे नरनारी, पामे ते सुखसदन । कष्ट कापवानो ए छे कुठारो, वाढे विपत्तिनां वनरे; संतो० ॥३॥ आगे सीता कुंता ने द्रौपदी, धारी धीरज अति मन । निष्कुलानंदना नाथने कर्या, पूरण एणे प्रसन्नरे; संतो० ॥४॥ पद ॥१२॥

एवा धीरवाळा जाणो जडभरतजी, हुता अति आपे अत्यंत समर्थजी । सद्यां दुःख देहे रही उन्मत्तजी । करे घरपर काम तेमां एक मतजी ॥१॥ बाळ—मत रहित मुनि रहे, मळे अन्न जेवुं तेवुं जमे । कोवुं कसायुं सवुं वगवुं, वळुं उतरुं खाइ दिन निगमे ॥२॥ त्यारे आते कहुं जडभरतने, राखो खरी खेतनी खबर । त्यारे जडभरतजी जड रह्या, उभा रातमां अडर ॥३॥ अतिशे भूली शुद्ध अंगनी, वरतेछे अंतरे वरति । आपापर भाव नथी भासतो, एवी खरी करीछे मति ॥४॥ मतिमां रति नव रह्यो, सुख दुःख संभव वळी । एवी रीते जडभरतजी, साचवेछे खेतर खळी ॥५॥ त्यां तस्कर नर आवीने, झाली लह गया जडभरतने । उभा राख्या देवी आगळ्ये, तेने मारवा तरतने ॥६॥ त्यारे चोर कहे पछी चडाविये, सारी पेठे जमाडी सुखडी । त्यारे जडभरत जमिया, तरत वळी तेह घडी ॥७॥ पछी तीखी तरवार लह करी, हाथ उपाड्यो हणवा काज । ते देखी न शकी दिले देवी, हाथ झाली लीघो वाजोवाज ॥८॥ पछी लीघी करवाल करथी, तेणे काप्यां सर्वनां शिश । पीधुं लोही ने खाधुं मांसने, त्यारे उतरी देवीने रीश ॥९॥ जोडी हाथ जडभरत आगळे, करे अति धिनति ते वळी । निष्कुलानंदना नाथना चाला, तमने पीड्या पापीये मळी ॥१०॥ कडबुं ॥४९॥

एम कही देवी गहछे समापजी, नथी हर्ष शोक जडभरतने कांपजी । तेह समे राजा आव्यो एक त्यांयजी, नाम रहगण वेशी शिविकायजी ॥१॥ बाळ—शिविकानो बुढारथी वाटमां, पड्यो मांदो आवी तेनी खोट । झाली जडभरत जोडिया, लीघा ते घडी दडिदोट ॥२॥ जडभरत जाळवे जीवजंतु, कीडी मकोडी न कचराय । दिये तलप ते देखीने, ते थडक राये न खमाय ॥३॥ त्यारे भूप कहेछे

મોહને, આવી કરોછો અવલાઈ કેમ । ત્યારે મોહ કહે મૂપાળને,
 આ નવો કરેછે એમ ॥૪॥ ત્યારે નવાપત્યે કહે નરપતિ, અતિ વસમાં
 લાવી વચન । ત્યારે જહમરત ચોલિયા, મુખ્ય વચન કહું રાજન ॥૫॥
 અવલાઈ જે મારા અંગની, તે કહું હું સર્વે તુજને । તેં જેજે કહું તારી
 જીમથી, તેનું નથી દુઃખ કાંઈ મુજને ॥૬॥ તેં કહું જોઈ આ તનને, તેહ
 નથી આત્મામાં એક । દેહદર્શી તો એમજ દેસે, જેને નથી અંતરે વિ-
 વેક ॥૭॥ ત્યારે પુછ્યું રાયે પિછાન પડી, લાગ્યા પાય પ્રણિપત કરી ।
 ક્ષમા કરજો અપરાધ મારા, એમ કહું અતિ કરગરી ॥૮॥ એના જેવું
 થાય આપણે, ત્યારે પડે પૂરી પિછાન । ચરા ચોટાની ચવર ચરી,
 નકી જણાયે નિદાન ॥૯॥ ભાદે વડ મિંડો તડોવચ્ચ છે, સામુ વ-
 ડથી વધેછે વશેક । નિષ્કુલાનંદ નમૂલીયાંની, અંતે દેકે નહિ દેક
 ॥૧૦॥ કહવું ॥૫૦॥

દેક એક નેક શુકજીની સારીજી, મતિ અતિ મોટી સૌને સુખ-
 કારીજી । ગજપુર આવ્યા રાયપાસે વિચારીજી, પંથમાં પીડા પામ્યા
 મુનિ ભારીજી ॥૧॥ ઢાઢ—મારે પીડા પામિયા પરથી, કરી યદુબહુ
 ઉપહાસ । ઉન્મત્ત જાણી કહે કઠણ ઘાળી, હરાવે દેલાડી ત્રાસ ॥૨॥
 કોઈક નાચે ગોવર ઠોવર, પિશાચ હંટ પાળા કર્હ । કોઈક સંચારેછે
 સરિયા, પાપી નર પૂઠ્યમાં લઈ ॥૩॥ કોઈક તાડે તાઢી પાડે, પમાડે
 દુઃખ વિમુખ ઘણું । શોક હરખ તેનો શુકજીને, નથી અંતરની માંય
 અણું ॥૪॥ કે'તા નથી તેનું કોહને, જાણી જક્તના જીવ અજાણ ।
 એવા થકા આવ્યા નરેશ પાસે, કર્યું રાજાનું કલ્યાણ ॥૫॥ આગે
 વ્યાસને આપ્યો જેણે, ઉત્તર જન વનમાં રહી । આવરણ રહિત આ-
 ત્મદર્શી, એવા સમર્થ શુકજી સરી ॥૬॥ સમર્થ પણ એ સર્વ સહું,
 અસમર્થ સહે તેનું શું કહિયે । આજ તપાસો આપણું, એના જેવા નથી
 કે છદ્દ ॥૭॥ ભક્તની રીત જો ભક્તમાં, જન જાણો જોઈએ જરૂર ।
 પોતાની રીત પરહરી પરી, હરિદાસ ન કરવી દૂર ॥૮॥ વેપે લેશ
 લેવાય નહિ, શાહુકાર નરેશનું સુખ । યોલી દેશી તો યહુ તેમજ
 કરે, પણ દામ દુકમનું રહે દુઃખ ॥૯॥ ઓઢી અંજન અંગે સિંહનું,
 જંથુંક કરે જેમ જોર । નિષ્કુલાનંદ એહ વાતનો, અંતે નહિ આવે
 નોર ॥૧૦॥ કહવું ॥૫૧॥

चळी कहुं ऋषि नारद एक नकीजी, जेने प्रतीत प्रगटनी छे प-
कीजी । आपे ज्ञानदान जनने विवेकजी, पाम्या भवपार अगणित
एह थकीजी ॥१॥ बाळ—अगणित जीव उद्धारवा, फरे स्वर्ग मृत्यु ने
पाताळ । ज्यां ज्यां होय जीव जिज्ञासु, त्यां त्यां जाय ततकाळ ॥२॥
एम करतां आविया, नारद नारायणसर । दीठा सामटा सहस्र दश,
दक्ष प्रजापतिना कुंवर ॥३॥ तेने उपदेश आपी कापी, संसारसु-
खनी आश । तेह सांभळी दक्ष दिले, अतिशे थयो उदास ॥४॥
त्यारपछी एक सहस्रने, उपजावी मूक्या एह स्थान । तेने पण तेना
भाइना जेवुं, आप्युं छे नारदे ज्ञान ॥५॥ ते सुणी दक्ष दिलगीर थयो,
आप्यो नारदजीने शाप । मुहूर्त उपर तमे ज्यां रहो, त्यां मृत्यु पा-
मजो आप ॥६॥ ए शाप चडावी शिर उपरे, आपेछे हजी उपदेश ।
एहना जेवो आग्रह, हरिजनने जोईए हमेश ॥७॥ के'वी वात हरि-
कृष्णनी, हेत देखाडी हैयातणुं । काढी लेवो काळ मुखथी, एवो
उपकार करवो घणुं ॥८॥ चोखे मारगे चलावतां, कोइने गमे के नव
गमे । कछ्यामां कसर नव राखवी, सुख दुःख समे वसमे ॥९॥ आ-
ळसी न येसवुं आपणे, हेते करवी हरिनी वात । निष्कुलानंदनो
नाथजी, रहे राजी तेपर दिन रात ॥१०॥ कडवुं ॥५२॥

पदराग फडलो—साचा संत अनंत राजी कर्षा श्रीहरि, नेली
समत तनमनतणी । हीमत अति मतिमांय ते आणीने, रतिपतिनी
लीधी लाज घणी; साचा० ॥१॥ दाम वाम धाम दीठां पण नव गमे,
काम श्यामसाथे राख्युंछे जेणे । नाम ठाम न पूछे गाम ग्रासनुंरे,
आहुं जाम हाम हैये रहेछे तेणे; साचा० ॥२॥ एवा संतनो संग उ-
मंगळुं करिये, तो अभंग रंग रुडो अंग रहे । दिल डगमगे पग नव
परटे, चित्त रही चंगे जग जीती लहे; साचा० ॥३॥ साचा संत
शूरवीर धीर गंभीर छे, नीर क्षीर कांकर हीर करे निवेडो । निष्कु-
लानंद आनंदपद पामीने, केदी न मूके ए वातनोज केडो; साचा०
॥४॥ पद ॥१३॥

एवा तो सनकादिक सुजाणजी, विषयसुख दुःखरूप जाणी
तजी ताणजी । भजी प्रभु पामिया पद निर्वाणजी, एह वात सरवे

पुराणे प्रमाणजी ॥१॥ बाळ—पुराणे वात एह परठी, सनकादिक सम नहि कोय । वेर करी विषयसुख साथे, भज्या श्रीहरि सोय ॥२॥ जेह सुखसारु शिव ब्रह्मा, सुर असुर नर भूख्या भमे । ते सुख सनकादिकने, स्वप्नामां पण नव गमे ॥३॥ भक्ति करी हरिने रिझव्या, मागोमागो कहे श्रीघनश्याम । मागिये वय वर्ष पांचनी, वळी रहिये सदा निष्काम ॥४॥ पळी पामी अवस्था वर्ष पांचनी, सर्वे लोकमां फरे सुजाण । सुणावे कथा श्रीकृष्णनी, करे बहु जीवनां कल्याण ॥५॥ उंडी अंतरथी इच्छा गई, स्पर्शसुख त्रियातननी । एनी पेटे करो आपणे, मेली दियो इच्छा मननी ॥६॥ निरविषयी गमेछे नाथने, विषय चिकळ गमता नथी । जेम समळ नर बेसे सभामां, सहू जाणे उठी जाये आंहिथी ॥७॥ उपर धन्या बहु उजळा, मांये मेलनी मणा नथी । एवा जन जोइ जगपति, अभाव करेछे उरथी ॥८॥ इच्छाओ अनेक उरमां, खान पान स्पर्श सुखनी । एवा भक्तनी भगति, हरि वदे नहि विमुखनी ॥९॥ पंच विषयनी पदारियुं, घणी घाटे भरी घटमांय । निष्कुलानंद करे नाथना, एह भक्त ते न कहेवाय ॥१०॥ कडवुं ॥५३॥

वळी ऋषी एक जाणो जाजळीजी, आरंभ्युं तप अति विषम वळीजी । कर्तुं हरिध्यान तेणे तनशुद्ध टळीजी, आव्यां वनविहंग घणी सुधरियो मळीजी ॥१॥ बाळ—सुधरिये मळी माळा घाल्या, वळी घेउ काननी कोर । इंडां मूकीने अहोनिश, करेछे सोर धकोर ॥२॥ अडग पगे ते उभा रह्या, वळी जाय न आवे क्यांय । जाणे पंखीने पीडा उपजशे, पंवी दया घणी दिलमांय ॥३॥ चारे दिशे जाय चणय सारु, वळी आवी रहे त्यां रात । पळी इंडां मदी इंडज थयां, गयां उंडी प्रभात ॥४॥ तोय जाजळी जोइ रह्या, दिन फेटलाक-सुधी वाट । पाछां न आव्यां पंवी ज्यारे, त्यारे तज्यो मन उचाट ॥५॥ एना जेवी दया दिलमां, राखवी अति घरी घीर । क्षिणा मोटा जीवतुं सहेतुं, सुख दुःख ते शरीर ॥६॥ आपणे अंगे पीडा आवतां, जो थाप सामाने सुख । तो भावे करी भोगविये, दिलमां न मानिये दुःख ॥७॥ अल्प जीव उपर वळी, राख्यो नहि एक रोप रति । स्थावर जंगम जीव उपर, परहरवी हिंसक मति ॥८॥ परने पीडा

कहुं करवी, एतो काम छे कसाईनुं । सर्वेने सुख थावा इच्छुं, एह कृत्य छे संत सुखदाईनुं ॥९॥ एह मत खरो हरिभक्तनो, नव पीडवां प्राणधारीने । निष्कुलानंदनो नाथजी रिश्ते, एवुं करवुं विचारिने ॥१०॥ कडवुं ॥५४॥

अरुणी उपमन्यु आपत्य घौस्यना शिष्यजी, गुरु आगन्यामां वरते अहोनिशजी । जाय अन्न जाचवा हरखे हमेशजी, आणी आपे गुरुने नापे गुरु तेने लेशजी ॥१॥ बाळ—लेश न आपे ज्वारे शिष्यने, शिष्य जाचे अन्न पळी जइ । त्वारे गुरु कहे गरीय गृहस्थने, फरी फरी पीडवा नहि ॥२॥ त्वारे पय पळी पीने वळी, करेछे तेह निरवाह । त्वारे गुरु पय वत्सफीणनी, पाडीछे चोखी नाह ॥३॥ पळी खाधां तेणे क्षुधामांहि, अर्कपान थया तेह अंध । वनयी आवतां वाटमां, पडी गयाछे कूपमध्य ॥४॥ आव्यानी वेळा वही गई, त्वारे गोतवा गुरु निसर्या । पोकार करतां पडेल कूवामां, सामसामा साद कर्या ॥५॥ पळी कूवामांथी काढी कहुं, उपमन्यु तुं छुं मारो दास । मने तें प्रसन्न कर्यो, हवे माग्य कांइक मुज पास ॥६॥ एम गुरुनी आगन्या, जे पाळे परम सुजाण । निरविघन ते नर थइ, पामे पद निरवाण ॥७॥ मन गमतुं मेली करी, रहे आज्ञाने अनुसार । तेज शिष्य साचा खरा, बीजा सरवे संतापनार ॥८॥ कुंकरकानना कीट सरिखा, शिष्य न थावुं समझी । गुरु बाळे तेम वळवुं, अहंता ममता मननी तजी ॥९॥ गुरुकृपाये सुख पामिये, गुरुकृपाये उपजे ज्ञान । निष्कुलानंद गुरु कृपा करे, तो आपे अविचळ दान ॥१०॥ कडवुं ॥५५॥

ए कछा सरवे परोक्ष हरिजनजी, एने केने प्रगट नथी मळपा भगवनजी । तोय कोइ मोळा न पडिया मनजी, कहुं चार हजार एने धन्यधन्यजी ॥१॥ बाळ—धन्यधन्य एह जनने, जेणे शिशसाटे सोदो कर्यो । तजी छे आश तन मननी, एवो उद्यम जेणे आदर्यो ॥२॥ लीधो सिदोरो शिश हाथमां, तेह साथ जोवा केम रहे । मरवानी तो बीकज मटी, असि आग्यनो भाग्यो भहे ॥३॥ आगळ चालतां आनंद अति, आवे झट दर्द रणझुंपरे, एक लडी मरे एक

वळी टळे, मानें वेड वात अनूपरे ॥४॥ तेमज साचा संतने, तजी जोइए ते तननी आश । देहरखा सखा कायरना, तेतो केदि न होय हरिदास ॥५॥ हरिदासने होय हिमत घणी, गणे तनने तरणा तोल । लालच मेली आ लोकसुखनी, पामचा वस्तु अमोल ॥६॥ अचळ सुखमां आवी घणी, पूरण वळी प्रतीत । असल्य सुख पण ओळख्युं, जाण्युं जेवी छे एनी रीत ॥७॥ पट्युं पोताने पारखुं, खरा खोदानुं खराखरुं । सुख वणुं मान्युं घनइयाममां, मेल्युं अल्प सुख अळगुं पंरुं ॥८॥ शिदने खाय खाटी छाशने, मेली पीयूष रस प्रवाह । पट्ट पांथरी परहरीने, करे कोण चरमनी चाह ॥९॥ तेम भक्त जक्तनां सुख जोइने, लोभाय नहि लगार । निष्कुलानंद तेह भक्त साचा, फेर नहि रतिभार ॥१०॥ कडवुं ॥६॥

पदराग कडलो—साचा भक्तनी रीत सर्वें साची सही, साचा सर्वें आचरण एनां । खातां पीतां सुतां जागतां जाणिये, उपदेशरूप अनूप तेनां; साचा० ॥१॥ हालतां चालतां जोतां मांय जोयुं खरुं, लेतां देतां बोलतांमां कळी लैये । जातां आवतां पास वास वसतां, केम न कळाय एह कहो तैये; साचा० ॥२॥ करतां न करतां हरतां फरतां, गातां वातां वळी हसतां होये । रोतां धोतां पोतां पैरतां परखिये, छतां वकतां जाणो सुखद सोये; साचा० ॥३॥ जेजे आचरण साचा संत आचरे, तेते सर्वें छे वळी सुरकारी । अखंड धाममां एज पोंचाटे निष्कुलानंद कहेछे विचारी; साचा० ॥४॥ पद ॥१४॥

सुणो एक मुद्दल ऋषिनी रीतजी, बीणे अन्न दिन पंदरलगी नितजी, करी पाक जमाडे अभ्यागत घणे हितजी, वधे अन्न तेह जमे करी अति प्रीतजी ॥१॥ दाढ—करी प्रीत अति जमतो, त्यां दुर्वासा ऋषि आधिया । अति आदर दर्द ब्राह्मणे, जमयाने पेसारिया ॥२॥ जमी अन्न जे वध्युं हतुं, ते चोळी पोताने तन । पटफ दह चाली निसर्पा, गया शिवने सुवन ॥३॥ पछी पंदर दिवसे वळी, मेलुं कर्तुं ब्राह्मणे अन्न । तेपण तेमनुं तेम कर्तुं, तोय रणा मुद्दल मगन ॥४॥ एमनुं एम करतां वळी, विती गया द्वादश मास । अन्न विनाना पटला, पट्या चोखा उपवास ॥५॥ त्यारे दुर्वासा कहे धन्य द्विज तुं, धन्य धीरज तारी निदान । तेह समामां तेद्या,

आव्यां विबुधनां विमान ॥६॥ बेसो ऋषि विमानमां, तेडी जाये
अमरपुरमांय । सत्य टेक तमारी जोइने, अमे आव्या तेडवा आंय
॥७॥ त्वारे पुछ्युं सुख दुःख खर्गनुं, कहुं कंइक चढे पढे पण खरां ।
त्वारे मुद्गल कहे नहि आवुं ए धामे, लह जाओ विमानने परां
॥८॥ अल्प सुखने भोगवी, पुन्य खूटे पाछुं पड्युं । एवा सुखने वळी
सांभळी, चोखुं नथी ए वेने चडवुं ॥९॥ पछी अवघे तन तजी करी,
गया ते अखंड धाममां । निष्कुलानंद कहे सहुं कष्ट जेह, तेह
आवियुं काममां ॥१०॥ कडवुं ॥५७॥

वळी कहुं एक शिलोज्ज्वलसिधारीजी, वीणे एक कणकण धर्म
विचारीजी । ऋषि ऋषिसुत ऋषिनारी सुतनारीजी, जमे दिन
आठमे एह मळी वळी चारीजी ॥१॥ ढळ—चारे वेठां ज्यारे जम-
वाने, हतो साधु शेर जुगल । त्यां धर्म धरी रूप द्विजनुं, तक जोइ
आव्या तेह पल ॥२॥ आवी कहुं आपो अन्न मुने, हुं भूख्यो छउं
ब्रह्मन्न । त्वारे ऋषिये आदरे आपियुं, पोताना भागनुं अन्न ॥३॥
पछी आप्युं ऋषिपत्नीए, आप्युं ऋषिसुते करी प्यार । पछी आप्युं
एनी नारीए, थयां अन्न बीना ए चार ॥४॥ अन्न विन दिन आठ
गया, पाछी आठे पण नहि आश । तोय चारे राजी रक्षां, वळी
कोइ न थयां उदास ॥५॥ आप्युं अन्न अभ्यागतने, जळ ढळ्युं धो-
पेल कर चणुं । तेमां आळोट्यो आवी नोळीयो, थयुं अर्धुं अंग
सुवर्णनुं ॥६॥ एवुं शुद्ध अन्न एहनुं, ते जमिया वृषम वळी । राजी
थया ऋषि उपरे, जाणुं आपुं समृद्धि सघळी ॥७॥ त्वारे द्विज
पलटी धर्म थया, मागोमागो तमे मुज पास । त्वारे द्विज कहे धन्य
धर्म तमे, आपो तमारा धाममां वास ॥८॥ एम समे आवी कोइ अन्न
जाचे, वळी होये क्षुधाए आतुर । पौंन्य प्रमाणे आपवुं, राजी थइ
जन जरुर ॥९॥ अन्न न आपे उत्तर आपे, कां तो संतापे कठण कही ।
निष्कुलानंद हरिजननी, एवी रीत जोइए नहि ॥१०॥ कडवुं ॥५८॥

वळी कहुं एक जयदेवजीनी वातजी, सांभळ्या सरखीछे सारी
साक्षातजी । जेने घेर पद्मावती विख्यातजी, करे हरिभक्ति दोय
दिवस ने रातजी ॥१॥ ढळ—रात दिवसमां रागे करी, गाय गोविं-
दगीत प्रीते करी । जाची लावे अन्न तेह जमे, आपे भूख्या जनने

भावे करी ॥२॥ ब्राह्मण ने वळी भक्त हरिना, जाणी शिष्य थयां
 कंइ जन । एम करतां क्यारेक काळ पड्यो, जडे नहि जाचतां अन्न
 ॥३॥ पछी जयदेव चाल्या जाचवा, शिष्य पासेथी जाच्युं धन ।
 ते लई आवतां घाटमां, मळ्या मारगमां दुरिजन ॥४॥ आवतां
 ओळखी एहने, जयदेवे विचारी वात । आपुं धन तो तन उगरे,
 नहि तो थाशे वेउनी घात ॥५॥ कटाणे ने कटेकाणे, तक जोई आ-
 व्याछे तेह । जरूर मारशे जीवथी, ए वातमां नहि संदेह ॥६॥ एम
 जयदेवे विचारी जीवमां, आपी दिधुं राजी थई धन । त्यारे चारे
 चोरे विचारियुं, कांइक कपट छे एने मन ॥७॥ माटे मारी नाखो
 एहने, तो जरे आ सघळो माल । त्यारे एक कहे कापो हाथ पगने,
 एनी मेळे मरशे वेहाल ॥८॥ पछी हाथ पग कापी हालिया, महापापी
 ने नहि मे'र । तियां आव्यो एक नृपति, वे'ल्ये वेसारी लइ गयो घेरा ॥९॥
 पछी राजाये एने ओळख्या, जाण्या भक्त आ ते जयदेव । निष्कु-
 लानंदना नाथना बा'ला, जाणी करेछे बहु सेव ॥१०॥ कडवुं ॥५९॥

पछी एना शिष्य थया भूपाळजी, एम करतां पाछो पडि गयो
 काळजी । आव्या ए चोरटा साधु थइ घाली माळजी, तेने ओळख्या
 जयदेवे ततकाळजी ॥१॥ ढाळ—ततकाळ तेने ओळखी, बहुयहु
 करावेछे सेव । त्यारे चोरटे पण जाणियुं, आ खरो खूनी जयदेव
 ॥२॥ आव्या अरिना हाथमां, हवे उगार्यानी आशा सहि । जोइ
 अपराध आपणो, मार्या विना ए मूके नहि ॥३॥ पापीने पाप पोता-
 तणां, आव्यां नजरे ते निरघार । कहो भाइ केम करशुं, एम धित-
 वेछे चोर चार ॥४॥ पछी चोरे चालवानुं कयुं, त्यारे अपाव्यां घडं
 गाढां भरी । आगळ जइ कयांक उतर्या, गाढांवाळाने घात करी
 ॥५॥ जयदेव जातनो झांपटो, राजाना गुन्हामां आव्यो हतो ।
 अमने सोंप्यो हतो मारवाने, त्यारे अमे मेल्यो एने जीवतो ॥६॥
 ते गुणे आप्यां घडनां गाडलां, वळी धीन्यो पण मनमां सही ।
 जाण्युं एम मारी जातनुं, रखे राजाने आपे कही ॥७॥ एम कहेतां
 फाटी अयनि, प्होंल्या चोर चारे पाताळ । गाढां घाळी घेर ला-
 चिया, क.एुं घृतांत थयुं तेह काळ ॥८॥ त्यारे जयदेवे घस्या कर
 चरणे, थया साजा ते समये सोप । जुयो विचारी जन मने, एया

क्षमावान कोण होय ॥९॥ साचा जन तेने जाणिये, खरी क्षमा
राखे मनमांये । निष्कुलानंदना नाथने, एथी वा'लुं नथी बीजुं कांये
॥१०॥ कडवुं ॥६०॥

पदराग कडखो—क्षमावंत संत अत्यंत सुख भोगवे, पामे दुःख
क्षमानी खोटवाळा । सोनुं रुपुं जेम सहे घणा घावनेरे, जोहए का-
चने वळी रखवाळा; क्षमावंत ॥१॥ रुपा सोनानां भूषण सह पे'री
फरे, एतो अंगो अंगमां शोभा आपे । काच भागे तो काम आवे
नहिरे, कटका कोइकलुं तन कापे; क्षमावंत० ॥२॥ सर्प सिंह स्वभा-
ववाळा संत शिया, जेनी पासे जातां पग पडे पाछा । अति अख-
तर नर नरसा घणारे, तेने कहेवुं पडे तमे संत साचा; क्षमावंत०
॥३॥ ए जेवी के'वी देवी नंदवाणा तणी, रुठे तुठे आपे संताप स-
रखो । निष्कुलानंद कहे' नव थाय ओरतोरे, जो पहेला वहेला एना
पग परखो; क्षमावंत० ॥४॥ पद ॥१५॥

थोडीथोडी बात कही राय ऋषिनी कथीजी, जेम छे तेम ते कहे-
बाणी नथीजी । विस्तारे बात सुणजो पुराणथीजी, ए जेवा थया
कै अधिक एक एकथीजी ॥१॥ ठाळ—एक एकथी अधिक थया, कैक
ऋषि कैक राजन । ते प्रसिद्ध छे पुराणमांये, सह मानजो जन
मन ॥२॥ कठण कसणी सही शरीरे, काढ्यो मेल मांहेलो माया-
तणो । घण गुण पंच विषय वासना, कर्षो त्याग तेनो तने मने घणो
॥३॥ अंखड वरते नित्य अंतरे, बाह्यदृष्टिने समेटी वळी । जेम वरसे
जळ अचळपर, पण नीची भूमिए आवे ढळी ॥४॥ तेम धुसियो
सर्वे वळी, मळी आवी ते अंतर मांये । पळी भूर्त्ति मेली महा-
राजनी, जाये न आवे क्यांये ॥५॥ माल मळयो मोटो घणो घरमां,
तेना अमलना आनंद रहे । मेली चंदन मळीयागरु, वळी वेठे को-
यला कोण वहे ॥६॥ एवां सुख संसारनां, जाणो कुच्य कोयला
समान । काळप्य आपे खंजोळी संतापे, वळी नापे सुख निदान
॥७॥ एवा सुखने अभागिया, रात दिवस रूवेछे रह्या । पण बात
नथी विचारता, जे ठाले हाथे कैक गया ॥८॥ महा दुःखे जे सुख
मळे, तेपण टळी वळी जाय । एवा सुखने अज्ञ जन विन, कहो
भाई कोण चहाय ॥९॥ एम आगळ राय ऋषिए, समजीने कीधो

છે ત્યાગ । નિષ્કુલાનંદ કહે નર અભાગીને, નથી ઉપજતો વૈરાગ્ય ॥૧૦॥ કહયું ॥૬૧॥

વૈરાગ્ય વિના તનસુખ ન તજાયજી, તનસુખ તજ્યા વિના હરિ ન ભજાયજી । હરિ ભજ્યા વિના ભક્ત ન નિપજાયજી, લીધી મેલી વાતે ભક્તપણું લજાયજી ॥૧॥ ઢાઢ—લજા જાય આ લોકમાં, પરલોકે પણ પહોંચે નહિ । એવી ભક્તિ આદરતાં, કહો ભાઈ કમાણી સહિ ॥૨॥ જેમ કેશરિયાં કોઈ કરી ચાલે, ચાલે કાઠમાં કોઢી તરણની । કામ પડે કો' કેમ આવે, પ્રતીતિ એના મરણની ॥૩॥ જેમ સતી ચાલી ચા'રે ચઢવા, ભેઠાં મરી લિયે જઠ માટલાં । આગ્ય લાગે ઊઠી ભાગશે, હોલંવી તરણનાં ટાટલાં ॥૪॥ એમ ભક્ત થઈ ભગવાનનો, વઢી કેવાણો સહુથી મલો । પણ શરીર સુઠરૂપી રાશ્વિયો, મોટો મિયાંનો ગોઠલો ॥૫॥ જ્યારે વેચી હવેલી ચિત્ત લઈ, ત્યારે આઢીયાનો શો અર્થ છે । પણ દગો છે એના દિલમાં, જે અંતે કરવો અનર્થ છે ॥૬॥ એવા મમરાઢા ભક્ત ન થાયે, થાયે ભક્ત આગઢ કહ્યા એવા । જ્યારે સાત માત્યની કરી સુઠડી, ત્યારે ન ધગાડિયે કાચલિયે વિવા ॥૭॥ દીધું આધણ જ્યારે દુધનું, તેહ માંદી મીઠું ઓરયું નહિ । છાતાં ન સવાય દુધ જાય, કહો તેમાં કમાણી સહિ ॥૮॥ મલી ભક્તિ આદરી, પામવા પુરુષોત્તમ સહિ । પછી પંડ સુઠને ઇચ્છયું, એતો વાત ધને નહિ ॥૯॥ સ્વાવો મૈરચ જપને જ્યારે, ત્યારે સસતું ન મેલયું અંગ । નિષ્કુલાનંદ જેમ દિવો દેલી, પાછો ન ચઢે પતંગ ॥૧૦॥ કહયું ॥૬૨॥

હરિજનને છે એક મોટું જ્વાનજી, જો આવી જાયે અંગ અભિમાનજી । તો ન મજાયે કેદી મગવાનજી, પંડ્ય પોપચા રહે એકતાનજી ॥૧॥ ઢાઢ—તાન રહે એક પંડ્ય પોપ્યાનું, જ્વાન પાનને રહે સોઢતા । મઢે તો મહાસુઠ માને, ન મઢે તો નાસે આંહ્યો ચોઢતા ॥૨॥ જેમ માંડ ધાંડ નાયે મિલ્યમાં, ફુલક્ષણાની જાણે કઢા । સોસો યાતે નાયે સાંકલ્યે, યાદીપાદી ઊઠી જાય ઘેગઢા ॥૩॥ એમ નર અભાગિયા, ફરે ફઢ છઢ હુમ્મર હજાર । અનેક રીતે આવયા ચઢી, ન થિયે અંગે અજાર ॥૪॥ કર્મવશ કોટિ કષ્ટ સહે, રહે રાત દિવસ રોસિપટો । પણ સત્સંગમાં હેશ દુઃખ સહેતાં, જાયછે એનો જીવટો ॥૫॥

अण अरथे अमागियो, दुर्मति अति दुःख द्योत । प्रभु भजतां
पग न मांडे, जेम वेठो कटिये कपोत ॥६॥ कोटी कोटि शास्त्र सां-
भळयां, वळी कोटिकोटि सांभळशे । अज आवी उपदेश देशे,
तोये भूल्य एनी कांइ टळशे ? ॥७॥ गुरु सहस्रघणु घणुं, समझावेछे
सर्वे मळी । पण पकळ्युं पुच्छ नरे खरनुं, नथी मूकतो वणशेल
वळी ॥८॥ आंटी पडी उरे अवळी, ते बात न समझे सवळी सहि ।
झाली टेक खावा झोरनी, ते मूवासुधी मूके नहि ॥९॥ मूठी बाळी
जेम मरकटे, चपटी चणाने काज । निष्कुलानंद फंद पडियो
गळे, परवश थयो पशुराज ॥१०॥ कडवुं ॥६३॥

धीरजाख्यान छे आनुं नामजी, धीरजवाळानुं सारशे कामजी ।
गाशे सांभळशे करी हैये हामजी, तेह जन पामशे प्रभुनुं धामजी
॥१॥ बाळ—धाम पामशे प्रभुतणुं, जियां काळ मायानो क्लेश नहि ।
अटळ सुख आनंद अति, तेतो कोटि कवि न शके कही ॥२॥ दि-
व्य भूमि दिव्य मंदिर, दिव्य देहधारी त्यां जन रहे । दिव्य पदारथ
दिव्य वस्तु, दिव्य सुख ते सहु लहे ॥३॥ दिव्य वसन दिव्य भूष-
ण । दिव्य सरवे साज समाज । दिव्य सिंहासन उपरे आपे, वेठा
श्रीमहाराज ॥४॥ दिव्य पूजा वळी दिव्य पुष्प, दिव्य चंदन दिव्य
मणिमाळ । महासुखमय मूरतिने, प्रेमे पूजेछे मराळ ॥५॥ लई पूजा
निजजननी, थई प्रसन्न पुरुषोत्तम । पछी अमृतभरी आंखयशुं, जुवे-
छे सहुने परब्रह्म ॥६॥ तेह समानुं सुख सरवे, केतां पण कहेवाये
नहि । तेह पामेछे संत साचा, वांलाने वचने रही ॥७॥ वचनमां
जेह वास करी, रद्याछे रुंदे राजि थई । तेनी नजरमां नर अमरनां,
सुखनी गणति सई ? ॥८॥ अनुपने उपमा न आवे, अकळ ते न
कळाय । अचळ ते चळे नहि, एवुं ए सुख कहेवाय ॥९॥ एह सुख
सहजे पामिये, संत बाळे तेम जो वळीये । निष्कुलानंद निर्भय
सुखथी, तुच्छ सुखसारं शीद टळीये ॥१०॥ कडवुं ॥६४॥

पदराग कडवो—धन्यधन्य धन्य कहुं साचा संतने, जेणे राजी कर्पा
राधारमापति । मान अपमानमां मन हटक्युं नहिरे, सम विपमे
रहि एक मति; धन्य० ॥१॥ सुख दुःख समतोल समझ्या सही, अरि
मित्रमां रही एकज बुद्धि । संपत्ति विपत्ति सरखी सम थईरे, सम-

इया संत एम वात सुधी; धन्य० ॥२॥ हार जीत ने हाण वृद्धि जाणो वळी, हरख शोकमां नव हसे खुवे । गांधर्व शहेर सम सुख संसारनारे, मृगजळ जोई सुखरूप जळ खुवे; धन्य० ॥३॥ स्वप्नानी पूजा पीडा स्वपने रही, ते जाग्रतमां एह आवती नथी । निष्कुलानंद एम साचा संत समझेरे; विचारो सहु कहुं हुं वात कथी; धन्य० ॥४॥ पद ॥१६॥

पदराग धोळ—आज आनंद मारा उरमां, मळी मुने महामोघी वातरे । कोटी कष्ट करे हरि नव मळे, तेतो मने मळीया साक्षातरे; आज० ॥१॥ रमाड्या जमाड्या रुडी रीतशुं, मळया वळी वारम- वाररे । हेते प्रीते नित्ये सुख आपियां, तेतो के'तां आवे केम पाररे; आज० ॥२॥ अन्न जळ फळ फूल पाननी, आपी एवी प्रसादी अ- नूपरे । चरणनी छाप दीधी छातिये, आप्यां सारां वल्ल सुखरूपरे; आज० ॥३॥ आगळ भगत अनेक थया, सद्यां तेणे शरीरे बहु दुःखरे । तोय प्रभु प्रगट पास्या नहि, पास्या पण नाव्यां आवां सुखरे; आज० ॥४॥ कोइकने आपी अमरावती, कोइकने पुर कैला- सरे । कोइकने सत्यलोक सोंपियुं, कोइकने वैकुंठे वासरे; आज० ॥५॥ जुजवां ए धाम आप्यां जनने, जोई निष्काम सकामरे । आज तो अढळक ढळ्या हरि, आप्युं सहुने अक्षरधामरे; आज० ॥६॥ सुखसुख सुख ज्यां सुख घणुं, तेतो मुखे के'तां न कहेवापरे । निष्कुलानंद ए आनंदमां, हरखी हरखी गुण गापरें; आज० ॥७॥

दोहा—चोसट्य कडवां सात ऐक सिंधु, छे चरण वळी पद सोळ । तेनी उपर एक छे, धधामणानुं धोळ ॥१॥ संवत् अदार नवा- णुंवो, चैत्रवदी दशमी दन । रच्यो ग्रंथ गदपुरमां, सुणी समरो श्रीभगवन ॥२॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचितं धीरजाख्यानं सम्पूर्णम् ।

धीरजाख्यानं समाप्तम्

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

हरिस्मृतिः ।

दोहा—मनोहर सुंदर सूरति, सहजानंद सुखरूप । नखशिखसु-
धी निरखतां, आवे आनंद अनूप ॥१॥ प्रथम प्रभु प्रगटने, राखुं ह-
दयामाय । अंगोअंग अवलोकीने, अंतर रहुं उछाय ॥२॥ चोपाई ध्रुव-
पदी—पुरुषोत्तम परम दयाळ, नाथ निरूप्या छे । श्रीभक्तिधर्मना
याळ, नाथ० ॥ सुखदायी सहजानंद, नाथ० । सत्संगीना सुखकंद,
नाथ० ॥३॥ अंगोअंगमां अविनाश, नाथ० । तेणे हैये छे हुलास,
नाथ० ॥ प्रथम पेखीने बे पाव, नाथ० । आवे अंतरे उछाव, नाथ०
॥४॥ अंगुज अरुण वर्ण बे चरण, नाथ० । हरिभक्तना भयहरण,
नाथ० ॥ तेमां शोमे चिह्न सोळ, नाथ० । अवलोके सुख अतोळ,
नाथ० ॥५॥ जमणा चरणनां चिह्न जोइ, नाथ० । स्वस्ति अष्टकोण
छे सोइ, नाथ० ॥ वज्र अंकुश ने ध्वज, नाथ० । जब जांवु कहिये
कंज, नाथ० ॥६॥ पग बेहुमां ऊर्ध्वरेख, नाथ० । शोमे अतिशय
विशेष, नाथ० ॥ पग डावे चिह्न सात, नाथ० । सदा सुखदायि सा-
क्षात, नाथ० ॥७॥ मत्स त्रिकोण ने व्योम, नाथ० । कलश धनुष
ने सोम, नाथ० ॥ गोपद सोतां गणिये सात, नाथ० । सोळे चिह्न
एह चिह्न्यात, नाथ० ॥८॥ जमणे अंगुठे नखमांय, नाथ० । शोमे
ऊर्ध्वरेख एक त्यांय, नाथ० ॥ वेउ पावलिया पुनित, नाथ० । चोटे
आंगळियो जोइ चित्त, नाथ० ॥९॥ जेवी अरुण कमळनी कळी,
नाथ० । एवी शोमे पग आंगळी, नाथ० ॥ नखश्रेणी मणिसम,
नाथ० । उपढता ने रुढा रम्य, नाथ० ॥१०॥ अंगुठा आंगळियो बहु
सारी, नाथ० । जोई अंतर लियो उतारी, नाथ० ॥ आंगळी अंगुठा

उपर, नाथ० । शोभे झीणा रोम सुंदर, नाथ० ॥११॥ फणातणा
 लांक जोइ, नाथ० । शोभे घुंदि घणुं दोइ, नाथ० ॥ गोळ रंगचोळ
 वे पेनी, नाथ० । शुं हुं कहुं शोभा तेनी, नाथ० ॥१२॥ कांडां को-
 मळ वे कहिये, नाथ० । जंघा जोइने सुख लइये, नाथ० ॥ पिंडी
 सरखी ने सुंवाळी, नाथ० । नळि लागेछे रुपाळी, नाथ० ॥१३॥
 जोया जेवा छे वे जानुं, नाथ० । घुंठण नाम धाम शोभानुं, नाथ० ॥
 डाया जानुपर चिह्न जोई, नाथ० । मारुं मन रहुंछे मोही, नाथ० ॥१४॥
 उरु शोभे सुंदर सुंवाळा, नाथ० । रंभास्यंभ साथळ रुपाळा,
 नाथ० ॥ हुंद फांद हुगे देखी, नाथ० । मारी धन्य कमाइ लेखी,
 नाथ० ॥१५॥ कोमळ कटी कहीये केवी, नाथ० । जोई अंतर धार्या
 जेवी, नाथ० ॥ पेरी वळ देई पछेडी, नाथ० । मारुं मन बांध्यानी
 वेडी, नाथ० ॥१६॥ उंडी नाभि गोळ गंभीर, नाथ० । जोइ जीव
 घरेछे धीर, नाथ० ॥ पेट रुडु ने रुपाळुं, नाथ० । पिपळपान सम सु-
 वाळुं, नाथ० ॥१७॥ त्रिवळी पडेछे जो तेमां, नाथ० । पोयणसम
 शीतळ सुख जेमां, नाथ० ॥ नळ निरखि मोहुं मन, नाथ० । शोभे
 सुंदर श्याम स्तन, नाथ० ॥१८॥ छवीदार उपडती छाती, नाथ० ।
 पो'ळी रुपाळी रंगराती, नाथ० ॥ हेते भयुं अति हैयुं, नाथ० । ते
 केम करी जाय कहुं, नाथ० ॥१९॥ कूख पडलां वे धगळुं, नाथ० ।
 जोतां सुख आवेछे भलुं, नाथ० ॥ खभा खूय जोया में खाते,
 नाथ० । शोभा शुं वखाणुं वाते, नाथ० ॥२०॥ मुजा भरी वेड पळे,
 नाथ० । जोई जनम मरण भय टळे, नाथ० ॥ अति आजानु वे पाहु,
 नाथ० । जोई घलहारी हुं जाउं, नाथ० ॥२१॥ गजशुंद सरीखी
 शोभे, नाथ० । देखी लोचन मारां लोभे, नाथ० ॥ दिल मान्युं जोई
 डेढरियो, नाथ० । गोळ अतोळ वळभरियो, नाथ० ॥२२॥ कोणी
 सुंदर श्याम सुंवाळी, नाथ० । रुडी लागेछे रुपाळी, नाथ० ॥ फ-
 लाई कांडां कै'ए करम, नाथ० । जोई गळे मीनमन गरम, नाथ०
 ॥२३॥ हाथ हथेळी छे राती, नाथ० । जोई रेम्बा ठरेछे छाती,
 नाथ० ॥ पाचे पांच आंगळियो सारी, नाथ० । घेदा घिरा उपर घारी,
 नाथ० ॥२४॥ तसु टेरयां छे रातां, नाथ० । नधी कै'ये मे के'यातां,
 नाथ० ॥ नग लालमणि सम सारा, नाथ० । तेतो मने लागे प्यारा,

नाथ० ॥२५॥ तीखा अग्र ने तेजखी, नाथ० । जोइ जीवमां गया
 वसी, नाथ० ॥ कर सुंदर सरखा वेउ, नाथ० । जोइ दिल उतारी
 लेउं, नाथ० ॥२६॥ कंठ कंबु सम अवल, नाथ० । तेना खाडा बि-
 च्चे तल, नाथ० ॥ गळुं रुपाळुं छे घणुं, नाथ० । रुडुं सुंदर सोया-
 मणुं, नाथ० ॥२७॥ दाढी देखी दिलडुं ठरियुं, नाथ० । जोइ विषयसुख
 विसरियुं, नाथ० ॥ एवी चिबुके चित्त चोटे, नाथ० । मन मान्युं म-
 नोहर कोटे, नाथ० ॥२८॥ अधर परवाळां सम पेखी, नाथ० । दि-
 लडुं रीझ्युं तेने देखी, नाथ० ॥ हेते भरी वाणी होठे, नाथ० । सुणी
 बीजे मन न गोठे, नाथ० ॥२९॥ देखी दांततणी आवळियो, नाथ० ।
 कहिये कुंदकुसुमनी कळियो नाथ० ॥ रुडा रुपाळा रसभरिया,
 नाथ० । सारा सुवर्णे सांकरिया, नाथ० ॥३०॥ रसनाये छे रुडी
 घाणी, नाथ० । सुणी चित्तवृत्ति लोभाणी, नाथ० ॥ ओखुं बोलेछे
 चतुराये, नाथ० । सुणी वाणी पर बलजाये, नाथ० ॥३१॥ मुख भयुं
 मनोहर हासे, नाथ० । जोइ जनम मरण दुःख नासे, नाथ० ॥ नासा
 अणियाळी छे एवी, नाथ० । शुकचंबु दीपशग जेवी, नाथ० ॥३२॥
 तेपर शिळि चिह्न निहाळो, नाथ० । जमणे गाले तिल रुपाळो,
 नाथ० ॥ गौर कपोळ छे गोळ, नाथ० । जोइ आवे सुख अतोळ,
 नाथ० ॥३३॥ कर्ण हरण दुःखना कहिये, नाथ० । जोइ मोटा सुखने
 लहए, नाथ० ॥ वाम काने बिंदु इयाम, नाथ० । अति शोभे शो-
 भाधाम, नाथ० ॥३४॥ कानबूंदे चोटे चित्त, नाथ० । जोइ मन थाय
 चकित, नाथ० ॥ बांसो लांसो बांलो लागे, नाथ० । जोइ तिल
 मोटो दुःख भागे, नाथ० ॥३५॥ आंख्यो मन गमती मर्माळी, नाथ० ।
 राती रेखाये रुपाळी, नाथ० ॥ अति भरीछे अमृते, नाथ० । निहा-
 ली जोइ छे में निरांते, नाथ० ॥३६॥ पांपण उपर करचलियो, नाथ० ।
 सारी शोभेछे वे भलियो, नाथ० ॥ भृकुटि नयणे निरखी, नाथ० ।
 दिसे काम कमान सरखी, नाथ० ॥३७॥ भालवचे रेखा रुडी, नाथ० ।
 मारी मिटतणी छे मुडी, नाथ० ॥ मोटे भाग्ये भयुं भाल, नाथ० ।
 जोइ लमणा छउं निहाल, नाथ० ॥३८॥ नळवट जोइ मन लोभाणुं,
 नाथ० । जाण्युं दोयला दिननुं नाणुं, नाथ० ॥ केश कपाळवचै कैये,

नाथ० । चिह्न चिंतवी सुख लैये, नाथ० ॥३९॥ तालु र्पाहुं छे तेह,
 नाथ० । चाधे विलोके सनेह, नाथ० ॥ सुंदर बाळ श्वेत श्याम, नाथ० ।
 पेखी थाय पूरणकाम, नाथ० ॥४०॥ शिखा सुंदर छे सारी, नाथ० ।
 नखशिखापर बलीहारी, नाथ० ॥ एवी मूर्ति मिरांत मारी, नाथ० ।
 लेउं अंतरे उतारी, नाथ० ॥४१॥ शोभे नखशिखा शरीर, नाथ० ।
 चित्ते चिंतवी धरुं धीर, नाथ० ॥ पुष्ट अंगोअंग सुंदर, नाथ० ।
 मूर्ति मरमाळी मनहर, नाथ० ॥४२॥ मूर्ति घणुं छे घनश्याम, नाथ० ।
 शांत स्वभावे सुखधाम, नाथ० ॥ महाराजनी मूर्ति न्यारी, नाथ० ।
 करचरणादिक पर वारी, नाथ० ॥४३॥ अंगोअंगे अबलोकी, नाथ० ।
 आवे आनंद अलोकी, नाथ० ॥ नखशिखा सुखनी खाणी, नाथ० ।
 जीभे जाय नहि बखाणी, नाथ० ॥४४॥ एवी मूर्ति मनरंजन, नाथ० ।
 चित्ते चिंतवुंछुं निशदिन, नाथ० ॥ प्रथम पोढी जागे ज्यारे, नाथ० ।
 जोइ जन भगन मन ल्यारे, नाथ० ॥४५॥ दिये दरशन दीनदयाळ,
 नाथ० । निजभक्तना प्रतिपाळ, नाथ० ॥ पछी देहक्रिया करी भावे,
 नाथ० । हाथ मृत्तिकाये मटीयावे, नाथ० ॥४६॥ चोळी एकुकी जा,
 गळियो, नाथ० । घोइ शब्द करे सघळियो, नाथ० ॥ पछी दान ॥४७॥

सूतरफेणी ने साबुडी, जमतां० ॥ शकरपारा सेव सुंवाळी, जमतां० ।
 पुरी कचोरी रुपाळी, जमतां० ॥४॥ हलवो हरिसो रसाळो, जम-
 तां० । गेवर गुंदरपाक रुपाळो, जमतां० ॥ गगनगांठिया गुंदवडी,
 जमतां० । गळासाठ गलपापडी, जमतां० ॥५॥ शीरो साथु साक-
 र चणा, जमतां० । मुरकी मुरवो मेसुप घणा, जमतां० ॥ माल-
 पुडा साकरतणा, जमतां० । बरफी बीरंज एलचीदाणा, जमतां०
 ॥६॥ चाटी बाजरा घडंनी, जमतां० । घणा घीमां बोळी उनी, ज-
 मतां० ॥ खाजां खीर खुरमा गोळा, जमतां० । दुधपाक दहीधरां
 बोळां, जमतां० ॥७॥ माखण मही दहीवडां, जमतां० । चूरमुं
 लावसी बे रुडां, जमतां० ॥ कंसार बासुदियो भली, जमतां० ।
 केरीरस रुडी रोटली, जमतां० ॥८॥ पुडला ने पूरणपोळी, जमतां० ।
 रेवडी पकोडी बोळी, जमतां० ॥ गुलाब टोपरांना पाक, जमतां० ।
 जलेबी ने सुंदर शाक, जमतां० ॥९॥ जार बाजरी बावट पोळी,
 जमतां० । घीमां घडंनी झगोळी, जमतां० ॥ मठ जवना रोटला,
 जमतां० । चिणा चणाना बहु भला, जमतां० ॥१०॥ सुगंधी भात
 ने खिचडी, जमतां० । कोदरी कांगवुं ने कडी, जमतां० ॥ जार
 बाजरातुं धान, जमतां० । सामो थंडीतुं निदान, जमतां० ॥११॥
 रोटली ने गळवाणुं, जमतां० । अवलपाक आंबळवाणुं, जमतां० ॥
 रातां मरचां ने रोटला, जमतां० । मग चणाना पुडला, जमतां०
 ॥१२॥ अडद मग चणानी दाळ, जमतां० । तुवेर मेसुरनी दयाळ,
 जमतां० ॥ चाल मठ ने वटाणा, जमतां० । काजु कळथी चोळा
 दाणा, जमतां० ॥१३॥ धृंताक वालोळ बळी, जमतां० । सारां ख-
 रण घीमां तळी, जमतां० ॥ सारां शकरियानां शाक, जमतां० ।
 वघार्या हाथेजुं धृंताक, जमतां० ॥१४॥ रुडां रताळुं पताळुं, जम-
 तां० । परवर पापडी दयाळुं, जमतां० ॥ केरां कारेलां कंकोडां,
 जमतां० । कोळां चीकण ने चीभडां, जमतां० ॥१५॥ गलकां गवा-
 र ने घीसोडां, जमतां० । शाक सांगरियोनां रुडां, जमतां० ॥
 भीडाफळी वळी डोडां, जमतां० । चोळाफळी ने चीचोडां, जम-
 तां० ॥१६॥ नईं दुधियां ने टींडोरां, जमतां० । काजु करेल ते कोरां,
 जमतां० ॥ भरथ भयां घणा घीनां, जमतां० । रुडां राहतां राई-

नां, जमतां० ॥१७॥ कोमळ कुबी ने कोचलां, जमतां० । शाक एक
 एकथी भलां, जमतां० ॥ ताजां तरबुच पंडोळां, जमतां० । शाक सा-
 रां सुंदर बोळां, जमतां० ॥१८॥ रसे भयां रुडां कहिये, जमतां० ।
 सीमा शाकतणी न लहिये, जमतां० ॥ भयां हळदर हवेजे, जम-
 तां० । बळी बहु मसाले चीजे, जमतां० ॥१९॥ टांका तांदळियानी
 भाजी, जमतां० । सारा सुवा तलवणी ताजी, जमतां० ॥ मेथी
 मोरणनी पण सारी, जमतां० । भींडा डोडीनी वधारी, ज-
 मतां० ॥२०॥ मूळा करलीनी पण करी, जमतां० । बळी मीडुं ने
 मोगरी, जमतां० ॥ लुणी चील ने चणेची, जमतां० । जमे पोते
 आपे बेंची, जमतां० ॥२१॥ भाजी ताजी राह सारी, जमतां० ।
 घणे घी जीरे वधारी, जमतां० ॥ अजमो पोई पत्रवेलां, जमतां० ।
 भजियां अळवीनां करेलां, जमतां० ॥२२॥ कोळां धुंताक ने आहु,
 जमतां० । भजियां रताळुंनां खाहु, जमतां० ॥ भयां हवेजे भजि-
 यां, जमतां० । कंइ कऱ्यां ने कंइ रऱ्यां, जमतां० ॥२३॥ फाफडा ने
 बडां घडी, जमतां० । कळी गांठिया फूलबडी, जमतां० ॥ पापड
 अडद ने मगना, जमतां० । झीणा लोटनी सगना, जमतां०
 ॥२४॥ जार याजराना सारा, जमतां० । जमतां पापड लागे
 प्यारा, जमतां० ॥ मासुख मठनां मठियां, जमतां० । लागे
 फरसां न जाय कऱ्यां, जमतां० ॥२५॥ चणा वालना लीलवा,
 जमतां० । पय शरकरा पुंवा, जमतां० ॥ बळी अबल जो
 अधाणां, जमतां० । घयां वाटकामां घणां, जमतां० ॥२६॥ केरी
 रायती रुपाळी, जमतां० । बीजी बोळेल रसाळी, जमतां० ॥
 लिंबु विलिनां बनाव्यां, जमतां० । लीली हळदीनां मन भाव्यां,
 जमतां० ॥२७॥ केरां करपटां कर्मदां, जमतां० । गृमर चांसनां राह
 जादां, जमतां० ॥ आरियां आमळां ने आहु, जमतां० । खरां खारे-
 कनां खाहु, जमतां० ॥२८॥ मरचां गुंदां ने सेलरां, जमतां० । का-
 जु मूळ फंद केरां, जमतां० ॥ धुंताक पताळुनां घळी, जमतां० ।
 मावळ शुवारनी फळी, जमतां० ॥२९॥ कोठींवाणी जे काचलियो,
 जमतां० । बीजी हळदि तेले भरियो, जमतां० ॥ लींबु रस ग्हा
 नांणी, जमतां० । सुंदर सारी आगे राखी, जमतां० ॥३०॥ आहु-

वानां जे अथाणां, जमतां० । बोळ्यां सरसियामां घणां, जमतां० ॥
 मूळ सर्गवानां खादे, जमतां० । उत्तम अथाणां एआदे, जमतां०
 ॥३१॥ मेथी लविंग ने मेरियां, जमतां० । लिंबु खारेकमां भरियां,
 जमतां० ॥ मीहुं हळदर ने घाणा, जमतां० । भेळां आथेल अथा-
 णां, जमतां० ॥३२॥ आथ्यां अद्रक ने कटेरां, जमतां० । वळी चट-
 णी बेरमबेरां, जमतां० ॥ एवां अथाणां अनेक, जमतां० । विधवि-
 घनां विपेक, जमतां० ॥३३॥ कुरकरमलडो करियां, जमतां० । त-
 लसांकळी जाजरियां, जमतां० ॥ घृत दुध दहीनी तर, जमतां० ।
 श्वेत भात ने साकर, जमतां० ॥३४॥ साकर राव साकर पाणी,
 जमतां० । मगजळ घी तीखां बखाणी, जमतां० ॥ लींदुरस मरियां
 बारि, जमतां० । सांठा सेरडियो पण सारी, जमतां० ॥३५॥ वभा
 दर्शन करवा दास, जमतां० । आप्या महासुख सुखवास, जम-
 तां० ॥ लाव्या लविंग सोपारी, जमतां० । जायफळ एळची सारी,
 जमतां० ॥३६॥ काथो चूनो पाकां पान, जमतां० । बीडी समारी
 समान, जमतां० ॥ सुवा सुंव्य ने संचळ, जमतां० । मरी अजमो
 जे अवळ, जमतां० ॥३७॥ बुंद आहु ने वरियाळी, जमतां० । तज
 जावंत्री तमाली, जमतां० ॥ आप्या मुखेथी मुखवास, जमतां० ।
 पाम्या तंबोळ ते दास, जमतां० ॥३८॥ पछी आप्यां सुंदर फळ,
 जमतां० । अति खाहु ने निर्मळ, जमतां० ॥ लावी दासे पासे ध-
 रियां, जमतां० । रुडां रुपाळां रसभरियां, जमतां० ॥३९॥ जांबु
 लिंबु पाकी केरी, जमतां० । सारां केळां जे सोनेरी, जमतां० ॥
 देखी दाढम वेदाणे, जमतां० । खाहु सीताफळ बखाणे, जमतां०
 ॥४०॥ जामफळ जोया जेवां, जमतां० । रामफळ पण एवां, जम-
 तां० ॥ राण्यो सुडियां ने बोर, जमतां० । सारां जमे धर्मकीशोर,
 जमतां० ॥४१॥ पिलुं शेतू तरसालुं जमतां० । बीलां नारंगी दयाळु,
 जमतां० ॥ डोडां अंजीर अनुप, जमतां० । खारेक खजूर रस-
 रूप, जमतां० ॥४२॥ टोपरां ने काजुकळिया, जमतां० । द्राक्ष नीलवा
 जे गळिया, जमतां० ॥ रुडां बदाम सिंगोडां, जमतां० । मग चा-
 रोळी जे रुडां, जमतां० ॥४३॥ कमळनाळ कुंणा जोई, जमतां० ।
 गुलाब गुलसुवा फुल सोई, जमतां० ॥ शृंगीविपतरुनां पान, जम-

तां० । जेठीमध डोडी निदान, जमतां० ॥४४॥ चणेची चीभडां ने चोळा, जमतां० । राई मोगरी ने मूळा, जमतां० ॥ मेथी मूळानी डांडळियो, जमतां० । कुंणि नर्म काजुं भलियो, जमतां० ॥४५॥ मीहुं मरी जीरुं ताजुं, जमतां० । जमे काकडीयो जोई काजुं, जमतां० ॥ दाळ दाळिया ने मर्मरा, जमतां० । घाणि वाजरी तल खरा, जमतां० ॥४६॥ पोंक वाजरा घडनो, जमतां० । चणा गुदलीनो उनो, जमतां० ॥ मकाइ ने बहु मेवा, जमतां० । प्रदेशी मग चणा केवा, जमतां० ॥४७॥ काजु करा टाढा हीम, जमतां० । कोमळ निर्मळ लैलिम, जमतां० ॥ पाकां चीभडां रसाळुं, जमतां० । पाकी आवली दयाळुं, जमतां० ॥४८॥ फणस बीजोरांना कळिया, जमतां० । लागे अन्नासना गळिया, जमतां० ॥ गुंदां कर्मदां टीवरवां, जमतां० । पीपर मध कोठां ने मरवा, जमतां० ॥४९॥ मीढी आवळ मरचां रातां, जमतां० । कठण बहु कस्तुरी खातां, जमतां० ॥ थेग कंद चंद पोळी, जमतां० । जाय निष्कुलानंद घोळी, जमतां० ॥५०॥ इति श्रीहरिसूतिमध्ये द्वितीयचिंतामणिः ॥२॥

बोहा—कर पतर धाळी धाळमां, त्रासळी कटोरा त्रांस । पनवाडां पडिया वाटका, जम्पा कनक ठामे अविनाश ॥१॥ अवखोरा कटोरा कळसिया, कठारी झारी तुंव कमंडळ । चळु करी चतुराईशुं, पीथां निरमळ जळ ॥२॥ चोपाइ ध्रुवपदी—दांत सुधारी येठा पाटे, भूधर भाळ्या छे । आव्या जन पूजवा माटे, भूधर० ॥ चरचे चंदन मळियागरे, भूधर० । कुंकुम कस्तुरी केसरे, भूधर० ॥३॥ सारी सुखड शरीरे, भूधर० । जने चरची धीरे धीरे, भूधर० ॥ कर्पा कुंकुमना चांदला, भूधर० । शोभे चोखा चोख्या भला, भूधर० ॥४॥ हैये ललाटे ये हाथे, भूधर० । कर्पा तिलक चंद्रसाथे, भूधर० ॥ अंगे अंबर विना रेंता, भूधर० । दिगंबर दर्शन देता, भूधर० ॥५॥ घनकळ वाघांवर सुंदरे, भूधर० । मृगाजिन टाटांवर, भूधर० ॥ पछी फोपीन कटवेडे, भूधर० । राखी अलफी तारकेटे, भूधर० ॥६॥ गोदटी चादर चोफाळे, भूधर० । लिघां दरशन दयाळे, भूधर० ॥ खेस धोती पोती पेरी, भूधर० । गुढेरेटे फेंटे लेरी, भूधर० ॥७॥ सुरयाळ गुढकी जामे, भूधर० । जोइ अंगरणी दुःख वामे, भूधर० ॥ पेरी

आंगी अंगे चा'ले, भूधर० । कशी कमर दुसाले, भूधर० ॥८॥ डग-
 ली सोनेरी रुपेरी, भूधर० । कीनखापनी जो पे'री, भूधर० ॥ डगली
 जरीनी पे'रेल, भूधर० । बोरकसुनी बांधेल, भूधर० ॥९॥ पट्ट पांवरी
 चकमे, भूधर० । साल दुसाले दुःख शमे, भूधर० ॥ थोरी चोफाळ
 रुमाले, भूधर० । पे'र्यो रातो रेटो चाले, भूधर० ॥१०॥ डगली गरम
 पोसनी पे'रिये, भूधर० । पाघ कसुंबी सोनेरिये, भूधर० ॥ वल्ल अ-
 त्तरमां रसवसे, भूधर० । बोकानी पाघडिये घसमसे, भूधर० ॥११॥
 मुगट कुंडळ मोलिडे, भूधर० । कसुंबी फिंदे कंकोलीडे, भूधर० ॥
 पाघ मुगली मरेठीये, भूधर० । सुरती काठीनी सोरठीये, भूधर०
 ॥१२॥ टोपी कच्छ केवडा फूलनी, भूधर० । गुजा जरियान महामू-
 लनी, भूधर० ॥ तोरा गजरा बाजुए, भूधर० । कंकण फूल ने का-
 जुए, भूधर० ॥१३॥ गुंजा रतांजळी हारे, भूधर० । अर्क अनकणना
 अपारे, भूधर० ॥ गुलाब गुलदावदी माले, भूधर० । चंपा चंबेली
 विशाले, भूधर० ॥१४॥ गुलसुमना गोटा हजारी, भूधर० । फेंटो
 फूलपछेडी धारी, भूधर० ॥ हीरा मोती मणि माले, भूधर० । पना
 पीरोजा प्रवाळे, भूधर० ॥१५॥ फूल कपूर ने हारे, भूधर० । बाजु
 तोरा पवित्रां सारे, भूधर० ॥ सोना पाघ सोना झरमरियां, भूधर० ।
 छोगां पण सोनेरी धरियां, भूधर० ॥१६॥ तोरा शिरपेच सोनाने,
 भूधर० । खोस्यां फूल सोनानां काने, भूधर० ॥ सोना दोरो सोना
 सांकळिये, भूधर० । सोनामाळा सोना मादळीये, भूधर० ॥१७॥
 हार कंठी पण कनकने, भूधर० । बलिहारी ए वानकने, भूधर० ॥
 हीरा सांकळी झुमणुं, भूधर० । शोभे काने कुंडळ घणुं, भूधर०
 ॥१८॥ सोना बाजु सोना कडे, भूधर० । पोंची वेढ धांटी नंग जड्ये,
 भूधर० ॥ करडा फेरवा अगुंठी, भूधर० । मुद्रिका सोनानी दीठी,
 भूधर० ॥१९॥ कटीमेखळा ने तोडो, भूधर० । शोभे सोनानो ते
 रुटो, भूधर० ॥ पे'री रुपानी चाखडिये, भूधर० । एवा दीठाळे आं-
 खडिये, भूधर० ॥२०॥ घमके घुंघरियो खडाये, भूधर० । चडतां प-
 गधिये चडाये, भूधर० ॥ पे'री कमळफूलवाळी, भूधर० । चमके चं-
 पानी रुपाली, भूधर० ॥२१॥ साग सीसमनी पण सारी, भूधर० ।
 चरणे चाखडियो चमकारी, भूधर० ॥ किशोरी सूतर नेवाणे, भूधर० ।

मोजडी ओखाई अणवाणे, भूधर० ॥२२॥ खाट्य पाट्य ने पलंगे, भूधर० । बेठा दोलिये उमंगे, भूधर० ॥ छपरपलंग खाटले, भूधर० । खुरशी घाजोठ पाटले, भूधर० ॥२३॥ सांगामांची सिंहासने, भूधर० । गादी चाकळे आसने, भूधर० ॥ मेढे मंचे डोल हींडोले, भूधर० । गोख वा'ण वंडी देवाले, भूधर० ॥२४॥ कूवा घर मेढी हवेली, भूधर० । बेठा वंगले शंका मेली, भूधर० ॥ मंदिर मंडप दलिचादेरे, भूधर० । तंबु रावटीए बहुवेरे, भूधर० ॥२५॥ अटारी अगाशी जाळिये, भूधर० । बेठा मोहनजी माळिये, भूधर० ॥ ओटे ओसरी पडसाळे, भूधर० । दीधां त्यां दरशन दयाळे, भूधर० ॥२६॥ बेठा चोक फळी चोतरे, भूधर० । छांटी भूमि फूवारा भरे, भूधर० ॥ सारी आसणि सादरीये, भूधर० । दरशन कामळीपर करीये, भूधर० ॥२७॥ गोदडी गोदडां गादलां, भूधर० । त्यां दरशन थयांछे भलां भूधर० ॥ झाड पा'ड ने पापाणे, भूधर० । बेठा भूमिपर जन जाणे, भूधर० ॥२८॥ गाडी वे'ल रथ पालखीये, भूधर० । मूर्ति मेने बेठी लखीये, भूधर० ॥ गाडुं चारट सुखपाले, भूधर० । जुवे जन वा'लाने वा'ले, भूधर० ॥२९॥ करी करलिए बहु वाजे, भूधर० । सोनेरी सखलादि समाजे, भूधर० ॥ बेठा निज सेवकने अंशे, भूधर० । जेम ब्रह्मा थेठा हंसे, भूधर० ॥३०॥ एक समामां मुनि मळी, भूधर० । आन्या पूजा करवा वळी, भूधर० ॥ वस्त्र धरेणां पे'रावी, भूधर० । चरच्यां चंदन सुंदर लावी, भूधर० ॥३१॥ घूप दीप पुष्पहारें, भूधर० । करी पूजा बहु प्रकारे, भूधर० ॥ पछी वतारी आरती, भूधर० । करी धुन्य स्तुति अति, भूधर० ॥३२॥ पछी प्रभु थया प्रसन्न, भूधर० । मळ्या निजजनने जीवन, भूधर० ॥ चरच्यां चरण हींये ललाटे ये हाथ, लीधां उर वचे. तिलक, भूधर० ॥३३॥ छापी निअंघर विना रेंता, भूधर० । दिगंघर दर्शनो पंगती, भूधर० ॥ बेठा कळ वाघांघर सुंदरे, भूधर० । मृगाजिन टमहाराज, भूधर० ॥३४॥ फोपीन कटवेडे, भूधर० । राखी अलफी तारव घाय जोते, भूधर० ॥ दटी चादर चोफाळे, भूधर० । दिधां दरशन दख्खने, भूधर० ॥३५॥ धोती पोनी पे'री, भूधर० । गुढेरेटे फंटे ले'री, गफरीफरी, भूधर० ॥ गुढकी जामे, भूधर० । जोह अंगरंगी दुःख हते घनश्याम, भूधर०

॥३६॥ लीधा लटके लाडु हाथ, भूधर० । निजजन जमाड़े नाथ, भूधर० ॥ मासुख सुखमां मोदक आपे, भूधर० । बळी मस्तक चरणे छापे, भूधर० ॥३७॥ देता दही दूध दोवटे, भूधर० । आपे खांड साकर कर मोटे, भूधर० ॥ पे'री पछेडी खेसनी, भूधर० । शोभा शी कहुं बेपनी, भूधर० ॥३८॥ चाले उतावळा चटके, भूधर० । पे'री गुडकी नाडी लटके, भूधर० ॥ फरे पंगंतमां बहु फेरा, भूधर० । पीरसे पाक पोते घणेर, भूधर० ॥३९॥ एम जोरे जन जमाड़े, भूधर० । पीरसी पीरसी हार पमाड़े, भूधर० ॥ एम जमाड्या जन ज्यारे, भूधर० । कर पग धोया ते चारे, भूधर० ॥४०॥ पछी उतारे पधार्या, भूधर० । निजजन मन मोद बधार्या, भूधर० ॥ त्यां ढोलीयो ढाळेले, भूधर० । तेपर पाथरणां पाथरेले, भूधर० ॥४१॥ सुंदर गादलां गोदडे, भूधर० । ओछाड ओसिसां रुडे, भूधर० ॥ मेल्यां गालमसुरियां गाले, भूधर० । चांपे चरण निजजन वा'ले, भूधर० ॥४२॥ शीत ऋतुमांहि सारी, भूधर० । तापे सुखझे सुखकारी, भूधर० ॥ चकमो चोफाळ रजाह, भूधर० । ओढी पछेडी ते मांइ, भूधर० ॥४३॥ उष्ण ऋतुमां अविनाशी, भूधर० । शीतळ जळ पीतां सुखराशी, भूधर० ॥ पंखा करतां सेवक पासे, भूधर० । शीतळ चंदन चरन्यां दासे, भूधर० ॥४४॥ चोमासामां चढी चाखडीये, भूधर० । सुंदर सारी कर लाकडीये, भूधर० ॥ ओढी कामळी सुंवाळी, भूधर० । धारी छतरी रुपाळी, भूधर० ॥४५॥ आची बेठा सभामांय, भूधर० । जन सर्वे लाग्या पाय, भूधर० ॥ त्यां परियंक पाथरणे, भूधर० । बेठा रसियो राजीपणे, भूधर० ॥४६॥ तेपर ओछाड स्तो-रंगी, भूधर० । बेठा तकियाने ओठंगी, भूधर० ॥ निरखी जन मन मगन थयां, भूधर० । सुंदर हार पे'राव्या तियां, भूधर० ॥४७॥ पछी त्यागी गृही दासे, भूधर० । पूछ्या प्रश्न प्रभु पासे, भूधर० ॥ तेनो उत्तर करतां आपे, भूधर० । कर लटकां करी दुःख कापे, भूधर० ॥४८॥ रुढा प्रश्नने सांभळी, भूधर० । उळ्या जनने मळवा वळी, भूधर० ॥ मळवा त्यागीने बहु भाती, भूधर० । पछी छापी चरणे छाती, भूधर० ॥४९॥ पछी सत्संगी सुखसीमा, भूधर० । लीधां तेणे चरण छातीमां, भूधर० ॥ एवां अलौकिक सुख देतां, भूधर० ।

आनन्द निष्कुलानन्द लेतां, भूधर० ॥५०॥ इति श्रीहरिस्मृतिमध्ये तृतीय-
चिंतामणिः ॥३॥

दोहा—पछी घाजां लइ विधविधनां, कयुं गवैये गान । ते भेळा
भळी हरि, घोडे शुगटि तान ॥१॥ संत सह उभा धइ, रच्यो मनो-
हर रास । फरे करे कीरतनने, ते भेळा फरे अविनाश ॥२॥ चोपाइ
धुषपदी—दीवो दीवी ने अजवाळे, दगे दीठाळे । हांडी फानसे
रुपाळे, दगे० ॥ झाड सेताय उजासे, दगे० । शशि सूरजने प्रकाशे,
दगे० ॥३॥ घळती अग्नि धोरीये, दगे० । गमती देह घणुं गोरीये,
दगे० ॥ उघडी राख उडुगण तेजे, दगे० । एह विना उजासे बीजे,
दगे० ॥४॥ वसंत वस्त्र पेरी वसंति, दगे० । खांले खेल करता अति,
दगे० ॥ अविर गुलाल नाखतां, दगे० । शोभा न जाये कै भाख-
तां, दगे० ॥५॥ कर लइ गुलाल गोटा, दगे० । नाखे निजजन पर
जोइ मोटा, दगे० ॥ वळी पिचकारी नाखता, दगे० । करतां खेल
बहु मन गमता, दगे० ॥६॥ रंग तांसळी तांबडीये, दगे० । घणो
भरी गागरडीये, दगे० ॥ रंगभीनो रमता रंगे, दगे० । पोताना सखा
संगे, दगे० ॥७॥ सर्वे सखा रसवस करतां, दगे० । दह ताळी धून्य
ओचरतां, दगे० ॥ रमतां रमतां वस्त्र अंगनां, दगे० । धयां सरवे
राता रंगनां, दगे० ॥८॥ कर चरण सुख रंगेले, दगे० । शोभे आंख्यो
तेज भरेले, दगे० ॥ रमतां कुस्ति मलनी साथे, दगे० । ना'वाजातां
संत संगाये, दगे० ॥९॥ चढ्या घणे मूले हरि घोडे, दगे० । सर्वे
सखा चालया जोडे, दगे० ॥ नाह्या निर्मळ जळमां जई, दगे० । त्यां
करी लीळा कई, दगे० ॥१०॥ ना'तां ना'तां सखा साथे, दगे० । बहु
नीर उछाळे हाथे, दगे० ॥ पछे नाही निसर्या वारे, दगे० । पे'यां
कोरां वस्त्र ल्यारे, दगे० ॥११॥ कयों कुंकुमनो चांदलो, दगे० । बहु
शोभेछे ते भलो, दगे० ॥ नाही नाथ आव्या उतारे, दगे० । कयों
दासे दरशन ल्यारे, दगे० ॥१२॥ ना'ता नदी नद तलावे, दगे० ।
कुंड कूवा सागर वावे, दगे० ॥ समैया उत्सव करतां, दगे० । मे-
ळामांहि घोडे फरतां, दगे० ॥१३॥ महारुद्र अतिरुद्र मांहि, दगे० ।
करी चोराशी पण तांहि, दगे० ॥ ब्रह्मभोजन कराव्यां भारे, दगे० ।
खट माससुधी एक वारे, दगे० ॥१४॥ कयों वृंदानो त्यां विवा, दगे० ।

पर्या फूलेकामां पवा, दगे० ॥ धरी दाल अलौकिक असि, दगे० ।
छडी लाकडी वळी वंसि, दगे० ॥१५॥ खेल सांग कमान तीरे,
दगे० । बांध्यो कटार महावीरे, दगे० ॥ पेच कवज कटारीये, दगे० ।
छत्र चामर अबदागरीये, दगे० ॥१६॥ वळी चालता हरि वाटे,
दगे० । सरिता सागर ने घाटे, दगे० ॥ रस्ते वणरस्ते विचरतां, दगे० ।
वळी राख दिवसे फरतां, दगे० ॥१७॥ ताढ तडकामां संघ साथे,
दगे० । चाले मेघ वरसतां माथे, दगे० ॥ आंवा आंयली छांपडे,
दगे० । आसोपालव पीपर वडे, दगे० ॥१८॥ पीपळ वकुळ पोरसर-
डीये, दगे० । बीजां बहु तरु बोरडीये, दगे० ॥ ठाकोर मंदिर करवा
काजे, दगे० । लीधी माथे इंड्य महाराजे, दगे० ॥१९॥ पथर केल
मृत्तिका माथे, दगे० । लइ चाले सखा साथे, दगे० ॥ एम हरिमं-
दिर करावी, दगे० । मांही मूर्तियो पधरावी, दगे० ॥२०॥ वळी ह-
रिमंदिरने फरतां, दगे० । सोसो प्रदक्षिणा करतां, दगे० ॥ जोतां
मूर्ति सुंदर सारी, दगे० । धातु पापाण पट प्यारी, दगे० ॥२१॥
तेने दंडवत जो करतां, दगे० । वळी सामुं जोइ बहु रे'तां, दगे० ॥
जमता प्रसादी बहु प्रीते, दगे० । तुळसीदळ निर्मळ समीते, दगे०
॥२२॥ पीतां दूध पडतो दोरो, दगे० । पीधुं घृत भरी कटोरो, दगे० ॥
वळी उत्सव समैयामांहि, दगे० । आव्या दास हजारो त्यांहि, दगे०
॥२३॥ करे दर्शन पूजा दास, दगे० । तेनुं ग्रहण करे अविनाश,
दगे० ॥ पूजी स्पर्शा ला'वो लीधो, दगे० । तेणे जन्म सफल करी
लीधो, दगे० ॥२४॥ जोइ नाथ समाधि धइ, दगे० । पड्यां प्राण
नाडी चिना कइ, दगे० ॥ ना'वे समाधिथी वा'रे, दगे० । वण भणे
वेद उच्चार, दगे० ॥२५॥ वळी देखे अक्षरधाम, दगे० । लिधे गोलो-
कनुं नाम, दगे० ॥ श्वेतद्वीप बैकुंठ देखे, दगे० । ब्रह्मपुर कैलास पेखे,
दगे० ॥२६॥ वळी विशाळाना वासी, दगे० । देखेछे जन ते सुख-
राशी, दगे० ॥ जगाडे समाधिमांथी ज्यारे, दगे० । करे वात धाम-
नी ल्यारे, दगे० ॥२७॥ ते सांमळी सुखधाम, दगे० । हसे मंदमंद
घनश्याम, दगे० ॥ मुसुधुने साधु करतां, दगे० । नंदपदवी नाम
धरतां, दगे० ॥२८॥ कहे देश प्रदेश फरज्यो, दगे० । स्वामिनारा-
यण उच्चरज्यो, दगे० ॥ कथा कीरतन जे का'वे, दगे० । सुंणे हरेहरे

करी भावे, दृगे० ॥२९॥ काव्य कविनी सांभळतां, दृगे० । माळा
 तुळसीनी फेरवतां, दृगे० ॥ सुखद्वय सूत्रनी पण सारी, दृगे० । फुल-
 माळापर बलहारी, दृगे० ॥३०॥ शहर पुर गाम घोषे, दृगे० । फुल-
 वाडी वाडी नेसे, दृगे० ॥ खेत्र खळामां महाराज, दृगे० । तेनां काम
 करावा काज, दृगे० ॥३१॥ राजा रांक ने सुवने, दृगे० । शेट शाहु-
 कार सदने, दृगे० ॥ लोक पटेलने घेरे, दृगे० । ब्रह्मसभामां बहु बे-
 रे, दृगे० ॥३२॥ कोय रोगी जाणी, दृगे० । जाय पोते तियां ताणी,
 दृगे० ॥ खरी खयर तेनी लेतां, दृगे० । दिले सुख थाय जे देतां,
 दृगे० ॥३३॥ भूख्यो प्यासो होय कोड प्राणी, दृगे० । आपे अन्न जळ
 दुखियो जाणी, दृगे० ॥ दीन उपर दया घणी, दृगे० । जेनो कोय
 न होय घणी, दृगे० ॥३४॥ बळी मोढाना मो'वती, दृगे० । जन
 साराना सोवती, दृगे० ॥ जातां बिवा' वरामांही, दृगे० । जह आ-
 वे पोते त्यांही, दृगे० ॥३५॥ केने घेर थया मे'मान, दृगे० । कर्तुं
 पट्ट तेणे सनमान, दृगे० ॥ बळी मे'मान राखतां, दृगे० । तेनी
 अयळाइ सांखतां, दृगे० ॥३६॥ मांदाने जोवा जातां, दृगे० । बळी
 वढतां ने वारतां, दृगे० ॥ सवळ निर्यळने संतापे, दृगे० । तेतो खमी
 न शके आपे, दृगे० ॥३७॥ दुःखी गरीबनी खबर लेवी, दृगे० ।
 हरिनी सहज प्रकृति एवी, दृगे० ॥ केने प्रसादी आपतां, दृगे० ।
 दर्शन दह दुःख कापतां, दृगे० ॥३८॥ केने फूलहार दिले वस्त्र,
 दृगे० । घोडां घरेणां ने शस्त्र, दृगे० ॥ केने गायो महीपी रुपैया,
 दृगे० । कोरी कण न जाय कव्वा, दृगे० ॥३९॥ जमाडे साधुने सुख-
 कारी, दृगे० । जमे सांख्ययोगी संसारी, दृगे० ॥ ब्राह्मण ब्रह्मचारी
 भेखधारी, दृगे० । जमाड्यां रांक मड नरनारी, दृगे० ॥४०॥ मडने
 वस्त्र रुपैया दीघा, दृगे० । बहु दुःखिया सुखिया कीघा, दृगे० ॥ भाट
 चारण ढाढि लंगां, दृगे० ॥ रावल रासलियां जनमंगां, दृगे० ॥४१॥
 तेने वस्त्र घरेणां घोडां, दृगे० । आप्यां घणां नहि कांय थोडां,
 दृगे० ॥ वाव्य कुंड कवा तलावे, दृगे० । तेतो प्रसु पोते गळावे, दृगे०
 ॥४२॥ पर्व सदावत बंधाव्यां, दृगे० । आप्यां अनावदे अन्न भाव्यां,
 दृगे० ॥ ज्ञान वैराग्य ने घर्म, दृगे० । केतां भक्तियो बळी मर्म,
 दृगे० ॥४३॥ पंच विषय पराजय करी, दृगे० । जीवने भजावतां हरि,

दगे० ॥ केनेक के'धुं घटे ते के'तां, दगे० । कोयनुं सांभळी पण
 लेतां, दगे० ॥४४॥ हसतां रमतां ना'तां खातां, दगे० । घोडां
 खेल्पी फुदडी फरतां, दगे० ॥ धीरा उतावळा पण धरतां, दगे० ।
 वळी करनां लटकां करतां, दगे० ॥४५॥ जातां वळतां गातां के'तां,
 दगे० । नीर खीर अमीरस पीतां, दगे० ॥ आसन करतां सुन्य
 ग्रहेतां, दगे० । उदासी रहे सह जागतां, दगे० ॥४६॥ प्रकरण फेरी
 धर्म थापतां, दगे० । करतां निजजनने निमरतां, दगे० ॥ गिरि
 गहर वन उपवने, दगे० । जोया देश प्रदेशे जीवनने, दगे० ॥४७॥
 तापसवेपे केश शिंशे, दगे० । एम जीव बहु उपदेशे, दगे० ॥ ना-
 साग्रे वृत्ति वणसमरति, दगे० । आंख्य मटकुं पण न भरती,
 दगे० ॥४८॥ प्राणायाम करतां योग शिखतां, दगे० । योगकळा
 देखाडी देतां, दगे० ॥ एवी अवेक रुडी रीते, दगे० । चिंतधुंछुं मूर्ति
 चित्ते, दगे० ॥४९॥ सूतां चेठां ने जागतां, दगे० । जाय दन एम
 चिंतवतां, दगे० ॥ तेणे रहेछे अति आनंद, दगे० । एम कहे निष्कु-
 लानंद, दगे० ॥५०॥ इति श्रीहरिस्मृतिमध्ये चतुर्थश्चिंतामणिः ॥४॥

बोधा—एम नखशिखा मूर्ति नाथनी, समरतां सुख थाय । अहो-
 निश उरमां धारतां, करधुं रहे न कांय ॥१॥ चरित्र सर्व चिंतवी,
 मूरति धारे मन । काळ माया कर्मनुं, व्यापे नहि बिघन ॥२॥
 चोपाइ भुवपदी—मूर्ति तमारी सुखकारी, जीवन जाणुंछुं । छो अव-
 तारना अवतारी, जीवन० ॥ महासमर्थ छो महाराज, जीवन० ।
 वळी आपे राजाधिराज, जीवन० ॥३॥ पुरुषोत्तम पूरणब्रह्म, जीवन० ।
 तमने नेति कहे निगम, जीवन० ॥ वासुदेव दयाळु स्वभाव, जी-
 वन० । महापुरुष महानुभाव, जीवन० ॥४॥ नारायण निर्विकारी,
 जीवन० । महापरममंगलकारी, जीवन० ॥ भक्तभयहारी भगवान,
 जीवन० । आप्यां आश्रितने अभयदान, जीवन० ॥५॥ सचिदानंद
 दिव्यमूर्ति, जीवन० । जेने अति अगम कहे श्रुति, जीवन० ॥
 छो परम कल्याणकारी, जीवन० । एवी नौत्तम मूर्ति न्यारी, जी-
 वन० ॥६॥ तमे कोटि ब्रह्मांडाधीश, जीवन० । वळी सर्वतणा छो
 ईश, जीवन० ॥ धर्मधुरंधर धन्य धन्य, जीवन० । भक्तिधर्मना नंदन,
 जीवन० ॥७॥ अलौकिक मूर्ति आपे, जीवन० । जोए जनममरण

દુઃખ કાપે, જીવન૦ ॥ તમે કાઢમાયાના નિયંતા, જીવન૦ । છો
 ગુણસાગર ગુણવંતા, જીવન૦ ॥૮॥ તમે ભવ બ્રહ્માના સ્વામી, જીવ-
 ન૦ । અકલ મૂર્તિ અંતરજામી, જીવન૦ ॥ પતિતપાવન અશરણ-
 શરણ, જીવન૦ । અધમઉદ્ધારણ અઘરણ, જીવન૦ ॥૯॥ નલશિ-
 લ મૂર્તિ મંગલરૂપ, જીવન૦ । આવે જોઈ સુલ અનૂપ, જીવન૦ ॥
 આનંદ પાદ આનંદ કર, જીવન૦ । આનંદમાં સુલ મનોહર, જી-
 વન૦ ॥૧૦॥ આનંદ રૂપ અનુપમ ઇવં, જીવન૦ । સૌ જનને જોયા
 જેવું, જીવન૦ ॥ આનંદ વસન ભૂષણ અંગે, જીવન૦ । આનંદ આ-
 પોછો ઉછરંગે, જીવન૦ ॥૧૧॥ કૃપાસિંધુ છો વનશ્યામ, જીવન૦ ।
 ક્રોધ લોભ નિવારણ કામ, જીવન૦ ॥ પરમાત્મા પૂરણબ્રહ્મ, જી-
 વન૦ । નીલકંઠ કહે નિગમ, જીવન૦ ॥૧૨॥ જીવ ઈશ્વરના છો સ્વા-
 મી, જીવન૦ । વઢી સર્વે ધામના ધામી, જીવન૦ ॥ ક્ષર અક્ષરથી
 છો પર, જીવન૦ । અક્ષર બ્રહ્મ તમારું ઘર, જીવન૦ ॥૧૩॥ કાલ
 માયા તમારી શક્તિ, જીવન૦ । કરો વહુ કારંજ ઇવતી, જીવન૦ ॥
 કોટિ બ્રહ્માંડને કરેછે, જીવન૦ । ઉત્પત્તિ સ્થિતિ ને હરેછે, જીવન૦
 ॥૧૪॥ તેના નિયંતા છો તમે, જીવન૦ । સલ્ય સ્વામી જાણ્યા અમે,
 જીવન૦ ॥ કારણના કારણ કહીયે, જીવન૦ । કાલનાં પળ કાલ
 લહીયે, જીવન૦ ॥૧૫॥ આત્માના આત્મા છોજિ, જીવન૦ । પ્રાણ-
 ના પળ પ્રાણ છોજિ, જીવન૦ ॥ તમે ઈશ્વરના ઈશ્વર, જીવન૦ ।
 અંતરજામી છો અઘર, જીવન૦ ॥૧૬॥ સર્વેનાં છો સાક્ષી સાર,
 જીવન૦ । સકલ ફલના દેનાર, જીવન૦ ॥ સ્વયં ઉપોત્તિરૂપ રાજો,
 જીવન૦ । માયાગુણથીપર ચીરાજો, જીવન૦ ॥૧૭॥ નિરાકાર નિ-
 રંજન કહેછે, જીવન૦ । તે શું તમારી ગતિ લહેછે, જીવન૦ ॥ છો
 અલંબ અવિનાશી, જીવન૦ । માયારહિત છો સુલરાશી, જીવન૦
 ॥૧૮॥ તમારી મૂર્તિનું પરિમાણ, જીવન૦ । કરી શકે શું અજાણ,
 જીવન૦ ॥ ચાર મુલે જો બ્રહ્મા માલે, જીવન૦ । પાંચ મુલે શિવ
 કહી દાલે, જીવન૦ ॥૧૯॥ સહસ્ર મુલે કહે શેષ, જીવન૦ । પઢા-
 નન ગાય ગણેશ, જીવન૦ ॥ તોય કોયે ન પામે પાર, જીવન૦ ।
 ઇવી મૂર્તિ છે અપાર, જીવન૦ ॥૨૦॥ સર્વે શાસ્ત્ર પુરાણ માંયે, જી-
 વન૦ । ગુણ તમારા ગવાયે, જીવન૦ ॥ સર્વે દેવ વંદન કરેછે, જી-

वन० । वेद स्तुति उचरेछे, जीवन० ॥२१॥ एवा समर्थ सहुना स्वा-
मी, जीवन० । सहु रहेछे शिशु नामी, जीवन० ॥ तमारो भय
भूमिने भारी, जीवन० । तेणे रहीछे लोकने धारी, जीवन० ॥२२॥
तमारा भये समे तरु फळे, जीवन० । फुल फळ वन सघळे, जीव-
न ॥ तमारा भयथी शेष हमेशे, जीवन० । चौद लोक धार्याछे
शिशे, जीवन० ॥२३॥ तमारा भयथकी साक्षात, जीवन० । वासव
वरसावे वरसात, जीवन० ॥ तमारा भयथी सूर्य शशि, जीवन० ।
फरे काळशक्ति अहोनिशी, जीवन० ॥२४॥ तमारा भये ब्रह्मांडे
मृत्यु, जीवन० । रहेछे सदा सर्वत्र फरतुं, जीवन० ॥ ब्रह्मा विष्णु
शारदा शिव, जीवन० । रहेछे मरजीमां ततखेव, जीवन० ॥२५॥
छे एकएक ब्रह्मांडाधीश, जीवन० । तेपण नमावेछे शिश, जीव-
न० ॥ एवा छोजी एक नियंता, जीवन० । सहु रहेछे तमथी डरंता,
जीवन० ॥२६॥ एवा मोटा छो महाराज, जीवन० । ते मळयाछो
मने आज, जीवन० ॥ तेतो नाथ करीछे दया, जीवन० । ते गुण
केम करी जाय कछा, जीवन० ॥२७॥ तमे मे'र मुजपर कीधी, जी-
वन० । बळी बुडतां बांछ ग्रही लीधी, जीवन० ॥ जेजे कयों तमे
शुण, जीवन० । बीजो करे एवो फुंण, जीवन० ॥२८॥ तमे बिरुद
पाळयुं तमारुं, जीवन० । जोयुं नहि कर्तव्य अमारुं, जीवन० ॥ तमे
गर्भवास आस टाळ्यो, जीवन० । एतो आडो आंकज बाळ्यो,
जीवन० ॥२९॥ जनमतां जतन कीधी, जीवन० । मारी बहुनामी
बहुविधि, जीवन० ॥ खान पान खबर राखी, जीवन० । शुं हुं देखाहुं
कही दाखी, जीवन० ॥३०॥ आजसुधी पण अमारी, जीवन० ।
राखोछो खबर सारी, जीवन० ॥ पळेपळे करो प्रतिपाळ, जीवन० ।
एवो बीजो कोण दयाळ, जीवन० ॥३१॥ बळी अंतकाळे आवोछो,
जीवन० । रथ वेल विमान लावोछो, जीवन० ॥ बळी घणे मूले चही
घोडे, जीवन० । आवोछो सखा लह जोडे, जीवन० ॥३२॥ एम अ-
लबेलाजी आवो, जीवन० । देह दासतणुं मूकावो, जीवन० ॥ तेने
तेडी जाओछो साथे, जीवन० । बेसारी रथ विमान साथे, जीवन०
॥३३॥ तेने आपोछो अक्षरधाम, जीवन० । थायछे जन ते पूरणकाम,
जीवन० ॥ बीजो एवो कोण कृपालु, जीवन० । तम बिना दीठा नहि

दयालु, जीवन० ॥३४॥ तमे दीनतणा छो बंधु, जीवन० । सुखकारी
 सुखना सिंधु, जीवन० ॥ तमे नाथ अनाथ जनना, जीवन० । तमे
 महेरवान छो मनना, जीवन० ॥३५॥ तमे नोंधारांना आधार, जी-
 वन० । तमे दुर्बलना दातार, जीवन० ॥ तमे भक्तना भय हरता,
 जीवन० । निजजनने निर्भय करता, जीवन० ॥३६॥ तमे संत जनना
 स्नेही, जीवन० । कापो कष्ट पडे जेही, जीवन० ॥ तमे दासतणां
 दुःख कापी, जीवन० । कर्पा सुखिया सुखज आपी, जीवन० ॥३७॥
 एवा भक्तवत्सल भगवान, जीवन० । दीधां आश्रितने अभयदान,
 जीवन० ॥ तमे अशरणना छो शरण, जीवन० । दुःख टाळी सुखना
 करण, जीवन० ॥३८॥ निजजनना सुख सारुं, जीवन० । इयां आवहुं
 छे तमारुं, जीवन० ॥ तमे अगम सुगम थई, जीवन० । आवी जन
 उद्धार्या कंई, जीवन० ॥३९॥ तमे नरतन धरियुं नाथ, जीवन० ।
 सर्वे सामग्री लइ साथ, जीवन० ॥ दई दर्श स्पर्शनुं दान, जीवन० ।
 निर्भय जन कर्पा निदान, जीवन० ॥४०॥ मूर्ति तमारी महाराज, जी-
 वन० । सरे सहुनां जोइ काज, जीवन० ॥ दर्श स्पर्श जे तमारो,
 जीवन० । महा मोडुं सुख देनारो, जीवन० ॥४१॥ मळहुं तमारुं छे
 मोडुं, जीवन० । तेतो सहुने धयुंछे सोंधुं, जीवन० ॥ कियां अमे
 कियां आप, जीवन० । कीडी कुंजरनो मेळाप, जीवन० ॥४२॥ सह-
 ना नाथ तमे नियंता, जीवन० । सर्वाधार सर्वना करता, जीवन० ॥
 सर्वे पर छो सर्वेश्वर, जीवन० । सहुना प्रेरक परमेश्वर, जीवन०
 ॥४३॥ कयां तमे ने कयां अमे, जीवन० । तेतो कृपा करीछे तमे,
 जीवन० ॥ तमे अढळ ढळ्या छो आज, जीवन० । महामे'र करी महा-
 राज, जीवन० ॥४४॥ देखी दुःखिया अति दास, जीवन० । तमे
 आव्याछो अविनाश, जीवन० ॥ करवा अनेकनो उद्धार, जीवन० ।
 सह जननी लेवा सार, जीवन० ॥४५॥ एवी तकमां हुंपण आव्यो,
 जीवन० । मारो फेरो सफळ फाव्यो, जीवन० ॥ मारां सरियां सर्वे
 काज, जीवन० । तेतो तमे मळ्ये महाराज, जीवन० ॥४६॥ दुःख
 दरियामांथी तार्यो, जीवन० । बळी अधमने उद्धार्यो, जीवन० ॥
 मारा साचा छो सनेही, जीवन० । जोइ जोइ जोयुं तेही, जीवन०
 ॥४७॥ खरी बेळानो खजीनो, जीवन० । छो दाम दोयला टिनो,

जीवन० ॥ मारा मरण टाणानी मुंडी, जीवन० । वळी भवसागरनी हुडी, जीवन॥४८॥ एह भरोसो छे मोटो, जीवन० । तेतो केदी न थाय खोटो, जीवन० ॥ यदले नहि विरुद तमारुं, जीवन० । शीद शंका मनमां धारुं, जीवन० ॥४९॥ छे अचळ मारे आशरो, जीवन० । खरा दिनमां खराखरो, जीवन० ॥ मूर्ति तमारी मीरांथ मारी, जी-
वन० । नहि मेलुं हुं हवे न्यारी, जीवन० ॥५०॥ राखीश जीव साथे हुं जडी, जीवन० । नहि मेलुं हुं अळगी घडी, जीवन० ॥ तेम नहि मुकाय तमथकी, जीवन० । कहे निष्कुलानंद नकी, जीवन० ॥५१॥
इति श्रीहरिस्मृतिमध्ये पंचमश्चितामणिः ॥५॥

बोहा—एह भरोसो भींतरे, अचळ छे उरमांय । शरणागतनी श्यामळा, सदा करोछो सहाय ॥१॥ सुखना सागर श्रीहरि, सदा सर्वदा श्याम, निजजनना निधि नाथजी, पुरुषोत्तम पूरणकाम ॥२॥ चोपाइ ध्रुवपदी—मूर्ति तमारी महाराज, सुखकारीजी । सौ जननो सुख समाज, सुख० ॥ साकार मूर्ति सुखभंडार, सुख० । स्पर्शी बहु पाम्या भवपार, सुख० ॥३॥ प्रगट मूर्ति प्रतापे, सु-
ख० । सुरासुर उदर्या आपे, सुख० ॥ जेजे प्रगट प्रसंग पाम्यां, सुख० । तेनां सर्वे संकट वाम्यां, सुख० ॥४॥ तमथी सरियां सौनां काम, सुख० । तमे सौना सुखविश्राम, सुख० ॥ स्पर्शी पग अं-
शुठो हवी, सुख० । जन बहु तारण जाहवी, सुख० ॥५॥ वळी पद-
रज स्पर्शी शल्या, सुख० । धई गौतम तरुणी अहल्या, सुख० ॥ एवो पदरजनो प्रताप, सुख० । टळ्यो तरत तेनो संताप, सुख० ॥६॥ वळी पद स्पर्शतां काळी, सुख० । थयो निर्भय भवभय टा-
ळी, सुख० ॥ वृंदावननां वेली वन, सुख० । थयां पदरजथी पावन, सुख० ॥७॥ उद्धव अकूरने मन प्यारी, सुख० । एवी पदरज छे त-
मारी, सुख० ॥ पग पावन प्रीते जोई, सुख० । तुळसी रहीछे त्यां मोई, सुख० ॥८॥ एवां चरण सदा सुखकारी, सुख० । धरे ध्यान तेनुं त्रिपुरारि, सुख० ॥ शेष सुरेश अज शशि, सुख० । अर्क अग्नि जे तेजखी, सुख० ॥९॥ नारद शारद सहस्र अव्याशी, सु-
ख० । तेपण हरि पगना उपासी, सुख० ॥ एवा अशरणशरण च-
रण, सुख० । धारे हरिजन अंतःकरण, सुख० ॥१०॥ पूजे जन मळी

वळी प्रीते, सुख० । वळी चिंतवेळे नित्य चित्ते, सुख० ॥ एवा पग
 पावन छे वहु, सुख० । सुखद जाणी सेवे सह, सुख० ॥११॥ स्पर्शी
 पावन छे पृथ्वी, सुख० । तेणे राजी रहे नित्य नवी, सुख० ॥ एवा
 पावलियाने पेखी, सुख० । दिलहं रिझे जननुं देखी, सुख० ॥१२॥
 जंघा जोईने इंदिरा, सुख० । चरण चांपे धीराधीरा, सुख० ॥ जानु
 जुगल जोई जन, सुख० । सदा सुखी मन मगन, सुख० ॥१३॥
 साथळ सुंवाळी वे सारी, सुख० । मगन पीठ धरी पन्नगारी, सु-
 ख० ॥ उदर सुंदर अति सारुं, सुख० । जोई जन त्यां रद्यां हजारुं,
 सुख० ॥१४॥ नाभिकी अज उपजी, सुख० । पाम्या मोटप्य मन-
 रंजी, सुख० ॥ उर जोई शोभाधाम, सुख० । कयों कमळाए वि-
 श्राम, सुख० ॥१५॥ गळे शोभा जोई घणी, सुख० । पामी सुख त्यां
 कौस्तुभ मणि, सुख० ॥ मुखे सुख पामी सरस्वती, सुख० । रहीछे
 राजी धईने अति, सुख० ॥१६॥ मुखे सुख पाम्या कंई जन, सुख० ।
 मुख सहनुं सुखसदन, सुख० ॥ मुखे मोह्या मोदा मुनि, सुख० ।
 मुख सुखनिधि सहुनी, सुख० ॥१७॥ मुख जोई दुःख दळेछे, सुख० ।
 आवे सुख शांति वळेछे, सुख० ॥ एयुं सुख सुखनुं देनार, सुख० ।
 जेथी सुख पाम्यां नरनार, सुख० ॥१८॥ भुजा बडे सुखना भरिया,
 सुख० । मळी ताप तनना हरिया, सुख० ॥ करने लढके कारज
 कीधां, सुख० । जोई जन मने सुख लीधां, सुख० ॥१९॥ अभय
 वर वे रद्या हाथे, सुख० । एवा कर मेलो जन माथे, सुख० ॥ कर-
 आंगळी सुखसदन, सुख० । जेणे धायों गोवर्धन, सुख० ॥२०॥
 राख्यां गाय गोपी गोवाळ, सुख० । करी व्रजजननी प्रतिपाळ,
 सुख० ॥ हाथे दासतणां दुःख हरियां, सुख० । आपी सुख सुखियां
 करियां, सुख० ॥२१॥ एम साकार मूर्ति संबन्धे, सुख० । सुखिया
 आदि अंते मध्ये, सुख० ॥ मूर्तिवडे मोटप्य सहुनी, सुख० । को-
 ण तपसी ऋषि मुनि, सुख० ॥२२॥ मूर्ति मेली मोटप्य इच्छे, सु-
 ख० । तेने वात बनी यगडीछे, सुख० ॥ शून्य सुमननी नोय दाम,
 सुख० । मूर्ख तेनी करेछे हाम, सुख० ॥२३॥ तेम मूर्ति तमारी मे-
 ली, सुख० । सुखसाटे मळशे सेली, सुख० ॥ तमे जनना सुखने का-
 ज, सुख० । सदा साकार छो महाराज, सुख० ॥२४॥ साकार वि-

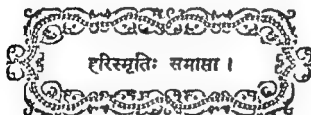
ना न सरे काम, सुख० । माटे साकार छो सुखधाम, सुख० ॥ चार
 वेद वदे ए वात, सुख० । प्रभु प्रगट छो साक्षात, सुख० ॥२५॥ पट
 शास्त्र के'छे खोळी, सुख० । मोटप्य प्रगटनी वणतोळी, सुख० ॥
 अठार पुराणमां एम कहेछे, सुख० । प्रभु सदा साकार रहेछे, सु-
 ख० ॥२६॥ स्मृति श्रुतिहुं ए तान, सुख० । सदा साकार रहे भग-
 वान, सुख० ॥ तेणे करी रहेछे समु, सुख० । नहि तो वणसी थापे
 वसमुं, सुख० ॥२७॥ न रहे एक स्थिति एक रीती, सुख० । सह
 कोइ आदरे अनीति, सुख० ॥ धर्म धरापर न रहे, सुख० । सह-
 कोइ अधर्मने ग्रहे, सुख० ॥२८॥ देव दानव मानव मुनि, सुख० ।
 माने नहि मरजादा कोयनी, सुख० ॥ चार वर्ण आश्रम चार, सु-
 ख० । सह ब्रष्ट थाप नरनार, सुख० ॥२९॥ माटे सहना धर्म र-
 खावा, सुख० । तमे रहो आवाना आवा, सुख० ॥ अधर्म उधापी
 धर्म थापो, सुख० । तमे हरिजनने सुख आपो, सुख० ॥३०॥ तमे
 धर्मधुरंधर का'वो, सुख० । धर्मसारुं धरापर आवो, सुख० ॥ तमे
 धर्मतणी छो ढाल, सुख० । धर्मवर्म धर्मलाल, सुख० ॥३१॥ धर्मपा-
 लक धर्मकुमार, सुख० । तमे संतजनना शणगार, सुख० ॥ दास
 दोष निवारण नाथ, सुख० । एम कहेछे सह जनसाथ, सुख०
 ॥३२॥ तमे भक्ततणा भयहारी, सुख० । तमे संतजनना सुखका-
 री, सुख० ॥ कपटि कुटिल दगादार, सुख० । तेना नाशना कर-
 नार, सुख० ॥३३॥ तमे अधर्मीना अरि का'वो, सुख० । नमे'री उ-
 पर मे'र न लावो, सुख० ॥ कुकर्मी कुबुद्धिना छो काळ, सुख० ।
 तमो निजजनना प्रतिपाळ, सुख० ॥३४॥ तमारी मूर्ति मीरांथ मो-
 टी, सुख० । सेवी सुख पाम्या कै कोटि, सुख० ॥ तमारी मूर्ति चिं-
 तामणि, सुख० । समु चितवे सुखनिधि घणी, सुख० ॥३५॥ संत-
 जन चितवेछे सबलुं, सुख० । असंत जन चितवेछे अवलुं, सुख० ॥
 जेजे जन चितवेछे जेबुं, सुख० । तेते फल पामेछे तेबुं, सुख० ॥३६॥
 कल्पतरु तुल्य तमे, सुख० । चितवे जे जनने जेवु गमे, सुख० ॥
 कल्पतरु चिंतामणि कहिये, सुख० । तमने ते उपमा केम दइये,
 सुख० ॥३७॥ तेतो सुख दुःखना देनार, सुख० । तमे सदा सुख भं-
 डार, सुख० ॥ जोने असुर अभागी अति, सुख० । महा दुष्टमय

दुरमति, सुख० ॥३८॥ करता मनसुवा मारवा, सुख० । नित्य प्रले
नवानवा, सुख० ॥ तेने मारी मोक्ष आपी, सुख० । एवी मूर्ति कही
प्रतापी, सुख० ॥३९॥ माटे मूर्ति मंगळमूळ, सुख० । एथी पाम्पा
सुख अतूळ, सुख० ॥ एथी अमंगळ नहि केनुं, सुख० । शुंशुं कहि
देखाहुं तेनुं, सुख० ॥४०॥ मंगळ कर चरणादिक कहिये, सु-
ख० । मंगळ नखशिखालगी लहिये, सुख० ॥ मंगळ चाल्य चरित्र
मानुं, सुख० । मंगळमां अमंगळ शानुं, सुख० ॥४१॥ मंगळ देवुं
लेवुं एवुं, सुख० । सर्वे मंगळकारी केवुं, सुख० ॥ मंगळकारी वा-
णी सुखनी, सुख० । मंगळ दृष्टि करोछो सुखनी, सुख० ॥४२॥ सर्वे
क्रिया मंगळकारी, सुख० । मंगळ मूर्तिनी बलीहारी, सुख० ॥ मं-
गळमय मूर्ति जेणे जोई, सुख० । तेने न्यून न रही कोई, सुख०
॥४३॥ मंगळ मूर्तिने प्रताप, सुख० । स्पर्श प्रजळे पूरण पाप, सु-
ख० ॥ मंगळ मूर्तिने समरतां, सुख० । मटे संकट श्रीहरि करतां,
सुख० ॥४४॥ मंगळ मूर्तिने चिंतवतां, सुख० । किरिमय जाय शु-
भ थापे शिवता, सुख० ॥ मंगळ मूर्तिनुं ध्यान धरतां, सुख० ।
थाय अंतरमां सुख समता, सुख० ॥४५॥ मंगळ मूर्तिना गुण गा-
वतां, सुख० । माटे में नथी मूकाता, सुख० ॥ मंगळ मूर्ति जोई
मनरातो, सुख० । तेणे रहुंछुं फूलातो, सुख० ॥४६॥ मंगळ मूर्ति
जोई में मने, सुख० । राजी रहुंछुं राखदने, सुख० ॥ मंगळ मूर्ति
जोतां मारे, सुख० । सई ओछप्य छे आ वारे, सुख० ॥४७॥ पूर्ण-
काम प्रगट प्रताप, सुख० । एम मने मनानुं आप, सुख० ॥ तेनो
नथी थाप उधाप, सुख० । तेनो प्रगटने प्रताप, सुख० ॥४८॥ मूर्ति
संभारवा सारुं, सुख० । कर तुं मनसुयो मन मारुं, सुख० ॥ तेनो
पूरण थयो प्रमाण, सुख० । कया मूर्तिनां वराण, सुख० ॥४९॥ ह-
रिस्मृति थाय हैये, सुख० । माटे हरिस्मृति कहिये, सुख० ॥ केतां
सुणतां मटे भवफंद, सुख० । एम कहे निष्कुलानंद, सुख० ॥५०॥
इति श्रीहरिस्मृतिमये पष्ठचिंतामणिः ॥६॥

टोह—अलौकिक मूर्ति आजनी, धरी धर्मकुमार । जोतां नाचे
जोत्यमां, आ सम अन्य अवतार ॥१॥ समर्थ मूर्ति सुख भरी, धरी
न धरशे फोप । सर्वोपरि छे श्रीहरि, साजानंद प्रभु सोप ॥२॥

चोपाई ध्रुवपदी—प्रगट प्रबळ मूर्ति, आचरजकारी छे । जेने नेति नेति कहे श्रुति, आचरजकारी छे ॥ अकळ अनुप अमाप, आच० । कोय करी शके नहि थाप, आच० ॥३॥ अगम अतोळ अपार, आच० । निगमे न थाय निरधार, आच० ॥ शिव ब्रह्मा सरखा कहेछे, आच० । तोय अति अपार रहेछे, आच० ॥४॥ प्रगट मूर्तिनो महिमाय, आच० । सर्वे सुखतणी सीमाय, आच० ॥ मोटप्य हरिमूर्तिनी अति, आच० । के'तां कहेवाय नहि कोयघती, आच० ॥५॥ जेजे हरिमूर्तिथी थयुं, आच० । तेते में न जाय कहुं, आच० ॥ बहुबहु थाय चमत्कार, आच० । तेने कहेतां न आवे पार, आच० ॥६॥ जे कोय केदी न सूप्युं कान, आच० । तेतो देखाळ्युं भगवान, आच० ॥ अलौकिक वस्तु आवे लोके, आच० । तेतो जन सह अवलोके, आच० ॥७॥ अशन वसन सुंदर माळा, आच० । प्रसादी दाळ्य रोटा रुपाळा, आच० ॥ तललाडुं तोरा हार, आच० । फळ फूल अमृत्य अपार, आच० ॥८॥ पामे समाधिये ते दास, आच० । जागे उपारे त्यारे रहे पास, आच० ॥ जेजे आपे समाधि मांये, आच० । तेते लई आवे जन आंये, आच० ॥९॥ अमायिक मायिकमां आवे, आच० । एथी अन्य आचरज शुं का'वे, आच० ॥ वळी अनेक परचा आपे, आच० । पामे जन प्रगट प्रतापे, आच० ॥१०॥ तेतो के'तां न के'वाये, आच० । मोटो हरिमूर्ति महिमाये, आच० ॥ जेजे आ समानी वात, आच० । ते दीठी में साक्षात, आच० ॥११॥ संतदास प्रगट प्रतापे, आच० । गया जळमां नांवा आपे, आच० ॥ दीधी जळमां डूयकी दासे, आच० । निसर्ग नरनारायण पासे, आच० ॥१२॥ तियां दोढ मास रई, आच० । त्यांनी खबर आव्या लई, आच० ॥ तेतो आचरज वात कहेवाय, आच० । आ देहे एम जवाय, आच० ॥१३॥ वळी फरी मेल्या महाराजे, आच० । हीमाळो उलंघ्यो मुनिराजे, आच० ॥ आवी पथरा नदी त्यांये, आच० । उतर्या श्रीहरिनी इच्छाये, आच० ॥१४॥ नाह्या मानसरोवर घाटे, आच० । कैकै कारज कीधां वाटे, आच० ॥ एह सामर्थी स्वामिनी, आच० । बीजी कहुं बहुनामिनी, आच० ॥१५॥ एक सचिदानंद संत, आच० । महामोटा साधु अत्यंत, आ-

रि ઘરી ન ધરશે એવી, આચં ॥૪૩॥ આ મૂર્તિ છે અલૌકી, આ-
 ચં । માનો માન મનનું મૂકી, આચં ॥ આ મૂર્તિ નહિ કોય સરખી,
 આચં । જુવો અંતર ઉંડું નિરખી, આચં ॥૪૪॥ આ મૂર્તિનો મહિ-
 માય, આચં । કોટિ કવિયે કેમ કહેવાય, આચં ॥ આ મૂર્તિનું
 પરમાણું, આચં । લખતાં કેળે ન લખાણું, આચં ॥૪૫॥ કૈક ક-
 હિકહિ કે'છે ઘણું, આચં । ઘલ ઘહુ દેઘાડે બુદ્ધિતણું, આચં ॥ તો-
 ય જથારથ જાળવા, આચં । નથી કોય જુના નવા, આચં ॥૪૬॥
 એવી મૂર્તિ છે આજની, આચં । હરિજનના સુખ સાજની, આચં ॥
 સહુને પાર આવ્યાછે પોતે, આચં । જન સુખિયા થાય સહુ જોતે,
 આચં ॥૪૭॥ એહ મૂર્તિને પ્રસંગે, આચં । કૈક સુખિયા થયા અંગે,
 આચં ॥ એવી મૂર્તિ સુખમય સારી, આચં । તેતો દ્વિજ ધર્મ ઘર
 ધારી, આચં ॥૪૮॥ ધન્યધન્ય દ્વિજ ધર્મકુમાર, આચં । કર્યા થ-
 હુ જીવ ભવપાર, આચં ॥ તે ગણતાં ન ગણાય, આચં । કહ્યો મૂ-
 ર્તિનો મહિમાય, આચં ॥૪૯॥ મોટપ્ય કહેવા મૂર્તિતણી, આચં ।
 હતી હામ હૈયામાં ઘણી, આચં ॥ પૂરી થઈ પામ્યો આનંદ, આ-
 ચં । એમ કહે નિષ્કુલાનંદ, આચરજકારી છે ॥૫૦॥ इति श्रीनिपुरा-
 नन्दमुनिविरचितहरिस्मृतिमध्ये सप्तमश्चिंतामणिः ॥

हरिस्मृतिः समाप्ता ।

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

चौसठपदी ।

पदराग धोळ—हेली जोने आनंद कुमार सलुणो शोभता, ए ढाळ छे—एक
वात अनुप अमूल्य, करंछुं कहेवातणुं । पण मनभाई कहेछे म यो-
ल्य, घोळ्युं न कहेवुं वणुं ॥१॥ पण वणकछे जो विगल्य, पडे केम
परने । संत असंतमां एक मत, निश्चे रहे नरने ॥२॥ माटे कह्या
विना न कळाये, सह्य ते सुंणी लेये । मोटा संतनो कह्यो महिमाये,
ते संत कोने कैये ॥३॥ के' संत सेव्ये सरे काज, एम छे आगममां ।
सुंणी निष्कुलानंद ते आज, सह्य छे उद्यममां ॥४॥ पद ॥१॥ * एवा
संततणी ओळखाण, कहु सह्य सांभळो । पछी सोंपी तेने मन
प्राण, ए वाळे तेम वळो ॥१॥ जेना अंतरमां अविनाश, वास करी
वसिया । तेणे काम क्रोध पांम्या नाश, लोभ ने मोह गया ॥२॥
एवा शशुतणुं दळ्युं साल, लाल ज्यां आवी रह्या । तेणे संत थयाछे
निहाल, पूरणकाम थया ॥३॥ एवा संत जे होय संसार, शोधीने से-
विजिये । कहे निष्कुलानंद निरधार, तो लाभ ते लीजिये ॥४॥ पद
॥२॥ * साचा संत सेव्ये सेव्या नाथ, सेव्या सुर सह्यने । सेव्या
मुक्त मुनि ऋपिसाथ, बीजा सेव्या बह्यने ॥१॥ एवा संत जम्ये ज-
म्या श्याम, जम्या सह्य देवता । जम्या सर्वे लोक सर्वे धाम, सह्य
थया तृप्तता ॥२॥ एवा संतने पूजीने पद, प्रीत्येछुं पहेराधियां । तेणे
डांक्यां सह्यनां घट, भलां मन भाधियां ॥३॥ एवा संत मळ्ये मळ्या
खामी, खामी कोये न रही । कहे निष्कुलानंद शिश नामी, साची
सह्यने कही ॥४॥ पद ॥३॥ * नकी वात छे ए निरधार, जुठी जराय

કહી નથી જાતીરે, જ્ઞાન ધ્યાનમાં ઢોલેછે ॥૨॥ એવા સંત સહુના
 સગારે, પરત્વપકારી પૂરા છે । જેના દલમાં નહિ કોય દગારે, સલ્લ
 વાતમાં શૂરા છે ॥૩॥ વઢી હેત ઘણું છે હૈયેરે, આંખે અમૃત વરસે-
 છે । કહે નિષ્કુલાનંદ શું કહિયેરે, એ જન જોઈ હરિ હરખેછે ॥૪॥
 પદ ॥૫॥ ❧ કેને દુઃખ દેવાનો દિલમારે, મૂલ્યે મુંડો ભાવ નથી ।
 પરત્વપકારે, પલ્લપલ્લમારે, ઉપજે ઇચ્છા અંતરથી ॥૬॥ પંચ વિપયને
 પરહરીનેરે, વરતેછે ઘણ વિકારે । તેહ જણાય જોવે કરીનેરે, જન એ
 બોલેછે ઝ્યારે ॥૭॥ ઘણ વિચારે પણ વાતુરે, આવે એના અંતરથી ।
 બોલે અહં મમતાનું ઘસાતુરે, ઉતર્યું મન તનસુખપરથી ॥૮॥ એવા
 ક્યાંથી મલ્લે જન એકેરે, નિર્મલ અંતર નિષ્કામી । કહે નિષ્કુલાનંદ
 વિવેકેરે, વીજા બહુ હોય હરામી ॥૯॥ પદ ॥૧૦॥ ❧ વિપયી જનનાં
 વાયકરે, મર્યાં મરપૂર મુંડાઈયે । હોયે સહુને દુઃખદાયકરે, ધી સુ-
 ધિયાં શું થાયે ॥૧૧॥ જોને આગ્રીધ દીર્ઘતમારે, વિપયસારુ વિલખ્યા
 છે । એનાં વચન શોધી શાસ્ત્રમારે, સરવે લૈને લખ્યાંછે ॥૧૨॥ વઢી
 વસિષ્ઠ ને દુરવાસારે, લોભી ક્રોધી કાંવેછે । એના અંતરની જે આ-
 શારે, સર્વે શાસ્ત્ર જણાવેછે ॥૧૩॥ માટે જે જનમાં ગુણ જેવોરે, એવો
 આપે સેવકને । કહે નિષ્કુલાનંદ ન સેવોરે, જાણી એવા વિવેકને
 ॥૧૪॥ પદ ॥૧૫॥ ❧ કહ્યાં પદ દશ પદ આ ચોઢીરે, સહુ જનને સમ-
 જ્ઞાવાને । કહ્યું તન મનમાં મેં તોઢીરે, જેમ છે તેમ જણાવાને ॥૧૬॥
 કોય પીયૂષ રસને પાહરે, હછેરે નર હરગને । તોય નિરવિલસ તે ન
 થાપરે, વાધે વિલ્લ એના અંગને ॥૧૭॥ જોને જેવો ગુણ જે વીજેરે, તેવો
 તેહ જણાવેછે । તેની કોટિ જતન જો કીજેરે, તોય તે શું યદલાવેછે
 ॥૧૮॥ એવા શ્લેરીલા જન જાણીરે, તરત તેને તજી દેવા । સુંખી નિ-
 ષ્કુલાનંદની વાણીરે, શુદ્ધ સંતની કરિયે સેવા ॥૧૯॥ પદ ॥૨૦॥

પદપગ મરવી—સજ્યા શળગાર શોભવારે આજ સરી પ્રજણજ, એ ઘડ્યે—
 કઠણ વચન કહુંછુંરે, કઢવાં કાંકચ્ય રૂપ । દરદીને મોઢી દે-
 વુંછુંરે, સુગ ધાવા અનૂપ ॥૨૧॥ મરે મને જે જન લાવશેરે, આયું જે
 ઓપધ । જીરણ રોગ તેનો જાયશેરે, સુરી ધાશે સથ ॥૨૨॥ પણ યિ-
 ક રહેછે પોલતારિ, સાચી દેતાં શિલ । મરાં છિદ્ર કેનાં પોલતારિ,

ववाई जाशे विख ॥३॥ देहमानीने दिलमारे, सुणतां जाशे सुख ।
 प्रजळशे तेह पळमारे, दाइये थाशे दुःख ॥४॥ माटे कहुं न कहुं को-
 इनेरे, एम आवे विचार । निष्कुलानंद विचारी जोइनेरे, पछी करुं
 उचार ॥५॥ पद ॥१॥ * सुणो साधु शुक्जी सरखारे, नारद जेवा
 नेक । नथी उपमा मानो मरखारे, उर करो विवेक ॥१॥ जडभरत
 जेवा जाणियेरे, सनकादिक समान । कदरज जेवा बखाणियेरे,
 खरा क्षमावान ॥२॥ एवी साधुताने आशरीरे, ज्यारे लीधो जोग ।
 ल्यारे प्रीत सहसुं परहरीरे, भूलवा भवभोग ॥३॥ एनी रीत्ये रीत्य
 आपणीरे, वीजी रीत्ये बाध । परहरो परी पापणीरे, बळगी ए वरा-
 ध ॥४॥ फोगट पडतां वीजा फंदमारे, आवे दुःख अत्यंत । निष्कु-
 लानंद आनंदमारे, सदा रहोने संत ॥५॥ पद ॥२॥ * शुक्जीए न-
 थी संघर्युरे, धातुं वळी धन । नाणुं नारदे भेलुं न कर्युरे, कहेछे को-
 ये दन ॥१॥ जडभरते न जोडावियुरे, गाडुं गाडी बेल । कदरजनुं
 व्यासे का'वियुरे, खरी क्षमानो खेल ॥२॥ सनकादिके सुखकार-
 णेरे, घोडुं न राख्युं घेर । आतो बांध्यां वीजाने बारणेरे, करवा
 काळो के'र ॥३॥ मेली उभी असल रीतनेरे, नकल लीधी नेक । ते-
 तो चोटी गई चित्तनेरे, छोडी न छुटे छेक ॥४॥ कोई कहे एनी को-
 रनुरे, तेशुं पंधाये वेर । कहे निष्कुलानंद नोरनुरे, सुं पर राखजो
 मे'र ॥५॥ पद ॥३॥ * जरु जावुंछे जाणजोरे, प्रभुजीनी पास । ए-
 वी देशिये मां आणजोरे, वणकर्ये तपास ॥१॥ जाणो जगमोटाई जू-
 ठ छेरे, तेनी तजो ताण । एने इच्छे ते हैयाफूट छेरे, न इच्छे सु-
 जाण ॥२॥ मेलो लाभ आ लोक सुखनोरे, प्रीत करो परलोक । ए-
 तो मत छे मूरखनोरे, खोटे हरख शोक ॥३॥ रुडा संतनी रीतडी-
 रे, जाणो जुदी जन । जेने प्रभुसाथे प्रीतडीरे, ते विचारो मन ॥४॥
 माथे कलंक ने मरशुरे, एतो छे अकाज । तेतो निष्कुलानंद नरसुं-
 रे, जोई रीक्षे नहि राज ॥५॥ पद ॥४॥ * शोधी आव्यो तुं सत्सं-
 गमारे, भजवाने भगवान । आव्यो तैये तारा अंगमारे, नो'तां मो-
 टप्य मान ॥१॥ सहु संतने शिश नामतोरे, येने दासानुदास । शु-
 ण गोविंदजीना गावतोरे, जगथी थै उदास ॥२॥ एह गयुं तारी
 गांठ्यनुरे, वीजुं पेहुं पाप । लई लीधुं लक्षण लांठनुरे, अबळुं कर्युं

आप ॥३॥ बनी वात गई बगडीरे, कवथाणुं छे काम । दिले सळगे-
 छे शघडीरे, सहनुो थावां श्याम ॥४॥ नाने गुणे मोटप्य न मळेर,
 विचारी जोने वात । कहे निष्कुलानंद कां बळेर, ठालो दिने रात ॥५॥
 पद ॥६॥ ॐ मोटा थावानुं मनमारे, दलमां घणो डोड । तेवा गुण
 नथी तनमारे, कां करे तुं कोड ॥१॥ तुं तपासी जोने तुजनेरे, उतरी
 अंतर मांय । पछी इच्छज्ये थावा पूज्यनेरे, तेनुं नथी कांय ॥२॥
 काम क्रोध बळी लोभ छेरे, लियेछे तारी लाज । तेणेकरी अंतरे
 क्षोभ छेरे, जो विचारी आज ॥३॥ मुंडा घाट उठेछे भितरेरे, जें न
 कहेवाये बार । एह वातनो तारे अंतरेरे, नथी नर विचार ॥४॥ न-
 थी खोळतो खोद्य मांयनीरे, देछे बीजाने दोष । कहे निष्कुलानंद
 न्यायनीरे, अमथो शो अपसोप ॥५॥ पद ॥६॥ ॐ एक मुंसाडीने
 एकडोरे, वाळयां मीडां बीश । जोतां सरवाळो न जज्योरे, ल्यारे
 करेछे रीश ॥१॥ घन विना करेछे धांखनारे, कांयक मळचा काज ।
 पामीश नहि पडिकां राखनारे, ठाली खोइश लाज ॥२॥ दीवो दि-
 नकर आगळेर, करवा जाये कोय । शोभा शुं लखाय कागळेर, उ-
 लटी हांसी होय ॥३॥ मोटा पंडित आगे मूरखोरे, करे कोय उच्चा-
 र । सह जाणे पशु सरखोरे, भूल्ये न पडे भार ॥४॥ मांडी मोर
 कळा सोयामणारे, पछी देखाडे पूठ । निष्कुलानंद लागे लजामणी-
 रे, जराय नथी जूठ ॥५॥ पद ॥७॥ ॐ वात हेतनी हैये धारजोरे,
 समझीने सुजाण । काम पडे ए विचारजोरे, तो थाशे कल्याण ॥१॥
 प्रभुजीनां पद पामवारे, आ छे सुंदर सार । घडां विघन वामवारे,
 पामवा वेडो पार ॥२॥ कहुं लगाडीने कडबुरे, लीमथी घणुं लाख ।
 एम कहीने नोतुं लडबुरे, सह पूरशे साख ॥३॥ कोय विंघे आवी
 काननेरे, करीने कळ छळ । पण समझो तेना ताननेरे, पेरावशे कुं-
 डळ ॥४॥ रुडुं आपणी जे रीतनुरे, शोधी कहुं सार । कहे निष्कु-
 लानंद हितनुरे, सारुं सुख देनार ॥५॥ पद ॥६॥

पदराग धोळ—तुने सांमळ आपुं शिख एक मोटा मापी मान्यनेरे, ए दाळ छे-
 मानो मळीछे मोटी वात, हाय आवी ते मां हारज्योरे । करी
 जतन दिवस रात, सूतां घेठां संभारज्योरे ॥१॥ साचो मळयोछे
 सतसंग, अंगे अचळ करी राखज्योरे । रवे चडे बीजानो रंग, पणुं

डहापण दूर नाखज्योरे ॥२॥ लई वेठा छो मोटो लाभ, भेटी पूरण
 ब्रह्मनेरे । नहि तो दुःखनो उगत लाभ, मानी लेज्यो ए मर्मनेरे ॥३॥
 आज पास्यो छो आनंद, वास्यो दारुण दुःखनेरे । एम कहे निष्कु-
 लानंद, रखे मूकता एवा सुखनेरे ॥४॥ पद ॥१॥ * घणा मोघा जे
 घनश्याम, नावे नजरे न मळे कोइनेरे । अक्षरवासी आहुं जाम, जे-
 ने रक्षाछे अखंड जोइनेरे ॥१॥ अति थईने दीन आधीन, नित्य न-
 मावेछे शिशनेरे । लगनी लगाडी ले'लीन, जोई रक्षाछे जगदीशने-
 रे ॥२॥ एवा मुक्तने मळवा काज, मोटा इच्छेछे मनमारे । शिव ब्र-
 ह्मा ने सुरराज, तेतो तलसेछे तनमारे ॥३॥ एवा देवतानां दरश-
 न, थातां नथी थोडी चातमारे । निष्कुलानंद विचारो मन, आवो
 रहस्य बेसी एकांतमारे ॥४॥ पद ॥२॥ * कियां जीव कियां जग-
 दीश, जाणो जुजवी ए जात छेरे । मर आपिये सोसो शिश, तोए
 घणमळ्यानी चात छेरे ॥१॥ कियां कीडी करी मेळाप, भेळो थावा
 भारे भेद छेरे । कियां पूर्ण पुरुषोत्तम आप, कियां जीव जेने बहु के-
 द छेरे ॥२॥ अति अणमळ्यानुं एह, मळबुं मायिक अमायिकनेरे ।
 तेतो दया करी धरी देह, आवे उद्धारवा अनेकनेरे ॥३॥ तैये थाय
 एनो मेळाप, ज्यारे नरतन धरे नाथजीरे । कहे निष्कुलानंद आप,
 ल्यारे मळाप एने साधजीरे ॥४॥ पद ॥३॥ * एवा मळवाछे महारा-
 ज, जे कोय सर्वेना श्याम छेरे । बळी राज ए अधिराज, एने आ-
 धारे सहु धाम छेरे ॥१॥ धामधामना जे रहेनार, हजुर रहेछे जोडी
 हाथनेरे । करी आरत्यहुं उचार, शिश नमावेछे नाथनेरे ॥२॥ शि-
 व ब्रह्मा ने सुरेश, देव अदेव रहेछे डरतारे । जेनी आजामां अहो-
 निश, शशि सूरज रे'छे फरतारे ॥३॥ कंपे काळ माया मनमांय, अ-
 ति घणुं अंतरमारे । कहे निष्कुलानंद कांय, तुं पण डरने तेना डर-
 मारे ॥४॥ पद ॥४॥ * एनी आगळ जो आपण, कोण गणतीमां
 आवियेरे । शीद डो'ळीने डहापण, समझु शाणा हसावियेरे ॥१॥
 जेणे रच्युं आ जगत, जोने जुजवी जाल्यनुरे । जोतां मुझाई जाय
 मत, एवुं कयुं भाल्यभाल्यनुरे ॥२॥ एणे कयुं एवुं एक, थाय नहि ज-
 रूर जाणियेरे । वणकर्ये ए विवेक, शीद अभिमान आणियेरे ॥३॥
 मेली डा'पण भोळापण, रहिये दासना दास थइनेरे । कहे निष्कु-

लानंद आपण, तो बेसिये लाभ लइनेरे ॥४॥ पद ॥५॥ ॐ जेजे हरिये
 करियुं हेत, एवुं करे कोण आपणेरे । मात तात सगां समेत, मा-
 न्यां सनेही भोळापणेरे ॥१॥ जोने गर्भवासनी घास, टळे केम टा-
 ढी कोयनीरे । तेपण टाळीने अविनाश, राखे खबर अन्न तोयनीरे
 ॥२॥ बळी समेसमे संभाळ, जाणो करे हरिजननेरे । बीजुं एवुं को-
 ण द्याळ, कांरे मनाय नहि मननेरे ॥३॥ एम समझ्या विना जन,
 आंचे उनमत्ताइ अंगमांरे । कहे निष्कुलानंद वचन, पछी मन माने
 क्लृप्तंगमांरे ॥४॥ पद ॥६॥ ॐ जेणे गण्यो पोतामां गुण, जाण्युं हुं
 पण छौ कोय कामनोरे । त्यारे को'ने बध्यो क्लृप्त, लेतां आशरो सु-
 दर श्यामनोरे ॥१॥ उपारे फरी दीनता त्याग, अंगे लीधो अहंकार-
 नेरे । त्यारे मळयो मायाने लाग, खरो करवा खुवारनेरे ॥२॥ पछी
 प्रभु पामवा काज, जेजे कर्युं हतुं आ जगमांरे । तेतो सर्व खोयो सा-
 ज, पड्यो ठावको जइ ठगमांरे ॥३॥ एवा मूर्खनी मीरांत, एने अ-
 र्थे नथी आवतीरे । कहे निष्कुलानंद वात, हरिभक्तने मन भाव-
 तीरे ॥४॥ पद ॥७॥ ॐ आवी अरथनी जे वात, कोय नर उतारे अं-
 गमांरे । त्यारे सुखी थाय साक्षात, पछी समझी रहे सत्संगमांरे ॥१॥
 थई गरिय ने गर्जवान. शिष्य थड रहे सर्वनोरे । मेली ममता ने

बोली बंध करी । लोभ उपर महा मुनिराज, आविया झाडे फरी ॥२॥
 खादे सहृ एकटुं करी अन्न, जळ नाखी जन जमे । स्नेह सं-
 भारे नहि खजन, मानथी दूर रमे ॥३॥ काढी रीस करी हडकार,
 बीजां दुष्ट बहु डर्या । कहे निष्कुलानंद निरधार, बेरी एम बश्य
 कर्या ॥४॥ पद ॥२॥ ॐ सारो शक्को बेसार्यो सुंदर, प्रभुजी प्रगट
 थई । निष्कलंक कर्या नारी नर, उत्तम उपदेश दर्ई ॥१॥ कोइ काळे
 सुणी नहि कान, एवी रीति आपे आणी । लोकमांही अलौकी नि-
 दान, आश्चर्य पास्या प्राणी ॥२॥ बहु सामर्थी वावरी श्याम, काम
 ते कैक करी । पछी पधारिया निजधाम, श्रीघनश्याम हरि ॥३॥
 वांसे रद्या बेरी विपरीत, खरे खरा खिजे भर्या । कहे निष्कुलानंद
 तेनी रीत, देखी साधुं दाक्षी मर्या ॥४॥ पद ॥३॥ ॐ बडुं बेर बाळ-
 वाने काज, सावधा ए सहृ थया । मोटामोटानी लेवाने लाज, ता-
 केछे तेह रद्या ॥१॥ झीणा झालवामां नहि जश, माटे मोटाने
 जोशे । करशे दगो देखज्यो अवश्य, बेर बाळी बगोवशे ॥२॥ माटे
 सहृ रे'जो सावधान, खषडदार थइने खरा । जेनुं आगे कर्यु अप-
 मान, ते जाळवे नहि जरा ॥३॥ एम छे ए अनादिनी रीत, नधी ए
 नधी थई । कहे निष्कुलानंद धारो चित, सनातन साची कही ॥४॥
 पद ॥४॥ ॐ कृष्ण पधार्या केव्यनी धात, श्रीभागवते भाखी । कर्यो
 असुरे बहु उतपात, हरिनारी घेर राखी ॥१॥ अर्जुननुं न उप-
 ज्युं कांय, गांडीव घणुंवे हतुं । तोय न थई तेहनी सा'य,
 बुढापण आव्युं नो'तुं ॥२॥ माटे प्रभु गया पछी एम, धाय तेना
 संशय शिया । समासमु रहै कहो केम, जेना रखवाळ गया ॥३॥
 माटे समझी सरवे सुजाण, वचनमां वळगी रहेजो । कहे निष्कुला-
 नंद निरवाण, कठण पळ आवी छे जो ॥४॥ पद ॥५॥ ॐ नारी न-
 जरे न जुवो कोय, वित्तनी तो वात भुंडी । खाद स्नेह दुःखदायि
 दोय, इच्छा एनी टाळो उंडी ॥१॥ मान मोटो छे अरि अजीत, स-
 मझीने संग तजो । न करो ए पंचनी प्रतीत, हेतेशुं हरिने भजो
 ॥२॥ आवो अवसर जाय अमृत्य, पाळो ते पमातो नधी । तेनो
 तपासी करयो तोल, उंडो अति अंतरथी ॥३॥ मांडी मूठी जुग-
 टानी जेम, जीला तो जीत थई । कहे निष्कुलानंद तो एम, हार्या

लानंद आपण, तो बेसिये लाभ लहनेरे ॥४॥ पद ॥५॥ ❖ जेजे हरिये
 करियुं हेत, एवुं करे कोण आपणेरे । मात तात सगां समेत, मा-
 न्यां सनेही भोळापणेरे ॥१॥ जोने गर्भवासनी त्रास, टळे केम टा-
 ली कोयनीरे । तेपण टाळीने अविनाश, राखे खबर अन्न तोयनीरे
 ॥२॥ वळी समेसमे संभाळ, जाणो करे हरिजननेरे । वीजुं एवुं को-
 ण दयाळ, फारे मनाय नहि मननेरे ॥३॥ एम समझ्या विना जन,
 आंवे उनमत्ताइ अंगमारे । कहे निष्कुलानंद वचन, पछी मन माने
 कुसंगमारे ॥४॥ पद ॥६॥ ❖ जेणे गण्यो पोतामां गुण, जाण्युं हुं
 पण छौ कोय कामनोरे । त्यारे को'ने बध्यो कुण, लेतां आशरो सुं-
 दर झ्यामनोरे ॥१॥ ज्यारे करी दीनता त्याग, अंगे लीधो अहंकार-
 नेरे । त्यारे मळयो मायाने लाग, खरो करवा खुवारनेरे ॥२॥ पछी
 प्रभु पामवा काज, जेजे कयुं हतुं आ जगमारे । तेतो सर्वे खोयो सा-
 ज, पळ्यो ठाडको जइ ठगमारे ॥३॥ एवा मूरखनी मीरांत, एने अ-
 र्थे नथी आवतीरे । कहे निष्कुलानंद वात, हरिभक्तने मन भाव-
 तीरे ॥४॥ पद ॥७॥ ❖ आवी अरथनी जे वात, कोय नर उतारे अं-
 गमारे । त्यारे सुखी थाय साक्षात, पछी समझी रहे सत्संगमारे ॥१॥
 थई गरिब ने गर्जवान, शिष्य थई रहे सर्वनोरे । मेली ममता ने
 मान, त्याग करे तन गर्वनोरे ॥२॥ खोळी खोट्य न राखे काई, भ-
 ली भक्ति भजावचारे । एक रहे अंतरमाई, तान प्रभुने रिझावचारे
 समझीनिा उपर श्रीधनझ्याम, सदा सर्वदा राजी रहेछेरे । सरे नि-
 प्रभुजीनां पदम, एम सर्वे संत कहेछेरे ॥४॥ पद ॥८॥

पामवा वेडो पार ॥ जमळ्यने कहुं वात आज मारा भाग्य भला, ए दाळ छे-
 एम कहीने नोतुं लडयुरे, सधु लज्यो मळी । छे जो सांभळ्या
 काननेरे, करीने कळ छळ । पण समझी ते नरदेव दहने दंड, बेरीने
 डळ ॥४॥ रुहुं आपणी जे रीतनुरे, शोधी कुरवे डरे ॥२॥ तेम प्र-
 लानंद हितनुरे, सारुं सुख देनार ॥५॥ पद ॥८॥

पदराग धोळ—बुने सांभळ आयुं शिख एक मोटा माटी स्त्री पारोठा कीधा ।
 मानो मळीछे मोटी वात, हाथ आवी ते मां हा॥४॥ पद ॥१॥ ❖
 जतन दिवस रात, सूतां बेठां संभारज्योरे ॥१॥ । खाद स्नेह मम-
 सतसंग, अंगे अचळ करी राखज्योरे । रखे चडे धवी लाज, कोथे

बोली बंध करी । लोभ उपर महा मुनिराज, आविया झाडे फरी ॥२॥ खादे सहु एकटुं करी अन्न, जळ नाखी जन जमे । खेह सं-
भारे नहि खजन, मानधी दूर रमे ॥३॥ काढी रीस करी हडकार,
बीजां दुष्ट बहु डर्या । कहे निष्कुलानंद निरधार, बेरी एम वश्य
कर्या ॥४॥ पद ॥२॥ * सारो शक्को बेसार्यो सुंदर, प्रभुजी प्रगट
थई । निष्कलंक कर्या नारी नर, उत्तम उपदेश दई ॥१॥ कोइ काले
सुणी नहि कान, एवी रीति आपे आणी । लोकमांही अलौकी नि-
दान, आश्चर्य पास्या प्राणी ॥२॥ बहु सामर्थी वावरी श्याम, काम
ते कैक करी । पछी पधारिया निजधाम, श्रीघनश्याम हरि ॥३॥
वांसे रद्या बेरी विपरीत, खरे खरा खिजे भर्या । कहे निष्कुलानंद
तेनी रीत, देखी साचुं दाक्षी मर्या ॥४॥ पद ॥३॥ * बडुं बेर बाळ-
वाने काज, साबधा ए सहु थया । मोटामोटानी लेवाने लाज, ता-
केछे तेह रद्या ॥१॥ झीणा झालवामां नहि जश, माटे मोटाने
जोशे । करशे दगो देखज्यो अवश्य, बेर बाळी बगोवशे ॥२॥ माटे
सहु रे'जो सावधान, खबडदार थइने खरा । जेनुं आगे कर्तुं अप-
मान, ते जाळवे नहि जरा ॥३॥ एम छे ए अनादिनी रीत, नवी ए
नधी थई । कहे निष्कुलानंद धारो चित, सनातन साची कही ॥४॥
पद ॥४॥ * कृष्ण पधार्या केळनी वात, श्रीभागवते भाखी । कर्यो
असुरे बहु उतपात, हरिनारी बेर राखी ॥१॥ अर्जुननुं न उप-
ज्युं कांय, गांडीव घणुंवे हतुं । तोय न थई तेहनी सा'य,
घुढापण आव्युं नो'तुं ॥२॥ माटे प्रभु गया पछी एम, थाय तेना
संशय शिया । समासमु रहे कहो केम, जेना रखवाळ गया ॥३॥
माटे समझी सरवे सुजाण, वचनमां बळगी रहेजो । कहे निष्कुला-
नंद निरवाण, कठण पळ आवी छे जो ॥४॥ पद ॥५॥ * नारी न-
जरे न जुवो कोय, वित्तनी तो वात सुंडी । खाद खेह दुःखदायि
दोय, इच्छा एनी टाळो उंडी ॥१॥ मान मोटो छे अरि अजीत, स-
मझीने संग तजो । न करो ए पंचनी प्रतीत, हेतेशुं हरिने भजो
॥२॥ आवो अवसर जाय अमूल्य, पाछो ते पमातो नधी । तेनो
तपासी करयो तोल, उंडो अति अंतरधी ॥३॥ मांडी मूठी जुग-
टानी जेम, जीत्या तो जीत थई । कहे निष्कुलानंद तो एम, हाया

तो हार्थ सई ॥४॥ पद ॥६॥ ❧ अन्न धन गये मळे अन्न धन, वस्त्र गये वस्त्र मळे । गये भुवन मळे भुवन, दिन गये दिन मळे ॥१॥ राज गये आवी मळे राज, साज समाज सही । पण गई मळे नहि लाज, कहेवानी हती ते कही ॥२॥ लाज खोहने करवुं काज, एतो अकाज खरुं । मर मळे त्रिलोकिनुं राज, घोळ्युं परहरो परुं ॥३॥ बेठी बदलांमी जेने शिश, टळे नहि कोय पळे । कहे निष्कुलानंद वसावीश, लखायछे ते कागळे ॥४॥ पद ॥७॥ ❧ जोने भव ब्रह्माजीनी भूल्य, जन सह जाणेछे । एकलशृंगी सौभरीनां शूल, पोथीमां प्रमाणेछे ॥१॥ नारद पर्वतनी निदान, कीर्ति कथामां कही । माटे सह रहेज्यो सावधान, खवडदार खरा थई ॥२॥ जेनी पासे होय जोखम, जाळवो ते जतन करी । माथे मोटा छे बेरी विषम, खोटी नहि बात खरी ॥३॥ रहेवुं नहि गाफल गमार, माल अतोळ मळे । कहे निष्कुलानंद विचार, करवो पळे पळे ॥४॥ पद ॥८॥

पदराग घोळ—मे तो दीठा जादवराय जमुनां झीलतारे, ए बाळ छे—जेनुं कामे कापी लीधुं नाक, लोभे लह लाज लीधीरे । जेनी जीभे रोळी कयों रांक, माने तो फजेती कीधीरे ॥१॥ एवा जननुं जाणो जरूर, नथी सुख जोया जेवुरे । दोपे भयुं जाणी तजो दूर, अघे अवराणुं एवुरे ॥२॥ तेने पासे वसतां वास, लंछन तो लागेज लागेरे । तजो तेने आणी तनत्रास, जेथी कुबुद्धि जागेरे ॥३॥ एवा पापीनुं स्पर्शतां अंग, पुण्य जाय पोतातणुरे । कहे निष्कुलानंद ए कुसंग, ते संगे ज्यान घणुरे ॥४॥ पद ॥१॥ ❧ एवा जन जीवता जरूर, मूवाछे मानी लेजोरे । देखी दुर्गधने रहेजो दूर, आभडछेट एतो छे जोरे ॥१॥ काट्या विना नहि सखे काम, सूतक ए शीद राखोरे । बाळी जाळी टाळो एनुं ठाम, वांनि वहेते जळे नाखोरे ॥२॥ घणुं राखतां ए घरमांय, सुणी के सहि जाशेरे । काढो वेल्य म करजो कांय, घणुं राखे गंध्य थाशेरे ॥३॥ केडे करवी नहि तेनी कांण, परखरो खोटो खोळीरे । कहे निष्कुलानंद सुजाण, कहुं में तपासी तोळीरे ॥४॥ पद ॥२॥ ❧ कहेशो हरे फरे नर आप, मूवा तेने केम कहियेरे । तेतो पुंछ हलावेछे साप, घडीवार जीव गयेरे ॥१॥ पण पिंडमांये नथी प्राण, जरूर जाणी लेजोरे । जोड एना अंगनां एघांण, पछी दरी

दूर रहेजोरे ॥२॥ काप्युं तरु काढेछे कुंपळ, सरे पण सूकी जाशेरे ।
 तेम नर करे कोटि कळ, अंते ते उघाटुं थाशेरे ॥३॥ कहो कपट
 केटला दिन, नर एह राखी रहेशेरे । कहे निष्कुलानंद सहु जन,
 जेम हशे तेम कहेशेरे ॥४॥ पद ॥३॥ * जेम महाजळमां मघर,
 सागर सहुने राखेरे । नानां मोटां करी रहे घर, कोयने न काढी
 नाखेरे ॥१॥ पण ज्यांलगी जीव होय, त्यांलगी तेमां रहेरे । वण
 जीवे रहे नहि कोय, ले'र दूर नाखी दहेरे ॥२॥ हरिजननुं जीवन
 छे धर्म, पोते पोतानो पाळेरे । तजे नहि भजे परब्रह्म, तो रहे तेमां
 सदाकाळेरे ॥३॥ वणजीवे होय नहि वास, सत्संग सिंधुमांईरे ।
 करवो निष्कुलानंद तपास, कहुं नथी कूडुं कांईरे ॥४॥ पद ॥४॥ *
 जे कोई डचकां विचस रात, खातो नर होय खरांरे । तेने जीवनानी
 जूठी बात, पांपळां मेलो परांरे ॥१॥ जेनी नाडी छांडी गई घर,
 जिहा तो हुंकी पडीरे । दग दोय दई गयां दर, श्वास आण्यो सुधो
 बडीरे ॥२॥ तेह समामांहि सगपण, करे कोय कन्यातणुंरे । तेने
 रोकडुं छे रंडापण, एवातणउघारे घणुंरे ॥३॥ तेम सत्संगमां कोय
 जन, गडबड गोटा वाळेरे । कहे निष्कुलानंद कोय दन, रखे ते
 जीवित बाळेरे ॥४॥ पद ॥५॥ * डोरी देखी म डगावो दिल, सम-
 झीने संग करोरे । सारा संत ओळखी अवल, मन कर्म वचने
 बरोरे ॥१॥ देखी उपरनो आटाटोप, मने रखे मोटा मानोरे । एतो
 फोगट फुलपोछे फोप, समझो ए संत शानोरे ॥२॥ जेने जाणजो
 जग मोटाई, जडांणी जीव संगेरे । तेने मोटा मानो जगमांई, खोटा
 छे मोक्ष मगरे ॥३॥ जोने शुक्रजी ने जडभरत, को' केंणे मोटा जा-
 ण्यारे । हता निष्कुलानंद ए समर्थ, पछी सहुए परमाण्यारे ॥४॥
 पद ॥६॥ * एह बिना मोटाइ जे अन्य, खरी ते पण खोटी नथीरे ।
 तेतो सुणी लियो सहु जन, तेपण कहुं कथीरे ॥१॥ जेम पंखीमां
 मोटेरो घूड, झाडमां ताड लैयेरे । जेम जळमां मोटेरो झुड, पशुमां
 पाडो कैयेरे ॥२॥ सर्पमां मोटेरो तक्षक, धीळीमां ठाकरियो बळीरे ।
 एतो मोटप्य दुःखदायक, समझो सहु मळीरे ॥३॥ एम जाण्या विना
 जगमांय, उपाय नथी उगर्गानोरे । कहे निष्कुलानंद ते न्याय,
 मानो के नव मानोरे ॥४॥ पद ॥७॥ * खोटी घात सांभळी आवी

ખોટ, દોષ જે વીજાને દેશેરે । પોતે પેટે કપટ રાખી કોટ, વારંતો
 સાધુતા ગ્રહેશેરે ॥૧॥ છલે કલે છપાડી છિદર, વાંકમાં નહિ આવે
 આપેરે । એમ કરતાં જાણશે કોય નર, તેને ઢરાવશે શાપેરે ॥૨॥ આળી
 આશ્વાન તેની ઉપર, ચોલવા નહિ દિયેરે । જેને નથી મહારાજનો
 ઢર, તે કહો કેથી વીંધેરે ॥૩॥ એ પાપી જે પાપનાં પુંજ, દેહીને દૂર
 રેંધેરે । કહે નિષ્કુલાનંદ તે શુંજ, કહી કહી કેટલું કૈયેરે ॥૪॥
 પદ ॥૮॥

પદરાગ ઘોઠ-ચાલ્ય સહી જોવાને જહૂપે યાંતીલો વનમાં લેહેરે, એ ઢાઠ છે—
 સુંદર સારી શિલામણ મારી, માનીલે મનવા મારારે । ધારી વિ-
 ચારી મેં વાત ઉચારી, તે જોઈ સ્વભાવ તારારે ॥૧॥ પરને કહેવા પ્ર-
 વીણ હું યૂરો, પોતાનું તો તું ન પેલેરે । સામાને શીલ દેવામાં હું શ-
 રો, નિજ દોષને નવ દેલેરે ॥૨॥ કોય ન સમજે કારજ તારું, કહુંહું
 કાંયે નહિ થાયેરે । શીદને ઉતારુંહું પરવારું, કારે ન મનાય કાંયેરે
 ॥૩॥ અઘઠી સમજણ અઠગીએ કરી, સવલું સમજ્ય તો સારેરે ।
 નિષ્કુલાનંદ કહે વિચારી, એટલું માની લ્યે મારેરે ॥૪॥ પદ ॥૧॥ ❧
 મન તુંને સમજાવવા સારું, કહું મેં ચારમવારે । તેંતો ગમતું ન ત-
 જિયું તારું, ગઈ શિલામણ ગમારે ॥૧॥ જે જે વાત કરી તુજ સા-
 થે, તેંતો તેં રતિ ન રાખીરે । લોટ્ય આવવા ન લીધી માથે, લઈ બી-
 જાપર નાખીરે ॥૨॥ કહો લોટ્ય ટલે કેમ તારી, નિજ દોષને ન દે-
 લેરે । એથી ખૂલ્ય વીજી કઈ ખારી, સહુથી સરસ આપ લેલેરે ॥૩॥
 કહેનારાને કહેવા ન રહું, તેં ન ધર્યું જ્યારે કાનરે । નિષ્કુલાનંદ
 કહે તુંને શિયું, તારે તો વીજું છે તાનરે ॥૪॥ પદ ॥૨॥ ❧ સમુ સ-
 મજે શોધતાં એવા, જોતાં જ્ઞાણ નવ જડેરે । જેને ન આવડે અવ-
 લું લેવા, ઘણતોઢી ચિપલ્ય જો પડેરે ॥૧॥ માન મોટપ્ય ને મમતા
 મૂકે, ગમતું ગોવિંદનું જાણીરે । ચોટ નિશાન ઉપરથી ન ચુકે, પર-
 લોકે પ્રતીતિ આળીરે ॥૨॥ કોય કાલે જો કામ પોતાનું, ઘણસાડે
 નહિ ચઢીરે । કપટે કેદિયે ન રાગે છાનું, મોટા સંતને મઢીરે ॥૩॥
 એવા જન જગતમાં જાણો, ઘરઘર ઘણા ન હોયેરે । નિષ્કુલાનંદ
 કહે પરમાણો, સાચા સંત કાંવે સોયેરે ॥૪॥ પદ ॥૩॥ ❧ આં લો-
 કની જેણે આશા તજીછે, પરલોકના સુખસારે । તેણેકરી દરિ-

भक्ति रजी छे । संसार सुख धुं खांरें ॥१॥ चौद लोक ने चतुर-
धा लगी, जगमां जेजे कहेवायरे । सर्वे ठेकाणे अगनि सळगी, दे-
खे तपतां त्यांयरे ॥२॥ ठरवा ठाडकुं ठाम न सुजे, कहो सुख क्यां
मनायरे । काळ मायाथी सहु रक्षां धुजे, हरिनां चरण विनायरे
॥३॥ एम अहोनिश अंतरमाई, वरतेछे वैरागरे । निष्कुलानंद कहे
तेने काई, कठण न होय करवुं त्यागरे ॥४॥ पद ॥४॥ * एवा
जननी उपर हरि, राजी छे राधिकापतिरे । जेणे भक्ति भावेशुं करी,
फरे नहि केदि मतिरे ॥१॥ शरीरनां सुख सर्वे त्यागी, बाधी प्रभु-
साथे प्रीतिरे । जेनी लगनी लालशुं लागी, तेतो रक्षा जग जीति-
रे ॥२॥ कपट रहित कृष्णनी सेवा, जाणज्यो जे जने करीरे । प्रभु-
ना पदने पामिया एवा, आ भवजळ गया तरीरे ॥३॥ तेमां संशय
लेश म लावो, पूरण प्रतीति आणोरे । निष्कुलानंद कहे निरदा-
वो, जेना जीवमां जाणोरे ॥४॥ पद ॥५॥ * एवाने संगेथी अक्ष-
रधामे, जवायछे जो जरुरे । बीजाने संगे तो सुख न पामे, दुःख
रहे भरपूररे ॥१॥ जेने जावुं होय जमने हाथे, दक्षिण वेशनी मांय-
रे । तेतो सुखे रहो कपटी साथे, तेनुं कहेता नथी कांयरे ॥२॥
पण जावुं जेने प्रभुजी पास, तेने करवो तपासरे । अंतर बीजो
तजवो आशे, थई रहेवुं हरिना दासरे ॥३॥ आवी वात अंतरे उतारी,
करी लेवुं निजकामरे । निष्कुलानंद कहे विचारी, तो पामिये हरि-
धामरे ॥४॥ पद ॥६॥ * जेह धामने पामीने प्राणी, पाळुं पडवानुं
नथीरे । सर्वे पर छे सुखमी खाणी, कहेवुं कहिये तेने कथीरे ॥१॥
अनंत मुक्त ज्यां आनंदे भरिया, रहेछे प्रभुजीनी पासरे । सुखसुख
ज्यां सुखना दरिया, त्यां वसी रक्षा वासरे ॥२॥ तेजतेज जियां तेज
अंवार, तेजोमय तन तेनारि । तेजोमय ज्यां सर्वे आकार, शुं कहिये
सुख एनारि ॥३॥ ते तेजमध्ये सिंहासन शोभे, तियां वेठा बहुना-
मीरे । निष्कुलानंद कहे मन लोभे, पूरण पुरुषोत्तम पामीरे ॥४॥
पद ॥७॥ * एवा धामनी आगळ बीजां, शी गणतीमां गणायरे ।
मा'प्रलय काळना अग्निमां सीजां, हमेश जे हणायरे ॥१॥ प्रकृति-
पुरुष प्रलयमां आवे, भव ब्रह्मा न रहे कोयरे । चौदलोक धाम रहेवा
न पावे, सर्वे संहार होयरे ॥२॥ जेम कढायामां कण उछळेछे, उंचा

नीचा अग्नि ज्वाळरे । तेम जो तनधारी बळेछे, स्वर्ग मृत्यु ने पाता-
ळरे ॥३॥ माटे सुख नथी कियां माने, प्रभुजीनां पद पखीरे । निष्कु-
लानंद कहे भूलेछे शाने, ले बात आवी तुं लखीरे ॥४॥ पद ॥८॥

पदराग धोळ । आज प्रगट पूरण ब्रह्म सहजानंदस्वामी, ए ढाळ छे—एवा धामने
पामवा काज, अवसर अमृत्य आब्यो । आब्यो सुखनो मळी
समाज, भलो अति मन भाब्यो ॥१॥ भाब्यो ए रस जेहने उर,
तेणे पीवा प्यास करी । करी देहबुद्धि बळी दूर, एक उर राखा
हरि ॥२॥ हरि बिना राख्युं नहि कांय, असत्य जाणी आपे । आपे
बिचार्युं अंतरमांय, तेह तपे नहि तापे ॥३॥ तापे तपतां जाणी
त्रिलोक, इच्छा उरथी तजी । तजी निष्कुलानंद संशय शोक, भावे
लीधा प्रभुने भजी ॥४॥ पद ॥१॥ * भजी भली गईछे जो बात,
पुरुषोत्तमने पामी । पामी प्रगट प्रभु साक्षात, कहो कांइ रही खामी ?
॥१॥ खामी भागी खरी थई खाट, खोया दिनी खोख रळी । टळी
गया सर्वे उच्चाट, श्रीघनश्याम मळी ॥२॥ मळी मोज अलौकिक
आज, आब्युं सुख अति अंगे । अंगे करवुं न रह्युं काज, मळी महा-
राज संगे ॥३॥ संगे रहीश हुंतो सदाय, सुखकारी श्याम जाणी ।
जाणी निष्कुलानंद मनमांय, रह्युं उर आनंद आणी ॥४॥ पद ॥२॥
* आणी आंखे में जोया जीवन, सहजानंद स्वामी । खामी दोपला
दिवसनुं धन, पामी दुःख गयां वामी ॥१॥ वामी वेदना मारी
आ वार, शरण श्रीजीनुं लई । लई मुज अर्थे अवतार, आधिया
आपे सई ॥२॥ सई कह्युं आ समानी रीत, आज आडो आंक
वाळ्यो । वाळ्यो दिवस थई मारी जीत, संशय शोक टाळ्यो ॥३॥
टाळ्यो काळनी झाळनो त्रास, पूरण सुख पाम्यो । पाम्यो निष्कुल-
नंद उल्लास, फूली त्रिलोके न शाम्यो ॥४॥ पद ॥३॥ * शाम्यो असत्य
सुखनो उत्साह, सुरति साचामां लागी । लागी प्रभुपद जो चाह,
बीजी भूख सर्वे भागी ॥१॥ भागी आ लोकसुखनी आश, निराशे
निरांत थई । थई परी ए सर्वे काश, अन्य अभिलाषा गई ॥२॥ गई
सुरति सहनी पार, अक्षरधामे धाई । धाई इच्छता सुख संसार,
तेमां न दीडु काई ॥३॥ काई न माने बीजे तेनुं मन, महासुख मोड
जोई । जोई निष्कुलानंद मगन, मनमां रखो मोई ॥४॥ पद ॥४॥ *

मोही रह्या जेने मुनिराज, ताज तनसुख करी । करी लीधुंछे पोतानुं
काज, फेरो नथी राख्यो फरी ॥१॥ फरी फसवुं जे फंदमांय, एवुं न
राख्युं एणे । एणे करवुं राख्युं नहि कांय, तल एकभार तेणे ॥२॥
तेणे नजर पो'चाडी छे नेक, सावाश समझण एनी । एनी मति
पो'ची गह छेक, हुं बलहारी तेनी ॥३॥ तेनी जोख्ये आवे कहो
कोण, बात विचारी जोई । जोई निष्कुलानंद एवुं जोण, कहे धन्य
संत सोई ॥४॥ पद ॥५॥ ❧ सोई सुख मळवाने काज, मोटा मन-
मांय इच्छे । इच्छे भव ब्रह्मा सुरराज, मळवा मनमां रहेछे ॥१॥
रहेछे आशा एवी मनमांय, मने महासुख लेवा । लेवा आनंद
इच्छा सदाय, दलमांई इच्छे देवा ॥२॥ देवा उपमा एहने एक,
जोतां बीजी जडती नथी । नथी छानी ए चारता छेक, कहेवायछे
कथी कथी ॥३॥ कथी कहुं ए धामनुं सुख, वरणवी बळी बळी । बळी
निष्कुलानंद के' श्रीमुख, दुःख जाय एने मळी ॥४॥ पद ॥५॥ ❧ मळी
महाराजने मुनिराय, सह सुख पामे सोय । सह ए कहुं दृष्टांतनी
मांय, जाणो काचभूमि होय ॥१॥ होय काचना सर्वे आकार, रवि
शशि तारा बळी । बळी तेज तेज त्यां अंवार, रहे बहु झळमळी ॥२॥
मळी पूरण दिशे प्रकाश, एकरस तेज एवुं । एवो धाममां छे उजास,
ए विना कहिये केवुं ॥३॥ के'वुं केडे नथी हवे कांय, समझो तो
समझो साने । साने निष्कुलानंद गाय, जेने आव्युं एवुं पाने ॥४॥
पद ॥७॥ ❧ पाने लख्यां ए पद चोसठ्य, सुंदर सारां शोधी । शोधी
जोड्यो सह सारी पळ्य, जेवी होय जेनी बुद्धि ॥१॥ बुद्धिमांही ते
करी विचार, सबळुं सार ग्रहेजो । ग्रहेजो करवानुं ते निरधार, न
करवानुं मूकी देजो ॥२॥ देजो मां बळी कोयने दोप, रोप अंतरमां
आणी । आणी हैयामांई घणी होंस, मंडो सह सुख जाणी ॥३॥
जाणी जोईने आळस अंग, रतिए रखे रहे । रहे निष्कुलानंद तो
रंग, अलभ्य लाभ लहे ॥४॥ पद ॥८॥ इति श्रीनिष्कुलानन्दमुनिविरचिता
चोसठपदी सम्पूर्णा ।

चोसठपदी समाप्ता ।

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत—

काव्यसङ्ग्रहे

मनगंजन.

दोहा—सहु पे'लां समरिये, आद्य पुरुष अविनाश । सोये वपु
धरी विचरे, जेनो जक्तप्रकाश ॥१॥ जनउद्धारण जनम जग, करण
कोटि कल्याण । सोये सहजानंद मूरति, प्रगट प्रभु प्रमाण ॥२॥
स्वामी सहजानंदने, सदा रहिये शरण । लाभ अलभ्य सो लीजिये,
जाये जनम ने मरण ॥३॥ स्वामी सहजानंदनुं, नाम जपे नर कोय ।
विघन भव व्यापे नहि, सदाय सुखिघो होय ॥४॥ स्वामी सहजा-
नंदने, जे शरणे सोंपे शीश । जुवे न अवगुण जीवना, करे गुहा
बक्षीस ॥५॥ सुंणी विरुद एहुं सदा, आव्यो हुं शरण अनाथ । प्र-
हो बांछ गुरुदेवजी, नाथ सुणो मम गाथ ॥६॥ देह नगर दिवान
दोय, निज परतक मन नाम । वने न बंधव बेडने, ठठेराज्यनुं ठाम
॥७॥ कोय कोयना के'णने, माने नहि महाधीर । बळभर बांधे
बाकरी, सळगुं वेर शरीर ॥८॥ परतक मन के' परहरी, निकळ्य
निजमन बा'र । बडाशुं वाद न कीजिये, आपणो जीव उगार ॥९॥
निजमन कहे तुं नरेश नहि, काली न कीजिये वात । खरी पडे ते
खमशे, जेने माथे जात ॥१०॥ जात कारण नव जाणिये, माटीपण
पड्युं मेदान । एह अंजस नव आणिये, निजमन नर निदान ॥११॥
निजमन के' मन मेलिये, हालवुं पोले हाथ । शिशसाटानी सायबी,
वेर चढांने साथ ॥१२॥ मन तें देह दोरगमां, कर्पां अनेरां काज ।
प्रभुतणा परतापशुं, रहे न तोरुं राज ॥१३॥ काहुं काया कोटधी,
मनवा मूळ उखेळ्य । तस्कर रायना तखतमां, प्रजा पामे वहु पिड्य

॥१४॥ मोँघो देह मनुष्यनो, मळे न मूल्यने माट । हरिभजन वि-
न हारियो, दुरमति वाली डाट ॥१५॥ स्वार्थ तारो सारियो, हारि-
यो हीरो हाथ । निकळ्य हवे तुं नग्रथी, संग लई तोरो साथ ॥१६॥
कहे मन केम काढी शके, पंच जोद्धा मुज पास । टके नहि
पग ताहेरो, घालीश मुखमां घांस ॥१७॥ शब्द स्पर्श रूप रस,
गंध गणी जे पंच । तेह आगळ्य कोये टकवा, रे'वा न पावे रंच ॥१८॥
जननीए कोय जायो नहि, पंच विपयनी पार । शीद बायक
बलाणिये, हमणां पामीश हार ॥१९॥ जीत्यो न दीठो जक्तमां,
आगळ्य मुज अमीर । खरी पडे सहु खळभळे, घरे नहि कोय
धीर ॥२०॥ निजमन कहे नथी मळ्यो, खरो जो खेधकुं कोय ।
भाळया सहु ते भागता, पण जीत्य आज तो जोय ॥२१॥ बाळक
नहि जे बी'मरे, जप्प नामनो जाप । डेडक बहु ते डांभियां, पण
मळ्यो न मणिधर साप ॥२२॥ पडशे परतक पारखुं, मुज तुजनुं
मेदान । रणमां पग रोपी रहे, नर शो शूरं निदान ॥२३॥ होय
सचेत हवे सावधो, सजी सरव समाज । लडी भूमी सो लीजिये,
रिस्ते न मळे राज ॥२४॥ मन कहे फोज माहेरी, वर्णवी सुणाहुं
वीर । काम क्रोध लोभ मोह, अडग जोध अमीर ॥२५॥ आशा
तृष्णा ईरपा, निंदा अविद्या नार । कुटिल कुमति कुबुद्धि, पची
फोज अपार ॥२६॥ राज द्वेष रहे सदा, हानि वृद्धि ने हेत । शोक
हर्षना सेनमां, खळ छळ खेधु खेत ॥२७॥ संकल्प विकल्प संकेत
विन, निर्भय ने निरधार । पंच विषय प्रपंच भड, वगगण्य विषय
विकार ॥२८॥ भिन्नभिन्न चहाय भोगने, नानाविध निरवाण । रात
दिवस राख्यो रहे, एम होय जन्म हेराण ॥२९॥ हार जीतना हेतशुं,
मेले न कदिये मरोड । चाले चाडे चोगणां, करे उपासन क्रोड ॥३०॥
जेत्तां पदारथ जक्तमां, तेत्तां उपर तान । अनेक इच्छा
उरमां, ठरे नव रति ठान ॥३१॥ देख्युं दिल मन दुष्टनुं, भयंकर
भयभीत । निर्लज नगरां गडगोड, फरे हरे ध्वजा फजीत ॥३२॥
उत्थान अश्वनी उपरे, चळ्यो मन लई चाप । निजमन काया नग्रथी,
काहुं आज उथाप ॥३३॥ निजमन निकळ्य वाहेरो, कां सज्ज हो
लढवा संग । आज तुं नव उगरे, जीतुं हुं रण जंग ॥३४॥ कहे कटक

तोरो केटलो, निजमन ले हवे नाम । सेना ताहरी सुणवा, हैये ते
 मारे हाम ॥३५॥ निजमन कहे मनमां वळी, जोध तुं जवर जोराण ।
 तुज आगे मुज सेनजुं, कई पेर करुं बखाण ॥३६॥ देहदर्शना दि-
 लमां, घड्ये न वेसे घाट । कहुं कायेक तुंज आगळे, तें पूछियुं ते-
 माट ॥३७॥ शील संतोष दो सेनमां, वळी विवेक विचार । धीरज
 धर्मधुरंधरा, क्षमा दया दो नार ॥३८॥ त्याग वैराग्य त्यां रहे, शम
 दम श्रद्धा सोय । ज्ञानगरिबी भगति, दीनदासा पण दोय ॥३९॥
 भाव भजन भरपूर रहे, शुभ गुण शांति सोय । जक्त विरक्त भक्त
 भये, दास उदासी होय ॥४०॥ पंचव्रत पर प्रीत हय, निःस्पृही
 निष्काम । निर्लोभी निर्मानिता, निःस्वादी एह नाम ॥४१॥ वचन
 प्रमाणे वर्तवुं, एह हमारी टेक । निरवैर रहे सहु नग्रमां, छांडी छळ
 बळ छेक ॥४२॥ मांहेमांही मळी रहे, हैये घणेरुं हेत । करे न कूड
 कपट कछुं, एह अमारी रीत ॥४३॥ मन कहे मर्म में लख्यो, देखी
 ताहेरुं वळ । एवा सेना साहेवा, बहु न कीजे बळ ॥४४॥ नूर बिना
 शां शूरवां, अणमणतां होय अंग । पुछी पुछी पग भरे, ते जीते न क-
 दिये जंग ॥४५॥ जोया तारा जोघने, जीती न करे जुहार । लालच्य
 मेल्य लटवा तणी, माग्य हवे धर्मद्वार ॥४६॥ होय हजी जो हाम
 हैये, तो वीर न कीजे वेल्य । लियो लडाई लीजीये, नहि तो नगर
 तुं मेल्य ॥४७॥ निजमन कहे नव कीजीये, मनवा मोटी वात ।
 शूरातणा संग्राममां, लाज हरिने हाथ ॥४८॥ आव्य चडी चोगान-
 मां, सेना लई संग शूर । आगळ आछा पातळा, हाजर छुं हजार
 ॥४९॥ सज्ज थयां दो शूरमां, बढ्या कारण भाव । हुवा सिंगडा
 सेनमां, घाल्या नगारे घाव ॥५०॥ बढ्या समे वाणी वदे, अडि
 खंभ मन आकुत । पाहुं प्रसुपद पो'चतां, तो मान्य मायानो पूत
 ॥५१॥ सुत तुं श्रीभगवाननो, दलमां हशे तुंने डोट । मांडी तें जो
 मुजशुं, तो करीश पूरो कोड ॥५२॥ मुज तुजनो मामलो, काहा क-
 टकशुं काज । जीत्यो दल जय जाणिये, जो जीत्यो रणराज ॥५३॥
 जाळवज्ये हवे जुद्धमां, वाण मारुं बळवान । सुंणी शब्द सोयाम-
 णा, घरीश कपी पेर घ्यान ॥५४॥ स्पर्श शीत उष्णनो, रूप रूपा-
 ळे नेण । गट रस देखी गळमळे, सुगंध सराये सेण ॥५५॥ पंच-

बाण परतक मने, मेल्यां निजमन माथ । रक्षो आखी अणिये
 एहथी, शिरपर हरिनो हाथ ॥५६॥ शीपेर शब्द न लागियो, शीपेर
 तज्यो स्पर्श । शीपेर न राख्यो रूपमां, शी रीत जीव्यो गंध रस
 ॥५७॥ निजमन उवाच—शब्द जेत्ता संसारमां, एक आकाशनो भा-
 ग । हरिजश सुणी हुलसुं, ते विन सरवे त्याग ॥५८॥ स्पर्श शीत
 उष्णनो, वायुतणो विकार । भेडुं हरि हरिजनने, अवर लगे अंगार
 ॥५९॥ रूप रतितन तेजनी, तापर तूटे न तान । रूप हृदे धरी रा-
 मनुं, धरिये नित्यप्रत्ये ध्यान ॥६०॥ गंधप्रति जे पृथ्वी, चळे न ता-
 पर चित्त । गंधमां हार गोविंदना, निर्माह्य परिमलपर प्रीत ॥६१॥
 सर्वे रस संसारमां, खट रस पोषण खान । देह निभावन दीजिये, न
 करुं स्वाद निदान ॥६२॥ एम पांच बाण परतकरां, निष्कळ गयां
 निदान । जाय न गंज्यो जक्तमां, भीरु जेने भगवान ॥६३॥ बळ-
 तो मन विचारी कहे, मेलुं मोहनं बाण । अनेक पदार्थ उपरे,
 जडी प्रीत जोराण ॥६४॥ कशि बाण मन कामनुं, सांधु निज-
 मन शिर । जेथी बाधे जल्पना, धरे न अंतर धीर ॥६५॥ लोभ
 लुबांग्य लइ करी, ताकी हणी तैयार । अणी जेनी आगळे, सव
 वेंध्यो संसार ॥६६॥ लथवथ हुवा लढवा समे, कर धरी क्रोध कर-
 चाळ । बचे न आयो वडजमां, श्रवक अगननी झाळ ॥६७॥ नाखी
 निजमन उपरे, निद्रा फांसी नेक । आळस कटारी अंगमां, छांनी
 चाई छेक ॥६८॥ लोह एटलां लइ करी, घाल्पां निजपर बाध ।
 भेद्यां नहि कोय भीतरे, खेल्यो खूबज दाब ॥६९॥ मोहबाण सो
 मरोडियुं, परहरि सवशुं प्रीत । निःस्पृही व्रत पाळतां, हुह जगतमां
 जीत ॥७०॥ धन दारा निजदेह गेह, पुत्र पशु परिवार । भाग्य
 भुवन गणे भागसी, एह निःस्नेही उदार ॥७१॥ अशन वसन भूष-
 नसे, मोह न पामे मन । चहे न प्रभु विना चित्तमां, धन्य निःस्पृही
 जन ॥७२॥ मयां नहि मोह बाणथी, निजमन जन नरेश । सदा
 उदास संसारथी, हरिशुं पीत हमेश ॥७३॥ कामबाण सो काढियुं,
 नहि नारीशुं स्नेह । चौद लोक जे चतुरधा, इच्छया न उरमां एह
 ॥७४॥ अनंग बाण करहुं अति, जाते बचे न जीव । सुरासुर नर
 नाग मुनि, भाग्ये ब्रह्मा शिव ॥७५॥ कामरूप सो कामिनी, मूर्ति-

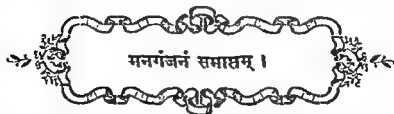
मान एह मेंन । तासुं भूल्ये न भापण कीजिये, ना निरखो कोय नेनं ॥७६॥ मन उवाच—स्पर्शमां काहा पाप हे, जोयामां काहा जात । चित्त सावुत चाहिये, क्या वणसे कर्ये वात ॥७७॥ ए पण विचारी आतमा, हरि भजवा होय होंस । धीजी वाते बाध छे, पण ज्ञानमां काहा दोष ॥७८॥ एहज नर अधुरिया, बळी न सम-ज्या वात । नर नारीसो न टळी, भली रही एह भ्रांत ॥७९॥ निज-मन उवाच—रेरे बेसी रांडना, धेखबरशुं बोल्य । शास्त्र विरोधी शुं लवे, तुं मुख वणतोल्य ॥८०॥ इंद्र चंद्र एकलशृंगी, सौभरि नारद शिव । अजयकी अधिको थयो, जोज्यो भाइयो जीव ॥८१॥ लाज लह त्रिलोकनी, नारे कापेल नाक । शुद्ध बुद्ध हरी सहुतणी, बळी चढाव्यां चाक ॥८२॥ कागद करिणी देखतां, हस्ती मरे हजार । मूर्तिबंधी मानुनी, केम पो'चाडे पार ॥८३॥ नर प्राणी पतंग सम, नारी दीपक झाल । मोह पामी मरत तेम, नारी नरनो काळ ॥८४॥ विप बेरीसम घैतरी, नागण वाघण नार । डाकण साकण दुष्टणी, खमे न हो व्यवहार ॥८५॥ देहे करी दूर रहिये, अष्ट प्रकारे आप । तो अंतर इच्छा नहि रहे, प्रभुतणो प्रताप ॥८६॥ भक्त अभक्त भामनी, ना चिंतयो कोय नार । लेतां लिबुं नामने, बदने आवे वार ॥८७॥ अभाव उलटा अन्नसम, स्वभावे सडेलुं उंट । निरखे एवी नारने, ते खाटे च्यारे खुंट ॥८८॥ कामबाण कटका करी, निर्भय भयो निजमन । लोभ लुबांग्य लागी नहि, कहो केणीपर तन ॥८९॥ लोभ लुबांग्य क्षीणी अणी, लागी सरवे शिर । देव दानव मानव मुनी, पाटे पंडित पीर ॥९०॥ कामयकी करडी घणी, माने न मासी मात । बेहेन फूड बेटी संगे, लोभ करावे घात ॥९१॥ एवी अतिशे आकरी, लोभतणी लुबांग्य । निजमन केम लागी नहि, सोय शरीरे सांग्य ॥९२॥ निजमन उवाच—लोभ मूर्त द्रव्य लेखिये, एहमां अनंत विकार । कूड कपट छळ हिंसा, करे अनर्थ नरनार ॥९३॥ धातु सप्त प्रकारनी, अडये पडे उपवास । हीरा मोती काछधी, हरिजन रहे उडास ॥९४॥ मन उवाच—दाम बिना दुःखी सयें, दाम करे यहू काम । दोष काहाटे दाममें, निजमन ले तुं नाम ॥९५॥ रामतणुं करी राखिये, अज्ञान वसन घर नार । घणी न

थाये धनना, तो वाघ नहि लगार ॥९६॥ निजमन उवाच—म बोल्य
 एवुं मनवा, वणविचारे वात । एवुं मुख ते ओचरे, जेने घटमां घात
 ॥९७॥ एह लावण्यता लोभनी, पिंडमां कर्यो प्रवेश । पेचे पापी
 पेक्षियो, रोळी देवा रेश ॥९८॥ उपदेश एनो ओळखी, तरत करी-
 जे त्याग । लोभ समो नहि लोंढीयो, जेम तेम जुवे जाग ॥९९॥
 प्रसादि प्रभुतणी, धन कंचन दइ घात । त्यागी लेवाने तके, तो
 बीजानी सई वात ॥१००॥ लोभ लुवांग्य लागी नहि, त्यागी धन-
 नी धांख । इच्छा न रही अंतरे, असल्य ओळख्युं आंख्य ॥१०१॥
 तीखो क्रोध तरवार सम, वेण नेणमां वाट । निर्मानी एक नर वि-
 ना, घडी न झाले घाट ॥१०२॥ पो'चे त्यां पराभव करे, अणपो'चे
 अमान । रुपि न बोले रांकशुं, नर सोये निरमान ॥१०३॥ क्रोध
 करवाल काहा करे, निरमानी निजमन । हसी नमावे शिशने,
 पियु होये प्रसन्न ॥१०४॥ नावे निद्रा नयणे, शूळीपर कोय सोय ।
 मिटे देखे मोतने, हाय मूवो एम होय ॥१०५॥ आळस अंगे केम
 उपजे, अल्प आयुष्यनी मांय । निशदिन नाम नारायणनुं, समरे
 हृदे सदाय ॥१०६॥ सदा समरण इयामनुं, आळस उंच निवार ।
 बोले जक्तशुं वावरुं, हरि भजवे हुंशिघार ॥१०७॥ कुशळ रण्यो
 मन कोपधी, निजमन नर निरवाण । लडे लेश न लोपियो, गयां
 ये कामे बाण ॥१०८॥ खीज्यो मन तब खेधकुं, रुतो रणनी मांय ।
 आव्य निज आवेरडो, जेम लख्युं तेम धाय ॥१०९॥ वेड जोध बरा-
 यरी, रोप्या रणमां पाव । लडे भडे कोय लडथडे, दोनुं खेले दाव
 ॥११०॥ वडवड वेड वखाणिये, खडभड हुवो जे खेद । दडवड
 आये दो जणा, अडवड हुवो उमेद ॥१११॥ टणणण टंकारव हवा,
 घणणण चले चुक बाण । तणणण त्रांसां त्रस्रसे, घणणण धजे
 घुंटाण ॥११२॥ हणणण हय घणुं हावले, वणणण बोले बाण । ग-
 णणण गाजे गोळियो, भणणण पडे भंगाण ॥११३॥ गररर गोळा
 नाळयना, तररर बोले तूर । अररर करे अधमूवा, भररर भागे भूर
 ॥११४॥ फररर नेजा फरहरे, वररर नगरां घूर । धररर कंपे का-
 यरां, डररर भागे दूर ॥११५॥ धणणण धुजे धरती, क्षणणण हुवा
 क्षणकार । ठणणण ठमका होरछा, रणणण हुवा रणकार ॥११६॥

झललल झयके वरछियो, ढळळळ ढळके ढाल । वललल बर्की बोलतो, ते गललल बोलियो गाळ ॥११७॥ हटडड आयो हाकली, फडडड भागी फोज । कडडड पाड्यो कारमो, मडडड मार्यो मनोज ॥११८॥ पडतो मन पोकारियो, निजमन सुणिये नाथ । जोजे मा मारे जीवथी, आव्यो हुं शरण अनाथ ॥११९॥ कांयक करुणा कीजिये, दीजिये जीवित दान । अनाथ उपर एवढी, न घटे नाथ निदान ॥१२०॥ इंद्रिसहित हुं आशरे, करीश राज्यनुं काज । दास दासनो दास हुं, तुं तात मुज शिरताज ॥१२१॥ भजुं न कवि भोगने, रचुं न कदिये राड । वाळुं न विषय सुखने, निजमन मोय निभाड ॥१२२॥ निजमन कहे आवे नहि, प्रतीत तोरी पतलेल । आज रहे आखी अणिये, तो काल्य अखेलां खेल ॥१२३॥ झीणोय कणिको झेरनो, करे कायानो नाश । व्याल बेरी बहनि, ए छोटे घडी वणास ॥१२४॥ होय न हेतु कोयना, मन भोरंग विष बाघ । बळतां जेथी विचारिये, तेहनो कीजे त्याग ॥१२५॥ घने न केदिये वेहुने, त्यागी रागी ताय । एक चहाय अरप्यने, दुजो शोहेर सराय ॥१२६॥ तुज मुजना तानने, वर्णवी कहुं विवेक । छेदुं जमी असमाननुं, केदि न मळे एक ॥१२७॥ छंद मोतीदामनी चाल—भजे मन भाव सदा भवभोग, रचे नहि रंच गणे निजरोग । खुशी मन खूष खट रस खान, तुटे न कदी निजता परतान ॥१२८॥ इच्छे मन अंबर सुंदर अंग, अजाणे एनि जन करे उमंग । चहे मन मृपण सख ॥ लोभ लुवांग्य झीणि, निज करे नहि प्रीत ॥१२९॥ देखे मन मानव मुनी, पाहे पंडित पीनिज नेण उठे अंग झाळ । देखे मन न मासी मात । वेहेन फड बेटी निराशी नरपण ॥१३०॥ निरखे अतिशे आकरी, लोभतणी लुवांग्य । ज असत अनित । निहा सोय शरीरे सांग्य ॥९२॥ निजमन उवाच—लाहल चिख ॥१३१॥ एहमां अनंत विकार । कूड कपट छळ हिंसा, रेकट न जाये । गमे ॥९३॥ घातु सप्त प्रकारनी, अढये पडे उपवासि चित्त ॥१३२॥ फाछथी, हरिजन रहे उदास ॥९४॥ मन उवाच—दाणे जो असार । सर्वे, दाम करे बहु काम । दोष काहारे दाममें, सोय ॥१३३॥ नाम ॥९५॥ रामतणुं करी राखिये, अशन वसन घर नारां । पाछे

માથ ॥૧૫૨॥ ઇચ્છ્યું નહિ મઠે આજથી, ભજે નહિ મઠે ભોગ ।
 રહે તો એવી રીતશું, સાધી શરીરે જોગ ॥૧૫૩॥ દેહદશાણ સર્વનું,
 કરવાને એહ કામ । રહે પટ્યો હવે રાજમાં, ગાઢી ગર્વ ગુલામ ॥૧૫૪॥
 જીલ્યો નિજમન ફોજને, રાખ્યો મન એહ રીત । નિર્ભય નોયત ગઢ-
 ગઢી, થઈ જગતમાં જીત ॥૧૫૫॥ જાચક જશ મુલ્ક ઉચ્ચરે, ભલોભલો
 નિજમઢ । તોલે નાવે તાહરી, તેં મરણ્યો મન અકઢ ॥૧૫૬॥ મોટા
 મહાજન મઢી કરી, પૂછે કરી અતિ પ્રેમ । જીલ્યો નિજમન જંગમાં,
 મહાયલિ મન કેમ ॥૧૫૭॥ નિજમન કહે નહિ અચરજ, ખીરુ જેને
 ભગવાન । રાહનો સો મેરુ કરે, અને મેરુ સો રાહ સમાન ॥૧૫૮॥
 સત્સંગના પ્રતાપ શું, સરે જો સઘઢાં કાજ । અવર થીજે ઉપાય શું,
 રહે ન કદિયે લાજ ॥૧૫૯॥ સંત સદગુરુ સહાયથી, હરિકૃપા પળ
 હોય । પંગુ બહુલે પરવત, કહે ન આશ્ચર્ય કોય ॥૧૬૦॥ જીલ્યા પાર્થ
 રણસંગમાં, શૂર ભીષ્મ સંગ્રામ । સહાય જેની શ્રીહરિ, તેથી કોણ
 ન સરે કામ ॥૧૬૧॥ વાસવતળા વિરોધથી, ઘરી ગિરિ વચાવ્યો
 વ્રજ । તે પ્રતાપે જીતિયે, એની સર્ઈ આશ્ચર્ય ॥૧૬૨॥ જે જીલ્યો તે
 હારશે, એહ અનાદિ રીત । સરવે કારણ સદગુરુ, નહિ હાર જીત
 પર પ્રીત ॥૧૬૩॥ સુળી વચન સહુ નિજનાં, વઢતા વદિયા વાળ ।
 ધન્યધન્ય નિજ ઘટે ઘણું, પળ સુળો નાથ સુજાળ ॥૧૬૪॥ નગર-
 માંહી નરેશ ચિન, રહે ન અમથું રાજ । તલ્લતે વિરાજો આપ તમે,
 માનો વચન મહારાજ ॥૧૬૫॥ સુલ્લ હોય સહુ શહેરને, અદલ ફરે
 એક આળ । પીઢે નહિ કોય કોયને, રહે ન લેચાતાળ ॥૧૬૬॥ હરિ-
 જન હરિરા હેતથી, નિજમન હુવો નરેશ । કપટી કાઢ્યા કોટથી,
 લંપટ રહ્યા ન લેશ ॥૧૬૭॥ નિરવૈર રહે સહુ નગ્રમાં, પ્રજા પામી
 સુલ્લ । એક હરિજન હોયે રહ્યા, વેરી ગયા વિમુલ્લ ॥૧૬૮॥ અલંકાર
 રહો આ શહેરમાં, નિજ રાયનું રાજ । ચલે ન ચોરી ચોરની, રહે નહિ
 દગાવાજ ॥૧૬૯॥ નિજમન વેઠો રાજપર, જયજય હુવો જયકાર ।
 નિર્ભય નેજા રોપિયા, હરિજન હુવા ઉચાર ॥૧૭૦॥ એક અમલ
 વિના અવનિ, હોયે રૈયત હેરાન । દોય ધણીના દેશમાં, મિટે
 નહિ લેંચાતાળ ॥૧૭૧॥ મજો જે કોય ભગવાનને, તે તજો સવે
 મનસંગ । માનો નહિ શિલ્લ મનની, જો ઇચ્છો સુલ્લ અમંગ ॥૧૭૨॥

कोटि उपाय जो करतां, जीवो मन नव जाय । जीते ते जन ज-
 क्तमां, जेहने सदगुरु सहाय ॥१७३॥ सोय सदगुरु सेविये, जेथी
 मन जीताय । जीत्या मन विन जे करे, ते सरवे जूठो उपाय ॥१७४॥
 सदगुरु एक संसारमां, शिष्य हरण संताप । वित्त हरे जे विश्वनुं,
 ते गुरु गणिजे पाप ॥१७५॥ गुरुशब्द सो गरिष्ठ हे, सबपर सोये
 सरिष्ठ । सो गुरु सहजानंदजी, एक उर मम इष्ट ॥१७६॥ इच्छे जे
 कोय अंतरे, कष्ट मिटावा कोय । एक अच्छल ए आशरो, सहजा-
 नंद प्रभु सोय ॥१७७॥ दास जेनी दयाथकी, जीत्या मन जोराण ।
 कान सुणी केतो नथी, नजर दीठी निर्वाण ॥१७८॥ जीत्ये मन सब
 जीतियां, जीत्या काम ने क्रोध । लोभ मोह लैये लोपिया, जबर
 हुता जे जोध ॥१७९॥ राजा जेनो रोलियो, पकडी नाख्यो पास ।
 नोकर तेना नाशिया, घाली मुखमां चास ॥१८०॥ अनमी नर
 नमाविया, जे मा'लंता मगर । ते नावे जोतां नजरे, जेम उड्यां
 आकतूर ॥१८१॥ भार उतार्यो भूमिनो, मारी मननी फोज । रह्यो
 न बेरी राजमां, तप पायो निजमोज ॥१८२॥ साचो सेवक श्याम-
 नो, निजमन जेनुं नाम । अलो लब्धो भारतमां, न कर्यो लुणहरा-
 म ॥१८३॥ नीति चलावी नग्रमां, अनीति करी उथाप । पापी काढ्या
 पुरथी, सवे गयो संताप ॥१८४॥ प्रभुतणा प्रतापथी, मननुं काढ्युं
 मूळ । सहजानंदनी सहायथी, निजे कथो निष्कुळ ॥१८५॥ मन नि-
 जमनना रूपने, ओळखावा आ छंद । हरिजनने हित एह छे, कहे
 निष्कुलानंद ॥१८६॥ संवत अठार एकोतेरो, आवण सप्तमी चंद ।
 एकसो सत्याशी सत्य छे, सरवाळे सहजानंद ॥१८७॥ इति श्रीसहजा-
 नंदव्यामिशिष्यनिष्कुलानंदमुनिविरचिते मननिजमनसवादे मनगंजनप्रथः सपूर्णः ॥

श्रीरामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

गुणग्राहक.

बोहा—लंघोदर हु लागुं लळी, पार्वतीतनु पाय । शुद्ध बुद्धि दियो
इयाम वीर, शंकरसुत हो सहाय ॥१॥ गणपति गणपति गाइए,
अवगुण मटे अनेक । गुण चिन गोविंद ना रिझे, छिजे न अवगुण
छेक ॥२॥ गुण पूजावे सबे जक्तमां, गुण बढावत मान । ज्यामें
जेत्तो गुण रहे, ताहि तेत्तो सन्मान ॥३॥ गुण अवगुण दो गुंथके,
कहुं कथा प्रबंध । ओर गुणमें आवी गये, गुणातीत हे गोविंद
॥४॥ अवगुणकुं आदर नहि, शुभ गुणकुं सन्मान । दोय विध एह
देखहुं, जानत हे सब जान ॥५॥ देव दानव मानव मुनि, सब हे
गुणके राज । अवगुणकुं सुझत नहि, रीत रंक यह राज ॥६॥ सब-
विध देख्या शोधके, तिनहुं लोकके तान । कहिये अब कहो कोन-
कुं, गुणग्राहक भगवान ॥७॥ एक अवल गुण आकाशके, शून्य
सोइ शब्द विभाग । शुक कोयल मेना सखी, घूड गर्दम कुकर
काग ॥८॥ एसी वाणी जाणी एककी, कोय न सुनत कान । एक
सुनत बहु भावशुं, तोरत ताहीसुं तान ॥९॥ एक शब्द गुणगान हे,
एक शब्द सोई गार । गान मिलावत मौंजकुं, गार मिलावत मार
॥१०॥ एक नर अशुद्ध बोलही, एक विचारत वेद । प्रसिद्ध गुण दोह
पेखिये, भयो गिरामांही भेद ॥११॥ जाकी जेसी हे बोलनी, तापर
तेत्तो हेत । कोकिला क्या देत हे, अरुं काक उलुं क्या लेत ॥१२॥
शुभ गुणसे सुख उपजे, अवगुण दुःख अनेक । दोय विध देखे दि-
लमें, तो रहे न संशय रेख ॥१३॥ (वायुगुणवर्णन)-अब सुनोहो रीत

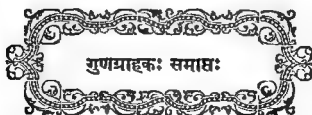
समीरकी, वहत हे विध दोह । एक शीतळ अंग करे, एक लगाव हे लोह ॥१४॥ अरु एक उडावत अग्रकुं, अरु एक मिलावत मेघ । पवन गुण एह पेलिए, वहत दोनुंहु वेध ॥१५॥ एक आनंद अंग आपही, अरु एक देवत हे दुःख । जेसो ही गुण ज्यामें रह्यो, तेसो कहे सव मुख ॥१६॥ अरु अग्नि अग्नि एक हे, देखताहि गुण दोय । एकसें दुःख अति उपजे, अरु एकसें सुख होय ॥१७॥ एक अग्नि पचावत अन्नकुं, अरु एक लगावत लाय । दुःख सुख दोयिक देखिये, एह दोनुं गुन सव गाय ॥१८॥ एक धुमर घर धुंधवे, अरु एक करत उजास । चाहि न भावत अंतरे, चाहिसे होत हुलास ॥१९॥ शुभ गुण विन जन सुखको, दलहि न कीजे दोड । पेखी गुण निज पिंडको, अरु पीछे करना कोड ॥२०॥ निरखो गुण जन नीरको, अरु वांहिमें दो विध । मीठो खारो मानिये, पीने मांहि प्रसिद्ध ॥२१॥ एक जळ अनुपम जाहवी, अरु एक अशुचि कुंड । वां नहावत सव नेहशुं, वांहि न परसे पंड ॥२२॥ एक नीर मंहीसें निपने, ईधु लीमे अरु आक । वांही न भले भावकर, वाही पावे करी पाक ॥२३॥ अरु वांहि मिले विन तोलमें, ओहि तोलावत तोल । जामही जेसो गुन हे, ताकोहि तेसो मोल ॥२४॥ एक पात पेखो आकको, एक निर्वृत नागरवेल्य । वांहि खावत खांतकर, वाकुं मुख नहि मेल्य ॥२५॥ एक फूल अवल आवळको, एक चंपक फूल गुलाब । मिलत ओहीतो भूल्यशे, है एहि विन हिसाव ॥२६॥ एक फळ इंद्रामण आकको, एक फल अवल हे आम । आक न भले कौ भूल्यसे, होय आमकि हैये हाम ॥२७॥ आक न आवत आम सम, देखहुं दिल विचार । एक तोले क्युं आवहि, सो उझ सोनको तार ॥२८॥ सुनहि देखी सुख ओरको, हिये न कीजिये हाम । होड नहि मुप हंसकी, सम अजा गज इयाम ॥२९॥ भमर गीगा अरु भिन्न हे, भिन्न अरु वक मराळ । पक्षी एक नहि पेखिये, हे विधविध गुन विशाळ ॥३०॥ गुन विनातो गनती कहा, होइहे ताकी हलकाय । वाहिकी सोच न कीजिये, समझ रहेना मन मांय ॥३१॥ एक पृथिवी गुन प्रसिद्ध हे, अरु जूदी चाकी

जात । मिले नहि सरखे मूल्यसे, समझ एह धातु सात ॥३२॥ पुरट
 अरु पित्तल पीत हे, मिलत न एकहि मूल्य । श्वेत कलि रजत
 सहि, भाखे न सम कोय मूल्य ॥३३॥ एक अवनिसे उपजे, तरुवर
 भार अढार । सबके गुन सरखे नहि, विधविध करो विचार ॥३४॥
 अरु भाजन हे सब भूमिके, करता एक कुलाल । जामेंही जेत्तो
 गुन हे, तामेहि तेत्तो हि माल ॥३५॥ एक पटमें बो'त पटंतरो, अरु
 चाहिमे विभाग । क्यां चोसाई झरवाळियां, क्यांहां पटु पाहांमरी
 पाग ॥३६॥ अरु जामे गुन जेहि जानहि, ताकि करत जतन ।
 पथर पारस दो पेखके, राखेहि रीत रतन ॥३७॥ एसि विध अनेक
 गुन, पेखेहि नाचत पार । देखीहि गुन अरु दोपकुं, काहा का-
 ढना हे सार ॥३८॥ अरु अय केनेकी एतनी, सुनहो संत सुजान ।
 जातेहि रीझे जगपति, धन्यधन्य गिरा एह गान ॥३९॥ वायु बहत
 बहु विधके, सप्तद्वीप अरु नव खंड । धन्यधन्य सोही समीरकुं,
 जेहि परसे हरिके पंड ॥४०॥ अरु अनल हे बहुविधके, मेहेताय म-
 सालां दीप । धन्यधन्य ओही अनळकुं, जोहि जरत श्याम समीप
 ॥४१॥ धारि हे विधविध बहु, सर सरिता भरे कूप । जाकुं पिये परसे
 हरि, ओही हे नीर अनूप ॥४२॥ अरु पृथ्वी हे बहु पेरकी, श्वेत
 श्याम अरु रक्त पीत । धन्यधन्य ओही धराकुं, जेही हरि करी
 अंकित ॥४३॥ अरु भूवन हे बहु भातके, त्राटि माटीरु चिरा-
 बंध । धन्यधन्य एहि धामकुं, जामहि रहे गोविंद ॥४४॥ अरु भो-
 जन हे बहुभातके, लेख चोदय भक्ष्य अरु भोज्य । धन्यधन्य एहि
 अन्नकुं, जेहि जमत मोहन मोज ॥४५॥ अरु वासन हे बहुविधके,
 कंचन कांसा पितळ रूप । भाग्य बडे एह भाजनके, जामहि जमे
 जडभूष ॥४६॥ अवखोरा कटोरा कळसिया, अरु भरे निर्मळ नीर ।
 पुन्य बडे एह पात्रके, ज्यासे जळ पिचे थळवीर ॥४७॥ ले लवींग
 सोपारी एळची, अरु काथा चुना पान । धन्यधन्य एह मुखवासकुं,
 भावे भखे भगवान ॥४८॥ पर्यंक हे बहुपेरकी, खाट पाट अरु
 पलंग । धन्यधन्य सोही सेजकुं, ज्यां सुचतरे श्रीरंग ॥४९॥ सुंदर
 सेज समारी सुमने, विछोनां अवल विछाय । धन्यधन्य हे सोही

जनकुं, जेहि तलांसतहे पाय ॥५०॥ सूर्ह उठत जव सेजसे, अरु
आळस मोडी अंग । लइ लोटा मुख घोवही, सव पे'रे वसन सो-
रंग ॥५१॥ वसन सुंदर बहुविधके, सोहे सोरंगी सुरवाळ । जामा
पे'रे जरियानके, चळकत वाकि चाल ॥५२॥ अरु कमरे बांधे कसि-
के, दोपटे शाल दुशाल । शोभत सुंदर शिर उपरे, शुभ सोनेरी
सुफाल ॥५३॥ वस्त्र हे बहु विधविधके, गिनत परत नहि पार । ध-
न्यधन्य पट सोही पेखीये, जेहि पे'रे प्राण आधार ॥५४॥ रंगरंग हे
बहु रीतके, नील पीत श्वेत अरु लाल । कसुंवा किये क्या कहूं,
हेवाके भाग्य विशाल ॥५५॥ कै केशर कसुंवी रंगके, रंगे हे वसन
अमोल । जाकुं पे'रे जगपति, ताहि न आवत तोल ॥५६॥ सुवर्ण
रुपा कोय सम नहि, भयेहे जाके भूषण । धन्यधन्य सोए धातुकुं,
पे'रे हे प्राणजीवन ॥५७॥ बेट विंटी करमुद्रिका, पोंची अंगुठी पा-
ण । बाजु काजुं कनक कडां, धन्य पे'रे श्याम सुजाण ॥५८॥ कनक
कुंडळ दो कानमें, त्याहां तंगल तोरा तार । सुवर्ण मुगट शिर उपरे,
धन्यधन्य धरे मोरार ॥५९॥ कनककी माळा कंठमें, कदिदोरो
किये कंचन । पाये पंजनियां पेखके, जोइ मोहित हे जन ॥६०॥
धन्यधन्य एहि धातुकुं, पे'रे हे पुरुषोत्तम । अवर भूषण अनेक हे,
सो नावत वाके सम ॥६१॥ वसन भूषण विधविधके, पे'रेहे प्राण-
आधार । चढे वाहन हरि चौपशुं, अश्व भये असवार ॥६२॥ गज
हुकितो गनती नहि, हे कदलि वनमें क्रोड । जापर बेठे जगपति,
होय न वाकि कोड होड ॥६३॥ वाज हे बहु विधके, हेड वाकि जा-
त अनेक । हरि चढे जो हय उपरे, वाके सम नहि एक ॥६४॥ रथ
वहेल अरु पालखी, हे शकट सोय अनूप । ओहि वाहन भाग्य व-
खानिये, ज्यां बेठे जटुभूष ॥६५॥ विधविधके वाहन उपरे, चढेहे
चतुरा राय । देने आये दरशनकुं, वनमालि सो वनमांय ॥६६॥
बहु विधविध छाया वनकि, सो कहते नावत पार । धन्य आंधा ए-
ह आंवली, जाहां बेठत हे मोरार ॥६७॥ सिंहासन सोय सोयाम-
ने, सजे गादी तकिया मेल । विछाये हे विधविधके, आय बेठे हे
अलखेल ॥६८॥ ओर आसन विध अनेक हे, रची बेठत राजा रा-
ण । ताके तोले तेह नहि, ज्यां बेठे हे श्याम सुजाण ॥६९॥ जुयजु-

थ मिले बहु जनके, निरखत नयणे नाथ । आनंद आयो अति अं-
 गमें, सवेहि भये सनाथ ॥७०॥ मनुष्य मुलकमें हि बोल है, वाका
 वार नहि पार । जेहि निरखत है जगदीशकुं, धन्यधन्य तेहि नर-
 नार ॥७१॥ पूजा विधविध पेरकी, करतहे कर जोड । धन्य जीवत
 तेहि जनको, करतहे पूरे कोड ॥७२॥ चंदन चरची ले चंपको, कर
 कंठ आरोपत हार । अगर धूप अरु आरती, उतारत वारमवार
 ॥७३॥ अतिप्रसादी बहुपेरकी, लावत भरभर थाळ । हरिजन ज-
 मावत जुक्तहुं, जीमतहे दीनदयाळ ॥७४॥ देत प्रसादी हरि दास-
 कुं, हेत करी हरि हाथ । जेहि कण प्रसादी कारणे, अज शिव भ-
 ये अनाथ ॥७५॥ मिली मुक्तपुरुषकी मंडळी, निरखत भरभर ने-
 ण । सनमुख देखत श्रीहरि, श्याम सुंदर मुखदेण ॥७६॥ जोगी वि-
 योगी हे बहु जक्तमें, उदर भरत अनेक । मिले हे जाकुं महाप्रभु,
 ताहि समो नहि एक ॥७७॥ त्यां हेत करी पूछही, प्रश्न उत्तर प्रसं-
 ग । संत सुनत हे सय मिली, पळपळहि जामत रंग ॥७८॥ हे संवाद
 बहु संसारमें, बोलत थकथक बोल । संत हरि संवाद सम, तेहि
 क्युं आवत तोळ ॥७९॥ भट पंडित त्यां भेळे भये, करतहे कथा
 उचार । सुनत जाकुं श्रीहरि, ओरहि संत अपार ॥८०॥ पंडित
 पार नहि पेखिये, ठरेहे ठोरमठोर । श्याम समीपे जो रहतहे, चाके
 सम नहि ओर ॥८१॥ सुंदर फूल सोयामणे, हेत करत बहु हार ।
 पूजा करन पगभर खडे, जोडे कर नरनार ॥८२॥ दिल देखी प्रीति
 दासकी, हेत करी हरि लेत । कोयक पे'रे हरि कंठमे, कोइक वाकुं
 ले देत ॥८३॥ पुष्प तो हे बहुपेरके, पिखि जीय पचरंग । सुमन सो-
 ही सोयामने, जो अरपे हरिके अंग ॥८४॥ तोरा गजरा अरु पों-
 चियुं, हैयेहे हार अमूल । दोनुं काने कुसुम देखिये, शोभत सुंदर
 फूल ॥८५॥ ओरतो पोहोय अनेकहे, कामीके आवत काम । पुन्य थ-
 डे ओहि पोहोयके, पे'रे सुंदर श्याम ॥८६॥ कुसुममाळा पट्ट कंठमें,
 पे'रे श्याम सवाग । निरखत सय मिली नाथकुं, गावत गुनिजन
 राग ॥८७॥ गान तानकी गनती नहि, तोरत बहुविध तान । धन्य-
 धन्य ओही रागकुं, जाहि सुने भगवान ॥८८॥ घाजिघ रे पट्ट-
 विधके, घा घाये ते घस बोल, वाजतहे वजराज त्यांहां, ताकि ना-

वत कोय तोल ॥८९॥ जेहजेह गुनहे जेहिमें, तेहितेहि आवत का-
म । अवगुनकी एसी सही, ना पूछत कोहु नाम ॥९०॥ एसा गुन
आयो नहि, जाते रिझत राज । अथ पडे रहे दरबारमें, पेट भरन-
के काज ॥९१॥ अथ देखी सुखमय ओरको, हैये न कीजिये होस ।
एसो गुन नहि आपमें, तो दिजे किनकुं दोष ॥९२॥ जाही कहूं
जगदीशकुं, तमहि भये गुण ग्राम । जेही गुनहीन जनहे, इनकि
बडी अभाग्य ॥९३॥ अरु ऐसी अनादि रीतहे, के भयी अथ मेरे
भाग । भला जुं होयतो काहा भया, अयतो करियो त्याग ॥९४॥
दीनबंधु दरबार सुनी, में आयो हुं महाराज । अधम उद्धारन आप
हो, नाथ गरिबनिघाज ॥९५॥ मोटी नजर करी मे'रकी, देखोहो
दीनदयाल । श्रीसहजानंदके राज्यमें, कहिक निर्भय कंगाल ॥९६॥
ठाकुर तम ठिकही करो, नहि दुखहे सुख शिर । मेरा मन अधि-
रिया, धरत नहि सोय घीर ॥९७॥ अथ अवगुन मेरा आप तमे,
देखो नहि जुं दयाळ । अर्भक करे अपराधके, तौ बाप तजत नहि
वाळ ॥९८॥ उदरमें अपराध अति, बहुविध करही वाळ । मात न
लावत मनमें, करत प्रीते प्रतिपाळ ॥९९॥ अथ कृपानिधि एसी करो,
करत हुं करभाम । लहि बडाइ आपकी, सुख दीजिए अथ इयाम
॥१००॥ सुखसागर तम इयाम हो, कृपालु सुखके कंद । हो नाथ
निष्कुलानंदके, सुखनिधि सहजानंद ॥१०१॥ इति श्रीमदेकांतिकधर्म-
प्रवर्तकश्रीसहजानंदहस्वामिशिष्यनिष्कुलानंदमुनिविरचितगुणग्राहकग्रंथः समाप्तः ॥

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतसाम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

हरिविचरणम् ।

सोरठा—मंगळरूप महाराज, राजाधिराज करुना करी । निजजन हितकाज, आज राज मन मे'र धरी ॥१॥ सबके उपर जेहि इयाम, धाम अनंतके जेहि धनी । सो प्रभुजी पूरन काम, ज्याकि मोटप्य नव जात गनी ॥२॥ सो पूरन पुरुषोत्तम, प्रगट भये जनहित हरि । ज्याकुं निगम कहे अगम, सुगम सो हे नरतन धरी ॥३॥ अक्षरपर अविनाश, जास प्रकाश आ जक्त रये । सो करन कळिमळ नाश, मनुष्याकार मोरार भये ॥४॥ दोहा—ऐसे श्रीघनइयामकुं, बंडु वार-मवार । हरिविचरण हरिकथा, कहं अब करी विस्तार ॥५॥ सुंदर देश सरवारमें, छपिया छधिको धाम । द्विज धर्मभक्ति सुवन, प्रगटे श्रीघनइयाम ॥६॥ चोपाई—प्रगट भये प्रभु पूरन चंदा, निज जनके डर देन आनंदा । कपटि कुटिल कुकुर्मि कुमति, ईनकुं सुख रहो नहि रति ॥७॥ पापी पाखंडी परत्रिय रता, परद्रोही परघनहरता । ऐसे दुष्ट देखिके व्यालु, करी करुना भये प्रगट कृपालु ॥८॥ सुभग देश सरवारके माई, गाम नाम हे छपिया ल्याई । तामें द्विज वसे सरवरिया, परम पवित्र माचके ज्युं भरिया ॥९॥ पांडे हरिप्रसाद प्रणिता, तिनकी पत्नी बाला पतिव्रता । धर्मवान दोउं दंपति देखी, भक्ति वैराग्य ज्ञान विशेषी ॥१०॥ तिनके सुवन प्रगटे बहनामी, शिव ब्रह्मादिक सबके स्वामी । संवत अठार वरप साडत्रिशा, चैत्रशुदि नौमिकी निशा ॥११॥ दश घटिका जाते जगदीशा, प्रगट भये सुर नर मुनिईशा । अघर्मसर्ग उत्थापन काजा, धर्मसर्गको

स्थापन राजा ॥१२॥ बहुत जीवकुं करन भवपारा, आये आप सबके आधार। संत सुधर्मी शुभमति चारे, एहि सब जन भयेहे सुखारे ॥१३॥ दंभि दुष्ट दगाके करता, ईनके उर भये बहु वरता। धित बहनी जरत पटपासा, तेसेहि जरी मरत अदासा ॥१४॥ संत सुखद दुःखद दुरमति, धरे घनश्याम नाम शुभ अति। केतनेक दिवस रहे एह गामा, पिछे आये अयोध्या धामा ॥१५॥ तहां रहेहे कितनेक दिन, पीछे त्यांसे चलिहे जीवन। जन्मतें भये वरस एकादशे, तेहि दिनसैं सुवनसैं निकसे ॥१६॥ दोहा—घर तजी घनश्याम हरि, लैहे वनकि बांट। स्नेह तजी संवंधीको, चलिहे वरनिराट ॥१७॥ चोपाई—बहोत दिवस फीरे वनमांई, देखे शोभा सो वरनी न जाई। सर सरिताके निर्मल वारी, गिरि गहर अति सुखकारी ॥१८॥ पशु पंग्वी योलत बहुभाती, करत परस्पर शब्द सुहाती। सो सब सूनत दीनदयाळा, फिरत वनमें धर्मप्रतिपाळा ॥१९॥ फिरता फिरत विते दिन बहु, देखेहे वन गिरि शोभा सह। पिछे आये मुक्तनाथ मांहि, रहे चारु मास आपे त्यांहि ॥२०॥ त्यांसे आयेहे बुढोल नगरे, महादत्त भगिनी मायाजीके घरे। भगिनी मायाका करी कल्याना, त्यांसे चलिहुं श्याम सुजाना ॥२१॥ मिले गोपाळयोगी वनमांही, वरस एक रहे पोते त्यांही। योगकळा सम शीखवी आपे, शिखि गोपाळयोगि निष्पापे ॥२२॥ इनको काज करिके महाराजा, चले बहुत जीव तारन काजा। त्यांसे आदिवा-राह तीरथा, कोटिकोटि जन हरन विधा ॥२३॥ एहि तीरथमें जन ज्यो रहेहे, तिन सयनकुं दरशन भयेहे। पिछे त्यांसे चलिहे सुजाना, गिरपुर आये आपे भगवाना ॥२४॥ शहर शोभा कछु वरनी न जाये, सिद्धबल्लभ हे तिनहीको राये। सिद्ध सेवामें अति अनुरागी, चातुर मास रखत देख त्यागी ॥२५॥ त्यां वसे हरि प्रावृद्ध ऋतु, देखाव्ये संत असंत अनंतु। त्यांसे चलिहे आप महाराजा, नवलखा परवत देखन काजा ॥२६॥ त्यांहि नव लख योगीके वासा, गयेहे आप उनहीके पासा। रहे तीन दिवस हरि त्यांही, आये बालवाकुंड तीर्थमांही ॥२७॥ तेहि स्थळमें रहे दिन तीना, तीर्थवासीकुं दरशन दिना। त्यांसे चलि गंगासागर आये, त्यांके रहे-

नार दरशन पाये ॥२८॥ अति त्याग वैराग्य असंधी, त्यांसे चलिके
 ग्वाही उल्लंघी । कपिलाश्रमे आये सुखसिंधु, पक्ष तिन त्यां रहे
 दीनबंधु ॥२९॥ त्यांसे आये पुरुषोत्तमपूरी, देखे दुष्ट अति मति
 दूरी । सोतो परस्पर लडीमुवा, हरिहृच्छासे असुर नाश हुवा ॥३०॥
 मुवे असुर अति अघवंता, ताकुं देखी चलि भगवंता । आदिकुरमें
 आये अविनाशी, निरखी निहाल भये त्यांके वासी ॥३१॥ त्यांसे
 चलि मानसपुर आये, सत्यव्रत नाम हे जीनको राये । देखी त्यानि
 वरनीको बेपा, परिवार जुत भयो शिष्य नरेशा ॥३२॥ ताको करी
 कल्याण महाराजा, पिछे चले राजअधिराजा । त्यांसे आये व्यंक-
 टाद्रिये, दिये दरशन सबकुं हरिये ॥३३॥ शिवकांचि विष्णुकांचि
 जोई, आये श्रीरंगमें निरमोई । ऐसे फिरत अवनि अविनाशी,
 दुष्टदमन संतन सुखराशी ॥३४॥ दोहा—ज्यांज्यां विचरे जगपति,
 भूमिपर भगवान । त्यांत्यां जीव जेहि मिले, तिनको भयो कल्याण
 ॥३५॥ जाने अजाने जेहि जन, निरखे नयने नाथ । सोहि सनाथ
 सय भये, होये न कबहुं अनाथ ॥३६॥ चोपाई—पिछे सेतुबंधरामे-
 श्वरे, आये नाथ त्यां आनंदभरे । देखे सुंदर जाग्य सुहाई, रहे कांये-
 क दिन आपे त्यांई ॥३७॥ पिछे त्यांसे चले महाराजा, आये श्रीहरि
 सुंदरराजा । भूतपुरि त्यांसे कुमारिकन्याये, पद्मनाभमें प्रसुजी आये
 ॥३८॥ जनार्दन अरु आदिकेशवे, चलेहे मलियाचळ देखवे । पंढ-
 रपुर जनाबाद जगपति । त्यांसे दंडकारण्य करी गति ॥३९॥ पिछे
 पधारे नासकपुरमें, अति उत्साह भरे हरि वरमें । तापी रेवा मही
 सामरमति, एही उल्लंघी आये प्राणपति ॥४०॥ भीमनाथ आये
 भगवाना, बहुत जीवको करन कल्याणा । त्यांसे चले हरि धिरेहि
 धिरे, आये गोपनाथ सिंधुके तीरे ॥४१॥ त्यांसे आये हे गुप्तप्रियागे,
 अति कर्प भयोहे तन त्यागे । पिछे आयेहे लोढवे गामे, तिन मास
 रहे प्रसु तामें ॥४२॥ पिछे आये मांगरोळ्य शहेरा, बहुत जीवपर
 करी हरि महेरा । देखी भूमि पवित्र पुजिता, कछुक मनोरथ मनमें
 किता ॥४३॥ अन्नको क्षेत्र बंधाव हुं आंहि, ऐसे संकल्प करे मन-
 मांहि । त्यांसे प्रसुजी लोझ पधारे, सषट्ति जनकुं हरस वधारे ॥४४॥
 त्यांहि वसतरे स्वामिके संता, त्रिये धनके त्यानि अत्यंता । तामें

मोटेरे मुक्तानंदा, सब संतनकुं देत आनंदा ॥४५॥ तेहि गाम वा-
हिर वावडी, बेठे नाथ तिहां दोउ घडी । स्वामिके संत एक तियां
आये, करी चिनघ लाये जगो मांये ॥४६॥ त्यांहि आघके बेठे घहु-
नामी, संत सब बेठे शिर नामी । पूछन लागे परस्पर वाता, कैहे
एकएककि बिल्याता ॥४७॥ सुनिहि संत वचन भये राजी, कयेहे
संत सो मिले मोय आजी । कहे हरि रखो तो रहूं आंहि, ओर
ओर मन मानत नांहि ॥४८॥ संत कहे बडे भाग्य हमारा, जो रहना
होय नाथ तुमारा । नाथ कहे हम रये तुम संगी, ऐसे हरि करी
रये उमंगा ॥४९॥ दोहा—रये लोछमें साधु संगे, सुखसिंधु घनश्याम ।
त्याग वैराग्यकी धारता, करतहे आहुं जाम ॥५०॥ इति श्रीनिष्कलानंद-
मुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे प्रथमो विश्रामः ॥१॥

दोहा—कितनेक दिवस त्यां रहे, संतसंगे सुखधाम । पिछे चलेहे
महाप्रभु, देखन गामोगाम ॥१॥ चोपाई—सोरठ देशमें फिरे सुख-
कारी, कहूं सो गामके नाम विचारी । काणक गाम माळियामें
आये, ज्यांहि भक्त वसत मनभाये ॥२॥ कालवानि गाम अग-
चाई, ज्यां रहत भक्त परवतभाई । केशोद गाम गाम हे मढडा,
ज्यांहि भक्त जेठामेर बडा ॥३॥ गाम मांगलुं अरु आखा गामे,
आये हरि नरसिंह द्विज धामे । पीपळागामे आये सुखकंदा, ज्यांहि
मिले स्वामी रामानंदा ॥४॥ नावडा गाम मेघपुर आये, ज्यामें द्विज
बहुत जीमाये । त्यांसे मानावद्र आये महाराजा, ज्यां हरिजनको
बहोत समाजा ॥५॥ मीतली पाडोदर जुं पंचालु, सील माधवपुर
गयेहे दयालु । समेधा सुत्रेज गाम वनथली, भक्त कल्याने भक्ति
करी भली ॥६॥ जीरनगढ आये जगदीशा, भव ब्रह्मा सब अम-
रके ईशा । तियां मनमें युं धारे महाराजा, करनो मंदिर श्रीकृ-
ष्णके काजा ॥७॥ सत्यसंकल्प असत्य न होई, बांधेहि धाम जाने
सब कोई । एक दिन आप गये कुंतिधाना, देवडे गयेहे श्याम
सुजाना ॥८॥ भाडेर गापमें भक्त हे भारी, झिझरि आये आपे सुख-
कारी । जमुनावड पुर हे धोराजी, देखी भक्त भये मन राजी ॥९॥
फनेनि सांकळी प्रयडि गुंदाहुं, जेतलसरमें आये दयालु । जेत-

पुर अरु गालोल गामा, भक्त हैत त्यां गये सुखधामा ॥१०॥ रवारिकुं रानपुर मोटे, गोरवियाळी गये लुंनाकोटे । जे जेह गाम गये रये राते, ते तेह गाम में कछे न जाते ॥११॥ दोहा—एहि भाति हरि विचरे, भूमिपर भगवान । दई दरशन आपको, कर्षो बहुको कल्याण ॥१२॥ नाघेर वसे वालाकमे, भक्त अति भाविक । घनश्याम फिरे गो'लवाडमें, सो कहुं करी विवेक ॥१३॥ उना सिमर भटवदरं, धारपटोळि आये श्याम सुंदरं । गाम राजुला वसेहे बाबेरे, आये गाम घाणले एह फेरे ॥१४॥ मेरियानां गोरडका गामा, गाधकडे होई चले सुखधामा । पिठवडिमें पधारे प्रभुजी, एह भक्तकी भक्ति अति रजी ॥१५॥ मवा पेथलपुर तलाजा, गये मिहोर राज अधिराजा । भावनगर उमराळे आये, राजपीपळे भक्त मन भाये ॥१६॥ गाम गढाळिमे भक्त भलेरे, प्रभु पधारे तिहां बहुबेरे । गाम वनाळि गुंदाळा गामा, मालपुरामे रहे चड जामा ॥१७॥ आये आसोदर गाम रळियाने, रहे गढडे सोहे जग जाने । देखी पवित्र अति हरिजन, रहे त्यां भाव करी भगवन ॥१८॥ करे बहोत समैया त्यां मेळे, भये भक्त संत त्यां मेळे । दई दरश स्पर्श दयाळे, किने संत बहुत सुखाळे ॥१९॥ आप सामर्थि बाबरी अपारा, किये अनंत जीवके उद्धारा । त्यांसे चलि फिरे जेह गामा, सुनहो सवे कहुं तिनके नामा ॥२०॥ दोहा—रुहुं काठियावाड्यके, सुंदर गामके नाम । उपांड्यां विचरे जगपति, सुरपद सुंदर श्याम ॥२१॥ चोपाई—खोपाळा लाखनका गामा, अडताळा वनोठ गयेते श्यामा । उगामेडि गाम निगाळा, निर्लि नाव जन भयेहे निहाळा ॥२२॥ पीपळीया इगोराळामें आई, ताजपर सुरके सुखदाई । सरचई श्लिशाचदर रये हे, केरिये नसितपुर गयेहे ॥२३॥ चाडा गाम अलमपुर वळे, पथे गामादि फिरेहे सगळे । रोइसाळा पाटना पानवि, रतनपुर गये कहे कवि ॥२४॥ झमराळा गाम कहिये कारिघानी, तियां पधारे प्रभु सुखदानी । भक्त भाविक वसे जियां सारे, एहि गाम प्रभुजीकुं प्यारे ॥२५॥ लाठिदड गाम समदियाळु, कुंडळमें पधारेहे दयाळु । शेर घरचाळे वहुनामी, आये सतसंगी हित खामी ॥२६॥ रोजिद घेला सापर गुंदा गामे, गाम खांभडा पधारेहे तामें ।

सारंगपुरमें सुंदर श्यामे, बहुत लीळा त्यां करी सुखधामे ॥२७॥
 बगड जालिला सुंदरियाना, अनियालि सांलासर करे लाना ।
 चंद्र मोरसिया वागड बडभागी, जियां पधारेहे श्याम सुवागी ॥२८॥ भेंसजाळ्य लुये करी लीळा, बहुत संत त्यां भयेहे भेळा ।
 नाथ रहे नागडका माई, भक्त सुरा निरखि हरखाई ॥२९॥ गाम
 कोरडा सुदामडा सोई, गाम गांराभडि पाळियाद जोई । कानि-
 याड बोडि रु रेफडा, अलाउ बोटादमें भक्तहे बडा ॥३०॥ नागल-
 पुर भीमडाद गामं, सुखपुर रहे संत संगे श्यामं । गोरडका सरतां-
 नपुर सोइ, कंधेचारिये गयेहे निरमोइ ॥३१॥ पिपरडि मोडुंका
 हाथसनी, सोमनाथ भोयरे गये सुखधनी । कडुका अनियाळि
 काळासरं, जसदन गयेहे श्याम सुंदरं ॥३२॥ कोटडा रायपुर गोख-
 लाना, वांकिया वासिके करेहे कल्याना । गाम खंभाळा भडलि
 केराळा, त्यांहि पन गयेहे दयाळा ॥३३॥ रामपुर अरु मांडवधारा,
 वावडि गयेहे प्रान आधारा । करियाना निलवला नडाळुं, पिपलिये
 पधारेहे दयाळुं ॥३४॥ देरडि गाम सरतान पुरमें, रहि रात चले हरि
 भोरमें । ऐसे अवनि अटन करिके, दइ दरश तारे जननीके ॥३५॥
 दोहा—ज्यांज्यां विचरे जगपति, सहजानंद सुखखान । त्यांत्यां
 तारे जीवकुं, देइके दरशन दान ॥३६॥ आप अटन अयनि फीये,
 सुखसिंधु घनश्याम । हरि विचरे हालारमें, कहूं तेहि गामके नाम
 ॥३७॥ चोपाई—आटकोट आये अविनाशी, सतापुर गये सुखराशी ।
 गाम बंधिया मांडवे बहुनामी, दियेहे दरशन दासकुं स्वामी ॥३८॥
 गाम सिसांग मोवैया माई, आये गोंडळ श्याम सुखदाई । गाम
 गोमटा विरपुर डये, उमरालि धोलीधारमें गये ॥३९॥ कंडोरडा
 दुधिवद्र दयाळुं, झांझमेर गयेहे कृपाळुं । उपलेटा जालिया गणोदे,
 भायावद्र आये मन मोदे ॥४०॥ मुलेला राजवड सनोसरा, कालवडे
 जन जादव खरा । पिपलिया बडा खिरसरा, राजकोटसं गयेहे खो-
 खरा ॥४१॥ पडासून सरधार सुखदाई, आये हरि उमराली माई ।
 कुंदनि भाडला राजपरं, खांभे आयेहे श्यामसुंदरं ॥४२॥ इति श्री-
 निष्कुलानंदमुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे द्वितीयो विश्रामः ॥२॥

दोहा—धन्यधन्य भाग्य ए भूमिको, धन्यधन्य जन मनजित ।

देखी ऐंसेहि दासकुं, हरि फिरतहे तेहि हित ॥१॥ चोपाई—पिठडिया
 गाम वेरतिये, धुतारपुरमें प्रभुजी रिये । मेडि मातलि मोडामें प-
 धारे, जनके मनमें आनंद वधारे ॥२॥ अलैया शेखपाट बाडामें,
 आये चालम वनथळि गामे । झलुके वास आये अविनाशी, तमा-
 चिरोन गये सुखराशी ॥३॥ जाळिया गाम धोळमें महाराजा, वां-
 गावडि गये भक्तके काजा । हडियाना चावडि जोडिया, भादरेमें
 मास एक रिया ॥४॥ माघापुरसे गयेहे आमणे, दिये जनकुं सुख
 जात न वरणे । कोठारीया भेला पिपलिये आये, निजजन मन
 अति हरखाये ॥५॥ मोरवि माथग वेजलके गिये, खाखरेचिसें मा-
 लिये रिये । कछ वागडके फिरे हरि गामा, कहुं पावर अबडासेके-
 नामा ॥६॥ तुंन माथग बंधिया मोझारे, प्रभु पधारेहे शेहेर अं-
 जारे । गाम खोखरा मानुं माधापरे, नाथ पधारेहे मुजनगरे ॥७॥
 मुजनगरमें रहे बहु दन, देई दरस किये जन मगन । त्यांसे गये
 मानकूवा कुडकी, देखी प्रीत अति त्यां जनकी ॥८॥ सांमतरा दे-
 सलपुर दयाळा, आप न जिमे जिमाये मराळा । गाम वधोन मज-
 ल मगवांना, तियां पधारे ते आप भगवाना ॥९॥ गाम रुवा अरु
 गाम मोधाळा, जनहित फिरत जनप्रतिपाळा । गाम येटा भांगा-
 कि भलाह, ज्यांहि पधारे श्याम सुखदाह ॥१०॥ धूफि गाम शहेर
 हे तेरा, जियां किये हरि बोहोत बसेरा । काळातलाव नलिया
 पिपरडी, कोकडाडमें रये एक घडी ॥११॥ गाम सांघाण नुधातड-
 मांह, गये कोटडिये आप इच्छाह । गाम रतडिया कहुं लायेजा,
 तियां पधारे ते राज अधिराजा ॥१२॥ गाम गोघरा डोण्यमें दया-
 ला, दई दरदा जन किने सुखाळा । शेहेर मांडवी गाम सेरडी,
 प्रभु पधायें माने घन्य घडी ॥१३॥ जरफरा गाम गाम समाघोघा,
 दिने जनकुं त्यां आनंद अमोघा । गाम मुदरा गजोड पुनडि, तियां
 गये हरि करी बात बडि ॥१४॥ गाम केरा बंदरा यळधिये, त्यां जइ
 जनकुं मगन किये । रामपुर गोंडपुर गामा, त्यांसे चांद्रानि आये
 सुग्वघामा ॥१५॥ कोटडा नवा गाम दुघड, हरिजन हित फिरत
 हरि मई । घमटका सिकरामें सधावे, भचाडमें भक्तके मन भावे
 ॥१६॥ कंधकोट चोयारि रयेते, मनफरे गाम महाराज गयेते । पां-

कडसर हमिरपुरमें, आये पाये जन आनंद उरमें ॥१७॥ आधुह
 सापर आध्वेसर ज्युं, त्यांहि गये रहे आनंदभरज्युं । गाम भीमा-
 सर नारायणसरि, झंगि गाममें गयेते हरि ॥१८॥ चांदिया कंटारि-
 या चितरोडे, त्यां हरि फरी दुष्ट मान मोडे । पिपली गाम किडि-
 या नगरं, तियां गये प्रभु सुखसागरं ॥१९॥ सांतलपुर गाम गोत-
 रके, मुद्रपुर गये आनंद भरके । ऐसे अवनिमें फिरे अविनाशी,
 संत सुखद श्याम सुखराशी ॥२०॥ दोहा—रामपुर रातोजमें, पधा-
 रे ते नाथ । विजापरडे आयके, कियेहे जन सनाथ ॥२१॥ सौभिर
 देशके सुनिघे, सुंदर गामके नाम । निजजनके हित नाथजी, फि-
 रतहे श्रीधनश्याम ॥२२॥ चोपाई—हरिजन हित आये हळवदा,
 निरखी निजजन पाये मन मुदा । मानसरमें आये निरमोह, आप
 एकाएक संग नहि कोह ॥२३॥ दधान खारवा भद्रेसरि, देवचराडि
 पधारेतें हरि । हुमानां एक गामके नामा, तियां गयेते श्रीधनश्यामा
 ॥२४॥ प्रांगधरा अंकेवाळिया गाळा, मेथान आयेहे दीनदयाळा ।
 मूळि जायके मनमें गुं धारे, इयां मंदिर होय एक सारे ॥२५॥
 ऐसे मनोरथ कियेहे मन, में नहि करेगें सो जन । लियलि सायला
 मेनापर रये, सासफा करमड चूडे गये ॥२६॥ वढवान रु मेमका
 सियानी, भल गाममें आये सुखदानी । पलालि परनांला नागने-
 शा, कंधारिये आये सुरमुनिईशा ॥२७॥ अडवाळ्य यरोल्हे बहुना-
 मी, गिये लियडिये समर्थ स्वामी । गाम समला लालियाद बोडा-
 ना, गाम ताविये रहे भगवाना ॥२८॥ गाम देवळिया कडेचि कये-
 हे, एहि गाममें महाराज गयेहे । कमेजला रामगरि कहाये, कडुके
 सारिये चिखले आये ॥२९॥ राजपुर मेलासना मछियावे, मानको-
 लप मोडासर चिछियावे । तियां पधारे ते प्रभुजी आपे, देइ दर-
 शन जन दुःख कापे ॥३०॥ ददुका सापर रु सियाल्ये, दिये दरशन
 कांनोतर दयाळे । हडाला समानि सरगवाळा, तियां गयेहे जनप्र-
 तिपाळा ॥३१॥ वेजलका जाखडा बोकं दोह, वारना चटांमन आये
 हरि सोह । रायेपुर कडका कयेहे, पिसावाडा बडठामें गयेहे ॥३२॥
 धोळका कोळ्य गनेस धोळके, तियां रहे हरि एकांत खोळके । चरो-
 डा गाम बावले बहुनामी, त्यांसे पिछे चले समरथ स्वामी ॥३३॥

गाम वडला घोडे घनश्याम, रहे त्यांहि हरिजी चउ जाम । गाम कुंवार्य सांनंदे सुखकारी, मनीपुरमें आयेहे मोरारी ॥३४॥ तेलतलाव रु कहुं कासंदरा, फिरत करत हरि पावन धरा । गाम अरणेज जुवारदे जगपति, देखतहे निजभक्तकि भगति ॥३५॥ दोहा—
 भाखुं गाम अब भालके, ज्यां विचरे हरि आप । दैदै दरशन दानकुं, कियेहे जन निष्पाप ॥३६॥ जैसे भक्त हे भालमें, तैसे नहि हे क्यांइ । सेवा करन हरि संतकी, अति अद्वा मनमांइ ॥३७॥
 चोपाई—पोलारपुर परचडि पुन्यवंता, जियां रये रजनी भगवंता । गाम चोकडिमें रात रहेते, सब लोककुं दरशन दियेते ॥३८॥ सापर सारेख मिदानां गामा, जियां हरि करते विशरामा । नावडा गामके भक्त हे नकि, प्रभु आये देखि अद्वा ईनकी ॥३९॥ गाम वाढेला लेके लुनधरे, प्रभु पधारेहे गाम सांगासरे । गाम ओतारिये आये अविनाशी, त्यांसे आये घोलेरे सुखराशी ॥४०॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे वृत्तीयो विश्रामः ॥३॥

दोहा—गाम घोलेरे आयके, दिये सबकुं दरशन । निरखी जन निजनाथकुं, मगन भयेहे मन ॥१॥ चोपाई—धन्य धन्य घोलेरा गाम, जियां भक्त रहत निष्काम । पंच व्रतपर प्रीत हे घनी, ग्रही टेक न तजे आपनी ॥२॥ ऐसैं भक्त देखी भगवंता, भयेहे राजी आपे ज्युं अलंता । सतसंगी सब देखे शिरोमनि, संतकि सेवामें अद्वा घनी ॥३॥ ऐसे भक्त देखी भये राजी, बोलाये भक्त भाविक पूजाजी । सुनहो पूजाजी परम विवेका, आंहि मंदिर करिये कहुं एका ॥४॥ तामें बैठाये सुंदर भूरति, जो तमकुं होये बात ए गमति । तब बोल्या पूजाभाइ हरिजन, अंतरजामी स्वामि धन्यधन्य ॥५॥ एह घाट हतेमेरे हैये, सो तम कहे नाथ विन कैये । मनोरथ ए हे मेरा मनका, करी राखेते वोहोत दनका ॥६॥ एह देशमें संत न ठेरे, रहिके रात चलत सवेरे । जो करो मंदिर आंहि महाराजा, तो रहे सब संतकी समाजा ॥७॥ युं कहि जोरे सबे जुग पानि, तब बोले प्रभुजी सुखदानि । सुनहुं सतसंगी भक्त हमारे, करि हुं मंदिर सुंदर सारे ॥८॥ ऐसे कहि मंदिर करावा, तामें मदनमोहन पधरावा । मदनमोहनजी बैठाये मंदिरमें, किया ए काज महाराजे

अचिरमें ॥९॥ मदनमोहन शोभत अतिअति, पासे बैठाई आपकी मूरति । एतने काम करिके महाराजा, । चले आपे राज अधिराजा ॥१०॥ गाम गोरासे गये गिरधारी, पिने त्यां जइ सुंदर वारि । सोहि आकरु कादिपुर भडियादे, आमलि नवागाम भोलादे ॥११॥ कमिताल कोठडिया सर्गवाळा, रतनपुर फेदरा रूपाळा । शिंशर गामे गये गुनवंता, संगे संघ हते बहु संता ॥१२॥ गाम खरडमें आयेहे नाथ, बोत घृते जनजमांये निज हाथ । गाम गांफके हे भक्त उदारा, त्यांतो पधारे प्रभु बहुवारा ॥१३॥ पछम गाम पिपलि कह-तहे, भले भक्त ताहिमें रहतहे । कमियाळाकि कहुं क्या बडाई, बेर-मवेर ज्यां आये सुखदाई ॥१४॥ खसता खडोळ रोझके रयेहे, जसका गाम धंधुके गयेहे । ऐसे भालमें फिरे भगवंता, दर्ई दरश बहु उदारे जंता ॥१५॥ दोहा—घारामे बहु गाम हे, कहुं ताहिके नाम । जगजी-वन ज्यांज्यां गये, भये सो पूरनकाम ॥१६॥ चडोतरके चिंतवी, कहुं गनीके गाम । सोई जाग्य संभारिये, ज्यां गयेहे सुखधाम ॥१७॥ चोपाई—गळियाना वरसडे बहुवारा, गये दुधारिये प्रान आधारा । आडेवा घरोडामें बहुनामी, आये पुनादसें चांगडे स्वा-मी ॥१८॥ देखली लिंवासी गाम साहेला, तियां आपे गये अलवेल । ईंदरनज खानपुरमांइ, गाम गोलांने गयेते सुखदाइ ॥१९॥ मितली गुडेल गोराज्य गामा, बुधेजमां बहु किये विसरामा । गाम मोरज्य उंटवाळा खंभाले, बदलपुरमें रये हरि रात्थे ॥२०॥ गाम देवांण गये अविनाशी, बोचासनमें रये सुखराशी । सेरडि झिलोड धामण-गामा, तियां पधारे ते सुखधामा ॥२१॥ गाम बोरसद अरु सुंदरना, वेरे पधारेहे अशरन शरना । देदरडा दाचोल गाम गांना, तियां गये रये आपे भगवाना ॥२२॥ वलासन करमसद कैथे, गाम जो-ळ्ये सुंनाव सो लैये, धन्यधन्य वरताल्यके वासी, जियां बहुत रहे सुखरासी ॥२३॥ किये समैया उत्सव अनंता, तियां मिले सत-संगी बहु संता । दिये दरश स्पर्श दिन राती, किये संत सुखी बहुभाती ॥२४॥ पिछे किये त्यांहि मंदिर तीना, तामें बैठाये अति मू-रति नवीना । बांधे धाम श्याम सुखकारी, करही दरशन बहु नर नारी ॥२५॥ जोजो जन दरशन करही, सोई जन भवफेरा न फर-

ही । सतसंगी संतकुं आपे कैये, ईयां आवना दोउ समैये ॥२६॥
 रामनौमी प्रबोधनी एकादशी, चिन तेडे त्यां आवना हुंलसी ।
 ऐसे आगन्या करी हरि आपे, मानी लीनी सब जन निष्पापे
 ॥२७॥ पिछे पधारे प्रभु जेहि गामा, सुनो सवे कहुं तीनके नामा ।
 गाम संजाया चांगा रु वळोटे, रोन्य आखरोल्य भक्त हे मोटे
 ॥२८॥ जेडवेपरे प्रभुजी पधारे, नरसंडामें आनंद वधारे । कणम-
 री चोरियाची जो कये, सामरखामें रात हरि रये ॥२९॥ पणसोरा
 उमरेठ डाकोरकुं, गये हरि त्यां देखेहे ठाकोरकुं । गाम थामना
 हिरंज चुणेले, तियां गयेते आपे अलयेले ॥३०॥ वरताल्यसे वारु-
 नि दिशमें, कहुं गाम हरिजन हे जिसमें । यांधनी गाम मेलाव्य
 पीपलाव्ये, तियां श्रीहरि बहुवेर आव्ये ॥३१॥ गाम पाळज आये
 चंवोवाडे, वेई दरश हरख पमाडे । तारापुर सोजीतरा सोई, रोन-
 ज कोठाची देखेहे दोई ॥३२॥ डालि मंगरोल्य मयारी परियजे, सं-
 जीवाडाका जन मन रजे । वसु अलंदरे गयेते महाराजा, गये मा-
 तरमें निजजन काजा ॥३३॥ शे'र खेडा रघवानज रये, गाम पला-
 ना डभानमें गये । तियां वसतहे यहु हरिजन, देखी अनघ त्यां
 कियेहे जगन ॥३४॥ अति सामर्थि देखाई त्यां श्याम, पिछे चले
 देखन जन गाम । गाम हाथरोली वनसर बासी, गये विलोदरे श्याम
 सुखराशी ॥३५॥ नडियाद पिपलग पधारे, वामनोलिमें आनंद व-
 धारे । गाम हुंडाव पियज देगामे, दिये जनकुं दरशन श्यामे ॥३६॥
 दोहा—ऐसे हरि फिरि अबनी, किनी चरन अंकित । सो धरापर
 जन हे, वाके भाग्य अमित ॥३७॥ चोपाई—गाम अरेरे गये सुख-
 सिंधु, मेमदावादमें आये दीनबंधु । गाम वडथल सुंज हे सारे,
 डडुसरमें प्रभुजी पधारे ॥३८॥ कठलात्यमें आयेहे कृपाळुं, गये
 तोरने जन प्रतिपाळुं । आंतरोलि डंटडिये महादेव, तियां गये दे-
 वाधिदेव ॥३९॥ लुवाव्य सलकि घोडासरमें, रहे हाथरोली आनंद
 भरमें । कुना गाम अरु वांठवारी, तियां पधारेहे श्याम सुखकारी
 ॥४०॥ गाम मांकवा रु केशारा कहाई, हरिपुर गये संत सुखदाई ।
 गाम गामडी मईजे महाराजा, आये विस चोसर जन काजा ॥४१॥
 इति श्रीनिष्ठुलानंदमुनिविरचिते हरिविचरणप्रभे चतुर्थो विश्रामः ॥४॥

दोहा—धन्यधन्य ए भाग्य भूमिके, ज्यां विचरे जगतात । इनके
 सम एके नहि, कहुं मुखसँ क्या बात ॥१॥ चोपाई—नेसपुर अरु
 नवागामे, श्रीहरि आप पधारेहे तामें । जेतलपुरमें जन पावन, ति-
 यां किये प्रभुये जगन ॥२॥ विप्र जमाये तियां बहुविधि, प्रभु परचा
 जनाये प्रसिद्धि । आप सामर्थी जनाइ जीवन, भक्तभयभंजन भ-
 गवन ॥३॥ गाम असलालिमैं आयेहे आपे, गाम कमेंडे जन दुःख
 कापे । गाम हाथिजन कनभा कहेज्युं, त्यांहि हरि हेत करि रहेज्युं
 ॥४॥ गाम बेलाल्यकि हे चडि बाता, जियां पधारे प्रभु साक्षाता ।
 गाम देगाम गमिजमें गयेहे, वासनामांही वाल्यमजी रयेहे ॥५॥
 खोखरा मेमदावादे महाराजा, त्यां जइ करे करनां ताजे काजा ।
 अमदावाद आये अविनाशी, दुष्टदमन संतन सुखराशी ॥६॥
 नरनारायन देवकी मूरति, करी मंदिर येठाये बद्रिपति । शोहरके
 ब्राह्मन सबकुं जमाये, किये समैया सो कछे न जाये ॥७॥ जीतके
 डंका वईके दयाळु, चलेहे नाथ जनप्रतिपाल । कोटेसर मोटेरे मोरारी,
 ना'ये नाथ त्यां निरमळ चारि ॥८॥ अडाळजमें आपेते अलयेला, रङ्गे
 रात त्यां छेल छपिला । उवारसय गाम ओला नामे, गये हरि रये
 रजनी ए गामे ॥९॥ गाम वडु वडसमें चालम, आये खोरज गाय
 नेति निगम । गाम पलियड डुंडालि तामें, नाथ आये करजीसन
 गामे ॥१०॥ गाम डांगरवा नारदिपुरमें, आये लांगनोज उगते सु-
 रमें । मेड गाममें भक्त भावसार हे, नामहे भुखन मन उदार हे
 ॥११॥ त्यांहि पधारे प्रभु करी प्रीति, देखी एह भगतकी रीति ।
 बसई गाममें भक्त हे भारी, ना'ये डाभले निर्मळ वारि ॥१२॥ वि-
 सनगरकी बरनुं हुं बाता, जांहां पधारे ते जन सुखदाता । संत
 सहित शहरमें पधारे । निजजन मन मोद वधारे ॥१३॥ गाम गुं-
 ज्यामें न रये गोविंद, गये वडनगर सुखकंद । वडनगरमें रये हरि
 राती, दीये सुख जनकुं बहुभाती ॥१४॥ दोहा—विचरत ऐसे वा-
 ल्यमजी, भूमिपर भगवान । देखत देश अरु गामकुं, जनहित
 जीवनप्राण ॥१५॥ चोपाई—गाम झुलासन उझामें आई, त्यां हरि
 संतकी मंडळी बोलाई । गाम अवठोर हे एक सारा, त्यांहि पधारे ते
 प्राण आधार ॥१६॥ सितपुर जाई किये समैया, करे उत्सव सो जात

न कैया । किये धुन जामनीके जुग जामा, पिछे प्रभुजी पोढे सुख-
धामा ॥१७॥ पाटनमांहि परब्रह्म पधारे, निजजन मन मोद बधारे ।
गाम भकोडे गये भगवाना, दिने सयकुं दरशन दाना ॥१८॥ मेसा-
नामें श्रीमहाराज आये, हरिभक्ते भावेशुं जिमाये । गाम वामनवे
आये बहुनामी, करे रसोह निजकर स्वामी ॥१९॥ गाम गेरिते गये
गिरधारी, देखी भक्तको भाव अति भारी । गाम गवाडा विहार
मेवासा, रहे रात आपे अविनाशा ॥२०॥ विजापुरमें बसे हरिजन,
तिथां गयेहे आपे भगवन । सिद्धपुरमें आये सुजाना, ऐसे फिरत
कल्याना ॥२१॥ गाम नाम लाखरोडा सोई, प्रभु पधारे अनुडवा
जोई । प्रांतिपुरमें प्रभुजी पधारे, बहुत जीवके काज सुधारे ॥२२॥
गाम मानसे आये अविनाशी, किये जन सुखी सुखराशी । गाम
नादरिमें नाथ गयेहे, घडि दोयेक त्यांहि रयेहे ॥२३॥ गाम उनावे
आये संतसंगे, जन जिमाये अति उच्छरंगे । कोलवडा एक गा-
मका नामा, तिथां गयेते सब सुखधामा ॥२४॥ धमासणाका भाग्य
धन्यधन्य, जियां गयेते जगजीवन । आदरेजमें किये अन्नकोडे,
थापे सदगुरु चारु त्यां मोटे ॥२५॥ अंबासनमें आये हरि आपे,
दर्ह दरशन जनहुंख कापे । गाम माथासुल गये मुकुंदा, निजज-
नकुं दियेहे आनंदा ॥२६॥ गाम नंदासन गयेहे नाथा, बहुत जी-
वकुं कियेहे सनाथा । करुनासिंधु गयेहे कुंडाले, कडी राजपुर दे-
रुपा दयाले ॥२७॥ दोहा—जेहिजेहि गाम गये रये, कये तिनके
नाम । रस्ताके कै रहि गये, सो न कये गाम नाम ॥२८॥ बरताल्य-
सैं दक्षिन दिश, गाम गुनके धाम । सो कहुं सुनियो सये, ज्यां
गयेहे घनइयाम ॥२९॥ चोपाई—गाम बाकरोल गये बहुनामी, सुं-
दर इयाम संतके स्वामी । आनंद गामे गये प्राणपति, देखी दुष्ट
दाक्षे उर अति ॥३०॥ सांकरदामें आये सुग्वकारी, रहे रात भक्त-
भयहारी । शोहेर घटोदरे आये सुखदाता, कहुं कहुं में ता-
त्की याता ॥३१॥ नृप प्रभु पधरावन काजा, आये सामैये गज
पट्ट याजा । गाजते याजते घनं पधराये, करे विनय परे प्रभुके पाये
॥३२॥ किनि पूजा पोटश प्रकारा, धूप दीप कर आरती उतारा ।
फर जुग जोडी कहत नरेशा, हम हे तुमारे कही नामे दिशा

॥३३॥ पिछे प्रभुजी आयेहे उतारे, आये दर्शने शहर लोक सारे ।
 घडेघडेके मोडेहे माना, अति सामर्थी देखाइ भगवाना ॥३४॥
 तियां रये हरि दिन तीना, पिछे चले प्रभुजी प्रवीना । ज्यांज्यां
 गये जग आधारा, त्यांत्यां किये जीव भवपारा ॥३५॥ दोहा—ऐसे
 अटन अचनि करी, जगजीवन जन हेत । जेहि जन निरखे नाथकुं,
 सो जाय नहि जमनिकेत ॥३६॥ चोपाई—एकलबारे आये एक
 वंना, हरि फिरि करे पृथवि पावंना । गाम डभासे आये दयालु,
 लतीपुर पधारे कृपालु ॥३७॥ गाम पादरे आये पर ब्रह्म, नेति-
 नेति जाकुं कहत निगम । सरसवनीमें आपे हरि आये, नाथ नि-
 रखीके जन सुख पाये ॥३८॥ गाम सोखडे गये सुखदाई, रहे
 रात एक हरि त्यांइ । गाम दोरामें आयेहे दयालु, भक्तवत्सल
 भक्तप्रतिपालु ॥३९॥ गाम टंकारिये रये हरि राते, त्यांसे प्रभुजी
 चलेहे प्रभाते । गाम सितपर अळदर आये, हरिजनके मन अति
 भाये ॥४०॥ दोहा—परमार्थ हेत कारने, फिरतहे गामोगाम । दूर
 निकट देश विदेशकुं, गनत नहि घनइयाम ॥४१॥ इति श्रीनिष्ठुलान-
 दमुनिविरचिते हरिविचरणमंथे पंचमो विभ्रामः ॥५॥

चोपाई—पिछे प्रभुजी गये झाडेसरे, त्यांसे नाथ नर्मदा उतरे ।
 माछीपुरमें रयेहे महाराजा, किये कृपा करी किरके काजा ॥१॥
 रये चोकीमें रजनी जाम चारु, त्यांसे उठके चलेहे सचारु । त्यांसे
 आये गाम कोसाला, तापी सरिता उतरे दयाळा ॥२॥ रस्तुवागमें
 कियेहे उतारा, आये दरशने जन अपारा । सुरत शहरमें आये
 सुखकारी, निरखी निहाल भये नरनारी ॥३॥ जे जन निखें नाथ
 नेनुं भरी, सोये अनाथ नोये पिछे फरी । जाने अजाने जोये अवि-
 नाशी, सो सब भये हरिधाम निवासी ॥४॥ ऐसी मूर्ति सुरतमें
 आई, करी लीळा जनमन भाई । धन्यधन्य ए भगतकी भक्ति,
 ज्यांहि पधारे आपे प्रानपति ॥५॥ दिवस सस तियां नाथ रयेहे,
 त्यांसें प्रभुजी पीछे गयेहे । हिरत फिरत देत दरशन जनकुं,
 देखत गाम पुर पत्तनकुं ॥६॥ दोहा—धर्मकुंवर धर्मपुरे, जानन किये
 विचार । एक मुमुक्षु जीव हित, तारे बहु नरनार ॥७॥ चोपाई—एक
 दिन हरि आयते उधने, निरखी लावो लियो जन मने । हार अपार

पहेराये नाथकुं, लाये मिठाई जमाये साथकुं ॥८॥ दियेहे दरशन
 जनकुं दयाळे, त्यांसे चले प्रभु प्रातःकाळे । चिखलिमें प्रभु रये पोर
 चारुं, त्यांसे श्याम चलेहे सवारुं ॥९॥ पनछ गाममें आये प्राननाथा,
 निजसेवक संत हेज्युं साथा । धन्यधन्य धर्मपुर धन, जिर्या वसत
 विवेकी हरिजन ॥१०॥ सत्य असत्य रु सार असारा, तिनकुं तपासी
 किये निरधारा । बोहोत मत पंथ भेख देखे, धन त्रिय त्यागी पुरुष
 न पेखे ॥११॥ शोधत शोधत मिले साचा संता, जीनकुं मिलेहे प्रगट
 भगवंता । सोई संतने करी बहु वाता, प्रभु बताये सहजानंद साक्षा-
 ता ॥१२॥ सोहि सुनके अंतर आंटी पारी, सोतो न उखरे किनकी
 उखारी । पिछे दरशकी तरस भई भारी, सोये पधारे घेरे सुखकारी
 ॥१३॥ निखी नाथ भई गदगद गीरा, दोय नयनमें चलेहे नीरा ।
 पिछे बोलाये नाथ करी हेता, तय तने बाई होइ सचेता ॥१४॥
 लागी पाय बिनय बहु कीना, राज्य महाराज में तुमकुं आ दीना ।
 ऐसे सुनके बोले हरि तैये, राज्य हमारे स्वप्ने न चैये ॥१५॥ तुमही
 करो राज्य तुमारा । अंतरमें रखों प्रभुजी प्यारा, ऐसे कहि कयें त्यां
 समैये, त्यांसे वाल्यम वांसदामें गये ॥१६॥ बोहो—विविध भातकी
 वांसदे, हरि करिहे लीळा त्यांय । देखे दरशन सबकुं, प्रभु आये धर्म-
 पुर मांय ॥१७॥ चोपाई—एक दिन आये अंकलेसरमें, रये रात त्यां
 आनंदभरमें । शेहेर भरोचमें आये भगवाना, दिने जनकुं दरशन
 दाना ॥१८॥ गाम नाम मोवा एक सारा, त्यांहि पधारेते प्रान आधा-
 रा । मोता गाम कोसंमडि कहेज्युं, जीतालिमे जगदीश रहेज्युं ॥१९॥
 गाम सोमोर आये अविनाशी, जन कारन फिरत सुखराशी । गाम
 बगोसने आये सुखकंदा, केलोद गामे रयेहे गोविंदा ॥२०॥ बुवा
 गाममें बहु हरिजन, रही रजनी दिये दरशन । शहेर आमोद गाम
 केरचाळा, त्यांहि पधारे ते दीनदयाळा ॥२१॥ गाम कारेले रजनी
 रयेहे, भोज गाममें भगवान गयेहे । गाम गजेरा बडुं कायखांना,
 ज्यांहि रयेते श्याम सुजाना ॥२२॥ गाम चोकारिसें चले दयाळुं,
 मही उतरे दीन प्रतिपालुं । गाम गाजने प्रभुजी पधारे, निखी नाथ
 जनम सुधारे ॥२३॥ गाम उमलाच्यमें हरि आये, सय जनके मन
 अति भाये । गाम रुंदाच्यमें रहे जेहि जन, निरखी नाथ सो भये

पावन ॥२४॥ ऐसे फिरतहे नाथ पृथवि, तारन जीव कारन कहे कवि । जो जो नजरे चडे नरनारी, सोई जात नहि जमके द्वारी ॥२५॥ गिनत गिनत गिने बहु गामं, ज्यांहि पधारेहे श्रीवनश्यामं । कये केते रही गये घने, सबे संभारी केते नहि बने ॥२६॥ आस पास नहि अनुकरमे, कये कछुक हरि फिरे जे धरमें । भक्त अभक्तके गाम सब घरने, हरिजनकुं चितवन करने ॥२७॥ ऐसे फिरी हरि आये गढडे, एह भूमिके भाग्य हे ज्युं बडे । श्रीघनश्याम मूर्ति सुखकारी, निर्खी सुखी भये नरनारी ॥२८॥ कंहक जीबकुं दरशन दिना, केतनेक सुनी समरन किना । प्रभु प्रगट सुनी जन काने, देश प्रदेशथी आये जन ताने ॥२९॥ जीव जिज्ञासु जगतमें जोह, सोतो सुनिके रये नहि कोह । जे जनकुं मनक पडि कानुं, सो सब धामके वासी में मानुं ॥३०॥ आगे बहुत भयेहे अवतारा, दैवी जीवका कियाहे उद्दारा । दैवी आसुरी जीव जो जगमें, सो सब चलाये मुक्तके मगमें ॥३१॥ आप प्रतापे उद्दारे जन अति, वाकि गिनते न होये गिनति । नरनार उद्दारे अपारा, सो शठ चाये करन निरधारा ॥३२॥ दियेहे बहुत जीबकुं अभयदाना, अति सामर्थी बावरी भगवाना । आप संबंधे अरु मूर्तिके द्वारे, संत बातसे बहु जीव तारे ॥३३॥ सतसंगी बाई भाईकि बातें, तारे जीव सो कये न जाते । पिछे किये आचार्यज दोई, तारन जीव कारन कहु सोई ॥३४॥ एह पंचुमे कोयेको प्रसंगा, जो मिले तो मिलत सुख अभंगा । ऐसे बहुविध किन उद्दारा, बाकुं कहत न आवत पारा ॥३५॥ अनंत जीव लीये हरि शरने, दिने सुख सो जात न घरने । देश विदेश वन गिरि ज्याई, तारे जीव रहते ज्युं त्वांई ॥३६॥ पुर नगर गाम अरु घोषा, तिनकुं मिलि करे जन अदोषा । देह दरश स्पर्शको दाना, बहुत जीवको कियो कल्याणा ॥३७॥ पशु पंखी पन्नगकुं तारे, स्थावर जंगम बहोत उद्दारे । जोजो नजरु आये असुधारी, सोसो सुख पाये अति भारी ॥३८॥ ताको आश्चर्य मानो मत कोई, सब शिर श्याम आयेहे सोई । तासे जीवको होय कल्याणा, निःसंदेह एह बात निदाना ॥३९॥ सब कारनको कारन जेही, सब अवतारके अवतारी एही । सो नरतन घरि हरि आपे, तारे जीव बहु आप

प्रतापे ॥४०॥ हरि विचरनकी कही वाती, जयारथ कही कोये नहि जाती । एतनी सुनके रहो आनंदा, ऐसे कहतहे निष्कुलानंदा ॥४१॥ सोरठा—हरिविचरनकी वात, कही सुनी में देखी दृगकी । ज्युं हे त्युं साक्षात, केते न बने कवि कोटिसे ॥४२॥ इति श्रीनिष्कुलानन्दमुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे षष्ठो विश्रामः ॥६॥

श्लोका—जोजो गाम गनीके कये, ज्यां गये रये घनश्याम । अथ नहाये ज्यां नाथजी, कहुं सोये स्थळके नाम ॥१॥ चोपाई—छपिये ना'ये हरि आनंदभरमें, बगिया बुडिया दोनुं सरमें । मनोरमा सरजु सरिता, तामें नाही नाथ किन पुनिता ॥२॥ घाघरा नदीके घाट अनूपा, तामें ना'ये घनश्याम सुखरूपा । टेडि रुडी नदी जो रावती, तामें नाथ ना'ये प्रानपति ॥३॥ बडि रावती नदी विसवि, तामें ना'ये हरि कहतहे कवि । बालबाकुंड गंडकिमें घनश्याम, ना'ये ओरमें संत सुखधाम ॥४॥ गंगा यमुना ज्युं नदी गोमती, एह नदीमें नहाये प्रानपति । गंगासागर अरु कपिलाश्रमे, ना'ये नाथ ताहि एक समे ॥५॥ रामेश्वर सिंधुके घाटजुं, ताहिमें ना'ये वरनिराटजुं । शिवकांचि विष्णुकांचिमें जाइ, एह नदीमें ना'ये सबे सुखदाइ ॥६॥ पंढरपुरमें निरमळ नीरा, तामें नहाये श्याम सुधीरा । धर्मपुर नदी ना'ये सुखधामा, नउतम नीर नदीके नामा ॥७॥ पनछ चिखलीकी नदी निहाळे, नाथ ना'ये जन किन सुखाळे । तापीनदीमें ना'ये जय नाथ, दिये दरशन जन किन सनाथ ॥८॥ चोकिमें रही चतुर सुजान, चिनि नदीमें किनेहे खान । भरोच शहेर ना'ये नदी रेवा, विश्वामित्री ना'ये जुग देवा ॥९॥ मही नदी ना'ये सुखसिंधु, साभर ना'ये दीनके बंधु । भोगवतीमें ना'ये भगवाना, भद्रावतीमें करेहे खाना ॥१०॥ निलका ना'ये नदी उतावळी, ऐसे नहाये नदी निरमळी । शिपोर ना'ये ब्रह्मकुंडमाहि, त्यांसे सरित शिबोजी जो नाहि ॥११॥ गोपनाथे नीरनिधिमें ना'ये, डांठा मवाकि नदी सुखदाये । चंद्रभगा पिपावाव्यके पासे तामें नहाये नाथ हुलासे ॥१२॥ घाघरवडी बडि नदी जन जानो, ना'ये नाथ तामें सब मानो । उंने मछंदरीके निरमळ नीरा, तामें ना'ये घनश्याम सुधीरा ॥१३॥ शुक्लप्रयागमें ना'ये गुनवंता, अति

कूप तन त्याग अल्यंता । लोढवे ना'ये वापी अरु कूपे, भये पवित्र
ए तीरथरूपे ॥१४॥ कोडिनालकी नदी नवीना, तामांहि हरिये स्नान
कीना । पाटन ना'ये हिरण्य सरस्वति, मालिये मेगन ना'ये महा-
मति ॥१५॥ नोलि नदी ना'यके अविनाशी, शहेर मांगरोळ आये
सुखराशी । त्यां वापी कूप सरोवर ना'ये, त्यांसे चलिके लोझमें
आये ॥१६॥ तांहि नाये नाथ बाव्यके वारि, पिछे रहे एह गाममें
विचारी । स्वामीके संत त्यां रहत समोहा, जाकुं काम क्रोध नहि
मोहा ॥१७॥ ऐसे संत जानिके शीलवंता, ताके भेळे रहे भगवंता ।
बोहोत दिन त्यां रहे रंगभीने, देखाये प्रताप आप नवीने ॥१८॥
सोतो बात हे अति अनूपा, अब कहुं हरि करे तीरथस्वरूपा ।
कालवानी आये कृपानिधाना, त्यांहि नदीमें किने स्नाना ॥१९॥
सुंदर गाम एक अगत्राइ, किनि पवित्र नाथ नदी ना'इ । रिचडि
ओजत नदी अनुपा, ना'ये पिपलाने किने गंगारूपा ॥२०॥ पंचाळे
ना'ये सावली सरमें, किये उत्सव त्यां आनंदभरमें । मानावदर
नदी ना'ये अनुपा, नाथजी ना'येहे लक्ष्मीकृपा ॥२१॥ मेघपुरकी
नदी नवीना, उयेनमें आपे स्नान कीना । भाडेर नदी निरमळ
जानी, भद्रावतीमें ना'ये सुखदानी ॥२२॥ विनु मोज्य नदी उता-
वळी, हुधीवदर ना'ये फोफल निरमळी । फनेनी सुंदर नदीके नेडे,
जेतपुर ना'ये नाथ दडेडे ॥२३॥ जीरनगढ जो कुंड दामामें, ना'ये
नाथ नदी कालवामें । ना'ये सित्रोजी कांकच्य गामे, ना'ये करि-
याने कालुभार तामें ॥२४॥ गालोल्ये गालोलिये सुरवे श्याम, गोंडळे
गोंडळिये ना'ये सुखधाम । वंधिये नदीमें करमाल कोटडे, छाप-
वाडी ना'ये कंडोरडे ॥२५॥ कालावड ना'ये नदी कालावडी, धुतारपुर
ना'ये फुलझर रुडी । मोडे अलिये ना'ये रुपारेले, भादरे उंझे
ना'ये अलवेले ॥२६॥ आजि नदी ना'ये राजकोटे, सरधार ना'ये
सर सुंदर मोटे । मछो नाये वांकानेर मोद भरे, आटकोट घुटांन-
पुरी भादरे ॥२७॥ गढडे ना'ये घेले घनश्याम, सतसंगी संत सहित
सुखधाम । एह नदी सवपर शिरोमनि, नाही नाथ किनी पतित
पावनी ॥२८॥ वोटादे कूपे लोये भादरमें, सुखपुर ना'ये केरी
सादरमें । झिझावदर ना'ये पाडलिये, कारियानी सरे कुंडळ उताव-

लिये ॥२९॥ कमियाळे ना'ये नाथ तलावे, शिवालय सरे सरे
 मछियावे, दडुके तलाव तलाव मेथाना, हळवद तलावे ना'ये भग-
 वाना ॥३०॥ त्यांसे पधारे वागड देशा, ना'ये लखासरी सुर
 मुनिईशा । कंटारिया लाकडिया आघोइ, नाथ कंधकोटे सरे निर-
 मोइ ॥३१॥ भुजनगर ना'ये भटकी वाडी, गामके कूप नहाते हरि-
 दाडी । केरे नदी नदी गजोडे, मांडविये ना'ये रतनाकर रुडे ॥३२॥
 डोण तलाव मानकूवे गंगाये, तेरे ना'ये हरि तलाव मांये । लाल
 ताल तालहे काळुं, तामहि ना'येहे नाथ दयाळु ॥३३॥ भचाउं कूप
 अनुपम सारा, कूप वापी सर सागर अपारा । ज्यांज्यां नहाये जग-
 जीवन, सो सव थये तीरथ पावन ॥३४॥ सिद्धपुर सरस्वतीमें ना'ये,
 त्यांसे वाल्यम गुर्जर धर आये । सिंधपुर मोटेरे साभरमती, ना'ये
 जेतलपुर सरे शुभमति ॥३५॥ नाथ ना'ये ते वात्रक शेडी, संत-
 मंडळ सव संग तेडी । वडटे नाथ ना'ये त्रिवेनी, तीरथरूप भइ
 सुख देनी ॥३६॥ वरताले ना'ये नाथ गोमती, सो किनी सवसे
 वडी अति, ऐसे अनेक वापी कूप सरमें, ना'ये कुंड नदी सागरमें
 ॥३७॥ जोजो कये मेरी जानमें आये, सव शोधी कछे कोये न जाये ।
 सव नाही करे तीरथरूपा, एक एकसे अधिक अनूपा ॥३८॥ एह
 तीरथमें जेह जन ना'वे, सो बौरि भवमें नहि आवे । गंगकुं स्पर्श
 वामन चरने, ताकी मोटप्य जात न वरने ॥३९॥ पन जाकुं स्पर्श
 पुरुषोत्तम, कोउ न आवत उनकी सम । एही मरम जानत हे संता,
 जाकुं मीलेहे प्रगट भगवंता ॥४०॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचिते हरि-
 विचरणप्रंथे सप्तमो विश्रामः ॥७॥

बोहा—ज्यांज्यां ना'ये जगपति, किने नीर पुनीत ॥ अथ कहु सव
 सुनियो, सुंदर उत्सवकी रीत ॥१॥ चोपाई—अब कहु जांहां किन
 समैया, सोये सुनियो भावसें मैया । संवत अठार ओगन साठमें,
 महासुदी दिन पावन आठमें ॥२॥ ता दिन उत्सव किन मांगरोळे,
 देखाये प्रताप सो जात न बोले । संवत अठार वासठके वरसे,
 महावदी दिन चउदसे ॥३॥ तीस दिन समैया किना सितपुरे,
 अति हरख भरी हरि वरे । कीनी धुन्य जामनी जुग जामा, पिछे
 सुखाले भये घनइयामा ॥४॥ संवत अठार वरस वासठे, हरि हरि-

जन संत मिले एकठे । चैत्र शुद्धि पूनम दिन कहिये, जीरनगढमें
 किन समैये ॥५॥ संवत अढार पांसठके माई, आसो वदी तेरश
 कहाई । ता दिन करियाने उत्सव कीना, सब सतसंगी संतकुं
 सुख दीना ॥६॥ संवत अढार पांसठ श्रावने, ता विद अष्टमी सुंदर
 दिने । ता दिन उत्सव किन अगत्राइ, सब हरिजनकुं नाथ थो-
 लाइ ॥७॥ संवत अढार पांसठ पोस मासे, उत्तरायन उत्सव कीन
 अविनासे । सप्तदश दिनलगी घनश्यामे, विप्र जमाये जेतलपुर
 गामे ॥८॥ संवत अढार छासठ पोस शुदे, डभान जज्ञ किन मन
 मोदे । संवत अढार अडसठ फागनमें, सारंगपुरमें हुतासनी रमे
 ॥९॥ किनो उत्सव कृपानिधाना, दिने सबकुं दरशन दाना । संवत
 अढार ओगनोतेरा, फागुन शुद्धी दिन पुन्यमकेरा ॥१०॥ ता दिन
 गढपुर किन हुतासनी, कही न जात ऐसी शोभा बनी । संवत
 अढार संतेरे सुखकारी, फागन वदी सातम आइ सारी ॥११॥ ता
 दिन लीळा किन बरताले, बहुत सुख लीना संत मराले । संवत
 अढार एकोतेर श्रावने, गोकुलअष्टमी किनी कजीसने ॥१२॥
 संवत अढार एकोतरके भादे, वदी छठ कहे कपिला उलादे । ता
 दिन उत्सव किन गढडे, हरिजनकुं सुखवार उघडे ॥१३॥ संवत
 अढार एकोतेरे आसोमासे, बरताले उत्सव बढ अमासे । संवत
 अढार दोतेर फागुने, सुंदर शुद्धि पुन्यमके दने ॥१४॥ तेहि दिन गढडे
 किन समैया, सोइ जात नहि सुखसे कैया । संवत अढार त्रोतेर
 महा मासे, शुद्धि पंचमी धर्मपुरे हुलासे ॥१५॥ किन समैया मुगढ
 धारे, देइ दरशन जन किन सुखारे । संवत अढार त्रोतेर फागने,
 बरताल उत्सव शुद्धि पुन्यम दने ॥१६॥ संवत अढार चूवोतेर माग-
 शरमें, शुद्धि एकादशी सुंदरमें । बरताल उत्सव किन कृपाळे, दिने
 सुख संतकुं दयाळे ॥१७॥ संवत अढार पंचोतेर फागने, सारे शुद्धी
 पुन्यमके दने । ता दिन गढडे किन समैया, दई दर्शन संत सुखी
 किया ॥१८॥ संवत अढार पंचोतेर पावने, फागुन शुद्धि पुन्यमके
 दने । ता दिन बोटाये लीळा बनी, हरि हरिजन खेले हुतासनी
 ॥१९॥ संवत अढार छोतेरा वर्ष सारा, फागुन शुद्धी पुन्यम दन प्या-
 रा । ता दिन उत्सव किनो मछियावै, नाथ हाथ जमे जन भाये

॥२०॥ संवत अठार सत्तोतेरा कैये, फागुन शुदी पुन्यम दन लैये । ता दिन उत्सव किन गढडे, जीन निरखे तिनके भाग्य बडे ॥२१॥ संवत अठार अठ्योतेर अनुपा, फागुन शुदी त्रीज सुखरूपा । ता दिन अमदावादके माई, नरनारायन देव पधराई ॥२२॥ संवत अठार अगन्यासी अति सारी, फागुन वदि अष्टमी सुखकारी । ता दिन सारंगपुर समैया, करेहे नाथ सो जात न कैया ॥२३॥ संवत अठार अगन्यासीके आसु, वदि अमांस बीते चोमासु । किन समैयो कारियानी गामे, अन्नकोट उत्सव किनो घनश्यामे ॥२४॥ संवत अठार वरस अगन्याशी, महाशुदी पंचमी दिन सुखराशी । ता दिन लीळा किनी हरि लोये, निरखी नाथमूरति जन मोये ॥२५॥ संवत अठार अगन्यासी अनुपा, फागुन शुदी पुन्यम सुखरूपा । ता दिन उत्सव किन पंचाळे, लिये सुख निरखि मराळे ॥२६॥ संवत अठार अगन्यासीया कैये, आवन वदि अष्टमी दिन लैये । ता दिन उत्सव गढडे कीनो, संत हरिजनकुं आनंद दीनो ॥२७॥ संवत अठार एंशिके वरसे, आवन वदि अष्टमी सरसे । ता दिन उत्सव गढपुर गामे, किने नवीने श्रीघनश्यामे ॥२८॥ संवत अठार वरस कहु एंशी, कारतक शुदी सुंदर एकादशी । किने उत्सव वरतालके माई, लक्ष्मीनारायनकी मूर्ति पधराई ॥२९॥ संवत अठार वरस एकाशी, मागशर वदी त्रीज सुखराशी । ता दिन सुरत किने समैये, बहुत जीवकुं दरशन दिये ॥३०॥ संवत अठार वरस व्याशीमें, चैत्र सुदी नौमी उजासीमें । ता दिन उत्सव किन वरताले, नाथ निरखी सुख लीन मराळे ॥३१॥ संवत अठार व्यासीमें बहुनामी, माघ शुदी पंचमीके दिन खाभी । ता दिन समैयो सुंदरियाने, रमे नाथ संग संत सयाने ॥३२॥ संवत अठार वाशीकी बलहारी, ता दिन अमदावाद पधारी । फूलडोळको उत्सव किनो, अति आनंद निजजनकुं दिनो ॥३३॥ संवत अठार व्यासी अति सारी, चैत्र शुदी नौमी सुखकारी । ता दिन उत्सव किन वरताले, हरिजनकुं सुख दिने वृपलाले ॥३४॥ संवत अठार व्याशी कर ल्यारी, आये वडोदरे श्याम सुखकारी । कारतक वदी त्रीजके दने, किनो उत्सव लिनो सुख जने ॥३५॥ संवत अठार चोराशीके वरसे, चैत्र शुदी नवमी दिवसे । कीनो

उत्सव वरतालमें वाले, धर्मधुरंधर धर्मके लाले ॥३६॥ संवत अठार
 वरस चोराशी, वैशाखशुद्धी तेरश सुखराशी । ता दिन उत्सव किन
 घोलेरे, मदनमोहन पधराये देरे ॥३७॥ त्यांसे चलिके जुनागढ आये,
 नौ मूर्ति मंदिरमें पधराये । किन समैयो सो कहते न धने, स-
 बकुं जीमाये नाथ हाथ आपने ॥३८॥ ऐसे उत्सव समैया अनेका,
 किने अधिक एकसे एका । सो तो नावत किनके कैये, एतने किने
 उत्सव समैये ॥३९॥ आगे कये धने गामके नाम, ज्यांज्यां विचरे
 श्रीघनश्याम । कये कछुक रही गये धने, काहा किजे सब कहते न
 धने ॥४०॥ पिछे कये नाथ ना'ये जामें, किने तीरथरूप धरामें ।
 सोतो कये रही गये के'ते, कह्ये न जात हरि ना'येहे जेते ॥४१॥ ता
 पिछे कये उत्सव समैये, कह्ये कछुक धने रही गैये । सब केने कोउ
 समरथ नाही, युंही विचारे में मनमांही ॥४२॥ पन हरिचरित्रे मन
 लोभाया, जथामति हरिके जश गाया । तामें सम विपम मतिवंदो,
 सुनी चरित्र वरमें आनंदो ॥४३॥ अमृतवत हे हरिके चरित्रं, ज्युं-
 सुधी डेडि गंग करत पवित्रं । ऐसे जानके जाहूवी नाहाना, शुद्धा-
 शुद्ध वाकुं जो न जाना ॥४४॥ ज्युं सुरसरिता सबकुं सुखरूपा, तैसे
 हरिजश अतिशे अनूपा । सोतो लगत हरिजनकुं प्यारा, कहत सु-
 नत सो वारमवारा ॥४५॥ हरिकथा विन पळ नहि जावे, जागत सु-
 वत हरिगुन गावे । ऐसे जन सो प्रभुजीकुं प्यारा, निष्कुलानंद
 कहत निरधारा ॥४६॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचिते हरिविचरणग्रंथे अष्टमो
 विश्रामः ॥८॥

हरिविचरणं समाप्तम् ।

श्रीखामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

कान्यसङ्ग्रहे

अरजीविनय.

छपयछंद—जयजय मंगलरूप अनुप जय जगवंद, जय जग-
कारण तारण भव भंजन दुःखद्वंद्व । जयजय महाराज अधि-
राज अकळ अजितं, जयजय कंदन काळ दयाळ नरतन नीतं ।
जय जनरंजन भंजन भय मंजन बुद्धि देण मुदा, श्रीसहजानंद
आनंदकंद वारमघार वंदु सदा ॥१॥ जयजय वदत वेद अभेद
वदन ते चारे, जयजय वदत शेष महेश अज सुर सारे ।
जयजय वदत नारद शारद नाम तमाथा, जयजय वदत मुनि-
श हमेश जोडी जुग हाथा । इंद्र चंद्र आदि वंदत जोडी
जुगल पाणि जहि, सिद्ध साधक वंदत सदा श्रीसहजानंद सुख
महि ॥२॥ धन्यधन्य तुहारो राज अखिल ब्रह्मांडमें एका, धन्यधन्य
तुहारो तेज तप रविकोट विशेका । धन्यधन्य धन्य प्रताप थाप न
थाये तुहारो, धन्यधन्य तुहारो रहेश देश न रे'शे न्यारो । धन्यधन्य
जग वर्जित रीत सवनसे नौत्तम न्यारी, धन्यधन्य धन्य धर्मघर
साहेव साहेवी तुहारी ॥३॥ धन्य तोरो दरवार पार प्रजापति नहि
पावे, अदल चूके एक न्याय ताये निगम नेति गावे । रंक राहोको
रीत न्याये उत्तारण, जुग प्रत्ये जाण अदल एक धारण । धर्म मग
धारण कारण तन संत समाचण संकट सदा, एहि रीत अनादि
राज्यमें करत नहि अनीति कदा ॥४॥ इद्रविजय छंद—सदा सुखरूप
अनुप ए रीति द्वार आये कोइ दुःखी न होहै, जन जेहि मनवा-
न्वित जे चित भावत पावत सुखहि सोहै । फरी न होय कंगाल क-

दि नर दुष्ट दारिद्र रहे नहि कोहै, होय निःशंक रहे नहि रंकहि सुख
 अखंड पावे नर ओहै ॥५॥ आनंदकंद सदा शिव गावत पावत
 नाहि सो पार तुहारो, शेष रटे नित सहस्रफणामांहि जुगलजिहाए
 करे उचारो। विधि वदे मुख चार उचार अपार अपार लहे नहि पारो,
 देव दनुज मुनिजन नर बुद्धि को करे निरधारो ॥६॥ अगम अगम
 कहे ज्यौ निगम अज न पावत पार ज्यौ आपे, अगम अगम ईश
 बखानत अमर इंद्र ज्यौ अगम थापे। चंद्र अहींद्र कहे नित अगम
 सूर जुं दूर अगम आलापे, नारद शारद सो कहे अगम निष्कुलानंद
 ताहेको न भापे ॥७॥ अपार अपार पुराण कहे ज्युं अपार अपार कुरान
 कावै, अपार अपार कहे सिद्ध चारण अपार अपार गांधर्व गावै।
 अपार अपार कहे सय मुनि अपार अपार संत सरावै, अपार अ-
 पार कहे सय कवि निष्कुलानंदको पार न पावै ॥८॥ छंद मोतीदाम-
 अपार अपार अपार गोपाल, अपार अपार अपार दयाळ। अपार
 अपार अपार अजीत, अपार अपार को पार न लीत ॥९॥ अपार
 अपार लीए अवतार, अपार कीये कई संत उद्धार। अपार अपार
 चरित्र अपार, अपार ज्युं वेद न पावत पार ॥१०॥ अपार अपार अ-
 सुर संहार, अपार विषय विघन निवार। अपार धरे धरा तन अनंत,
 अपार अपार लहे को न अंत ॥११॥ अपार मत्स्य कच्छ किये च-
 रित्र, सुणी जीये सोये सदाये पवित्र। अपार अपार वाराह नृसिं-
 ग, अपार अपार रखे जनरंग ॥१२॥ अपार उदार वामन अकळ,
 अपार फरशिधर बळ प्रबळ। अपार अपार राये रघुवीर, अपार
 असुर धसे रणधीर ॥१३॥ अपार अपार कृष्ण अवतार, किये रास-
 क्रीडा अमित अपार। अपार बने बुद्ध बळ अनंत, जेणे जगअघ
 आण्यो सय अंत ॥१४॥ अपार कलंक निवारण नाथ, कलंकिये रूप
 धरे समराध। लीये कलि धर्म सवे जय लोप, अपार धरे अवतार
 अनोप ॥१५॥ सोहि जन भंजन दुःख सदाय, सेवक अनेकहि कर-
 वा सा'य। अनेक अनेक लीये अवतार, एक जन हेत अपार अपार
 ॥१६॥ जय जगजीवन जे जगदीश, जय जगकारण जे जगईश।
 जय समरथ जय सुखरूप, जय सुख दास सदा श्याम अनूप ॥१७॥
 जय जन भंजन मूधर भीड, जय प्रभु पावन टाळन पीड। जय दी-

नबंधु जो दीनदयाळ, जय प्राणनाथ जनप्रतिपाळ ॥१८॥ जय करुणानिधि पूरणकाम, जय संत सर्वतुल्य सुखधाम । जय दुःखहरण देव मुरार, जय वरदेण करण वार ॥१९॥ जय दास तास निवारण दुःख, जय सदा संतुष्ट पावन सुख । जय सुखसागर श्याम सुजाण, जय प्रेमी जनना जीवनप्राण ॥२०॥ जय रसरूप रसिक जो राय, जोतां जनमन तन ताप जाय । जय रसरूप अनूप जीवन, जोई मन मगन रहे नित्य जन ॥२१॥ जय रसरूप रंलावर राज, करे रसरूप निजजन काज । जय रसरूप मूरति रसिक, ठेरो रूप ठाकुर हृदये ठिक ॥२२॥ जय रसरूप करो रसरेल, आवी मुज पास बसो अलबेल । जय रसपान करावो राजन, महारसमां करो जन मगन ॥२३॥ अहो रसराय पुरो मम आश, अहोनिश दरश बिना उदास । करगुरुं तुंज आगे कर जोड, हरि रंक साथ न कीजिये होड ॥२४॥ आयो तुंज शरणमे हूं अनाथ, हरि करी हेत ग्रहो मम हाथ । आब्यो हूं अनाथ तुंज दरबार । मेर मन आणी जोशो जो मोरार ॥२५॥ प्रभु नहि आवे ब्रछोडेही पार, श्यामळीया करी जोशो हवे सार । छंडे केम नाथ छटशो जो छेक अलबेला मुज आधार तुं एक, ॥२६॥ अवगुण एक न जोशो अमारो, तमे गुण नाथ ग्रहेजो तमारो । दुरयळ दास जोइने दयाळ, कृपा हवे करी जोशो जो कृपाळ ॥२७॥ पढ्यो तुंज पछे हूं प्राण आधार, विश्वंभर हरि करो मुज वार । कहो कोण मुज सरीखो कंगाल, देख्यो नहि तुंज सरिखो दयाळ ॥२८॥ राज मुज उपर न कीजिये रोप, दयाळु जो नाथ निवारण दोष । एवी सई अमतणी जो अभाग्य, त्रिक्रम न करो तमे रोपसैं त्याग ॥२९॥ रंकपर राय न कीजिये रीस, होय समोवत्यशुं होव्य हमेश । वाद हरि कीजीये जो होय घटय, तमारि हूं नाथ नहि तडोवळ्य ॥३०॥ श्यामळीया आंटी अमारे जो साथ, नरहरि राखी न घटे जो नाथ । अमसंग राज करो जैये एम, कहो सुख रहे शरीरे जो केम ॥३१॥ राज तम बिना करुं कियां राव, मानी जिये अरजी माहेरी माव । देखी दुःखभजन तुं दरबार, पीडाघंत प्रभु करुं हूं पोकार ॥३२॥ दोहा—सुणो पोकार श्यामळा, अमतणी अरदास । भयदुःख भंजन भेटतां, दुःखी रहे केम दास ॥३३॥ तमे स-

दन छो सुखनुं, मदनमूर्ति महाराज । कष्ट सब कंदन करो, वदन देखा-
 डी ब्रजराज ॥३४॥ मनोहर सुंदर मूरति, नखशिखा जोवा नाथ । मन
 इच्छेछे माहेरुं, श्याम मळवा तम साथ ॥३५॥ सुंदर शोभा श्याम-
 ला, अजब छवी अनूप । रे'जो हृदिया भींतरे, राज तमारु रूप
 ॥३६॥ संभारतां संकट टळे, चिंतवतां चित्त लोभाय । नयणे निर-
 खुं नाथजी, ल्यारे ताप समाय ॥३७॥ भागे भवदुःख भेटतां, मटे
 दिलनी दाझ । शांति वळे शरीरमां, सुख जोतां महाराज ॥३८॥
 मूर्ति तमारी मावजी, सुंदर सुखभंडार । वण दीठे व्याधि वधे,
 अंतर जळे अपार ॥३९॥ ज्यारे जोडं जगपति, निहाळी निहाळी
 नाथ । अंगोअंग अवलोकतां, श्याम थाडं सनाथ ॥४०॥ छंद मोतीदा-
 म—शोभे पगतळे सदा चिह्न सोळ, आवे अवलोकतां सुख अतो-
 ल । स्वस्ति अष्टकोण सोये अति सार, जव जांवु जोये होये जयकार
 ॥४१॥ वजर पताक अंकुश विशेष, आपे जो आनंद अंबुज उध्व-
 रेख । दक्षणाहि पाव नवे चिह्न देख, वाम पाये सात शोभे जो वि-
 शेख ॥४२॥ मत्स्य त्रिकोण दिवण महासुख, देखी गोपद पलाये
 जो दुःख । कळश घनुप विलोकतां व्योम, सदा सुख आपे चिंत-
 वतां सोम ॥४३॥ चिह्न एह सोळ चिंतवतां चित्त, पळे सब पाप
 धाये जो पुनित । भजे जन अनेक धरीने भाव, अधिक निरखवा
 मन उत्साव ॥४४॥ पेखी पगआंगळी प्रेम पुनित, चोटे जन मन
 चिंतवतां चित्त । उध्वरेख नख अंगुठे अंकित, ललित शोभित फ-
 णो जो लंकित ॥४५॥ देखी दोये घुटि दिल सुख देन, पेखे पळे पाप
 पातळीसि पैन । कांटां पिंडि कोमळ पूरणकाम, हेरिये मोठन दो-
 ये करी हाम ॥४६॥ डाये पगे चिह्न चिंतवतां दोय, जाये जो जंजा-
 ल जंघा दोये जोय । रजे रुहुं उदर सुंदर रूप, अति शोभे नाभि-
 ए उंडी अनूप ॥४७॥ पडे वळ पेदे त्रय परमाण, विलोकि जो उर
 करुं शुं वखाण । शोभे कंठ सुंदर कंबुसमान, नव तिल त्याये शो-
 भे जो निदान ॥४८॥ भजे गजसुंदर सरिखो जो भुज, तियां मन
 मोये जोये कोणि तुज । शोभे पोंचो पांच आंगळी सहित, चिंतवतां
 नख हराये जो चित्त ॥४९॥ लटके अटके मन नंदलाल, निरखी
 अधर थाडं जो निहाल । ओपे दांत अति कळी जो अनार, अमृ-

त वेण जिह्वाए उच्चार ॥५०॥ मंदमंद हासे हसीने महाराज, दया-
 लुं हरो हरि दिलनी दाक्ष । नासिका निरमळ निरखी नेण, देखे
 दोषे गाल सोये सुखदेण ॥५१॥ दक्षिण कपोळ तिल एक देख,
 वळी त्रये शीतळ शोभे विशेष । नयणां रसाळ विशाळ निहाल,
 जोतां सम अंगुज जाये जंजाल ॥५२॥ भाळी जीये भृकुटि भ्रमर
 भाल, नळवट जोये जो होये निहाल । जमणीय कोर चिह्न तियां
 जोय, हरिजन जोये हैये सुख होय ॥५३॥ देखी दृग भ्रवण सुंदर
 दोष, तिल एक अवल देखिये तोय । शिरपर केश सुंदर शोभित,
 सोहे श्यामवर्ण कांयेक सफेत ॥५४॥ नखशिख शोभा कही केम
 जाय, अपार अपार अपार केवाय । मनोहर सुंदर मूरति माव,
 भाळी मुज भितर आवियो भाव ॥५५॥ चोळ्युं चित्त चिंतव्ये चं-
 द चकोर, मळ्युं मन मेघ मळे जेम मोर । जळ विना मीन न रहे
 जो जेम, प्रभु तम साथे थयो मारे प्रेम ॥५६॥ थपैयो न लहे केवि
 धीजुं धुंद, खांत विना जो होये सात समुद्र । पकडीये लकडी हा-
 लर पाग, तेतो तन जाये न थाये जो त्याग ॥५७॥ मानुं रंग चडियो
 चोळ मजेठ, नजरे न देख्यो उतरतां नेठ । बा'ला वळीवळी कही-
 ये सही वात, भाळुं जेम पडी पटोळे जो भात ॥५८॥ अंतरमां प-
 डी आंटी हरि एम, कहो हवे नाथ करीजिये केम । दिनकर प्रगटे
 पश्चिम दिश, मेलुं केम तोये हरि खोटे मिश ॥५९॥ सुके कोई का-
 ळे समुद्र तो सात, बा'ला केम मेलाये लीधी जो वात । हरि तमे
 प्रद्यो नधी एवो हाथ, नासंतां जे छुटाये मारा जो नाथ ॥६०॥ सु-
 खदेण सुंदर श्याम सुजाण, प्रभु तमे मारा छो जीवणप्राण । बां-
 धी प्रीत तुंजसाथे वळवान, दीजे हवे दयाळुं दर्शनदान ॥६१॥ नव
 रहिये अमथी अळगा नाथ, श्यामळिया सदाये रहीजे साथ । वे
 गळे जो रक्षे न वामे वराघ, उपजे जो अंतर दुःख अगाध ॥६२॥ पे'ली
 हरि करी तमे बहु प्रीत, अमपर हेत करियुं अमित । विधविध बा'-
 ला देखाडी जो बा'ल, नेक रीते जो केम नंदलाल ॥६३॥ परहरो प्रभु
 लही केम प्राण, श्यामळिया नाथ न घटे सुजाण । तम विना बुझे
 केम तनताप, अमारे जो अंतर रे'छे उताप ॥६४॥ दीठा विना दि-
 ष्ट दाक्षे जो दयाळ, जोया विना जीवन न समे झाल । पळ एक

जाये जुग परिमाण, तमारीए रहेछे अमने ताण ॥६५॥ मनोरथ
करे मळवाने मन, झंखे नेण नित्य जोवाने जीवन । अंगोअंग भेटुं
आवोने अलपेल, रसिलाजी आवी करो रसरेल ॥६६॥ लाडीला-
जी लेवराथीए जो लाड, चित्त मारुं जोवा करे बहु चाड । निरखुं
हुं नयणां भरी जो नाथ, इयामळिया थाउं त्यारे हुं सनाथ ॥६७॥
भागो मारी भूधर भेटतां भुख, देखी दूर थाये दयाळुं जो दुःख ।
अणदीठे अंतर मारुं उदास, प्रभु हवे प्रीते रहो मम पास ॥६८॥
अलपेला सुणी मारी अरदास, दुःखी दीन छिन दयाळु हुं दास ।
आणो केम वर मारो अपराध, अति तमे गुणगंभीर अगाध ॥६९॥
जुवो ज्यारे जीवन मारुंज जोण, शोधे केम लाधे सारो शुभगुण ।
बहुनामी पाळो पोतानुं बिरद, दीनबंधु दास निवारण दरद ॥७०॥
बंदी भुज कर्मतणो चा'ला वांक, रखे रीस करी रोळो राय रांक ।
कोई जन ग्रहे केहरिनी कोर, जंजुक न रीस करी शके तियां जोर
॥७१॥ खीजी कोई अमृत जन खाय, जुवो गुण तेनो तोये कांये जा-
य ? । आधी कोये अर्कशुं मागे अंधार, दीये क्यांथी दिन नथी
जो दुवार ॥७२॥ चंदशुं मंद कोये अगनि चा'य, थके सब रीत
शीतळ सो थाप । करे तेम प्रीत तमशुं जो कोय, सदा सुखनिधि
पावे जन सोय ॥७३॥ कदाचित होये भुज कठण कर्म, शरणे आ-
व्यो इयाम राखिये शर्म । भला बसो भूधर जो मारां भाग्य, जी-
वन नथी तो कोये मारी जाग्य ॥७४॥ न करशो नाथ एवी भुज-
माथ, आव्यो तुज शरण हुंज अनाथ । राखीये राखीये शरणे हो
राज, लक्ष्मीवर तुजने छे जो लाज ॥७५॥ कयां जेम आगे अनेक-
नां काज, एम हरि अमारुं करीये आज । प्रह्लादनी जेम करी प्रति-
पाळ, दम्प्यो हिरण्यकशिपु हाथे दयाळ ॥७६॥ अंबरीष शाप नि-
वार्यो जो आप, स्थिर करी भ्रुवे अविचळ थाप । प्रभु सुणी गजत-
णी जो पोकार, आगे हरि कयां अहल्या उद्धार ॥७७॥ भावे करी
खाये भीलडीनां फळ, कियो हरि उद्धार दीमर कळ । भलीविधे
उद्धार्यो कागसुशंड, अनादि विरुद्ध जन तारे अखंड ॥७८॥ दर्ई
लई लंक विभीषण दात, उद्दारे रीछ भीछ ए अखिलात । प्रभु
करी पक्ष जटायू प्रसिद्ध, गणिका उद्दारे उद्दारे जो गीध ॥७९॥

दुर्बल विदुर सुदामो दास, प्रभु अक्षुर उद्धव रखे पास । विट्ठल ब्र-
 जजननी करी वार, नाथ विष नीर अगनि निवार ॥८०॥ कर्णो ज-
 व वासव ब्रजपर कोप, गिरि धरि कर राखे गाय गोप । वसुदेव
 देवकीनी करी वार, सोये कंस आये असुर संहार ॥८१॥ कर्णु हरि
 कुवज्या नारीनुं काज, आप्युं तमे उग्रसेनने राज । जुद्ध हरि करी
 जीते जरासंध, बंध छोडे सहस्र एकविंश बंध ॥८२॥ नरकासुर मा-
 री लिये सथ नार, आपे कियो जय देवनार उद्धार । कर्णु प्रति-
 पाल जो पांडवकुल, पूरे प्रभु पांचालीने पटकुल ॥८३॥ राखे गर्भ-
 वासथी परीक्षित राय, स्वामी करे शापथी द्रौपदी सहाय । कर्णो
 जन अनेकनां हरि काज, महा अघवंत उद्दारे महाराज ॥८४॥ उ-
 द्धार्यो अजामेल कद्रज आप, तमे हर्षो स्वामी सेवकनो ताप । जु-
 गोजुग जनम तारण जन, प्रभु हरी पाप करोछो पावन ॥८५॥ अ-
 वतार लेवो कोनुं एछे काज, एक हरि देखाडो अमने आज । नहि
 धाय रीत नवली जो नाथ, हरि केम सूको हवे ग्रहो हाथ ॥८६॥
 छोरुं जो कछोरुं होये कोइ छेक, नथी कोइ तात तरछोडता नेक ।
 खरो कोय होय हरि खानांजात, घरनो जन जाणी न धाय जो
 घात ॥८७॥ निभावीये नाथ करिये नजार, होये हरि मारा गुन्हा
 जो हजार । सांभळो सांभळो इयामळा सुजाण, बरकी घरकी क-
 रुं बुंभराण ॥८८॥ नाथ केम सांभळो नहि निदान, केशव घेठा के-
 म बुंदिने कान । एवो शियो अम तणो अपराध, अलबेला सांभ-
 ळो नहि आराध ॥८९॥ अचंबो आवेछे अमने जो एक, तमारी त-
 मे न संभळो कां टेक । प्रभु हवे करी रह्यो हुं पोकार, बालम म-
 न आवे तो करजो वार ॥९०॥ राज दरबार करी जो मैं राव, नज-
 रमां आवे तो करजो न्याव । अमे करी छुट्या अमारो उपाय, इया-
 म हवे सुझेतो करजो सहाय ॥९१॥ पोंचाडी पोकार प्रभु तमपास,
 अलबेला अमतणी अरदास । अरजीए सुणी दया दल आण,
 इयामळिया सज धायो जो सुजाण ॥९२॥ कवित एकवीसो—धाये
 द्रौपदीके काज राखीरे मारंराज लाज, ग्रहे जब गजराज काज
 हरि धायेहो । धाये अजामेल वार आयके कियो उद्धार, पतित उ-
 त्तारे पार वार नहि लायेहो । गणिका गीधव जात तारे हरि कीर-

नात । अहल्याकि कहुं क्या बात शाप ज्यान सहायेहो । ऐसेही मा'राज राज अनेककी राखी लाज, दुःखी जन देगी आज नाथ कैसे नायोहो ॥९३॥ छंद-मुवनमंडले ए बाढ छे—जय जगवंद कहे सुनिष्टंद, जन चकोर चंद स्वे सुखकंद । हरो दुःखद्वंद्व बालमुकुंद, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥१॥ सुखज कारण भवतारणं, जनोद्धारणं भयनिवारणं । मोहमारणं श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥२॥ सर्व सुखधाम संत चिआम, करो मम काम सुंदर श्याम । पुरो हरि हाम कौ'करभाम, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥३॥ भव भये भंग, श्रीराये रंग, सदा रहो संग तो रहे रंग । अवलोकुं अंग आवे उमंग, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥४॥ जो जोड़ हूं मुख तो थाये सुख, जाये दिल दुःख जो देखुं रुख । भागे भवमुख थाये संतोख, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥५॥ स्वामी करो सा'य महा दुःखमा'य, करो बेळय कांय ग्रहो हरि बांय । प्रभु लागुं पाय श्री-रंगराय, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥६॥ सुणीजे पोकार वारम-वार, अधम उद्धार यिरुद संभार । नोधारां उधार का'बो मोरार, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥७॥ निष्कुळानंदना नाथ ए सुणी गाथ, श्याम रहो साथ तो हूं सनाथ । भरीभरी बाथ मळी जे नाथ, श्रीसहजानंद आपो आनंद ॥८॥ इति अष्टकं सपूर्णम् ।

वोहा—दरद मारे दरशननुं, दिठे दुःख पलाय । दया करी हरि दीजि-ये, राजी धैने राय ॥९५॥ नयणां भरी निरखशुं, मोहन ज्यारे मुख । टळशे तनताप तये, ज्यारे जोशुं रुख ॥९६॥ दिलनी बातो दिलमां, कहिये केनी पास । हशी बोल्या बिना हरि, अंतर छे उदास ॥९७॥ मागुं हूं मगन यह, दीजे श्याम सुजाण । दियो तो दरशन दियो, लि-यो तो लीजे प्राण ॥९८॥ अरजी एह अमतणी, सुणी हरि हरिजन । दीन जाणीने मुजने, उभय थावो प्रसन्न ॥९९॥ शुद्ध अशुद्ध समहुं नहि, पद प्रबंध छंद । तमपर मारी तान छे, कहे निष्कुळानंद ॥१००॥ शुं लखी संमळाविये, नथी नाथ अजाण । अंतर बाहेर अमतणी, सब जाणो सुजाण ॥१०१॥ तमे सदा सुखधाम छो, तमे सदा सुखकंद । तमे सदा सुखरूप छो, जयजय सहजानंद ॥१०२॥ इति श्रीसहजानंदस्वामिशिष्यनिष्कुळानंदमुनिविरचिते अरजीविनयग्रंथः सपूर्णः ।

શ્રીસ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ।

શ્રીનિષ્કુલાનન્દમુનિકૃત—

કાવ્યસદ્ગ્રહે

કલ્યાણનિર્ણયઃ

સોરઠા—સમરતાં સુખ હોય, કોઈ વિઘન ન વ્યાપે વઢી । સુખ-
દ સૂરતિ સોય, સહજાનંદ આનંદકંદ ॥૧॥-સમર્થ શ્રીઘનશ્યામ,
હામ મદન મનની હરી । કર્યાં જન નિષ્કામ, દામ વાંમ દોષ દૂર
કરી ॥૨॥ અવતારી આપે અનુપ, રૂપ અનુપમ આપે ધરી । સોય-
દ સુખદ સ્વરૂપ, સહજાનંદ જગવંદ હરિ ॥૩॥ સરવોપરી સુખધામ,
શ્યામ સહુના નાથ સહિ । પ્રભુજી પૂરણકામ, હામ કરી હરિ રહિ-
યે હૈયે ॥૪॥ વોહા—એક વાત અનુપ છે, સાંમઢજ્યો સહુ કોઈ । સં-
શય ન રહે શ્રેયમાં, છે સમશ્યા સરસ્વી સોઈ ॥૫॥ ચોપાઈ—શુદ્ધ
સુસુક્ષ્મ જે સુજાણરે, પ્રહયું થાવા પ્રથમ કલ્યાણરે । મહામુક્ત તમે
શિરોમણિરે, સુણો વિનતિ એક મુજતણીરે ॥૬॥ સહુ સહુના મનને
મતેરે, માન્યું કલ્યાણ મન ગમતેરે । કોઈ કે’ અમે મત્સ્ય ડપાસીરે,
કોઈ કહે કૂર્મ સુખરાશીરે ॥૭॥ કોઈ કહે વારાહના દાસરે, કેને
નૃસિંહનો વિશ્વાસરે । કોઈ વામનરૂપને ભજેરે, કેને પરશુરામ રૂપ
રજેરે ॥૮॥ કોઈ રામ ભરોસે રહેછેરે, કોઈ કૃષ્ણકૃષ્ણ કહેછેરે । કો-
ઈક બુધજીનું વઢ લઈરે, વેઠા કંઠક કલકિ કઈરે ॥૯॥ એહઆદિ
દશ અવતારરે, એતો સર્વે સુખના દાતારરે । તેને ભજેછે ભિન્નભિન્ન
ભાવેરે, મને અતિ અચંબો એ આવેરે ॥૧૦॥ જેજે જનના જે રૂપદેવ-
રે, તેતે જન કરે તેની સેવરે । તે વિના નથી વીજું સહેવાતુંરે, વોલે
વીજા દેવનું ઘસાતુંરે ॥૧૧॥ વઢી એ વિના વીજા જે અનેકરે, છાલી

घेठाछे जुजवी टेकरे । वेप वात भिन्न भिन्न भातेरे, उपासना ते जु-
 जवी जातेरे ॥१२॥ कोइ कोइ भेळा नच भळेरे, मान्युं सत्य पोतानुं
 सघळेरे । कोई कान फडावी फरेछेरे, कोइ कापांवरने करेछेरे ॥१३॥
 कोइ दंडी मुंडी डामखाईरे, कोइ मगन नीरमां नाईरे । कोई जटी
 काटी खाल खरीरे, कोइ माळा तिलक रछा घरीरे ॥१४॥ कोई कं-
 धा गोदडी कोपीनरे, वनकळ टाटांवर मृगाजीनरे । कोइक धया
 पंडित पुराणीरे, कोइ एक ब्रह्म बोले वाणीरे ॥१५॥ कोइ राज म-
 हाराज महाराणीरे, शून्य समीर पावक पाणीरे । कोई कर्म धर्म
 कधीररे, कोइ कंथर भरथर पीररे ॥१६॥ कोइक कर्पदींथी कल्याणरे,
 मान्युं परिपूर्ण प्रमाणरे । कोइ शेष दिनेश गणेशरे, कोइ शशि
 वसि वन सुरेशरे ॥१७॥ कोइ दशा विशामानुं भावेरे, सदा श्रीरंग
 अभंग गावेरे । एम कल्याण अनेक रीतेरे, सहृण मान्युंछे चोकस
 चित्तेरे ॥१८॥ तेमां पोतानो दोप न देखेरे, अन्यथी आप अधिक
 लेखेरे । सहृथी समक्षे पोतानुं सरसरे, आवे बीजानुं नजरे नरसरे
 ॥१९॥ नथी नकी एक निरधाररे, मारे मने ए मोटो विचा-
 ररे । घळी अवतारना जे उपासीरे, तेनी पण मति गई नाशीरे
 ॥२०॥ नोखां नोखां वपुने वंदेछेरे, परस्परने नंदेछेरे । कोइक पूजेछे
 बाळमुकुंदरे, कोइक भजेछे श्रीव्रजचंदरे ॥२१॥ कोइ कहे रुक्मिणी-
 रायरे, कोइ रमापति गुण गायरे । एम भेद पाडीने भजेछेरे, तेह
 बिना बीजाने तजेछेरे ॥२२॥ एम जुजवुं जुजवुं जनरे, मनभावतुं
 करेछे भजनरे । एह बिना बीजा उपासीरे, तेपण पुछुं कहेज्यो
 तपासीरे ॥२३॥ कहुं कल्याण बहु प्रकारेरे, जुदुंजुदुं मान्युंछे संसा-
 रेरे । सर्वे सरखुं कल्याण छे एहरे, के कांइ अधिक न्यून छे तेहरे
 ॥२४॥ सहृ पापशे पूरण पदरे, ल्यारे बांधी जोइए नहि हदरे । जे-
 म आ लोके छे खेंचाताणरे, तेम कल्याणमां पण जाणरे ॥२५॥
 जेम आ लोकमां मारुं तारुं, तेम करेछे मत पंथ सारुं । नथी
 अलौकिकपणुं एमारें, गृही त्यागी गुरु कछा तेमारें ॥२६॥ रहुं का-
 नुं पोतानी कोरनुंरे, पुछुं छे नोर के कनोरनुंरे । बुझ्यो बुझ्याने
 केम तारशेरे, माटे मोटोए वातनो संशेरे ॥२७॥ कहो केने सेव्ये केहुं

સુખ પામેરે, કેને સેવ્યે કેવું દુઃખ વામેરે । કેને સેવ્યે કેવું ફઠ ધાયરે, કેને પૂજ્યે કાઠથી મુકાયરે ॥૨૮॥ કોણથકી જાય અક્ષરધામેરે, કોણથકી ધાય પૂર્ણકામેરે । એહ સંદેહ સર્વે મટાડીરે, કે'જો વિવેકે વિગતિ પાડીરે ॥૨૯॥ જોગ્ય છોજી જધાર્થ કે'વારે, પુછ્યા પ્રશ્નનો ઉત્તર દેવારે । પુછી એટલું જોડિયા પાણરે, ત્યારે ઘોલિયા મુક્ત સુજાણરે ॥૩૦॥ ઇતિ શ્રીકલ્યાણનિર્ણયમધ્યે મુક્તમુમુક્ષુસવાદે પ્રથમો નિર્ણયઃ ॥૧॥

દોહા—મુક્ત કહે સુખ્ય મુમુક્ષુ, સારા પુછ્યા તેં પ્રશ્ન । ઉત્તર એનો આપિયે, કાપિયે સંશય સઘન ॥૧॥ કલ્યાણ છે કૈક ભાલ્યનાં, તેની જુજવી જુજવી જાત । સર્વે કલ્યાણ સરસ્વાં નહિ, તેની સાંભઠી લે હવે વાત ॥૨॥ સાચું કે'તાં સંતાપ છે, છોડું કહ્યામાં સર્દે જાત્ય । ઘેડ પ્રકારે ઘાઘ છે, મને વિચારું તેહ માત્ય ॥૩॥ પળ જ્યારે પુછ્યું તેં પ્રીતશું, ત્યારે આપશું ઉત્તર અનુપ । કે'શું કલ્યાણની વારતા, સાચાસાચી શુદ્ધ રૂપ ॥૪॥ ચોપાઈ—ભેલ ભક્ત આ ભવમાં ઘણેરે, માન્યું કલ્યાણ પુણ્ય આપણેરે । જેજે કરેછે જગમાં જનરે, વ્રત દાને માને શ્રેય મનરે ॥૫॥ કેને ચપટી જીવ દેવાયરે, તેનેપણ કલ્યાણ કે'વાયરે । કેને પોષ ભરી પાવ પાળીરે, તેપણ કલ્યાણ ધાવાનું જાળીરે ॥૬॥ કોઈ મુશ્યાને આપે ભોજનરે, તેપણ કલ્યાણ માનીને મનરે । કોઈ વસન ભૂષણ આપે ગર્થરે, તેપણ કલ્યાણ ધાવાને અર્થરે ॥૭॥ સોનું રૂપ આપે ગ્રાંથા દાનરે, તેપણ કલ્યાણ કાજે નિદાનરે । ગાય મહીપી ને ગજ યાજરે, ધામ ધરાદિ કલ્યાણ કાજરે ॥૮॥ કાશિયે જઈ લિયે કરવતરે, તેપણ કલ્યાણ ધાવા તરતરે । હિમાલે જઈ હાડને ગાઢેરે, ગંઢે પૃથ્વીએ પિંડ પ્રજાલેરે ॥૯॥ કમલપૂજા ભેરવ જપ જ્વાયરે, તેપણ કલ્યાણ સારું કે'વાયરે । કોઈ કરે તીર્થ વ્રત સ્નાનરે, કોઈ આપેછે સર્વે દાનરે ॥૧૦॥ કોઈ ધર્મ નિમ ટેક ધારેરે, જ્યારે કલ્યાણ કરવા વિચારેરે । કોઈ કઠણ તપ કરેછેરે, થઈ ઉડાસી વન ફરેછેરે ॥૧૧॥ ફલ દલ કરે જલ આહારરે, કરવા કલ્યાણનો નિરધારરે । એહ વિના ઉપાય જજારે, કરેછે સહુ કલ્યાણ સારું ॥૧૨॥ પળ જેનો જેવો પરિશ્રમરે, પામે કલ્યાણ માનો એ મર્મરે । કોઈ પામે ઝાઝા ધન ધામેરે, કોઈ પામે ગરાસ ને ગામરે ॥૧૩॥ કોઈ પામે રાજ્ય સાજ સુખરે, સુત કલત્ર નહિ દેહે દુઃખરે ।

એપણ કલ્યાણ એક કૈવાયરે, સુખ ભાની રહ્યાછે એ માંયરે ॥૧૪॥
 કોહ પામે અમરાવતીરે, તેપણ પૂર્ણ માનેછે પ્રાપતીરે । શિવ વ્ર-
 હ્માની પુરીને પામીરે, માન્યું પામ્યા પૂરણ ભાગી સ્વામીરે ॥૧૫॥ એહ
 વિના ધીજા વહુ લોકરે, પામી સમાવી વેઠા છે શોકરે । પણ આ-
 ત્યંતિક જે કલ્યાણરે, તેની રીત ભાત જુદી જાણરે ॥૧૬॥ તેતો હરિ
 હરિજનથી થાયરે, સાચું કલ્યાણ જેને કૈવાયરે । સમક્ષી લેજ્યે તું
 એટલું સારરે, નથી ધીજો નિશ્ચે નિરધારરે ॥૧૭॥ મઠે પ્રમુ પ્રગટ
 પ્રમાણરે, કાંતો તેના મઠેલે કલ્યાણરે । તેહ વિના તો કોટિ ઉપાયરે,
 આત્યંતિક કલ્યાણ ન થાયરે ॥૧૮॥ જેમ રવિ વિનાની રાતરે, ન જાય
 ન થાય પ્રભાતરે । તેમ પ્રગટ પ્રમુ મઠયા પત્નીરે, નોય કલ્યાણ લેવું
 એ લક્ષીરે ॥૧૯॥ તેહ વિના જો થાય કલ્યાણરે, પડે જૂઠાં તો સર્વે
 પુરાણરે । ભવે ભેલ ભગત છે વહુરે, સાવધાન થઈ મંડ્યા સહુરે
 ॥૨૦॥ મત પોતાના પુષ્ટિને અરથરે, નવાનવા નિપજાવ્યા ગ્રંથરે । સર્વે
 પોતાનું કર્યુંછે સાચુંરે, કેણે રાખ્યું નથી વઢી કાચુંરે ॥૨૧॥ પણ
 કલ્યાણ પ્રમુની પાસરે, તેહ વિના ઘલોવેછે છાસરે । એ છે સર્વે
 શાસ્ત્રનો મતરે, તેતો ન થાય કેદિ અસતરે ॥૨૨॥ એમ સંત શાળા
 કહેછેરે, શ્રેય પ્રગટ પાસલે રહેછેરે । એમ સર્વેનું છે સિદ્ધાંતરે, મોરે
 મોટા ભાગી ગયા આંતરે ॥૨૩॥ જેને ફરી ન પડે ફરચુંરે, તેને આત્યં-
 તિક શ્રેય કરચુંરે । તેહ વિના તો કલ્યાણ કાચુંરે, પામી પડવું
 પડેછે પાચુંરે ॥૨૪॥ કૈક આ લોક સુખથી પડ્યારે, કૈક પડ્યા સ્વર્ગ-
 લોકે ચડ્યારે । કૈક હરપુરિથી જ્ઞાણારે, કૈક ચંદ્રલોકથી પછડા-
 ણારે ॥૨૫॥ કિયાં રહ્યું થયું એ કલ્યાણરે, ભાગ્યું વહે વારિધિયે
 વાળરે । એ કલ્યાણ કામ ન આવેરે, જેને કાલ માયા મઢી વાવેરે
 ॥૨૬॥ જેને માથે છે મોટાં વિઘનરે, એવું કલ્યાણ મ માનો મનરે ।
 તન મનમાં વાત તોઢીનેરે, કરવું કલ્યાણ સ્વરૂં સ્વોઢીનેરે ॥૨૭॥
 ભેલ લીધે મલાઈ મ માઢોરે, એહ મૂલ્ય મીંતરથી ટાઢોરે । મત
 મમતે રહ્યાં જે બંધાઈરે, તેમાં કલ્યાણ ન મળે કાંઈરે ॥૨૮॥ પરધર
 મારી પેટ મરેરે, પરસુત વિત્ત દારા હરેરે । એમાં કેદિ મ માનો
 કલ્યાણરે, જેમાં સરી સુવારી છે જાણરે ॥૨૯॥ કહ્યું તમે જે પુછ્યું

तुं तेहरे, एह वातमां नथी संदेहरे । साचुं मानी लेज्ये साक्षातरे,
कही कल्याणनी तने वातरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसं-
वादे द्वितीयो निर्णयः ॥२॥

दोहा—मुमुक्षु कहे मुक्त सांभळो, तमे कही कल्याणनी रीत ।
प्रगट विना छे पांपळां, खराखरुं कहुं खचीत ॥१॥ प्रगट प्रभु न होय
पृथ्वीए, कोड करवा इच्छे कल्याण । कहुं तेने केम करवुं, एह
पुछुंछुं जोडि पाण ॥२॥ होय अवतारनो आशरो, भावे करतो होय
भजन । कल्याण करवा कारणे, झाशी करतो होय जतन ॥३॥
वळी सेवतो होय संतने, सांभळतो होय पुराण । तेणे करीने तेहनुं,
केम न होय कल्याण ॥४॥ चोपाई—संत शास्त्र छे कल्याणकारीरे,
सहु कहेछे एम विचारीरे । साधु सरवे नाना मोटारे, ग्रंथ पण
खरा नथी खोटारे ॥५॥ शास्त्र शास्त्र सरखां छे सहुरे । संत संत
छे सरखा कहुंरे । संत सहु माळाना मणिकारे, एमां कोण ओछा ने
अधिकारे ॥६॥ यानुं जोड नमाविये शिशरे, जोड्ये नहि करणी एनी
लेशरे । एम साचे मने संतने सेवेरे, तेतो मोटा सुखने लेवेरे ॥७॥
शास्त्र अढ्याये करी सांभळेरे, तेनां सर्वे संकट टळेरे । संत शास्त्रथी
कैक सुघर्यारे, भण्या सहु कहेछे भव तयारे ॥८॥ एवुं सांभळीने
संशय टळ्योरे, जाणुं मोक्षनो मारग मळ्योरे । संत सेवीने कैक
सुख पाम्यारे, शास्त्र सुणी कैक दुःख घाम्यारे ॥९॥ संते कैक अधम
उद्धार्यारे, पामर पतितने पण तार्यारे । संते उद्धारियो अजामेलरे,
महा समलनो हतो जे शैलरे ॥१०॥ सजना हसना हता कसाईरे,
तेने संत मळ्या सुखदाइरे । महापापथी तेने मुकाव्यारे, आ जक्तमां
भक्त ते काव्यारे ॥११॥ खग मृग ने खेवट जातरे, कर्या संते सुखी
माक्षातरे । गज गीघ गनिका गणियेरे, संते भव तार्या ते भणियेरे
॥१२॥ श्रुतदेव सुदामो विदुररे, सुखी संतथी थया जरुरे । दक्षपुत्र
जे दश हजाररे, एकवारे थया भवपाररे ॥१३॥ वळी हजार मुकीने
हाल्यारे, चोराशी मार्गमां न चाल्यारे । नव जोगी जनक जेदेवरे,
संते सुखी कर्या ततखेवरे ॥१४॥ सहस्र अळ्याशी ऋषि कहेवापरे,
ते पण संतनो महिमा गावरे । संत सेवे भोळे भावे करीरे, जाय
संसारमिधु तो तरीरे ॥१५॥ संत नाव जेवा निरधाररे, एधी पाम्या

कइ भवपारंरे । कैक ऋषि तपसी राजनरे, पाम्पा संतथी सुख-
 सदनरे ॥१६॥ ध्रुव प्रह्लाद सुखी थया आपेरे, ते पण के'छे संत
 प्रतापेरे । राय रुक्मांगद अंवरीपरे, एह जेवा धीजा जे नरेशरे
 ॥१७॥ शिवि सुधनवा सत्यवादीरे, रहगण रंतिदेव आदिरे । द्विज
 क्षत्री वैश्य बली शूद्ररे, पाम्पा संतथी सुखसमुद्ररे ॥१८॥ संत
 सहुना छे सुखदाइरे, एम कहेछे सहु जुग मांइरे । एथी पाम्पा बहु
 सुखधामरे, पडयुं नहि प्रभु प्रगटनुं कामरे ॥१९॥ कयों उद्यम अफळ
 न जायरे, नथी प्रगटनुं काम कांयरे । जोइये भक्तनी भली भगतिरे,
 प्रभु न होय तोय थाय कतिरे ॥२०॥ अमने तो समझायछे एबुंरे,
 नथी साचा विश्वास जेबुंरे । सेवे संत राखी मन साचुंरे, तो कल्या-
 णनुं न रहे काचुंरे ॥२१॥ बली शास्त्रने कोइ सांभळैरे, तेनी भूल्य
 कहो केम न टळैरे । शास्त्र सर्वे रक्षां धर्मधारीरे, शास्त्र प्रमाणे रहे
 नरनारीरे ॥२२॥ शास्त्रे करी छे वर्ण आश्रमरे, शास्त्रे करी छे धर्म अध-
 र्मरे । शास्त्रे करी छे सर्वे वे'वाररे, शास्त्र जणावे सार असाररे ॥२३॥
 शास्त्रमांये कहुंछे कल्याणरे, ते पण बात नथी अप्रमाणरे । शास्त्र
 सुणवे न होय कल्याणरे, एवी सांभळी नै बली बाणरे ॥२४॥ सत-
 शास्त्र सहुनां सुखदाइरे, एमां फेर नथी कहुं कांइरे । सतशास्त्रथी
 श्रेय न थायरे, एबुं अमे मुखे न के'वायरे ॥२५॥ सतशास्त्रनो संग
 जो होयरे, तो तर्पा बिना न रहे कोयरे । एमां प्रगट प्रभुजीनुं
 कामरे, नथी पडनुं कहुं करभामरे ॥२६॥ तमे तो कखो प्रगट प्रतापरे,
 ते पाम्पा बिना न टळे तापरे । त्वारे संत शास्त्रथी शुं सूर्युरे?, ज्यारे
 कल्याण प्रगटमां ठर्युरे ॥२७॥ एह बातमां बडो संदेहरे, तमे कृपा
 करी कहो तेहरे । तम बिना ए संशय न नासेरे, माटे अमे पुछयुं
 तम पासेरे ॥२८॥ अद्धा छे जो सांभळवा मांइरे, कहेज्यो कसर
 न रहे कांइरे । जेणे न होय नकी निरधाररे, तेह सांभळ्यामां शुं
 साररे ॥२९॥ जेमां फेरि फेरवणी न होयरे, सौने सुणवा सरखुं
 सोयरे । करिये उद्यम न आवे अर्थरे, ठालो जाय आ जनम व्यर्थरे
 ॥३०॥ माटे सरवे सुफल थायरे, एवो अनुपम के'जो उपायरे । एम
 मुमुक्षु कहे महांतरे, साचा साचुं कहेज्यो ए सिद्धांतरे ॥३१॥ इति
 श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे तृतीयो निर्णयः ॥३॥

बोद्धा—त्यारे मुक्त कहे सुण्य मुमुक्षु, तमे पुछ्युं जे जे प्रश्न । ते-
 नो उत्तर अमे आपिये, तमे सांमळज्यो दर्ई मन ॥१॥ पूर्वे उत्तर-
 मांहि प्रिछव्यो, हरि हरिजननो संवन्ध । तेह विना कोइ जीवना,
 वळी छूटे नहि भवबन्ध ॥२॥ जेजे जीव तर्यां जक्तमां, तेनो करो
 विचारी विवेक । हरि हरिजन वण मळये, कोइ उद्धरिया नहि एक
 ॥३॥ अंतरमां अवराइ रह्युं, उपदेष्टाने अज्ञान । ते सामाने शुं स-
 मझावशे, वळी नकी वात निदान ॥४॥ चोपाई—माटे जेने मळया
 महाराजरे, एवा संतथी सरेछे काजरे । हरि साथे होय हळयाम-
 ळ्यारे, प्रभु प्रगट पामी ताप टळ्यारे ॥५॥ रही नहि उधारानी
 वातरे, पाभ्या साचा साधु साक्षातरे । अटकळ अकळ न रह्यारे,
 जथार्थ जे छे ते थयुरे ॥६॥ एवा संतनो जे समागमरे, तेतो टाळवा
 दुःख विषमरे । जेनी संशय रहित वात साचीरे, पूरण प्रापतिमां
 नथी काचीरे ॥७॥ एनी बोली छे रोकडी रुडीरे, नथी वारता एनी
 नमुडीरे । खाते चोपडे नथी खोळवीरे, ज्यारे जोईए त्यारे नित्य
 नवीरे ॥८॥ वणदीठी नथी बखाणतारे, करेछे नजरों नजरनी जाण-
 तारे । प्रभु पासळना जे रहेनाररे, जे कहे तेमां नहि फेरफाररे ॥९॥
 बोले प्रभु प्रसन्नता प्रमाणरे, तेमां नहि तन मन ताणरे । जोई महा-
 प्रभुनी मरजीरे, घणुं वात करेछे गरजीरे ॥१०॥ अति अमल सहित
 उचरेछेरे, बहु जीवनां काज करेछेरे । साचा संत ए छे सुखदाइरे,
 एम कहेछे सह्यु जग मांइरे ॥११॥ एवा संतथी सरेछे काजरे, तेह
 दिवस के वळी आजरे । तेतो कहुंतुं में तुंने मोरेरे, मुली पुछ्युं तें
 पुछ्याने होरेरे ॥१२॥ सासा संत के श्रीहरि सोयरे, जीव तारवा
 ए जगे दोयरे । तेह विना जे संत कहेचायरे, तेह संतथी काज न
 धायरे ॥१३॥ एतो संततणो लइ वेशरे, पेटसाक आपे उपदेशरे ।
 तेने पण समझशो संतरे, धाशे ज्ञान मोहुं जो अत्यंतरे ॥१४॥
 एनो जो करशो विश्वासरे, नाखशे तो कोटे काळपाशरे । पाढशे
 प्रभुनो काळ चोखोरे, धाशे ए वातनो बहु घोखोरे ॥१५॥ कांतो
 करशे कर्म प्रधानरे, कहेशे घटघटमां भगवानरे । कांतो थइ गया
 हवे याशेरे, एम धंवेवंव बहु गाशेरे ॥१६॥ नथी प्रभुतणी दिश
 लाधीरे, मूरसाइए रह्या मत वांधीरे । आप स्वारथ सारवा काजरे,

करे बहु जीवनां अकाजरे ॥१७॥ एवाधकी मानशे कल्याणरे, ते-
तो बहु दिन धाशे हेराणरे । एह समझीने लेबुं साररे, कल्याण
अकल्याण करनाररे ॥१८॥ साचा संतथी साबुं कल्याणरे, बीजे
तो मुखखादनी वाणरे । माटे जेजे तर्या जगे जंतरे, तेने मळ्या प्र-
गटना संतरे ॥१९॥ हवे शास्त्रनुं कही संभळावुरे, तारो सर्वे संश-
य टळावुरे । शास्त्र श्रीमुखनां जेह वेणरे, सत्य शास्त्र ए छे सुखदे-
णरे ॥२०॥ एनां वचन ते सुखकारीरे, लेवां सहने अंतरे धारीरे ।
ए छे वेद शास्त्र ने पुराणरे, एमां रगुंछे कोटि कल्याणरे ॥२१॥ कां-
तो एनी लीळा ने चरित्ररे, सुखदायि ए परम पवित्ररे । कांतो ए-
ना मानेल जे ग्रंथरे, आवे एटला श्रेयने अर्थरे ॥२२॥ बीजा कवि
कोविदनी काव्यरे, ए तो वारि विनानी छे वाव्यरे । तेमां रघ्यांछे
भुत भोयंगरे, गरे तेनुं करे अंग भंगरे ॥२३॥ वळी मतमतना जे
ग्रंथरे, कर्षा सारवा पोतानो अर्थरे । तेह विना बीजा ग्रंथ वळीरे,
थाय मुंडुं ए ग्रंथ सांभळीरे ॥२४॥ रसिकप्रिया रसमंजरीरे, सुणतां
तरत जाय बुद्धि फरीरे । वळी वामी वेदांतीना ग्रंथरे, अति ना-
स्तिक नाम अनर्थरे ॥२५॥ आवे आस्तिक मति जो एमाररे, थाय
दुःखी रहे नहि शेमाररे । माटे ए संत शास्त्रनो संगरे, समझी वि-
चारी न करवो अंगरे ॥२६॥ न होय उजळुं एटलुं दुधरे, तेपण सम-
झी लेबुं सुबुधरे । जेम शाहुकार शहेरमां होयरे, तेम चोर विना
शहेर नोयरे ॥२७॥ एक कनक कुंदन कहेवायरे, होय बडवाळ
बहु बीजा मांयरे । माटे शास्त्र शास्त्र नहि एकरे, संत संतमां पण
विवेकरे ॥२८॥ तेतो शुद्ध मुमुक्षुने सुझे, सहं सरखुं एम न बुझे-
रे । जेने पामबुं परम कल्याणरे, तेने अति न रहेबुं अजाणरे ॥२९॥
वात सरवे समझी लेवीरे, ग्रह्या जेवी होय तेने ग्रहेवीरे । एटलुं तो
जाणबुं जरुरे, भीतर भोळापण करी दुररे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनि-
र्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे चतुर्थो निर्णयः ॥४॥

दोहा—मुमुक्षु सुजाण जेह, तेह कहेछे जोडी पाण । सर्वे सरखुं
समझतां, तेनी आज पडी ओळखाण ॥१॥ पण एक भक्त आ ज-
क्तमां, ते भक्तना पण भगत । तेनुं कल्याण केम छे, कहुं पाडो
तेहनी विगत ॥२॥ जुजुबी रीते आ जक्तमां, थया भक्त ते बहु

માત । તેના શિષ્ય સંસારમાં, નથી માનતા કેની વાત ॥૩॥ પ્ર-
 થકી પરાપરું સ્વરું, સમજેછે પોતાનું સિદ્ધાંત । માયિક કહી અવતા-
 રને, ભવ જીવને ભરાવી ઝાંત ॥૪॥ ચોપાઈ—સતશાસ્ત્રને પણ ન
 માનેરે, કહે પોથાંથોથાં લખ્યાં પાનેરે । સર્વે શાસ્ત્રમાંહિ શું છે સાર-
 રે, નવરે નવરે કર્યો નિરધારે ॥૫॥ વાંઘ્યા વર્ણાશ્રમ ચાર ચાર-
 રે, વઢી એ વિના વર્ણ અઢારે । તેના મર્ણ પરણની વિધિરે,
 યહુ નોંલીનોંલી વાંધી દીધીરે ॥૬॥ એમાં સમજો સર્વે થઈ લાઢરે,
 જીવ ધ્રમાવી મુલાવી વાઢરે । એમાં આત્માનું શું સર્યુરે, સર્વે પંડનું
 કુટણું કર્યુરે ॥૭॥ જોજ્યો વ્યાસ વાલ્મિકની મુદ્ધિરે, કોઈ વાત
 કરી નહિ મુદ્ધિરે । પારાશર ને શંખ લિખિતરે, ઋષિ મુનિ ન
 સમજ્યા રીતરે ॥૮॥ પાપ પુણ્ય પુરાણે પ્રમાણીરે, વાંઘ્યા યહુ જી-
 વને તેમાં તાણીરે । શુંથી ગયાછે જાલ્યો જોરાણરે, તેમાં સહુ ધા-
 યછે હેરાણરે ॥૯॥ ગ્રંથ લોઢા ને લોઢા કરનારે, એમાં અમે તો ન
 દીઠું સારે । એમ લલ લલંડે સત્ય ગ્રંથરે, અમાગી કરવા અનરથરે
 ॥૧૦॥ વઢી કહેછે અવતાર લોઢારે, ચૈતન્યમાં કોણ નાના મોઢારે ।
 કહેછે ચોવીશ પ્રમુનાં રૂપરે, ત્યારે વીજાં તે કેનાં સ્વરૂપરે ॥૧૧॥
 સર્વે રૂપે રમે એક રામરે, નથી દેવ દાનવ નર વામરે । પશુ પંખી
 સ્વાવર જંગમરે, તેની ગોતી કાઢો તમે ગમરે ॥૧૨॥ સર્વે પંચ ભૂત-
 નાં પુતલારે, શોમે રૂપે અનુપ સથલારે । તેમાં ચૈતન્ય ચમતકાર-
 રીરે, તેતો રહુંછે સહુને ધારીરે ॥૧૩॥ ચૈતન્ય ચૈતન્ય નહિ ફેર વાલરે,
 દીવો દીવી મેંતાય મશાલરે । એમ ચૈતન્ય ચૈતન્ય એકરે, પિંડ પરઠી
 કહેછે અનેકરે ॥૧૪॥ એમ શાસ્ત્ર સુણી શુભ મતિરે, નથી રેંતી તે
 નરને રતિરે । એમ કહેછે કુલક્ષણા કથીરે, જેને કોઈની પ્રતીતિ નથી-
 રે ॥૧૫॥ તીર્થ વ્રત નિમ સદાચારરે, તેના કાપનારા છે કુઠારરે ।
 એવા જ્ઞાની ઘરોઘર ઘણારે, મર્યા મારે કલ્મિલ તણારે ॥૧૬॥ એનું
 કેમ સમજનું કોનેરે, મારે સંશય એ તમે માગોનેરે । સત્ય વાતના
 થોડા કહેનારરે, અસત્ય વાતના કહેનારા અપારરે ॥૧૭॥ મઠ મં-
 દિર ને અપાસરેરે, ચોરે દારે એજ વાત કરેરે । વાઢે ઘાઢે એનોજ
 ઉચારરે, જોઢે જોઢે એ વાત વેપારરે ॥૧૮॥ મઠ પંડિત ને જે પુરા-
 ણીરે, મેલ મક્ત વઢેછે એ વાણીરે । શુભ સંત જુઠા જગે ઢોલેરે, તે-

પણ એમના એમજ ચોલેરે ॥૧૯॥ કહેછે સ્વાઓ પિઓ સુવી કરોરે,
શીદ કોઈના ડરથી ડરોરે । નરક સ્વર્ગ ને નથી ચોરાશીરે, સ્વરી વા-
ત માની લિયો સ્વાશીરે ॥૨૦॥ રુડો રહસ્ય કહ્યો રુદે ધારોરે, એમ
સમજી સંશય વિસારોરે । કર્મ ધર્મ ગયા મુનિ કથીરે, તેને આ
વાતની ગમ નથીરે ॥૨૧॥ એમ કહેછે આ જક્તમાં જ્ઞાણારે, ધર્મ-
હીણ અધર્મીના રાજારે । એતો એવાના એવાજ રહેશેરે, કે કોઈ સ્વર
એની લેશેરે ॥૨૨॥ અતિ અવલી મતિ છે એનીરે, નથી યિક કોઈ
બીજા કેનીરે । થયા ઉપદેષ્ટા સહુના આપેરે, પણ વરતેછે પૂરણ પા-
પેરે ॥૨૩॥ યાંતો થયાછે અધર્મી આચાર્યરે, જાણે થેઠા છિયે કરી
કાર્યરે । એમ મને માન્યું મૂરસાપેરે, કરવું રહ્યું નથી હવે કાંયેરે ॥૨૪॥
પોતે માન્યું પાકું કામ થયુંરે, જાણે બીજાને ઉપદેશ દિયુંરે । જેમ
પોતે સમજ્યા છે સહીરે, તેમ પરને દેલાડેછે કહીરે ॥૨૫॥ એવા ભ-
વમાં વહુ ભાલેલરે, નજરો નજરના નિહાલેલરે । સ્વરેલરા સુની પ્ર-
ભુજીનારે, જાણું ચેરવાઈ વહુ દિનારે ॥૨૬॥ જેજે થાપ્યાછે પ્રભુ
ધર્મરે, તેને અભાગી કહેછે અધર્મરે । જેને તેને ધર્મમાંથી પાડેરે,
પાપ પુણ્યને સોડા દેલાડેરે ॥૨૭॥ ધર્મદ્વેષી પાપના તો પા'ડરે, મોક્ષ
મારગે લોહ કમાડરે । તેતો તન તજે ફલ પામેરે, કહેજ્યો સર્વે સં-
શય શોક વામેરે ॥૨૮॥ સમજાવજ્યો એ સારીપેરેરે, મહામુનિ મોટી
કરી મે'રરે । ભવમાં સુલભણી છે ઘણીરે, મને થીક લાગેછે તે ત-
ણીરે ॥૨૯॥ માટે વલીવલી પુછું વાતરે, કહેજ્યો રાજી થઈ રલિ-
યાતરે । કહેજ્યો સરાસરું વશા વિશરે, એમ કહીને નમાવ્યું શિશરે
॥૩૦॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयसन्ध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे पंचमो निर्णयः ॥૫॥

વોહા—મુક્ત કહે સુણો શુભમતિ, સત્ય વાત સમજિયે સાર । કુ-
તઘીનાં એ કામ છે, જે નંદે આગમ અવતાર ॥૧॥ સત્યશાસ્ત્ર સુલદા-
યી છે, સમજાવે તે સત્ય અસત્ય । તેને મિથ્યા કરી માનવું, એજ
આવી જાણવી કુમત્ય ॥૨॥ શાસ્ત્ર કહે તે સત્ય છે, નથી અસત્ય તે
અણુમાર । નિશ્ચય પડશે નરકમાં, એના નિંદાના કરનાર ॥૩॥ શા-
સ્ત્ર જેજે સૂચવે, તે કુડું ન પડે કાંઈ । ગ્રહણ પાંચેછે અસમાનમાં,
તેહ સહુ દેખેછે આંઈ ॥૪॥ ચોપાઈ—શાસ્ત્ર જણાવે સાર અસારરે,
શાસ્ત્રે કર્યો સહુ નિરધારરે । સતશાસ્ત્ર કહેછે સુરસુલરે, તેહ પા-

ભાત । તેના શિષ્ય સંસારમાં, નથી માનતા કેની વાત ॥૩॥ પ્રમુ-
 થકી પરાપરું ગ્વરું, સમજેછે પોતાનું સિદ્ધાંત । માયિક કહી અવતા-
 રને, ભવ જીવને ભરાવી આંત ॥૪॥ ચોપાઈ—સતશાસ્ત્રને પણ ન
 માનેરે, કહે પોથાંધોથાં લખ્યાં પાનેરે । સર્વે શાસ્ત્રમાંહિ શું છે સાર-
 રે, નવરે નવરે કયોં નિરધારે ॥૫॥ વાંઘ્યા વર્ણાશ્રમ ચાર ચાર-
 રે, વઢી એ વિના વર્ણ અઢારે । તેના મર્ણ પરણની વિધિરે,
 ઘડુ નોંલીનોંલી વાંધી દીધીરે ॥૬॥ એમાં સમજો સર્વે થઈ જાડરે,
 જીવ બ્રમાવી મુલાવી વાડરે । એમાં આત્માનું શું સર્પુરે, સર્વે પંડનું
 કુટનું કર્યુરે ॥૭॥ જોડ્યો વ્યાસ વાલ્મિકની બુદ્ધિરે, કોઈ વાત
 કરી નહિ સુધિરે । પારાશર ને શંખ લિખિતરે, ઋષિ મુનિ ન
 સમજ્યા રીતરે ॥૮॥ પાપ પુણ્ય પુરાણે પ્રમાણીરે, વાંઘ્યા ઘડુ જી-
 વને તેમાં તાળીરે । ગુંથી ગયાછે જાલ્યો જોરાણરે, તેમાં સઘુ ધા-
 યછે હેરાણરે ॥૯॥ ગ્રંથ જોડા ને જોડા કરનારે, એમાં અમે તો ન
 દીડું સારે । એમ જલ્લ જલ્લે સત્ય ગ્રંથરે, અભાગી કરવા અનરથરે
 ॥૧૦॥ વઢી કહેછે અવતાર જોડારે, ચૈતન્યમાં કોણ નાના મોડારે ।
 કહેછે ચોવીશ પ્રમુનાં રૂપરે, ત્યારે યીજાં તે કેનાં સ્વરૂપરે ॥૧૧॥
 સર્વે રૂપે રમે એક રામરે, નથી દેવ દાનવ નર વામરે । પશુ પંખી
 સ્વાવર જંગમરે, તેની ગોતી કાઢો તમે ગમરે ॥૧૨॥ સર્વે પંચ ભૂત-
 નાં પુતલારે, શોભે રૂપે અનુપ સચલારે । તેમાં ચૈતન્ય ચમતકા-
 રીરે, તેતો રહુંછે સઘુને ધારીરે ॥૧૩॥ ચૈતન્ય ચૈતન્ય નહિ ફેર વાલરે,
 દીવો દીવી મેંતાય મજાલરે । એમ ચૈતન્ય ચૈતન્ય એકરે, પિંડ પરઠી
 કહેછે અનેકરે ॥૧૪॥ એમ શાસ્ત્ર સુણી શુભ મતિરે, નથી રેંતી તે
 નરને રતિરે । એમ કહેછે કુલક્ષણા કધીરે, જેને કોઈની પ્રતીતિ નથી-
 રે ॥૧૫॥ તીર્થ વ્રત નિમ સદાચારરે, તેના કાપનારા છે કુઠારરે ।
 એવા જ્ઞાની ઘરોઘર ઘણારે, મર્યા મારે કલ્મસ તણારે ॥૧૬॥ એનું
 કેમ સમજાવું કોનેરે, મારે સંશય એ તમે મારોનેરે । સત્ય વાતના
 થોડા કહેનારે, અસત્ય વાતના કહેનારા અપારરે ॥૧૭॥ મઠ મં-
 દિર ને અપાસરે, ચોરે દ્વારે એજ વાત કરેરે । વાટે ઘાટે એનોજ
 ઉચારરે, ચોટે હાટે એ વાત વેપારરે ॥૧૮॥ મઠ પંડિત ને જે પુરા-
 ણીરે, મેલ મસ્ત વડેછે એ વાળીરે । શુરુ સંત જુઠા જગે ડોલેરે, તે-

खे करी रहेछे हमीशरे ॥२१॥ बळी देह धरी कर्षा काजरे, तेतो कहेतां न कहेवाय आजरे । बहु धरी हरि अवताररे, कर्षो कंह जीव नो उद्धाररे ॥२२॥ तेह प्रभुतणी तडोवडरे, थावा जाय पापी जीव जडरे । जेने नथी शरीरनी साध्यरे, बळी चणतोळी वेठेछे ब्राधरे ॥२३॥ पट्यो परचश पराधीनरे, बर्ते एकएक आगे दीनरे । रछो अज्ञानमां अवराईरे, घणो घनश्यामनो घनाईरे ॥२४॥ ते जाशे मरी जमपुरी मांयरे, बहु मार खाशे मूढ त्यांयरे । पछी नरकना कुंडमां पडशेरे, पड्यो कैक काळलगी सडशेरे ॥२५॥ कर्मभोगे जो निसरशे था'ररे, लेशे भुत प्रेतना अवताररे । खाशे विष्टा पेसावने पीशेरे, एवं हरिनिंदानुं फळ लेशेरे ॥२६॥ एवं सुख सांभळीने कानरे, थावुं होय तो थाज्यो भगवानरे । एमां जुहुं नहि पडे जरायरे, सह्य मानी लेज्यो मनमांयरे ॥२७॥ एवा पापीनो संग जेने थायरे, तेनो पण जन्म एळ्ये जायरे । कल्याणनुं तो रही जाय कर्षाईरे, सावुं पडे महादुःख मांईरे ॥२८॥ फुट्युं निरजळमां जळठामरे, टळी हैयेथी जीव्यानी हामरे । मळ्या मारगे ममोईगरारे, प्राणीना प्राण लेनार खरारे ॥२९॥ एम समझी लेवुं सिद्धांतरे, समझ्या विना भागे नहि आंतरे । कही बात पुछ्या प्रमाणरे, हवे शुं पुछवुंछे सुजाणरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे पष्ठो निर्णयः ॥६॥

दोहा—धन्यधन्य मुक्तशिरोमणि, भुल्य आंतिना भागनार । अज्ञान तम टाळवा, खरज सम निरधार ॥१॥ घणा दिवसनं घरमां, संशयनुं रछुंतुं शूळ । तेह तरत तमे टाळियुं, महामोदा मोहनुं मूळ ॥२॥ बळी पुछुंछुं प्रीतशुं, तमे कहेज्यो कृपानिधान । अनेक जीव उद्धारवा, आवे भूमिपर भगवान ॥३॥ कल्याण करी कोटिकोटिनां, पाछा पधारे पोताने घाम । केळ्ये रहे तेना कुळना, तेथी सरे के न सरे काम ॥४॥ चोपाई—प्रभु होय प्रगट प्रमाणरे, त्यारे करे बहुनां कल्याणरे । ज्यांज्यां हरि घरे अवताररे, कहुं सांभळज्यो करी प्याररे ॥५॥ खग मृग जळचर मांयरे, घरे नर देह आप इच्छायरे । विप्र नृप जाणो जोगी मांयरे, थाय प्रभुजी प्रगट त्यांयरे ॥६॥ तेना वंशना रहेछे वांसेरे, भला गुणना भरेल भासे-

रे । दृढ होय धर्म निम मांईरे, अयोग्य आचरण न करे कांईरे ॥७॥ रुडी रीतने पाळे पळावेरे, संशय शोकनां खातां वळावेरे । रहे प्रभुनी मरजी प्रमाणरे, मेली मन ममतानी ताणरे ॥८॥ आप स्वारथ सारवा सांररे, कदि करे नहि मांरुं तांररे । काम क्रोध वळी लोभ लहीरे, मोह वेनमां न जाय वहीरे ॥९॥ सहुने आपे शुभ उपदेशरे, तेमां स्वारथ नहि लवलेशरे । सगा सहुना छे हितकारीरे, धर्म धीरजने रक्षा धारीरे ॥१०॥ श्रीहरिना गमता मांईरे, रहे सदा सर्वथा सदाईरे । होय हरिना मळेल एवारे, तेथी सहुने उपदेश लेवारे ॥११॥ तेने मळी पामे जीव पाररे, तेमां नथी जो संशय लगाररे । पण न होय धर्म निम मांईरे, रहे अंतरे अधर्म छाईरे ॥१२॥ एवा प्रभु केळ्यना रही जायरे, तेथी श्रेय थाय के न थायरे । कल्या मो'रे शुभ गुण सोयरे, तेतो होय के वळी न होयरे ॥१३॥ कल्याणकारी मोटप्य थोडीरे, रक्षा जगमोटप्ये मन जोडीरे । बे'वारिक मोटप्यने मांईरे, बावरेछे बुद्धि बहु त्यांईरे ॥१४॥ सहुथी सरस भोगवेछे सुखरे, नथी कोई वातनुं वळी दुःखरे । मुखे कहेछे मो'रनी मोटाईरे, ते मांयली नथी पोता मांईरे ॥१५॥ एवाथका भूमिये फरेछेरे, आपी उपदेश शिष्य करेछेरे । कहेछे कल्याण छे अम पासरे, आवो मंत्र लई धाओ दासरे ॥१६॥ आपो तन मन धन अमनेरे, भवपार करिये तमनेरे । नथी हरिनी हृदमां हालतारे, रहेछे मन गमते मा'लतारे ॥१७॥ चाले प्रभुनी मरजाद ओडीरे, रहेछे विषय साथे मन जोडीरे । एथी कल्याण धावानुं केमरे, ए पुछुंछुं कहेज्यो करी प्रेमरे ॥१८॥ वळी पुछुंछुं एक महाराजरे, बहु अवतार धर्यानुं शुं काजरे । कां हरि न रहे एकज रूपेरे, शीद धायछे बहु स्वरूपेरे ॥१९॥ एक होत तो भजत सहु एनेरे, खेंचाताण रहत नहि केनेरे । सहु भावे करत भजनरे, एक बीजामां मेळवी मनरे ॥२०॥ हेते हळीमळी रहत भेळारे, दिले न रहत कोय दुमेलारे । आतो परस्पर पडी आंटीरे, मांहोमांहे थई रक्षा मांटीरे ॥२१॥ एक बीजाने निश्चे नंदेछेरे, सहुसहो पोताने बंदेछेरे । एक एकनी उपासना मांईरे, काढे खोळी खांच्य खोद्य कांईरे ॥२२॥ तेतो सहो मळी निंदेछे नाथरे, हीणुं करेछे पोताने हाथरे । तेमां

नहि आवे स्वप्ने सुखरे, थाशे सहनुं श्याम शाहीमुखरे ॥२३॥ ए-
मां कमाणी शी कमाशेरे, ठालो जनम एळ्ये गमाशेरे । एवी भूल-
वणी छे जे भारेरे, माटे पुछुंहुं हुं चारेचारेरे ॥२४॥ के'जो जो होय
के'वा जेवुरे, नहितो घोळ्युं परं नव के'वुरे । मेंतो से'जे पुछ्युं सं-
तजनरे, नथी संशय एनो मारे मनरे ॥२५॥ मेंतो समझी सावित
कीधुंछेरे, दद अंतरे घारी लीधुंछेरे । प्रभु प्रकट बिना कल्याणरे,
नथी मानतो हुं निरवाणरे ॥२६॥ एनी निगठ गांठ्य वळीछेरे, धी-
जी सर्वे भ्रांति टळीछेरे । खांच्यो पुछवामां नथी खादरे, हवे एधुं
पुछुं शिया मादरे ॥२७॥ एक धुरीप ने परदोपरे, एने उघाडतां अ-
पशोपरे । हवे एवो नहि करुं उचाररे, शोधी लीधुं छे सर्वेनुं साररे
॥२८॥ पण धीजाने समझवा सांकरे, पुछ्युंछे महाराज मांकरे । रखे
प्रपंचनां कोइ पडेरें, एम मांरुं मन घाट घडेरें ॥२९॥ इति श्रीकल्याण-
निर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे सप्तमो निर्णयः ॥७॥

दोहा—मुक्त वचन एवां सांभळी, वळी बोलिया करी हेत । शु-
द्ध मुमुक्षु सांभळ्ये, कहूं सर्वे विगति समेत ॥१॥ प्रथम कहूं हुं
प्रिछवी, प्रभु प्रगटना अवतार । पछी कहूं तेना कुळनुं, निश्चय करी
निरधार ॥२॥ एके अनेक प्रकारनां, सरे नहि सेवकनां काज । ते
सारुं तन जुजवां, घरणिये धरेछे महाराज ॥३॥ वारि वैसुधा वयो-
ममां, दुष्टे दुःखी कर्षा होय दास । आरतवानने अरथे, आपे आ-
वेछे अविनाश ॥४॥ चोपाई—एक अवतार एकने काजरे, महेर क-
री लियेछे महाराजरे । तेनां सर्वे संकट टाळेछेरे, प्रीते पूरण लाड
पाळेछेरे ॥५॥ हेते हळीमळी तेह साधरे, नौसम सुख आपे तेने
नाथरे । तेतो थायछे पूरणकामरे, वळी पामेछे प्रभुनुं धामरे ॥६॥
एह बिना होय हरिदासरे, तेनो कष्ट करवो होय नाशरे । त्यारे
ए तने जतन न थायरे, एम समझनुं मनमांथरे ॥७॥ जळवासी क-
रे काम जळनुंरे, स्थळवासी करे काम स्थळनुंरे । माटे नोखां नो-
खां तन धरीरे, काम करेछे जननुं हरिरे ॥८॥ ज्यारे धरेछे जुजवां
गातरे, त्यारे होय जुजवी रीतभातरे । पछी जेवी रीत जाणे जनरे,
तेवी रीते करेछे भजनरे ॥९॥ जेवो गुण रूप ने आकाररे, जोइ ज-

न करे निरधाररे । घरे आकृति जोहने ध्यानरे, गुण रूपनुं करेछे
 गानरे ॥१०॥ कोइ कहेछे मुखे मत्स्य मत्स्यरे, कोइ कहे कल्याणकारी
 कच्छरे । कोइ कहेछे वाराह वाराहारे, कोइने नरसिंहजी प्यारारे
 ॥११॥ कोइ भजे वामन परशुरामरे, कोइ लिये रामजीनुं नामरे ।
 कोइ कृष्णकृष्ण कह्यो रहेछेरे, कोइ बुध कलकी कहेछेरे ॥१२॥ ते-
 तो जेने मळया प्रभु जेवारे, तेना मनमां रज्याछे तेवारे । तेतो वी-
 जे रूपे नव राचेरे, कर्तु अति दृढ मन साचेरे ॥१३॥ सहुने पोता-
 ना इष्ट छे प्यारारे, तेना गुण आकार लागे सारारे । एम सहुए
 मान्युं मनमांईरे, परइष्टनी न गमे मोटाईरे ॥१४॥ एम जुजवी पडी-
 छे वातरे, तेनुं समझी ल्ये साक्षातरे । झाली टेक एक जो सचछे-
 रे, हवे कोइ केने भेलुं न भळेरे ॥१५॥ अति ममते बंधाणा मतरे,
 कहेछे एक बीजानुं असतरे । एम निंदेछे एक एकनेरे, हारी बेठा
 हैये विवेकनेरे ॥१६॥ हवे हरिवंशनी वातरे, तेपण सांभळज्यो भा-
 रा भ्रातरे । दश चोवीश आदि अपाररे, जेजे धर्या हरिये अवता-
 ररे ॥१७॥ तेने मळया जेजे जन भावेरे, तेते सर्वे कल्याणकारी
 का'वेरे । केड्ये रहुं ते कुळ कहेवापरे, तेथी कल्याण केदि न धाय-
 रे ॥१८॥ के'शो भक्तकुळ एकोत्तररे, तारे तेमां नहि कांइ फेररे ।
 ल्यारे हरिकुळ केम न तारेरे, तेपण कहुं सुणो सहु प्यारेरे ॥१९॥
 हरिनी मरजादमां रहे निल्येरे, धर्म निम पाळे रुडी रीतेरे । लोपे
 नहि आज्ञा लगाररे, चाले प्रभुवचन अनुसाररे ॥२०॥ होय आ-
 ज्ञाकारी अंगरे, केदि न करे आज्ञानो भंगरे । एवाथकी धाय क-
 ल्याणरे, कहुं बीजानी सांभळ्य सुजाणरे ॥२१॥ मत्स्य प्रभुनां मत्स्य-
 ज कहियेरे, तेथी कल्याण कह्यो केम लहियेरे । कर्मप्रभु वंश कच्छ
 कहेछेरे, तेपण कल्याण कांई करेछेरे ? ॥२२॥ वाराह प्रभु वंशनां
 भुंछणारि, नथी दाता ते कल्याणतणारि । नृसिंह प्रभु वंशना वाघ-
 रे, तेतो जन जीवना घराघरे ॥२३॥ वामन प्रभु वंश ब्रह्मचारीरे,
 तेपण क्यांधकी कल्याणकारीरे । परशुराम वंश पण वरणीरे, तेनो
 श्रेष्ठ जोई भूजे धरणीरे ॥२४॥ रामवंशना सूरजवंशीरे, तेमां कल्या-
 णनी चात कशीरे । कृष्णवंशना जादव जाणोरे, तेमां कल्याण
 क्यांधी प्रमाणोरे ॥२५॥ बुद्ध प्रभुना योधज आपीरे, कहेछे कल्या-

णनी जड कापीरे । कलकि केडे कळिमळ रहेशेरे, तेमां कल्याणनुं
कोण कहेशेरे ॥२६॥ माटे हरि हरिजन वोणुरे, करशे कल्याणनुं जो
वगोणुरे । आप स्वारथ सह सारशेरे, हरिना थै परघर मारशेरे
॥२७॥ बहु बांधी शब्द बांधणेरे, करशे जीवने वश आपणेरे । लेशे
सर्वस्व तेहनूं ठगीरे, करशे स्नेह स्वारथ लगीरे ॥२८॥ एथी केदि
नहि धाय कल्याणरे, बांध्यो वुडतां कोटे पापाणरे । चाल्यो वाटे
चोरटाने हाररे, बांरु आवे कोण शाहुकाररे ॥२९॥ माटे तोळी
तपासवुं वेलेरे, कल्याण प्रभु के प्रभुने मळेलेरे । तेह चिना कल्या-
णनुं काचुरे, कहे निष्कलानंद ए साचुरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णय-
मध्ये मुकुमुमुसंवादे अष्टमो निर्णयः ॥८॥

दोहा—महामुक्त कहे मुमुक्षु तने, वण पुछये कहुं वात । कल्या-
णकारीना कुळनी, तुं सांभळी ले साक्षात ॥१॥ अलौकिकपणुं नहि
आपमां, लोकमां वधारवा लाज । आटाटोप एह कारणे, सह राखी
रह्या गुरुराज ॥२॥ जेणे करी जाये नहि, रहे गुरूपणुं घरमांड । एवी
रीतने अनुसरी, बहु ठग करेछे ठगाइ ॥३॥ जेम उद्यम वर्ण अढा-
रमां, सह करे थइ सावधान । तेम उद्यम गुरुए आदर्शो, मन कर्म
वचने निदान ॥४॥ चोपाई—गुरु वेप भजाववा काजरे, राखे शो-
भतो सवें समाजरे । सारां वख घरेणां वाहनरे, कहूं तेनी रीत सुणो
जनरे ॥५॥ पोळां पनाळां कैक सुंवाळारे, बहु वुडा ने रंगे रूपाळारे ।
झीणापोतां छापेल छेडाळारे, वासेल अत्तरे पानडियाळारे ॥६॥ एवां
वख अंगोअंग पेरीरे, गुरूपणुं लढावेछे लेरीरे । वळी पेरी घरेणां
जो घणारे, जडेल हीरा मोती हेमतणारे ॥७॥ वेढ बींटी कडां बांधे
बाजुरे, रुडा घाटवाळां घणां काजुरे । वेसी गज बाज सुखपालेरे,
खोळे लाल लइ गुरु मांलेरे ॥८॥ वळी सुंदर मंदिर रहेवारे, काच
ढाळेल हांडिये दीवारे । खावा पीवा मळे खुव खासुरे, जेवुं चड
चरणने चोमासुरे ॥९॥ सौथी सरस सुखिया फरेछेरे, वात कल्या-
णनी जो करेछेरे । आपे प्रसादी ने प्रसादियारे, एम चेला करे जि-
यां तियारे ॥१०॥ कैक फुंकता फरेछे कानरे, चादर श्रीफळ लइ नि-
दानरे । कोइ दोरा बांधे दुवा आपेरे, कोइ तप्तमुद्राए तन छापेरे ॥११॥
कोइ मुकेछे मस्तक हाथरे, ओहं सोहं जपतां सनाथरे । कोइ मंत्र

આપે વાંધે માઝરે, કોઈ કરાવે જાતિ વિઢાઝરે ॥૧૨॥ કોઈ આપે
 પાન પરમાણારે, વહુ ઘન લેવાને શાણારે । એમ સહુસહુના મત મઝ-
 તારે, આપેડપદેશ રાખે મઝતારે ॥૧૩॥ એમ વાંધી બેઠા ગુરુ દોરીરે,
 એક વીજાથી રાખે વાત ચોરીરે । કહે આપણી વાત છે એવીરે, નથી
 કોઈ વીજાને કહ્યા જેવીરે ॥૧૪॥ આપણ સહુનું કલ્યાણ થાશેરે,
 વીજાં વહુ ભવે મટકાશેરે । એમ પોતે પોતાના મન માંહેરે, માન્યું
 કલ્યાણ કસર ન કાંહેરે ॥૧૫॥ સહુએ માનીછે પરમ પ્રાપતિરે, થાશે
 કલ્યાણ નહિ ફેર રતિરે । સગરા પામશે ઘણીનું ધામરે, નથી નગરાનું
 કોઈ ઠામરે ॥૧૬॥ માટે સહુ થાઓ ગુરુમુખીરે, શીદ ગુરુ વિના
 રહો દુઃખીરે । એમ સહુ કોઈ સગરા થયારે, ગુરુ વિના તો કોઈ ન
 રહ્યારે ॥૧૭॥ જેને થેસતું આવ્યુંછે જેમારે, કરી ગુરુ મઝિયાછે તેમારે ।
 એમ કલ્યાણ ઠેરાવી ઠીકરે, બેઠા મટાડી માથેથી ચીકરે ॥૧૮॥ એવા
 કલ્યાણકારી કાઈ કા'વેરે, વિષય પંચ ભોગવે ભોગવાવેરે । કહે
 નિર્ભય નિઃશંક રે'જોરે, જમપુરી તમારે જુઠી છે જોરે ॥૧૯॥ એવી
 વાતો થાય ઘરોઘરરે, તેણે નિઢર થયાં નારી નરરે । એવું ચાલ્યું ક-
 લ્યાણનું તૂતરે, કહેછે જલ્મ મારેછે જમદૂતરે ॥૨૦॥ એવું સાંમઝીને
 જમે જાણ્યુંરે, પડ્યું ભાગી આપણું પ્રમાણ્યુંરે । કહે ચાલો રાયને જઈ
 કહિયેરે, અમે તેડવા તે કેને જઈયેરે ॥૨૧॥ સહુ ગુરુનો આશરો
 લઈરે, વહુ બેઠાં છે નિર્ભય થઈરે । તેને અમે કેમ લાવું તેડીરે, મહા
 મોટાની મરજાદ ફેલીરે ॥૨૨॥ લિયો કાઢપાશ ને કુંતડારે, કરો
 ડજડ જમનાં ગામડારે । હુકમ હવે તમારો ન રહ્યોરે, તેતો જમ-
 રાય જાણી લિયોરે ॥૨૩॥ એવું કહ્યુંછે જમદૂતે જ્યારેરે, જમરાયે વિ-
 ચાર્યુંછે લ્યારેરે । હવે આ વાતનું કેમ થાશેરે, જાડં શ્રીહરિ શ્યામની
 પાસેરે ॥૨૪॥ પછી શ્રીહરિ પાસઝ જઈરે, વાત મનુષ્યલોકની કરીરે ।
 મર્લ્યલોકે થઈ મોટી વાતરે, કરે પાપ સહુ દિનરાતરે ॥૨૫॥ તેના
 ભોગવ્યાનો ભય ટાઢીરે, બેઠા નિર્ભય થઈ ગાંઘ્ય વાઢીરે । કહેછે
 નગરાનું નરસું થાશેરે, સગરા સહુ ધામમાં જાશેરે ॥૨૬॥ માટે ગુરુ
 વિના નથી તરવારે, કાલા ઘેલા પળ ગુરુ કરવારે । એમ બેઠા સહુ
 ગુરુ ધારીરે, ગુરુ વિના નથી નર નારીરે ॥૨૭॥ હવે સંયમનીનું શું કા-
 મરે, કહોતો કરીએ ડજડ એ ધામરે । ગુરુમુખીને દેવો જે દંડરે, ધાય

पाप मोडु ए प्रचंडरे ॥२८॥ माटे जेम कहो तेम करियेरे, थाय अपराध तेथी डरियेरे । जेना गुरु थयाछे जमानरे, तेने केम करं धंधिवानरे ॥२९॥ एटलुं कहीने जमरायरे, पाण जोडी लाग्या प्रभु पायरे । त्यारे बोलिया श्रीहरि हसीरे, धर्म बात करोछो एह कसीरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तगुमुक्तसंवादे नवमो निर्णयः ॥९॥

बोधा—श्रीहरि कहे धर्म सांभळो, गुरु न होय घेरोघेर । गुरु तो एक गोविंद छे, चीजी माया बनी बहुपेर ॥१॥ कल्याणकारी कल्याण करी, सारी जाये अनेकना अर्थ । पछवाडे प्रपंच रची, अति अजा करेछे अनर्थ ॥२॥ जेम नर्तकी नृत्य करी, हरिलिये हेवाननुं घन । वेप लह विधविधना, करे पामरने प्रसन्न ॥३॥ तेम मायाये मनगमता, बळी लीधा विश्वमांय वेश । एवा गुरु शिष्यनी, तमे धीक म राखज्यो लेश ॥४॥ चोपाई—गुरु कछे शुं थैगया गुरुरे, सुणो धर्म तेनी बात करेरे । गुरु आ जगमांय छे घणारे, तेतो कोळिया सहु काळतणारे ॥५॥ जे गुरुथी जमदंड जायरे, ते सांभळो तमे धर्मरायरे । तेतो होय पोते भगवानरे, आपे आश्रितने अभयदानरे ॥६॥ सर्वे धामतणा होय धामीरे, बळी अकळ अंतरजामीरे । जाणे सहुना मननी बातरे, जेम होय तेम साक्षातरे ॥७॥ अणुं चोरी ए आगे न चालेरे, उपजतां उत्थानने झालेरे । एथी न होय अजाण्युं जो कांयरे, बळी जक्तगुरु ए कहेवायरे ॥८॥ होय प्राणनाडी एने हाथरे, सर्वेश्वर ए सर्वेना नाथरे । खेंचे प्राणनाडी तो खेंचायरे, तेनी वार लागे नहि कांयरे ॥९॥ ताणी धमनी देखाडे धामरे, जोइ जन थाय पूरणकामरे । बळी धामधामना रे'नाररे, देखे अति सुखिया अपाररे ॥१०॥ जन जोइ आवे धाम जेवुंरे, आवी मर्त्य लोके कहे एवुंरे । एवी अलौकिक रीत जियांरे, होय हरिशुर होय तियांरे ॥११॥ बळी अंतकाळे आपे आवेरे, रुडा रथ विमानने लावेरे । तेपर बेसारीने तेडी जायरे, साचा सहुरु तेने कहेवायरे ॥१२॥ आवे तेडवा तेनां एधांणरे, जेना प्रभु आवे हृटे प्राणरे । हीरफेल्य सम अंग होयरे, अति नर्म बळे वाळे कोयरे ॥१३॥ एवी रीत जियां लगी जाणोरे, तियांसुधी कल्याण प्रमाणोरे । पछी ए बातनो थाय नाशरे, बळती माया करे तियां वासरे ॥१४॥

આવી લિયેછે ગુરુનો વેશરે, ન હોય ગુરુપણું લવ લેશરે । સર્વે વિ-
 શ્વતણાં ફેલ વઢીરે, માયાગુરુમાં રહ્યાં હોય મઢીરે ॥૧૫॥ દારી
 ચોરી વઢી મઘ માંસરે, તેતો મઢે માયાગુરુ પાસરે । ગાંજો માંગ્ય
 હોકા વહુપેરરે, મઢે આફ મફર ગુરુવેરરે ॥૧૬॥ જેજે જગમાંય
 હોય ફેલરે, તેતે સર્વે ગુરુ રાખેલરે । હોય વિપયી ને વ્યસનીરે,
 ઘણા પ્રમુજીના કૃતઘનીરે ॥૧૭॥ થઈ જમપુરીના આગવારે, એવા ગુરુ
 ઘરોઘર હવારે । મઢી ધર્મ નિ'મ મુકાવેરે, વેદમર્યાદમાંથી મુકાવેરે
 ॥૧૮॥ વર્ણાશ્રમનો જે વે'વારરે, નો'યે માયાગુરુને સદાચારરે । તર્ત
 કરાવે જાતિવિટાઢરે, તીર્થ વ્રત નિ'મના તો કાઢરે ॥૧૯॥ એવા ગુરુ
 ને ગુરુના શિષ્યરે, બ્રાહ્મી મગાવજ્યો અહોનિશરે । એની શીદ
 શંકા મન આણોરે, સર્વે જીવ એ તમારા જાણોરે ॥૨૦॥ એવા ગુરુ
 ચેલા જગે ઘણારે, તેતો સર્વે કુઢ તમતણારે । એવા ગુન્હેગાર ગુરુ
 શિષ્યરે, તેને હેરાન કરો હમેશરે ॥૨૧॥ એવા ગણિયે મર્ત્ય લોકે
 ગુરુરે, સુણો ધર્મરાય નાવે સરુરે । જેજે ક્રિયા શિખવી જેણેરે, તેતો
 ગુરુ કરી માન્યા તેણેરે ॥૨૨॥ વઢી વ્યસની ઘુંદઢ વેપરે, તેને પળ ગુરુ
 હોયે શિપરે । માંની તાની ત્રાગી સુંથરારે, તેને પળ ગુરુ જાણો સ્થરારે
 ॥૨૩॥ એવા ગુરુ જગમાં અપારરે, તેતો માનો માયાનો પરિવારરે ।
 માટે જેથકી કલ્યાણ ન ધાયરે, તેપણ તે ગુરુ જેવા કે'વાયરે ॥૨૪॥
 નો'ય ગુરુનામે ગુરુ સમરે, તેની ગોતીને કાઢવી ગમરે । એવા અસલ્ય
 ગુરુની થીક રાખીરે, શીદ દિયોછો આયુષ નાખીરે ॥૨૫॥ લાલો
 જ્ઞાલી નાખી ગઢે પાસરે, તેનો તલમાર ન રાલો ત્રાસરે । પાપી
 લિયેછે અમારી લાજરે, સલ્ય માની લેજ્યો જમરાજરે ॥૨૬॥ જેજે
 વાંધી અમે મરજાદરે, તેતે ત્રોડેછે એ મનુજાદરે । માટે એને તો યહ
 દંડ દેવોરે, કયોં હરિયે હુકમ એવોરે ॥૨૭॥ એવું સાંમઢીને જમરા-
 યરે, માની આજ્ઞા લાગિયા પાયરે । કે'છે જેજે કૃપા કરી કહુંરે, તેને
 નિશ્ચય નિઃસંશય ધયુંરે ॥૨૮॥ એહ વાત છે પદ્મપુરાણેરે, સ્કંદપુરા-
 નમાં પળ જાણેરે । અસત ગુરુના થાશે એ હાલરે, સંગે શિષ્ય પી-
 ટાશે કંગાલરે ॥૨૯॥ ત્યારે આંખ્ય એની ઉઘડશેરે, જ્યારે અણતોઢ્યાં
 દુઃખ પડશેરે । થાશે પછી તેનો પસ્તાપરે, જ્યારે નહશે કરેલ પાપરે
 ॥૩૦॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये सुचमुसुसुसंवादे दशमो निर्णयः ॥૧૦॥

दोहा—मुमुक्षु कहे मुक्तने, ज्यारे जम एपर करे रोप । त्वारे
 मायागुरुने मर मारता, पण शिष्यनो शियो दोष ॥१॥ कल्याण
 करवा कारणे, आव्यो एवा गुरुनी पास । तन मन धन दर्ई तेहने,
 धया दिल साचे एना दास ॥२॥ ओळखी न शक्या असत गुरु,
 समझ्या विना थया शिष्य । अजाण्या उपर एवढी, राखी न घटे
 धर्मने रीस ॥३॥ एम कह्युं कर जोडीने, तमे सांभळो मारा द्याम ।
 ए संशय मारो समाचिये, सनेही सुखना घाम ॥४॥ चोपाई—एवुं
 सांभळी मुक्त महाजनरे, पछी पोलिया परम पावनरे । कहे सांभळ्य
 तुं जिज्ञासुरे, खरुं प्रश्न तें पूछियुं खासुरे ॥५॥ एनो उत्तर आपिये
 अमेरे, सावधान धई सुणो तमेरे । होय जुहु साचु वेड जोड्येरे,
 रात दिवस वे तडोवड्येरे ॥६॥ होय वक तियां हंस होयरे, ज्यां काग
 त्यां कोयल शुं नोयरे । होय चोर तियां शाहकारे, होय रबि त्यां
 राकेश त्वाररे ॥७॥ होय पापी त्यां पुण्यवानरे, होय मृत्यु त्यां अमृत-
 पानरे । होय साचुं त्यां खोडुं खरुंरे, तेनुं कहेतां कहेतां नावे सहरे
 ॥८॥ तेम सत्य असत्य गुरु छेरे, तेपण खोडुं मां मानो खरुं छेरे । तेनो
 कहेछे वेद पुराणरे, सत्य असत्यनी ओळखाणरे ॥९॥ सतशास्त्रनुं एज
 सिद्धांतरे, कपटी गुरु तेज कृतांतरे । जमपुरीना जमान खाररे,
 जावा न दिये जीव अरापरारे ॥१०॥ झाली आपशे जमने हाथरे,
 मार्यो जाशे विचारो अनाथरे । वण गुन्हे गुन्हेगार धाशेरे, वण-
 वांके मोटो मार खाशेरे ॥११॥ पडशे दुःखना दरिया मांईरे, तेनी
 नथी खयर एने कांईरे । एम साचा संत सहु के'छेरे, तोय शठने
 शठपणुं रहेछेरे ॥१२॥ त्वारे के'तलनो शियो वांकरे, कहीकही घाल्यो
 आडो आंकरे । तोय मान्युं नहि जो मूरखेरे, खाधुं हलाहळ जई
 हरखेरे ॥१३॥ मेली तरी तुंबडां तरवारे, बांध्या कोटे पाणा बुडी
 मरवारे । करी हंस मेना शुक त्यागरे, सेव्या घुड कपोत ने कागरे
 ॥१४॥ मेली गज बाज गवा गायरे, बोर्या बाघ नाग ने बलापरे ।
 एम अवळो कयों उद्यमरे, तेनी न पडी गाफलने गमरे ॥१५॥ एवी
 अवळी अकलवाळारे, तेतो क्यांथकी थाय सुखाळारे । मेली सुख
 लीधुं दुःख माथेरे, पोते पोतानुं वगाव्युं हाथेरे ॥१६॥ नथी वांक एमां
 केनो वळीरे, खाधी मा'जम मिसरी मेलीरे । मृत्युमोदक अमृत

जाणीरे, पीधुं सर्पलाळपय पाणीरे ॥१७॥ होरे हेव्यमां पग देवाणोरे,
 वणचोरे ते चोर के'वाणोरे । भळ्यो भराडीमां शाहुकारे, वणी
 मळ्ये मळे वळी माररे ॥१८॥ एम असल्य गुरुने आशरीरे, जीव
 जायछे ते जमपुरीरे । तियां कष्ट पामेछे कुबुद्धिरे, जेनी अति सम
 झण छे उंधीरे ॥१९॥ नथी सृष्टतुं सार असाररे, तेणे करी खाय
 जम माररे । साची बात सांमळेछे कानेरे, तोय चट्योछे खोदाने
 तानेरे ॥२०॥ खोदा गुरुना खाधाछे खतारे, नथी छाना ए छे जग
 छतारे । पंच विषयशुं पोषण करीरे, लीधुं अन्न घन आयुष हरीरे
 ॥२१॥ खराखरो कीधो गुरुए खालीरे, पछी आप्योछे जमने झालीरे ।
 एम चेलो चाल्यो जमसाथेरे, अणकर्युं आवी पळ्युं माथेरे ॥२२॥
 फांसीगरे फांसी नाखी कोटेरे, लीधो जमपुरे दडीदोटेरे । शाहुकार
 जाणी कर्यो संगरे, खरो निसर्यो दोंगानो दंगरे ॥२३॥ समझ्या
 विना कर्यो संगाथेरे, तेणे लुंटाणो जाणो अनाथेरे । कह्या जेवुं ते
 केने न रह्युरे, एवुं मंदभागीने माथे थयुरे ॥२४॥ एम खयर विना
 खोव्य खापीरे, वणवांके वळगी घराधीरे । मतिहीण ते महादुःख
 पामेरे, जे कोइ भ्रमी चढे मुर भांमेरे, ॥२५॥ माटे मति पोतानी होय
 थोडीरे, तो मळवुं मोदाने मान मोडीरे । पृछी जोवी पंचने वारतारे,
 मेली मत पंधनी ममतारे ॥२६॥ साची बात साथे छे जो कामरे,
 जेणे करी जाय हरिधामरे । खोदी बातमांहि खोव्य आवेरे, तेतो
 भूर विना केने भावेरे ॥२७॥ माटे साचाने शोधवुं साचुरे, कल्याण-
 मां न राखवुं काचुरे । साचा सहुरु संतने सेवीरे, सर्वे बातने सु-
 धारी लेवीरे ॥२८॥ फरीफरी न पडे फरवुरे, एटलुं तो अवश्य फर-
 वुरे । ए छे पोताना हितनी वातरे, सहुने समझवुं ए साक्षातरे ॥२९॥
 जेणे करीने धाय जो ज्ञानरे, एवो संग न करवो निदानरे । एम
 कहुं मुक्ते मुमुक्षुनेरे, होय संशय तो पृछज्ये मुनेरे ॥३०॥ इति श्री-
 कल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे एकादशो निर्णयः ॥११॥

टोहा—मुमुक्षु कहे महामुक्तने, संशय रह्यो नथी रतिभार । तमे
 कहुं तेमज छे, एमां नथी फेर लगार ॥१॥ दुष्ट मळ्ये दुःख उपजे,
 शुद्ध संत मळ्ये सुख धाय । खराखरुं ए खोदुं नथी, तेने कूट
 केम के'वाय ॥२॥ वळी हरि हरिजन मळ्या विना, कहुं केदि न

होय कल्याण । एषण सर्वे सत्य छे, नहानकी बात निर्वाण ॥३॥
 पण हरि ने हरिना जननी, करी जोइए केटली सेव । जेणे करी श्रेय
 शिष्यनुं, थाय एवो पुछुंछुं भेव ॥४॥ चोणई—प्रभु प्रगट मळे पोते
 ज्यारेरे, खोद्य स्वामी रहे नहि त्यारेरे । जेनां दर्शन दुर्लभ बहुरे,
 नर अमर मानेछे सहुरे ॥५॥ जोगी जति तपसी संन्यासीरे, सह
 प्रभु दर्शनना प्यासीरे । हरि हर अज अमरेशरे, प्रभु मळवा इच्छे
 अहोनिशरे ॥६॥ तोय प्रगट नधी पामतारे, रहेछे सदाये शीश
 नामतारे । एवी बात ए छे दुर्घटरे, तेतो प्रभु मळया प्रगटरे ॥७॥
 पछी प्रभुने करवा प्रसन्नरे, शुंशुं करे जिज्ञासु जनरे । के'ज्यो एटलुं
 कृपा करीनेरे, केम राजी करे ए हरिनेरे ॥८॥ केवी करे प्रभुजिनी
 भक्तिरे, जेणे करीने पामे मुक्तिरे । केयुं माने हरिनुं वचनरे, केयुं
 राखे सदा शुद्ध मनरे ॥९॥ केवी श्रद्धा होय सेवामांईरे, सेवा विना
 न गमे बीजुं कांईरे । केयुं मेलि पोतानुं मानरे, केवी रीते रहे साव-
 धानरे ॥१०॥ केवी रीते वाळे तेम चळेरे, केवी रीते चलावे ने चलेरे ।
 केवी रीते राखे विश्वासरे, केवी रीते रहे प्रभु पासरे ॥११॥ केवी
 रीते राखे हैये धीकरे, केवी रीते रहे ठीकोठीकरे । केवी रीतनां बोले
 वचनरे, केवी रीतनां पुछे ते प्रश्नरे ॥१२॥ केवी रीते सुणे बात कानेरे,
 केवी रीते मने सत्य मानेरे । केवी रीते थाय प्रसन्नरे, केवी मरजी जो-
 ईने मगनरे ॥१३॥ वरते मन कर्म ने वचनरे, केवी रीते पे'रावे वसनरे ।
 केवी रीतनी पूजाने करेरे, केवी रीते अलंकार धरेरे ॥१४॥ केवी रीते
 चंदन उतारीरे, करे पूजा प्रभुजिनी सारीरे । केवी रीतनां कुसुम
 लावेरे, केवी रीतना हार पे'रावेरे ॥१५॥ केवी रीते उतारे आरतीरे,
 केवी रीते करे धुन्य अतिरे । केवी रीते करे बळी स्तुतिरे, केवी
 रीतनी करे चिनतिरे ॥१६॥ सई भेट मुके प्रभु आगेरे, पछी कर
 जोडी शुं मागेरे । केवी रीते वरुं बळीरे, महाप्रभु प्रगटने मळीरे
 ॥१७॥ जेणे करी हरि राजी थायरे, एवा के'ज्यो ए सर्वे उपायरे ।
 विधविधे करी एनी बातरे, के'ज्यो राजी थई रळीयातरे ॥१८॥ बळी
 पुछुंछुं प्रश्न एकरे । कहेज्यो ते पण करी विवेकरे । ज्यारे प्रभुजी
 प्रगट होयरे, त्यारे मनुष्य तरे के तरे कोयरे ॥१९॥ होय स्वर्ग
 मृत्यु ने पाताळेरे, तेनुं कल्याण केम एह काळेरे । देव दानवादि जे

के'वायरे, तेनुं कल्याण कयी पेर थायरे ॥२०॥ भूत प्रेत ने भैरव
भणियेरे, तेनुं कल्याण केम गणियेरे । वळी पशु पंखी सरीसर्परे,
जेना दलमांहि बहु दर्परे ॥२१॥ वृक्ष वेळी विविध के'वायरे, तेनुं
श्रेय थाय के न थायरे । स्थावर जंगम जड चैतन्यरे, स्थूल सूक्ष्म
चराचर जनरे ॥२२॥ प्रभु प्रगटने प्रतापेरे, एह तरे के न तरे आपेरे ।
जेने होय हरिनो संवन्धरे, तेना छुट्या जोइए भववन्धरे ॥२३॥
माटे एह देहथी उद्धाररे, थाय के न थाय निरधाररे । अति रज तमे
भर्या देहरे, केम पामे कल्याणने तेहरे ॥२४॥ पण एह देहे उद्धरे
जो नईरे, स्वारे प्रभुनी प्रभुताइ सईरे । एह सर्वे समझावी कहे-
ज्योरे, जेम होय तेम देखाडी देज्योरे ॥२५॥ तमे दलना छोजी
दयाळुरे, माटे प्रभु पुछुछुं कृपाळुरे । सुणवा हरख घणोछे हैयेरे,
जाणुं सर्व ए सांभळी लैयेरे ॥२६॥ कयांथी तम जेवा कहेनाररे,
वात चोखी देखाडी देनाररे । जेम छे तेम कहोछो कथीरे, जेमां लेश
संशय रे'तो नथीरे ॥२७॥ वचन सुधासम सुखदाइरे, एवां मानुंछुं
हुं मनमांइरे । जेणे करी परलोकनुं सुखरे, पानी वामिये दावण
दुःखरे ॥२८॥ एम कहीने जिज्ञासु जनरे, पछी कर जोडी कयुं
स्वप्नरे । एमां सम विषम जो होयरे, करज्यो क्षमा सत्य मुनि
सोयरे ॥२९॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे द्वादशो निर्णयः ॥१२॥

बोद्धा—जिज्ञासु तुने में जाणियो, खरा खपवाळो निरधार । जेजे
ते पुछयुं ते पण, छे सर्वे सारनुं सार ॥१॥ प्रगट प्रभुने पामिया, ते
कृतार्थ के'वाय । सर्वे कारज सारियां, जाणज्यो आ जगमांय ॥२॥
पछी जुवे प्रभु प्रगटनुं, घणुं गमतुं जेम होय । तेवी रीते तत्पर थई,
करे सदा निरंतर सोय ॥३॥ मेली गमतुं निज मननुं, रहे हरि-
आज्ञा अनुसार । साचो मुमुक्षु ए मानवो, निश्चय करी निरधार
॥४॥ बोपाई—जेना हरिपरायण प्राणरे, नथी रही जेने कोइ ताणरे ।
ध्वजपट कयुं निज तनरे, वायुसम हरिनुं वचनरे ॥५॥ जेम वाळे तेम
जन वळेरे, मेली ममत अंग सघळेरे । रक्षा अति आज्ञा अनुसा-
ररे, करी निश्चय मने निरधाररे ॥६॥ एवा शुद्ध सेवक सुजाणरे,
प्रभु प्रगटना प्रमाणरे । बीजा सह्यथी थइ निराशरे, थया श्रीघन-
श्यामना दासरे ॥७॥ सदा जोइ रक्षा हरि सांभुरे, गमतुं हरिनुं

करवा छे हासुरे । एवा संत सदा शिरोमणिरे, कहुं रीत सुणो ते-
 हतणिरे ॥८॥ करे भक्ति सदा निष्कामरे, चतुरधानुं न पुछे नाम-
 रे । माने मन कर्म वचने वचनरे, राखे एकाग्रे हरिमां मनरे ॥९॥
 शुद्ध श्रद्धा होय सेवा मांहेरे, तेमां दंभ कपट नहि कांहेरे । मेले
 मन तन अभिमानरे, करवा हरि राजी सावधानरे ॥१०॥ वाळे
 हरि जिभ त्यां वळे तनरे, विषयसुख मळये न चळे मनरे । पूरो छे
 प्रभुनो विश्वासरे, रहे प्रभुपासे दासानुदासरे ॥११॥ अंतरजामी
 जाणी राखे बीकरे, केदि न करे काम कठीकरे । थोले दीन आधीन
 वचनरे, कांइक केज्यो मुने भगवनरे ॥१२॥ सुणो सावधान थइ
 वातरे, सत्य वचन जाणे साक्षातरे । मटके रहित जुवे हरिरूपरे,
 निर्भी आनंद आवे अनूपरे ॥१३॥ जुवे राजीपो हरिनो जेमेरे, व-
 तें मन कर्म वचने तेमरे । शुद्ध भोजने जमाडे श्यामरे, हैये हरि
 जमाडवा हामरे ॥१४॥ लेख्य बोध्य भक्ष्य ने भोजनेरे, जमाडी
 पे'रावे वल्ल तनेरे । बहु प्रेम भरी पूजा करेरे, घणमूलां घरेणां
 अंगे धरेरे ॥१५॥ अतिसुगंधि चंदन उतारीरे, करे समो जोह पूजा
 सारीरे । सारां सुगंधि भरीं फुल लावेरे, करी द्वार हरिने पे'रावेरे
 ॥१६॥ अतिहेते उतारे आरतिरे, थइ मगन करे धुन्य अतिरे । प्रेमे
 लभा रही पगवतिरे, करे दंडवत ने विनतिरे ॥१७॥ मेले मस्तक
 भेड्य चरणेरे, मागे प्रभु राखज्यो शरणेरे । वरते थइ दासना दा-
 सरे, एम रहे प्रभुजीने पासरे ॥१८॥ जेजे महाप्रभुने नव गमेरे,
 तेते करे नहि कोइ समेरे । वळी पुछयुं हतुं तें प्रभरे, ज्यारे प्रगट
 होय भगवनरे ॥१९॥ ल्यारे मनुष्य तरे के तरे कोयरे, तेपण कहुं
 सांभलज्ये सोयरे । तरे देव दानवादि वळीरे, तेतो प्रगट प्रभुने म-
 लीरे ॥२०॥ राक्षस वक्ष भूत भैरवरे, मळे प्रगट तो तरे ए सर्वरे ।
 वळी पशु पंखी सरिसापरे, तेपण तरे प्रभु प्रतापरे ॥२१॥ वृक्ष वेली
 पामे परम गतिरे, फळ फुल दळ दारवतिरे । स्थूल सूक्ष्म जड चै-
 तनरे, प्रभु प्रगट प्रसंगे पावनरे ॥२२॥ स्थावर जंगम चराचर जेह-
 रे, प्रभु प्रगट मळये तरे तेहरे । जोने रामकृष्णादि अवताररे, तेथी
 बहु थया भवपाररे ॥२३॥ स्थावर जंगम स्थूल सूक्ष्मरे, चराचर
 प्राभ्या गति परमरे । तेनो गणतां न आवे पाररे, एम थयो बहुनो

उद्धाररे ॥२४॥ कैक मनुष्य तयां नर वामरे, पशु पंखी पाम्यां हरि-
धामरे । कैक भूत प्रेत ने भैरवरे, वृक्ष वेली खग मृग सर्वरे ॥२५॥
आगे बहु थया अवताररे, तेथी आज सामर्थी अपाररे । जोने आ
समे उद्धार्या कईरे, तेतो लखतां लखाय नईरे ॥२६॥ रामअवतारे
कै रही गयारे, ते कृष्ण अवतारे पार थयारे । कृष्ण अवतारे गया-
ता रहिरे, तेतो आज उद्धरिया कईरे ॥२७॥ एम आदि अंते मध्ये
मानोरे, प्रताप प्रगटनो नहि छानोरे । प्रगट प्रभु के प्रभुना संतरे,
तेह बिना न उद्धरे जंतरे ॥२८॥ एह बेड रीत बिना बीजेरे, कोइ रीते
कल्याण न प्रतीजेरे । सर्वे शास्त्रनुं सिद्धांत कहुरे, के'वा हवे केहरे
नथी रहुरे ॥२९॥ कही रीत सनातन तणीरे, पण आज छे अलेखे
घणीरे । आज अगणित पाम्या आनंदरे, एम निश्चे कहे निष्कुला-
नंदरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे त्रयोदशो निर्णयः ॥१३॥

बोहा—एबु सुंणी मुमुक्षु कहे, तमो सांभळो मुक्त महाराज । पुछ्छुं
वळी प्रश्नने, मारो संशय समावा काज ॥१॥ कल्याण करवा कारणे,
करे अति उत्तम उपाय । श्रुति पुराणमां सांभळी, वळी करे एम
सदाय ॥२॥ प्रगट हरि होय नहि, होय नहि तेना मळेल । साज
समाज सरवे, रही जाय तेनो रळेल ॥३॥ पाछळ प्रभुजी प्रगटे, आवे
एनुं कयुं कांइ अर्थ । ते सा'य करे कांइ श्रेयमां, के वणसा'ये
जाय व्यर्थ ॥४॥ चोपाई—जेजे करे ए कल्याण काजरे, तेते कहुं
सांभळो महाराजरे । मेळ्यां अन्न धन कर्पां धामरे । बसन भूषण
आवे क्रेड्ये कामरे ॥५॥ वासन वाहन खाद्य पादलारि, गादी तकिया
ओछाड गादलारि । बाव्य कुवा तलावडी क्षेत्ररे, आवे अर्थ प्रभुने
ए पवित्ररे ॥६॥ पर्व सदाव्रत वृक्षछाईरे, प्रभु येसे धर्मशाळा मांईरे ।
गाय गवा महिषी गज वाजरे, होय रथ पालखी समाजरे ॥७॥
वांसे आवे ए अर्थ हरिनेरे, थाय सारु एनुं तेणे करीनेरे । वळी आपी
होय महिषी गायरे, तेनां दही दुध घी जमायरे ॥८॥ आपनारने
ए अर्थतणुरे, श्रेय के'ज्यो समझावी घणुरे । वळी अस्थि त्वचा
ने विपाणरे, चालवडे ते के'ज्यो कल्याणरे ॥९॥ वळी सार दार
दळ तृणरे, आवे हरि अर्थ पंखा पर्णरे । फळ फुल मूळ रस फळीरे,
भाजी तरकारी औषधि वळीरे ॥१०॥ पशु पंखी ने मनुष्य मांयरे,

एतुं आवे सेवामां जो कांयरे । हीरा मोती मणि परवाळारे, कंकर
 पध्दर रत्न रुपाळारे ॥११॥ ते मनुष्यनां मेळेल होयरे, आवे ए
 मांयेलुं अर्थ कोयरे । स्थावर जंगम जे कहेवायरे, तेह आवे हरि-
 सेवा मांयरे ॥१२॥ एवी वस्तु अनेक प्रकारे, एह साज समाज
 देनाररे । आवे हरि हरिजन अर्थरे, फळ शुं मळे कहो समर्थरे ॥१३॥
 प्रभु प्रगट पृथविए होयरे, पण ते समे ते जन नो'घरे । घळी काढ्य
 कीर्तन गद्य पद्यरे, कर्या कविए कवित छपय छंदरे ॥१४॥ अष्टक
 स्तोत्र ने घळी स्तुतिरे, करी होय बहुविधे विनतिरे । पण प्रभु प्रगट
 न होयरे, नाचे ए मांयेलुं अर्थ कोयरे ॥१५॥ करे विष्णुयाग जपे
 नामरे, तीर्थ व्रत करे फरे धामरे । राखे निम करी बहु जतनरे,
 तपे करी तजी दिये तनरे ॥१६॥ कर्तुं होय ते कल्याण काजरे, पण
 प्रगट न होय महाराजरे । एतुं आवेछे ए कांइ अर्थरे, के वणमळ्ये
 ए छे व्यर्थरे ॥१७॥ कर्तुं होय ए कल्याण साररे, पण प्रभु विना पडुं
 उधाळरे । करतां करतां कसर न राखीरे, गई एमां आवरदा आखी-
 रे ॥१८॥ बहु कल्याण करचा रळ्योरे, पण ए देहे जोग न मळ्योरे ।
 आखो जन्म एम गमाव्योरे, पण दाखडो दोषे न आव्योरे ॥१९॥
 प्रभु प्रगट पृथ्वीए नहिरे, एनी मे'नत करे कोण सहिरे । घणुं
 रळ्यो रोकडुं न मळ्युंरे, जन्ममरणनुं दुःख न टळ्युंरे ॥२०॥ कर्तुं
 होय ते कल्याण काजरे, पण प्रगट न मळ्या महाराजरे । कहुं केळ्ये
 प्रगटे घनश्यामरे, आवे एतुं कर्तुं कांइ कामरे ॥२१॥ कर्तुं होय ए
 श्रद्धा सहितरे, आणी उरे प्रभुनी प्रतीतरे । शुद्ध मन होय शुद्ध
 भावरे, दलमांहि नहि दगा दावरे ॥२२॥ अति आस्तिक मति छे
 उररे, नास्तिक घातथी रहेछे दूररे । एवा जन जगतमां जेहरे, न
 मळ्या हरि छुटी गया देहरे ॥२३॥ करी पुरुषप्रयत्न तन ताव्युंरे, पण
 ए देहे अर्थ न आव्युंरे । पळी प्रगटिया घनश्यामरे, आव्युं कर्तुं
 केळ्ये एतुं कामरे ॥२४॥ तेनी थाय के न थाय मुक्तिरे, के'ज्यो मुक्त
 विक्त पाडी अतिरे । जेजे पुछीछे वात सचळीरे, के'ज्यो वणपुछी पण
 घळीरे ॥२५॥ जेजे वात जाण्यामांहि आवीरे, तेते पुछी तमने में
 लावीरे । कैक रहि गइ होय वांसेरे, तेपण के'ज्यो सुणीश उह्या-
 सेरे ॥२६॥ सर्वे वात के'ज्यो ए संभारीरे, सुणी राखीश हृदये

धारीरे । छे ए सहुना अर्थनी चातरे, के'तां सुणतां भागे सर्वे आं-
तरे ॥२७॥ जेजे कयुं होय प्रभुसाररे, के'ज्यो तेना फळनुं देनाकरे ।
तम विना के'शे वीजुं कोणरे, नथी के'नार जोयुंछे जोणरे ॥२८॥
माटे सह जोइ रह्या सासुरे, बोली अमृत वेण पुरो हासुरे । तमे
दिलना छो दरियावरे, माटे पुछतां थायछे उछावरे ॥२९॥ प्रश्न पु-
छुंछुं हुं लगाररे, ते समझाबोछो करी विस्ताररे । धन्यधन्य दिल-
ना दयाळरे, धर्मधुरंधर धर्मपाळरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये सु-
कमुसुक्षुसवादे चतुर्दशो निर्णयः ॥१४॥

बोहा—सुसुक्षु तारा मननुं, में जोइ लीधुंछे जाण । सुखदायक ए
सहुना, एवा प्रश्न तारा प्रमाण ॥१॥ पडे प्रतीति भक्त परोक्षने, मो-
क्षनो समझाय मर्म । एवो आशय तारा डरनो, परमार्थ अर्थनो
पर्म ॥२॥ जग हितकारी जाणियो, जिज्ञासु तुने में जोर । जेजे पू-
छयुं तें जीभथी, ते नथी कांइ कनोर ॥३॥ आपुं उत्तर हवे एहना,
तें पुछियुं मुजने जेह । श्रुति दर्ई हवे सुणज्यो, कहूं सर्वे समझावी
तेह ॥४॥ चोपाई—तें पुछयुं परोक्ष भक्ततणुरे, ते कहूं कांइक थोडूं
घणुरे । भूत भविष्य ने वर्तमानरे, कहूं ग्रणेनी रीत निदानरे ॥५॥
भक्त भक्तमांहि भेद घणारे, सर्वे भक्त न होय प्रभुतणारे । नि-
ष्काम सकाम वे भक्तरें, तेनी पण जाणी जोइए विक्तरें ॥६॥ सका-
म भजे काम सारवारे, ताप तन मनना निवारवारे । एने अर्थे भ-
जे अविनाशरे, तेतो अर्थ सर्वासुधी दासरे ॥७॥ एने भक्त हरिना
न कैयेरे, बात एपण समझी लैयेरे । सुत कलत्र देह साररे, भजे-
छे भावे भक्त हजाकरे ॥८॥ एनुं आश्चर्य नहि कांइ अणुरे, सह
सारेछे काम आपणुरे । साचा भक्त एने न भणियेरे अर्थाअर्था ए
जन गणियेरे ॥९॥ एनी भक्ति हरिने न भावेरे, एतो प्राकृत भक्त
जो का'वेरे । साचा भक्ततणी ओळखाणरे, कहूं सांभळज्ये तुं
सुजाणरे ॥१०॥ शुद्ध अंतर ने शुद्ध आशरे, शुद्ध मने प्रभुने उपा-
सरे । निष्काम कपटे रहितरे, शुद्ध भाव श्रद्धाये सहितरे ॥११॥
पश कीर्ति बघारवा लाजरे, नहि दंभ देखाडवा काजरे । नहि
ईरण्या ने अमरपरे, नहि स्पर्धा थावा सरसरे ॥१२॥ एवी रीते
जीव जगे जेहरे, तेनुं करेल होय कांइ तेहरे । आवे ते हरि हरि-

जन अर्थरे, तेतो कदि न जाये व्यर्थरे ॥१३॥ जमे अन्न ने पेरे
 वसनरे, आवे हरिअर्थे एनुं घनरे । तेणे पामे परम प्रापतिरे,
 तेमां फेर नथी राई रतिरे ॥१४॥ भूपन वसन वाहन वळीरे, खाद्य
 पाट्यादि वस्तु सघळीरे । आवे प्रगट प्रभुने ए कामरे, पामे सुख-
 निधि एनो श्यामरे ॥१५॥ वाव्य कुवा तलाव भुवनरे, तेना करा-
 वनारा जे जनरे । तेह पामे प्राणी परम गतिरे, प्रभु प्रगट प्रसंगे
 प्रापतिरे ॥१६॥ पिये पाणी नांघे नीरमांयरे, बेसे एनां करेल
 घर छांयरे । आव्युं एनुं करेल हरिकामरे, तेणे करी ए प्राणी
 सुख पामेरे ॥१७॥ गादी तकिषा गादलां गोदडारे, अवल ओछा-
 ड ओसिसां रुडारे । तेपण आवे जो काम हरिनेरे, सुतां वेठां
 जागवे करिनेरे ॥१८॥ तेना करावनारा जीव जेहरे, पामे प्रभुना
 सुखने तेहरे । वाडी खेत्र परय सदाव्रतरे, यांधी धर्मशाळा पामे
 मृतरे ॥१९॥ गाय गवा महिपी गज वाजरे, मेली मरे ए सर्वे स-
 माजरे । पण केखे आवे अर्थ कांइरे, हरि हरिजननी सेवा मांईरे
 ॥२०॥ तेणे करीने थाय कल्याणरे, तेपण निश्चे जाणज्ये निरवाणरे ।
 रथ वेल पालखी ने मेनारे, करावेल होय जन जेनारे ॥२१॥ जीव्यो
 त्यांसुधी जोग न मळघोरे, पछी सर्वे सुफी प्राणी पळघोरे । मूवो
 मेली ए सरवे मिरांधरे, पाछळ आवी ए परने हाथरे ॥२२॥
 तेहवडे श्रीहरि सेवायरे, तेनुं कल्याण जरूर थायरे । दूध दही
 माखण घी मिसरीरे, जम्प्या होय प्रगट श्रीहरिरे ॥२३॥ तेह
 गाय महिपीनी गतिरे, थाय प्रभु प्रसंगे प्रापतिरे । केनां अस्थि
 शृंग रोम चामरे, आवे महाप्रभुजीने ए कामरे ॥२४॥ पामे परम
 गति प्राणी एहरे, हरिअर्थे आव्यो एनो देहरे । सार दार दल तृण
 वळीरे, फळ फूल मूळ कंद फळीरे ॥२५॥ एहआदि ओपधि जे
 कांवेरे, ते जो प्रगट प्रभुने अर्थे आवेरे । थोडे दने स्यावर देह त्या-
 गीरे, थाय मानज्यो मोक्षनां भागीरे ॥२६॥ वळी हीरा मोती मणि
 माळारे, कंकर पथर रत्न प्रवाळारे । अति कष्टे कर्पां होय भेळारे,
 पड्यां रद्यां ए चालती वेळारे ॥२७॥ एहवखे प्रभु जो पूजायरे, ते-
 ना धणीनुं कल्याण थायरे । काव्य कवि करी गया होयरे, आवे
 श्रीहरिअर्थे सोयरे ॥२८॥ तेपण पामेछे परम कल्याणरे, तेनुं सम-

झी लेज्ये सुजाणरे । प्रभु प्रगटनो प्रसंगरे, पामे प्राणघारी कोड अंगरे ॥२९॥ तेतो पामे सहु भवपाररे, तेमां संशय नथी जो लगाररे । एम आय अंत्य मध्य मांईरे, प्रभु विना कल्याण नहि क्यांईरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसवादि पंचदशो निर्णयः ॥१५॥

दोहा—मुमुक्षु तुं मने मानज्ये, पूरण आणी प्रतीत । हरि हरिजन मळया विना, नो'य कल्याण कहुं कोइ रीत ॥१॥ अविचळ अवश्य ए वात खरी, करी पुराणमां प्रमाण । तेह विना त्रण लोकमां, जुवो झांखी जो जडे कल्याण ॥२॥ कईक तर्या कईक तरशे, कईक तरेछे वळी आज । ते सहनुं तुं समझज्ये, तर्या मळया जेने महाराज ॥३॥ आत्यंतिक कल्याण कारणे, जावुं प्रगट प्रभुने पास । मोक्षदायक एह मूरति, के मोक्षदाता एना दास ॥४॥ चोपाई—तेह विना त्रिलोकने मांईरे, नथी कल्याण थावानुं क्यांईरे । ब्रह्मलोकली जुवो भाळीरे, शिवलोकने जुवो संभाळीरे ॥५॥ जोतां कल्याण क्यांये न मळेरे, एवुं सुण्युं पुराण सघळेरे । यक्ष राक्षस ने रुद्रगणरे, तेमां पाम्याछे कल्याण कुणरे ॥६॥ अज ईशधी श्रेय न थायरे, त्यारे बीजाधी केम के'वायरे । मर पूजो यजो भजो साचुरे, पण कल्याण थावानुं काचुरे ॥७॥ एवाधी पण अर्थ न सररे, तईये बीजा श्रेय कोण करेरे । शशि सूरज ने वळी शेशरे, सुर सुरपति ने गणेशरे ॥८॥ एह मोटा देव जगे जाणरे, पण करी न शके कल्याणरे । त्यारे अन्य देवने उपासेरे, कहो कल्याण ते केम थाशेरे ॥९॥ माटे कल्याणकारी सांभळयारे, एक हरि के हरिना मळयारे । साची वात तुं मानजे सहिरे, एह वेड विना मोक्ष नहिरे ॥१०॥ जेजे करेछे कल्याण सारु, पण ए विना काम उधारु । शुद्ध मने जो परोक्ष सेवशेरे, तेनुं कोइ काळे फळ लेशेरे ॥११॥ तेपण ज्यारे प्रगट हशे हरिरे, एनी भक्ति मानशे साची करीरे । तेदि पामशे पद निर्याणरे, एपण समझी लेज्ये सुजाणरे ॥१२॥ पण विना प्रभुने संवंधरे, नहि कल्याण आय अंत्य मध्यरे । मोटा देवधी मुक्ति न थायरे, त्यारे मनुष्यधी केम के'वायरे ॥१३॥ जेने अज्ञाने लीघाछे आवरीरे, मेल्या पंच विषये वश करीरे । काम क्रोध ने लोभना भयारे, एधी कहो कोण जन तर्यारे ॥१४॥ पिंड पोषवा सारु प्रपंचरे, सज्ज

करी राख्या सर्वे संचरे । जेणे करी आ जीव झलायरे, एवा शि-
 खी लीधाछे उपायरे ॥१५॥ भण्या शास्त्र ए सारवा अर्थरे, घणुं
 डाछा लेवा गौरी गर्थरे । एने पामवा प्रपंचतणारे, वांध्या मत पंथ
 जगे घणारे ॥१६॥ एने पण ओळखी लेवारे, होय कैक भज्या त-
 ज्या जेवारे । नोय सर्वे कल्याणकारीरे, वात एपण जोवी वि-
 चारीरे ॥१७॥ माटे मत पंथमांहि मळीरे, रखे जाता जियां तियां
 भळीरे । नथी कोइ कल्याण करनाररे, प्रभु प्रगट विना नि-
 रधाररे ॥१८॥ देवसेवामां पण रखो संशेरे, त्यारे धीजे कल्याण
 केम हशेरे । जोगी जंगम शेख संन्यासीरे, दत्त दिगंबर बनवा-
 सीरे ॥१९॥ जटा श्वेतपटा चाळकटारे, कंथर भर्थर ने कानफटारे ।
 जंदा जैन टाटांयर खाखीरे, भक्त पंडित के मुखे भाखीरे ॥२०॥
 दशा विशा वैरागी उदासीरे, गोरख गोदड श्रवण उपासीरे ।
 दाडु कधीर गुरु गोसांईरे, दंडी मुंडी ने खयर सांईरे ॥२१॥ कुंड
 हुंड ने उंडा अघोरीरे, शून्यवादी वेदांति मुसोरीरे । एह विना
 बीजा बहु गुरे, तेमां मान्युंछे कल्याण खररे ॥२२॥ तेने कोण क-
 रे आज खोटारे, पण देवथी ए नहि मोटारे । कोण समझे आ वा-
 तनो मर्मरे, सौए सत्य मान्यो निजधर्मरे ॥२३॥ लुंटी आंधळे बे'रे
 बजाररे, तेनो कोये न कर्षो विचाररे । जोज्यो प्रभुघेरे तम मोहुं-
 रे, थया कल्याणकारी गुरु कोहुंरे ॥२४॥ एह गुरु ने गुरुना शिष्य-
 रे, तेह उपर करे हरि रीसरे । कहे जुवो अज्ञानी जनरे, सहि वा-
 त समझपाछे मनरे ॥२५॥ जेने नथी खबर कोय खरीरे, थया गुरु
 वरु कहे हरिरे । वात सर्वे मानज्यो साचीरे, माटे रखे रे'ता एमां
 राचीरे ॥२६॥ जेजे के'वानुं हुतुं ते कहुरे, नथी केज्ये के'वा कांइ र-
 हुरे । सत्य मानी मुमुक्षु मनरे, सुणी जाळवी राखे जतनेरे ॥२७॥
 भवमां छे सुलवणी भारेरे, माटे कहुं तुंने वारेवारेरे । जेजे पुछ्या
 हता ते प्रश्नरे, तेते कद्या में जिज्ञासु जनरे ॥२८॥ जे कोइ सांभळी
 समझशे समुरे, तेने टळशे विकट वसमुरे । कहुं जेजे पुछ्युं तेते क-
 थीरे, जे में कहुं तेमां जुहुं नथीरे ॥२९॥ साची वात छे शास्त्र पु-
 राणेरे, समझी लख्युंछे संत शिष्याणेरे । सुणी अनघ पामशे आ-
 नंदरे, निश्चे के' एम निष्कुलानंदरे ॥३०॥ इति श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्त-
 मुमुक्षुसंवादे पोढशो निर्णयः ॥१६॥

दोहा—सुमुख कहै मन माहरे, नथी रही कसर काई । संशय
 सर्वे समीगयो, सुणि वचन तमारां सुखदाई ॥१॥ वचने वच-
 ने में विचारियुं, तेमां जोयुं तमारुं में तान । हरि हरिजन वणम-
 ळ्ये, नो'य निर्भय जन निदान ॥२॥ प्रभु प्रगटनुं नथी पुछतो,
 पुछुं प्रभुना मळेल । एक रक्षा बा'लाना वचनमां, एक वचनमां-
 थी टळेल ॥३॥ ए बेउनां वचन बरोवरी, के अधिक न्यून छे एह ।
 सुमुखने केम मानवुं, एह मटाडिये संदेह ॥४॥ चोपाई—मो'रे बेउ
 हता हरिदासरे, रे'ता प्रगट प्रभुने पासरे । बेउ सरखा मानता
 वचनरे, रहेता आज्ञामां रात दनरे ॥५॥ तेमां एक हतो आत्मज्ञा-
 नीरे, बीजो उंडो अति अभिमानीरे । आत्मज्ञानीने मान न आ-
 वेरे, देहमानी माने सुख पावेरे ॥६॥ तेतो मान मळे के न मळरे,
 त्यारे अंतरमां रह्यो बळरे । घणुं घुघवतो रहे घोखेरे, पछी प्रभुजी-
 थी पड्यो नोखेरे ॥७॥ बीजे जई बांधे बीजो मतरे, कहे सत्संगने
 ते असत्यरे । जेजे शिख्योतो संतनी साथरे, तेते हथियार आव्यां
 हाथरे ॥८॥ करे वात वडाइनी घणीरे, तेमां जणावे मोट्यप पोतात-
 णीरे । बहु वात करेछे बनावीरे, रुडी लावन ललित लावीरे ॥९॥
 बोले मुखथी मीठां वचनरे, करे जननां मन रंजनरे । बहु देखाडे
 निश्चयनुं जोररे, पण होय प्रभुजीना चोररे ॥१०॥ वर्तता होय वचन
 विरोधेरे, एवा थका बहु जीव बोधेरे, तेह जीव तरे के न तरेरे,
 के'ज्यो समझावी संशयने हरेरे ॥११॥ होय हरिना मळेल ख-
 रारे, पण वचन न माने जरारे । वरते पोते वचनथी बा'ररे, तेनी
 खोट्य न माने लगाररे ॥१२॥ थयो प्रभुथी पोते विमुखरे, मान्युं
 पाम्यो पूरण हवे सुखरे । के'छे बीजाओने कोरे तेडीरे, हुंतो निस-
 यों छवं भांगी बेडीरे ॥१३॥ एवी फरी गइ होय बुद्धिरे, तेतो क्यां-
 थी करे वात सुधीरे । उंधी वाते राख्या जीव रुंधीरे, रक्षा अभागी
 एमां वळुंधीरे ॥१४॥ एनुं कल्याण थाय के न थायरे, के'ज्यो सम-
 झावी संशय जायरे । कहुं कल्याण हरि हरिदासेरे, माटे में पुछयुं
 तमारे पासेरे ॥१५॥ एयुं सांमळी बोल्या मुक्तरे, सुण्य जिज्ञासु
 तेनी विगतरे । जेजे कल्यां हरिये वचनरे, तेमां रहे जियांलगी
 जनरे ॥१६॥ तियांलगी तारे जीव गहुरे, पामे हरिना घामने सहुरे ।

ज्वारे निसरे वचनधी वाररे, त्वारे पोते न तरे न तारेरे ॥१७॥ जेम
जळवार थयुं झाजरे, तईये तर्पा तारवानी नाजरे। शक्नो तजीने
चाले सीपाइरे, तेनो न चाले हुकम कांडरे ॥१८॥ छडी पडी मूकी
छडीदाररे, करे हजत तो खाय माररे। कोटवार निसरे शाहुकार-
रे, बहु लुंढाय कुंढाय वाररे ॥१९॥ तेम संत वचन जो त्यागेरे, ते-
ने काळ मायानुं लारु लागेरे। बीजाने तो क्यांथकी तारेरे, पळुं
पोतानुं पण उधाररे ॥२०॥ खाधी खोव्य मोटी थयो खुवाररे, करे-
छे बीजाने भागदाररे। होय सूरख ते माने एनुंरे, नथी ठोर ठेका-
णुंज जेनुंरे ॥२१॥ एवानो तो संग तजी देवोरे, एनो उपदेश पण
न लेवोरे। नथी मुख एनुं जोपा जेवुंरे, दर्श स्पर्श एनुं तजी देवुंरे
॥२२॥ एनी बात जाणो लाळ व्याळरे, जेवी हडकाया श्वाननी
लाळरे। एने प्रसंगे पामिये दुःखरे, करे विमुख मळी विमुखरे
॥२३॥ एनी बातने ओळखी लेवीरे, न मानवी साचा संत जेवीरे।
वचन एनां छे विपसमानरे, तेने केदि देवा नहि कानरे ॥२४॥ कोइ
कायर थई रहे कोरेरे, बोले पोतानुं पोते न जोरेरे। कहे संतनी
मोदप्य घणीरे, पोते कहे खोव्य पोतातणीरे ॥२५॥ एवो होय कोइ
हरिजनरे, तेनां साधारणिक वचनरे। एने सुणे नहि सार असार-
रे, वचन विमुखनां दुःख देनाररे ॥२६॥ भाटे साचा संतनां जे वे-
णरे, सहु जनने छे सुखदेणरे। जेजे उचार एना सुखनोरे, तेतो दे-
नार सौने सुखनोरे ॥२७॥ मन कर्म ने वचने करीरे, एह बात
मानी लेज्यो खरीरे। कहुं कल्याणनिर्णय कथीरे, खरी बात छे ए
खोटी नथीरे ॥२८॥ शुद्ध मुमुक्षु शोधशे साररे, करी अंतरे उंडो
विचाररे। गाफलने तो नहि पडे गमरे, नीर क्षीर समझशे समरे
॥२९॥ तेने उपर नथी आ बातरे, समझु समझज्यो साक्षातरे। सहुं
समझतां पामशो पाररे, कहे निष्कुलानंद निरधाररे ॥३०॥ इति
श्रीकल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसवादे सप्तदशो निर्णयः ॥१७॥

पदराग धोळ—साचेसायुं कहेशुं, हरि राखे तेम रहेशुंरे। टेक—
खराखरं कहेशुं खोळी, शीद करीये बात मोळीरे; सा०। कहुं
कल्याणने माई, कसर राखशो मां कांईरे; सा० ॥१॥ जाणो जेनी
तेनी वाते, नथी कल्याण कोई भातेरे; सा०। साचा मळया विना

साचुं, थावा कल्याणनुं काचुरे; सा० ॥२॥ खोटा संगे दन खोये,
 जेम रणमांहि रोयेरे; सा० । थया कपटीना वेचाण, भाग्युं महाद-
 रिये वाणरे; सा० ॥३॥ जाणी जोइ झेर खाये, तेमां सुखी कयांथी
 थायेरे; सा० । एम पापीने उपदेशे, पाप पेटमांइ पेसेरे; सा० ॥४॥
 जाणो घंतुराने बीजे, खाई सुख शानुं लीजेरे; सा० । तेम खोटा
 गुरु करतां, पार ना'वे भव फरतारे; सा० ॥५॥ लाडु मसाणने
 मध्य, नो'य एळचीनी गंधरे; सा० । चो'री वीछी वरु व्याळा,
 कोई नो'य जो सुगवाळारे; सा० ॥६॥ एवा पापीने परहरिये, संग
 स्वप्ने न करियेरे; सा० । खांले चिखफळ खावे, तेणे सुख शानुं
 आवेरे; सा० ॥७॥ चाले चोरने संगाये, मार खावानो छे माथेरे;
 सा० । एवा प्रभुना जे चोर, तेने मेलो डावी कोररे; सा० ॥८॥ कोटे
 बांधी काळापा'णा, कोई न तर्पा शियाणारे; सा० । दुध खरसा-
 णीनी खीरे, खावे सुख शुं शरीरेरे; सा० ॥९॥ एवा नकाराने संगे,
 आवे दुःख अति अंगेरे; सा० । गणो गधेडानी गाय, घोये घफोये
 न थायरे; सा० ॥१०॥ नपुंसक नरने परणी, नारी नहि पामे अघर-
 णीरे; सा० । तेम खोटा गुरु करी, केम जाशे भव तरीरे; सा० ॥११॥
 भवजळ तरचा काज, साचा संतनो समाजरे; सा० । खोटा संगे
 खोट्य आवे, बांध्या पा'णा ते बुडावेरे; सा० ॥१२॥ एनी अघोगति
 अति, नधी एनी ऊर्ध्व गतिरे; सा० । माटे ओळखीने लेवुं, ज्यांत्यां
 झलाई न रे'वुंरे; सा० ॥१३॥ चोखी चोळाफळी जाणी, खाये नहि
 खरसाणीरे; सा० । गाय महिषी वरोळ्ये, कयांथी वलोंगु वलोळ्येरे;
 सा० ॥१४॥ एवा गुरु ज्ञान हीणा, तेतो काळना चविणारे; सा० ।
 जळ जाहवीनुं जाणी, पिये नहि मडपाणीरे; सा० ॥१५॥ आंय जाणी
 आक फळ, खायुं पडी नहि कळरे; सा० । तेम पापी गुरु मळ्ये,
 सुख शांति कयांथी वळेरे; सा० ॥१६॥ अघ गुरूनां ए एधाण, तमे
 सांमळो सुजाणरे; सा० । होय दलमां दगाई, माने मोटो मनमांईरे;
 सा० ॥१७॥ घर्म निम भक्ति हीण, जाणे छैये प्रवीणरे; सा० । कुटि-
 लता ने कुड कपट, दगा दलमां दोवटरे; सा० ॥१८॥ झाली अंतरमां
 झालुं, विषयसुखनी विकराळुरे; सा० । भितर मांई तो भडका,
 विषय सारु नाखे वडकारे; सा० ॥१९॥ भायो एवाने भरोसे, रहेशे

तेने दुःख धाशेरे; सा० । माटे विचारतुं जडुं, एने धये धाय भुंडुरे; सा० ॥२०॥ नाग वाघ बला खारी, तेतो केनां हितकारीरे; सा० । काग वाज ने बलाई, तेथी न धाय भलाईरे; सा० ॥२१॥ एम दुष्ट गुरु दुःखदाई, मानी लेज्यो मनमाईरे; सा० । एवा गुरु संत जगे, मांडीछे ठगाई ठगेरे; सा० ॥२२॥ लई शिष्यनुं सरवस, करी लीधा पोताने वशेरे; सा० । बहु दिलमांही दगा, तेतो न होय केना सगारे; सा० ॥२३॥ एने अजाण्ये आशरे, तेनुं भारे भुंडुं करेरे; सा० । माटे करचो साचो संग, जेथी रही जाय रंगरे; सा० ॥२४॥ साचा हरि गुरु कहिये, जेथी परमपद लहियेरे; सा० । कैवल्य प्राप्तिना दाता, नथी बीजाने कहेवातारे; सा० ॥२५॥ बीजा बहु छे बकाली, बांधी घेठा हुंग ठालीरे; सा० । जेम काखना मवाळा, सर्वे सरखा धोळा काळारे; सा० ॥२६॥ शाणा जाणी करिये संग, सुंवाळा पण छे भोयंगरे; सा० । होय रुडी हीराकणी, पण खाधे व्याधि घणीरे; सा० ॥२७॥ एम वारें दीसे रुडा, पण अंतरमां कूडारे; सा० । एवा जगे घणा धूता, जीव लेवा जमदूतारे; सा० ॥२८॥ भडवा केना अरथार, बेइया केनी कुळमाररे; सा० । एवा यगडेल बेहाल, केने न करे निहालरे; सा० ॥२९॥ मळ्या शा मोटलिपा थाय, पण शोठ न कहेवायरे; सा० । शोठ होय धनवान, घेरे सुखना सामानरे; सा० ॥३०॥ माटे साचा शोठ हरि, पळमां मुके सुखी करीरे; सा० । अलौकिक सुख लोके, जन भोगवे विलोकेरे; सा० ॥३१॥ छती देहे पामे धाम, बळी थाय पूरणकामरे; सा० । एवी रीत होय जियां, जाणो प्रभु पोते तियरे; सा० ॥३२॥ कथा आ छे कल्याणकारी, सहु लेज्यो ह्ये धारीरे; सा० । एम समझ्ये टळशे फंद, निश्चै के निष्कुलानंदरे । साचे साचुं कहेशुं, हरि राखे तेम रहेशुंरे ॥३३॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचिते कल्याणनिर्णयमध्ये मुक्तमुमुक्षुसंवादे अष्टादशो निर्णयः ॥१८॥

कल्याणनिर्णयः समाप्तः ।

અવતારચિંતામણિ: ।

સ્વામિનારાયણ	નૃસિંહ	ધન્વન્તરી
કચ્છ	ઋષભ	મોહિની
વારાહ	યજ્ઞાવતાર	પુરુષાવતાર
ધામન	ચલમ્બ	નારાયણ
કપિલ	હુમારાદિ	પૃથ્વિગર્ભ
હરિ	હયગ્રીવ	વાસુદેવ
ધ્રુવાવતાર	નારદ	મન્વન્તરાવતાર
પૃથુ	રામાવતાર	પરશુરામ
દત્તાત્રેય	કૃષ્ણાવતાર	માત્સ્યાવતાર
હંસ	વ્યાસાવતાર	કલ્ક
	બુદ્ધાવતાર	
॥ ૩૧ ॥		

૧ સ્વામિનારાયણ	૯ ધ્રુવાવતાર
૨ કલ્ક	૧૦ નૃસિંહ
૩ કુમાર	૧૧ કૃષ્ણ
૪ મોહિની	૧૨ વાસુદેવ
૫ વારાહ	૧૩ દત્તાત્રેય
૬ કપિલ	૧૪ યજ્ઞાવતાર
૭ નારદ	૧૫ બુદ્ધાવતાર
૮ નારાયણ	૧૬ પરશુરામ

॥ ૧ ॥

૧ કચ્છ	૯ હરિ
૨ હંસ	૧૦ ચલમ્બ
૩ કુમાર	૧૧ ધન્વન્તરી
૪ મોહિની	૧૨ કલ્ક
૫ વારાહ	૧૩ ધ્રુવાવતાર
૬ નૃસિંહ	૧૪ રામ
૭ કૃષ્ણ	૧૫ પૃથ્વિગર્ભ
૮ વાસુદેવ	૧૬ મત્સ્ય

॥ ૨ ॥

૧ ધામન	૯ હરિ
૨ ઋષભ	૧૦ ચલમ્બ
૩ કુમાર	૧૧ મોહિની
૪ પરશુરામ	૧૨ બુદ્ધ
૫ કપિલ	૧૩ ધ્રુવાવતાર
૬ યજ્ઞાવતાર	૧૪ વ્યાસ
૭ ધન્વન્તરી	૧૫ કલ્ક
૮ મત્સ્ય	૧૬ મન્વન્તરાવ૦

॥ ૪ ॥

૧ પૃથુ	૯ હંસ
૨ યજ્ઞાવતાર	૧૦ કુમાર
૩ મત્સ્ય	૧૧ પૃથ્વિગર્ભ
૪ મન્વન્તરાવતાર	૧૨ કલ્ક
૫ દત્તાત્રેય	૧૩ પુરુષાવતાર
૬ ઋષભ	૧૪ ચલમ્બ
૭ નારાયણ	૧૫ વાસુદેવ
૮ પરશુરામ	૧૬ નૃસિંહ

॥ ૮ ॥

૧ હયગ્રીવ	૯ રામ
૨ વ્યાસ	૧૦ ધન્વન્તરી
૩ મોહિની	૧૧ પૃથ્વિગર્ભ
૪ વાસુદેવ	૧૨ કલ્ક
૫ નારાયણ	૧૩ કૃષ્ણ
૬ બુદ્ધ	૧૪ પુરુષાવતાર
૭ નારદ	૧૫ મન્વન્તરાવ૦
૮ મત્સ્ય	૧૬ પરશુરામ

॥ ૧૬ ॥

૧-૩૧ ચોપાયોમાં ૩૧ અવતારો વધ્યા છે, તેમાં જે અવતાર મનમાં પાવ્યો હોય તે પ્રથમ અંકમાં હોય તો તે એક અંક ગણવો. અને તેજ અવતાર બીજા અંકમાં હોય તો તે એક જે તે મઢીને ત્રણ અંક થાય. અને તેજ અવતાર ત્રીજા અંકમાં હોય તો ત્રણ અને ચાર મઢીને સાત અંક થાય. અને તેજ અવતાર આઠમા અંકમાં હોય તો સાત અને આઠ મઢીને પંદર અંક થાય. અને તેજ અવતાર સોઢમા અઠ્ઠમા હોય તો પંચર અને સોઢ મઢીને એકવીસ અંક થાય. તે પ્રમાણે ૩૧ મી ચોપાદ બોવાથી વીજાદ મનમાં ચારેલો અવતાર વીજો માણસ સ્વયં કહી શકેલે. ૨૨ી રીતે બીજા અવતારો ચારામાં પણ આવો સંકેત જાણી લેવો. જે અવતાર પાવ્યો હોય તે જે અંકમાં ન હોય તે અંક ગણવામાં લેવો નહિ.

अवतारचिंतामणिः ।

चोपाई—मत पंथपर डंका दीधा, दैवी जीव धामे वाळी लीधा । मुमुक्षु जन तार्या अनेक, एवा तो स्वामिनारायण एक ॥१॥ चाल्यो पाणीमां पर्वत पोते, देव दैत्य पाम्था दुःख जोते । त्यारे कच्छरूपें धे अकळ, धर्यो पीठपर मंद्राचळ ॥२॥ धारी वाराहरूप दयाळ, राखी पृथ्वी जाती पाताळ । वळी मार्यो हिरण्याक्ष जेह, कर्या चरित्र इत्यादि तेह ॥३॥ वामनरूप धरी महाराज, वळि छळ्यो इंद्रराज काज । वपु वधारीने विश्व लीधुं, पछी वळिने वरदान दीधुं ॥४॥ धर्यु कपिलतन मातकाज, कहुं सांख्यतत्त्व मनिराज । धर्म ज्ञान वैराग्य ने भक्ति, कहुं माताप्रत्ये सांख्य अति ॥५॥ ज्यारे हरि अवतार धार्यो, त्यारे ग्राह्यी गज उगार्यो । ऋषि येवना शापेथी एह, गज ग्राह थया हता तेह ॥६॥ वळी धरी तन भगवान, दीधुं धुवने पोते वरदान । एह धुवावतार जाणो, थया तपे राजी परमाणो ॥७॥ वळी कहुं अवतार एक, तेमां जाणवो अति विवेक । अति पृथ्वीदोहन कर्तुं, ज्यारे पोते पृथुतन धर्यु ॥८॥ थई आपे दत्तात्रेय नाथ, कर्या यहु हैहय सनाथ । भजे रात दिन जिह्वाए दत्त, तेनां वळे चोराशीनां खत ॥९॥ थया हरि हंसरूप जेवा, ब्रह्मा नारदने ज्ञान देवा । पुछ्युं ब्रह्माने सनकादिके, हंसे उत्तर कर्यां विवेके ॥१०॥ वळी नृसिंहतन धारी नाथे, हण्यो हिरण्यकशिपुने हाथे । कर्तुं प्रह्लादनुं प्रतिपाळ, दासत्रास निवार्यो दयाळ ॥११॥ ज्यारे ऋषभरूपे पोते थया, पुत्र योधी परमहंस रक्षा । परमहंसनी रीत देख्वाडी, तेने अज्ञानी लिपेछे आडी ॥१२॥ वळी यज्ञावतार धारी, हरि त्रिलोकपीडा निवारी । कर्तुं सुख सहुने ते अति, माटे करवी प्रभुने विनति ॥१३॥ वळी वळभद्ररूप धारी, मार्यो द्विविद वानर भारी । बीजां पण काम कर्या जेह, हस्तिनापुर आदि कहिये तेह ॥१४॥ कुमारादिक रूपने धारी । आत्मतत्त्वनी वात विस्तारी । धर्म पाळी भजे जेह जन, तेपर राजी थाय भगवन ॥१५॥ वळी हयग्रीव तनने धारी, वेदमय बाणीयो उच्चारी । मधु कैटभादिक असुर, मार्यो पोते ते महा करुर ॥१६॥ वळी नारदनुं तन लधुं, नैष्कर्म्य सात्वततंत्र कहुं । राजासुत

जे साठ हजार, दई ज्ञान कर्मा भवपार ॥१७॥ बळी रामरूप थई
राज, मार्यो रावण बांधी सिंधुपाज । एवां अनेक चरित्र करी,
आव्या अयोध्यामां पोते हरि ॥१८॥ पोते घरी कृष्णअवतार, मा-
र्या दानव दैत्य अपार । निज शरणागतनां दुःख काप्यां, थई राजी
अचळ सुख आप्यां ॥१९॥ बळी घरी व्यासअवतार, कर्मा एक वेद
बंदी चार । कर्मा बळी अठार पुराण, तेने जाणे ते डाह्या सुजा-
ण ॥२०॥ बुद्धजीए ते बोधज आपी, कल्याणनी जड नाखी कापी ।
छळी असुरने तेह वारे, करी देवरक्षा ए प्रकारे ॥२१॥ बळी धन्वंतरी
तन धारी, टाळ्यो रोग आयुष्य बधारी । दीनबंधुए दीनदयाळु,
कर्युं सर्व जगतने सुखाळुं ॥२२॥ घर्युं मोहिनीरूप अकळ, जोई असु-
र थया विकळ । पातां अमृत राहुशिर छेद्युं, बळी शिवजीनुं व्रत
भेद्युं ॥२३॥ पोते घरी पुरुषअवतार, ब्रह्मा आदि रच्यो आ संसार ।
तेमां दैवी जीव पामे सुख, आसुरी जीव भोगवे दुःख ॥२४॥ व-
ळी नारायण तप करता, काम क्रोध लोभ मद हरता । करे तप पो-
ते अति प्यारु, निजजनना सुखने सारु ॥२५॥ बळी प्रश्निगर्भ अव-
तारे, आप्युं मायापने सुख व्तारे । जो कोइ प्राणी प्रसुशरणे थाय,
तेनां जन्ममरण दुःख जाय ॥२६॥ सह्युना अंतरमां रक्षा जेह, एने
वासुदेव कहिये तेह । कर्म प्रमाणे सुख दुःख आपे, निजजननां म-
हादुःख कापे ॥२७॥ घरी मन्वंतरअवतार, करे मनुनी रक्षा ते वार ।
एया अनंत अवतार थाय, तोप पोते अजन्मा केवाप ॥२८॥ घ-
री परशुराम अवतार, हणया क्षत्री एकविश वार । सहस्रार्जुने बहु
दुःख दीधुं, व्तारे एमणे ए काम कीधुं ॥२९॥ बळी मत्स्य धइने मुरारि,
वेद वाळया शंखासुर मारी । कष्टुं पोते पण परसिद्धि राजा सत्य-
व्रतनी रक्षा कीधी ॥३०॥ कळि अंते कल्की जे थाशे, तेने भजी कहक
राजी थाशे । पण वर्तमान काळे आज, स्वामिनारायणधी थाय
काज ॥३१॥ आद्य मध्य अंत्ये अवतार, थया अगणित थाशे अपा-
र । पण सर्वेना कारण जेह, तेतो स्वामी सहजानंद एह ॥३२॥
अहितो एकत्रिंश कहाळे, झाझा बीजा ग्रंथोमां रक्षाळे । धर्म भ-
क्तिनी रक्षाने काज, आव्या निष्कुलानंद के महाराज ॥३३॥ इति
धीनिष्कुलानंदमुनिविरचितोऽवतारचिंतामणिः समाप्तः ।

चिह्नचिंतामणिः ।

१ स्वस्ति	५ अंकुश	९ त्रिकोण	१३ धनुष
२ अष्टकोण	६ जांबु	१० मीन	१४ व्योम
३ केतु	७ वज्र	११ सोम	१५ कळश
४ जय	८ कमल	१२ गोपद	१६ ऊर्ध्वरेखा

१ वज्र	१ अष्टकोण	१ कळश	१ धनुष
२ स्वस्ति	२ ध्वज	२ जांबु	२ गोपद
३ त्रिकोण	३ अर्धचन्द्र	३ व्योम	३ सोम
४ अर्धचन्द्र	४ कळश	४ अंकुश	४ कमल
५ अंकुश	५ जांबु	५ गोपद	५ त्रिकोण
६ ध्वज	६ वज्र	६ जय	६ कळश
७ धनुष	७ मीन	७ धनुष	७ मीन
८ कळश	८ व्योम	८ वज्र	८ व्योम
॥ १ ॥	॥ २ ॥	॥ ४ ॥	॥ ८ ॥

१ आ स्थळे पण अवतारचिंतामणि जेजोड सकेत जाणी लेंचो. आ सकेतमा ऊर्ध्व-रेखानो समावेश यतो नथी माटे अपारे कोड पण अक्रमा जे चिह्न न मळी आवे ते ऊर्ध्वरेखा जाणवी तेने माटे दोहो तो १६ मो छे.

चिह्नचिंतामणिः ।

दोहा—संत सराहत खस्तिकुं, जाते होत कल्याण । दक्षन पग सो देखिये, प्रगट चिह्न प्रमान ॥१॥ अष्टकोण अवलोकते, कष्ट मिटत हे कोट । अंतर आनंद उपजे, लगे न काळकि चोट ॥२॥ केलु हेतु संतके, रहत पवन आधार । तेसे संतशिरोमणि, चलत आज्ञाअनुसार ॥३॥ जन जोवत जेहि जवकुं, तेहि पिंडना परसे पाप । सदा मुदा मन पावहि, अंतर सुख अमाप ॥४॥ करत वश अंकुश करि, मन-मैगळ मगूर । वारी फेरी लेतहे, हरिचरणे हजुर ॥५॥ जिन जान्यो रस जांबुको, सरवे रसमहि सार । अन्य रसकि इच्छा टरि, निरस भयो संसार ॥६॥ वज्र नजर विलोकते, निर्भय भये जन नेक । काळ कर्मकि कल्पना, छुटि अंतरसे छेक ॥७॥ नीर न लोपे कमळकुं, तेसे संत संसार । प्रभुपद चिह्न प्रतापशुं, व्यापत नहि विकार ॥८॥ त्रिकोण चिह्नकुं चाहिते, त्रिविध ताप ते जाय । बसत सदा पद वाममें, संत हरन संताप ॥९॥ चंचळ मीन प्रवीन हे, नीरसे फरक निठान । जक्त विरक्त रहत हे, तेसे संत सुजान ॥१०॥ सोम सदा शीतळ करे, पाकियाहे रीत । दाक्षत नहि तेहि दिलमें, जेहि चिंतवतहे चित्त ॥११॥ गोपदमें या गुन हे, जेहि चिंतवत हे जन । अपार एह संसारकुं, तुरत करत उल्लंघन ॥१२॥ धनुष जे जन चिंतवे, तेपर रीझे अविनाश । काम क्रोध मद लोभको, तुरत होत विनाश ॥१३॥ वेरवेर जन व्योमकुं, देखतहे जेहि दास । अटकत नहि आवरनमें, एहि गुन आकाश ॥१४॥ कळशकि में क्या कहुं, सवपर रहत सदाय । याकुं उरमें धारते, करना रहे न कांय ॥१५॥ दोनुं पावे देखते, आवत हे आनंद । ऊर्ध्वरेखाके उपरी, वारी निष्कुलानंद ॥१६॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचितः चिह्नचिंतामणिः समाप्तः ।

પુષ્પચિંતામણિ:

ગુલહજારી	દાઢમ	કસુંબો	૧ ગુલહજારી	૧ વસંત
કેવડો	જાય	આંબોમોર	૨ ગુલલાલા	૧૦ ગુલાય
વસંત	કર્ણિકાર	મટુલ	૩ ગુલદાવડી	૧૧ નિર્માળી
મરવો	કેસર	જુઈ	૪ કર્ણિકાર	૧૨ દાઢમ
ગુલલાના	ચંપો	કળયેર	૫ કેવડો	૧૩ મરવો
કેસુડાં	નિર્માળી	કેતકી	૬ કેસુડાં	૧૪ પિયાવાસ
ગુલાય	ગુલસોમના	ચોરસરી	૭ કમલ	૧૫ ચંપો
પિયાવાસ	કુંમિ	પોહોય	૮ કેસર	૧૬ જાય
ગુલદાવડી	ચંબેલી	ડોલરીયો		
કમલ	પાડલ	નિર્વારી		
	જાસુલ			
	॥ ૩૧ ॥			॥ ૧ ॥

૧ જાય	૧ વસંત	૧ ચોરસરી	૧ કેવડો
૨ કુંમિ	૧૦ ચંબેલી	૨ ગુલદાવડી	૧૦ ગુલાય
૩ કેવડો	૧૧ પાડલ	૩ ગુલલાલા	૧૧ ચંબેલી
૪ કેસર	૧૨ આંબોમોર	૪ ડોલરીયો	૧૨ કેસર
૫ ગુલસોમના	૧૩ ગુલહજારી	૫ નિર્વારી	૧૩ વસંત
૬ પિયાવાસ	૧૪ ગુલલાલા	૬ આંબોમોર	૧૪ નિર્માળી
૭ કર્ણિકાર	૧૫ નિર્વારી	૭ પોહોય	૧૫ પાડલ
૮ કસુંબો	૧૬ જાસુલ	૮ કળયેર	૧૬ ચંપો
	॥ ૨ ॥		॥ ૪ ॥

૧ કર્ણિકાર	૧ નિર્વારી	૧ પિયાવાસ	૧ નિર્માળી
૨ કેતકી	૧૦ વસંત	૨ કર્ણિકાર	૧૦ પાડલ
૩ ગુલસોમના	૧૧ કુંમિ	૩ ગુલલાના	૧૧ કેસર
૪ ગુલહજારી	૧૨ નિર્માળી	૪ ચોરસરી	૧૨ ચંબેલી
૫ કેસર	૧૩ ચોરસરી	૫ દાઢમ	૧૩ જુઈ
૬ કેસુડાં	૧૪ ગુલાય	૬ કળયેર	૧૪ કુંમિ
૭ મરવો	૧૫ ડોલરીયો	૭ જાસુલ	૧૫ ચંપો
૮ પાડલ	૧૬ જુઈ	૮ મરવો	૧૬ મટુલ
	॥ ૮ ॥		॥ ૧૬ ॥

૧-૩૧ ચોપાયોમાં ૩૧ પુષ્પ કહ્યા છે તેમાં જે પુષ્પ યનમાં ધાર્યું હોય તે પ્રથમ અંકમાં હોય. તો તે એક અંક ગણવો અને તેજ પુષ્પ બીજા અંકમાં હોય તો એક અને જે મળીને ત્રણ અંક થાય. અને તેજ પુષ્પ ચોથા અંકમાં હોય તો ત્રણ અને ચાર મળીને સાત અંક થાય. અને તેજ પુષ્પ બાઢમમાં અંકમાં હોય તો સાત અને બાઢ મળીને વનર અંક થાય. અને તેજ પુષ્પ સોહમા અંકમાં હોય તો વનર અને સોહ મળીને એકવીસ અંક થાય. તે જાણી ૩૧ માં ચોપાઈ જોવાથી બીજાપ યનમાં ચારેલુ પુષ્પ બીજા માણસ સય કહી શકેલે વનીરીતે બીજાં પુષ્પો ખાસવામાં પણ આવો સકેત નાળી લેવો. જે પુષ્પ ધાર્યું હોય તે જે અંકમાં ન હોય તે અંક ગણવામાં લેવો નહિ.

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

पुष्पचिंतामणिः ।

बोहा—पिया चले परदेशकुं, महादुःख दै गये मोय । अय कय देखुं कमलने, तरहि डगरा जोय ॥१॥ मेरे मन एसी भयी, सदा रहुंगी संग । सुखमें दुःख देख्यो नहि, रचि हुं कुसुंबो रंग ॥२॥ मैं फुली मिल पिवकुं, जेसे फुली जाय । मधुकर पीया मकरंद लेहि, गये सो फेर न आय ॥३॥ अय कय पिया आवहि, मैं ब्रहे वश करुं पोकार । जब पिया देखुं तब पोहोयको, कंठे आरोपुं हार ॥४॥ क्या करुं कित जाउं सखी, पिया न आये मुजपास । देखुं फुल गुलदावदी, अंतर भये उदास ॥५॥ वृंदावनमें मैं गये, देखी आंखाको मोर पाघ पियाकि सांभरि, रक्षा न हृदिया ठोर ॥६॥ तुं मत बेहेके केवडा, मोहि ब्रह्म उपजत वास । दिल दिवानी डोलहुं, पिया न आये मुजपास ॥७॥ क्या कहुं तोये केतकी तेतो रहि जो फुल । पिया मेरा परदेश हे, सोई गई क्युं मुल ॥८॥ केशर नहि तुं केशरी, नाहि फुल एह नोर । मोये एकिली जातके, मारतहे आ ठोर ॥९॥ ते कहुं गुलसोमनां, लेनेकुं मोहि प्रान । आ अबसरमें एकिली, तब मारत तुं घान ॥१०॥ पिया गये परदेशकुं, मैं एकिली नार । गुलहजारी गुंथके, किन कंठ आरोपुं हार ॥११॥ देखी फुल डोलरियो, मैं मन भयी उदास । सेज समारी क्या करुं, पिया नाहि मुज पास ॥१२॥ देखी फुल गुलावको, दलमें भयो ज्युं डोड । पिया न आये मुजपासले, हवे पुरे कोण कोड ॥१३॥ झुरि झुरि

झांखी भयी, पिया न आये घेर । निरखी फुल निरवारिको, पडयो
 पति रतिको वेर ॥१४॥ तिलफी तिलफी तपिके, खोये हाल हवा-
 ल । आये ऋतु वसंतकि, तोये न आये लाल ॥१५॥ पिया गये प-
 रदेशकुं, नवल मिलि त्यां नार । दियो फुल गडुंलको, ताते नाये
 मोरार ॥१६॥ मिली ठगारी मानिनी, लिने वश करी लाल । दिने
 फुल दाडमको, ताते भयी निहाल ॥१७॥ देखे भोळे दिलके, र-
 ह्या जानुं क्या किन । देहि फुल जासुलको । पिया अपना कर
 लिन ॥१८॥ पिया परे परपंचमें, ताते न आये नाथ । प्यारी पिया-
 वासको, फुल दियो ले हाथ ॥१९॥ देखी कणेर कामसी, फाली
 फुल अपार । कलि मळि अलि रहो, कुसुद देइ बिसार ॥२०॥ अ-
 थ पिया घर आइके, विधविध करन बिहार । चंदन चरची चंप-
 को, कंठ आरोपुं हार ॥२१॥ सेज समारुं सुमने, चुनचुन फुल चं-
 वेल । सजु सुंदर शणगारकुं, आये मिले अलवेल ॥२२॥ गजरा
 गुंधी गुललालके, बांधुं दोनुं बांध । पौंची पौंचे बांधके, माळ आ-
 रोपुं गळामांय ॥२३॥ सुंदर वसन सोहामने, धरो शिरपर पाग ।
 जोये फुल में जुइके, तै हैये तोरा लाग ॥२४॥ बोया मेरे धारमे,
 बहु मरुवा बेहेकाय । मोहन तुमारी मोल्यपर, खोसुं तोरा तैमांय
 ॥२५॥ सारे फुलते कुंभिके, पिया धरुं तोय पाग्य । कामे क्या
 कहुं भये, अति पडेउयुं भाग्य ॥२६॥ विनि लावुं बनसे, सुंदर फुल
 अमूल । काने दोनुं कर्णिकार, ले ले खोशे ये फूल ॥२७॥ भले
 आये मनभावते, पिया ज्युं मेरे पास । बहु फुले बोरसरी, ल्यो ल्यो
 लालन वास ॥२८॥ नौलम फुल निर्मालिके, भरे सुगंधी इयाम ।
 पिया आये तब प्रेमसुं, सब आये हे काम ॥२९॥ पत भरी पाड-
 लके, लाउं फुल अपार । मेरे मित तम उपरे, बारु बार हजार ॥३०॥
 केसर भीने कानजी, घेर आये गोविंद । प्यारे प्रितम उपरे, बारी
 निष्कुलानंद ॥३१॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचितः पुष्पचिंतामणिः समाप्तः ॥

लग्नशकुनावली.

१ मेष ३ मिथुन ५ सिंह ७ तुला ९ धन ११ कुंभ
२ वृषभ ४ कर्क ६ कन्या ८ वृश्चिक १० मकर १२ मीन

लग्नशकुनावली.

देहा—श्रीसहजानंद आनंदकंद, वंदु वारंवार । दीनदयालुं दुःख-हरण, प्रगटे यह संसार ॥१॥ सुमरन करके कहतहुं, शकुनावली शुभ नाम । शुभ लग्नमें जो चिंतवे, करे भक्तको काम ॥२॥ मेषलग्न मन चिंतवी, अज पुछत अविनाश । सुख लाभ सबहि मिले, उत्तम हय यह रास ॥३॥ वृषभलग्न विचारीके, नारद पुछत कहे कृष्ण । अर्थलाभ सुख सब मिले, जेही पुछे तेही प्रश्न ॥४॥ मिथुनलग्न मनमें धरी, उमा पुछत कहे ईश । सभामध्ये सुख नहि मिले, हय चिंता कष्ट कलिश ॥५॥ कर्कलग्न कर जोरके, जमदग्नि पुछत अज कहे । लाभ दे पुनि खाद नहि, शिव सुमरी केवैग्रहे ॥६॥ सिंहलग्न सहदेव पुछे, भीष्म कहे भरी भाव । विचरत सिद्धि पावहि, विष्णुके गुण गाव ॥७॥ कन्या पुछे कालिका, सरस्वती कहतहे सोय । सुखलाभ होशे सही, पुनि कष्ट नहि होय ॥८॥ तुलालग्न जानी तेहि, ऋषि पुछत कहे देव । द्रव्यप्राप्त सुख पावही, हेवर नहि त-तखेव ॥९॥ वृश्चिकलग्न गौतम पुछे, पिनाकि कहे सोय । हैये चि-तवे सो होयगे, पुनिहे घेर कहूं तोय ॥१०॥ धनलग्न गालव पुछे, शंकर कहे समजाय । ए कारज होशे सही, लाभ होय यह मांय ॥११॥ मकरलग्न विश्वामित्र मुनि, पुछत कहत चालिमक । एही का-जमें उद्वेग हय, नहि लाभ कहत हय ठीक ॥१२॥ कुंभलग्न दत्ता-त्रेय पुछे, कृपा करी कहे श्रीकृष्ण । रही चिंतवे कारज उतावळ, कै हय कुशळ रहो प्रश्न ॥१३॥ मीनलग्न गणपति पुछही, भगवती कहे भरी भाव । सुख कारज सब होयगे, मनचिंतवत फल मिले आव ॥१४॥ जो जो देवने पुछिये, लग्नशकुनके प्रश्न । ताके मत सय लिखके, राजी क्रिये प्रभु कृष्ण ॥१५॥ हम निशदिन चिंतवतहे, प्रगट श्रीसहजानंद । सब शकुनमें सब लग्नमें, सदा होत आनंद ॥१६॥ सुनत यह शकुनावली, भक्त भये सानंद । संवत अठार ग्राशीए, मही धीज निष्कुलानंद ॥१७॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचिता लग्नशकुनावली समाप्ता ॥

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतत्तम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिकृत-

काव्यसङ्ग्रहे

यमदंडः ।

सोरठा—मंगलरूप अनूप, समरतां सद्य सुख मळे । सो सह-
जानंद सुखरूप, जे भजतां भवदुःख टळे ॥१॥ करवा मांगलिक
काज, जन मनमां जे इच्छा करे । ते समरे श्रीमहाराज, तो विघ्न
तेनां तर्त हरे ॥२॥ एवा श्रीघनश्याम, नामे जेने निर्विघ्न थईये ।
बळि सरे सघळां काम, तेने तजी थीशुं शीद बहिये ॥३॥ सर्वे सु-
खना सदन, दुःखहरण हरि दीनबंधु । ते प्रभु थई प्रसन्न, सा'य
करज्यो सदा सुखसिंधु ॥४॥ बोहा—प्रथम प्रभुने प्रणमी, करुं कथा-
उचार । यमदंडनी जे वारता, कहुं मति अनुसार ॥५॥ राग सामेरी-
मंगलमूर्ति महाप्रभु, बहुनामी बद्रिकार्ईश । भक्तिधर्मसुत
भावशुं, रक्षा हृदयमां हमिदा ॥६॥ सुखसागर सौना पति, अति
दयासिंधु दयाळ । पूरणकाम सुखधाम सदा, निज भक्तवत्सळ
प्रतिपाळ ॥७॥ तेह प्रभु पूर्वे प्रगट्या, द्विजकुळ धर्मने घेर । नाम
घनश्याम सुंदर, हरि करी जनपर मे'र ॥८॥ त्यांथी प्रभुजी पधा-
रिया, पूर्वथी पश्चिम देश । अनेक जीव उद्धारिया, आपी अमळ
उपदेश ॥९॥ तेह प्रभु मळपा मुजने, स्वामी ते सहजानंद । जन्म
मरण यमयातना, जेथी छुट्यो हुं सर्वे फंद ॥१०॥ जेह दुःख न
कहेवाय जीभथी, अति विकट छे विपरीत । जे जन सुणे श्रवणे,
ते थाय अति भयभीत ॥११॥ एह दुःख जेने उपरे, ते सुखी
नहि निरधार । अल्प सुखने आशरी, नथी करता कोह बिचार
॥१२॥ बीजी वातो बहु सांभळी, जीव थाय राजी रळियात । जन्म

मरण जमपुरीनी, कोह काने न सुंणे वात ॥१३॥ माटे आज्ञा मने करी, एह वात विस्तारवा काज । कृपा करी कहुं हरि, श्रीमुखे श्रीमहाराज ॥१४॥ कहुं पूर्वे मने पुछ्युं हतुं, पन्नगारिये करी प्रीत । यथार्थ यमदंडनी, में कहीछे तेहने रीत ॥१५॥ तेह रीत हृदये धरी, तुं कहेज्ये करी विस्तार । जे सुणी सहु पापथी, डरी चाले नर ने नार ॥१६॥ एम श्रीमुखेथी में सांभळी, वळी उर कयों विचार । जेम कहुं तेम करयुं, फेर पाडवो नहि लगार ॥१७॥ एह हरि-आज्ञा उर धरी, कहुं कष्ट जीवनां जेह । नरनारी निज पापथी, सहेछे दुःख जे देह ॥१८॥ जन्म मरण यमयातनुं, कष्ट अति घणुं छे अपार । श्रवण दह सहु सांभळो, कहुं निरयदुःख निरधार ॥१९॥ जेह पापे आ जीवने, नाखेछे नरकने कुंड । पाप तपाशी प्राणीनां, जे दियेछे दुष्कर दंड ॥२०॥ जेवी विकट बाट छे, जेवा छे जमदूत घोर । कहुं संयमिनी शहेरनां, दुःख पामे प्रभुना चोर ॥२१॥ जेवां नरकना कुंडमां, छे जुजवी जातनां दुःख । तेमां पडीने प्राणियो, पामे नहि लेश सुख ॥२२॥ सहु मळि हवे सांभळो, कहुं सुंदर कथासार । जे सुंणी आ जीवनों, निश्चय होय निस्तार ॥२३॥ ते-तो प्रत्यक्ष प्रभुने पामिये, कांतो तेना मळेल जन मळे । जन्ममरण-नुं दुःख जीवने, तेह वारे तर्त टळे ॥२४॥ तेह प्रभु जुगजुग मां-हि, अखंड रहे अविनाश । निजज्ञान दई जीवनां, करवा कितिय-श नाश ॥२५॥ दश चोवीश आदि अनंत, नित्य निमित्त जे अव-तार । नरतन धरी रहे नाथजी, करे अनंत जीव उद्धार ॥२६॥ म-नुष्याकार अपार मोटा, वळी कळी न शके कोय । महासमर्थ थह मनुष्य जेवा, श्रीहरि वरते सोय ॥२७॥ अनंत ब्रह्मांड जेना रोममां, उडेछे अणुने ठाम । कोण लिये तेना पारने, मन वाणी पामेछे विराम ॥२८॥ सामर्थ्य जोतां सहुने सरे, पार जोतां सहुने पार । मोटपणे मोटा अति, तेह हरि धरे अवतार ॥२९॥ दुर्लभ ते सुलभ थह, थह अगम सुगम स्वरूप । अगोचर ते गोचर थह, करे जीवने कृपा अनुप ॥३०॥ वळी विशेये दया करी, वचननी बांधेछे पाज । मंद वैराग्ये त्यागे मानवी, तारवा तेहने काज ॥३१॥ वचन माने जे

महाराजनुं, निश्चय करी नर नार । ते जाये हरिना धाममां, पामे ते
 सुख अपार ॥३२॥ सुख सुख सुख अति, नहि दुःखनो लवलेश । जे
 धाममां जाणज्यो, नहि काळ मायानो कलेश ॥३३॥ अखंड आनंद
 अति घणो, जे कहेतां पण कहेवाय नहि । ते भोगवेछे भक्त ह-
 रिना, वा'लाने वचने रहि ॥३४॥ वचनवडे सुखी सहु, तेहनां ते
 कहुं एघाण । भव ब्रह्म विष्णु बळी, जेवडे आ सृष्टि मंडाण ॥३५॥
 अज उपावे विष्णु पाळे बळी, अने शिव करे ते संहार, तान वचन
 पर तेहनुं, नहि बीजो उर विचार ॥३६॥ सुर शशि सिंधु शेष जे,
 सुणी वचनने एक चार । सदाय रहे मन डरता, नव पाडे फेर
 लगार ॥३७॥ काळ कंपे जेनी बीकथी, इंद्रआदि सबें अमर । लोप-
 तां लेश वचनने, सहु कंपेछे धरधर ॥३८॥ मोटा एम मनमां डरी,
 सदा बतेंछे वचनमांइ । समर्थ जाणी श्रीहरि, फेर पडवा न दिये
 कांइ ॥३९॥ मंद न जाणे ए मर्मने, लोपेछे वचन लवाड । कृतघ्नी
 नर कुबुद्धि, पापी जे पापनो पा'ड ॥४०॥ प्रभुविमुख जे पापिया,
 नव माने नाथवचन । तेह जाय जमपुरीए, कहुं रीत सुणो सहु
 जन ॥४१॥ अल्प बुद्धि तेपण उंधी, सुधी बात समझे नहि । सदा
 हितकारी श्रीहरि, अरि तेने समझ्यो सहि ॥४२॥ अति अकोणो
 लज्जावोणो, घरबगोणो गणिये । परमहेतु प्रभु परहरी, वरत्यो मति
 आपणिये ॥४३॥ जोने हरि दयाळु दलना, कर्पा अनेक एने गुण ।
 ते जीवे एके जाण्यो नहि, अति होई हरामी लुण ॥४४॥ जोने घणुं
 दुःख गर्भवासमां, त्यां करी हरिये एनी सांघ । पळपळनी पीडा
 हरी, तेनो पाड न मान्यो कांय ॥४५॥ उदरमां दुःख अति घणुं,
 के'तां तेनो न आवे पार । वेदनामां व्याकुळ थई, करतो प्रभुने जे
 पोकार ॥४६॥ अति दीन दुःखियो हतो, पीडा पाम्यो त्यां बहुपेर ।
 एह दुःखमांथी काढियो, हरि करी मोटी मे'र ॥४७॥ ते बेळा तने
 विसरी, ज्यारे आज्यो उदरथी धा'र । सत्य कहुं सहु सांभळो,
 उदरदुःख अपार ॥४८॥ सर्वे संकट सांभळ्यां, जीवे भोगव्याछे जे-
 ह । उदरना दुःख आगळे, बळी नथी गणातां तेह ॥४९॥ दुःखदुःख
 दुःख जियां, नहि सुखनो लवलेश । मास नवसुधी जीवने, हेरान
 गति हमेश ॥५०॥ ते कहुं कपिलजीये मातने, गर्भवासनुं दुःख-
 द्वंद्व । ते संभळ्यां सहुने, एम कहे निष्कुलानंद ॥५१॥ कडवुं ॥१॥

પૂર્વછાયો—જે રીતે આ જીવને, વીતેછે વસમી વાર । ગહન ગતિ
 ગર્ભવાસની, તે કહું કરી વિસ્તાર ॥૧॥ મોટા મુનિએ મઢી કર્યો,
 સર્વે નરકનો નિરધાર । તેથી અધિક દુઃખ ઉદરે, જેનો કહેતાં તે
 નાવે પાર ॥૨॥ જોગી જતિ તપસી ઋષિ, જેજે મોટા કહેવાય । એહ
 દુઃખને સાંભઢી, સહુ કંપેછે મનમાં ॥૩॥ દેવ દાનવ મુનિ માનવી,
 સુખે બેઠા કરેછે વિલાસ । જન્મમરણ દુઃખ જ્યાંલગી, નથી સાંભ-
 રતો ગર્ભવાસ ॥૪॥ ભૂપ અનુપમ રાજ્યને, વઢી ભોગવેછે ભલી ભાત ।
 તેપણ કંપેછે તનમાં, સુળી ગર્ભવાસની વાત ॥૫॥ ભોળ કોટડી ભા-
 ગશી, તેમાં રુંધી રાખે દિનરેણ । પળ ઉદર સમ એકે નહિ, સહુ
 સમજ્જયો પરવેણ ॥૬॥ ચોપાઈ—ઝરમાં જે અતિ ઘણું દુઃખ, નવ
 માસસુધી નહિ સુખ । ડંધે શિશો લટકાવે લઈ, તિયાં દુઃખતણો તે
 પાર નહીં ॥૭॥ તપે જઠરાતાપ અપાર, ઘઢે દેહ ને કરે પોકાર ।
 દાણે દેહ અતિ અકઢાય, કોમઢ તને તે કેમ સેવાય ॥૮॥ તેહ તાપે
 તરફડે પ્રાણી, જાણ્યું થાશે આ દેહની હાણી । નરકલાડથી નરસું
 ઠેકાણું, ધીથી ધીજું શું હું મુંડું વચાણું ॥૯॥ શુભ અશુભ આહારનો
 રસ, એહ મુખમાં આવે અવશ । પરુ પાચ ને રુધિર પીણું, મઢ મૂઝ
 મધ્યે તે રહેણું ॥૧૦॥ ડાહું કોયેલું કસાયું, જેજે અન્ન જનનીએ
 લાયું । તેને સ્પર્શે પીડાયછે તન, એહ દુઃખે દુઃખી રાતદન ॥૧૧॥
 લાહુ લાહુ કહ્યું વઢેલ, સહ્યું યગજ્યું અન્ન ઉતરેલ । એણું જમે જ-
 નની જે વાર, લાગે ગર્ભને અંગે અંગાર ॥૧૨॥ મરણ મરી અજમો
 ને રાઈ, સુંઠ સંચઢ કરિયાતું કેવાઈ । એણું એણું માતા જ્યારે જમે,
 તેણું દુઃખ વાઢકને દમે ॥૧૩॥ કાચુ કોરુ લુણુ દુઃખકારી, લાય
 પેટ ભરીને મેંતારી । ડાહું તાહું પિયે પાણી જ્યારે, અતિ પીડાયછે
 વાઢક ત્યારે ॥૧૪॥ કોઈક ગ્વાયછે લસણ ડુંગઢી, ન લાધાણું લા-
 યછે તે વઢી । તેનો રસ પડે તનપર, તેણે સુખ નથી પલભર ॥૧૫॥
 રમે ભમે માતા લડથડે, ઘણું દુઃખ તે ગર્ભને નહે । અતિ અશુચિનું
 જે અગાર, જીવ પડિયો તેહ મોજાર ॥૧૬॥ મહા દુર્ગંધ મધ્ય ઘર
 રહેવા, ઘડી એક નહિ સુખ લેવા । ઘાતુ સસનો મર્યાં મંડાર, રાત
 દિવસ કરે એ આહાર ॥૧૭॥ જીવ જંતુ તિયાં વસે જોઈ, ડસે દેહને
 પિયેછે લોઈ । મોટાં જંતુ ફાટી રહ્યાં મુઝ, રાત દિવસ દિયે ઘડુ દુઃખ

॥१८॥ तेने दुःखे नासवाने जाय, नासी भागी ते कियों जवाय ।
जेम लटके वडे वागोल्युं, एधी दुःख सहे अणतोल्युं ॥१९॥ वायु-
वडे बहु डोले डाळ, पामे दुःख वागोल्य तेम वाळ । उठे वेसे ने
चालेछे माता, त्यारे केम रहे सुखशाता ॥२०॥ चडे जेम कोइ नर
चगडोळ, रातदिवस रहे एम रोळ । पेरेपेरे पीडे एम दुःख, तेतो
कहेतां आये नहि मुख ॥२१॥ न दिशे दिश अति अंधकार, धारे
निसरवा न सुखे द्वार । रातदिवसनी न पडे गम, सहुं न जाय
दुःख विषम ॥२२॥ कठण कष्ट ने काया कोमळ, जुग जेवडी वीतेछे
पळ । ब्राहि ब्राहि त्यां करे पोकार, स्वामी करज्यो मारी सार ॥२३॥
आ दुःखधी जो अळगो थाउं, तो हेते गुण तमारा गाउं । सर्वे रीते
तमारे शरण, रहूं हरि दुःखना हरण ॥२४॥ श्रवणे सुणुं तमारी
कथा, वीजुं न धोलुं मुखधी घृथा । नयणे निरखुं तमारुं रूप, त्वचाये
तमने भेदु भूप ॥२५॥ करे कंठं तमारीज सेव, हृदये स्पर्श श्रीह-
रिदेव । रसनाए राखुं तमारुं नाम, श्वास उच्छ्वासे संभारुं श्याम
॥२६॥ चरणे शरणे तमारे हुं आयुं, नखशिख अंग एम वर्तायुं ।
कोल घोल कंठं हुं करार, बहुनामी काढो मुने वार ॥२७॥ एम थयुं
उदरमां ज्ञान, ते ज्ञानना देनार भगवान । तैये जीवे करी अरदास,
कहुं छोडावो प्रभु गर्भवास ॥२८॥ दया करोने दीनदयाळ, चप्री-
पति तमारो हुं वाळ । एम अरज उदरमां करी, त्यारे हुकम कीधोछे
हरि ॥२९॥ अति दयाळु दीनप्रतिपाळ, आरतवाननी लीधी सं-
भाळ । श्रवणे जेने दयानो बास, सुण्यां वचन जे कथां दास ॥३०॥
जेनी दृष्टि अमृते भरी, न जोया दोषने दया करी । प्रसूतिना वा-
युने प्रेरी, टाळी पीडा गर्भवास केरी ॥३१॥ कयों हुकम ने खोल्युं
द्वार, आपी आज्ञा उघडियुं वार । जन्मसमे करी हरिए जतन,
सुधु सधु राखुं एनुं तन ॥३२॥ अति कष्टमां करी एनी सा'य, जे
कष्ट मुखधी कहुं न जाय । जन्मतणुं छे दुःख विकट, जोर कठोर
छे योनिसंकट ॥३३॥ कनकतणो जेम ताणे तार, तेथी चसमो लेवो
अचतार । जेम पिले चिचुमां शेरडी, तेथी कठण घणी एह घडी
॥३४॥ जेम भीडे सकंचे कपास, एधी तजवो कठण गर्भवास ।
अंग भीसाणुं चंपाणुं भारे, ज्यारे काढ्यो उदरथी वार ॥३५॥ ताणी

पराणे काढियो चार, एवे दुःखे थयो अचतार । श्वास उश्वासे भ-
 राणी छाती, पाम्यो पीडा कही नथी जाती ॥३६॥ अति असोयो
 थयो अचेत, आव्यो वींट्यो मळ सूत्रे समेत । खरव्यो नरके सर्व
 खाटलो, तेमां नाख्यो जराक जेटलो ॥३७॥ पाम्यो शांति ने थयुंछे
 सुख, विसरी गयुं गर्भनुं दुःख । आव्यो चारि ने थयुं अज्ञान, उदर-
 मांहि जे हतुं ज्ञान ॥३८॥ उदरमांहि जे हती असाध्य, आव्यो चारि
 ने विसरी व्याध । जेम भूल्यो गोविंदना गुण, तेम सारी शिख
 आपे कुण ॥३९॥ जियां एणे लीघो अचतार, तेतो खारधी
 सह नरनार । पुत्र आव्यो जाणी पाम्या आनंद, हर्ष वधाई करे
 कुळघुंद ॥४०॥ वाजे वधाई आनंदे भरी, मोटी मे'र कुळदेवे करी ।
 माता कहे सुने पाळशे, पिता कहे चिंता टाळशे ॥४१॥ भाई कहे
 धई बीजी थांघ, कहे कुडुंघी करशे सहाय । बेन कहे करशे कंचवो,
 फुई करे मनोरथ नित्य नवो ॥४२॥ आप स्वार्थे बांधी एम आश,
 जेम रच्यो पारधिए पाश । सह सहने आशा जुजवी, तन जतन
 करे नित्य नवी ॥४३॥ खानपाने करी पोये देह, थाय मोटो आपे
 सुख एह । एम करतां थयां वर्ष पंच, रमवा कारण आप्यो संच
 ॥४४॥ अनेकविधि शिखवी अन्य, न शिखव्युं हरिनुं भजन । जेणे
 करी भूले भगवान, एवुं समझाव्युं सर्वे ज्ञान ॥४५॥ कूड कपट ने
 घणी घातो, तेनी कही समझावी वातो, छळ छेतर दगा द्याहीण,
 एमां कर्षो पुरो परवीण ॥४६॥ पेच पाखंड परधन लेवुं, अनेक रीते
 शीखव्युं एवुं । चोरी हिंसा करवी हमेश, आप्यो सहए एवो उप-
 देश ॥४७॥ तीर्थ व्रत साचा साधुनो संग, ते सहमांथी कर्षो मनभंग ।
 दान पुण्य करिये नहि केदी, मळे धन तो लैये माथुं छेदी ॥४८॥
 एवी शिखामण सहए दीधी, मूढमति एमानी ते लीधी । थयो मोटो
 दिये बहु डोडुं, क्षणक्षणमां हसे रुवे खोडुं ॥४९॥ कूदे फांदे भरे मोटी
 फाळ, भिवे विचरावे बीजा बाळ । खाधा पीधानो नियम न मळे,
 वणअर्थे विचरे सघळे ॥५०॥ लाभ विनानी करेछे लचांनी, थयो
 कुळमां मोटो कवांनी । विना खारथे वसावे चेर, मारे झीणा जीव
 नहि मे'र ॥५१॥ आल्ये आल्ये करेछे अनर्थ, एम जायछे जनम
 व्यर्थ । एम करतां आवेयौवन, खारे प्रिय लागे प्रमदा ने घन ॥५२॥

ए चिना बीजुं वा'लुं नहि काई, रात दिवस राच्यो एह माई । एने अर्थे अनरथ करे, वंधुं अवलुं करतां न डरे ॥५३॥ मन रहे दाम वामे मोई, एम बेसे आचरदाने खोई । यमपुरीए जावाने काज, सजे एवा सरवे समाज ॥५४॥ जेम जेम अधिकुं धाय पाप, तेमतेम राजी रहे आप । जोयनमां जोर जूलमे, करे तेम जेम मनने गमे ॥५५॥ नरतने न करवा जेवुं, पापी पाप करे नित्य एवुं । पामी जोयन करेछे जेह, कहे निष्कुलानंद कहुं तेह ॥५६॥ कडबुं ॥२॥

पूर्वछायो—जोयनमां जेजे कयुं, तेनी कहुं हवे वात । दाम वामने कारणे, घणी घणी शीख्यो घात ॥१॥ प्रीत बांधी पतनीसंगे, अने अंगे करे अधर्म । साचा संतनी शिख न माने, अने करे ते खोटां कर्म ॥२॥ बोपाई—करे कर्म अति घणां खोटां, जेणे थासो ते बंधन मोटां । चोरे धनने हरेछे नारी, थयो मघमांसनो आहारी ॥३॥ मारे जीव आवे नहि मे'र, बांधी अधर्मध्वजा ते घेर । बोले खोडुं ने नाखेछे आळ, निरपळ कंगालनो काळ ॥४॥ बाढे घनने मूकेछे आग्य, कीधो धर्म सुधर्मनो त्याग । शीख्यो छळ बळ कळ मुंडी, अति अंतरे समता छे वंडी ॥५॥ सहृथी सरस धवानुं छे सह, तेने अर्थे करे पाप फंड । रात दिवस घडे यहु घाट, मनसुयो मोडुं थावा माट ॥६॥ ह्छे बल्ल आभूषण अंगे, राची रस्यो तनसुख रंगे । मरडे मूछने पाय संभाळे, लई दर्पण मुख निहाळे ॥७॥ चाले जोयनमां मदमातो, देखी धन कुटुंब फुलातो । जोई छवी छोगलांनी छांय, तेणे मगन रहे मनमांय ॥८॥ बरोबर बेसतां बनावी, पे'रे लूगडां लजित लावी । पाघे पेच पोतिये पाटली, पाडे भावे करी अति भली ॥९॥ घणी-ठणी बेसे चोरे चोके, जाणे लोक मने अवलोके । चाले छकमां देखाडे छाती, बीजी मुंडाई कही नथी जाती ॥१०॥ जुवे पणघटे जई परनारी, अति हिणो हलकाई भारी । नाखे नजर परनारीपर, पापीने नहि प्रभुनो डर ॥११॥ सुंघे काख शीख्यो सनकारा, थाय विकळ देखी परदारा । कामी हरामीशुं हेत राखे, मुल्ये नाम हरिजुं न भाखे ॥१२॥ मरड ठरडमां रहे मकलातो, घणुं जोयन ने मदमातो । रात दिवस रहे रडबडतो, दाम वाम अरये आथडतो, ॥१३॥ जेम हडकायुं श्वान दिये दोडुं, तेम रझळे करवा काम खोडुं । जेम आथडे

ओखरियुं ढोर, तेम आथडे दैवनो चोर ॥१४॥ भांड भवाई पातर्यो
 जोवा, थाय तैयार त्यां घन खोवा । होका भांग्य गांजा ने अफीण,
 थयो बंधाणी बुद्धिनो हीण ॥१५॥ हरिजन साथे नहि हित, चोरी
 अवेरीमां चोट्युं चित्त । फाटी नजरे फरतो फरे, पग पाप मारगमां
 भरे ॥१६॥ चाले ठाउको थई ठिकाठीक, जेने नथी बगड्यानी बीक ।
 लोकमांड कांडक गणाणो, मूरख मनुष्य मांय मनाणो ॥१७॥ लई
 लोक कुडुंबनो भार, करे पाप न करे विचार । अघ मगनो थयो
 अध्याह्न, जाणे पापनी रीति हज्जारुं ॥१८॥ दंभ पाखंडमां नर पुरो,
 सर्वे कर्म विकर्ममां शूरो । करे कर्म न जुवे तपाशी, शिखो ठग
 ठगाह ने हांशी ॥१९॥ नित्य पाप करे नर नवां, राच्यो आपने सुख
 पोखवा । एम करतां ते मळीछे नारी, त्यारे सर्वेने मेल्यां विसारी
 ॥२०॥ केनां मायाप भगिनी भाई, नहि सुंदरी सम सुखदाई । केनो
 काको मामो माशीफोई, थयां वेरी नारीमुख जोई ॥२१॥ केनुं कुळ
 कुडुंब गोत्र गाम, मळी नारी सौ थयां नकाम । रात दिवस राच्यो
 रामारंगे, गथुं जोवन जुवति संगे ॥२२॥ घरे नित्य नारीनुं ते ध्यान,
 जेम करके सराये श्वान । नखशिखा चितवेछे नारी, पाम्यो भामा
 उपासना भारी ॥२३॥ एशुं हळी मळी रच्यो हेवान, लाग्युं तरुणी
 संघाथे तान । अरसपरस रहे एकमेक, गयो वरथी उठी विवेक ॥२४॥
 नरनारी करे एम किळा, जेम कर्के काग थाप भेळा । करे मोज मक-
 लाय बळी, जेम विष्टा गिंगाने ते मळी ॥२५॥ रात दिवस रामा-
 रंगे राच्यो, जेम मादळे महिपो माच्यो । करे अंगना काजे कुकर्म,
 लोपी वेदविधिना ते धर्म ॥२६॥ जाणे केम राजी रहे रमणी, राखे
 सौथी ते वरदाश भमणी । हाजीहाजी करे जोडी हाथ, वतें वनिता
 आगे अनाथ ॥२७॥ राजी देखे रमणीनुं मुख, त्यारे वरते शांति
 ने सुख । एने अर्थे करे कंई कर्म, तेमां न जुवे धर्म अधर्म ॥२८॥
 आप स्वारथ सरे लगार, तेमां परने पीडे अपार । करे पाप न जुवे
 विचारी, एम गयो ते जोवन हारी ॥२९॥ एम करतां अर्मकां आन्यां,
 मंद मूरखने मन माच्यां । बांधी घाळसंगे नर प्रीति, एह कारणे
 करे अनीति ॥३०॥ लागे प्राणथकी अति प्यारां, नर न भेले निमिष
 न्यारां । बोळे तोतळुं तेहनी साथे, तेडे मिडे ने चडावे माथे ॥३१॥

एम करतां सुखी दुःखी थाये, ल्यारे भुवाने पुछवा जाये । भुवो कहे
 वळगीछे भूतडी, आपुं आख्या तुं राख्य आखडी ॥३२॥ खाज्ये
 खप्परमां उभो अन्न, तो नथी तारा सुतने विघन । मानी मूरखे
 सावित कीधुं, मेली थाळी ने ठीकरुं लीधुं ॥३३॥ वण गुने गुनेगार
 थयो, खावा टाणे पण उभो रह्यो । एवो बहु थायछे वेहाल, तोय
 मनमां माने निहाल ॥३४॥ झाझी जतने जाळवे बाळ, पळेपळे करे
 प्रतिपाळ । न मेले नजरथकी न्यारां, लागे प्राणथकी अति प्यारां
 ॥३५॥ अर्घ घडी जो अळगां जाय, करे कल्पना बहु मनमांय । नानां
 बाळने बहु विघन, तेनी करवी जोइए जतन ॥३६॥ एम नर नारी
 करे घात, थपो मोटो मांख्यो उतपात । फोडे गोळा ने भांगेछे घडा,
 सामो रही मारे छातीमां दडा ॥३७॥ करे नित्य नवी अति आळ्यो,
 घळी घणी घणी दिये गाळ्यो । तेतो सरवे सांखीने रहे, पण एनो
 अभाव न लहे ॥३८॥ ताणे मूछने पाटे पाघडी, तोय माने मने धन्य
 घडी । करे सनो जेजे सुणे देखे, मळया अमळयानुं नथ पेखे ॥३९॥
 एम सारोदि करे संताप, तोय राखे हेत माई वाप । एवां थयां पांच
 छो छोकरां, बील्या जनमनां बेरी ते खरां ॥४०॥ पाळी पोपीने ते
 परणावे, एम करतां बुढापण आवे । बुढापणमां बगडी घात, थयां
 नेण बेण क्षीण गात ॥४१॥ खझी डगळी ने थयां झूल, तोय न मेले
 मनथी फूल । जाणे मारुं कह्युं माने सह्य, एवो दलमां डोड छे बहु
 ॥४२॥ न माने घरपरनां रति, तोय हरि न भजे कुमति । जाणे आपुं
 शिखामण सार, चाले एना घरनो व्यवहार ॥४३॥ सर्वे अंग तो
 शिथिल थयां, करवा जेवांतो कोई न रखां । ल्यारे बाधी लवरी लो-
 लता, लवलव करेछे बोलतां ॥४४॥ आ जो अलोष सरखुं छैयुं, तेतो
 मारुं माने नहि कैयुं । दैये नहि भिक्षुकने दाणो, एतो सर्वे धूतारा
 छे जाणो ॥४५॥ को'ने धर्म कीधे ते शूं होई, सुख दुःख आव्युं कोण
 जोई । जाणो जूडुं छे पुण्य ने पाप, सर्वे जाणो वाणीनो विलाप ॥४६॥
 आ जो गायनो गोधो समारो, तो थाय बळघियो सारो । दुःख दि-
 ये उंदरडा दाडी, कहिये केटलुं पाळो बिलाडी ॥४७॥ खाट गोदडे
 चांचड खाय, मारो मांकड तो सुख थाय । जुवा बगां ने जु जे के'वा-
 य, तेने मारतां पाप न थाय ॥४८॥ जन्म घरी कयुं पोते जेह, पापी

ठेल तें चगोइजी ॥३४॥ मरज्ये मरज्ये मरज्ये मूरख, एवी आ-
 शिप दीधीजी । शा सुखसारु जीवछ पापी, लाज अमारी लीधीजी
 ॥३५॥ एम कहीने उभां आगे, प्यास मुखतुं न पुछेजी । एवं कहुं
 न जाये सहुं, कहुं सुखदुःखतुं तारे शुं छेजी ॥३६॥ एम कहीने
 संवंधी सयें, उठी चाल्यां अळगांजी । सर्वे दुःख सजीने आव्यां,
 चळतां तेने चळग्यांजी ॥३७॥ आधि व्याधि छे अंगकेज्ये, कही न
 जाय केणेजी । चाल जोयन वृद्धपणामां, सह कोई पीडाय तेणेजी ॥३८॥
 नखवेढो ने नयुं, पाकयुं, क्षामरो ने क्षामरीजी । सातपडो ने सोजा
 चढिया, तेनी पीडा खरीजी ॥३९॥ राफो रींगणी रतवा, पळे पग
 गवाणाजी । कीडियारां पडियां घारां, झाडुं रूवे झलांणाजी ॥४०॥
 फाळो फोड कळतर बळतर, तेणे तन तवायजी । जानवे बे गोठण
 झाल्या, शल्य न सहेवायजी ॥४१॥ साधळमूळे बेळय बसमी,
 फोटानी फजेतीजी । सारण्य ने संघरणी वायु, भगंदर भुंडो अ-
 तिजी ॥४२॥ तणखियो प्रमेह पाणवी, मूत्रकच्छू बंधाणीजी । अर्श-
 रोग ने हाथ घोणे, पामे पीडा प्राणीजी ॥४३॥ बद्ध वरोल्य बांध-
 लाई, पीछे पेढे पांसा झळजी । मुझारो ने मूर्छि मानो, मोटां दुः-
 खनां मूळजी ॥४४॥ नळमळ पडी पेचुटी, चाली पेढे चूकजी । आं-
 तर गांठ्य ने चडियो गोळो, गळे न उतरेथुंकजी ॥४५॥ गड गुंबड ने
 गळे गांठ्यो, भरनिंगळ मारीजी । हेडकी ने हिक हैयामां, मुक्यो
 अरधो मारीजी ॥४६॥ उधरस ने उबको आवे, खाली आवे खां-
 सीजी । मुख पाक्युं ने जिभ झलाणी, न थयो तोय उदासीजी
 ॥४७॥ अंतरगळ ने अंडनी वृद्धि. ओकारी बह आवेजी । क्षयरोग

પીડા તેની પંઢજી ॥૫૩॥ દંમ અમવા વિસફટક, ઉદર દરદ ઉપદ-
શજી । મેદ ને પરમેદ પેલો, કરે કાયાનો અંશજી ॥૫૪॥ રક્ત પિત્તને
રજો આદિ, તાવ તાવલી આવેજી । તાવ તરિયો એકાંતરિયો, તાદો
વનો કા'વેજી ॥૫૫॥ પઢીપઢીને પાસાં સહિયાં, પહિયાં ભાઠાં ભા-
રેજી । તૃષ્ણા મદનો રોગ ન મઢ્યો, પીયો થયો ત્યારેજી ॥૫૬॥ ગં-
ઢુશ ને ગાલ પચોઢાં, કાને પઢી ધાકજી । મંદાગ્નિ અજીરણ માનો,
આઘીલ અપાકજી ॥૫૭॥ વાઢા દુઃખના માઢા કહિયે, ચઢ્યો કુ-
મિનો ગોટોજી । આમવાયુ ગઢાનિ ગણિયે, મરઢો રોગ મોટોજી
॥૫૮॥ એવાં એવાં દુઃખ અનંત, પહિયાં કાયા કેઢેજી । વાઢ જોવન
વૃદ્ધપણામાં, પૂરણ પાપે પીઢેજી ॥૫૯॥ કાયા કંપે અતિ અજંપે,
આંખ્યો પહિયો ંડીજી । નાક નમ્યું કટિકોટ નમી, થઢછે ગતિ
મુંડીજી ॥૬૦॥ જ્ઞામર વાયે જ્ઞાંજ્ઞાં મુંજાં, આંખ્યો આધી ંઢીજી ।
ફૂલહિયા ને ફુવા પહિયા, વેડ આંખ્યો ફૂટીજી ॥૬૧॥ ઉપરસસે
શ્વાસ ન વેસે, હૈયે હાલકલોલજી । એઆદિ વૈ અનંત વ્યાધિ, આ-
વીછે અતોલજી ॥૬૨॥ એમ આધિ વ્યાધિ આઢ્યાં, પેરેપેરે પીઢેજી ।
કહી ન શકે રહી ન શકે, કરકું જ્ઞાપું કીઢેજી ॥૬૩॥ શ્વાસ
ન માયે સુખ ન થાયે, કંઢે ચઢિયું જાઢુંજી । અલ્લ ને પાળી તજ્યું
ત્યારે, મૂલે ંઢે જ્ઞાઢુંજી ॥૬૪॥ એઆદિ અનંત વ્યાધિમાં, પાપી વઢુ
પીઢાયજી । કહે નિષ્કુલાનંદ નિશ્ચય, જમ વિન જીવ ન જાયજી
॥૬૫॥ સુખ સર્વે જ્ઞાસમ થયાં, દુઃખ દરિયા ંલઢ્યાજી । પાપી પર
હવે જું ધાશે, જે શ્રીહરિ ન રઢ્યાજી ॥૬૬॥ કઢવું ॥૪॥

પૂર્વજાયો—જું ધાશે હવે સાંમઢો, જે આઢ્યાં દુઃખ અનેક । અતિ
વેદના વીંઢીતળી, રોમરોમ માંય વિશેક ॥૧॥ ત્યારે જાળ થયું જન્મ-
રાજને, કિંકર મેલ્યા કોટ । એહ પાપીને પીઢતાં, લઢ આવજ્યો
ચઢિ ચોટ ॥૨॥ ચોપાઈ—આપી આગળ્યા થયું નગારું, હુવો હુકમ ંઢ્યા
હજારું । સંગ લઢ નેજા ને નિજાણ, જમરૂપે ઢીસેછે જોરાણ ॥૩॥
અતિ કાઢા ને ઘોલેછે કૂર, નયણાં ઢિસે ંગમતો સૂર । કોધે મર્યા
અતિ વિકરાઢ, તેતો સલ્લ થયા તતકાઢ ॥૪॥ ધર્યા રૂપ મયાનક
મુંઢાં, અતિ લોચન ઢિસેછે ંઢાં । ઢિસે નાસિકા શુફાસમાન, કીધા
કપાટ જેઘઢા કાન ॥૫॥ ફાઢ્યાં મુલ ફાઢ્યો જાળ્યું આમ, તેમાં

રાક્ષસિયો ધેવે વાંભ । અતિ દાંત દેલાડે છે વા'ર, જોતાં જિભા ન
 પામિયે પાર ॥૬॥ તિલા ત્રાક સરિલા છે રોમ, પિંડ પહોલ્યાં પૃથ્વી
 ને વ્યોમ । પિંડ એવાં ને અવઢાં મુલ્લ, જેને જોતાંમાં જાય છે સુલ્લ
 ॥૭॥ સ્વરમુલા ને લાંબા છે કાન, અતિ દિસે છે વરવે વાન । કેનાં
 શ્વાનના જેવાં છે મુલ્લ, ધર્યાં તન દેવા અતિ દુઃલ્લ ॥૮॥ કેના પગ
 ફળા ઘે છે પુલ્લે, ગર્જે મેઘસમ ઘોર વઢે । કેનાં સિંહના સરિલાં છે
 મુલ્લ, વ્યાઘમુલા દિયે અતિ દુઃલ્લ ॥૯॥ ગજમુલા ઘોડામુલા ઘણા,
 નોલ નારમુલા યિયામણા । શ્વરલ્લ જૂઢ મધરમુલા કહિયે, ભૂલ્યા
 લોહી ને માંસના લહિયે ॥૧૦॥ પાડામુલા વિદ્યુમુલા વઢી, અજ-
 ગરમુલા લિયે છે ગઢી । ગર્જ્ય ગીધમુલા કૈ ગણાય, કવા ઘુડ-
 મુલા છે ઘણાય ॥૧૧॥ શિયાલ વ્યાલમુલા મુલ્યા ભમે, તેતો પાપી
 પ્રાણી દેલી દમે । મેંશ શાહીધકી પળ કાઢા, સૂલ્લ સરલા છે અંગે
 મવાઢા ॥૧૨॥ રાતા દાંત રુધિરના ભર્યા, વહુ લાંબા તે વા'ર નિ-
 સર્યા । કેશ અઘઢા ને દિસે છે કાઢા, ફેરે લોચન નિસરે જ્વાઢા
 ॥૧૩॥ કૈક શિશ્વ વિના ઘડ ધ્રોડે, કૈક નિજદંતે તન તોડે । કેના
 મુલ્લ સુવરના જેવાં, કર્યાં રૂપ ભયાનક એવાં ॥૧૪॥ કોય ગોંદમાં
 મુલ્લ દેલાડે, ધર્યાં તન એકવિશ તાડે । કરઆંગલી લાંબા છે નોર,
 દિસે વજ્રધકી તે કઠોર ॥૧૫॥ તેણે ટાલે છે પાપીનું ઠામ, નથી પડતું
 આયુધનું કામ । ઢિકા ધોલ ને ગઢદા ઘણા, મેલે માથામાં ન રહે
 મણા ॥૧૬॥ હાથે લીધાં છે વહુ હથિયાર, થયા કિંકર સહુ તૈયાર ।
 લઈ ગદા ગૃહ્ય સ્થેલ સાથે, મુદગર મોગરીયો છે હાથે ॥૧૭॥ પરશુ
 ત્રિશૂલ ને તરવાર, ધર્યાં ધોકા છરા ને કટાર । ચક્ર ચિપિયા ચાપ
 ને વાળ, કાલપાશ ને કુંતડા પાળ ॥૧૮॥ સુપા સાંળસિયો સૂઢી
 સૂઢી, એથી પીડા થાયે અળતુલી । મોટા મારા હાથમાં મૂસલ,
 પેલી પાપી ન માને કુશલ ॥૧૯॥ આરા પનારા હાથે હથોડા, મારે
 માથામાં લોઢાના જોડા । એવાં આયુધ અતિ અપાર, તેનો કે'તાં તે
 ન આવે પાર ॥૨૦॥ ચઢ્યા વંટ સરે તે અપાર, થયા શ્વરલ્લ પાડે અસ-
 વાર । રીંછ ભિછ મુંડળાં ને રોશ, થઈ ત્યાર ચાલી જમખોજ ॥૨૧॥
 કૈક ચઢ્યા ને કૈક પાઢ્યા, કૈક બોડિયા કૈક શિંગાઢ્યા । કૈક પ્રૌઢ
 પ્રવત જેવા, આવે પાપીને તેડવા એવા ॥૨૨॥ કૈક રૂઠા રિસાઢ્યા છે

अंगे, कट्टा काणिया चाल्याछे संगे । काळियो ने कै'ये दकाळियो,
 अकाळियो अचिरकाळियो ॥२३॥ लटपटियो ने छटपटियो, अटप-
 टियो ने कुटपटियो । बलबळतो ने कळकळतो, बळबळतो ने गळ-
 गळतो ॥२४॥ हडहडतो ने फडफडतो, कडकडतो ने भडभडतो ।
 एवां जाणज्यो जमनां नाम, जेने मळे तेनुं टाळे ठाम ॥२५॥ मरडियो
 ने कै'ये ठरडियो, घसरडियो ने करडियो । काणियो ने कै'ये
 जोयाणियो, ताणियो ने बळी हेराणियो ॥२६॥ जटो जम ने कटो जो
 कहिये, झटो ने बळी झपटो लहिये । त्राडियो फाडियो तिखा घणा,
 राडियो हाडियो धियामणा ॥२७॥ दंतियो अंतियो वे आकरा, हंतियो
 दुर्मंतियो खरा । त्रांशियो फांशियो तीखा आग, मांसियो कांसियो
 फाळा नाग ॥२८॥ कहिये कर्मियो ने अधर्मियो, विकर्मियो बळी
 कुकर्मियो । झेरियो वेरियो नमे'रियो, महाकोपनो भयों केरियो ॥२९॥
 एक अडबंगो हुडबंगो, कहिये कुडंगो ने शिरभंगो । रोळियो ने
 डोळियो रीसाळा, त्रसुळियो बोळियो वे फाळा ॥३०॥ एवां नाम
 जाणो जमतणां, लखुं केटलां छे अति घणां । जेवां नाम रूप पण
 एवां, तेनां प्राक्रम पण जाणो तेवां ॥३१॥ होठ लांबा दांत मुखवा'-
 रा, पेट जाणिये पाट पटारा । मोटा गोळा जेवडा बे गाल, खरब्बा
 रुधिरें दिशे बेहाल ॥३२॥ फाट्यां मुख ने फरशियो हाथे, घणा घुंचाणा
 मचाळा माथे । वांका कांध ने वसमा घणा, भुंडा भयंकार धिया-
 मणा ॥३३॥ एवा चौद कोड जम जेह, थई भेळा निरदयी तेह ।
 चाल्या किंकर सरवे सजी, जेम मेघ आवे घोर गरजी ॥३४॥ घाया
 किंकर कुटुंब लई, जेम उलटे समुद्र सह । करे होहो कतोहल भारी,
 जेम गर्जे बारिधिए बारि ॥३५॥ मार्ग मार्ग करतां ते आढ्या, संगे
 सेन सघळुं ते लाव्या । एम आवी घेयों पापी प्राणी, मारो मारो
 कहे मुख वाणी ॥३६॥ दई दंड ने काढज्यो घा'र, रखे करता वेळय
 लगा । रुंधी द्वार दियो बहु दुःख, पामे पीडा प्रभुनो विमुख ॥३७॥
 ल्यारे वेठा आवी कानद्वारे, कीधुं बंध सुंणवानुं ल्यारे । कहेछे कानमां
 सह पोकारी, सगां संवंधी ने सुत नारी ॥३८॥ नाखी नोधारां अ-
 मने आज, मूवो कटांणे कयुं अकाज । एम कहेछे सुत नारी आवी,
 सांत्युं संघयुं जाज्ये बतावी ॥३९॥ पण क्यांथी सुंणे एह समे, यम-

दूत दुःख दर्ई दमे । चली आंख्ये वेठा छे अपार, टाळी ओळखाण तेह वार ॥४०॥ झाली जिह्वा न बोलाय वाणी, रोक्यो कंठ न उतरे पाणी । कीघां बंध दशे एम द्वार, पछी दियेछे दंड अपार ॥४१॥ केनेक दोय ने केनेक चार, केनेक अष्ट केनेक हजार । अतिपापी होय पाप-
 वंत, तेने आवे तेडवा अनंत ॥४२॥ दिये दंड नावे दिल दया, पामे दुःख न जाय मुख कक्षां । तोय न कर्षो एम विचार, जे में खोयो एळ्ये अवतार ॥४३॥ मुकी न्याय में कीधो अन्याय, पीड्यां रांक-
 ने बांक बिनाय । साचा सदगुरु संत न सेव्या, सेव्या ते निसर्ग मुजजेवा ॥४४॥ जेना पंच विषये हर्या प्राण, धन त्रिया तणा जे वे-
 चाण । फांशिया ने फोगदिया फेली, चाले धर्ममर्यादाने मेली ॥४५॥ तेने जाण्या में सदगुरु संत, तेनुं लाग्युं आ पाप अत्यंत । भूल्यो भोळ्याये एने भरोसे, हवे सुख थावा सई आशे ॥४६॥ आज केणे कीधी नहि सांघ, तेनी खोव्य न समझ्यो क्यांघ । हवे शियो करे ए उपाय, पुर आव्ये न पाळ बंधाय ॥४७॥ खोटा गुरुनां खासडां खाई, चाल्यो जीव जमपुरी माई । साची बात छे शास्त्र पुराणे, खोटी नहि थाय अंतने टाणे ॥४८॥ कह्युं बाळ युवा वृद्ध आदे, पण रहेशो मां एवे वायदे । नयी मरणतणो निरधार, बाळ जोवन मरे अपार ॥४९॥ सड पड्यां छे काळने पाश, त्यारे वृद्धनो शियो विश्वास । आज काल्यमां जवुंछे डठी, ईयां रछानी बात छे जुठी ॥५०॥ एक जन्मे ने एक मरेछे, एम अहोनिश काळ करेछे । नयी ररेतुं कोइ निरधार, चाल्यो जायछे सहु संसार ॥५१॥ कोइ चेती शको तो चेतवुं, सुंणी अवणे संकट एवुं । चेतवुं चित्ते चानक लावी, हांहां करतां बात नडे आवी ॥५२॥ जम आवीने झालशे गळे, त्यारे कोण केनुं तेह पळे । जेने माथेछे जमनी फोज, तेने शियां सुख सई मोज ॥५३॥ मोटानुं वेर माथेछे मोटुं, हरि न भजे न थाय खोटुं । मटे वेर तो पामिये सुख, फरी आवे नहि एह दुःख ॥५४॥ जेणे करी जाय जमसाथे, एवुं न करीए निज हाथे । जेणे करी मटे जमफंद, करिये एवुं के निष्कुलानंद ॥५५॥ कडवुं ॥५॥

पूर्वछायो—पछी पापी जीवने, घेरी रछाहता घटमांघ । कायामांघी काढया, कर्षो यमकिंकरे उपाय ॥१॥ सड किंकर थई सायदा, वींटी

વઢ્યા તે ચાર । ક્રોધ કરી કઠણ અતિ, દિયે મૂઢમતિને માર
 ॥૨॥ જોઈ મુંઢાઈ જીવની, નથી આવતી યમને મે'ર । રૂઢ્યો મુંઢી
 રીતશું, પીડવા વહુ પેર ॥૩॥ જન્મ ઘરી જેજે કર્યો, પાપી જીવે જે
 પાપ । તેતે સંભારી સરવે, કર્યો યમદૂતે સંતાપ ॥૪॥ રાગ ધન્યાસરી—
 ઘાઢ જોવનમાં જેજે કર્યોતાં, ઘૃદ્ધપણમાં વઢીજી । કર્યો કરાવ્યાં
 પાપ જે પોતે, તે આવ્યાંછે મઢીજી ॥૫॥ સારી હમરમાં સુખને અર્થ,
 કર્મ ધિકર્મ જે કીધુંજી । સર્વે મઢીને અઘ તે આવ્યું, અંત્યે દુઃખજ
 દીધુંજી ॥૬॥ કર્યો કર્મ કાઢ્યાં કંઈ, કુઢ કુટુંબને કાજેજી । મવ
 આઘાની મુંઢાઈ લીધી, લોકડિયાંની લાજેજી ॥૭॥ કઠણ વેઢાપ
 કામ ન આવી, પઢી પોતાને માથેજી । પાપમાં પાંતી કેળે ન લીધી,
 જે કર્યોતાં નિજ હાથેજી ॥૮॥ ચેલચરને ચલર તેની, પઢી નહિ
 લગારજી । મુંઢે હાલે મોંયે સુઘાર્યો, તોયે ના'વ્યો વિચારજી ॥૯॥
 ત્યારપછી જે પાસઢ હતાં, જમનાં જૂથ અપારજી । સર્વે આવી અંગે
 ઘઢગ્યાં, કેતાં ન આવે પારજી ॥૧૦॥ ઘેરી લીધો ઘાંધો કીધો, દીધો
 વહુ મારજી । અચાનક આવી વીંટ્યો, ગાફલ નર ગમારજી ॥૧૧॥
 મારોમારો શું વિચારો, સૂની આવ્યો હાથજી । દયા રહે આણો
 દલમાં, એમ ઘોલે જમસાથજી ॥૧૨॥ કઠણ વાળી ઘોલે તાળી,
 આળી વચન વાંકાંજી । કાનપડિયા થયા હજડિયા, ફુટી પડિ-
 યાં ફાંકાંજી ॥૧૩॥ કોયક કૂર ઘોલે મુલધી, જાણ્યું ગજ્યો
 મેઘજી । પઢી અંગ જાય ને થયું અંધારું, તાંણિ કરમાં તેગજી
 ॥૧૪॥ કૈક આંખ્ય દેલાઢે એવી, જેવી પડતી વિજજી । કરઢે
 વાંત ને થાય કઢાકા, તીલા લાગે તેજજી ॥૧૫॥ કાઢી જીમ દેલાઢે
 ઢરાવે, સામુ જોયું ન જાયજી । રોક્યાં દ્વાર દશે જમે ઝ્યારે, ભાળી
 કેમ જવાયજી ॥૧૬॥ આકુઢ વ્યાકુઢ થઈ આકઢો, દિયે અંગમાં
 દોડુંજી । જિયાં જુવે ત્યાં જમને દેશે, પામે મહાદુઃખ મોડુંજી ॥૧૭॥
 ઘળે વાઘે વાનર ઘેર્યો, કરે જેમ કિલકારજી । હાકા વાકા ચઢ્યો
 હિલોઢે, કરે વહુ પોકારજી ॥૧૮॥ દુઃખનો દરિયો સમર મરિયો,
 પડિયો તેમાં પ્રાણીજી । પેટ મરી જે પાપ કર્યોતાં, જમદુઃખ જુઠાં
 જાળીજી ॥૧૯॥ તેતો સર્વે સાચું થયું, ગયું સુખ સમૂહુંજી । હાંહાં
 કરતાં જનમ હાર્યો, આવ્યું દુઃખ અણતોઢ્યુંજી ॥૨૦॥ જમને દૂતે

झाल्यो गळे, तेणे छचकां भरेजी । मे'र न आवे मारे घणुं, काढो-
काढो करेजी ॥२१॥ रग मारग रोकी तेवारे, बंध पवन लई कीधोजी ।
सूक्ष्म रूप धरी शोधीने, पळमां पकडी लीधोजी ॥२२॥ मारी मु-
दगर गाढा गरजी, बांध्यो वेड हाथेजी । पाये झंजिरा सांकळ
सारी, मारी लीधो साथेजी ॥२३॥ मृपो जेम मार्जारे झाल्यो, मछली
झाली वकेजी । तेतरने जेम बाजे झाल्यो, एम झाल्यो अचानकेजी
॥२४॥ मनोरथ रखा मनमां, अधुरा आदरियाजी । जमने दूते लीधो
जोरे, रखा मनसुधा घरियाजी ॥२५॥ बहु बफोयो अति असोयो,
कीधो मुंडे हालेजी । कायामांथी काढ्या सारु, एवां दुःख आलेजी
॥२६॥ पूढ्य द्वारेथी काढ्यो पछी, अंगथी अळगो कीधोजी । जीव
काया ने थयो जुवारो, मारी मो'रे लीधोजी ॥२७॥ जेम वडे पडे बहु
डांगु, चोंके चारे कोरजी । एम मारता महापापीने, चाल्या जमरा घो-
रजी ॥२८॥ जमपुरीमां जइ पो'चाढ्यो, मानो मुहूर्त मांईजी । पाप पृण्य
पुछी प्राणीनां, वळता लाव्या आंईजी ॥२९॥ कर्म विकर्म कर्मां जे
सारु, तेनुं जोवा हेतजी । द्वादश दिनसुधी देखवा, पापी थयो प्रे-
तजी ॥३०॥ प्रेतना देहने पामी हरामी, देखेछे दुर्मतिजी । कमाणी
तो काम न आधी, थइछे मुंडी गतिजी ॥३१॥ त्यारपछी जे तन प-
ड्युं तुं, दीहुं खाली जोतांजी । कुडुंब मळी कुतोहल कीधो, रहे नहि
छानां रोतांजी ॥३२॥ मात तात भाई ने भगिनी, रुवे सुत ने ना-
रीजी । उठे दाइय एने अंतरमां, स्वारथ आप संभारीजी ॥३३॥ कुळ
कुडुंब कुडु कुडु, रुवे माने न्या'लजी । घर खेतर शेढा सीमे, मोडं
मथ्युं सालजी ॥३४॥ घरनी नारी घर संभारी, रुवे आहुं जामजी ।
गोलानी पेठे आ घरनुं, कोण करशे कामजी ॥३५॥ संसारनुं सुखहुं
सर्वे, जोतां करी गयो झेरजी । ओळ्या पे'र्यानुं उतरियुं, करिये कई
पेरजी ॥३६॥ लट बट त्रोटि कंकण फोडी, जोडी आज विखं-
डीजी । एवातण उतरियुं मारुं, हुं सुवागण्य रंडीजी ॥३७॥ भूपर
लोटे हैयुं कुटे, छुटे केशे नारीजी । रही भूख अंतरमां मोटी, भोग-
तणी ते भारीजी ॥३८॥ कागारोळ काने सुंणी, आवी धीजी वाइ-
युंजी । विवाहथी वा'लेक लागे, पारकुं त्रघायुंजी ॥३९॥ घेरघेरथी
घेरे वळीने, मळी मंडळी धांधीजी । गाणा सरखुं रोणुं रुवे, सर्वे

रागज सांधीजी ॥४०॥ चलती चाल्य चौंकारो लहने, ब्रोडे सरखुं
तानजी । लडावी लटकां शुं करे, रोयामाई गानजी ॥४१॥ एक नारी
कहेछे एने, जमनां तेडां नोयजी । धीजी कहे म बोल्य बाई, होये
होये होयेजी ॥४२॥ कूटी पीटी काढ्यो बा'रो, ठोकी ठाले हाथेजी ।
पाप पुण्य जे कीधां प्राणी, तेतो चाल्यां साथेजी ॥४३॥ लई काष्ठ
लगाडी दिद्यो, कांतो भूमां दाढ्योजी । जोज्योरे जे पासळ होते,
सरवाळे शुं खाढ्योजी ॥४४॥ गाम गरास घर हवेली, पड्यां
रद्यां पछवाडेजी । माल खजीना खावा जाण्युं, नो'तुं कोई दा'डेजी
॥४५॥ बाळी झाळी टाळी काया, सौ कोई आव्यां घेरजी । उता-
रीने मेल्यो मनथी, कोई न पुछे पेरजी ॥४६॥ ठालो आव्यो ने भुलो
गयो, बायो ने वसुतोजी । जोज्योरे कमाणी कीधी, जमने गाडे जुतो-
जी ॥४७॥ बार दिवस ए वेठां जोयुं, जेजे कीधुं केडेजी । लाळ मवाळे
थुंके थळखे, मुख भराणुं सेडेजी ॥४८॥ घर चौटा मसाणमांही, दिन
द्वादश रद्योजी । तर्त तियांथी दन तेरमे, जमनी साथे गयोजी
॥४९॥ चडी चोटे लीधो दोटे, जमने दूते जोरेजी । त्यारे पाडे राढ्यो
काळी, बहु दुःखे वकोरेजी ॥५०॥ कायर रोदन करे कुबुद्धि, कोई न
सुंणे कानेजी । सगां संवंधी सौनो टळियो, पडियो जमने पानेजी ॥५१॥
किंकर करे पडियो पापी, करे कोण सहायजी । निष्कुलानंद के' नाथ
भज्या चिना, नहि अवर उपायजी ॥५२॥ पूर्वछायो—उपाय नथी
आ जीवने, प्रभु भज्या विना कोई पेर । जन्म मर्णनुं जोखम
माथेथी, मटे नहि जमवेर ॥५३॥ घडि घडिये घटे आवरदा, आयुष्य
ओछुं थाय । एह दुःखने मटाडवा, करवो सहने उपाय ॥५४॥ एवुं
दुःख जे ते आववा, वळी नथी कांयेवार । नथी उघारो एहनो, तन
मुकतांछे तैपार ॥५५॥ मळ्युं सुख जाशे मटी, आवशे उलटी दुःख ।
माटे गाफलता मेलीने, श्रीहरि समरवा मुख ॥५६॥ जावुं जोईशे
जमपुरीए, जीव जाणी लेज्यो जरूर । निमिष निमिषे निकट आवे,
देखील्ये नथी एह दूर ॥५७॥ कडवुं ॥६॥

पूर्वछायो—आवुं सांभळी श्रवणे, रखे उर विचारता एम । जीव
वस्तुए जडे नहि, तो दुःख भोगवशे केम ॥१॥ वळी कोई के'शो
जीव क्षीणो, व्योमथी अति विशेष । अछेय अभेद्य अखंड एह,

વલ્લે સડે સૂકે નહિ લેશ ॥૨॥ વલ્લી કોઈક એમ કહેશો, કહ્યો જીવ તે
 બ્રહ્મસ્વરૂપ । કર્મ માયા કલ્પિત છે, કહ્યો આત્મા એક અનૂપ ॥૩॥
 એમ જળજળ પ્રત્યે જુજવું, જો પરઠી કરશો પ્રમાણ । તેહ ઉપર કહું
 સાંભળો, તમે સર્વે જન સુજાણ ॥૪॥ વિવિધ ભાતે વર્ણવી, કહું જીવની
 સર્વે વાત । શાસ્ત્ર સહુએ સત્ય કહ્યો, જીવ જુઠો નહિ કોઈ ભાત ॥૫॥
 જીવ જોતાં જો નવ જડે, તો સાધન સર્વે વ્યર્થ છે । વંધ્યાસુતને વલાળે
 ઘગોવે, એમાં શિયો અર્થ છે? ॥૬॥ શૂન્યસુમનની સ્ત્રજસારુ, અતિ
 આગ્રહ કોણ કરે । શશશંગની શિવીકાચે, વેઠે ન વેઠે શું સરે? ॥૭॥
 જપ તપ તીરથ જોગ જ્ઞાન, દાન પુણ્ય વ્રતવિધિ મઠી । કેને અરથે
 કરવું, પામનારો ન મળે વલ્લી ॥૮॥ પુણ્ય પાપ પર પોતાનાં, સમઘ્યા-
 માં શું સાર છે? । ન્યાયે અન્યાયે ન કરવું, એપણ જુઠો નિરધાર છે
 ॥૯॥ એમ આગમ અસત્ય થયાં, વલ્લી વક્તા ન સમઘ્યા વાત । एतो
 મત છે મૂર્ખનો, જીવ સાચો છે સાક્ષાત ॥૧૦॥ વેદાંતી ઘણસમઘ્યે
 કહે, બ્રહ્મ હતો તે જીવ થયો । એપણ મોટો વાઘ આવ્યો, તૈપ્પણ મર્મ
 નવ લહ્યો ॥૧૧॥ અઢેચ અમેચ અલંબ એહ, અક્ષરબ્રહ્મ કેવાય છે ।
 તેમાંથી આ જીવ ક્ષયો, એ કહેવાનો કાંઈ ન્યાય છે? ॥૧૨॥ વલ્લી
 ભલ્લશે જીવ જ્યારે બ્રહ્મમાં, ત્યારે કોઈક દિન ક્ષરશે ધરો । ક્ષરણ
 સ્વભાવ બ્રહ્મમાં લખિત, ત્યારે હર્ષ શોક શાને કરો ॥૧૩॥ વલ્લી
 લલ્લ નીચમાં અવતર્યો, જ્યાં સુખ નહિ દુઃખ અતિ । ધર સૂકર શ્વાન
 સુજવા, એથી કેમ આવી મતિ ॥૧૪॥ સુખ તજીને દુઃખ લેવું, એવું
 અજ્ઞાની પણ ઇચ્છે નહિ । એપણ વાત અસત્ય છે, જીવ સત્ય છે માનો
 સહિ ॥૧૫॥ વલ્લી પરસ્પર પંચ ભૂતને, નથી વૈરવુદ્ધિ વપુધારીને । આત્મા
 આત્મા એક છે, ત્યારે નાલે છે કેમ કેને મારીને ॥૧૬॥ અરિ મિત્ર તો
 અસત્ય છે, જ્યારે આત્મા તો છે એક । एतो વાળીનો વિલાસ છે,
 કહું હવે તેનો વિવેક ॥૧૭॥ જેમ નર આકાશમાં, અતિ ડંચો કરે
 પ્રવેશ । તેને આકાર અવનિતણા, નજરે ન આવે લેશ ॥૧૮॥ પણ અવ-
 નિપર એ છે ધરા, નથી અસત્ય આકાર એક । નોલાનોલા નજરે,
 આવે છે એહ અનેક ॥૧૯॥ તેમ નિરવિકલ્પ સમાધિમાં, નથી આવતાં
 નજરે જોય । પણ જીવ ઈશ્વર માયા વલ્લી, એ સાચાં છે સહુ કોય
 ॥૨૦॥ માયા ઈશ્વર સત્ય છે, જાણો સત્ય છે જીવ જેહ । અઢેચ અમેચ

અજનમા, નિત્ય નિરંશ કેવાય તેહ ॥૨૧॥ તેને ઘ્રણ શરીર
 ઘ્રણ અવસ્થા, અને ઘ્રણ ઘરે અભિમાન । ઘ્રણ ગ્રંથિયે ગુંથિયો,
 તેહ જાણો જીવ નિદાન ॥૨૨॥ હરખ શોકને તે ભોગવે, વાસનાયે
 જુક્ત એ જીવ । જન્મમરણ સુખદુઃખમાં, રહે સંસૃતિ માંય સદૈવ
 ॥૨૩॥ શબ્દ સ્પર્શ રૂપ રસ ગંધ, મન બુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર । એહ
 શરીર નવ તત્ત્વનું, જાણો જીવનું નિરધાર ॥૨૪॥ સ્વપ્નમાં જે જાય
 આવે, સૂરતિમાન શરીર । સુખદુઃખને તે ભોગવે, મને માનડ્યો મહા-
 ધીર ॥૨૫॥ જેમ વહનિ વ્યાપે લોહમાં, જુદાપણ જણાયે નહિ । તેમ
 જીવ અવસ્થા શરીરમાં, તદાત્મક રહ્યો થઈ ॥૨૬॥ ઘણે પ્રણયને
 વધે આવી, લોહ જેમ ઘડાપછે । તેમ જીવ શરીર સંયન્ધે, માનો
 માર વહુ જાયછે ॥૨૭॥ અનેક તન આવ્યાં ગયાં, વઢી જશે આ-
 વશે અનેક । દેહી નહિ દેહ વિના, એમ સમગ્રી લેજ્યો વિવેક
 ॥૨૮॥ જેમ ભોયંગ અંગથી ઉતરે, કાંચલિયો કહું કોટ । તોય અ-
 હિતને આવે નહિ, જોને જાલ્ય ઉતારતાં જોટ ॥૨૯॥ એમ જીવને
 જાણડ્યો, જો તજે તન અનંત । તોટો તોય આવે નહિ, મને માન-
 ડ્યો બુદ્ધિવંત ॥૩૦॥ એવી રીતે આગમમાં, જોઈ કણ્યો જીવ અલં-
 ઘ । તેને જ્ઞાલી જાયછે, દિયેછે દુષ્કર દંડ ॥૩૧॥ આ તન તજતે
 અંગુષ્ઠમાત્ર, થાય ઘ્રણ તત્ત્વનું તન । આકાશ ધાયુ ને અગ્નિ, તે-
 નું રૂપ બંધાયછે જન ॥૩૨॥ પછી તેને પંડ દેતાં, વઢી વીતેછે દશ
 દન । તેણે કરીને ધાયછે, એક મુઢા હાથનું તન ॥૩૩॥ પછી દિન
 અગિયારમે, પટ ઝર્મિ વ્યાપે શરીર । દ્વાદશ દિન સુધી રહિને, ચાલે
 તેરમે દિન અચીર ॥૩૪॥ સર્ગાં સંયંધી સર્વે મેલી, ચાલ્યો એકીલો
 આપ । સંગ ન ચાલી સંપત્તિ, ચાલ્યાં મેઢાં પુણ્ય ને પાપ ॥૩૫॥
 આદર્યું તે અઘવચ રહ્યું, થયું વચમાં વિવાનું ચારમું । મનસુયો
 મનમાં રહ્યો, થયું ચાલવાનું કારમું ॥૩૬॥ હાથ ઠાલે ને મુંઢે હાલે,
 જીવ ચાલ્યો જમપુર મારગે । અણતોભ્યાં દુઃખ આવિયાં, કહી
 કહી કહિયે કયાં લગે ॥૩૭॥ મનુષ્યલોકથી ઉપાસી સહસ્ર, જો-
 જન ઘ્રણસો ઘ્રણ । દક્ષિણ દેશમાં સંયમિની પુરી, વારિ વસુધા
 વધે ધરણ ॥૩૮॥ તિયાં જાવાનું થયું જીવને, મેલું મલું મુઢું માતું
 લહિ । જાવા લીધી સંગે સ્વરચી, જેમાં સુખનો લવલેશ નહિ ॥૩૯॥

વાટ વસમી વિકટ વઢી, જિયાં ઓઢાલાણ નહિ આપની । પ્યાસ
 મુખનું કોણ પુછે, દિયે માર મહુ સહુ ઘણી ॥૪૦॥ એ મારગમાં જે
 ગામ છે, તેનાં તે કહું હવે નામ । સોઢ પુર છે દંડનાં, અને વીજાં
 તે અનેક ગામ ॥૪૧॥ પ્રથમ ચમપુર નામ છે, પુર સૌરી વીજું જા-
 ન । ચરિંદ્રપુર ત્રીજું કહિયે, ગાંધર્વ ચોથું વલાણ ॥૪૨॥ શૈલાગમ
 પુર પાંચમું, કૂરપુર જાણો એ પછ । કૌંચપુર એ સસમું, વિચિત્ર પુર
 એ અષ્ટ ॥૪૩॥ નવમું પુર વાહાપદ, દશમું દુઃખદ જે નામ । નાના-
 કંદ દશ એક છે, સુતસ દ્વાદશ ઠામ ॥૪૪॥ રૌદ્રપુર એ તેરમું, પયો-
 વર્ષણ દશ ને ચાર । શીતાલપુર એ પત્તરમું, મહુમીતિ પોઢંશ વિ-
 ચાર ॥૪૫॥ એ સોઢ પુર છે દંડનાં, એક એકથકી કઠોર । મંદભાગી
 એ મારગે ચાલ્યો, જેણે કીધાં કર્મ અતિ ઘોર ॥૪૬॥ હવે જેજે દુઃખ
 ભોગવશે, સહેશે શરીરે માર । શ્રવણ દઈ સૌ સાંભળો, કહું કરી
 વિસ્તાર ॥૪૭॥ પાછો ન કર્યો પાપ કરતાં, કર્યાં અથ અતિ અગણિ-
 ત । તે જીવ ચાલ્યો જમપુરીએ, મુખ પ્યાસે મુંઢી રીત ॥૪૮॥ જમ-
 વૂતે જોરે જાલીને, નાલી કંઠમાં કાઢપાશ । આયુધ ડગામે માર-
 વા, મહુમહુ દેલાડે ગ્રાસ ॥૪૯॥ ડંધે તે માથે તાળીયો, તેણે પ્રાણી ક-
 રેછે પોકાર । અઘવંતની એ સમે, કહો કરે કોણ વાર ॥૫૦॥ કરતાં
 મહુ કુકર્મને, પાછું વાઢી પેલ્યું નહિ । મલું મુંડું પડશે ભોગવયું,
 એવું આંખ્યે તો દેલ્યું નહિ ॥૫૧॥ અંધ ધંધે આયુષ્ય લોઈ, કરી કમા-
 ણી જો પાપની । અભાગીને એ મારગે, સર્વે થઈ છે સંતાપની ॥૫૨॥ જેહ
 અર્થે આ મનુષ્ય દેહ, તેહ કારજ કીધું નહિ । અવઢાં આચરણ
 આચર્યો, તેહ ફઢ લેતાં ફજેતી થઈ ॥૫૩॥ અલ્પ સુખને આશરી,
 કરી ઘણી ઘણી ઘાત । એવો પાપી પ્રાણિયો, તે ચાલિયો જમ
 સંઘાત ॥૫૪॥ પૂરણ દુઃખમાં જૈ પડ્યો, જેનો કે'તાં ન આવે પાર ।
 નિપ્કુલાનંદ નિશ્ચય કહે, સત્ય માનજ્યો નરનાર ॥૫૫॥ કહયું ॥૭॥

પૂર્વછાયો—શંક્ષિર વંધે વાંધિયો, મારીને લીધો મો'ર । ઢગલે ઢગલે
 દુઃખ ઘણું, નહિ લેવા સુખ કોઈ ઠોર ॥૧॥ વસે ને સડતાઢીશ જો-
 જન, જમ ચલાવે છે નીત । જેવાં જેનાં કર્મ છે, તેવી તે દંડની રીત ॥૨॥
 મર્મસ્થળે મારે ઘણું, તેણે પાપી કરે પોકાર । પુણ્ય હીના પ્રાણીતણી,
 એ સમે કરે કોણ સાર ॥૩॥ શોધી સંઘ્ય શરીરની, તિયાં માર દિયે

મન ગમતી । દંડ દેવાની રીતને, જાણેછે જમદૂત અતિ ॥૪॥ તાઢવે
 કપાઢે કોંણિયે, મોઢળે માર દિયે ઘણી । છાતી નચ છેદે તેની, થાય
 પીઢા અતિ તેતણી ॥૫॥ નાશી ભાગી નવ શકે, પઢિયો જમને હાથ ।
 કષ્ટ સહેવાય કેટલું, અતિ પામે પીઢા અનાથ ॥૬॥ જેમ નર વાન-
 રને, વઢે ગઢે વાંધેછે બંદ । તેમ જાયે કયાં જીવ પાપી, પઢિયો જમને
 પંદ ॥૭॥ જેને ઢીઢે દુઃખ ઉપજે, વઢી સ્પર્શે જાય પ્રાણ । વજ્ર જેવી
 વાણી વઢે, ઇવા ઘુંઢા જમરાણ ॥૮॥ ચોપાઈ—તેને સાથે ચાલિયો
 અનાથરે, ઘણુંઘણું ઘસંતો હાયરે । કરે ઓરતો મનમાં વહુરે, મારો
 મારો કરે જમ સહુરે ॥૯॥ પઢે માથે મુદગર મારરે, કરે હાયહાય ત્યાં
 પોકારરે । ઢૂંઢૂં પાપનાં ઇધાંણરે, દિયે દુઃખ ઘણું જમરાણરે ॥૧૦॥
 જેહ સમે કયાં પાપ જેવારે, કહે ઇધાંણ સહિત ઇવારે । ત્યારે સાંભરે
 સર્વે વાતરે, ઇમ જાય જમને સંઘાતરે ॥૧૧॥ ચાલતાં ચાલતાં પોર
 ચારરે, પ્રાણી પામેછે પીઢા અપારરે । હારી થાકી થયોછે હેરાણરે,
 અતિ પીઢાને પામ્યોછે પ્રાણરે ॥૧૨॥ પઢી રાત્ર આબ્યું તિયાં ગામરે,
 જાણે જીવ કરીશ આરામરે । ત્યાંતો આવેછે ગામનાં વાસીરે, ત્રાય
 માંસ રુઢિરનાં પ્યાસીરે ॥૧૩॥ હાથે કાતાં છરા ને કુઢારરે, કાપી
 પાપીનો કરે આહારરે । ત્રાહત્રાહ ધરાય જમ જ્યારે, વહુ વત્રાણ
 કરેછે ત્યારે ॥૧૪॥ અમે ત્રાધું માંસ વહુતણુંરે, પળ સૌથી ત્રાહુ તારું
 ઘણુંરે । ત્રારુ ત્રાહું ત્રીત્રું તમતમરે, જમતો તું વહુ મનગમ્યુરે ॥૧૫॥
 ગઢ્યું ચીકણું તઢેલ ત્રાહ્યુંરે, વઢાયું ધુંગાયું મનમાત્ર્યુંરે । શુદ્ધાશુદ્ધ
 ત્રાધા ત્રાટ રસરે, તેણે કરી તારું માંસ સરસરે ॥૧૬॥ ઇમ કહી કાપી-
 કાપી ત્રાયરે, તેને દુઃત્રે કરે હાય હાયરે । કરી પોકાર પઢે અત્રેત્રે,
 નથી ત્રમાત્રો માર મેં નિત્રે ॥૧૭॥ ત્રારે કિંકર કહે સુણ્ય પ્રાણીરે,
 તેં આ વાટને કેમ ન જાણીરે । યાંત્રો કોહ કોહત્રુંજ નથીરે, અમે
 કહિયે ત્રુંને શું કથીરે ॥૧૮॥ ઇમ કહીને આપેછે મારરે, તેને દુઃત્રે
 કરેછે પોકારરે । પછી સાંભરે પાપ પોતાનારે, જે કાંહ કયાં છે પ્રગટ
 છાનારે ॥૧૯॥ કહેછે મનુષ્ય દેહને પામીરે, મારી શુભ મતિ સર્વે
 વામીરે । પાઢ્યો નહિ મેં પવિત્ર ધર્મરે, કયાં વિકલ્પ થહ વિકર્મરે
 ॥૨૦॥ મૂરત્રાહ મુકી સદાચારરે, મેંત્રો કોહ ન કયાં વિચારરે । ઘાર
 મિંત્ર અપવિત્ર રહ્યોરે, સત્ર પુરુષનો શુણ ન ત્રહ્યોરે ॥૨૧॥ અત્ર ધન

जे आयुष्य मारुंरे, खोयुं सत्यमार्गधी मे वा'रुंरे । भज्या नहि भावे
 भगवंतरे, सेव्या नहि साचा सदगुरु संतरे ॥२२॥ आवी एवी मुजने
 कुबुद्धिरे, मुल्यो जन्मधी मरण सुधिर । आज कोण करे मारी सा'-
 यरे, एम कही करे हायहायरे ॥२३॥ ल्यारे किंकर कहेछे प्राणीरे,
 तें आ वाटने नहोती शुं जाणीरे । जावुं जो'शे जमपुरी मांयरे,
 जियां नथी सगां कोई सा'यरे ॥२४॥ नहि मळे त्यां उछी उधाररे,
 नहि करे कोड दंडमां वारुंरे । यांतो कर्म कयुं जेणे जेवुंरे, भोगववुं
 पडेछे जो तेवुंरे ॥२५॥ जेजे मेळुं लाव्यो तुं भातुंरे, तेनुं वांची देखा-
 डिये खातुंरे । पोप्यो अन्याये असत्य देहरे, कयों असत्य सगांशुं
 नेहरे ॥२६॥ तेतो रक्षाछे तियांनां तियारि, कोण सशु थाय ताहूं ईयारि ।
 सत्यपुरुष न सेव्या कदापिरे, माटे आ वाटे आव्योछुं पापीरे ॥२७॥
 करतो पाप न ढरतो लगाररे, चाल्यो मन गमते गमाररे । नो'ती बीक
 शंका मनमांयरे, करतो पाप आप इच्छायरे ॥२८॥ तेतो जमपुरीने न
 जाणीरे, तेम सुणीने बीक न आणीरे । जो तुं अमधी धित अमा-
 गीरे, तो तुं पापबुद्धि देत त्यागीरे ॥२९॥ माटे अमने न गण्या गमा-
 ररे, एम कही दिये बहु माररे । दिये मार अपार ते सहेरे, वळी मुखे
 किंकर एम कहेरे ॥३०॥ थया भुख्या नेतरश्या भारेरे, आप्य खावाने
 पीबा आ वाररे । तेतो जोईशे अमारे जरुरे, लागीं मुख ने जावुंछे
 दुररे ॥३१॥ आप्य खावा नहितो तुंने खाशुरे, ल्यारे मुकशुं सौ ज्यारे
 घराशुरे । पछी केडे दिशुं होय कांयरे, भाग व्रण वहेंचेछे त्यांयरे
 ॥३२॥ एक भाग जमदूत लियेरे, बीजो प्रेतना गणने दियेरे । त्रीजो
 भाग ते पोते जमेरे, एम दिन अढार निगमेरे ॥३३॥ द्वादश मो'रना
 एह अढाररे, मळी भास थाय निरधाररे । रात दिवस चाले दडि-
 दोटेरे, चडयो जमना दूतनी चोटेरे ॥३४॥ भुख प्यासे पीडाणोछे अ-
 त्तिरे, महादुःखे मुझाणीछे मत्तिरे । थयो वफोपो फोम न रहिरे, नित्य
 मार शके केम सहिरे ॥३५॥ त्राही तोमां करी त्रिश दनरे, अति
 कष्टे कर्पा उल्लंघनरे । तैये आव्युं यमपुर जेहरे, तियां परोच्योछे
 प्राणियो एहरे ॥३६॥ तेमां प्रेत वसेछे जो घणारे, बहु भयंकार विया-
 मणारे । तियां पुष्पभद्रा नदीतटरे, एक अति विस्तारे छे वटरे ॥३७॥
 तियां वेठांछे प्रेतनां बालरे, देखी जीव आवे ततकाळरे । कापीकापी

कलेवर खायरे, बळग्यां अंगे अळगां न थायरे ॥३८॥ काढी लइये
 एनुं कळेजुरे, पळी मारे तीर करी वेजुरे । दिये दुःख दया नहि दलरे,
 पामे दुःख सुख नहि पलरे ॥३९॥ तने तपेछे ताप विपमरे, प्रलयका-
 ळना सूरज समरे । जीव जोइ ए वटनुं वृखरे, छांये वेसवा कर्षीं तो
 हरखरे ॥४०॥ त्यांतो प्रेत बाळ बीजां मळीरे, खावा लाग्यांछे प्रापीने
 वळीरे । त्यांथी आव्यो पुरद्वारे प्राणीरे, उठ्या लाग लेवा दरवाणीरे
 ॥४१॥ लीधुं मांस पीधुंछे रुधिररे, तेने दुःखे रुवेछे अधीररे । पळी जायछे
 जमपुर मांयरे, लिये लाग भाग मागी त्यांयरे ॥४२॥ लीधुं मांस रुधिर
 पीवानेरे, राजा प्रधान वजीर दिवानेरे । कहे लइ जाओ जम यांथीरे,
 उतावळो आ पुर मांयथीरे ॥४३॥ आपी लाग ने निसर्गो वा'ररे,
 उत्तरद्वारेथी दक्षिणद्वाररे । मेल्युं शहेर एक सोळमाररे, एम रातदि
 जाय रोळमाररे ॥४४॥ कंपे काळज देखी दूतनेरे, अति थरथर धुजेछे
 तनरे । केम आवशे आ दुःख अंतरे, एम करे ओरतो अत्यंतरे ॥४५॥
 तेने जोइने जमना दूतरे, दुःख दियेछे एने अक्रुतरे, मो'रे करेछे किंकर
 मारीरे, जीव भोगवेछे दुःख भारीरे ॥४६॥ नित्य आवेछे जमनां
 गामरे, तियां नथी सुख लेवा ठामरे । सांझ पडे ने थाप सवाररे,
 दिये नानां मोटां सहू माररे ॥४७॥ नरनारीने न मळे मे'ररे, जाणे
 गोळनु गाडुं आबुं घेररे । खाप धराप थाप रळिपातरे, वळी करे
 परस्पर बातरे ॥४८॥ आनुं मांस लागेछे मीडुरे, आबुं बीजा कोयनुं
 न दीडुरे । घणे वने मळ्युं आज गळ्युरे, आज दिनमो'र आबुं न
 मळ्युरे ॥४९॥ एम पामेछे दुःख अपाररे, कष्ट पामे पाप करनाररे ।
 पामे दुःख जाय नहि सधुरे, सत्य निष्कूलानंदे ए कडुरे ॥५०॥
 कडवुं, ॥८॥

पूर्वछायो—माररे करी आवे मूरछा, पडे प्राणी पृथवि मोक्षार । सं-
 कटमां संवन्धी संभारी, पापी करे पोकार ॥१॥ कियां गयां मारां
 कुटुंबी, कियां गई मृगानेणी नार । कियां गयां भाई भगिनी, कि-
 यां गयो पुत्र परिवार ॥२॥ कियां गयुं घाम धरती, कियां गयां अन्न
 घन माल । आ समे काम कोये न आवे, मारा जोई आवा हाल
 ॥३॥ एम कहीकही कर घसे, रुवे मुख्यो तरदयो तेह । माथे भय
 जमराणनो, तेणे थरथर धुजे देह ॥४॥ जेने अर्थे अति घणो, करतो

अधर्म आहुं जाम । तेतो त्यांनां त्यां रक्षां, मारे कोई न आव्यां
 काम ॥५॥ मात तात भाई भगिनी, सुत कलत्रने काज । कर्या
 कर्म विकर्म कंई, ते भोगवचां पढ्यां आज ॥६॥ एने अर्थे आयुष्य
 खोई, जोई नहि विचारी वात । संबंधीना सुख कारणे, कर्या कपट
 दगा घात ॥७॥ नीच माणसनी संगत्ये, कर्या अघ अमोघ अपार ।
 कुशल रहेवाहुं कयांधकी, खरी खावा रही मार ॥८॥ चोपाई—तेने
 किंकर कहेछे भाई, एने संभारे शुं थाय आई । कर्या कर्म तें धर्म-
 ने त्यागी, मेली सुख दुःख लीधुं मागी ॥९॥ आव्युं सर्वे मळी ता-
 रे साथे, जेजे कर्युंछे तें तारे हाथे । तेतो वे'बुं पढशे आ वाटे, को-
 ई भोगवे नहि केने साटे ॥१०॥ तुं जाणतो नहोतो मन तारे, जाहुं
 थाशे आ मारगे मारे । तियां खरची खावाने काज, सज्यो एवो
 तें केम समाज ॥११॥ हसीहसी कीधां जे पाप, रोईरोई भोगवो ते
 आप । एम कहीने आपेछे मार, तेणे प्राणी करेछे पोकार ॥१२॥
 दुःख दरियासम उलट्यां, सुखशांति तो सरवे मट्यां । करे किंकर
 यहू कंकास, नाखी कोटमांहि काळपास ॥१३॥ दिये फांशी फड-
 फडे प्राणी, घोली न शके मुखथी वाणी । थंभी आंख्य रहे तियां
 थिजी, एम मार दिये जम खीजी ॥१४॥ एम करतां दोढ मास
 थाय, ल्यारे सौरीपुरे प्राणी जाय । तेनो राजा छे नामे सौवरी, गमे
 तेबुं रूप लिये घरी ॥१५॥ महावक्र ने अति अटारो, देखी प्राणीने
 आवे कंपारो । झुंडुं सुख अति भयंकार, खाय मांस लोहीनो पी-
 नार ॥१६॥ एनी वाणी श्रवणे सांभळतां, बंध छुटी जाय जो ब-
 ळतां, थाय पेसाव ने पेट छुटे, तीखी नजरे मारवा तुटे ॥१७॥ कहे
 लाग अमारो तुं आपी, पुरवार तुं निसर पापी । लाग लेशुं देशुं
 ल्यारे जावा, खुब लेशुं तुं पासेथी खावा ॥१८॥ पछी आद्ध त्रण
 पक्षतणुं, आप्युं होय केडे थोडुं घणुं । करे तेना पछी त्रण भाग,
 आपे तेमांथी तेहने लाग ॥१९॥ वीजा बहु आवी भरे वचकां, ते-
 ने करी दियेछे डचकां । मुवो मुवो गयो जाण्युं श्वास, न रही उ-
 गरवानी आश ॥२०॥ एवो अचेत थयो अपार, नित्य नवो न से-
 वाय मार । वेशुद्धमांय घोली न शके, एम काढेछे ए पुरथके ॥२१॥
 पछी त्यांथी चाले निरधार, दक्षिण द्वारेथी निसरे वार । संगे किं-

कर करे संताप, तपे उपर अत्यंत ताप ॥२२॥ वाटे आवेछे विकट वन, तेने कांटे करी फाटे तन । असिपत्र वन एनुं नाम, तेणे वी-
 व्युंछे वरिंद्र गाम ॥२३॥ तिथां जमना दूत पराणे, एह कांटापर नाखीने ताणे । आंकडियाळा ने अति अणी, तेणे त्वचा फाटे तन-
 तणी ॥२४॥ तेमां निसरे रुधिरधारु, देखी आवे त्यां पंखी हजारु ।
 लोह चांचवाळा पंखी लाखुं, तेतो तोडी खाय तन आखुं ॥२५॥
 संगे किंकर ते खाय कापी, तेनी पीडामां पीडाय पापी । भेळा चा-
 लनारनुं ए भातुं, पामे कष्ट कहुं नथी जातुं ॥२६॥ एने कापी खाय
 जमसाथ, पाछो साजो करे फेरी हाथ । एम न करे जो जमराण,
 तो न पो'वे पंड निरवाण ॥२७॥ एम भोगवेछे दुःख भारी, पडी
 जायछे पृथ्वीए हारी । एम हमेश थाय हेराण, पेरेपेरे पीडे जमरा-
 ण ॥२८॥ बीजे मासे आवेछे ए शेर, जेना राजा प्रजाने नहि
 मे'र । सोसो श्वान सामटां लह संगे, बळगाडेछे प्राणीने अंगे ॥२९॥
 फाडी खायछे पापीनुं तन, तेने दुःखे करेछे रोदन । तेने कहेछे ज-
 मना किंकर, पापी नो'तो तुंने केनो डर ॥३०॥ कर्तुं पाप पेट भरी
 पुरं, कोई रीते राखुं नहि अधुरं । एम कही दिये फटकार, बळी
 आपेछे बहूबहु मार ॥३१॥ लई लाग ने काढेछे बा'र, दूत लई
 चालेछे ते वार । तेतो दूत सदा रहे साथे, जेणे बांधी लीघो छे
 वे हाथे ॥३२॥ कहे दूत भुख्या थया बहु, आप्य खावा तो खाइए
 सह । त्वारे जीव कहे कयांथकी दियुं, आप्युं होय तो आ वाटे
 लियुं ॥३३॥ नथी जमाड्या में विप्र जन, नथी आप्युं में संतने अन्न ।
 सारुं खाधु में खुणे संताई, हवे कयांथी मळे अन्न आई ॥३४॥ पछी
 जमदूत तेने जोई, खाय मांस ने पिघेछे लोई । खाइ धराइ चकचूर
 थई, बहु चलावेछे मार दई ॥३५॥ चालतां चालतां दिनरात, पामे
 दुःख न के'वाय वात । संगे किंकर ते काळाकर, जेने नहि दया
 मन मे'र ॥३६॥ आलये आलये उगामे आयुष, बहु धुजी थायछे
 घेशुद्ध । त्वारे जीव कहे जमदूत, शाने ठालुं करो तमे तूत ॥३७॥
 केदि पाप कर्तुं तुं में आवुं, जेणे करी नित्य मार खावुं । त्वारे जम-
 दूत कहे जीव जाणे, कहिये पाप कर्ता जेजे टाणे ॥३८॥ हता पा-
 सळे पंच देवता, तेतो सरवे आवीने कहेता । तेनी लखी राखीछे

एधांणी, शीद के'वरावे छे तुं प्राणी ॥३९॥ तारा पापने प्रमाणे पा-
पी, नथी शकता दंड अमे आपी । बहु रीश चढेछे तुं पर, पण मा-
रीमारी थाक्या कर ॥४०॥ एम कहीने झाल्योछे गळे, मारी कुटीने
कयो आगळे । एम चलावेछे चोपे करी, पडे लडथडे बहु मारे करी
॥४१॥ एम करतां अढी मास थाय, ल्यारे गांधर्व पुरमां जाय । तेना
वरवाणीने लाग दई, पछी जाय राजापासे लई ॥४२॥ मन गमतो
दई राजा दंड, पछी कापेछे पापीतुं पंड । राजा ने राजाना शर-
वीर, खाय मांस ने पीये रुधिर ॥४३॥ तेमां ना'वे केने मने मे'र,
एबुं अति निर्दय ए शेर । तेनो लाग भाग सर्वे आपी, वळी पंथ-
सर थाय पापी ॥४४॥ संगे किंकर बहु संतापे, नित्यप्रत्ये नवां दुःख
आपे । अति चलावेछे उतावळो, आपी मारने करे आकळो ॥४५॥
चालीचाली घण मास जावे, ल्यारे शैलागम पुर आवे । तियां थायछे
पाणानी झडी, पडे पापी उपर तडातडी ॥४६॥ तेणे भागेछे हाड
मुंड हैयुं, पामे दुःख ते न जाय कैयुं । अंगोअंग भागी भुको थाय,
करे कोण ए कष्टमां सा'य ॥४७॥ आप्युं होय छत्र घर छांय, तो
थाय ए दुःखमांहि सा'य । वळी केडे आढ कीधुं होय, खाइ चालेछे
मारगे सोय ॥४८॥ थाय चोथो मास पुरो ज्यारे, क्रूरपुरे पो'चे प्रा-
णी ल्यारे । क्रूरपुरनां कष्ट कठण, लिये लोही मांस एक मण ॥४९॥
तेमां ओछुं न लिये लगार, आप्या विना न जवाय बा'र । आढ
करी आप्युं होय अन्न, भावे जमाव्या होय ब्रह्मन ॥५०॥ तेह पुण्य-
तणा घण भाग, करी आपेछे जुजवा लाग । केडे रहे तेह पोते खाई,
पछी चालेछे त्यांथकी भाई ॥५१॥ चालीचाली थाय चकचुर, तैये
प्राणी पो'चे शौचपुर । तियां दंड दियेछे अपार, जियां जाय तियां
मारोमार ॥५२॥ भागे खावा पीवा लोही मांस, तळे तनने करी त-
पास । मारोमारो खाओ सहु मळी, लावो अजगर जाय एने गळी
॥५३॥ एम कहे माहोमांही सहु, तेणे करी प्राणी कंपे बहु । अति
अतिशे वसमुं लागे, जेजे आवे ते खावाने मागे ॥५४॥ तेतो आ-
प्युं होय कांई वांसे, खावा देवानुं एटलुं पासे । एवी विपत्ति छे एह
वाटे, कहे निष्कुलानंद ते माटे ॥५५॥ कडवुं ॥९॥

पूर्वछायो—सुणो कथा सह शुभमति, जीव नहि नर ने नार । जे

जेवां कर्तव्य करे, ते भोगवे आवे पार ॥१॥ एम दुःख भोगवतां, सा-
डा पांच मास थाय । विचित्र नामे पुर छे, तेमां ते प्राणी जाय ॥२॥
विचित्र पेरे वळीवळी, पुछे पुरनां रहेनार । मनुष्य देह पामी हरामी,
तुंने नर फटकार ॥३॥ देव इच्छे जे देहने, ते पाम्यो हतो तुं पापिया ।
एह देहे धर्म उथापी, अधर्म अतिशे थापीया ॥४॥ न्याय मुकी अन्याय
कीधो, चात्यो महा अघ मारगे । दुर्मति अति अंध धई, दीतुं नहि
काई दगे ॥५॥ ह्य मेलीने हालियो, मुकी मर्याद महाराजनी । पर-
लोकनां सुख परहरी, करी खरची दुःख समाजनी ॥६॥ खोट्य मोटी
खाधी खरी, कहीए तुंने क्यां लगे । मोटा दुःखमांहि पड्यो, आवो
जाईये आ मारगे ॥७॥ लाग आपी लज्जावोणा, निसर पुरथी चार ।
आज पछी अभगिया, आहुं करीश मां कोई चार ॥८॥ चोपाई—
लई लाग लोही मांसतणो, करेछे अति हेराण घणो । जियां तिचांधी
वठेछे खावा, खाई धराई पछी दिधो जावा ॥९॥ काढ्यो चारे पडे
शिर मार, जेम लोहने घडे लुहार । आवी मूरछा पडियो भोम, थयो
बेशुद्ध न रही फोम ॥१०॥ पछी घसरडी घांधो करी, उठाडीने आपे
मार फरी । लडथडे ने पडतो जाय, नित्य मार केटलो खमाय ॥११॥
मारी कुटीने मोरेज कीधो, जेम चोर मारवाने लीधो । घडी एकमां
हिंडाडे घणुं, नहि प्रमाण बालवातणुं ॥१२॥ एम दुःखे बीते पट मास,
आवे बहापदपुर पास । तेने पादर छे चैतरणी, दुःखदायी ते न जाय
वरणी ॥१३॥ शत जोजनमां परिवाह, पर पाचे पूरण नहि थाह । तेमां
सर्प बिछि जंतु घणा, सर्वे आहारी लोहि मांसतणा ॥१४॥ बळी उपर
वडे मांसांरी, लोह चांचवाळां पंखी भारी । भयंकार त्यां भमरा
बळे, तपे बेलुं तेमां पग बळे ॥१५॥ तपे सूरज उपर तीखो, जाणे
प्रलयना काळ सरिखो । एवो देखी सर्वे सामान, जीव करे ब्राहि
ब्राहि मान ॥१६॥ त्वारे कहेछे उत्तारनार, गाय आपी होय तो संभार ।
आवे गाय तो उतारे सुखे, नहितो उतरीश घणे दुःखे ॥१७॥ तेतो
क्यांधी आपी होय आणे, पछी तेमां ताणेछे पराणे । बूडे मुंड ने निसरे
चार, वळगे अंगमां जंतु अपार ॥१८॥ माथे लोह चांचे भयानक,
आवी पडे पंखी अचानक । भांगी भेचो माथानो लियेछे, एवी चोट
ए पंखी दियेछे ॥१९॥ कैक लिये कान नाक तोडी, कैक नाखेछे

આંખ્યોને ફોડી । એમ તન સ્વાય કાપીકાપી, તિયાં દુઃખ પામે વહુ
 પાપી ॥૨૦॥ જલ્લ સમલ્લ તાદુંઢે અતિ, તેમાં કરાવેછે એને ગતિ । તાહ્યે
 ધુજી થાય તન શૂન્ય, માટે તેસારું કરવું પુણ્ય ॥૨૧॥ સહિ દુઃખ ચાલે
 સાત માસ, ત્યારે આવે દુઃખદ પુર પાસ । તેનું દુઃખ જાયે નહિ કહ્યું,
 તેતો સર્વે એ પ્રાણિયે સહ્યું ॥૨૨॥ મોટામોટા વાઘ વરુ બપાલ, તેતો
 લાવ્યા તિયાં તત્કાલ । લાવી ઘલ્લગાઢ્યા એને શરીર, સ્વાય માંસ ને
 પિયે રુધિર ॥૨૩॥ મોટા દાંત ને ફાઢેલ મુખ, સ્વાય તન તોડી દિયે
 દુઃખ । તિયાં પ્રાણીયો પાઢે પોકાર, મા'યો કોય કરો મારી વાર ॥૨૪॥
 નથી સ્વમાતું નિત્યનું દુઃખ, કહો કેમ પામું હવે સુખ । ત્યારે કિંકર
 કહેછે તેવાર, માં કર્ય સુખલાલચ્ય લગાર ॥૨૫॥ પાપ કરતાં પાછું નવ
 જોયું, છોટા સુખમાં જીવિત સ્વોયું । હવે સુખની લાલચ ત્યાગી, કર્યા
 કર્મ ભોગવ્ય અભાગી ॥૨૬॥ એમ દુઃખ દર્દ જો અપાર, પછી કાઢેછે
 પુરથી વાર । ત્યાંથી નાનાક્રંદ પુર કા'વે, તેતો આઠ માસ વીતે આવે
 ॥૨૭॥ તેના દંઢ છે જુજવી જાતે, જીવ ભોગવે છે વહુ ખાતે । કાપે
 તન તઢીતઢી સ્વાય, ઘઢી મુખે કહેછે વાહવાય ॥૨૮॥ આયું માંસ
 કોઈનું ન દીડું, જમ કે'છે લાગેછે જો મીડું । માંસ પાપીનું ક્યાંધકી
 મઢે, એમ વચાળ્યું જમ સઘઢે ॥૨૯॥ એમ જીવને દુઃખ દિયેછે, લાગ
 લોહી માંસનો લિયેછે । નાનાપ્રકારના દંઢ દર્દ, જમકિંકર ચાલેછે
 લર્દ ॥૩૦॥ તેનો તેજ માર્ગ કહેવાય, સુકૃતિને સુખરૂપ થાય । દાન
 પુણ્ય પાઢ્યો સતધર્મ, કર્યા હોય અર્હિસાદિ કર્મ ॥૩૧॥ તેને એ વાટમાં
 નહિ દુઃખ, દુઃખ પામે પ્રમુના વિમુખ । એમ જમપુરીની વાટ જાણો,
 કહીછે પુરાણે તે પ્રમાણો ॥૩૨॥ પછી નવ માસે નિરધાર, પો'વે
 સુતસ શહેર મોજાર । સુતસમાં તપાવીને લોડું, ચાલે દાધ પગ અંગ
 મોડું ॥૩૩॥ એમ સર્વે અંગ એનાં ચાલે, પુણ્ય વિના શાંતિ કોણ ઘાલે ।
 છત્ર વચ્ચ જોડા પાણિઠામ, પંચા ચંદન ઘર વિશ્રામ ॥૩૪॥ ચંદ્રચા
 આદિ આપે જો દાન, તેણે સુખ પામે એ નિદાન । તેતો ન આપ્યું ને
 ન અપાવ્યું, માટે એ દુઃખ સૌ ભોગવાવ્યું ॥૩૫॥ દર્દ દુઃખ કાઢ્યો પુર-
 વાર, માથે પડેછે મુદગર માર । ત્યાંથી દશમે માસે જર્ર, આવેછે
 એ પ્રાણી રૌદ્રપુર ॥૩૬॥ તેતો અતિશય ભયંકાર, આવી જાચેછે ત્યાં-
 ના રહેનાર । આપ્ય અમને દાણું કાંઈ સ્વાચા, તો તુંને અમે આપિયે

જાવા ॥૩૭॥ ક્યાંથી આપે આપ્યું નહિ કેહે, મુખ્યા દૂત પછી આવી
 પીડે । શાઈ ઘરાઈને કાઢે વાર, નથી વાટમાં સુખ લગાર ॥૩૮॥
 સેવ્યા હોય છોટા ગુરુ જેવા, જમરૂપ ધરી આવે એવા । દેશે દૂરથી
 આવતા એને, જીવ જોઈ રાજી થાય તેને ॥૩૯॥ જમદૂતને કહેછે
 પ્રાણી, આવ્યા વારે ગુરુ ગુરવાણી । જોને ખેલી છે ખેલની કુંડી,
 કરશે તમારી ગતિ જો કુંડી ॥૪૦॥ એમ મનમાં આનંદ આણી, અતિ
 પ્રફુલ્લિત થાય પ્રાણી । જાણે હમણાં મુકાવશે મુને, ત્યાંતો આવી
 શાયછે વપુને ॥૪૧॥ તેને દુઃખે દુઃખી જીવ થાય, કહે ભરમાણો હું
 ખેલમાંય । ત્યારે જમગુરુ કહેછે પ્રાણી, અસદ્ગુરુની એધાંણી ન જાણી
 ॥૪૨॥ આવી વિશ્વનાં રાખ્યાંતાં ફેલ, વઢી વ્યભિચારી ને વઢલેલ ।
 કરતા છોટો પ્રભુનો આકાર, નિંદતા ધર્મ નિમ સદાચાર ॥૪૩॥
 હતાં એવાં પ્રસિદ્ધ એધાંણ, તેની ન પડી તુંને ઓઢલાણ । શોયો
 જન્મ તેં છોટાને સંગે, એમ કહી ચલાવેછે મગે ॥૪૪॥ એમ વીતે માસ
 અગિયાર, આવે પ્રયોષ્ટપણ મોશ્વાર । તિયાં જીવને આવતો જોઈ,
 થાય રાજી જમ સહુ કોઈ ॥૪૫॥ ખલે આવ્યો તું ભાગવા મુખ, તુંને
 જોઈ ચઢવઢેછે મુલ । જાણું હમણાં જાયે તુંને ચાવી, પળ શાશું તું
 ને નવરાવી ॥૪૬॥ તિયાં તાઢાં જઢ હિમસરલાં, તેનો વરસાવેછે
 માથે વરપા । તેણે ખીંજી ધ્રુજે જીવ વઢી, ડહે તાઢ આપી હોય કામઢી
 ॥૪૭॥ પછી ત્યાંથી ચલાવેછે મગે, માસ સાઢાઅગિયાર લગે । દેશેછે
 દૂરથી શહેર સારું, પળ માંહીછે જમ હજાર ॥૪૮॥ જોઈ રહ્યાછે જીવની
 વાઢ, શાવા માંસ પીવા લોહી માઢ । આવે છે સહુ ડઢીને સામા,
 કે'છે અમે તારા કાકા મામા ॥૪૯॥ અવઢે મારગે ચલાવ્યો તુંને,
 તેતો શાવાસારુ આ સહુને । આપ્ય શાવા જાવા દેયે જાણ, એમ
 કહેછે સહુ જમરાણ ॥૫૦॥ પછી અંગે ચોઢી મરચું મરી, મીઠું મુંશી
 શાય શાંતે કરી । એનું નામ શીતાલ્ય નગર, વ્યાપે શીત ધ્રુજે થરથર
 ॥૫૧॥ ગોઢઢાં ગાઢલાં સજ્યા સોય, ઓછાઢ ઓશિશાં આપ્યાં
 હોય । તેણે સુખ પામે એહ પ્રાણી, માટે દાન દેચું એચું જાણી ॥૫૨॥
 તે જો ના'પ્યું હોય નિજહાથે, ત્યારે સંભારેછે સગાં સાથે । તેતો ક્યાંથી
 આપે એહ કેઢ્યે, પછી રુવે પ્રાણી એહ પીઢ્યે ॥૫૩॥ ત્યાંથી જમદૂત
 દઈ માર, ચલાવેછે પ્રાણીને અપાર । વહુ દુઃખે વીતે માસ વાર, આવે

बहुभीति पुर ते वार ॥५४॥ तिथां जमना दंडने जोई, भय पामी प्राणी दिये रोई । कहेछे आ रातां झाड छे शानां, नथी केशुं केसर चंपानां ॥५५॥ उचां नीचां उडेछे पवने, जाणुं हमणां अडशे गगने । तेने जमकिंकर एम कहेछे, नथी झाड ए लोही उडेछे ॥५६॥ तुं जेवानो करेछे तपास, मायें लोही उडेछे आकाश । ते सांभळी जीव फडकेछे, कंपे काळज छाती थडकेछे ॥५७॥ एवा प्रेतना प्रहार सांभळी, तेवा मानेछे पोताने वळी । कहे कियां जाउं केम करूं, आ मारथी हुं केम उगहूं ॥५८॥ न कर्युं दान पुण्य संतसेवा, सेव्या ते जमकिंकर जेवा । आपी पापीए अवळी मति, करावी आ मारगमां गति ॥५९॥ कर्युं मोटा कसाइनूं काम, मोकल्यो मुने जमने धाम । एम शोचे प्राणी सुणो सहु, कहे निष्कुलानंद शुं कहूं ॥६०॥ कडवुं ॥१०॥

पूर्वछायो—संकट कछ्यां सोळे शहेरनां, संक्षेपे करी में मुख । पण लख्याथी छे लाखघणुं, भाइ दंडतणुं त्यां दुःख ॥१॥ साचा सदगुरु संतनो, अंगे लाग्यो नहि उपदेश । पापे पूरण पापियो, लिये सुख क्यांथी लबलेश ॥२॥ एम जमदूते जोरे करी, पंथ करावियो बहुपेर । वर्ष वीत्युं एक वाटमां, लारें पो'व्यो संयमिनी शहेर ॥३॥ शोभा संयमिनी शहेरनी, वळी अति घणुं छे अनुप । तेहज पापी प्राणीने, देखतां थाये दुःखरूप ॥४॥ चोपाइ—पुण्यवान होय कोई प्राणी, देखे संयमिनी शोभाखाणी । तेह पुरतणुं परिमाण, कहूं सुणजो सहु सुजाण ॥५॥ शत जोजन लंबाई लैये, पहोळी पण सो जोजन कै'ये । किल्लो कनकनो तिथां राजे, शोभे चार सुंदर दरवाजे ॥६॥ एक सोनानो बीजो रूपानो, बीजो द्वार तांबानो छे मानो । चौथो लोढानो दरवाजो लैये, द्वार चार ए पुरीनां कै'ये ॥७॥ तिथां जेनां जेवां कर्म होय, तेवे दारे जाय जीव सोय । उत्तर द्वार अनुपम अति, तिथां पुण्यवान करे गति ॥८॥ जियां राजमार्ग चौटा शोरी, बहु शोभाये शोभे घणेरी । मेडी मो'ल हवेलीयो शोभे, जोइ पुष्पझाड मन लोभे ॥९॥ मीठी वाणीए करे पंखी रब, शोभे भूमि त्यां बहु वैभव । ध्वजा पताका त्यां बहुपेर, तेतो वांघ्यां घणां घेरोघेर ॥१०॥ राज दुर्गद्वार स्फाटिक मणि, कनक क-

માઢે શોભેછે ઘણી । વઢીં બ્રહ્માના પુત્ર જે વાર, શ્રવણ દેવતા વેઠા
 છે દ્વાર ॥૧૧॥ પિતૃગણ જે અગ્નિષ્વાત્તાદિ, તેના ગોત્રપુરુષ સત્યવા-
 દી । તેણે આપી આશીષો જે હયાં, તેને ભાવે લઈ વસ્યા તિયાં
 ॥૧૨॥ તિયાં પુણ્યવાળો જીવ જાય, દેવે વિષ્ણુસમ ધર્મરાય । હવે
 કહું અધર્મીની રીત, દેવે એ પુરી મહા ભયભીત ॥૧૩॥ એને લઈ
 આવે લોહદ્વાર, મારે કરે કાઘર પોકાર । મર્યોં લોહ ગોલરુપ મા-
 રગ, તેહ ઉપર મંડાવે પગ ॥૧૪॥ મોટા શ્વાન સર્પ સિંહ ઘણા, મઢે
 સામા એવા વિયામણા । ગીધ ગર્જ્ય કવા ચિલ ચાર, કરે ઉલ્લુ શબ્દ
 મયંકાર ॥૧૫॥ એવા શબ્દ સાંભળતાં કાને, ચાલ્યો જાયછે પાસે
 રાજાને । રાજદ્વારે લોઢાનાં કમાડ, અતિ તિલા લિલા અંગપાંડ
 ॥૧૬॥ તેમાં તાળી જાય જમ જોરે, ફાટે તન ત્યાં પ્રાણી વકોરે । પ-
 છી આવેછે રાજાને પાસ, દેહી રૂપ પામે પ્રાણી ત્રાસ ॥૧૭॥ રોપે મ-
 ર્યા અતિશે રીસાઢ, દેવે ધર્મને મહા વિકરાઢ । સામું જોયું પળ ન-
 વ જાય, જોઈ જીવ કરે ત્રાઘત્રાઘ ॥૧૮॥ લીધો લોહતળો દંડ હા-
 થે, જાણ્યું કોપી રહ્યા પાપી માથે । અતિ આંખ્યો દેવે મરી રીસે,
 લાંઘા દાંત મુલ્લવાર દિસે ॥૧૯॥ મોટી દાઢી લોઢા જેહું દેહ, દેવે
 પાપી રૂપ એહું તેહ । એવા સૂર્યસુત ધર્મરાય, તેને પુછ્યું દૂતે લાગી
 પાય ॥૨૦॥ અમે આવ્યા પ્રાણી એક લઈ, તેની આપોછો આગન્યા
 સઈ । ત્યારે રાયે તે કરી વિચાર, પુછ્યું ચિત્રગુપ્તને તે વાર ॥૨૧॥
 કહો આ પ્રાણીનાં પુણ્ય પાપ, જોઈં છાતું ને દિયો જવાપ । ત્યારે પ્ર-
 ઘાન કે'છે સુણો રાય, એનાં પાપ કહ્યાં નવ જાય ॥૨૨॥ કો'તો સં-
 ક્ષેપે સૂચ્યું સ્વામી, એને કર્યું જે નરતન પામી । સુણ્યું શ્રવણે વિપરી
 ગાન, હરિકથામાં ન દીધા કાન ॥૨૩॥ રસિકપ્રિયા રસમંજરી, એ-
 વાં વહુ સાંભળ્યાં ભાવ મરી । નયણે નિરસી નારીનું રૂપ, કર્યો
 નેત્ર તેમાં તદરૂપ ॥૨૪॥ કર્યો ત્વચાએ નારીનો સ્પર્શ, ગાયા જિહાએ
 નારીના જશ । નાસે નિલ કુવાસના લેતો, મુલે શ્રીકૃષ્ણ મૂલ્યે ન
 કહેતો ॥૨૫॥ કરે પૂરણ વિકર્મ કર્યા, પગે પગલાં પાપમાં મર્યા । જે-
 જેવડ્યે ધાય શુભ કર્મ, તેતેવડ્યે કર્યુંછે અધર્મ ॥૨૬॥ એહું સુણી યો-
 લ્યા ધર્મરાય, સુંણ પાપી તેં કર્યો અન્યાય । કર્યા મુળ ન જાણ્યા
 તેં કેમ, કારે કૃતગ્રી તું થયો એમ ॥૨૭॥ જેણે ઉદરમાં કરી સાર, આ-

णबु, तमे सांभळज्यो सह कोय ॥११॥ तामिस्र अंधतामिस्र, रौ-
 रव महारौरव जे । कुंभिपाक ने काळसूत्र, असिपत्रवन दुःखदव जे
 ॥१२॥ सूकरमुख अंधकूप कहिये, कुंभिभोजन ने संदश । तससूर्मि
 वज्रकंटक, शात्मली जाणो त्रयोदश ॥१३॥ वैतरणी पुयोद प्राणरोध,
 वैशासन नरक दुःख बळी । लालाभक्ष सारमेयादन, अविचि अयः-
 पान मळी ॥१४॥ एकवीश नरक ए कछा, क्षारकर्दम रक्षोगण भो-
 जन । शूलप्रोत दंदशूक, बळी अवदरोधन ॥१५॥ पर्यावर्तन सूचिमुख,
 ए सर्वे दुःखनां स्थळ छे । नरक अष्टावीश नाम कछां, ए पापीने
 पापनुं फळ छे ॥१६॥ जेणे जेवां कर्म कर्मां, तेहने तेहवो दंड । पापी
 जीवने पीडवा, करिया अष्टाविश कुंड ॥१७॥ जेवे पापे ए जीव पडे,
 नरकमां नर नार । श्रवण दर्ई हवे सांभळो, कहुं नरक ते निरधार ॥१८॥
 परधन परदारा पापी, हरे परनां बळी बाळ । एह पापे एह जीवने,
 नाखे तामिस्रमां ततकाळ ॥१९॥ अतिभयानक मुंडो उंडो, जेमां जंतु
 अति अंधार । जमदूते गळे बळे यांधी, नाख्यो तेहनी मोझार ॥२०॥
 खाबुं पीबुं न देवुं केवुं, हवे जोज्ये पापी तारा हाल । एम कहीने ताडे
 पछाडे, पाडे राडोराड्य कंगाल ॥२१॥ कहे किंयां जाडं केम करुं,
 केम पामीश दुःखनो पार । पीडामांही प्राणियो, करे कायर सादे
 पोकार ॥२२॥ पछी कईक कलपे काढियो, एह नरकथी धार । पाप
 तपाशीने पापीनां, नाखे अंधतामिस्र मोझार ॥२३॥ कपट विकट
 करतो भरतो, पापी पापमां पग । भोळा पुरुषने छळी बळी, लेतो
 घन त्रिया तेनुं ठग ॥२४॥ एह पापे नाखियो, तेह अंधतामिस्र माई ।
 यमदूतना मारथी, जेनी भति गइछे मुझाई ॥२५॥ महा अंधारुं जेमां
 मोटा, जंतु अतिशे अनंत । रोमेरोमे तन तोडी खाय, तेनो न आवे
 अंत ॥२६॥ थडथकी जेम कापतां, बळी ढळी पडे तरु जेम । तेम
 पडे ए प्राणियो, पृथ्वी उपर एम ॥२७॥ निराधार निराश थइ, बोली
 न शके सुख । नित्य उठी नवानबुं, केटलुंक खमाय दुःख ॥२८॥
 मेर न आवे मारतां, यमने निरदया जोर । तेने हाथ पड्यो पापियो,
 पाडे बहु दुःखे वकोर ॥२९॥ पूरण दुःख दर्ई लई, काढियो कोइक
 काळ । कर्म तपाशी तेहनां, नाख्यो रौरवे ततकाळ ॥३०॥ अधमें
 ईयां घन मेळी, पोप्युं निजकुळ निजदेह । आप स्वारथ सार मारी,

जात्य जंतुनी जेह ॥३१॥ पछी निजकुळ निजदेहने, तजी जाये
 जमपुरे जंत । तेह पडे रौरवमां, जेमां दुःखनो नहि अंत ॥३२॥ वि-
 कट व्याळे भयों भयानक, तेमां जमदूते करी जोर । नाखयो परा-
 णे ए नरकमां, भूखे दुःखे पाडे बकोर ॥३३॥ रात दिवस दुःखी रहे,
 नहि सुखनो लवलेख । जाय घडी जुग जेवडी, हेराण गति छे ह-
 मेदा ॥३४॥ कईक काळे चार काढे, जमदूत ते एह जन । पापी पडे
 महारौरवे, जेमां जंतुओ तोडे तन ॥३५॥ आ लोकमां अभागिये,
 मार्या हुता जीवने जेम । ते जीव मरी रू थई, मारेछे अधर्मीने एम
 ॥३६॥ जिह्वा खावे जीवनां, मारीने खातोतो मांस । एमज खाधुं ए-
 हनुं, तेमज करीने तपास ॥३७॥ अल्प पाप अणुं जेटलुं, बळी कर्णुं
 होष कोई स्थळ । तेते संभारी सरवे, दिये दुःख तेह पळ ॥३८॥
 पवी रीत रुरुतणी, राय रंकनो एक न्याय । अधिक न्यून एने नहि,
 एम जाणज्यो मनमांय ॥३९॥ रूनामे कव्याद केये, ते मांस तोडी
 तोडी खाय । जे जीवे निजदेह सारु, कर्या असत्य उपाय ॥४०॥ एम
 दुःखने भोगवी ज्यारे, निसरे नरकथी चार । पापी पडे कुंभीपा-
 कमां, जियां दुःखनो नहि पार ॥४१॥ पशु पंखी जीवतां, रांधीने
 खातोतो मांस । तेने तेलमां रांधियो, कर्यो तेमज तननो नाश ॥४२॥
 दीधां दुःख बहु जीवने, मेर मनमां नावी बळी । ते पापे पड्यो न-
 रकमां, करी कमाणी आवी मळी ॥४३॥ उग्र स्वभावी अभागियो,
 जेने नहि करुणालेश । कोइ न करे कर्म एवां, तेवां करेछे अहोनिश
 ॥४४॥ आपस्वारथे अनर्थनो, करतां न करे विचार । जुलम सबें ज-
 त्तनां, राख्यां हृदया मोझार ॥४५॥ प्रपंचनुं नव पुछवुं, कहिये कप-
 टनो घळी कोट । एह आदि अघे भयों, कोई बातनी नहि खोद
 ॥४६॥ तेह पापे पापी करे, कुंभीपाकमां प्रवेश । जमदूत दुःख दे घणुं,
 जियां सुखनो नहि लेख ॥४७॥ दुःखनादरिया उलझ्या, बळी मेली
 दीधी मरजाद । आव्यां मळी अघ आपणां, करे कियां ते फरियाद
 ॥४८॥ हय मेलीने हालियो, घांघी वृषभ साथे वेर । एवा अधर्मीने
 जोईने, कहो केने आवे मेर ॥४९॥ एवी रीत नरकनी कही, पंचम
 स्कंध मांय जेह । तेमनी तेम में लखी, कहे निष्कुलानंद एह ॥५०॥
 कडवुं ॥१२॥

पूर्वछायो—हरिजनद्रोही विप्रविरोधी, गुरुदेवनो गुन्हेगार । एवो
 जे अभागियो, ते पट्यो नरक मोछार ॥१॥ जे जेवां कर्म करे, भाई
 तेनेज तेवो दंड । पछी पाप तपासी नाखियो, काळसूत्र नरकने कुंड
 ॥२॥ पिता विप्र वेद द्रोही, पशु वेंधी करे जे पाप । तेह पापे काळसू-
 त्रमां, पापी पामेछे संताप ॥३॥ ते कुंड उंडो मुंडो घणो, एने उपमा
 केनी दर्इये । पापी प्राणीने पीडवा, सर्वे दुःखनो सिंधु कहिये ॥४॥
 दश हजार जोजन फरतो, तांवावरणो छे तेह । उपर हेठे अग्नि अकें,
 अतिशय तपाव्यो एह ॥५॥ चोपाई—भुख प्यास पीडे त्यां अपार, बळे
 देह अंतर ने बांर । मार्या पशु शरीरना बाळ, तेने लेखे किंकर
 ततकाळ ॥६॥ एटलां हजार वर्षसुधी, मारेछे ए नरकमां रुंधी ।
 सुवे बेसे लोटे उभो थाय, घोडे पडे गोटिकलां खाय ॥७॥ तडफडे
 फडफडे घणुं, आव्युं पाप करेल आपणुं । लीघो घेरी बेरिवश थयो,
 मारो मारो कहे दुःख दियो ॥८॥ शुं विचारी रद्याछो मनमां, करो
 प्रहार अति एना तनमां । पछी तेमज दियेछे दुःख, पामे पीडा प्रभुनो
 विमुख ॥९॥ एवी रीते बीते कंड दन, पछी नाख्यो असिपत्र बन ।
 असि जेवी घेउ कोरे धार, एवां ताडनां पत्र अपार ॥१०॥ निज-
 धर्म वेदे कह्यो जेह, आपत्काळ विना तजे तेह । परनो जे पाखंड
 मारग, भरे अवशे ते मांहि पग ॥११॥ नीचधर्ममांहि बांधी नेह, तेमां
 घटलावे निजदेह । करे अशुभ आहार अभागी, कुळधर्म पोतानो
 त्यागी ॥१२॥ एह पापे असिपत्र बने, पडे प्राणी सहै दुःख तने ।
 घोडे धाये कपायछे पंड, दिये दूत उपरथी दंड ॥१३॥ तेणे करी करे
 हायहाय, मुवोमुवो आवी मूरछाय । फळ पाखंड धर्मनुं एह, भोगवी
 नर निसरे तेह ॥१४॥ एवा नरकना कुंडनां दुःख, तेतो कह्यां जाय
 केम मुय । केतां केतां नावे जेनो अंत, एवां अहोनिश दुःख अत्यंत
 ॥१५॥ बळी आ लोकरमांहि अभागी, करे अन्याय न्यायने त्यागी ।
 राजा राजाना चाकर जेह, लुंटे वणवांके लोक तेह ॥१६॥ दिये संत
 विप्र शिर दंड, लुंटे घर गाम शेर रंड । वणवांके करे अनरत्य,
 पछी नृप ने नृपना भृत्य ॥१७॥ पडे सुकरमुख ते घडी, पीले जेम ची-
 चुंमां शेलडी । एम पीलेछे पापीनुं तन, तेणे करे कायर रोदन ॥१८॥
 वणवांके रैयतने रुंधी, लीघो दंड मारी मुवासुधी । नांधी मेर तेनी

मनमांय, परपीडाने न जाणी कांय ॥१९॥ अति दुष्ट दया नहि लेश,
 एवा पृथ्वीपर नरेश । एवा राजा ने राजाना भृत्य, पडे सूकरमुखे
 पामी मृत्य ॥२०॥ सहे दुःख काळ कह जाय, ल्यारे ए दुःखमांथी
 मुकाय । सूकरमुखनुं दुर्घट दुःख, ते भोगवे हरिना विमुख ॥२१॥
 कयुं नरसुं निःशंक थई, एवा प्राणिनी ए गति कई । वळी आ लो-
 कमां जे विमुख, दिये अलप जीवने दुःख ॥२२॥ चांचड मांकड जु
 जुवा जेह, बगा मांखी कीडी आदि तेह । पशु पंखी व्याळादिक
 वळी, एवा मार्गा जंतु बहु मळी ॥२३॥ एह पापे पडे अंधकूप, जेमां
 अति तम दुःखरूप । वळी झेरवाळा जंतु बहु, आवी वळगे अंगमां
 सह ॥२४॥ नावे निद्रा नहि सुख घडी, धोडे अकळाये जाय पडी ।
 श्वास बिना जणाय शरीर, चाले आंख्यमां चोघारां नीर ॥२५॥ हाय
 मुबोमुबो कहे मुख, भायो नथी खमातुं आ दुःख । एम भोगवे दुःख
 अपार, कैक कल्प बीते काढे बा'र ॥२६॥ पछी कयां कर्म तेहवडे,
 पापी कृमिभोजनमां पडे । जेणे खाधुं नहि वे'ची अन्न, वळी न कयां
 पंच जगन ॥२७॥ नाप्युं अतिथिने अन्न काई, खाधुं एकलां खुणे
 संताई । ए पापे नाखे जम पराणे, कृमिभोजन नरकनी खाणे ॥२८॥
 शत सहस्र जोजन जेमां जंत, भयां कृमिया जेमां अत्यंत । तेमां
 नाखी कीट खवरावे, दई मार मुखे चवरावे ॥२९॥ कहे पाप करतो
 तुं प्राणी, जमना दंडने जुठा जाणी । तेतो साचां थयां पुण्य पाप,
 हवे सुखे भोगव्य तुं आप ॥३०॥ सुख सरवे गयुंछे मटी, आव्युं एकलुं
 दुःख डलटी । रात दिवस रीताने रीतां, दिन जाशे बहु दुःख डोतां
 ॥३१॥ एम दई दूत दुःख भारे, कैक वर्ष बीते काढे बा'रे । त्यांथी नाखे
 संदश मोझार, जेमां दुःखतणो नहि पार ॥३२॥ जेह पापे पडे एमां
 जीव, तेह वात कहुं ततखेव । नरे नकर्यानां काम कीधां, जेने तेने
 दुःख घट्ट दीधां ॥३३॥ जेणे आ लोके विप्रनां धन, चोयां सुवर्णा-
 दिकरतन । वळी वणपळे आपतकाळ, चोरे हेम बीजानुं चंडाळ ॥३४॥
 जेनुं तेनुं लेखुं झडीझोटी, खरो तस्कर नजर खोटी । पापी पोताना
 सुखने काज, करे दगा बहु दगावाज ॥३५॥ तेने नाखेछे संदश नरके,
 जेना दंड दुःखे प्राणी थरके । लावे लोहसाणसियो ताती, तेणे
 तोडे त्वचा कर छाती ॥३६॥ काढे तनतणी रगो ताणी, रखे चोरता

जुहुं ए जाणी । सर्वे ऋपि मुनिनो ए मत, तेतो केदि न थाय असत ॥३७॥ मोटा मोटा गया एम कथी, खराग्वरी छे खोटी ए नथी । एम भोगवी दुःख विकर्मी, त्यांथी काढी नारखे तसस्कर्मी ॥३८॥ जे पापे ए नरकमां पडे, कर्या कर्म ते केम न नडे । कामवश थईने कुकर्मी, करे अनर्थ नर अधर्मी ॥३९॥ आ लोके अगम्य एवी दार, पापी तेशुं करे व्यभिचार । अथवा अगम्य एवो पुरुष, करे नारीसंग कामवश ॥४०॥ तेह पुरुष ने तेह नार, पामे नरकमां दुःख अपार । तियां धिया करे लोढातणी, अति तपावेछे तेह घणी ॥४१॥ तेशुं यथ लेचारे बहुवार, एकवारनी वार हजार । तेम लोढानो पुरुष तपावी, यथ भरावे नारीने लावी ॥४२॥ नारी निरखे चितवे ने स्पर्शो, ते नर मरी जन्म ज्यां घरशे । तियां पामशे तेहनुं फळ, खरो खवार थाशे नर खळ ॥४३॥ जेणे जोई नयणे परनारी, थई कामातुर मुर भारी । ते नर जन्मोजन्म आंधळो, थाय जाय जनम सघळो ॥४४॥ वळी जे जन चितवे नारी, विषयसुखे न मेले विसारी । ते नर क्षयरोगमां खयाय, एवुं चितव्यानुं फळ थाय ॥४५॥ जे नर स्पर्शे परनारी अंग, थाय कोढियो तेने प्रसंग । एम जन्मोजन्म दुःख पामी, खोशे आवरदाने हरामी ॥४६॥ ए प्रमाणे योपितानुं जाणो, मळे फळ सम परमाणो । भागी मर्याद महाप्रभुकेरी, तेने कयांथी मळे सुख फेरी ॥४७॥ भेळां लीधांछे पूरण भातां, तेतो खुटशे नहि खातांखातां । करी आव्योछे पुरी कमाणी, जमपुरनुं दुःख जुहुं जाणी ॥४८॥ एम नर नारी थाय हेराण, जेना विषय साथे बांध्या प्राण । एम दुःख पामे दोय आप, जेणे कयांछे पूरण पाप ॥४९॥ तेनी बात कही बहुविध, छेजो एम पुराणे प्रसिद्ध । कही निष्कुलानंदे ए कथी, सत्य मानज्यो जुठी ए नथी ॥५०॥ कडवुं ॥१३॥

पूर्वछायो—एह नरकथी निसर्गो, बहु चरप रही चार । त्वारपछी दुःख पामशे, ते कहुं करी विस्तार ॥१॥ वज्रकंटक शात्मली, नामे नरक निदान । जेह पापे पापी पडे, कहुं सौ सुणो दई कान ॥२॥ पापी परत्रिय पशुआदि, करे कामवश प्रसंग । एह पापे परलोकमां, पामे ते दुःख अभंग ॥३॥ स्पर्शनाजो सुखसारु, कर्यो धर्मनो ते लोप । तेनी उपर दूत जमना, करेछे अतिशय कोप ॥४॥ समुं कहेंतां

वसमुं, समझतो नर सोय । वज्रकंटके वसियो, ज्यां सा'य न करे
कोय ॥५॥ वज्र सरिखे कांटे कहिये, शाल्मलीनां झाड । तेह उपर
नाखी ताणे, पाडे त्यां राडोराड ॥६॥ देतां दंड जमदूत हारे, त्यारे-
ज आवे अंत । चालतो वहीवट विपत्तिनो, सत्य मानज्यो बुद्धिवं-
त ॥७॥ एम प्राणी भोगवे, नित्यप्रत्ये दुःख अनंत । त्यांथी पडे वैत-
रणीए, भाई कहुं तेनुं वरतंत ॥८॥ चोपाई—आ लोके नृप नृपना
जनरे, सतकुळमां थया उत्पन्नरे । पण धर्ममर्यादाने भांगीरे, वतें
अधर्मे नर अभागीरे ॥९॥ एवा राजा ने राजाना भृत्यरे, पडे वैत-
रणीए पामी मृत्युरे । जेमां विष्टा मूत्र पर लोईरे, केश नख अस्थि
मेद सोईरे ॥१०॥ मांस वसाए भरी वैतरणीरे, दुःखदाय कै'ये शुं
वरणीरे । नरक खाईरूप छे ए नदीरे, जेमां जळजंतु रद्या मदीरे
॥११॥ जियां तियांथी तोडीने खायरे, तेने दुःखे करे हायहायरे ।
कर्मा कर्म संभारेछे आपरे, के'छे कयांथी कर्मा आवां पापरे ॥१२॥
पामे पीडा प्राण न निसरेरे, हाय मुबोमुबो एम करेरे । एम राजा
राजाना पदातिरे, पामे पापे दुःख दिन रातिरे ॥१३॥ एवी वैतरणी
महाविकटरे, जेमां दुःख अति दुरघटरे । सहुं न जाय शरीरे सोय-
रे, तमे सांभळज्यो सहकोपरे ॥१४॥ वळी कहुं कुंडनी रीतरे, जे-
मां दुःख अति अगणितरे । नर्कनर्क प्रत्ये दुःख नोखारे, एक एकय-
की अति ओखारे ॥१५॥ जेणे जेबां कर्मा होय पापरे, तेवो ते
प्राणी पामे संतापरे । कर्मु कर्म पोतानुं ते से'वुरे, जेणे जेवुं कर्मु
होय तेवुरे ॥१६॥ वळी आ लोके शूद्रीना संगीरे, शौचाचार नियम
उल्लंघीरे । नर पशुपेडे लज्जा त्यागीरे, मनवश वतेंछे अभागीरे
॥१७॥ तेतो मरी परलोक जायरे, पडे पुयोद नरकनी मांयरे । पर
मूत्र विष्टा लीट लाळरे, तेनो भयों समुद्र कराळरे ॥१८॥ तेमां
पडे पिये खाय तेहरे । नर वृषळीपति थया जेहरे, एम विचारी वि-
कळ न थावुरे, पटशे जरूर जमपुर जावुरे ॥१९॥ तियां रंगीलापणुं
नहि रहेरे, सत्य धर्मवाळा सहू कहेरे । मरड ठरड मटाडशे मारी-
रे, करज्यो कर्म विचारी नर नारीरे ॥२०॥ वळी पापीनां पाप प्रमा-
णेरे, नाखे प्राणरोध नरक खाणेरे । प्राणरोधमां पडेछे पापीरे, सुणो
चात सहू कान आपीरे ॥२१॥ आ लोके ब्राह्मणादिक कै'पेरे, खरा

खर सरिखा ते लैघेरे । मारे मृगने करे अकाजरे, जेनी सत्यशास्त्रे
 पाडी नाजरे ॥२२॥ तेह मरी जमपुर जायरे, पडे प्राणरोध नरक
 मांघरे । तेनुं किंकर करी निशाणरे, रोमरोम वेंधे भारी बाणरे
 ॥२३॥ छेदी नाखेछे पापिनी छातीरे, पामे पीडा कही नधी जाती-
 रे । जोईजोई शरीरना हालरे, पछी रुवे कृपण कंगालरे ॥२४॥ वळी
 आ लोके पुरुष दंभेरे, दंभमय जगन आरंभेरे । मारे पशु ए जगन
 मांघरे, ते मरी वैशासन जायरे ॥२५॥ झाले जमदूत गळे जोरेरे,
 मार्या पशुपेठे ते घकोरेरे । पाडे काळीराज ते कुकर्मीरे, जे कोई ई-
 यां थयाता अधर्मीरे ॥२६॥ थोडा सुखसारु दुःख मोडुंरे, बांधी लि-
 धी भेळी पाप पोडुंरे । तेतो भोगवे आवशे पाररे, सहु निश्चे जा-
 णो निरधाररे ॥२७॥ वळी पोताना पाप प्रतापेरे, पडे लालाभक्ष
 मांय आपेरे । लालाभक्षनुं दुःख अपाररे, कहुं काईक ते निरधाररे
 ॥२८॥ आ लोके त्रणे वर्णना पुरुषरे, आपे पापी थई कामवशरे ।
 पोताना वर्णनी जे नाररे, पापी तेशुं करे व्यभिचाररे ॥२९॥ तेह पा-
 पे जमदूत त्यांईरे, नाखेछे वीर्यनी नदी मांईरे । मारी शुदगर मस्त-
 क मांघरे, पापी जीवने वीर्य त्यां पायरे ॥३०॥ आवे उयका अति
 ओकारीरे, तोय पिवरावे मारीमारीरे । दिये दंड एम दिनरातरे,
 पामे पीडा प्राणी बहुभातरे ॥३१॥ वळी आप पापे पापी जनरे, पडे-
 छे ते सारमेयादनरे । सारमेयादननुं जे दुःखरे, तेतो कहुं जाय न-
 हि मुखरे ॥३२॥ जेह पापे पडे एह मांईरे, तेह सांभळज्यो कहुं भा-
 ईरे । करे चोरी मुके वळी आग्यरे, बाळे गाम पुर वन जाग्यरे
 ॥३३॥ दिये झेर लुटे गाम सार्थरे, एवो करेछे पापी अनर्थरे । एवा
 कुकर्मना करनाररे, होय राजा के राजाना चाकररे ॥३४॥ ते मरी ज-
 मपुरिमां जायरे, तेने जमना दूत तोडी खायरे । श्वान सातसो ने
 विश वळीरे, चुंधी ग्वायछे पापीने मळीरे ॥३५॥ वज्रसरीखी छे जे-
 नी दाढ्योरे, तोडे तन पाडे तेणे राढ्योरे । कोण मुकावे महादुःख-
 मांघीरे, जेणे साची वात मानी नधीरे ॥३६॥ होय साची वातना
 के नारारे, तेतो एने लाग्या नहि सारारे । वळी पापीनो करी त-
 पासरे, नाखे अविची नरकमां तासरे ॥३७॥ अविचीनुं दुःख छे
 अलेखेरे, तेतो भोगवशे राई रेखेरे । तेमां करशे नहि कांइ मापरे,

देशे दुःख जोइ जेयां पापरे ॥३८॥ जेह पुरे जुठी साख्य जनरे, बोले
 असत्य लेतां देतां धनरे । आपी दाम नेबोले असत्यरे, एवी पापमय
 जेनी मत्यरे ॥३९॥ पछी एने अविचीथी नाखेरे, पापीने कोण पड-
 तो राखेरे । अविची नामे पर्वत जाणोरे, एवो नरक प्रौढ प्रमाणोरे
 ॥४०॥ तेमां उंचा पग नीचुं शीशरे, एम नाखे किंकर करी रीश-
 रे । शत जोजन उंचो छे एहरे, तेने माथेथी नाखेछे तेहरे ॥४१॥
 दिसे तरंग नहि जळ जेमांरे, भयां एकरस पाणा तेमांरे । थाय त-
 लतल कटका तनरे, तोय मरे नहि पापी जनरे ॥४२॥ एम असत्य-
 ना बोलनाररे, सहे दुःख अपरमपाररे । बळी विप्र विप्रनी जे घर-
 णीरे, करे प्रमादे पान वारुणीरे ॥४३॥ बळी विप्र विना वर्ण अ-
 न्यरे, करे व्रतदिने सुरापानरे । क्षत्री वैश्यादि प्रमादे बळीरे, जे
 पियेछे सोमबल्लि मळीरे ॥४४॥ ते पापे ए जीव निदानरे, पडे नरक
 नामे अयःपानरे । ज्यारे विप्र आदि त्रणे वर्णरे, जाय जमपुरी पामी
 मर्णरे ॥४५॥ तेनी जमदूत छाती दवावीरे, पाय लोहरस तेने लावी-
 रे । तेह दुःखे करे हायहायरे, मुख प्यासे करी प्राण जायरे ॥४६॥
 बळी ईयां अधम नर छोडोरे, मानेकरी मानेछे हुं मोडोरे । जे कोइ
 जन्म तप बिया वर्णरे, मोटा आश्रम चार आचणैरे ॥४७॥ तेनी
 गणती नहि कहुं कांईरे, एवो अभिमानी मनमांईरे । सहृथी जाणे
 पोताने सरसरे । बीजाने तो जाणेछे नरसरे ॥४८॥ तेनुं करे अ-
 एमान अतिरे, ते करे क्षारकर्दमे गतिरे । हेतुं माथुं ने उंचा छे पग-
 रे, नावे थाह पड्यो तेमां ठगरे ॥४९॥ एवां जमपुरीनां जे दुःखरे,
 पामे प्राणी प्रभुथी विमुखरे । साचा संतनी शीख न मानीरे, थयो
 असंत संगे अभिमानीरे ॥५०॥ एवी अभागी नरनी रीतरे, खोटा-
 मांय छे खरी प्रतीतरे । जेयुं जुहुं अंतरमां पेसेरे, तेयुं साचामां मन न
 वेसेरे ॥५१॥ कहो केम थाय एह सुखीरे, साची बात न माने मन-
 मुखीरे । जे जीवना परमसनेहीरे, जाण्या शत्रु सरिखा तेहीरे ॥५२॥
 तेह पापे पडे नरक मांयरे, न मळे उपाय एनो हवे कांयरे । होय स-
 मझु तो समझे समुंरे, लागे अणसमझुने वसमुंरे ॥५३॥ बात हेतनी
 छे राखो हयेरे, वारेवारे केटलुंक कैयेरे । कहे निष्कलानंद केटलुंरे,
 आबुं सुणि चेतो तो छे भलुंरे ॥५४॥ कडवुं ॥१४॥

पूर्वछायो—बळी अभागी जीवने, सुझेज अवळां काम । अघमगमां
 चालतां, क्यांथी सुख ने विग्राम ॥१॥ डोडा मुंडा खाधा खरा, घांखे
 करी घंतुरातणा । चढ्यो केफ तेनो चित्तने, कहो कांइ रहे मणा ? ॥२॥
 सुणो सह आ लोकमां, करे नर नारी मळी पाप । काळी भैरव देव
 तामसी, जेजे नर पशु मारी आप ॥३॥ मांस खाई पशु मनुष्यनुं,
 थाय नर नारी प्रसन्न । तेह जाय जमपुरीए, पडे रक्षोगणभोजन
 ॥४॥ मार्या नर पशु अवतरी, त्यां राक्षसना गण थाय । जेम खाधुंतुं
 मांस एहनुं, तेम तेनुं एहज खाय ॥५॥ जेम ए नरनारीए, कयुं हतुं
 नृत्य ने गान । तेमनुं तेम राक्षस करे, खाई मांस करी लोहीपान
 ॥६॥ चोपाई—बळी आ लोकमां अपराधीरे, करे पाप न करे पाराधी-
 रे । आवे शरण जीववाने जनरे, आणी अति विश्वास मनरे ॥७॥
 एवा वन गामना जीव जेहरे, आवे जीववा आशरे तेहरे । तेने शूळ
 के सूत्रनी फांशीरे, तेणे करीने मार्या विश्वासीरे ॥८॥ पछी मरी जम-
 पुर जायरे, तेने जमदूत प्रोविने खायरे । आपे दुःख नापे अन्न पाणी-
 रे, आवे मूरछा बंधाय वाणीरे ॥९॥ पडे पृथवि उपर आपरे, त्यारे
 संभारे पोतानां पापरे । भायो क्यांथी कर्म आवां कीधारे, क्यांथी जेने
 तेने दुःख दीधारे ॥१०॥ एम कही पोकारेछे प्रेतरे, पछी पडे भूमिए
 अचेतरे । पढ्यो जाणी आवे पंखी झटरे, लोह चांचवाळां कंक घटरे
 ॥११॥ तेतो तोडीतोडी तन खायरे, पापी पीडाय प्राण न जायरे । एम
 बहु भाते दुःख भोगवेरे, नोखा कष्टकुंड नवानवेरे ॥१२॥ नावे अंत
 अत्यंत दुःखनोरे, नहि लवलेख त्यां सुखनोरे । बळी आ लोके नर जे
 तीखारे, स्वभाव छे सर्पना सरिखारे ॥१३॥ जेने तेने दिये बहु दुःखरे,
 जेथी न होय कोईने सुखरे । पछी मरी जमपुर जायरे, पडे दंदशूक
 नरक मांयरे ॥१४॥ सुणो भाई ए नरकनी चातरे, मुर जंतुनां पांच
 वा सातरे । अति करडरुणां कराळरे, जाणुं पापी प्राणीतणो काळरे
 ॥१५॥ र्पाडं र्पाडं र्पाडं एम करेरे, वण वपुए चटचकां भरेरे । तीपरी
 दादो दिमे दुःखदाईरे, एवा जंतु ए नरकनी मांईरे ॥१६॥ उग्र म्य-
 भायवाळाने एहरे, तर्त गळी जाय जंतु तेहरे । पामे पीडा अति
 तियां भारीरे, माटे फरवां कर्म चिचारीरे ॥१७॥ बळी आ लोकमां
 जे अभागीरे, दिये परने दुःख दया त्यागीरे । गाला कोठला गुफा

अंधारीरे, वील भोम जेमां तम भारीरे ॥१८॥ घर दरमांहि जीव
रुंधीरे, मुके आग्य धूम त्यां कुबुद्धिरे। पछी ते पापी परलोक पामीरे,
पडे अवटरोधने हरामीरे ॥१९॥ क्षेर सहित अग्नि धूमाडेरे, रोकी
एवे स्थळे रोळ पाडेरे। ईयां जीवे कर्मा पाप जेमरे, दिये दंड त्यां
तेमनो तेमरे ॥२०॥ नथी अधिक ओछुं करतारे, रहेछे प्रभुना डरथी
डरतारे। नथी डरतो एं नर अभागीरे, दुःख लियेछे मुखथी जो
मागीरे ॥२१॥ बळी आ लोके अभागी नररे, बांधी घेठा छे आश्रम
घररे। आवे आंगणे अतिथि राजरे, अभ्यागत अन्न जळ काजरे ॥२२॥
तेसुं क्रोध करी ततकाळरे, करे करडी दृष्टि कराळरे। अन्न जळ
जराय न आपेरे, सासुं क्रोध करीने संतापेरे ॥२३॥ पछी ज्यारे पामे
पापी मृत्युरे, पडे नरके नाम पर्याव्रतरे। तियां वज्र जेबां चांचवाळारि,
गीध कंक थट जेरीसाळारि ॥२४॥ झाली बळे मारी बांचो पांखोरे,
काढी लियेछे पापीनी आंखोरे। डोळा काढी लिये दिये माररे, तेणे
चालेछे रुधिरधाररे ॥२५॥ तेणे भिजाय मुख शरीररे, एवे दुःखे
रहे केम धीररे। एम दियेछे दंड अपाररे, सहे एबां पाप करनारे
॥२६॥ साकं सुंदर नरतन पामीरे, कर्मा पाप राखी नहि खामीरे।
आव्या समूह तेना सामटारे, जेम आवे धन चढी घटारे ॥२७॥
बळी आ लोके करी अनर्थरे, बहु पापे करी मेळ्युं गर्थरे। पामे धन
वाधे अभिमानरे, जाणे नहि कोय मुज समानरे ॥२८॥ धनमदे बोले
बांकां वेणरे, थयो दुर्बळने दुःखदेणरे। धन खरचतां खरखरो घणोरे,
राखे भय राजा चोरतणोरे ॥२९॥ मेळ्युं धन जक्षना समानरे, नाप्युं
तेमांधी कोडी दानरे। अभ्यागत विप्रने कलोईरे, तेने अर्थे नाव्यो
दाम कोईरे ॥३०॥ मेळ्युं धन केवळ करी पापरे, ते न खरच्युं न
खायुं आपरे। पछी धन तन तजी तेहरे, जाय जमपुरीमांहि एहरे
॥३१॥ तेने नाखे सूचिमुख नरकेरे, पामे दुःख पापी बहु वरकेरे।
जमदूत दरजीनी पेळ्योरे, एनुं तन शीवी बहु गंळ्योरे ॥३२॥ चीरी
चामडी सोए शीवेछेरे, मुवा सरिखो धई जीवेछेरे। सर्वे लोभनो
लाम देखाडीरे, एक शीवे बीजो नाखे फाडीरे ॥३३॥ एम बहुविधि
आपेछे दुःखरे, तेह न कहेवाय भाई मुखरे। सुणी सर्वे पुराणे अशे-
परे, कष्टा नरक एम अट्टाविशरे ॥३४॥ एह विना बीजा छे अपाररे,

सोएसो ने हजारे हजाररे । पापी जीवने पीडवा काजरे, धर्मरायने
 राख्या महाराजरे ॥३५॥ जेणे जेवी करीछे कमाणीरे, तेने भोगवावे
 तेवी जाणीरे । संयमिनीने दक्षिण द्वारे, नरक अगणित छे अपाररे
 ॥३६॥ जेणे जेवां कर्मा होय पापरे, तेवे नरक पडे प्राणी आपरे ।
 पडे संवे नरके अधर्मीरे, होय नर वा नारी विकर्मीरे ॥३७॥ नधी
 वात जुठी एह जाणोरे । सर्वे साची पुराणे प्रमाणोरे, तेने अर्थ करे-
 छे उपायरे, दान पुण्य व्रत कहेवायरे ॥३८॥ एह दुःखने टाळवा
 काजरे, करे उपाय रंक ने राजरे । पण पापीनो संग नडेछेरे, तेणे
 करी नरकमां पडेछेरे ॥३९॥ खोटी दिशना देखाडनाररे, छे आ
 जगमाई अपाररे । तेना संगने नधी तजतारे, शुद्ध धर्म नधी हरि
 भजतारे ॥४०॥ आप पापे करी नरक एहरे, भोगवेछे अनुक्रमे
 तेहरे । तेम धर्म अनुक्रमे जीवरे, जाय स्वर्गादि लोके सदैवरे ॥४१॥
 केटलाक नरकेथी निसरेरे, केटलाक भरकमांय गरेरे । एम कैक स्व-
 र्गथी पडेछेरे, कैक स्वर्गादि लोके चडेछेरे ॥४२॥ एम करतां वधे पु-
 ण्य पापरे, तेणे करे चोराशीमां आपरे । एम रची रचोछे अखाडो-
 रे, प्रभु भज्या विना छे पवाडोरे ॥४३॥ भजो हरि तजी वीजी वा-
 तरे, तो टळे माथेथी जमघातरे । प्रभु भज्या विना एनो पाररे, न-
 धी आवतो जाणो निरधाररे ॥४४॥ साचा संतनो संग करीनेरे,
 भजो भावे करीने हरिनेरे । जो कोइ इच्छो ए टाळवा दुःखरे, रहो
 श्रीहरिने सनमुखरे ॥४५॥ जे ए दुःख कष्टां कथीकथीरे, तेतो हरि-
 जनपर नधीरे । माटे हरिजन सह्य थाओरे, शीद जमपुरीमांहि
 जाओरे ॥४६॥ मोरे मोटामोटा जो विचाररे, थया भक्त प्रभुजीना
 भारीरे । राज साज सुख ने संपतिरे, तजी भज्या प्रभु प्राणपतिरे
 ॥४७॥ तेतो ए दुःख टाळवा काजरे, मेल्यो सर्व सुखनो समाजरे ।
 सुख मुकीने दुःखने लेवुरे, तेतो न गमे कोईने एवुरे ॥४८॥ पण ज-
 मपुरीनां दुःख जाणीरे, खरी प्रतीत मनमां आणीरे । तैये मेली दी-
 धो ए मारगरे, पछी सुखमारगे भर्या पगरे ॥४९॥ माटे सह्यने जोवुं
 तपाशीरे, नधी आगळ खेल ने हांशीरे । कहे निष्कूलानंद निरधा-
 ररे, करयो सह्यने एनो विचाररे ॥५०॥ कडवुं ॥१५॥

पूर्वछाये—हवे सुणो सह्य शुभमति, कहुं कथा सुंदर सार । प्रगट

પ્રમુ ભગ્યા વિના, પામે પ્રાણી દુઃખ અપાર ॥૧॥ સહે દુઃખ સોઢે
 શહેરનાં, ભોગવે નરક અગણિત । પછી ચાલે ચોરાશિયે, સુણો સહુ
 કહું તેની રીત ॥૨॥ ચોરાશી રાશી દુઃખની, છે અતિ અતોલ અમાપ ।
 જેમાં જીવ જુજવા, પામેછે પરિતાપ ॥૩॥ જેને માથે એ દુઃખ છે, તે
 નથી સુખી લગાર । કોણ ઢાઢ્યા ઢોઢ્યા કહિયે, કોણ ગુણવંત ને
 ગમાર ॥૪॥ કોણ રંક રાજા કહિયે, કોણ શ્રીમંત ને શાહુકાર । જેને
 માથે જન્મ મરણ છે, તેતો સર્વે એકજ હાર ॥૫॥ કોણ જોગી જતિ
 કહિયે, કોણ લ્યાગી તપસી તેહ । ચોરાશીનું નવ ચુકિયું, તો અમથો
 ફેશ એહ ॥૬॥ હાર્યો જિત્યો કોણ જાણિયે, કોણ સતી ને શૂરવીર ।
 દાતા દીન કેને કહિયે, જેને એ દુઃખ છે શિર ॥૭॥ જેહ કષ્ટ કહે-
 વાય નહિ, જિહ્વાએથી જરૂર । ચબું ચારે લાપ્યનાં, ભારે દુઃખ ભરપુર
 ॥૮॥ અંડજ ઝડિજ સ્વેદજ જરાયુજ, સ્ત્રી એ ચારે લાણ । એકવીશ
 લાખ એક એકમાં, તેહ પિંડ ધરે પરિમાણ ॥૯॥ કિયાંક સુખી કિ-
 યાંક દુઃખી, તન સહે ત્રિવિધ તાપ । શરીરધારી સુખી નહિ, સદા
 રહે શિર સંતાપ ॥૧૦॥ ચોપાઈ—શુભાશુભ કર્મ અનુસાર, પામે જીવ
 ઘડુ અવતાર । લખ ચોરાશી લાણો છે ચાર, ધરે તેમાં જુજવા અવતાર
 ॥૧૧॥ અંડજ લાપ્યના જે અવતાર, તેનો કહેતાં તે ન આવે પાર । સુખ
 થોડું ને દુઃખ અત્યંત, એમાં ધરવાં તન અનંત ॥૧૨॥ જલ્લજંતુ અંડજ
 કહેવાય, તેના દુઃખનો થાહ ન થાય । મત્સ્યકચ્છ ક્રચલા કાતરણી,
 ઘીજી ઘડુ જાતી ન જાય વરણી ॥૧૩॥ કીડી મફોડી ક્રોઢાં ગરોઢાં,
 માલી મણિધર ટિંડડાં ઘોઢાં । ભમર તમર આદિ ભણિયે, એ પણ
 અંડજમાંય ગણિયે ॥૧૪॥ એહ આદિ જે જંતુ અપાર, મરે ધરે ત્યાં લે
 અવતાર । સુખ નહિ નહિ દુઃખ સહું, નિત્યે કષ્ટ પામે તિયાં નહું ॥૧૫॥
 શીત ઉષ્ણ વઢી તનત્રાસ, હર્ષ શોક સહે મુલ પ્યાસ । આપથી
 સવઢો દુઃખ આપે, પોતે પણ નિર્વલ્લને સંતાપે ॥૧૬॥ એમ સુખ દુઃખ
 સહેતાં અપાર, જાય જન્મ લાખ અગિયાર । ત્યારે જલ્લજંતુ જન્મ ટલે,
 સત્ય કહુંછે સંત સઘલે ॥૧૭॥ વઢી કર્મ અનુસારે એહ, પ્રાણી પામેછે
 પંચીના દેહ । સહે ત્રણ કાલનાં તે દુઃખ, પલ એક પામે નહિ સુખ
 ॥૧૮॥ સહે અમોઘ મેઘની ધાર, શીત ઉષ્ણનું દુઃખ અપાર । મુલ
 પ્યાસમાં પીડાય ઘડુ, હર્ષ શોકમાં આતુર સહુ ॥૧૯॥ એમ દશ

लाख धरे देह, त्वारे अंडजयी मुकाय एह । अगियार दश एह कह्या,
 मळी एकविश लाख थया ॥२०॥ एक अंडज खाण्यनां जाणो, सत्य
 वात सह परमाणो । उद्भिजमां धरे अवतार, कहूं सांभळो ते निरधार
 ॥२१॥ खरां खाण्य चारेनां जे दुःख, पामे प्रभुयी छे जे विमुख ।
 प्राणी आप पापप्रतापे, पामे स्यावरनां देह आपे ॥२२॥ झाड पांड-
 मां धरे शरीर, कैक कल्पलगी रहे स्थिर । बळे सळे कुठारे कपाप,
 सिंच्या बिना समूळां मुकाय ॥२३॥ शीत उष्ण सुख दुःख सहे,
 आवे जाय नहि स्थिर रहे । वन वेली गुच्छ गिरि तृण, थाय अग्नियी
 अचिर मरण ॥२४॥ एम एकवीश लाख वार, पामे उद्भिजमां अव-
 तार । एम लेतां जन्म पूरा थाय, त्वारे स्यावर देहयी मुकाय ॥२५॥
 पछी खेदज खाण्ये शरीर, धरे अभागी जीव अचिर । कर्मां कर्म
 थई तेने वश, धरे तन कृमि कीट अवश ॥२६॥ चांचड मांकड जु
 जुवा सवा, गिंगोडी ईतडिने कंथवा । मो'लो मच्छर घनांमादलियां,
 एळयो शाळयो पुरादि मांमलियां ॥२७॥ एह देहमांहि नहि सुख, पामे
 पीडा प्रभुना विमुख, । मुवापछी शुं नरके जाय, एतो जीवतां छे
 नरकमांय ॥२८॥ एम सहेतां सुख दुःख शिश, बीते जन्म लाख
 एकवीश । त्यांसुधी रहे दुःख अपार, पछी खेदजयी काढे वार ॥२९॥
 वळी जरायुज खाण्यमा जेह, जीव धरेछे जुजुवां देह । निजकर्म बंधे
 पंधाणो, धरे पशुना जन्मने जाणो ॥३०॥ सुख नहि ने संकट घणो,

લહિયે । એકલટંગાં ઘુડમુખાં ગણું, અષ્ટમું તન તે મનુષ્યતણું ॥૩૭॥
 તેમાં પળ છે વહુ પ્રકાર, સર્વે સરસા નહિ અવતાર । ખાડ ખીલ કસાઈ
 કલાર, પારાધિ ફાંશિયા મચ્છીમાર ॥૩૮॥ મહા મ્લેચ્છ નીચના
 જે દેહ, અતિ પાપમય તન તેહ । એહ માંચલું આવે એક તન, તેણે ન
 થાય મોક્ષનું જતન ॥૩૯॥ કપિ આદિ કહ્યાં તન સાત, તેમાંતો નહિ
 મોક્ષની વાત । અષ્ટમું દેહ મનુષ્યનું કાંવે, તેહ પળ જો પાપીનું આવે
 ॥૪૦॥ ન સરે અર્થ ન થાય કલ્યાણ, પાછી ચોરાશી ને ચાર છાણ ।
 અથવા આવે જો ઉત્તમ તન, મલ્લે કુસંગ તો મૂલ્લગાદન ॥૪૧॥ દેશ
 કાઠ ક્રિયા ધ્યાન જેહ, શાસ્ત્ર વીક્ષા મંત્ર સંગ તેહ । એહ અવઢાં
 હોય જો અષ્ટ, આપે આ લોકે પરલોકે કષ્ટ ॥૪૨॥ હોય સવઢાં તો
 સરે કામ, પ્રાણી પામે શ્રીહરિનું ધામ । એહ સવઢાં તે સતસંગ, એહ
 અવઢાં તે કહિયે કુસંગ ॥૪૩॥ સતસંગે કરી સરે કાજ, કુસંગે
 કરી નરક સમાજ । જેજે દુઃખ થયાં થાશે અંગે, હમણાં દુઃખી તૈપળ
 કુસંગે ॥૪૪॥ જેજે દુઃખ કહ્યાં સર્વે કથી, તેતો સૌ પામેછે કુસંગથી ।
 કુસંગ છે કારણ દુઃખનું, સતસંગ છે કારણ સુખનું ॥૪૫॥ કુસંગનો
 સંગ સહુ લ્યાગી, સર્વે હરિને ભજો સુભાગી । કુસંગતો કરશો માં
 કોઈ, જમપુરીનાં દુઃખને જોઈ ॥૪૬॥ કુસંગના ડરથી તો ડરયું, તો
 મટે જનમયું ને મરયું । જન્મ મરણનાં દુઃખ છે જેહ, તેતો કહી સુ-
 નાઢ્યાં મેં તેહ ॥૪૭॥ તેહ સાંભળ્યું સૌ એ સંકટ, વેળું જાય નહિ છે
 વિકટ । તે સમાનાં વીતેછે પ્રાણીને, તેતો મનમાં રહેછે જાણીને ॥૪૮॥
 કહેવા જેવો નથી એહ સમો, ગમે તેવાં દુઃખ આવી દમો । તેતો જાણેછે
 પોતાનો જીવ, કાં જાણેછે પરમ હેતુ પીવ ॥૪૯॥ એહ સમો છે અતિ
 આકરો, લખ્યો ન જાય છે સ્વરાસરો । એહ દુઃખ ઢાઢવા ઉપાય,
 કરવો સમઢી સહુને સદાય ॥૫૦॥ તજી કુસંગ સત્સંગ ફરિયે, તો
 ફરી ભવફેરા ન ફરિયે । કહિયે વારેવારે શું કેટલું, કરયું સહુને
 પોતાનું મલું ॥૫૧॥ સહુ જને આ કથા સાંભળી, કરવો સત્સંગ સ-
 વેને મઢી । કહે નિષ્કુલાનંદ નિરધાર, કહ્યું સર્વે વાતનું આ સાર
 ॥૫૨॥ કહયું ॥૧૬॥

પૂર્વછાયો—વિવિધ માતે વર્ણવી, કહ્યાં કષ્ટ જીવનાં જેહ । તેહ
 સાંભળતાં શ્રવણે, સહુનાં તે કંપે દેહ ॥૧॥ અલ્પ આયુષ્યમાં એવ-

डी, पीडा पामेछे प्राणी अपार । एह दुःखनी आगळे, सुख स्वप्नना
 जेवो संसार ॥२॥ मनुष्य देहने मुक्तां, दुःख तरत छे ए तैयार ।
 तेनो उपाय अभागिया, कारे करो नहि नर नार ॥३॥ माथे नगा-
 रां मोतनां, वाजेछे बहुविध । पळेपळे रीत पलटे, पेखी जुवोने प्रसि-
 द्ध ॥४॥ वाळ जुवापण वे गयां, वृद्धपण वणसतुं जाय । आज का-
 ल्यमां डटी चालवुं, सह्य विचारो मनमांय ॥५॥ यांधी अचानक
 चालतां, सई वस्तु आवशे साथ । वणसमझये विपत्तिनी, शीद भारी
 रक्षाछो बाध ॥६॥ साचो समागम शोधीने, टाळो माथेथी ए त्रा-
 स । नरसे संगे नहि मटे, मरण ने गर्भवास ॥७॥ में कहुं आ जी-
 वने, कुसंग छे दुःखरूप । कुसंग कहिये जेहने, कहुं तेहनुं हबे स्व-
 रूप ॥८॥ चोपाई—मोटो कुसंग ते निजदेह, जेमां जीवे बांध्योछे
 सनेह । एह अर्थे करतां अनर्थ, जीव खुवेछे जनम व्यर्थ ॥९॥ कुड
 कपट दगा ने घात, थाय देहसारु सर्वे बात । छळ चोरी हिंसा क-
 री हणे, आप स्वारथे पाप न गणे ॥१०॥ एवुं पाप नथी जगमांय,
 जे कोह शरीरसारु न थाय । ज्यारे पिंडसुख साभुं पेखे, ल्यारे दो-
 पमात्रने न देखे ॥११॥ परत्रिय परधन लेवुं, तनसुख सारु करे ए-
 वुं । देहसाये सनेह छे जेने, नहि धर्म नियम लाज तेने ॥१२॥ देह-
 अभिमानी नर नारी, थाय एथी अनर्थ भारी । जेने देहमांहि सु-
 ख मान्यां, करे पाप कै प्रगट छानां ॥१३॥ पोताना पिंडना सुख-
 सारु, करे पाप हजारे हजारु । जेणे करी जमपुर जवाय, तेनो न
 करे विचार कांय ॥१४॥ न खाधा सरिखुं तेह खाय, न पीधा स-
 रिखुं पीये पाय । तेतो देहना सुखने अर्थ, थाय अति घणा ते अनर्थ
 ॥१५॥ जे अनर्थे जमपुरी जवाय, माटे मोटो कुसंग ए कहेवाय ।
 तेहसारु तजवो सनेह, जाणी कुसंगरूप आ देह ॥१६॥ देह मान्ये
 माने माई बाप, देह मान्ये माने पर आप । देह मान्ये माने भगि-
 नी भ्रात, देह मान्ये माने नात जात ॥१७॥ देह मान्ये माने मृद
 मेरी, देह मान्ये माने वांलां वेरी । देह मान्ये माने मारु तारु, दे-
 ह मान्ये ममत हजारु ॥१८॥ देहसारु शुभाशुभ थाय, तेनो द्रोप
 देखे नहि कांय । अंधधंध थइ करे पाप, तेतो देहसारु सह्य आप
 ॥१९॥ सर्वे नरके जावानो सामान, करे जेने देह अभिमान । माटे

मोदो कुसंग आ देह, तेहुं तजवो जोये सनेह ॥२०॥ तेह बिना
 कुसंग छे अन्य, कहुं तेपण सांभळो जन । कुसंग ते ऋष्यादनी
 पेर, सदा घावरे प्रभुहुं वेर ॥२१॥ हरि ने हरिना अवतार, पापी तेने
 घसारो देनार । श्रीकृष्ण जे गोलोकपति, जनसुख दायक मूरति
 ॥२२॥ घरे जुगोजुगमां अवतार, कैक जीवनो करवा उद्धार । धारा-
 हादिक वपुने धारी, रहे भूभार हरवा मुरारी ॥२३॥ दई दरश पर-
 शनुं दान, हरे कैक जीवनुं अज्ञान । तेने तजीने अभागी जन, करे
 अन्यदेखनुं भजन ॥२४॥ काळी भैरव मृत ने वीर, पापी माने पा-
 वलिया पीर । तेने बलिदान देवा बहुपेर, मारी जीवने करे क्षमेर
 ॥२५॥ एवा पापिनी प्रतीति आवे, तोयपण जमपुरीमां जावे । जेणे
 मनुष्यदेह आवी आपी, तेनो पाड माने नहि पापी ॥२६॥ कोईक
 कर्म करी प्रधान, माने मोक्षे जावानुं हेवान । कर्म करी सरवे थाय-
 छे, एम कर्मना गुण गायछे ॥२७॥ परमेश्वरनो बेठा पाडी काळ, ना-
 स्तिक एवा नर छे चंडाळ । एनो संग ते कुसंग कहेषाय, तेने संगे
 जमपुर जवाय ॥२८॥ कोईक अद्वैतनी ओढ्य लई, करे कुकर्म घेसर्म
 धई । मेली शरण श्रीकृष्णतणुं, करे मन जेम माने आपणुं ॥२९॥
 एक ब्रह्म कही भ्रमावे लोक, कहे कर्म धर्म सर्वे फोक । करे पाप पु-
 ण्ययकी पाडे, तेमां निर्दोषपणुं देखाडे ॥३०॥ एवा नर जे होय अ-
 भागी, जाणी कुसंग मुकवा त्यागी । एनो संग न देवो लागवा, ए
 छे जमपुरीना आगवा ॥३१॥ कळिमांय छे कुसंग घणुं, सुणो जन
 आचरण तेहतणुं । सत्य शास्त्र मर्यादने मेली, मनमते बरतेछे फेली
 ॥३२॥ पापी तजी निज कुलधर्म, विषयसारु करेछे विकर्म । धळी
 पेट भरवा पाखंडी, करे अधर्म धर्मने छंडी ॥३३॥ धई अभागी नर
 चंडाळ, करे करावे जातिविटाळ । कोईक निज माता सुता संग,
 करे भगिनी साथे व्रतभंग ॥३४॥ एवा पंथ कळिमां छे बहु, तेमां
 मानी वेठा मोक्ष सह । तेतो सत्यशास्त्र जुठां थाशे, त्यारे एमां क-
 ल्याण के'वाशे ॥३५॥ माटे एवो संग ते कुसंग, तेनो न देवो ला-
 गवा रंग । होय पूर्व जनमनां पाप, मळे एवो संग ते प्रताप ॥३६॥
 मळे बाघ नाग विष सारु, पण कुसंगथकी सौ सारु । पृथी एक
 जनम जाय जाण्य, कुसंगथी कोटिकोटि हाण्य ॥३७॥ माटे कुसंग

केने न करवो, पापरूप जाणी परहरवो । एवा कुसंगने संगे रह्या, तेतो लखचोराशीमां गया ॥३८॥ विधविध सद्या जमदंड, वळी धरशे चौ खाण्यमां पंड । वर्षा शीत से'शे तने ताप, तेतो कुसंगने प्रताप ॥३९॥ फरशे भरशे चारे ए खाण्य, धरशे स्थावर जंगम तन जाण्य । महाकुसंगनी खोट्य मोटी, जेणे जन्म लेवा कोटिकोटी ॥४०॥ तेहसारु ते जोवुं तपासी, नधी आगळ खेल ने हांसी । त्यांतो सरे साचाथी जो काज, नहि रहे कपटीनी लाज ॥४१॥ देहपाळक इंद्रिना दास, तेनो राखवो नहि विश्वास । एने संगे खोट्य नव खाये, साचा संत होय तियां जाये ॥४२॥ पशुपेठे न रहेवुं बंधाई, सत्य असत्य ओळखवुं भाई । एह कही कुसंगनी रीत, तेहुं केदि न करवी प्रीत ॥४३॥ मात तात भगिनी जे भाई, सुत दारा कुळ सगां साई । हरि भजतां पाडे जे भंग, तेतो कहिये सर्वे कुसंग ॥४४॥ देव गुरु अध्यारु प्रवेण, अन्नदाता मित्र सुखदेण । एह हरि भजतां जो धारे, समझी शत्रु तजी देवा त्यारे ॥४५॥ मतियां पंथियां परपंची, पेठा अभक्त भागशी रची । पीरा कबीरा प्रभुना द्रोही, एह आवे एवा बीजा कोही ॥४६॥ तेनो राखवो नहि विश्वास, जेथी टळी जाये हरिदास । पृथ्वीपति प्रधान पडेल, तेपण होय कुसंगे भरेल ॥४७॥ दई डारो ने दबावी राखे, हरि भजतां विघन नाखे । तेनो देश गाम तजी देवुं, जाणी आसुर मनमां एवुं ॥४८॥ जेम तेम करवो निभाव, पण एनो करवो अभाव । एवो कुसंग क्यांलगी कहं, के'तां के'तां ते पार न लहुं ॥४९॥ एवां कल्यां कुसंग ठेकाणां, रयां घणां ने थोडां लगणां । जमपुरे लै जावा जमान, एह सह रहेछे सावधान ॥५०॥ माटे सचेत रहेवुं सदाय, नहि तो पो'चाडे जमपुरी मांय । हरिमक्तिमां पडावे भंग, कहे निष्कुलानंद ए कुसंग ॥५१॥ कडवुं ॥१॥

पूवलायो—सदमति सह सांभळो, में कपुं कुसंगनुं रूप । असत्य नधी एमां अणुं, छे तेमज ते तदरूप ॥१॥ विष व्याळ घेरीथकी, फहो सुग्न पामे कुण । अनेक जुग बीत्या बीतशे, तोय तेमां तेना ते गुण ॥२॥ तेम कृतघनी नरथी, प्राणी पामे दुःग्न अपार । तेनुं आथर्य नहि कणुं, निश्चय जाणो निरघार ॥३॥ वळी कपुं में सत-

संगधी, मटी जायछे महादुःख । कहुं रूप हवे तेहनूं, जेथी जीवने
 थायछे सुख ॥४॥ चोपाई—सुणो सर्वे हवे नर नार, कहुं सत्संगनुं
 रूप सार । अति महिमा जेनो छे अपार, कहेतां कोई पामे नहि
 पार ॥५॥ शेष महेश ने सरस्वती, गुण गाय जेना गणपती । बळी
 श्रीहरि श्रीमुखे करी, गाय संतना जश श्रीहरि ॥६॥ शोधी जोतां
 संतनी समान, नथी त्रिलोके बस्तु निदान । कल्पतरु कामधेनु जे-
 ह, शुद्ध पारसर्चितामणि तेह ॥७॥ नव निधि सिद्धि सर्वे मळी,
 एह आदि समृद्धि सघळी । शोधी जोतां ए सर्वेनुं सार, सुख अल्प
 ने दुःख अपार ॥८॥ तेतो संतसम तोल नावे, जेना जश निग-
 म नित्य गावे । एवा संत सहुना सुखकारी, जेना हृदामां रह्या
 मुरारि ॥९॥ शुभ गुणना सदन संत, तेनो महिमा मोटो छे अत्यं-
 त । परमारथी पुण्य पवित्र, नहि शत्रुता सहुना मित्र ॥१०॥ कहि-
 ये दिलना दयाळु एने, क्षमा करवानो स्वभाव जेने । सर्वे जीवना
 छे हितकारी, शीत उष्ण सहै दुःख भारी ॥११॥ केना गुणमां अ-
 वगुण न गोते, शांत स्वभाववाळा छे पोते । नथी शत्रु जेने जगमां-
 य, बळी बतेंछे वण ईरपाय ॥१२॥ नथी केने उपर जेने बेर, माने
 रहित मने अति मेर । मत्सर नहि सहनुं सहैयुं, घटे बीजाने तेम
 मान देबुं ॥१३॥ सत्यरूप सौने लागे प्यारी, एवी बाणी बोलेछे वि-
 चारी । काम क्रोध लोभ मोह जीति, नथी कोय मदपर प्रीति ॥१४॥
 बळी देहमांहि अहंभुद्धि, पदारथ जे देहना संबंधी । तेमांथी अहंम-
 मतनो त्याग, स्वधर्ममां दृढ अनुराग ॥१५॥ दंभे रहित दयाना
 भंडार, सदा पवित्र भितर ने बार । बळी देह इंद्रियो दमनार,
 सरल स्वभाव अति उदार ॥१६॥ जीतीछे इंद्रियो सर्वे जाणो, बळी
 प्रमाद रहित प्रमाणो । सुख दुःख मान अपमान, हर्ष शोक लाभ
 बळी ज्ञान ॥१७॥ तेणे करी परामव पामी, धीरजतामां न आवे
 खामी । कर्म इंद्रियोनुं चपळपणुं, टाळ्युंछे ज्ञानइंद्रियोतणुं ॥१८॥
 निजधर्म अनुसारे आवे, तेणे करीने देह निभावे । ते विना अधिक
 पदारथ, न संग्रहे जाणी अनरथ ॥१९॥ बळी बीजाने बोध करवा,
 अति चतुर अज्ञान हरवा । माने पोताने आतमारूप, तेमां निष्ठा
 अतिशे अनूप ॥२०॥ यथायोग्य जीवनी उपर, करे उपकार बहुपर ।

कोय प्रकारनो भय नथी, नथी डरता कोईना डरथी ॥२१॥ अपेक्षा
 पदारथ कोयनी, नथी इच्छा सुखद सोयनी । ब्रूतादिक व्यसने रहि-
 त, सदा वर्तेछे श्रद्धासहित ॥२२॥ अति उदार स्वभावे युक्त, तप
 करवा निष्ठा एवा मुक्त । न करे कोई प्रकारनुं पाप, त्यागे वात ग्रा-
 म्यकथा आप ॥२३॥ पंच विषयनी आसक्ति टळी, आस्तिक मति-
 चाळा छे बळी । सत्यासत्यना विवेक युक्ते, मद्य मांसादि केदि
 न भुंक्ते ॥२४॥ सतशास्त्र सुंणवा व्यसन, दृढ व्रत धार्या जेणे मन ।
 चाडी चोरी केदिये न करे, हेरुपणुं परं परहरे ॥२५॥ छानी वात
 कोईनी जो होय, बीजा आगळ न कहे सोय । जीती निद्रा ने जी-
 त्यो आहार, एवा संत सदाय उदार ॥२६॥ जेवुं मळे पदारथ उपारे,
 सदा संतोष रहेछे त्वारे । निजधर्मविषे बुद्धि ठेरी, हिंसारहित वृ-
 त्ति जेहकेरी ॥२७॥ पदारथनी तृष्णा ने टाळी, धाय पोताने सुख
 दुःख बळी । तेम पारकुं सुख दुःख जाणे, पोताने धाय ते परमाणे
 ॥२८॥ सतशास्त्र पाडे जेनी नाज, ते न धाय आवे अति लाज ।
 न करे पोते पोतानां वखाण, न करे बीजानी निंदा सुजाण ॥२९॥
 सत्यशास्त्रे कव्या निष्काम, ब्रह्मचर्यव्रतधारी नाम । अष्ट प्रकारे पा-
 लेछे एह, जथारथ जाणी लियो तेह ॥३०॥ यम नियम युक्त छे ए
 जन, जेणे जीत्यांछे सर्व आसन । प्राणवायुने जीत्योछे जेणे, प्रीत
 श्रीहरि मांय छे तेणे ॥३१॥ श्रीहरिनां जे चरणकमळ, तेनो दृढ आ-
 श्रय अचळ । श्रीकृष्णनी भक्तिपरायण, सदा रहेछे दिवसरयण
 ॥३२॥ करे कृष्ण अर्थ क्रिया सर्व, तजी मान मोटाई ने गर्व । श्री-
 कृष्णअवतारचरित्र, हरखे सुणे श्रवणे पवित्र ॥३३॥ अवतारचरित्रनुं
 गान, करे कीर्तनने ते निदान । कृष्णमूर्तिनुं करेछे ध्यान, ते पराय-
 ण छे जेनुं तान ॥३४॥ हरिभक्ति विना कोई काळ, नथी खोता ए-
 वा छे दयाळ । नित्य नारायणने भजेछे, अन्य वासना सर्व तेजेछे
 ॥३५॥ एवां लक्षणे युक्त जे संत, सतपुरुष के वाय महंत । एहआ-
 दि शुभ गुण जेह, होय साचा संतमांदि तेह ॥३६॥ एवा सदगुणे
 जे संपन्न, तेने कहिये साचा संतजन । एवा साचा संत होय तियां,
 होय प्रगट श्रीहरि जियां ॥३७॥ हरि होय तियां हरिजन, सतसंग-
 नी रीत पावन । कांतो मळे हरि घरी तन, कांतो मळे तेना मळया

જન ॥૩૮॥ સતસંગ એ ઉભય કહિયે, તેહ વિના કલ્યાણ ન લહિ-
યે । કહી રીત એ સતસંગતણી, જથારથ જાતી નથી ભણી ॥૩૯॥
સંત સદા નિર્ભય નિશ્ચિત, જેને પ્રગટ પ્રસુશું પ્રીત । સાક્ષાત્ હરિના
સુખમાંય, રહ્યા અચલ પર્વતપ્રાય ॥૪૦॥ હરિઅમલમાં હરે ફરે, કો-
ટિ જીવનાં કલ્યાણ કરે । કૃપ્ણચરણમાં માન્યું ચિત્ત, ધીજે રહી
નહિ જેની પ્રીત ॥૪૧॥ શ્યામસુખમાં રહ્યા સમાઈ, તેણે મગન ઘણું
મનમાંઈ । અનુભવે અમલમાં ઘોલે, જાણે પિંડ બ્રહ્માંડ તૃણતોલે
॥૪૨॥ સુખ સંસારી જેજે કે'વાય, તેને સ્વપ્ને પણ ન ચહાય । નર
નિર્જરનાં સુખ જે છે, ઈશ અજનાં સુખને ન ઇચ્છે ॥૪૩॥ એક રાધિ-
કાપતિ શ્રીકૃષ્ણ, તેને પામીને રહ્યાછે પ્રણ । એવા સંત સુખીયા છે
સરે, મળે જેને તેનાં કાજ કરે ॥૪૪॥ એહ સતસંગ સુણો ખાઈ, તે
હોય જુગોજુગની માઈ । એહ મળે ટલે જમત્રાસ, પાછો આવે નહિ ગર્ભ-
વાસ ॥૪૫॥ મળે એવો સમાગમ ઉપારે, જીવ નિર્ભય થાયછે ત્યારે ।
સુખી થાવા સંતસમાગમ, નિશ્ચે કહેછે એમ નિગમ ॥૪૬॥ એવા હોય
સાચા જિયાં સંત, તિયાં હોય પોતે ભગવંત । તેહ વિના ન હોય
એવી રીત, સર્વે લોકથકી જે પુનીત ॥૪૭॥ એમ સમજી સમાગમ ક-
રિયે, તો જન્મ મરણથી તરિયે । મટે માથેથી જમનો માર, આવે સર્વે
દુઃખનો તે પાર ॥૪૮॥ એહ વિના નથી જો ઉપાય, જેણે જન્મમરણ
દુઃખ જાય । સારમાંહિ વાત એ છે સાર, તેતો કહી દેલાડી ફાંચાર
॥૪૯॥ કહે નિષ્કુલાનંદ એમ સત્ય, કહી સતસંગની વિગત । સુખી
થાવા જીવને એ ઠામ, તેહ વિના નથી વિશ્રામ ॥૫૦॥ કઢવું ॥૧૮॥

પૂર્વછાયો—કુસંગ ને સતસંગનું, કહ્યું રૂઢી રીતે કરી રૂપ । સર્વે જન
હવે સાંભળો, કહ્યું એક વાત અનૂપ ॥૧॥ જે સુણી આ જીવને, ઘડે
અંતરની આંસ્ય । સતસંગ સમજી કરે, તજે કુસંગ કરવા ધાંલ ॥૨॥
જેમ સર્વે સંતતણી, એકરે'ણી ને એક રીત । તેમ હરિની હોય નહિ,
કહ્યું તેહ સુણો દર્દ ચિત્ત ॥૩॥ જીવના કલ્યાણ કારણે, ઘરે જુજવી
જાતનાં તન । જિયાં જેવું કામ પડે, તિયાં તેવા થાય ભગવન ॥૪॥
ચોપાઈ—હવે સાંભળો સહુ સુજાણરે, કહ્યું વાત શાસ્ત્ર પ્રમાણરે । જેથી
પ્રમુપણું પ્રિછાયરે, પ્રમુ પ્રગટમાં સંજાય ન થાયરે ॥૫॥ દશ ચોવિશ
આદિ અનંતરે, ઘરે તન ઉદ્ધારવા સંતરે । મત્સ્ય કચ્છ ને વારાહ ના-

मरे, नृसिंह वामन परशुरामरे ॥६॥ राम कृष्ण बुद्ध ने कलकिरे, एह
आदि जे तन अलोकिरे । मत्स्य कच्छ चारिमां विचर्यारे, वाराह
नृसिंह वनमां फर्यारे ॥७॥ वामन परशुराम कहुं वर्णीरे, राम कृष्णनी
अलौकिक कर्णीरे । बुद्ध शुद्ध बोधना दाताररे, कल्की भूमिहरण
भाररे ॥८॥ क्रिया एकएकनी न मळरे, एम लखुं पुराण सघळरे ।
पण करवुं जीवोनुं कल्याणरे, धर्म धापी पापी लेवा प्राणरे ॥९॥ जुगो-
जुग प्रगटे पापीरे, करे अधर्म धर्म उधापीरे । द्विज राज वळी वेप
धारीरे, जेने कळे चतें वर्ण चारीरे ॥१०॥ एमां आवी रहेछे अधर्मरे,
तेह कराये सौने कुकर्मरे । संत भक्त तपसी ने त्यागीरे, पीडे रंक
ऋषिने अभागीरे ॥११॥ सतशास्त्र श्रवणे न सुणेरे, खोटां शास्त्र
वांचे घेझी खुणेरे । जेमां मद्य मांस व्यभिचाररे, जातिविटाळ ने
अनाचाररे ॥१२॥ एवां शास्त्र सहने सुणावेरे, पापीने तेनी प्रतीत
आवेरे । पछी मनने गमे ते चरतेरे, यिणे नहि अशुभ आचरतेरे ॥१३॥
पांथी महाप्रभुए भरजादरे, तेने भाखे कुकर्मि कव्यादरे । तेने देखी
न शके दयाळरे, आवे एने अर्थे ततकाळरे ॥१४॥ धर्मरक्षा करवाने
काजरे, जुगोजुग प्रगटे महाराजरे । तेमां हरिजननां दुःख हरेरे,
जेवुं घटे तेवुं तन धरेरे ॥१५॥ तातपर्य ए सर्वेनुं एकरे, कहुं विचारी
करी विवेकरे । जेम साधु साधुताये अतिरे, तेम कृष्ण कल्याणमूर-
तिरे ॥१६॥ पण एधी न होय अकाजरे, छे ए कल्याणमूर्ति महारा-
जरे । जोने कामभावे भजी गोपीरे, कुळ वेद मर्यादाने लोपीरे ॥१७॥
भवे भजिया कंस भूपाळरे, क्रोधभावे भज्या शिशुपाळरे । लेहे
वसुदेव ने देवकीरे, दुष्टभावे करी भजी बकीरे ॥१८॥ सखाभावे
पांडव प्रमाणरे, दासभावे उद्धव सुजाणरे । एहआदि सुखी थया
बहुरे, प्रगट प्रभुने स्पर्शी सहुरे ॥१९॥ मानो न फरे एह एघांणरे,
प्रभु मळये कोटि कल्याणरे । वळी अजित एवुं आ मनरे, तेने जितवे
ए भगवनरे ॥२०॥ एह एघांणे लेवा ओळखीरे, पण क्रिया तो न
होय सरखीरे । एह मर्म में कळो अनूपरे, सत्य एम छे एनुं स्वरूपरे
॥२१॥ कृपासिंधु जे कृष्ण मुरारीरे, तेतो अवतारना अवतारीरे ।
जेजे अवतार कळ्या में कथीरे, तेतो सर्वे श्रीकृष्ण मांयथीरे ॥२२॥
सर्वेनुं छे श्रीकृष्ण कारणरे, अवभयहारी भक्ततारणरे । आप इच्छाए

प्रगटे महाराजरे, निजजननी रक्षाने काजरे ॥२३॥ ज्यारे करवुं होय
 जेवुं कामरे, तन तेवुं घरे घनश्यामरे । पण सहनुं कारण कृष्णरे,
 तेनुं दुर्लभ सर्वने दृष्णरे ॥२४॥ तेतो खयंप्रभु श्रीहरिदेवरे, तेनो
 जाण्योछे विरले भेवरे । जे कोई मन वाणीने अगमरे, तेतो थयाछे
 सहने सुगमरे ॥२५॥ करवा कोटि जीवनां कल्याणरे, आज आपे
 प्रगट प्रमाणरे । देवा दर्श स्पर्श अभयदानरे, दळ्या अढळक भग-
 वानरे ॥२६॥ तेने आवी मळे जन जेहरे, जमदंडधी मूकाप तेहरे ।
 दळे सर्वे संकट त्यारेरे, मळे संत के श्रीहरि ज्यारेरे ॥२७॥ सुखकारी
 दुःखहारी दोयरे, साचा संत के श्रीकृष्ण सोयरे । जेने कहंछुं श्रीकृष्ण
 अमेरे, तेज श्रीहरि समक्षो तमेरे ॥२८॥ एह सर्व सुखनुं छे धामरे,
 सुखदायी श्रीघनस्यामरे । जन इच्छे सुखी थावा जेहरे, अचळ एक
 ठेकाणुं छे एहरे ॥२९॥ तेह बिना नथी सुख थावारे, जन्म मरण
 महादुःख जावारे । कांतो ते प्रभु कां तेना जनरे, सुखी थावा ठाम
 मानो मनरे ॥३०॥ नथी एह बिना बीजो उपायरे, सत्य मानी लेज्यो
 मनमांयरे । जेह समे जेनुं होय राजरे, तेह समे सरे तेथी काजरे
 ॥३१॥ माटे आ समे एह भगवनरे, निश्चे मानी लेज्यो सहु जनरे ।
 ते मळ्या छे जेने महाराजरे, तेनां सर्पां छे सर्वे काजरे ॥३२॥ नथी
 रहुं तेने कांय करवुरे, जन्म मरण भवफेरा फरवुरे । छेल्लो जन्म छे
 आ जाणी लेज्योरे, एम जाणी आनंदमां रेज्योरे ॥३३॥ ज्यारे
 आवशे आ तन अंतरे, तेनुं सहु जाणोछो वरतंतरे । निश्चय आवेछे
 तेडवा नाथरे, निजसंत सखा लई साथरे ॥३४॥ अश्व रथ बहेल्य
 चिमानरे, गज गरुड गाडियो निदानरे । आवे एक वे घण दिन
 आगेरे, देई दर्शनने दुःख भागेरे ॥३५॥ तेने आवी कहे एम नाथरे,
 तुंने तेडी जाशुं अम साथरे । थाज्ये सावदो कही सहुनेरे, कहेज्ये
 आव्याछे तेडवा मुनेरे ॥३६॥ करज्ये वायदो चिन्वास लावीरे, तेडी
 जाशुं ते समे अमे आवीरे । नहि पडे तेमां फेर कांडरे, निर्भय रेज्ये
 तुं मनमांशरे ॥३७॥ एम आगेथी कहे अचिनाशरे, तेणे मन मगन
 रहे दासरे । तेह समे तेडवाने आवेरे, संगे साज अलौकिक लावेरे
 ॥३८॥ सर्वे सुखमय ते समाजरे, एम आवे तेडवा महाराजरे । वळी
 ते बिना थीजी छे रीतरे, सहु सांभळी लेज्यो दई चित्तरे ॥३९॥

ज्यारे त्यागवुं होय तननेरे, त्यारे मोरि जणाय जननेरे । पछी बीजा
जनने एम कहरे, मारो देह हवे नहि रहेरे ॥४०॥ आजथकी पांच
दश दनरे, चिंश त्रिशमां त्यागीश तनरे । जेने आववुं होय मारे
संगेरे, तेने तेडी जाडं हुं उमंगेरे ॥४१॥ करवुं होय जो साधीत केनेरे,
हरिधाममा पो'चाहुं तेनेरे । जे धाममां सदाय छे सुगरे, नथी कोई
वातनुं जियां दुःखरे ॥४२॥ ते धाम गोलोक के'वायरे, जेने मोटा-
मोटा मने चा'यरे । तेह मध्ये करी रहो वासरे, जियां काळ मायानो
नहि आसरे ॥४३॥ एवी हिमत सोत हरिजनरे, एम कहीने त्यागे
छे तनरे । एवी रीत सतसंग मांयरे, तेह विना बीजे नथी क्यांयरे
॥४४॥ एह मोटा प्रतापने मानोरे, नथी ए प्रताप काई छानोरे । सर्वे
धामतणा जेह धामीरे, ते आब्याछे सहजानंदखामीरे ॥४५॥ आबी
शक्को बेसायों नवलरे, अति अनुपम जे अवलरे । सर्वे जीवतणा
सुख फाजेरे, रुडी रीत चलवी महाराजेरे ॥४६॥ सुणी हरिजन रे'-
ज्यो मगनरे, मने मानी लेज्यो धन्यधन्यरे । कछां जमपुरीनां जे
दुःखरे, तेना भोगवनारा चिमुखरे ॥४७॥ जेणे प्रगट प्रभुने त्यागीरे,
बीजी वाते बळग्या अभागीरे । तेतो जमपुरीमांइ जाशेरे, तियां
मनगमतो मार खाशेरे ॥४८॥ कही विस्तारी सरवे वातरे, सुख
दुःख कछां साक्षातरे । नथी के'वा केज्ये काई राख्युंरे, भली रीते ए
सरवे भाख्युंरे ॥४९॥ जेवुं कहुंतुं महाराजे मुनेरे, तेवुं कही समझाव्युं
सहुनेरे । एह मोटो धयो उपकाररे, सुणी तरशे सहु नर नाररे ॥५०॥
पापी बी'शे करतां ते पापरे, सुणी आ ग्रंथ श्रवणे आपरे । माटे
रुहुं धयुं जाणो जनरे, सुणी सहु थाशे पावनरे ॥५१॥ कहुं सर्वे
सूचवीसहुनेरे, जेवुं हरिए उपजाव्युं मुनेरे । आ जे जमदंड ग्रंथ गाशेरे,
सुणी जमदंडधी मुकाशेरे ॥५२॥ देशे सांमळी विप्रने दानरे, अन्न धन
वस्त्रादि सन्मानरे । तेतो सुखी थाशे नरनाररे, वळी सहजे तरशे
संसाररे ॥५३॥ कही सुख दुःखनी में विधिरे, जेवी महाराजे आज्ञा
कीधीरे । कहुं में तो मति प्रमाणेरे, जथार्थ तो महाप्रभु जाणेरे ॥५४॥
ओछुं अधिकुं कहुं होय कांइरे, तेतो नाव्युं होय जाण्या मांइरे । कहे
निष्कलानंद विचारीरे, सहु जन लेज्यो हैये धारीरे ॥५५॥ कडवुं ॥१९॥

पूर्वछायो—जुजवी रीते जीवने, कछां जमपुरीनां दुःख । हरिजन

मगन रहेज्यो, एतो भोगवशे विमुख ॥१॥ प्रभु विमुख प्राणियो,
जो करे कोटि उपाय । दुःख माथेथी मटे नहि, जरूर जमपुर जाय
॥२॥ भूली दिश भगवाननी, अने लीधी वीजी वाढ्य । तेमां जेटलुं
चांपे चालशे, तेदली खोढ्य नहि खाढ्य ॥३॥ समर्थना शरण बिना,
कुशळ क्यांथकी होय । आपयळे नव डगरे, जेम सिंधु तरवो सोय
॥४॥ जे जन्म मरण जीवने, दुःखनो भयो दरियाव । लेरी पेठे लय
उत्पत्ति, उपजे सहज स्वभाव ॥५॥ जनम मरण ज्यांलगी, त्यांलगी
जमनुं जोर । जम आवे तियां जाणज्यो, कव्हां दुःख जे फेडामोर
॥६॥ जेने माथेछे मरखुं, तोय न डरखुं निरधार । तेहज मूरख मंद-
मति, अति गाफल कहिये गमार ॥७॥ शुं थयुं शियाणो थये, शुं
थयुं थयो चतुर । डाह्या समझुए शुं थयुं, जो हरि न राख्या उर
॥८॥ प्रभु विमुख नर पराक्रमे, जो होय जग जाणित । अनेक गुणने
आशरे, पण जमपुरे जावा रीत ॥९॥ जम आवे जेने तेडवा, कहूं
तेना तननी रीत । अचेत मरे असाध्यमां, जेने प्रभु साथे नहि प्रीत
॥१०॥ चोपाई—जेने आवे लेवा जमराणरे, तेनां ओळखावुं हुं एधा-
णरे । जम जोरे काढे एनो प्राणरे, सर्वे नाडी अनाडीनी ताणरे ॥११॥
त्यारे सजड थाय शरीररे, लोहलाढ्य सरखुं अचीररे । जेम न बळे
सुकुं लकडरे, एम अंग थायछे अकडरे ॥१२॥ तेतो जमवूत जोरे
करीरे, लिये पापीतणा प्राण हरीरे । पछी हाथ पग जेम होयरे,
वाळवा बळे नहि बळी सोयरे ॥१३॥ आंख्य मुख फोड्युं रहि जायरे,
पाछुं बीडतां ते न बीडायरे । नाडी तणाई सरवे छुटेरे, गुदा शिष्णु-
तणा बंध छुटेरे ॥१४॥ थाय मळ मूत्र ने भगनरे, तेणे खरज्ये बगडे
तनरे । हायवोय करतो ते मरेरे, थई व्याकुळ चलखां करेरे ॥१५॥
सुत दारा मारां शुं करशेरे, मुज बिना दुःखी थई मरशेरे । एम
आळपंपाळमां मरेरे, जेना जम जोरे प्राण हरेरे ॥१६॥ आवे जम
तेडवा जेनेरे, थाय जेम कहूं तेम तेनेरे । बळी होय कोइ वासना-
वानरे, नावे जमने हाथ निदानरे ॥१७॥ तर्त भूत प्रेत तन घरेरे, ते-
पण नरकथी नरखुं सरेरे । नदी कूवा वाव्य तलाघेरे, तियां जळ
पीवाने जो जावेरे ॥१८॥ न दिचे पीवा वरुणनी चोकीरे, मरे प्यासे
राख्या घाट रोकीरे । पछी अशुद्ध जळने गोतेरे, तेह बिना न पी-

वाय भूतेरे ॥१९॥ पिये शुढानुं धोयानुं पाणीरे, अतिशाय अशुद्ध
 ए जाणीरे । कांतो लिंग भग धोयुं तोयरे, भूत प्रेतने पीवानुं सोयरे
 ॥२०॥ नरकधकी नरसुं छे जेमांरे, जाणी जम मुकी दिये तेमांरे ।
 एम हरिविमुखने दुःखरे, जियां जाय तियां नहि सुखरे ॥२१॥ एम
 भूत प्रेत नर नागरे, प्रभु विमुखनां भुंडां भाग्यरे । कांतो अति-
 पापी तन पापीरे, करे पाप राखे नहि खामीरे ॥२२॥ भावु भील
 कसाई कलाररे, पाराधि कांशिया मच्छीमाररे । महाम्लेच्छ छे पापनुं
 मूळरे, मारे जीव अहोनिदा अतुळरे ॥२३॥ तेतो मरी जमपुर जा-
 यरे, पछी सदा रहे नरकमांयरे । कोई काळे न निसरे बांररे, जेणे
 कर्या छे पाप अपाररे ॥२३॥ आवे अभाग्ये मनुष्यनो वारोरे, नावे
 जीवतो गर्भधी बांरोरे । कांतो गळीजाय गर्भमांयरे, कांतो संक-
 टमां स्रवी जायरे ॥२५॥ कांतो काढे उदरधी कापीरे, नावे गर्भधी
 जीवतो पापीरे । एम जन्मोजन्म वेरेवेरेरे, खुवे मनुष्यआयुष्य ए
 पेरेरे ॥२६॥ पण मनुष्य देहनुं जे सुखरे, पामे नहि प्रभुना विमुखरे ।
 एवी अति अधर्मनी रीतरे, कहुं बीजी सुणो दई चित्तरे ॥२७॥ नाना
 मोटा होय नामधारीरे, जेनी नव खंडे नामना भारीरे । मर आ
 जगे होय जाणीतरे, पण सर्वतणी एक रीतरे ॥२८॥ विद्या गुण पेच
 पराक्रमरे, नोय बीजो कोई एह समरे । सर्व वातनुं करी देखा-
 डेरे, पण जमआगे एक पाडेरे ॥२९॥ एम सांभळयुं शास्त्र सघळेरे,
 एवे गुणे जमत्रास न टळेरे । हरि विना मृत्युने न तरेरे, साची वात
 मानज्यो ए सरेरे ॥३०॥ कोई पढे सर्वे पुराणरे, कांवे सर्वे लोकमां
 सुजाणरे । करी वाते डोलावे ब्रह्मंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३१॥
 कोई करे जगन ने जागरे, आपे सर्वे अमरने भागरे । होमे नरपशु
 करी पंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३२॥ कोई पर्वतपरधी पंडरे,
 ज्यारे एवे वेगे मन चडरे । मळे सुत वित्त राज्य रंडरे, पण टळे नहि
 जमदंडरे ॥३३॥ कोई करे तीरथ सघळेरे रहे नित्य नवे वळी स्थ-
 ळेरे । जह जळमां पखाळे पंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३४॥ कोई
 करे व्रत उपवासरे, जाय उत्तरे थड उदासरे । जह गाळे हिमाळामां
 हंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३५॥ कोई चारे कोरे अग्नि बाळीरे,
 घेसे वचमां आसन बाळीरे । माथे तपावे जो मातंडरे, पण टळे

नहि जमदंडरे ॥३६॥ कोई अष्टांगयोगने साधेरे, एक आत्मारूप
 आराधेरे । रोके प्राण अपान प्रचंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३७
 कोई भणे वेदांत अनूपरे, जाणे जीवेश्वरमायातुं रूपरे । जेते सामो
 रोपे जह झंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥३८॥ कोई वदेछे व्याक-
 रणवाणरे, सुणी सहु करे प्रमाणरे । बोले मुखधी शुद्ध अंखडरे, पण
 टळे नहि जमदंडरे ॥३९॥ कोई कवि थई काव्य जोडरे, कोई करे
 ज्ञान गपोडरे । जाणुं भेदी जाशे आ ब्रह्मंडरे, पण टळे नहि जम-
 दंडरे ॥४०॥ कोई सडथी थह उदासीरे, लिये करवत जई काशीरे ।
 मरे जळे बुडी भरी भंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४१॥ कोई सती
 पतिकेडे थापरे, कोई जीवतां भूमां समापरे । एम पराणे करे प्राण-
 छंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४२॥ कोई त्यागी थह वसे वनरे,
 फरे नगन न खाय अन्नरे । सहे शीत उष्ण पीडा पंडरे, पण टळे नहि
 जमदंडरे ॥४३॥ कोई सा'य करे सिद्धि अष्टरे, पामे निधि करी बहु
 कष्टरे । जाय इच्छे ते लोकमां उंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४४॥
 कोई जंत्र मंत्रने बखाणेरे, बहु नाटक चेटक जाणेरे । जाणे बहु प्र-
 पंच पाखंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४५॥ कोई आपे सर्वस्व दा-
 नरे, बाधे कीर्ति कर्ण समानरे । पडे खवर सरवे खंडरे, पण टळे नहि
 जमदंडरे ॥४६॥ कोई शूरा पुरा संग्रामेरे, बडा बेरीधी हार न पा-
 मेरे । करे शत्रु सेनाने विखंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४७॥ स्वर्ग
 मृत्यु पाताळमां जशेरे, व्यापी रह्यो सहुधी सरसरे । होय नर नारी
 वा पंडरे, पण टळे नहि जमदंडरे ॥४८॥ एवी रीत कियां लगी कहुं-
 रे, के'तां के'तां ते पार न लहुंरे । अंते पडे ते नरकने कुंडरे, पण
 टळे नहि जमदंडरे ॥४९॥ एम कहेछे सर्वे पुराणरे, सुणी समझी
 लेज्यो सुजाणरे । नथी मुखनी वात में लखीरे, नो'य कल्याण प्र-
 भुजी पखीरे ॥५०॥ जो आपवळे सिंधु तरायरे, नाव शोधवा तो
 शिद जायरे । होय पोते पार थाय सुखीरे, नो'य कल्याण प्रभुजी
 पखीरे ॥५१॥ जेम अर्क विना अंधारूरे, करे टाळवा उपाय हजारूरे ।
 उलेचतां तम थाय दुःखीरे, नो'य कल्याण प्रभुजी पखीरे ॥५२॥ सर
 सरिता सागर सोयरे, घन विना सुक्यां सहु कोयरे । एह एधाण
 लेवुं ओळखीरे, नो'य कल्याण प्रभुजी पखीरे ॥५३॥ एम सो वातनी

वात एकरे, समझु होय समझो विवेकरे । ममते न थावुं मनसु-
खीरे, नो'य कल्याण प्रभुजी पखीरे ॥५४॥ यमदंड नामे छे आ ग्रं-
थरे, तेमां चरणे चरणे ए अर्थरे । लेवुं प्रकट प्रभुनुं शरणरे, त्यारे
टळे जन्म ने मरणरे ॥५५॥ जन्म मरण तियां जम जाणोरे, जम
आवे ए दुःख प्रमाणोरे । जाणो दुःख टळी सुख थावुंरे, त्यारे प्रगट
प्रभु पासे जावुंरे ॥५६॥ कछो छेलो में एह उपायरे, होय हरि जुगो-
जुग मांयरे । तेने मळये टळे महादुःखरे, थाय शांति पामे जीव
सुखरे ॥५७॥ आचे अंते मध्ये एह वातरे, सहु समझी ल्यो साक्षा-
तरे । प्रभु मळया बिना छे पांपळारि, तजो तेने जाणीने टांपळारि
॥५८॥ करो प्रगट प्रभुसाथे प्रीतिरे, तो जाओ जगमांहि जीतिरे ।
नथी कठण वात ए कांईरे, सहु समझो एवी सुखदाईरे ॥५९॥ साचा
खोटा मां सरखो श्रमरे, शीठ नथी जाणता ए मर्मरे । जेम दिश
मुवाडे मारगेरे, चाले सांझथी सवार लगेरे ॥६०॥ जेमजेम चांपेहुं
चलायरे, तेमतेम छेहुं थातुं जायरे । तेम प्रभुजीने पुख्य दईरे, जीव
करेछे भगति कहीरे ॥६१॥ तेतो नथी आवती जो अर्थरे, ठालो जन्म
खुवेछे व्यर्थरे । वणसमझये वेठेछे दुःखरे, जे कोई हरिधकी छे विमु-
खरे ॥६२॥ मटी विमुख सन्मुख थाओरे, जाणी जोह कां जमपुर
जाओरे । पोते पोतानुं करवुं काजरे, स्मरि श्रीघनश्याम महाराजरे
॥६३॥ अचळ एक आशरो एहरे, एह वातमां नथी संदेहरे । तेह बिना
न होय भवपाररे, कहे निष्कुलानंद निरधाररे ॥६४॥ कडवुं ॥२०॥

पदरग धोळ—पाम्या पाम्यारे भवजळपार, श्रीहरि संत मळी ।
वाम्यां वाम्यारे दुःख अपार; श्री० ॥१॥ नाम्यां नाम्यारे शिश प्रभु
पाय; श्री० । जाम्यां जाम्यारे सुख उरमांय; श्री० ॥२॥ सर्यां सर्यारे
सर्वे काज; श्री० । भर्यां भर्यारे अभरे आज; श्री० ॥३॥ ठर्यां ठर्यारे पामी
सुखठाम; श्री० । कर्यां कर्यारे पूरणकाम; श्री० ॥४॥ भाग्यो भाग्योरे
भवनो भय; श्री० । जागो जागोरे धई जितजय; श्री० ॥५॥ त्यागो त्या-
गोरे मननी ताण; श्री० । मागो मागोरे पद निरवाण; श्री० ॥६॥ लीघो
लीघोरे पूरण लाव; श्री० । दीघो दीघोरे जमगिर पाव; श्री० ॥७॥
कीघो कीघोरे जन्म सफल; श्री० । पीघो पीघोरे रस अमळ; श्री०
॥८॥ धई धईरे जगमांय जीत; श्री० । गई गईरे अन्यनी प्रतीत; श्री०

॥१॥ रही रहीरे लाखेणी लाज; श्री० । सई सईरे वात कहुं आज; श्री० ॥१०॥ आव्यो आव्योरे आज आनंद; श्री० । फाव्यो फाव्योरे फेरो फाव्या फंद; श्री० ॥११॥ भाव्यो भाव्योरे साचो सतसंग; श्री० । नाव्यो नाव्योरे अभाव अंग; श्री० ॥१२॥ हयों हयोंरे सर्वे संताप; श्री० । तयों तयोंरे भवजळ आप; श्री० ॥१३॥ कयों कयोंरे सर्वेनो त्याग; श्री० । ठयों ठयोंरे उर वैराग; श्री० ॥१४॥ जोयुं जोयुंरे जगमां जरुर; श्री० । खोयुं खोयुंरे दुःखहुं डुर; श्री० ॥१५॥ मोह्युं मोह्युंरे मन जोई नाथ; श्री० । प्रोयुं प्रोयुंरे चित्त एह साथ; श्री० ॥१६॥ दीधुं दीधुंरे दर्शन दान; श्री० । कीधुं कीधुंरे अमृतपान; श्री० ॥१७॥ लीधुं लीधुंरे सुख अपार; श्री० । सीधुं सीधुंरे कारज आ वार; श्री० ॥१८॥ लाग्यो लाग्योरे ए संगे रंग; श्री० । भाग्यो भाग्योरे अन्यधी डमंग; श्री० ॥१९॥ वाग्यो वाग्योरे जीतनो डंक; श्री० । त्याग्यो त्याग्योरे जुठी जगशंक; श्री० ॥२०॥ लीधी लीधीरे श्यामळे मारी सार; श्री० । कीधी कीधीरे चाले मारी चार; श्री० ॥२१॥ दीधी दीधीरे मोंज अनूप; श्री० । सीधी सीधीरे वात सुखरूप; श्रीहरि० ॥२२॥ मळी मळीरे महासुख मोंज; श्री० । दळी दळीरे जमदूतफोज; श्री० ॥२३॥ दळी दळीरे सर्वे त्रास; श्री० । बळी बळीरे अन्य बीजी आश; श्री० ॥२४॥ वळी वळीरे रंगडानी रेलप; श्री० । फळी फळीरे सुफळ वेलप; श्री० ॥२५॥ ढळी ढळीरे ढळी गयो ढाळ; श्री० । पळी पळीरे गयां पंपाळ; श्री० ॥२६॥ टळयो टळयोरे जमनो त्रास; श्री० । पळ्यो पळ्योरे परो गर्भवास; श्री० ॥२७॥ मळयोमळ्योरे साचो सतसंग; श्री० । बळयोबळ्योरे दिन रह्यो रंग; श्री० ॥२८॥ हुवो हुवोरे जय जयकार; श्री० । जुवो जुवोरे सुख अपार; श्री० ॥२९॥ सुवो सुवोरे सुखनी सज्जाप; श्री० । दुवो दुवोरे कामदुघाय; श्री० ॥३०॥ आज आजरे वरखो आनंद; श्री० । काज काजरे सर्यां फाव्यो फंद; श्री० ॥३१॥ लाज लाजरे रही मारी आज; श्री० । नाज नाजरे न करु अकाज; श्री० ॥३२॥ रहे रहेरे सुख अपार; श्री० । वहे वहेरे कोण भवभार; श्री० ॥३३॥ सहे सहेरे कोण दुःखदंड; श्री० । कहे कहेरे निष्कुलानंद; श्रीहरि संत मळी॥३४॥ सोखो—अगियारसो चौ अगियार, चरण गणी चोकस कर्यां । यमदंडनो चिस्तार, कछो एटलामांये कथी ॥१॥ इति श्रीनिष्कुलानंदमुनिविरचितो यमदंडः समाप्तः ।

શ્રીસ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ।

શ્રીનિષ્કુલાનન્દમુનિકૃત-

કાવ્યસંજ્ઞે

વૃત્તિવિવાહઃ ।

પદરાગ ધોલ । ‘કુંદનપુર વિવા’ રચ્યો’ એ ઢાલ છે—લાગું પાયે પરબ્રહ્મને,
સોયે સદગુરુ શ્યામ । સંતવેયે શ્રીહરિ, એક રૂપ ને ત્રય નામ ॥૧॥ મં-
ગલ હૃદ્ધે જો મનમાં, તો સોંપે શરણે શિશ । અલંકાર સુલને પામ-
વા, ગાઢ ગુણ હરિના હમિશ ॥૨॥ વિવા’ તે નામે વધામણું, માંહિ
વર કન્યાની વાત । વૃત્તિ તે નામ યનિતા, વર શ્રીહરિ સાક્ષાત ॥૩॥
વરે વર્યાની હૃદ્ધા કરી, સોંપ્યું શ્રીફલ વૃહદ વૈરાગ્ય । ઓઢીછે અ-
વલ ઘાટડી, મારા સ્વામિતણો જે સુવાગ ॥૪॥ સ્વાગળ થઈછે સુંદરી,
પામી અલંકાર એવાતળ । આલો સહી સરવે મઢી, ગાઈયે ગોવિંદ-
જીના ગુણ ॥૫॥ ધન્ય ધન્ય જન્મ માહેરો, થયું સગવળ શ્યામને
સાથ । હૃદ્ધા તે વર મુજને મલ્લયો, નિષ્કુલાનંદનો નાથ ॥૬॥ પદ ॥૧॥

પદરાગ ધોલ । ‘સજનીને સુપના અંતર લાધુંરે’ એ ઢાલ છે—હૃદ્ધા અલવેલો
વર મલ્લિયારે, ભયતો ભયસાગરના ટલ્લિયારે । અતિ એક અમૂલ્ય
ઘાટડીરે, તેતો અમને અલવેલે જો ઓઢાડીરે ॥૧॥ ઘાટડી તો ઘણી
મુલી કેવાયરે, તેતો અલ્લા વિના નવ ઓઢાયરે । ઘાટડી તો શુક-
દેવે શોભાડીરે, ઓઢીને ક્રપભદેવે દેખાડીરે ॥૨॥ ઘાટડીતો ઓઢી-

૧ સ્વામિકૃત વૃત્તિવિવાહ નામનો ગ્રંથ છે એવી જનશ્રુતિ ચાલતી હતી તેથી તેનો
પદ્ય સ્વરૂપે તપાસ કર્યો પણ મઢી આવ્યો નહિ. એવડે તેમનાં છપાઈલાં પદો તપાસતાં આ વિવા
પદો મઢી આવ્યાં. આ પદોના અંતમાં ‘અલંકાર વર વિવા’ થયું નામ આવેલું તેથી તેજ ગ્રંથ આ
છે કે કેમ ? એથી સંકાર પડી પરંતુ ‘વિવા’ તે નામ વધામણું, માંહિ વર કન્યાની વાત ।
વૃત્તિ તે નામ યનિતા, વર શ્રીહરિ સાક્ષાત’ આ પદોનો વિચાર કરતાં આજ ગ્રંથ છે એમ
૧૭૯ અગાવડે તેથી આ પદોનો ‘વૃત્તિવિવાહ’ ગ્રંથ નામથી નિવેશ કર્યો છે.

છે પ્રહ્લાદેરે, ઓઢી ઘીજે અનેક જને આદેરે । ઘાટડી તો ઓઢીછે
ગોપીચંદેરે, ઘાટડી તો ઓઢીછે શાહા બાજંદેરે ॥૩॥ ઘાટડી તો ભર-
થરિને ઘળી ભાઘીરે, ઘાટડી તો કદરજે શોભાવીરે । કંઠક તો વળ
ઓઢ્યે ફરે ફુલ્યારે, નિષ્કુલાનંદ કહે તેતો મુલ્યારે ॥૪॥ પદ ॥૨॥

પદરાગ ધોલ । ‘લાઢકઢા વાઢા આવી રમા મારે વારણે’ ૫ ઢાલ છે—શોભેછે
સારી રૂપામ સલુણા વરની ચુંદડીરે, ચુંદડી રંગે દિસેછે રૂપાઢીરે;
શો૦ । ટેક । ચુંદડી રંગે તે મોઢ્યા મોઢા મુનિરે, દેસી અંક અઢૌકિ
અનુપરે; શો૦ । ચુંદડી ભવ વ્રહ્માને ભાવિ ઘણુંરે, ચુંદડી સરાયે
સુર નર મૂપરે; શો૦ ॥૧॥ ચુંદડી નયણાં ભરીને નિરસી નારદેરે, સ-
નકાલિકે કર્યાં સતકારરે; શો૦ । ચુંદડી વલ્લભ ઘળી છે વ્યાસનેરે,
વાલમિકે વલ્લાળી વારમવારરે; શો૦ ॥૨॥ ચુંદડી શેષ વલ્લાળે શાર-
દારે, નવ પામે તે પોતનો પારરે; શો૦ । ચુંદડી અંતર પ્રીતે જે ઓઢ-
શોરે, તેને સ્વપને નહિ મમે સંસારરે; શો૦ ॥૩॥ ચુંદડી સારી સોયામ-
ળીરે, કર્યાં અનેક જનનાં જો કાજરે; શો૦ । મઢ્યા નિષ્કુલાનંદનો
નાથજીરે, દયા કરીને આપી અમને આજરે; શો૦ ॥૪॥ પદ ॥૩॥

પદરાગ ધોલ । ‘વર લાઢિલો આઢ્યા તોરણે’ ૫ ઢાલ છે—ધન્ય ધન્ય દિન રઢિ-
યામળો, ધન્ય અવસર આજરે । લગન લાઢીલી મોકલે, વે’લા આવો
મહારાજરે ॥૧॥ વા’લાજી ચિલંચ ન કિજીયેરે, દિજે દરશન દાનરે ।
મૂધર તમને મેટતાં, વઢે અમારા વાનરે ॥૨॥ મનરે હૃદ્યે છે મઢવા,
નયણાં જોવાને નાથરે । શ્રવણ હૃદ્યે છે સુંળવા, વા’લા મુલની વાતરે
॥૩॥ સર્વે અંગે સ્વામી તમને, સ્પરશિ પાવન કરુંરે । પિયુજી વે’લેરા
પધારજ્યો, આવો અંકજ મરુંરે ॥૪॥ અવગુણ મારા અનેક છે, રલ્લે
તે સામું જોતારે । અધમહદ્વારણ વિરુદ્ધ છે, રલ્લે તે તમે છોતારે ॥૫॥
વિરુદ્ધ સામું જોઈ રૂપામઢા, કરજ્યો અમારાં કાજરે । શું કહીને
સંમઢાવિયે, સર્વે જાળો મહારાજરે ॥૬॥ થોડે લલ્લે ઘણું જાળજ્યો,
દયા કરજ્યો વ્યાઢુરે । જેમ જાળો તેમ જાળજ્યો, હૈયે તમારાં
પાઢુરે ॥૭॥ છોડતાં છેક હુદ્યો નહિ, તે કેમ છાંડો મહારાજરે ।
નિષ્કુલાનંદના નાથજી, વાંચ ગ્રહ્યાની લાજરે ॥૮॥ પદ ॥૪॥

પદરાગ ધોલ । ‘પીઢી ધોઢો પીઢી ધોઢો પિતરાળીરે’ ૫ ઢાલ છે—શુદ્ધ વિ-
ચારધી સાવધા ધાઓરે, ચલી ચાલીને ચિદાકાશમાં જાઓરે ।

જિયારે વસેછે જડુપતિ નાથરે, કે'જ્યો જડ વિનતિ જોડી બેડ હાથરે
 ॥૧॥ વે'લા પધારે હો વિશ્વાધારરે, વાટ કોઈ જુવે છે વિરહવતી ના-
 રરે । સર્વે સલાને તે તેહજ્યો સાથરે, ઓપે આંગણીયું અમારું હો
 નાથરે ॥૨॥ મારાં કુટુંબી બો'લાં છે વહુરે, હાંસી જો કરવા
 આવશે સહુરે । તેતો તમથકી પામશે હારરે, લવલવ કરતાં રહેશે
 નરનારરે ॥૩॥ એક અમે તમે અંકજ ભરશુંરે, મનના મનોરથ પુરા
 કરશુંરે । સુલનો સમાજ સંગે લાવજ્યોરે, નિષ્કુલાનંદના સ્વામી
 આવજ્યોરે ॥૪॥ પદ ॥૫॥

પદ્યાગ ધોલ । 'મારી સાર લેજ્યો અવિનાશીરે' એ ઢાલ છે—જડ કહી વિ-
 નતિ વિચારેરે, સુંળી સર્વે સુંદર વર તે ચારેરે । કીધું છે કાંઈ જાદવ
 કુલમાં જાણરે, વાજેછે અનહદ નાદ નિશાણરે ॥૧॥ માનિની તે મ-
 લીને મંગલ ગાયરે, ઉછરંગ આનંદ અંગે ન માયરે । આવી સર્વે મળ્યો
 સલાનો જો સાથરે, આજ્ઞા તેને આપે અનાથનો નાથરે ॥૨॥ સજ્જ
 સર્વે થાઓ તે સલા સહિતરે, જાવું છે જાનમાં કરવી છે જિતરે ।
 કોઈ જો મ આવશે કાયર કાચારે, દુઃખિયા દુર્બલ વલ્લજ્યો પાછારે
 ॥૩॥ ઘુઢા ને ચાલક રહેજ્યો વેસીરે, દુર્મતિ દેહીને કરશે હાંસીરે ।
 જન યીજા અનેક મલીને જોશેરે, દુર્મતિ વળવાંકે ચગોશેરે ॥૪॥
 આપણ સહુ આનંદ માંહિ રહેજ્યોરે, વચન તે કોહને કટુ મ કે-
 જ્યોરે । આવજ્યો અજિત સર્વે અંગેરે, નિષ્કુલાનંદના સ્વામિને સં-
 ગેરે ॥૫॥ પદ ॥૬॥

પદ્યાગ ધોલ । 'મારી સાર લેજ્યો અવિનાશીરે' એ ઢાલ છે—સુંળી સજ્જ થયો
 વૈરાગ, જેને તન મન ધનનો છે ત્યાગ । આખ્યો સંતોષ મહા શૂરવીર,
 જેથી ઘરે મુનિવર ધીર ॥૧॥ આખ્યો શીલ મહા જો સુખદ, જેથી
 પઢાય કામના કોટ । સજ્જ થઈ ક્ષમા અદિશ્વંમ, જેથી ક્રોધ ન કરે
 આરંભ ॥૨॥ દયા દિસેછે દલની દયાલ, સર્વે જીવતણી પ્રતિપાલ ।
 ભક્તિ અદીનતા ધરી ધીર, માંહી જ્ઞાન વિજ્ઞાન ગંભીર ॥૩॥ મમ-
 દટ્ટિ સદા સુખકારી, એક આત્મા રહે માવ ધારી । શુભ ગુણ વિવેક
 વિચાર, એવાં કે'તાં તે ના'વે પાર ॥૪॥ એક એકધકી છે અનુપ, સર્વે
 સંતને છે સુખરૂપ । સર્વે મલીને શોભેછે જાન, માંહિ ઘર દિસે કોઢિલો
 પાન ॥૫॥ પછી આખ્યાછે પુરને પામ, દેશી દુર્મતિ પામ્યાછે ગ્રાસ ।

एक कहेछे बुढाने वार, वर आब्याछे पुर मोझार ॥६॥ त्वारे कुबुद्धि
करेछे विचार, नाशी निसरो पुरनी वार । हरिए आवी कर्षोछे सु-
काम, सर्वे टाळयां अविद्यानां ठाम ॥७॥ हायो अहंकार थहछे हार,
त्वारे वरे सज्यो शणगार । वर सुंदर वर वनमाळी, कहे निष्कुला-
नंद निहाळी ॥८॥ पद ॥७॥

पदराग धोळ । 'दिवा केरी सग्य पुन्यम केरो चंद विवाकेरी ब्रध के वर आवी
मळ्यारे' ए ढाळ छे—वर निरगुणरे थया सगुण रूप, ओपेछे अनुप भूपो
शिर भूप । जोइ जन रूप के निरखे नाथनेरे ॥ वर दिसेछे दिलना
व्याळ, दीनप्रतिपाळ भूपना भूपाळ । काळशिर काळ सुखदायी
साथ मेरे ॥१॥ वरे पे'यो छे सुंदर सुरवाळ, जगे जामा चाळ कंठे
मातीमाळ । दिसेछे विशाळ के भलेरा भावनीरे ॥ वरे पे'यो छे जामो
जरकसी, कमर लइ कसी सुखे रखा हसी । जनमन वसी के मूरति
भावनीरे ॥२॥ वरने करे शोभेवेढ वींटी, पोंची पे'री दीठी कडे जोत्य
कोटी । लीधी शोभा लुंटी के लोक जणनीरे ॥ सोना सांकळां शोभे
सुचंग, थांये बाजुपंध कुंडळ उत्तंग । अति शोभा अंग के अशरण
शरणनीरे ॥३॥ वरने शिरपर सोनेरी पाग, शुं कहे शोपनाग के'वा
नहि लाग । अमारां जो भाग्य के हेते मळया हरिरे । केशर तिलक
भालने बच्च, पाघडीने पेच शोभे शिरपेच । लागी छे लालच के
कलंगि केबी धरिरे ॥४॥ नखशिख शोभा ते कही न जाय, कवि
कंड गाय ते थाप न थाय । मोटो छे महिमाय के अकळ ए नाथछेरे ॥
वरे करमां लीधी लाल छडी, पाये जो मोजडी मोतीए ते जडी । वर
घोडे चडी के संगे सखा साथ छेरे ॥५॥ परमहंस ब्रह्मरसना भोगी,
संगे सांख्ययोगी अंतरे अरोगी । जे संत संयोगी के संगे सहजा-
नंदनेरे ॥ निष्कुलानंदना खामिने जोइ, मन रहूं मोइ हैये सुख होइ ।
भवदुःख खोइ के पाम्या आनंदनेरे ॥६॥ पद ॥८॥

पदराग धोळ । 'पीठी चोळो पीठी चोळो पितृणीरे' ए ढाळ छे—सुंदर वर
तोरणे पधार्यारे, जनमन नवला नेह बधार्यारे । बाजिंत्र बाजेछे बहुवि-
धरे, पियु मारो पधारिया प्रसिद्धरे ॥१॥ पोंखणुं लइने आवे पनोतीरे,
वर पोंखी बळी बधावेछे मोतीरे । सांपटियां सुख दुःखनां भांग्यारे,
पिडलिया ते पाप पुन्यनां त्याग्यारे ॥२॥ अंतर पद पर लइ लीधुरे,

દયા કરી દયાઢે દર્શન દીધુંરે । પછી પિયુ પ્રેમે પધાર્યા છે પાટેરે,
મહાસુખ મુજને આપવા માટેરે ॥૩॥ ઘન્ય ઘન્ય અવસર આવ્યો છે
આજરે, મેંર ઘણી કરી પધાર્યા મહારાજરે । અમ ઉપર આજ અઢઢ
હરિ ઢઢિયારે, નિષ્કુલાનંદનો સ્વામિજી મઢિયારે ॥૪॥ પદ ॥૯॥

✓ [માયેરે ઘેઢાછે દેવ મોરારરે, સુંદરીં સજ્યો છે સળગારરે । પહેર્યા
છે આનંદના અળવટરે, અજિત અઢગ ને અમટરે ॥૧॥ જ્ઞાંજ્ઞર પ્રેમ-
નાં નેમનાં કા'વેરે, ઉત્તરી ડર હરિં એક ઢાવેરે । માઢા માઢઢિયા
સાંકઢી હારરે, શમ દમ આદિ વિવેક વિચારરે ॥૨॥ પે'ર્યો છે અખંડ
વરનો ડુઢોરે, સુંદરી સુંદર વર પામી રુઢોરે । નાકે તે પે'યાં નિર્મઢ્ઢાં
મોતીરે, સજ્જ થઈ પિયુને મઢવા પનોતીરે ॥૩॥ ઢાંદલિયો અવિચઢ
વરનો ઢોઢ્યોરે, સંશય તે સર્વે અવર ઢીજો તોઢ્યોરે । મેલ્યો છે
નિઃશંકનો શિર મોઢરે, દેહી વાલો રાજી થયા રળછોઢરે ॥૪॥ ઘા-
ટઢી વૈરાગ્યની ઘણી સારીરે, સહી એવે સળગારે સળગારીરે । પધ-
રાવ્યા પછી પિયુને પાસરે, ઢાઢીછે લોકલાજ તનઢાસરે ॥૫॥ ઢનીછે
સુંદર સરહી જોઢીરે, યાંધીછે ગાંઢ્ય ન છુટે જોઢીરે । વર કંઢે આ-
રોપી વરમાઢરે, પ્રશુ અમે દીન તમે પ્રતિપાઢરે ॥૬॥ તન મન
સોંપ્યું છે હરિ તમનેરે, તમ સંગે શોઢા આધીછે અમનેરે । ત્યારે હરિં
હેતે કરી સાયો હાથરે, સહી તારે થશે જો સનાથરે ॥૭॥ નિઃશંક
નિર્ભય થઈ સર્વે અંગેરે, સુંદર દયામઢિયા વર સંગેરે । સુંદરી સર્વે
અંગે સુખ પામીરે, મઢિયાછે નિષ્કુલાનંદનો સ્વામીરે ॥૮॥ પદ ॥૧૦॥

પદરાગ ઘોઢ । 'ઢારી સાર લેજો અવિનાશીરે' ઇ ઢાઢ છે—ઢોરી સ્તંઢ ર-
ઢ્યા તિયાં ઢારરે, રહે વ્રતમાને નર નારરે । પિયુ સ્પરશી પ્રદક્ષિના
કરેરે, તેતો ઢવમાં તે ફેરા ન ફરેરે ॥૧॥ ઘન્ય સહી સુંદર વર પર-
ળેરે, તન મન સોંપી હરિશરળેરે । કામ ક્રોઢના જવ તલ વાઢ્યારે,
સંશય શોક સર્વે તિયાં ઢાઢ્યારે ॥૨॥ પિયુ પરળીને પાઢન થયારે,
સુખ મુખે ન જાય તે કહ્યારે । હરિહાથે જમ્યા જે કંસારરે, તેને
સપને ન ગમે સંસારરે ॥૩॥ ફેરા ફરીને આજ ઉતર્યારે, સર્વે કાજ
અમારાં તે સર્યારે । પ્રેમ નેમ ને ઢક્તિ ઢાવેરે, સહી ઢાર ઢઢીને
વધાવેરે ॥૪॥ વર વધાવી ઢારળે જાયરે, નાથ નિરસતાં તૃપ્ત ન ધા-
યરે । નાથ નિરસીને લોઢ્યાં છે નેળરે, સુખ જોઈ મન ધયાં મેળરે

॥૬॥ મુખ જોઈ મેલ્યું નવ જાયરે, રહેજ્યો અર્ધાંડ અંતર માંયરે ।
વા'લા વા'લપ્ય આવેછે હૈયેરે, જાણું અંગે આલિંગન લૈયેરે ॥૬॥ પુ-
રું મનોરથ મારા મનનારે, સ્વંગ વાલું હું સ્વોયલા દનનારે । સહી પૂરણ
પુણ્યે હું પામીરે, વર નિષ્કુલાનંદનો સ્વામીરે ॥૭॥ પદ ॥૧૧॥

પદરાગ ધોલ । 'કેસરના ભિના રાય વર મોલે પધારો' એ ઢાલ છે—છવિલા
વાલા છોડો દેવાધિદેવ દોરડોરે, દિસે દોરડીયે દશ ગાંઠરે; છવિ-
લા૦ । ટેક । ગાંઠ અનેક જનમની આવરીરે, તેને લાગશે લગારેક
વારરે; છવિલા૦ । કલ્લે કલ્લે કરીને છોડજ્યોરે, નહિતો તુટી જાશે
નિરધારે; છવિલા૦ ॥૧॥ અહં દેહ અભિમાન દોરડોરે, મહા વિકટ
છે વિપરીતરે; છવિલા૦ । તમે તોડવાને તો તૈયાર છોરે, કાંઈ રાક્ષ-
ડ્યો છોડવાની રીતરે; છવિલા૦ ॥૨॥ પડી ગાંઠ્ય ઘુંચાઈ ઘણા દિ-
નનીરે, માંહિ અનેક રહ્યા છે ઉત્થાનરે; છવિલા૦ । નથી કાઢિનાગ
જે નાથશોરે, નથી દાવાનલ્લ જે કરો પાનરે; છવિલા૦ ॥૩॥ વાલા
આકલ્લે અરથ સરે નહિરે, ધરી ધીરજ કરો વિચારરે; છવિલા૦ ।
વાલા ગાંઠ્ય છોડ્યે તમે છુટશોરે, આંટી ફાટી જોઈશે આળી વારરે;
છવિલા૦ ॥૪॥ તેતો તમારે હાથે હરિ છુટશેરે, એમાં નથી અમારો
કાંઈ દોપરે; છવિલા૦ । દયા કરીને છોડજ્યો દોરડોરે, રહે રાંક
જાળી કરો રોપરે; છવિલા૦ ॥૫॥ તમે અનેક જુગતિ આદરીરે, વિ-
ધ્યે વિધ્યે કરોછો વિચારરે; છવિલા૦ । સ્વામી નિષ્કુલાનંદના સ-
મર્થ છોરે, જો છોડો તો સર્ફ છે વારરે; છવિલા૦ ॥૬॥ પદ ॥૧૨॥

પદરાગ ધોલ । 'વાના નવ સરિયાં' એ ઢાલ છે—અહો આજ અમારાં હો
ભાગ્ય, અમરવર વરિયારે । વર સુંદર શ્યામ સુજાણ, નિરસીને ન-
યણાં ઠરિયારે ॥૧॥ વર નિરગુણ ને નિરલેપ, સગુણ થયા સ્વામીરે ।
વર અર્ધાંડ ને અવિનાશ, અકલ્લ અંતરજામીરે ॥૨॥ વર અતોલનેરે
અમાપ, ધાય ન થાય રતિરે । વર હરિહર અજનાં આધાર, પ્રકૃતિ
પુરુષના પતિરે ॥૩॥ વર પંચે વ્રહ્માંડને પાર, અકલ્લ ન જાય કલ્લયા-
રે । નેતિનેતિ કહે જેને વેદ, તેતો આજ અઢલ્લ ઢલ્લયારે ॥૪॥ વર ગુ-
રુવા ગુણને પાર, તેતો કેમ જાય કલ્લયારે । વર અજર છે જો અજિત,
પ્રીતે પ્રગટ થયારે ॥૫॥ વાલે ધર્યું મનુષ્ય શરીર, જન હેત કારણેરે ।
જેને દરશે સ્પરશે પાપ જાય, વારી જાડં વારણેરે ॥૬॥ મારા પુણ્ય-

તળો નહિ પાર, મેઢ્યા આજ ભાવે હરિરે । મઢ્યા નિષ્કુલાનંદનો
નાથ, મુને સનાથ કરીરે ॥૭॥ પદ ॥૧૩॥

પદરાગ ધોઢ । ‘અવઢા ધોઢે ધોઢાહરે’ એ ઢાઢ છે—ત્યારે ઘોલી સઘ્નીની
સાહેલીરે, મુઘ્ની મરજાઢ પરિમેલીરે । મારે કે’વુઢે કાંઈ કેળરે,
ઘોલીશ વાંકાં વસમાં વેળરે ॥૧॥ આ જો આશ્ચર્ય સરઘ્ની વાતરે, ઢિસે
નાનઢીઓ ઘળી ઘાતરે । એને જગમાં કોઈ ન જાળરે, એતો પોતે
પોતાને ઘઘાળરે ॥૨॥ એતો આજ કાલ્યનો નહિ કાઢોરે, જાણું
જાત્ય નંઢજીનો લાલોરે । શિઘ્નો કામળ ઢુમળ કાંઈરે, મંત્ર મોરલી-
માં નિત્ય ગાઈરે ॥૩॥ એતો ફોગઢ ફુલ્યો ફરેરે, એતો અઘઢાતળાં
મન હરેરે । એતો ઘરનો છે ધુતારોરે, એને કોળ કહેઢે સારોરે ॥૪॥
સઢુ કોઈ રહુંઢે સામું જોઈરે, મુઘ્નપર કહી નથી શકતું કોઈરે ।
કામળ મોરલીમાં કાંઈ કર્યુરે, તેળે અવઢાનું મન હર્યુરે ॥૫॥ તેળે
લાગ્યો હરિજીશું હેઢોરે, ઘઢી તેનો કા’ન ન મુકે કોઢોરે । ગોપી
મુલી ઘરનાં ફાજરે, મેલી લોક કુઢુંઘની લાજરે ॥૬॥ આપ ઇઢ્છાએ
હરિવર ઘરીરે, હવે ઘેઢી ઢેકાળે ઢરીરે । એને મનમાન્યો વર મઢ્યોરે,
હશે હેત તે પ્રીતે મઢ્યોરે ॥૭॥ એમાં અમારું શિયું ગયુંરે, મહે સુઘ
જો સઘ્નીને ધયુંરે । એને અભાવ ધયોઢે અમારોરે, નિષ્કુલાનંદનો
ઘામી એને સારોરે ॥૮॥ પદ ॥૧૪॥

પદરાગ ધોઢ । એણું સુળીને ઘોલી સુંઢરી, સઘ્ની સાંમઢ તો કહું વાત;
હો ઘેની । એમ ન કઢે એહને, ઘઢિ વિઘાર વિના જે ઘોલણું । તેતો
જીવ જળાવે જાત્ય; હોં ॥૧॥ સઘ્ની ઘોલીને કેમ ઘગાઢીએ, ઘોલ્યું
અળઘોલ્યું કેમ ધાય; હોં । જે કોઈ ઘઘન નિસરે મુઘધી, તેતો પાછું
કેમ સમાય; હોં ॥૨॥ તું ન જાળીશ નંઢજીનો લાઢીલો, એ છે
અઘિલ મુઘનનો આઢાર; હોં । સઘ્ની શોપ મહેશ ને શારઢા, એને
કોઈ ન પામે પાર; હોં ॥૩॥ એનો ઘ્રઘા તે મેઢ જાળે નહિ, ઘઢી ઘેઢ
ન પામે પાર; હોં । સઘ્ની અનેક જનને ડઢારવા, આઘી લીઘોઢે
આ અઘતાર; હોં ॥૪॥ તમે જાળોઢો એમ તો એ નથી, એ છે પંઘ
વિપપને પાર; હોં । જેને ઘઘને તે વિઘાર ઘામીએ, તેને કેમ ઘઢગે
વિઘાર; હોં ॥૫॥ એતો ઘૈતન્ય ઘનમય મૂરતિ, એને સ્પરશો નહિ પંઘ
મૂત; હોં । એનું પુરળકામ જો નામ છે, ઘઢી ફા’વે અરઘંઢ અઘ્યુત; હોં

॥६॥ दीन जाणी दयाळे दया करी, धया निर्गुण सगुण स्वरूप; हो० ।
ए छे कोटी कल्याणनी मूरति, ए छे कोटी कृपासुं रूप; हो० ॥७॥ हाथ
जोडीने हरि आगळे, रहीए दीन आधीन एम; हो० । सखी निष्कु-
लानंदना नाथने, कहु वचन जो कैधे केम; हो० ॥८॥ पद ॥१५॥

पदराग धोळ । मारा बोल्या सासुं जोइ श्यामरे, रोप रखे धरता ते
रामरे । कोइ नव सरे जो कामके; आवीने आ भवमांरे ॥ मोटा
मन धरज्यो धीररे, गुणवंत गुणना गंभीररे । वनुं ताहुं थाय थोहुं
नीरके; तवाइने तव्यमांरे ॥१॥ अमारा छे अवगुणीया अनेकरे, हरि
हैये आणशो मां एकरे । अधम उद्धारण जे टेकके; पाळज्यो ते
प्रीतशुरे ॥ बढाने नव लागे विकाररे, जेनी मति अपरमपाररे । नव
थाय केणे निरधारके; आदेश अजितशुरे ॥२॥ वज्रने जेम विंध्युं नव
जायरे, वेधतल सासुं विंथायरे । अनेक जो करीए उपायके; निश्चे
निष्फळ छेरे ॥ शशी जेम शीतळ आपरे, तेने तन लागे नहि तापरे ।
स्पर्शो नहि पुण्यने पापके; नाथ निरमळ छेरे ॥३॥ दिसोछो कांइ दि-
लना दयाळरे, दीनबन्धु दीनप्रतिपाळरे । नटवर नंद गोवाळके; नि-
रखी नयणां ठर्यारे ॥ निष्कुलानंदना स्वामीरे, अलयेला अंतरजा-
मीरे । तमने निरखी सुख पामीके; सर्वे कारज सर्यारे ॥४॥ पद ॥१६॥

पदराग धोळ । 'भारे सोनानो सूरज उगियो' ए ढाळ छे—जीरे सज्ज था-
ओने सुंदरी, मुकी परी आव्यानीरे आशके; सुंदर सुंदरी । जीरे
प्रीत तजोरे प्यारनी, चालो चालो पियुजीने पासके; सुंदर० ॥१॥
जीरे पंनर नवने परहरी, तजो पंच विपयनीरे प्रीतके; सुंदर० ।
जीरे अल्प सुख आ संसारनां, तेनी पशु करे प्रतीतके; सुंदर०
॥२॥ जीरे भयों भव भंडार क्लेशनो, अंधधंध केवाय जे कूपके;
सुंदर० । जीरे जड दुःख मिथ्याने मेली करी, रहो सतचित्त आनंद
रूपके; सुंदर० ॥३॥ जीरे मोटां भाग्य करी मानज्ये, पामी अखंड
वर अविनाशके; सुंदर० । जीरे निष्कुलानंदना नाथनां, रह्ये चर-
ण कमळनां जो दासके; सुंदर० ॥४॥ पद ॥१७॥

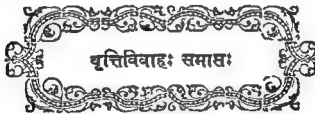
पदराग धोळ । 'गोपीनाथ आवो मारे आंगणे' ए ढाळ छे—सखी आज
आनंद बधामणां, मारे हैडेरे सखी हरख न मायके । दीन दयाळे
दया करी, वळवंतेरे मारी ग्रहीछेरे बांयके; आ० ॥१॥ सखी

નેહ જનાવ્યો નયનમાં, જાળી ચાલપ્યેરે સુંળી મુખનાં વેળકે;
 આ૦ । સહી કરુણા રસમય મૂરતિ, નાથ નિરહીરે કાંઈ ઠરિયાં છે
 નેળકે; આ૦ ॥૨॥ સહી છથી છવિલાની જોડને, મન મોહ્યેરે જોડ
 ચાલાનું મુખકે; આ૦ । ચિત્ત ચોરી લીધું લાલ લટકે, વળ દિઠેરે
 નવ થાય જો સુખકે; આ૦ ॥૩॥ સહી નટવર કુંવર નિરહી, ઘણું
 હરહીરે મારા હૈડા માંયકે; આ૦ । સહી પૂરણ પુણ્યે તે પામીએ,
 ભાગ્ય મોટારે મુખ કહ્યાં ન જાયકે; આ૦ ॥૪॥ સહી ધન્ય ધન્ય
 અવસર આજનો, આજ પ્રગટ્યોરે અતિ નવો આનંદકે; આ૦ । મારુ
 જીવિત સફળ કરી જાણિયું, રાજી થયારે સ્વામી સહજાનંદકે;
 આ૦ ॥૫॥ મુને વિસારી નહિ મારે ચાલમે, સહજાનંદેરે મારી કરી
 છે સારકે; આ૦ । સહી નિષ્કુલાનંદના નાથને, જાણં વારણેરે હુંતો
 વારમવારકે; આ૦ ॥૬॥ પદ ॥૧૮॥

પદરાગ ધોલ । ‘નરનારાયણ સ્વામિના દાસ જેરે’ એ ઢાલ છે—જેનાં પુણ્ય
 હશે તે એ વર પામશેરે, તેતો વામશે તનહાના તાપરે; અલંકાર વર
 એક છેરે । મન વાંછિત મહાસુખ માણશેરે, વહી જાણશે જે પિયુના
 પ્રતાપરે; અલંકાર ૦ ॥૧॥ સહી વરીએ તો અમર એ વરનેરે, જેનું એવા-
 તણ અલંકાર અભંગરે; અલંકાર ૦ । સહી સુખ અલ્પ આ સંસારનારે,
 તેનો સમજુ ન કરે કેદિ સંગરે; અલંકાર ૦ ॥૨॥ સહી મૂર્ખ મનુષ્યની
 મંડળીરે, તેતો સંસારનાં સુખ સરાપેરે; અલંકાર ૦ । સહી વિવેકી
 રહેછે તેથી વેગઢારે, તેનો સ્વપનામાં સંગ ન પા’યરે; અલંકાર ૦ ॥૩॥
 સહી સનકાદિકે, શુકે શું કર્યુરે, દત્ત ભરત રહ્યા છે જેથી દૂરરે;
 અલંકાર ૦ । સહી નિષ્કુલાનંદના સ્વામી વિનારે, થીજું અન્ય ભજે
 જાણો મૂરરે; અલંકાર ૦ ॥૪॥ પદ ॥૧૯॥

અહો ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય આ ભૂમિનારે, અહો ધન્ય ધન્ય વૃક્ષ વેલી
 વનરે; અલોકિ રીત આજનીરે । અહો ધન્ય ધન્ય સર સરિતા સિં-
 ધુરે, સ્પરશિ હરિપદ થયાં છે પાવનરે; અ૦ ॥૧॥ અહો ધન્ય ધન્ય
 યગ મૃગ જાતનેરે, જેનો આરે સમામાં અવતારરે; અ૦ । અહો ધન્ય
 ધન્ય અશ્વ તે પહનેરે, જેને ઉપર છે હરિ અશ્વાચારરે; અ૦ ॥૨॥ અહો
 ધન્ય ધન્ય સતસંગી સંતનેરે, જે કોઈ સદાય રહેછે હરિ સાથરે;
 અ૦ । જેને અરસ પરસ રહે એકતારે, હરિ હેતે જમેછે જેને હાથરે;

અં ॥૩॥ અહો ધન્ય ધન્ય સુર નર નાગનેરે, જે કોહ વસીયા આ
 વ્રહ્માંડે વાસરે; અં ॥ તેતો અંતરે ઇચ્છેછે તન ધારવારે, ધાવા ચ-
 રણ કમલના દાસરે; અં ॥૪॥ તેતો કોણ જાણે જે કેમે હશેરે, તેનો
 મર્મ જાણેછે મહારાજરે; અં ॥ શમ દમ આદિ જે આગ્યે કહ્યારે,
 તેતો તન ધરી રહ્યાં આજરે; અં ॥૫॥ સર્વે સમાજ સહિત પધારિ-
 યારે, સંત જનને તે આપવા સુખરે; અં ॥ અહો ધન્ય ધન્ય સર્વે પ
 જનનેરે, મોટાં ભાગ્ય ન જાય કહ્યાં સુખરે; અં ॥૬॥ કહ્યું નથી
 જાતુંરે સુખ સુખથીરે, જેવું આપ્યું છે અલબેલે આજરે; અં ॥ મારા
 અંતરમાં ઘેસીને ઘોલિયારે, હતું કે'વાનું જેટલું કાજરે; અં ॥૭॥
 વિવા' વરણવ્યો પદ છંદ વિશમારે, કહ્યું સંક્ષેપે સર્વેનું રૂપરે; અં ॥
 વર નર તો એક નારાયણ છેરે, વિજા સર્વે છે સહીને સ્વરૂપરે; અં
 ॥૮॥ એવું નિશ્ચે જાણીરે જન સર્વનેરે, રે'વું સહી સ્વરૂપે સર્વે અંગરે;
 અં ॥ વર નિષ્કુલાનંદનો નાથ છેરે, રાહો હેત પ્રીત સ્વામિને સંગરે;
 અલોકિં ॥૯॥ પદ ॥૨૦॥ ઇતિ શ્રીનિષ્કુલાનંદમુનિવિરચિતો શ્રુતિવિવાહઃ સંપૂર્ણઃ ।

શ્રુતિવિવાહઃ સમાપ્તઃ

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेत्तराम् ।

श्रीनिष्कुलानन्दमुनिवृत्त-

काव्यसङ्ग्रहे

शिक्षापत्रीभाषा.

मंगळकारी मूरति, श्रीसहजानंद सुखधाम । भक्तिधर्मसुत
भावशुं, रक्षा अंतरमां घनश्याम ॥१॥ एवा इष्ट एह माहेरा,
तेना इष्ट ते श्रीकृष्ण । जेने धाम राधा उर रमा, धृन्दावन रमण
मन प्रसन्न ॥२॥ एवा इष्टने उर घरी, बोल्या ते सहजानंद । मुज
आश्रित त्यागी गृही, सुणो नर त्रियवृन्द ॥३॥ शिक्षापत्री सुंदर
अति, तमे सांभळज्यो मुज जन । लखुं वसी वरतालमां, आ छे
छेलां वचन ॥४॥ चोणई—बहु बहु करी में वातरे, ते सांभळी तमे
साक्षातरे । हवे छेली वात छे आ मारीरे, तमे सहु लेज्यो हैये धा-
रीरे ॥५॥ देश प्रदेशमां जे रहेनाररे, मारा आश्रित जे नर नाररे ।
तम प्रत्ये शीखामण मारीरे, सुखदायक छे अति सारीरे ॥६॥ धर्म-
पुत्र पवित्र वे भाइरे, मारा वीर जन सुखदाइरे । मोटा भाइ छे
रामप्रतापरे, नाना भाइ इच्छाराम आपरे ॥७॥ तेना पुत्र वे गुणगं-
भीररे, अवधप्रसाद ने रघुवीररे । तेने दत्तपुत्र करी स्याप्यारे, मं-
दिर देश वहेंचीने आप्यारे ॥८॥ कर्षा साधु सतसंगी अमेरे, तेना
आचार्य छोजि तमेरे । हवे सांभळो मुज आश्रितरे, मारा वचनमां
दह चित्तरे ॥९॥ वर्णी मुकुंद आदि समस्तरे, भट्ट मयाराम आदि
गृहस्थरे । सधवा विधवा नारी सुभागीरे, सुणो मुक्तानंद आदि
त्यागीरे ॥१०॥ एवा सतसंगी मुनिराजरे, तमारी धर्मरक्षाने का-
जरे । शास्त्रप्रमाण जनसुख करणरे, जेमां श्रीनारायण स्मरणरे
॥११॥ एवां आशिपनां जे वचनरे, सहु अंतरे धारज्यो जनरे । शि-

क्षापत्री लख्यानुं कारणरे, करज्यो एकाग्र मने धारणरे ॥१२॥ सर्व
जीवने छे सुखकारीरे, एवी शिक्षानी पत्री अमारीरे । श्रीमद्भागव-
तादि जे ग्रन्थरे, सतशास्त्र कछा मोक्षपंथरे ॥१३॥ तेणे प्रतिपादन
कर्पा जेहरे, सर्वजीव हितकारी तेहरे । एवा अहिंसादि सदाचार-
रे, पाळे पळावे जे नरनाररे ॥१४॥ ते आ लोक परलोक मांयरे,
मोटा सुखने पामे सदायरे । सदाचार उलंघी जे वतेंरे, मेली मर्या-
द मनने मतेरे ॥१५॥ तेतो कुबुद्धिवाळा कहेवायरे, लोक परलोके
ते दुःखी धायरे । माटे मारा शिष्य सहु प्रीतेरे, वतों आ शिक्षाप-
त्रीनी रीतेरे ॥१६॥ हवे चल्यानी रीत छे जेहरे, सर्व सत्संगी सुण-
ज्यो तेहरे । नाना मोटा जेह जीव प्राणीरे, तेने मारवा नहि क्यारे
जाणीरे ॥१७॥ चांचड मांकट जु जंतु लहिरे, तेनी हिंसा ते करवी
नहिरे । देव पितृयज्ञ कर्म सारुरे, मृग मीन शश ने वाकंररे ॥१८॥
एह आदि न मारवा प्राणीरे, अहिंसादि धर्म मोटो जाणीरे । एम
सच्छास्त्रमांहि कहेछेरे, मारी पण शिक्षा तमने ए छेरे ॥१९॥ दाम
वाम मळे माल महीरे, तोवे मनुष्य मारवो नहिरे । तेम तीर्थमां जह
कोइ जनरे, आत्मघात न करो कोइ दनरे ॥२०॥ क्रोध करी न त-
जहुं तनरे, एह मानो शिक्षानां वचनरे । अयुक्त कर्म थाय जो कां-
इरे, तोवे मरवुं नहि मुंझाइरे ॥२१॥ विष फांशी कुवे पडी तनरे,
नहि मरवुं भेरवजंफे जनेरे । यज्ञशेष प्रसादि जे मांसरे, ते न खावुं
केदि मारा दासरे ॥२२॥ मद्य कीधुं विध अगियारे, सुरा तेपण व्रण
प्रकाररे । देव नैवेद्यनुं भले होयरे, मारा जनोए न लेवुं तोयरे ॥२३॥
आपो आपधी आचरण अयोग्यरे, थइ जाय कोइ कर्मभोगरे । तोय
शास्त्रादिके करी तनरे, आपो आपनुं न करवुं छेदनरे ॥२४॥ क्रोधे
करी न करवो दासरे, निज परना पिंडनो नाशरे । सुणो सर्व शिष्य
वात मारीरे, धर्म सारुये न करो चोरीरे ॥२५॥ काष्ठ आदिक फळ
फुल पातीरे, जे कोइ वस्तु होय घणियातीरे । तेतो घणी आपे तोज
लेवीरे, अमारी तो आज्ञा छे एवीरे ॥२६॥ बळी मारा आश्रित
नरनाररे, तेणे करवो नहि व्यभिचाररे । द्यूतादिक व्यसनने मेलीरे,
त्यागो केफ धावुं नहि फेलीरे ॥२७॥ गांजा भांग्य मफर मांजमनेरे,
चढे केफ ते तजो कहूं तमनेरे । जेना अन्न जळे होय वढाळरे, ते
न खावुं पीवुं कोइ काळरे ॥२८॥ हरिप्रसादि ने चरणाभ्युत्तरे,

जाती चढाळे तजवुं तर्तरे । जगन्नाथपुरीने मांहिरे, हरिप्रसादनो
 दोष नहिरे ॥२९॥ आप स्वार्थने सिद्ध करवारे, खोटा कलंक
 कोहने न घरवारे । जेम न नाखवी जुठी आळरे, तेम न देवी
 कोहने गाळरे ॥३०॥ देव तीर्थ सती संत जाणोरे, विप्र वेदवचन
 प्रमाणोरे । तेनी निंदा केदिये न करवीरे, कोह करे तो काने न
 घरवीरे ॥३१॥ जगमां जे देवता आगळेरे, पूजे मांस मदिरा ने
 जळरे । बळी पशुहिंसा थती होयरे, तेनी प्रसादी न लेशो कोपरे
 ॥३२॥ चाटे जतां शिवालय आवेरे, बीजां देवनां स्थानक कहा-
 वेरे । तेने नमस्कार करी जनरे, करवुं आदर सहित दर्शनरे
 ॥३३॥ पोतानो जे वर्ण आश्रमरे, तेनो तजवो नहि केदि धर्मरे ।
 परधर्ममां पग न भरवोरे, पाखंडी कल्पित परहरवोरे ॥३४॥
 कृष्णभक्ति जे पोतानो धर्मरे, तेमां मोळा पाडे जे वेशर्मरे । तेना
 मुखथी हरिकथा ज्ञानरे, केदि न सांभळो दड कानरे ॥३५॥ एह सां-
 भळयामां नहि सारुंरे, माटे करुंछुं तमने वारुंरे । जेणे होय निज
 पारको नाशरे, एवुं सत्य न योलीए दासरे ॥३६॥ कृतग्रीनो संग नव
 कीजेरे, केनी लांच भाळ्य नव लीजेरे । पापी पाखंडी व्यसनी चोररे,
 परत्रियलंपट जे निठोररे ॥३७॥ बळी धुतारा ए पट खळरे, तेनो न
 करो संग कोह पळरे । भक्ति ज्ञान तणी ओथ लहरे, त्रिय धन रस
 बश रह्या थहरे ॥३८॥ एने अर्थ पाप करनारारे, तेनो संग तजो
 शिष्य मारारे । कृष्ण कृष्णअवतार कहीएरे, तेनुं खंडन करे जे
 युक्तिएरे ॥३९॥ एवां शास्त्र न सुंणवां कानेरे, होय नास्तिक ते एने
 मानेरे । घृत दुध पाणी गळी पीवुंरे, झीणा जंतु जळे न न्हावुंरे ॥४०॥
 मद्य मांस जे औपघे भळेरे, ते न खावुं पीवुं कोह पळेरे । आपे औ-
 पघ वैद्य अजाण्योरे, ते न लेवुं समझीने सुजाणोरे ॥४१॥ मळ मूत्र
 त्याग कर्मा सारुंरे, कर्तु लोक शास्त्रे ज्यां वारुंरे । तेतो जीर्ण देवा-
 लय जाणोरे, नदी तलाव तट प्रमाणोरे ॥४२॥ वाव्युं क्षेत्र वादी
 वृक्ष छांयरे, फुलवाग बगीचादि मांयरे । त्यां मळमूत्र त्याग न करी-
 एरे, थुंकवुं नहि मनमां डरीएरे ॥४३॥ चोर मार्गे न आवीए जयेरे,
 जो सदा कुशळने चाहीयेरे । जे घणियाती जायगा होयरे, पुढ्या
 बिना न उतरो कोयरे ॥४४॥ ज्ञानवारता नारीवदनरे, मारा जन न
 सुंणो कोह दनरे । नारी नृप नृपजन आदेरे, तेहुं बोलवुं नहि वि-

वादेरे ॥४५॥ गुरु चळी जे मोटा मनुष्यरे, लोके मान्या एवा जे पुरु-
परे । शस्त्रधारी चळी विद्यावानरे, एनुं करवुं नहि अपमानरे ॥४६॥
करवुं कार्य करीने विचाररे, धर्म कार्यमां करवी न वाररे । भणी
विद्या भणावची चळीरे, करवो संतसमागम मळीरे ॥४७॥ देव गुरु
नरेशनी पासरे, ठाले हाथे जवुं नहि दासरे । विश्वासघात तजि ते
देघोरे, पोते पोतानो यश न के'वोरे ॥४८॥ शीणुं पाखुं वस्त्र जे कुटं-
गरे, ते न पे'रवुं देखाय जेणे अंगरे, धर्मरहित हरिनी भक्तिरे, ते
केदि न करवी सुमतिरे ॥४९॥ मूर्ख मनुष्यनी निंदा सांभळीरे, कृ-
ष्णसेवा न तजवी चळीरे । सर्व वचन ए संभारी राखोरे, मांही-
मांही प्रेमभाव भाखोरे ॥५०॥ दोहा—उत्सव अथवा नित्य प्रति, आवे
कृष्ण मंदिर नरनार । परस्पर अडवुं नहि, मारा जनने निरधार ॥५१॥
मंदिरमांथी निसरी, रहेवुं पोते पोतानी रीत । चळी कहुं एक वारता,
सहु सांभळो दइ चित्त ॥५२॥ धर्मवंशी गुरुधकी, श्रीकृष्णनी दीक्षा
लही । द्विज क्षत्रिय वैश्य व्रणेनी, रीत देखावुं हुं कही ॥५३॥ कंठे
तुळसीमाळा वेवडी, ललाट हृदय वे हाथ । ऊर्ध्वपुंड्र तिलक करीने,
सदा रहेवुं सनाथ ॥५४॥ घोषा—सुंदर तिलक गोपीचंदनेरे, करवुं
अमारा आश्रित जनेरे । अथवा होय हरिनी प्रसादिरे, कुंकुम के-
सर चंदन आदिरे ॥५५॥ सुंदर तिलक करवुं तेनुंरे, मध्ये बिंदुपण
करवुं एनुंरे । कांतो करो चांदलो कुंकुमेरे, एम करो तिलक जन त-
मेरे ॥५६॥ ते कुंकुम प्रसादि करेलरे, राधाक्षमीजीनुं धरेलरे । चळी
पोताना धर्ममां रखावे, शुद्ध श्रीकृष्णना भक्त धयावे ॥५७॥ एवा
सतशुद्ध जे सघळारे, कंठे राखो तुळसीनी माळारे । ऊर्ध्वपुंड्र तिलक
करो एवुंरे, प्रथम त्रिवर्णने कहुं तेवुंरे ॥५८॥ तेथी उतरता जाते ज-
नरे, राखो माळा काष्ठ जे चंदनरे । बांधो वेवडी कंठमां सारीरे,
हरिप्रसादिनी सुखकारीरे ॥५९॥ केवळ चांदलो करवो ललाटेरे, ति-
लक करवा मुकवो घाटेरे । द्विज आदि सुणो सहु चित्तेरे, राखवुं
त्रिपुण्ड्र रुद्राक्ष प्रीतेरे ॥६०॥ निज कुळतणी रीत होयरे, मारा आ-
श्रित न तजो कोयरे । नारायण अने शिवजी एकरे, एम समझवो
सौने विवेकरे ॥६१॥ हरि हर वे ब्रह्मस्वरूपरे, तेनां कष्टां छे वेदमां
रूपरे । कष्टो शास्त्रमांही आपद्धर्मेरे, तेने सांभळी समझवो मर्मरे
॥६२॥ थोडा दुःखमांही पण एनेरे, कहुं मुख्य न करवो केनेरे । अर्क

उदय पे'लां सहु जागीरे, हरि समरो सहु सुभागीरे ॥६३॥ हरि-
 कृष्ण कृष्ण मुखे गावुंरे, पछी देहक्रिया करवा जावुंरे । दातण क-
 रवुं बेसी एक स्यळेरें, पछी नहावुं निर्मळ जळेरें ॥६४॥ घोयां वख
 सुंदर बे साथेरें, एक पहेरो ओढो एक माथेरें । शुद्ध आसन ने शुद्ध
 जागरे, बेसवुं जोइ मोकळे मागरे ॥६५॥ पूर्व के उत्तर मुखेरें, बेसी
 करवुं आचमन सुखेरें । पुरुषमात्रतणी एह रीतरे, करो तिलक चां-
 दला सहितरे ॥६६॥ सुवासिनी नारी सुणी लीजेरे, कुंकुमचांदलो
 कपाळे कीजेरे । चांदलो अथवा जे तिलकरें, विधवाने न करवुं ए-
 करे ॥६७॥ करो सत्संगी मानसी सेवरे, चंदन पुष्पे पूजो कृष्णदे-
 वरे । पछी चित्रनी मूरति सारीरे, राधाकृष्ण तणी सुखकारीरे ॥६८॥
 तेनुं आदरे दर्शन करीरे, करवो नमस्कार भाव भरीरे । जपो आ-
 पणी शक्ति प्रमाणरे, अष्टाक्षर मंत्र सुजाणरे ॥६९॥ कृष्णमंत्र जपी
 नरनाररे, पछी करवो पोतानो व्यवहाररे । आत्मनिवेदी जे मारा
 जनरे, राजा अंधरीप जेवा पावनरे ॥७०॥ प्रथम कहुं अनुक्रमे जेवुंरे,
 करो मानसीपूजा लगी तेवुंरे । पछी कृष्णनी प्रतिमा जेहरे, होय
 घातु पापाणनी तेहरे ॥७१॥ अथवा शाळग्राम सुखकारीरे, तेने पू-
 जवा प्रेम बधारीरे । नित्य जोइ देश काळ जेवोरे, शक्ति प्रमाणे पू-
 जापो लेवोरे ॥७२॥ चंदन पुष्प फळ जळ आदिरे, पूजो प्रभुने तजी
 उपाधिरे । पछी कृष्णमंत्र अष्टाक्षररे, तेने जपवो आनंदभररे ॥७३॥
 पछी कृष्णस्तोत्र पाठ करवारे, कांतो ग्रंथ बांधी विचारवारे । जे
 भण्या न होय गीर्वाणरे, ते जपो हरिनाम सुजाणरे ॥७४॥ करी ह-
 रितुं नैवेद्य नित्यरे, लेवी प्रसादि ते जन प्रीत्यरे । आत्मनिवेदीए
 सदाकाळरे, प्रीते सेववा कृष्ण दयाळरे ॥७५॥ मायिक गुण रहित
 श्रीकृष्णरे, तेना संबन्धी एवा तमे जनरे । आत्मनिवेदी भक्त जे
 तमेरे, क्रियासहित निर्गुण जाणुं अमेरे ॥७६॥ मळे जळ फळादि
 जम्पा जेवुंरे, कृष्णप्रसादि विना न लेवुंरे । आवे अंगे रोग वृद्धप-
 णुंरे, आपत्काळतणुं दुःख घणुंरे ॥७७॥ तेमां न शको मूरति सेधीरे,
 ल्यारे बीजा ते भक्तने देवीरे । एम समक्षी सर्वे सुजाणरे, वर्तो पोतानी
 पहोच प्रमाणरे ॥७८॥ कृष्णमूर्ति आचार्ये जे आपीरे, अथवा तेणे
 हस्ते करी स्थापीरे । करो ए बे स्वरूपनी सेवारे, बीजे नमस्कार करी
 लेवारे ॥७९॥ संध्याकाळे सहु जन मळीरे, जवुं हरिमंदिरमां वळीरे ।

उच्च स्वरे करो त्यां कीर्तनरे, हेते हरिना नामनुं भजनरे ॥८०॥ कथा
वार्ता त्यां कृष्णनी नित्यरे, कहेवी सुंणवी आदर सहितरे । ताल
मृदंगे कृष्णकीर्तनरे, गावां जन उत्सवने दनरे ॥८१॥ मारा जन
कहुं जे में आगेरे, एवी रीते राखो अनुरागेरे । भाषा गीर्वाणना
ग्रंथो दासरे, करो बुद्धि प्रमाणे अभ्यासरे ॥८२॥ जे जनधी धाय
काम जेवुंरे, तेने काम चतावयुं तेवुंरे । तेपण प्रथम विचारी लेवुंरे,
पछी काम करवा सोंपी देवुंरे ॥८३॥ जे जे जनना जे होय दासरे,
तेनी रखाववी घरदासरे । अन्न वस्त्र शक्ति प्रमाणरे, आपी सुखी
राखवा सुजाणरे ॥८४॥ जेवा गुणवालो जन जेहरे, तेवे वचने बो-
लाववो तेहरे । देश काळ अनुसारे एनेरे, अयोग्य रीते न बोलाववो
तेनेरे ॥८५॥ गुरु भूप वृद्ध त्यागी होयरे, विद्यावान तपस्वी ए छो-
यरे । एने आवतां आदर कीजेरे, उठी मीठुं धोली मान दीजेरे ॥८६॥
गुरु देव सभा ज्यां भूपतिरे, त्यां बेसयुं मर्गादाए अतिरे । पगपर
पग न चढाववोरे, पग पटे करी न बांधवोरे ॥८७॥ निज आचार्यने
अनुसरवुंरे, तेनी साथे विवाद न करवुंरे । सर्व पोतानी शक्ति प्र-
माणरे, पूजवा अन्न धन वस्त्रे सुजाणरे ॥८८॥ आचार्यने आवता
सांभळीरे, जवुं सन्मुख उतावळुं बळीरे । चाले आपणा गामधी ज्या-
रेरे, जवुं बळाववा गाम वारैरे ॥८९॥ बहुत फळवाळुं होय कर्मरे,
पण न होय जो तेमां धर्मरे । एवुं कर्म तेने तजी देवुंरे, धर्म राखतां
सुखने लेवुंरे ॥९०॥ माटे फळलोभे करी जनरे, धर्म त्यागवो नहि
कोइ दनरे । पूर्वे मोटा ऋषि मुनिमांहेरे, थयो होय अधर्म जो कां-
इरे ॥९१॥ ते अधर्मनी ओढ्य न लहीयेरे, तेणे धर्म कयां ते ग्रहीयेरे ।
छानी बात जो कोइनी होयरे, तेनी छती करशो मां कोयरे ॥९२॥
जगमांही होय जीव जेवोरे, तेने तेवो सनमान देवोरे । सर्वमां सम-
दृष्टि न आरोपवीरे, मोटानी मर्यादा न लोपवीरे ॥९३॥ निम अधिक
चोमासामां धारीरे, समरो श्रीकृष्ण देव मोरारीरे । शक्ति न होय
तो एक मासरे, राखो नियम आवणमां दासरे ॥९४॥ नियम अधिक
ते सुणी लइयेरे, कृष्णकथा सांभळी कहीयेरे । कीर्तन महापूजा
करीयेरे, जपी मंत्र ने स्तोत्र उचारीयेरे ॥९५॥ प्रेमे करी प्रदक्षिणा
दीजेरे, तेम साष्टांग दंडवत कीजेरे । एह आठ नियममांथी एकरे,
राखो जन हृदय धारी टेकरे ॥९६॥ सर्व एकादशी सुखकारीरे,

કરયું વ્રત પ્રીતે નરનારીરે । કૃષ્ણ જન્મદિન શિવરાત્રે, કરો
 ઉપવાસ ઉત્સવ છાંતેરે ॥૧૭॥ કરી વ્રત સુયું નહિ દિવસરે, સુવે
 તો વ્રત પામે તર્ત નાશરે । ભાગે વ્રત કરે નારીસંગરે, તેમ દિવસે
 સુતે વ્રતભંગરે ॥૧૮॥ વૈષ્ણવરાજ વહ્નભાચારજરે, તેના સુત વિદ્-
 લજી મહારાજરે । વ્રત ઉત્સવ કહ્યા ણે જેમરે, તમે કરજ્યો
 જન સહુ તેમરે ॥૧૯॥ વ્રત ઉત્સવ કરવા એવારે, એની રીતે કરો
 કૃષ્ણસેવારે । તીર્થ દ્વારિકા આદિ સુજાણરે, કરવાં વિધિ શક્તિ
 પ્રમાણરે ॥૧૦૦॥ પોત પોતાતણી શક્તિમરે, રાહો દયા દીનની
 ઉપરરે । વહ્ની વિષ્ણુ શિવ પાર્વતીરે, સૂર્ય દેવ તથા ગણપતિરે ॥૧૦૧॥
 એ પંચ દેવ પ્રમાણરે, પૂજો મારા આશ્રિત સુજાણરે । ઉપદ્રવ આવે
 કોઈ અંગેરે, ભૂત પ્રેત આદિ પ્રસંગેરે ॥૧૦૨॥ તેને ઇચ્છો જો ટાઢવા
 આપરે, કરો નારાયણકથા જાપરે । કાંતો હનુમાન મંત્ર જપ જપિ-
 જેરે, ક્ષુદ્ર દેવમંત્ર ન પ્રતીજેરે ॥૧૦૩॥ થાય શશિ સૂર્ય ગ્રહણ ડ્યા-
 રેરે, ક્રિયા તજી દેવી સર્વ ત્યારેરે । થડ શુદ્ધ સહુ જન આપરે, કરો
 શ્રીકૃષ્ણમંત્રનો જાપરે ॥૧૦૪॥ મટે ગ્રહણ ત્યારે જડ ન્હાયુંરે, બહુ
 સહિત નાહી શુદ્ધ થાયુંરે । ગૃહસ્થે દાન દેવું શક્તિ જેવીરે, ત્યાગી
 સુખ લેવું કૃષ્ણ સેવીરે ॥૧૦૫॥ ચારે વર્ણના મનુષ્ય જે કા'વેરે,
 જન્મ મરણ સૂતક તેને આવેરે । તેતો સંઘન્ધી સહુનું પાઢોરે, જાણ-
 મર્યાદા કોઈ માં ટાઢોરે ॥૧૦૬॥ શમ દમ ક્ષમાદિ સુંદરરે, રહો
 સંતોષી સહુ વિપ્ર વરરે । ક્ષત્રિય વર્ણે રે'યું અતિધીરરે, કામપથે
 થયું શૂરવીરરે ॥૧૦૭॥ ગાયો ધન વેપાર સેતી વ્યાજરે, વતોં વૈદ્ય
 કરી એયું કાજરે । વિપ્ર-આદિ ત્રણ વર્ણ એવારે, વતોં શૂદ્ર કરી તેની
 સેવારે ॥૧૦૮॥ ગર્ભાધાન આદિ સંસ્કારરે, નિત્યકર્મ શ્રાદ્ધ નિરધા-
 રરે । પોતાના ગૃહ્યસૂત્ર પ્રમાણરે, કરો દિજ જન તે સુજાણરે ॥૧૦૯॥
 જેવો અવસર ને જેવું ધનરે, કરયું શક્તિ પ્રમાણે એ જનરે । જાણે
 અજાણે કરીને આપરે, થાય નાનું મોટું કોઈ પાપરે ॥૧૧૦॥ વોહા—
 તેનો દોષ નિવારીએ, પોતાની શક્તિ પ્રમાણ । ત્યાર પછીની વારતા,
 કહું સુણો સર્વ સુજાણ ॥૧૧૧॥ વ્યાસસૂત્ર વેદ વહ્ની, શ્રીમદ્ભગવત
 સુપ્તરૂપ । વિષ્ણુસહસ્રનામ ભારતે, શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા જે અનુપ ॥૧૧૨॥
 વિદુરનીતિ ને સ્કંદપુરાણે, વૈષ્ણવગ્વંડમાં સાર । વાસુદેવમાહાત્મ્ય
 કહું, અતિસુંદર જ્ઞાન ઉદાર ॥૧૧૩॥ યાજ્ઞવલ્ક્યશ્રુતિ સ્મૃતિ, ધર્મ-

શાસ્ત્રમાંહી જેહ । સચ્ચાશ્ર આઠ એ કણાં, અમારે ઇષ્ટ છે અતિ એહ ॥૧૧૪॥ ચોળઈ—મારા શિષ્ય સુંખો દડ ચિત્તરે, તમે હચ્છો તમારું જો હિતરે । સતશાસ્ત્ર આઠ એ અનુપરે, સહુએ સાંભળવાં સુલરૂપરે ॥૧૧૫॥ મારા આશ્રિત વિપ્ર એને મળીરે, કરો કથા તે શાસ્ત્રતળીરે । એ આઠમાં કણો જે સદાચારે, દોષનિવારણ ને વ્યવહારે ॥૧૧૬॥ એનો નિર્ણય કરવા હિતરે, મિતાક્ષરા ટીકાએ સહિતરે । એવી યાજ્ઞવલ્ક્યની જે સ્મૃતિરે, તેનું ગ્રહણ કરો મહામતિરે ॥૧૧૭॥ વઢી શ્રીમદ્ભાગવત મધ્યરે, દશમ પંચમ જે વે સ્કંધરે । કૃષ્ણમાહાત્મ્ય જાણવા એનેરે, સહુથી અધિક માનવા તેનેરે ॥૧૧૮॥ દશમ પંચમ જે દુઃખહરણરે, યાજ્ઞવલ્ક્યસ્મૃતિ એ ગ્રણરે । એ છે શાસ્ત્ર ભક્તિ યોગ ધર્મરે, તેનો કરી સમજાણું મર્મરે ॥૧૧૯॥ દશમસ્કંધ ભક્તિ-શાસ્ત્ર કહીયેરે, પશ્ચમસ્કંધ યોગશાસ્ત્ર લહીયેરે । યાજ્ઞવલ્ક્યની સ્મૃતિ છે જેહરે, ધર્મશાસ્ત્ર એ જાણજો તેહરે ॥૧૨૦॥ શારીરકસૂત્ર સુંખો દાસરે, જેનું કર્યું રામાનુજે ભાગ્યરે । વઢી ભગવદ્ગીતા જે પુનિતરે, રામાનુજના ભાગ્ય સહિતરે ॥૧૨૧॥ એ વે શાસ્ત્ર જાણવાં સારારે, અધ્યાત્મશાસ્ત્ર છે એ અમારારે । સત શાસ્ત્ર એ સર્વ અનુપરે, તેમાં વચન જે છે સુલરૂપરે ॥૧૨૨॥ કૃષ્ણસ્વરૂપ ને ધર્મ વઢીરે, ભક્તિ વૈરાગ્ય એ ચાર મઢીરે । એની મોટ્યપ કહીછે જેહરે, સહુ કરતાં મુખ્ય માનો તેહરે ॥૧૨૩॥ કૃષ્ણભક્તિ કરો ધર્મે સહિતરે, એ છે શાસ્ત્રનું સાર પુનિતરે । શ્રુતિ સ્મૃતિએ કણો સદાચારે, તેનો ધર્મ જાણો નિરધારે ॥૧૨૪॥ માહાત્મ્યજ્ઞાન સહિત હેત અતિરે, એનું નામ જાણવી ભક્તિરે । કૃષ્ણ વિના વીજું જેને આગ્યરે, એનું નામ જાણજો વૈરાગ્યરે ॥૧૨૫॥ જીવ માયા ईશ્વરનું સ્વરૂપરે, શુદ્ધ જાણો એ જ્ઞાન અનુપરે । હૃદયે વસ્યો સૂક્ષ્મ અણુ જેવોરે, જ્ઞાતા ચૈતન્યસ્વરૂપ છે એવોરે ॥૧૨૬॥ જ્ઞાનશક્તિએ કરી નિજદેહરે, નલ્લશિલા વ્યાપ્યોછે તેહરે । અજર અમર ને ન મેદાયરે, ઇલાદિ ગુણે જીવ કેવાયરે ॥૧૨૭॥ ત્રિગુણાત્મક તમસ્વરૂપ જાણોરે, પ્રભુની શક્તિ માયા પ્રમાણોરે । જીવ દેહ ને દેહના સંબંધીરે, જેણે અહંમમતે રાખ્યા બંધીરે ॥૧૨૮॥ એહ જાણજો માયાનું સ્વરૂપરે, હવે કહું ईશ્વરનું સ્વરૂપરે । જેમ હૃદયમાં જીવ રહ્યારે, તેમ જીવમાં ईશ્વર રહ્યારે ॥૧૨૯॥ અંતર્યામી સ્વતંત્ર આધારરે, જીવના કર્મફલ દેનારરે । તેને ईશ્વર શ્રીકૃષ્ણ

प्रमाणोरे, परब्रह्म पुरुषोत्तम जाणोरे ॥१३०॥ ते श्रीकृष्ण छे आपणा इष्टरे, सदा उपासना योग्य अभीष्टरे । सुंदर मूरति अति सारीरे, सर्वे अवतारना अवतारीरे ॥१३१॥ ज्यारे राधा सहित ए रहेरे, त्यारे राधाकृष्ण एने कहेरे । रुक्मिणी सहित सोहावेरे, त्यारे लक्ष्मीनारायण का'वेरे ॥१३२॥ ज्यारे अर्जुन सहित रहे इयामरे, त्यारे नरनारायण नामरे । ज्यारे रहे बळभद्रादि संगेरे, नाम के'वाय ते ते प्रसंगेरे ॥१३३॥ ज्यारेक राधा आदिक हरिजनरे, डावे पडखे होय पावनरे । ज्यारेक राधादि श्रीकृष्ण मांडरे, अति स्नेहे रहेछे समांडरे ॥१३४॥ त्यारे कृष्ण के'वायछे एकरे, एम समझी लेवो विवेकरे । माटे कृष्णनां स्वरूप मांयरे, भेद समझवो नहि सदायरे ॥१३५॥ चार भुज अष्ट भुज जेहरे, सहस्रादि भुज का'वे तेहरे । तेतो द्विभुजमूर्ति जे श्रीकृष्णरे, तेहनी इच्छा ए जाणजो जनरे ॥१३६॥ एवा कृष्ण देव जे मुरारीरे, तेनी भक्ति सदा सुखकारी । पृथ्वीमां रक्षा जे मनुष्यरे, ते सर्वे करवी अवश्यरे ॥१३७॥ भक्तिधी बीजुं कल्याणकारीरे, नधी साधन लेवुं विचारीरे । विद्यावान गुणिजन जेहरे, तेना गुणनुं शुभ फळ एहरे ॥१३८॥ करवी कृष्णनी भक्ति अभंगरे, नित्ये राखवो संतनो संगरे । न होय सत्संग न होय भक्तिरे, एवो पंडित तोय अधोगतिरे ॥१३९॥ कृष्ण ने कृष्णअवताररे, अथवा कृष्णप्रतिमा साररे । ध्यान करवा योग्य छे एहरे, घरो ध्यान करी तेमां स्नेहरे ॥१४०॥ ते विना मनुष्यादि देवतारे, कृष्णभक्त होय ब्रह्मवेत्तारे । तोय न करवुं तेनुं ध्यानरे, एम समझवुं बुद्धिवानरे ॥१४१॥ स्थूल सूक्ष्म कारण देहरे, तेथीपर निज आत्मा जेहरे । तेमां ब्रह्मभाव आणी अतिरे, करो अहर्निश कृष्णभक्तिरे ॥१४२॥ दशमस्कंध भागवत मांयरे, तेनुं करो श्रवण सदायरे । कांतो वर्षो वर्ष वार एकरे, सांभळो सह सहित विवेकरे ॥१४३॥ पंडिते वांचवो नित्ये प्यारेरे, नहि तो वर्षमां एकचाररे । वांचो सांभळो पूरण प्रीतेरे, मारा आश्रित आदर सहितेरे ॥१४४॥ दशमनो पाठ शुभ स्थळेरे, करवो निज सामार्थि यळेरे । विष्णुसहस्रनाम आदि जपीजेरे, अथवा जप करावी फळ लीजेरे ॥१४५॥ मनुष्य देवधी आपत्ति आवेरे, अथवा रोगादि पीटा कहावेरे । तेमां पर पोतानुं रक्षणरे, शक्तिभर करो

तत्तक्षणरे ॥१४६॥ एमां जतन थाय ते कीजेरे, पण वतों नहि रीत
 वीजेरे । एक आचार वीजो व्यवहाररे, वीजो पाप टाळवा विचा-
 ररे ॥१४७॥ तेतो देश काळ वय देखीरे, सामर्थि द्रव्य जातिने पे-
 खीरे । एटलांने जाणी अनुसरवुंरे, जेने जेम घटे तेम करवुंरे ॥१४८॥
 मत अमारो विशिष्टाद्वैतरे, धाम गोलोक प्यारुं पुनितरे । कृष्ण
 सेवो ब्रह्मरूप थहरे, मुक्ति एज मानी वीजी नहरे ॥१४९॥ प्रथम
 धर्म कछा अमे जेहरे, सहजु जनने साधारण तेहरे । मारा आश्रित
 स्यागी ने गृहस्थरे, याई भाइ सत्संगी समस्तरे ॥१५०॥ कछा धर्म
 सहजना सामान्यरे, पाळो सरखा थह सावधानरे । हवे विशेषधर्म
 छे जेहरे, कहुं जुदा जुदा करी तेहरे ॥१५१॥ धर्मवंशी आचार्य पु-
 नितारे, तेनी पक्षीयो पक्षे पतिव्रतारे । तेना धर्म कहुंछुं विशेषरे,
 अध इतिपर्यंत अक्षेपरे ॥१५२॥ मोटा नाना वे भाइ अमारारे, तेना
 सुत सुंदर वेड सारारे । अवधप्रसाद ने रघुवीररे, तमे सांभळो घेड
 सुधीररे ॥१५३॥ निज संवन्ध विना बाइयो तेनेरे, मंत्र उपदेश न
 देवो केनेरे । बळी न अडवुं कोइ दनरे, तेशुं थोलवुं नहि वदनरे
 ॥१५४॥ कोइ उपर न रहेवुं क्रूररे, न राखवी थापण जरुरे । कोइना
 व्यवहारमां जमानरे, न थवुं सांभळो बुद्धिवानरे ॥१५५॥ पडे आ-
 पत्काळ जो तमाररे, भिक्षा मागी खावुं ते चारेरे । एम आपत्काळ
 उतरवुंरे, पण कोइनुं करज न करवुंरे ॥१५६॥ शिष्ये आप्युं धर्म
 अर्थ अक्षरे, तेने वेचवुं नहि कोइ दनरे । थाय जीर्ण तो देह नहुं
 लेवुंरे, तेतो अन्न वेच्युं नव के'वुंरे ॥१५७॥ भाद्रशुदि तिथी चतु-
 रथीरे, तेदि गणपति पूजो प्रेमथीरे । आशो वदि चौदश आवेरे,
 तेदि पूजो हनुमान भावेरे ॥१५८॥ बळी सत्संगी मारा आश्रितरे,
 तेना धर्म रखाववा हितरे । तेना गुरुपदे स्याप्या चेहुनेरे, आपो कृ-
 ष्णनी दीक्षा तेहुनेरे ॥१५९॥ ते मारा आश्रित जे के'वापररे, राखो
 आप आपणा धर्ममांयरे । मानो संतने करी शुं उल्लासरे, करो सत
 शास्त्रनो अभ्यासरे ॥१६०॥ दोहा—मोटां मंदिर करी में स्याप्या,
 लक्ष्मीनारायण आदि देव । तेह कृष्णस्वरूपनी, यथाविधिपे करज्यो
 सेव ॥१६१॥ कृष्णमंदिर मांही आवे, सुख्यो जो कोइ जन । आपी
 सनमान आदरे, देवुं शक्ति प्रमाणे अन्न ॥१६२॥ विद्यार्थी सार
 विद्याशाळा, करी राखो पण्डित द्विज सार । सद्बिद्या भूमिपर

विस्तरे, ए छे पुण्य अति अपार ॥१६३॥ अवधप्रसाद रघुवीरनी,
 पत्नीयो ते गुणनिधान । निजपतिनी आज्ञा थकी, कहे कृष्णमंत्र
 त्रिय कान ॥१६४॥ चोपाई—एम वतें एह अहोनिशरे, नरने न कर-
 वो उपदेशरे । समीप संवन्धी विना नर संगरे, केदि न बोलो न
 अडो अंगरे ॥१६५॥ नहि देखाडवुं वदनरे, एवी रीते रहो निगद-
 नरे । अवधप्रसाद ने रघुवीररे, तेनी पत्नीयो परम सुधीररे ॥१६६॥
 कछा विशेषधर्म एम रहेज्योरे, मारी आज्ञा मानी एह लेज्योरे ।
 गृहस्थ नर अमारा आश्रितरे, सुणो विशेषधर्मनी रीतरे ॥१६७॥
 समीप संवन्ध विना जे विध्वारे, नही आज्ञा तेने अड्वारे । माता
 सुता भगिनी युवानरे, तेने संगे न रहेवुं बुद्धिमानरे ॥१६८॥ आप-
 त्काळ विना एकांतरे, न रे'वुं नरने ए संघातरे । तेम पोतानी ना-
 रीनुं दानरे, न करवुं कोडने निदानरे ॥१६९॥ बळी जे नारीनो कोड
 रीतरे, होय नृपशुं व्यवहार नित्यरे । ते नारीनो प्रसंग न करीयेरे,
 सर्व प्रकारे मनमांही डरीयेरे ॥१७०॥ आवे अतिथी कोड आंगणेरे,
 पूजो अन्नादिके शक्ति प्रमाणेरे । देवकर्म होमादिक जेहरे, पितृ-
 कर्म श्राद्धादिक तेहरे ॥१७१॥ शक्तिप्रमाणे विधि सहितेरे, जेम
 घटे तेम करो प्रीतेरे । बळी मात पिता गुरु होयरे, अथवा रोगातुर
 जन कोयरे ॥१७२॥ तेनी सेवा सदाय सुजाणरे, करो पोतानी शक्ति-
 प्रमाणरे । निज वर्णाश्रम घटित सोइरे, करो उद्यम आपशक्ति जो-
 हरे ॥१७३॥ खेडु गाय धनवाळा होयरे, रखे बळद समारता कोयरे ।
 सामर्थिने समय जोइ लेवुंरे, नर पशुनुं खर्च होय जेवुंरे ॥१७४॥ ते
 प्रमाणे अन्न धन चारोरे, मारा जन संग्रह करो सारोरे । राखो ए-
 टलां पशु आंगणेरे, पाळी शको सुखे जळ तृणेरे ॥१७५॥ गाय ब-
 लद घोडां आदि प्राणीरे, झाझां राखी दुःखी न करो जाणीरे । पुत्र
 मित्रादि साथे व्यवहाररे, धरा धननो करो जे व्यापाररे ॥१७६॥
 साक्षी सहित लखावी ते लीजेरे, एम समझीने व्यवहार कीजेरे ।
 पोताना अने पारका विवाहनारे, परध्या होय जे दाम देवानारे ॥१७७॥
 करो लेख साक्षीए सहितरे, केवळ वातनी नहि प्रतीतरे । पोतानी
 उपज प्रमाणरे, करवुं खरच सहृए सुजाणरे ॥१७८॥ थोडी उपजे
 खरच बहुरे, जे करे ते दुःखी थाय सहुरे । उत्पन्न ने खरच थाय जे-
 हरे, शुद्ध अक्षरे लेखवुं नित्य तेहरे ॥१७९॥ धन धान्यादिक जे क-

माहरे, पोतानी धृति उचम माहरे । तेमांधी दशमो भाग काढ-
वोरे, ते श्रीकृष्णने अर्पण करवोरे ॥१८०॥ होय दुर्बळ दास जो
कोयरे, आपे भाग ते विशमो सोयरे । एकादशी आदि व्रत जेहरे,
जेने शास्त्रप्रमाण छे तेहरे ॥१८१॥ तेने उजवयां शक्ति प्रमाणेरे,
जेम कह्युं छे शास्त्र पुराणेरे । एने उजव्यानुं फळ अतिरे, थाय मन-
वांछित प्रापतिरे ॥१८२॥ श्रावण मासमां शिवपूजनरे, चिलीपत्रा-
दिके करो जनरे । करवुं पोते अति उल्लासेरे, नहितो करावुं कोह
पासेरे ॥१८३॥ आचार्य ने श्रीकृष्ण मंदिरधीरे, न लेवुं करज कह्युं
कधीरे । आचार्य ने कृष्णभुवनरे, त्यांधी बल्ल घरेणां वासनरे
॥१८४॥ ए आदि पोताना काम साकरे, न मागवुं ए वचन अमाक-
रे । श्रीकृष्ण गुरु साधुनी पासरे, उयारे जाओ दर्शने दासरे ॥१८५॥
त्यारे कोहुं अन्न न खावुंरे, एह रीते दर्शने जावुंरे । हरि गुरु संत
ने सदनरे, त्यां न लेवुं जे पारकुं अन्नरे ॥१८६॥ हरे पुण्यने पारकुं
अन्नरे, माटे गांठनुं खावुं त्यां जनरे । मजुरनी मजुरी निदानरे, देवा
कह्युं होय धन धान्यरे ॥१८७॥ कष्टा प्रमाणे आपवुं पुंकरे, आपीये
नहि केने अधुरे । आप्युं करज ने वंश आपणोरे, तेम व्रीडुं
कन्यादान गणोरे ॥१८८॥ तेने पंचमां करवुं प्रसिद्धरे, छानुं राखवुं
नहि कोह बिधरे । दुष्टसंगे व्यवहार नव कीजेरे, मारा दास सह
सुणी लीजेरे ॥१८९॥ होय पोताने रहेवानुं स्यळरे, त्यां आवे कठण
कोह पळरे । शत्रु राजाधी उपद्रव थापरे, लाज धन कांतो प्राण
जायरे ॥१९०॥ एवा गाम गरासने त्यागीरे, बीजा देशमां रहेवुं
सुभागीरे । तजी तर्त जवुं बीजे देशरे, सुखे हरि अजया हमेशरे
॥१९१॥ धनवान सुणो दह चित्तरे, धर्मार्थ धन बावर्च्यानी रीतरे ।
हिंसारहित विष्णुसंबन्धीरे, करो यज्ञ याग रुढी विधिरे ॥१९२॥
वळी तीर्थ के द्वादशी आदिरे, होय पर्वणी दिन इत्यादिरे । तेमां
जमाडो ब्राह्मण संतरे, एम पुण्य करो बुद्धिवंतरे ॥१९३॥ वळी ध-
नवान जन सर्वरे, करो कृष्णमंदिरे उत्सवरे । कांतो सुपात्र ब्राह्मण
जोहरे, आपो बहुविधि दान सोहरे ॥१९४॥ मारा शाश्रित राजा
सुजाणरे, वतों धर्मशास्त्र प्रमाणरे । निजपुत्रसम प्रजा पाळोरे, स्था-
पो धर्म धरामां पाप टाळोरे ॥१९५॥ वळी राजा ने अंग राज्यनारे,
सात छे समझवा काजनारे । चार उपाय छे गुण जेहरे, जाणवा

યથાર્થપણે તેહરે ॥૧૯૬॥ ચાર મુક્યાનાં જે કોઈ સ્યાનરે, તેને જાણવાં
 જોઈ નિદાનરે । વઢી વ્યવહારના જાણનારે, જોઈયે સભાસદ નિર-
 ધારરે ॥૧૯૭॥ જોવું મનુષ્ય દંડવા જેવુંરે, જાણો મનુષ્ય ન દંડાય
 એવુંરે । એહ સર્વ લક્ષણે જાણવુંરે, યથાર્થપણે પ્રમાણવુંરે ॥૧૯૮॥ એ
 છે સર્વ રાજાઓની રીતરે, રાજો રાજા જે મારા આશ્રિતરે । રહો
 સુવાસિની નારી સૌ પ્રીતરે, નિજવિશેષધર્મની રીતરે ॥૧૯૯॥ જાણી
 પતિ ईશ્વર સમાનરે, તેનું કરવું નહિ અપમાનરે । અન્ધ રોગી દરિદ્ર
 હોય અતિરે, હોય નપુંસક નિજપતિરે ॥૨૦૦॥ તેને ईશ્વર જાણી
 સેવવુંરે, કેદિ કઠણ વચન ન કેવુંરે । બીજો પુરુષ રૂપાલો યુવા-
 નરે, સારા ગુણવાલો ને સુજાણરે ॥૨૦૧॥ તેનો પ્રસંગ સહજ સ્વભા-
 વેરે, ન કરે પતિવ્રતા જે કા'વેરે । પરપુરુષને ન દેખાડોરે, ઊર
 નામિ સાથલ સંતાડોરે ॥૨૦૨॥ ઓઢ્યા વિના ઢઘાડું ન રહેવુંરે,
 માંડ ભવાઈ નહિ જોવા જવુંરે । નિર્લજ્જ નારીનો સંગ ન કરીયેરે,
 નીચ નારીના સંગથી ઢરીયેરે ॥૨૦૩॥ સ્થૈરિણી કામિની ને
 પુંચ્ચલીરે, તેનો સંગ ન કરવો ચઢીરે । નિજપતિ જાય પરદેશરે,
 ચઢ્ઢ ઘરેણાં ન ધરવો વેશરે ॥૨૦૪॥ પરધેર જઈ ન બેસવુંરે,
 વિનોદ વિલાસે ન હસવુંરે । સુણો વિશેષધર્મ વિધવારે, પતિભાવે
 કૃપ્પણે સેવવારે ॥૨૦૫॥ પિતા પુત્રાદિ સગાં સુમતિરે, એની આજ્ઞા-
 માં રહેવું અતિરે । કેદિ ન રહેવું પોતાને વડ્યરે, એમ વર્તવું અહો-
 નિશરે ॥૨૦૬॥ વઢી સંવંધી વિના જે પુરુષરે, તેનો ન કરવો કેદિ
 સ્પર્શરે । હોય પોતે અંગે યુવાવતીરે, વઢી યુવાન પુરુષ સંગતીરે
 ॥૨૦૭॥ અવશ્ય કાર્ય વિના તેહશુંરે, ન બોલવું બીજા નર નેહશુંરે ।
 ચોલે ધાવતો ચાલક નાનોરે, તેને અડ્યાનો દોષ ન માનોરે ॥૨૦૮॥
 જેવો પશુનો સ્પર્શ પ્રમાણોરે, તેવો નાના ચાલકનો જાણોરે ।
 અવશ્ય કાર્યમાં વૃદ્ધ નર સાથરે, નથી દોષ બોલ્યે અડે હાથરે ॥૨૦૯॥
 નિકટ સંવંધી વિના નર પાસરે, ન કરવો વિદ્યાનો અભ્યાસરે । વ્રત
 ઉપવાસ કરી નિજ તનરે, કરવું વારમવાર દમનરે ॥૨૧૦॥ દોહા—
 ધન જો તનનિર્વાહથી, હોય અધિક પોતાની પાસ । શક્તિ પ્રમાણે
 ચાવરો, ધર્મમાં કરી ઉઠાસ ॥૨૧૧॥ એહ વચન માની વિધવા, વઢી
 આહાર કરવો એકવાર । સદાય સુવું મૃમિયે, કરી મનમાંહિ વિ-
 ચાર ॥૨૧૨॥ મૈથુન યુક્ત શશ મૃગાદિ, જોવાં નહિ પ્રાણીજન । સં-

न्यासिनी बेरागिनी सुवासिनी, तेनो बेप न धरवो तन ॥२१३॥
 जेवो न होय निज कुळमां, वळी देशमां पण वेश । तेवो न धरवो
 वेश विधवा, मानी मारो उपदेश ॥२१४॥ चोपाइ—गर्भघातकी पा-
 तकी नारीरे, तेनो स्पर्श न करवो विचारीरे । नर रस शृंगारनी वा-
 णीरे, न कहेवी न सुंणची सयाणीरे ॥२१५॥ होय विधवा युवान
 तनरे, होय नर निज संधन्धी जोवनरे । आपत्ति विना एकांत स्थ-
 लरे, न रहेवुं विधवाए कोय पळरे ॥२१६॥ आपत्काळमां दोष न जा-
 णोरे, एम विधवा सह प्रमाणोरे । होळी खेल खुयी नहि करोरे, अंगे
 आभूषण नहि धरोरे ॥२१७॥ स्त्रीणां जरियानी जे वसनरे, विधवाए
 न पहेरवां तनरे । सधवा विधवा सुंणी लेवुंरे, वस्त्र पहेर्या विना
 न न्हावुंरे ॥२१८॥ न संताडो निज रज कोइरे, धरे गर्भशंका जन
 जोइरे । सधवा विधवा रजस्वळारे, सुंणो रीत सर्वे अवळारे ॥२१९॥
 न करो मनुष्य ने वस्त्रनो स्पर्शरे, रहो अणअडे घ्रण दिवसरे । चोपे
 दिवस नाही शुद्ध धररे, वतां सह सहुनी रीतमांइरे ॥२२०॥ नारी
 नर आश्रित अमारारे, कथा विशेषधर्म तमारारे । कहुं आचार्य
 ने तेनी पत्नीरे, एम जाणजो रीत आपनीरे ॥२२१॥ कांजे गृहस्थ छो
 माटे तमेरे, रहेज्यो एम जेम कहुं अमेरे । हवे मारा आश्रित ब्रह्म-
 चारीरे, धर्म विशेष रीत तमारारे ॥२२२॥ तजो नारीने अष्ट प्रका-
 रेरे, न अडो न बोलो एहुं क्यारेरे । जाणी नारी न जोवी न कळ-
 वीरे, एनी बात न कहेवी सांभळवीरे ॥२२३॥ जे स्थळे नारीनो
 पगफेरेरे, वर्णी न जावुं त्यां कोइ वेररे । देव प्रतिमा विना पुतळीरे,
 चित्र काष्ठ पापाणादिनी वळीरे ॥२२४॥ स्पर्श दर्शने तेने परहर-
 वीरे, नारी प्रतिमा वर्णीए न करवीरे । नारी पहेरेल वस्त्र न छोवुंरे,
 मैथुनयुक्त प्राणीने न जोवुंरे ॥२२५॥ नारीवेपचारी नर होयरे, तेने
 न जुवो न अडो कोयरे । नारीने संभळाववा जाणीरे, कथा कीर्तन
 न कहेवी वाणीरे ॥२२६॥ थाय ब्रह्मचर्य व्रतनो पातरे, एवी गुरुनी
 पण न मानो वातरे । रहेवुं वर्णीए धीरजवानरे, राखो संतोष ने
 निरमानरे ॥२२७॥ नारी आवे समीप कोइ जोररे, करी तिरस्कार
 करवी दूररे । कोइ एवो आपत्काळ आवेरे, त्रियना वा पोताना
 प्राण जावेरे ॥२२८॥ ल्यारे अडे बोले जो उगरोरे, थाय जीवनी रक्षा
 एम करोरे । वळी तेल मर्दन न करवुंरे, वर्णीने आयुध न धरवुंरे

॥२२९॥ न धरवो भयंकर वेशरे, जिह्वा इन्द्रिय जितवी हमेशरे ।
जो द्विज घरे पीरसे नारीरे, त्यां न जमवुं जह् ब्रह्मचारीरे ॥२३०॥
ज्यां पुरुष होय पीरसनाररे, त्यां भिक्षा लेवी ब्रह्मचाररे । वेद शास्त्र
भणवां अभ्यासेरे, गुरुसेवा करवी उल्लासेरे ॥२३१॥ वळी नारी ने
नारीना याररे, तेशुं राखवो नहि व्यवहाररे । चर्मवारि विप्रने न
पीवुंरे, लसण डुंगळी ते तजी देवुंरे ॥२३२॥ सन्ध्या स्नान गायत्री
जपीयेरे, प्रीतिसहित विष्णुने पूजियेरे । वैश्वदेव कर्मा विना जनरे,
विप्र वर्णीने न लेवुं अन्नरे ॥२३३॥ एवी रीते नैष्ठिक ब्रह्मचारीरे, रहो
विशेषधर्मेने धारीरे । हवे साधुना जे विशेषधर्मेरे, एनो कही सम-
झावुं मर्मरे ॥२३४॥ मारा आश्रित संत सुजाणरे, रहो नैष्ठिकवर्णी
प्रमाणरे । नारी नारीना संगिने तजीरे, अंतःशत्रु जीतो हरि भजीरे
॥२३५॥ सर्व इन्द्रियनुं कारण एकरे, जिह्वा जितवी करी विवेकरे ।
धन न राखो ने न रखावोरे, एम रहो तो अमने भावोरे ॥२३६॥
न राखवी कोइनी थापणरे, न मेलवी धीरजता पणरे । जे जगा
रहेताहो तमे जनरे, नारी नावे त्यां कोइक दनरे ॥२३७॥ संग
विना न चालवुं रातरे, आपत्काळ तणी नहि वातरे । एकाएक
न चालवुं संतरे, आपत् पड्या विना बुद्धिवंतरे ॥२३८॥ वस्त्र
बहुमूलां विचित्र भातरे, कसुंबी दुशाल बहु जातरे । आवे
अणइच्छयां तोय न लेवुंरे, लेवुंतो तर्त विप्रने देवुंरे ॥२३९॥ भिक्षा
के सभा विना संतरे, केने घेरे न जवुं बुद्धिवंतरे । हरिनी भक्ति
नवधा अवलरे, ते कर्मा विना न खोइये पलरे ॥२४०॥ रांगेल अन्न
पीरसे नररे, नारीमात्र न आवे नजररे । एवुं गृहस्थतणुं घर होयरे,
त्यां जवुं संत संहु कोयरे ॥२४१॥ नहि तो मागी लेवुं कावुं अन्नरे,
करो पाक हाथे मारा जनरे । करी हरिने नैवेद्य जमोरे, हरिभक्तिमां
दिन निगमोरे ॥२४२॥ मोरे ऋषभसुत जे भरतरे, भूमे जडविप्र जे
सुव्रतरे । जेवी रीत्ये ए वरल्या वळीरे, तेम वर्तो संत मारा मळीरे
॥२४३॥ मारा आश्रित वर्णी जे संतरे, त्यागो व्यसनादिक अत्यंत-
रे । भांग्य तांबुळ तमाल जेहरे, त्यागो अफीण आदिक तेहरे
॥२४४॥ सुणो ब्रह्मचारी संत जनरे, क्यारे न खावुं दूषित अन्नरे ।
गर्भाधान आदिक संस्काररे, तेनुं अन्न न जमो निर्धाररे ॥२४५॥
एकादश द्वादशनुं अन्नरे, प्रेतश्राद्ध कहे सहु जनरे । ते न खावुं

घर्णी संत कोयेरे, आपत विना दिवसे न सुयेरे ॥२४६॥ ग्राम्य-
वार्ता केदि न करीयेरे, कोह करे तो काने न घरीयेरे । त्यागीए वण-
रोगे न सुहुं मांचेरे, साधु आगळ चर्ता मन साचेरे ॥२४७॥ वळी
मारे कोय गाळ भांखेरे, कोय कुमति अपवाद नांखेरे । तेतो त्या-
गीए सर्व सहीजेरे, तेनुं सारुं धाय तेम फीजेरे ॥२४८॥ दूतकर्म केनुं
न करीयेरे, हेरु चाडीयापणुं परहरीयेरे । निज देहमां अहंता न
धारोरे, कुहुंय निमत्त ममत विसारोरे ॥२४९॥ एम संक्षेपे सर्वना
धर्मरे, कल्या त्यागी गृहस्थना पर्मरे । इच्छो धर्म सुंणवा विस्तारेरे,
तो छे संप्रदाय ग्रंथे अमाररे ॥२५०॥ सतशास्त्र सहनुं आ छे सार-
रे, बुद्धिमांही में करी विचाररे । पछी शिक्षापत्री लखी सारीरे, म-
नवांछित फळ देनारीरे ॥२५१॥ रहो एरीते सह मारा जनरे, मन-
गमनुं न करो कोह दनरे । एम रहो पुरुष ने वामरे, पामो धर्म अर्थ
मोक्ष कामरे ॥२५२॥ चारे पुरुषार्थनी धाय सिद्धिरे, त्यागी गृहस्थ
रहो एह विधिरे । एम न रहे जे नरनाररे, तेतो अमारा संप्रदाय
बांररे ॥२५३॥ एम समझी मारा आश्रितरे, करो शिक्षापत्रीपाठ
नित्यरे । भण्या न हो तो भावे सुणजोरे, वांचनार न होय तो
पूजजोरे ॥२५४॥ मारी घाणी ते मारुं स्वरूपरे, मानो आदरे सह
अनूपरे । देवी संपत्तिवाळा जे नररे, तेने देजो आ पत्री सुंदररे
॥२५५॥ आसुरी संपत्तिवाळा जे जनरे, तेने देवी नहि कोह दनरे ।
संवत अठार वर्ष व्यासीरे, महा शुद्धि पंचमी सुखराशीरे ॥२५६॥
तेदि पत्री लखी प्रमाणरे, जेथी धाय सहनुं कल्याणरे । आश्रितनी
पीडा टाळनाररे, धर्मसहित भक्ति पाळनाररे ॥२५७॥ निजभक्त-
वांछित सुखदेणरे, एवा श्रीकृष्ण कमळ नेणरे । करो सर्वे अमारां
ते काजरे, मंगळ मूरति श्रीमहाराजरे ॥२५८॥ सहजानंद गुरुए ए
विधिरे, शिक्षापत्री अनुपम कीधीरे । पत्री गीर्वाण ए कहेवातीरे,
तेपर भाषा करी गुजरातीरे ॥२५९॥ पत्री चोपाइ बसें ने साठरे,
कहे रहे सुंणे करे पाठरे । तेह पामे अखंड आनंदरे, घणुं शुं कहे
निष्कूलानंदरे ॥२६०॥ इतिश्रीनिष्कूलानंदमुनिविरचिता शिक्षापत्रीभाषा समाप्ता ॥

शुद्धिपत्रम् ।

अशुद्धं.	शुद्धं.	पृष्ठ.	पंक्ति.
ततो	तेतो	१८	१४
सने	सनेह	७५	१०
वेदा	वेद	९३	१८
नणेजी	नेणजी	११४	१८
आंघळो	आंघळो	११५	१७
राजीर लीयात	राजी रलीयात	११९	२३
सादाय	सदाय	१२१	२१
जेम	तेम	१४६	२७
महेनत ना	महेनतना	१७६	२०
वेखात	वेसता	१८१	२२
सजावधा	सजाववा	१८४	२३
वार	वारं	१८५	६
ताण्या	जाण्या	२०२	१२
ठाळी	ठाली	२१३	२२
मांहेळ	मांहेळु	२२२	१९
घणी	घणी	२४४	१६
नहि अति आत्म-	नहि, नहि अति आ-	२४८	३०
वेसारी	वेसारी	३१५	२८
डांक्यां	डांक्यां	३२५	१८
मरखाटे	मुरखारे	३२९	५
सासा	साचा	३९२	२२
शा	सो	४१९	१७
मनिराज	मुनिराज	४२१	८

निष्कूलानंदमुनि जीवनचरित्र.

उपरनी	उपरथी	४	७
(मोक्ष	मोक्ष	१५	२७
हमहायोगी रि	महायोगी हरि	२०	३
१९०४	१९०२	२३	२९